UNIVERSITÄTS BIBLIOTHEK

universität wien

Nilles, Nikolaus

Symbolae ad illustrandam historiam Ecclesiae Orientalis in terris coronae Sancti Stephani

Volumen I.

Rauch
Oeniponte
1885

eod books2ebooks.eu

digitalisiert an der Universitätsbibliothek Wien

digitised at Vienna University Library

books2ebooks – Millions of books just a mouse click away!

European libraries are hosting millions of books from the 15th to the 20th century. All these books have now become available as eBooks – just a mouse click away. Search the online catalogue of a library from the eBooks on Demand (EOD) network and order the book as an eBook from all over the world – 24 hours a day, 7 days a week. The book will be digitised and made accessible to you as an eBook. Pay online with a credit card of your choice and build up your personal digital library!

What is an EOD eBook?

An EOD eBook is a digitised book delivered in the form of a PDF file. In the advanced version, the file contains the image of the scanned original book as well as the automatically recognised full text. Of course marks, notations and other notes in the margins present in the original volume will also appear in this file.

How to order an EOD eBook?

eod digital on request

Whereever you see this button, you can order eBooks directly from the online catalogue of a library. Just search the catalogue and select the book you need. A user friendly interface will guide you through the ordering process. You will receive a confirmation e-mail and you will be able to track your order at your personal tracing site.

How to buy an EOD eBook?

Once the book has been digitised and is ready for downloading you will have several payment options. The most convenient option is to use your credit card and pay via a secure transaction mode. After your payment has been received, you will be able to download the eBook.

Standard EOD eBook – How to use

You receive one single file in the form of a PDF file. You can browse, print and build up your own collection in a convenient manner.

Print

Print out the whole book or only some pages.

Browse

Use the PDF reader and enjoy browsing and zooming with your standard day-to-day-software. There is no need to install other software.

Build up your own collection

The whole book is comprised in one file. Take the book with you on your portable device and build up your personal digital library.

Advanced EOD eBook - How to use

Search & Find

Print out the whole book or only some pages.

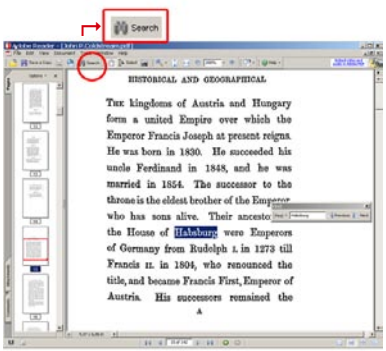

With the in-built search feature of your PDF reader, you can browse the book for individual words or part of a word.

Use the binocular symbol in the toolbar or the keyboard shortcut (Ctrl+F) to search for a certain word. “Habsburg” is being searched for in this example. The finding is highlighted.

Copy & Paste Text

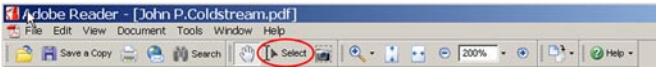

Click on the "Select Tool" in the toolbar and select all the text you want to copy within the PDF file. Then open your word processor and paste the copied text there e.g. in Microsoft Word, click on the Edit menu or use the keyboard shortcut (Ctrl+V) in order to Paste the text into your document.

Copy & Paste Images

If you want to copy and paste an image, use the "Snapshot Tool" from the toolbar menu and paste the picture into the designated programme (e.g. word processor or an image processing programme).

Terms and Conditions

With the usage of the EOD service, you accept the Terms and Conditions. EOD provides access to digitized documents strictly for personal, non-commercial purposes.
Terms and Conditions in English: http://books2ebooks.eu/odm/html/ubw/en/agb.html
Terms and Conditions in German: http://books2ebooks.eu/odm/html/ubw/de/agb.html

More eBooks

More eBooks are available at http://books2ebooks.eu

Universitäts-Bibliothek Wien
I
6239
3/1

SYMBOLAE.

907/2

KALENDARIUM MANUALE

UTRIUSQUE ECCLESIAE

ORIENTALIS ET OCCIDENTALIS.

PARS III., ADDITITIA.

DE

ECCLESIA RUMENORUM, RUTHENORUM, SERBORUM ET ARMENORUM SUB SACRA HUNGARIÆ CORONA.

ŒNIPONTE.

LIBRARIA FELICIANI RAUCH.

1885.

SYMBOLAE

AD ILLUSTRANDAM

HISTORIAM ECCLESIAE ORIENTALIS

IN TERRIS CORONAE S. STEPHANI

MAXIMAM PARTEM NUNC PRIMUM EX VARIIS TABULARIIS, ROMANIS, AUSTRIACIS, HUNGARICIS, TRANSILVANIS, CROATICIS, SOCIETATIS JESU ALIISQUE FONTIBUS ACCESSU DIFFICILIBUS ERUTAE

A

NICOLAO NILLES S. J.

S. THEOLOGIAE ET SS. CANONUM DOCTORE, HORUMQUE IN CAESAREA ET REGIA UNIVERSITATE OENIPONTANA PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO,

PATROCINANTIBUS

ALMIS HUNGARICA ET RUMENA LITERARUM ACADEMIIS

EDITAE.

VOLUMEN I.

COMPLECTENS

INDICES ET OPERIS PARTEM I., PP. 1—496.

ŒNIPONTE.

TYPIS ET SUMPTIBUS FELICIANI RAUCH.

1885.

I.
6239/3/1

PERMISSU PRAESIDUM.

Sanctissimus Dominus Noster

LEO PP. XIII.

de dignitate

ecclesiarum orientalium.

I.

Ea quae ad orientales ecclesias pertinent, pro supremo eo ministerio, quo ex divina institutione perfungimur, peculiari Nostra sollicitudine ac studio digna omnino putamus, quemadmodum et a praedecessoribus Nostris omni aetate factum esse comperimus. .... Noverant ipsi pristinam illarum regionum nobilitatem, in quibus Sol justitiae humano generi affulsit, necnon earum ecclesiarum veterem gloriam, quae praeclara coelestis sapientiae et admirabilis sanctitatis lumina protulerunt. Quapropter et Nos ab ipso Nostri Pontificatus exordio, quum Orientis ecclesias gravissimis procellis divexari conspexerimus, singularem necessitatibus opem afferre contendimus (Allocut. d. 28. Febr. 1879).

II.

Curas singulares sub ipsa Pontificatus Nostri initia in populos Orientis conferre properavimus. ... Nos quidem certe pervetustā Orientis gloria, et in omne genus hominum fama meritorum ipsa recordatione delectat. Ibi enim

salutis humani generis incunabula et christianae sapientiae primordia; illinc omnium beneficiorum, quae una cum sacro evangelio accepimus, velut abundantissimus amnis in Occidentem influxit. Neque interitura laus est virorum ex Oriente magnorum, quibus contigit, ut afflatu auspiciisque veritatis catholicae ad omnem excellentiam niterentur, et sanctitate, doctrina, rebus gestis gloriam nominis sui ad posteros propagarent. Atque haec Nobiscum in animo considerantes, nihil tam cupimus atque optamus, quam dare operam, ut Oriente toto majorum virtus et magnitudo reviviscant; eoque magis, quo illic humanorum eventuum is volvitur cursus, ut indicia identidem appareant, quae spem portendunt, Orientis populos, ab Ecclesiae Romanae sinu tam diuturno tempore dissociatos, cum eadem aliquando in gratiam, aspirante Deo, redituros (Allocut. d. 13. Dec. 1880).

III.

Decessorum Nostrorum (quos plurimum in ecclesiis orientalibus curarum studiique consumpsisse satis historiae loquuntur) exemplis permovetur et ad bene merendum incitatur animus Noster, caeteroquin sponte sua propensus in Orientem, magnarum virtutum gloria nobilem et christiani nominis originibus consecratum. Diu sane in hac cogitatione sumus, qua maxima ratione conveniat operam nostram in publicam ejus conferre utilitatem (Const. *Benigna* d. d. 1. Martii 1883).

Augustissima

Domus Austriaca

de pari tutela

tribus catholicorum ritibus praestanda.

Dum in hoc regno catholica salvifica religio ex tribus ritibus constat, latino, graeco, et armeno-unito, eapropter hoc praecipue animadvertendum erit, ut praefatae tres filiae unius ejusdemque matris in amore consanguinitatis pariter vivant. Omnis discordia tum intra plebem ipsam, tum intra sacerdotium evitetur. Omnes hi tres ritus in aequali auctoritate conserventur; proin nulli horum trium prae duobus pari cultu dignis aliqua praecellentia concedatur; omnes de religione disputationes inter has tres unitas filias, contemptus mutuarum caeremoniarum aut sacerdotii maxima cum cura vitandi sunt; cavendum erit, ne exercitium horum trium rituum dominantis religionis quoquo modo impediatur aut interrumpatur. (Joseph. II. *Instruct. pro magistratib. regni Galiciae* edit. a. 1782).

Ex

Sanctissimi Domini Nostri

LEONIS PP. XIII.

epistola

de studio historiae ecclesiasticae

ad genuinos fontes exigendo.

d. d. 18. Aug. 1883.

Enitendum magnopere, ut omnia ementita et falsa, adeundis rerum fontibus, refutentur; et illud in primis scribentium obversetur animo, primam esse historiae legem, ne quid falsi dicere audeat; deinde ne quid veri non audeat; ne qua suspicio gratiae sit in scribendo, ne qua simultatis . . . Conatus adversus veritatem diu susceptos ipsa tandem per se superabit et franget veritas, quae obscurari aliquandiu potest, extingui non potest.

PROTESTATIO AUCTORIS.

Quae in elogiis illustrium servorum Dei, nondum Sanctae Sedis Apostolicae auctoritate Sanctorum, Beatorum aut Martyrum catalogo adscriptorum, in hoc libro summatim perstringuntur de eorundem sanctitatis aut martyrii fama vel opinione, ea exacta omnino volumus ad Constit. Urbani PP. VIII. *Coelestis Hierusalem* ed. d. 5. Julii 1634 atque ad alia Decreta authentica ibidem relata, confirmata, declarata (Bullar. Roman. *tom. 5, pp. 260 seqq. edit. Luxemburg.*). Quemadmodum enim *Coelestis Hierusalem cives* rite canonizati *Sanctae Sedis Apostolicae ministerio a piis Christifidelibus honorantur in terris (Constit. cit. prooem.)*, ita solius Pontificis Romani est de sanctitate illorum judicare, qui quum heroica virtute claruisse videantur in terris, Sanctorum honores tamen hucusque non sunt adepti: *argum. c. Audivimus 1. X. de reliq. et venerat. SS. III., 45* (Alexand. III., an. 1170) *jcta. gl.* — Hoc tam sancte profitetur auctor, quam decet eum, qui et ipse obedientissimus Sanctae Sedis Apostolicae filius haberi, et ab ea ut in omni sua actione, ita nominatim in clericis sacro jure erudiendis dirigi cupit; ubi enim *(dum vetus Oriens inter se populorum furore collisus indiscissam Domini tunicam et desuper textam per frusta discerpit, et Christi vineam vulpes exterminant) a cathedra Petri, ad fidem apostolico ore laudata, sanctum Domini expetitur* operi in vinea Ecclesiae aggrediendo perficiendoque, ibi *non obruta sulcis frumenta in lolium avenasque degenerant, sed cespite terra foecundo dominici seminis puritatem centeno fructu refert.* C. *Quoniam vetus* 25. C. XXIV. q. 1. (s. Hieronym.).

Valor praecipuorum sigglorum

in Symbolis adhibitorum.

A. Ap. Vat. =	**A**rchivum **A**postolicum **V**aticanum Romae.
A. Ar. Z. =	**A**rchivum **Ar**chiepiscopatus **Z**agrabiensis.
A. B. V. =	**A**rchivum **B**ellicum **V**iennae.
A. C. G—H. =	**A**rchivum **C**ollegii **G**ermanici et **H**ungarici de Urbe.
A. E. Tr. =	**A**rchivum **E**piscopatus **T**ransilvaniae Albae Carolinae.
A. E. Cs. =	**A**rchivum **E**piscopale Csanádiense Temesvárini.
A. P—I. V. =	**A**rchivum **P**alatinum et **I**mperii (Hof- und Staats-Archiv) **V**iennae.
A. Par. C. =	**A**rchivum **Par**ochiae **C**ibiniensis rit. lat.
A. Pr. St. =	**A**rchivum **Pr**imatiale **St**rigonii.
A. Rg. O. =	**A**rchivum **R**egiminis **O**eniponte (k. k. Statthalterei-Archiv zu Innsbruck).
A. S. J. =	**A**rchiva **S**ocietatis **J**esu Provinciarum Austriae, Bohemiae et Germaniae Superioris.
B. P. V. =	**B**ibliothecae **P**alatinae **V**indobonensis codices mscr.
B. P. V. jct. A. S. J. =	B. P. V. junctis A. S. J.
B. U. B. =	**B**ibliothecae **U**niversitatis **B**udapestinensis Hevenesianae msc. collectionis tom. XXIV, de qua vide p. 9.
B. U. B. XXV. =	Ejusdem collectionis tom. 25.
B. U. B. XLIX. =	„ „ tom. 49.
B. U. B.-Kpr. =	Ejusdem bibliothecae collectionis msc. Stephani **K**aprinai S. J., de qua cfr. Stöger, *Scriptores*, pp. 168–169.
C. R. Tr. A. =	**C**ancellaria **R**egia **T**ransilvaniae **A**ulica. Acta modo servantur Budapestini in tabulario publico regni Hungariae.
H. R. AJ. =	**H**istoria **R**esidentiae **A**lba-**J**uliensis S. J.
S. O. =	**S**anctum **O**fficium, h. e., s. Inquisitio.
S. C. S. O. =	**S**acra **C**ongregatio **S**ancti **O**fficii, h. e., Supremum Tribunal Sanctae Romanae et Universalis Inquisitionis.

Index synopticus.

(Rubricarum ordinem, in corpore libri nonnihil disturbatum, intelligens lector ad hunc indicem exigat.)

Liber I., *Πρόδρομος.*

Quæstio I.

Utrum missionariis latinis concedi possit usus ritus graeci?

		Pag.
Cap. I.	Notitia personarum in tractanda Causa partem nactarum.	
§. 1.	Leopoldus Card. a Kollonich, Causae promotor	3—8
§. 2.	Ejus consiliorum socii et adjutores.	
	Gabriel Hevenesi S. J., Causae patronus	8—9
	Joannes Galdenblad S. J., Causae procurator	10—11
	Horatius Oliverius S. J., referendarius	11—12
	Nicolaus Comnen. Papadopoli, Causae instructor	12
Cap. II.	Causae tractatio per lustrum continuata.	
§. 1.	1701—1702. — Causae introductio apud S. Congregationem de Propaganda Fide	13
	Votum introductorium Nicol. Comn. Papadopoli	13—14
	Libellus supplex Card. a Kollonich S. Congregationi oblatus	15—16
	Literae Praepos. Generalis S. J. ad Provinciales	16—17
	Literae Praepos. Provincialis Austriae	17
	Binae literae Nic. Comn. Papadopoli ad Card. a Kollonich	18—23
	Responsum Cardinalis	23
	Epilogus N. C. Papadopoli	24—26
§. 2.	1703—1704. — Causa in S. Congregatione de Propaganda Fide pendente.	
	Cardinalis a Kollonich ipsi Papae supplicat	27—29
	Causam propria fundatione promovet	29—32
§. 3.	1705. — Introductio Causae apud S. Congr. Inquisitionis.	
	Libellus supplex Cardinalis a Kollonich	32—33

Pag.
Memoriale Gabr. Hevenesii S. Officio oblatum 33—44
Literae Horatii Oliverii ad Card. a Kollonich 44—47
Relatio ejusdem de priori Responso S. Congreg. Inquisitionis . . . . . 47—48
Aliae literae ejusdem ad Card. a Kollonich . 49—50
§. 4. 1705. — Prosecutio Causae.
Nova instantia Cardinalis a Kollonich ad ipsum Papam missa . . . . . 50—51
Ejusdem libellus supplex S. Inquisitioni exhibitus 51—52
Memoriale Gabr. Hevenesii in melius rescriptum 53—59
§. 5. Peroratio et defensionis conclusio in S. Congr. Inquisitionis.
Extrema Causae defensio 60
Memoriale oblatum . . . . . 60—68
Amplissima exemplorum exhibitio . . . 68—81
Cap. III. De exitu negotii et commodis inde secutis.
§. 1. 1706. — De exitu negotii.
Decretum s. Inquisitionis literis H. Oliverii Gabrieli Hevenesi transmissum . . . 82—83
Relatio Joannis Galdenblad ad G. Hevenesi . 83
Ejusdem fusior relatio de fatis Causae ad eundem 84—85
Ejusdem ultima relatio ad Card. a Kollonich . 85—86
Desistitur a Causa prosequenda.
§. 2. De commodis ex disceptatione Causae in ecclesiam orientalem secutis.
De Joannis Pataki transitu ad ritum graecum 87
Ex literis Joan. Pataki ad Primatem . . 87
Ex literis Caroli VI. Imperatoris ad Papam . 88
Ex Bulla Innocentii PP. XIII. ad Joan. Pataki 88—89
Sententia Card. Ptolomaei de transitu ad rit. gr. 89—90
Recentiora Decreta s. Inquisit. Causae favorabilia 91
Recentissima exempla gratiae factae e tabulario S. Congr. de Propaganda Fide eruta . . 92—95

Quæstio II.

Utrum Graecorum ordinationes post acceptatam Unionem sub conditione iterari debeant?

Cap. I. Notitia personarum in solvendo dubio occupatarum.
Georgius Cardinalis Cornaro 96
Franciscus Cardinalis Barberini 96
Athanasius Archiepiscopus Alba-Juliensis rit. gr. . 97
Jacobus Caschodus S. J. . . . . 97—98

Pag.

Cap. II. Preces Athanasii a delectis arbitris dijudicatae.
§. 1. Libellus Athanasii Primati oblatus . 99
§. 2. Judicia peritorum.
Sententia theologorum Viennensium . 100—101
Literae N. C. Papadopoli . . . 101—103
Literae J. Caschodi S. J. . . . . 103—105
Literae G. Card. Cornaro . 106
Cap. III. Causa ad Sedem Apostolicam delata.
§. 1. Relationes Fr. Card. Barberini.
Binae ejusdem literae . . . . . 107—108
§. 2. Decretum s. Inquisitionis 109
§. 3. Desistitur a prosequenda instantia.
Relatio J. B. can. Stortii de fatis Causae . 110

Quæstio III.

Quid missionariis inter Orientales laborantibus praecipue sit observandum?

§. 1. Selecta quaedam puncta schismaticis ad Ecclesiam catholicam redituris explicanda . 111—113
§. 2. De ritu orientalis ecclesiae in sua puritate servando . . . . . 113—114
De regulis missionariis S. J. ea de re a Praepositis Generalibus praescriptis . . 115—116
§. 3. De erroribus Graecorum schismaticorum.
A. Catalogus errorum e Sirmondo desumptus 116—119
B. Catalogus errorum ex Oriente allatus . 119—120
C. Errores dogmatici expressa professione rejiciendi 121

Liber II.

De historia Unionis ecclesiae Rumenorum cum Sede Apostolica.

Introductio. — Prospectus materiae tractandae.
Cap. I. De Patribus Societatis Jesu in Magno Principatu Transilvaniae.
§. 1. De conditione Societatis Jesu in Transilvania ante hujus provinciae reditum ad antiquam ditionem Sacrae Coronae a 1688.
I. De longaevo Societatis apostolatu in Transilvania . . . . . 127—130

Pag.

II. De ratione apostolici muneris a Societate expleti. — P. Mathias Sambar S. J. . . 130—135
III. De laborum apostolicorum fructibus legitimo judicio aestimandis 135
§ 2. De conditione Societatis Jesu in Transilvania in ditionem Sacrae Coronae denuo redacta . 135
I. P. Gabriel Kapi S. J. 136
II. De officiis caritatis operose ac solerter a S. J. indigentibus impensis . . . . . 137—141

Cap. II. De ecclesia orientali sub Sacra Corona ante Unionem.
§. 1. De origine, conditione, religione gentis Valachicae . . . . . 141—145
§. 2. De clero ecclesiae Valachicae . . . 145—147

Cap. III. De erroribus et abusibus ecclesiam Valachicam, olim apprime catholicam, deformantibus.
§. 1. Testimonium domesticum . . . . . 147—150
§. 2. Testimonium Concilii Hierosolymitani . . 150—151
§. 3. Testimonium missionariorum . . . 151—152
§. 4. Testimonium Primatis Hungariae . . 152—153
§. 5. Testimonium principum Transilvaniae . . 153—160
§. 6. Testimonium synodic. Theophili metropolitae 160

Cap. IV. De negotio s. Unionis sub Theophilo transacto.
§. 1. De desiderio ecclesiae Valachicae emergendi ex misera conditione haereseos et schismatis per s. Unionem . . . . . 161—162
§. 2. De Unionis negotio tractari coepto . . 162—164
§. 3. Synodus ἑνωτική anni 1697 . . . 164
I. Res in Synodo tractandae . . . . 164—165
II. Acta et Decreta Synodi. Sessio I. . . 165—167
Sessio II. . . . . 167—169
Decretum Unionis . . . . . 169—171
§. 4. Iterata confirmatio et ratihabitio Decreti Unionis 171
Nomina archidiaconorum ex Valachico transcripta, juxta exemplar Cardinali a Kollonich oblatum . . . . . 172—177

Cap. V. De confirmatione synodi.
§. 1. De actis synodicis Viennam transmissis . 177
§. 2. Quo jure Cardinalis a Kollonich preces cleri ecclesiae Valachicae admiserit? . . . 178
I. De potestate patriarchali Primatis Apostolici Regni Hungariae 178

Pag.

II. De potestate Legati nati Sedis Apostolicae in Hungária 178
III. De facultatibus extraordinariis Cardinali a Kollonich delegatis 179
§. 3. Causa confirmationis in Aula Viennensi pendente 179
I. De prima legatione Viennensi P. Baranyi . 179—180
II. De repentina Theophili morte ac de solita Athanasii institutione . . . . . 180—182
Cap. VI. De sacra Unione firmiter stabilita sub metropolita Athanasio.
§. 1. Notitia missionariorum de stabilienda Unione bene meritorum 182
I. Missionarii castrenses . . . . . 182—183
P. Carolus Neurauter S. J. . . . . 183—185
P. Christophorus Gebhard S. J. . . . 185—186
II. Missionarii Dacici 186
P. Franciscus Bellusi S. J. 187
P. Andreas Horváth S. J. . . . 187—188
P. Ladislaus Baranyi S J. . . . . 188—192
§. 2. De consecratione et conversione Athanasii . 192
I. Ex literis castrensibus jct. H. R. AJ. . . 192—193
II. Ex literis L. Th. Dindar. Residentis principis Valachiae . . . . . 193—194
§. 3. De resolutione Caesarea circa negotium s. Unionis in Aula pendens et de literis encyclicis Cardinalis a Kollonich . . . 194—199
§. 4. De actis in Causa Unionis sub Athanasio nondum confirmato 199
I. Synodus ἑνωτική anni 1698 200
A. Historia synodi ex ipsis literis synodicis ad Caesarem datis . . . . . 200—201
B. Res in synodo agitandae . . . 201—202
C. Acta et decreta synodi . . . . 202—210
D. Subscriptiones archidiaconorum . . 210—212
E. De professione fidei in synodo emissa . 212
F. Literae synodicae ad Card. a Kollonich . 213
G. Literae synodicae ad Nuntium Apostolicum Viennae 214
H. Literae synodicae ad ministrum Caesareum Comitem Kinski 215
II. De conatibus haereticorum ad s. Unionem disturbandam.

Pag.

A. Relatio castrensis . . . . . 218—219
B. Literae P. Baranyi ad Card. a Kollonich 219—220
C. Literae Athanasii ad Card. a Kollonich . 220—222
D. *Παράρτημα* de popa Joanne Czirka . 222—224
III. Confirmatio synodi.
A. Caesareum regiumque diploma d. d. 16. Febr. 1699 . . . . . 224—227
B. Instructio de usu caesarei diplomatis a statu catholico data Athanasio d. 29. Martii 1699 . . . . . 227—229
C. De diplomate in Valachorum synodo rite tradito 229
1. Literae commissariorum ad Card. a Kollonich . . . . . 229—230
2. Eorundem literae ad Caesarem . . 230—231
3. Literae synodicae ad Caesarem . . 231
4. Literae synodicae ad Card. a Kollonich 232
IV. De executione Caesareorum mandatorum.
A. De publicatione diplomatis in regni comitiis legitime facta d. 8. Sept. 1699 . 232—233
B. De difficultatibus executionis Caesareorum mandatorum 233
1. Epistolae statuum et gubernii Transilvaniae ad Card. a Kollonich . . . 233—238
2. Resolutio Cardinalis a Kollonich . . 238—240
3. De inquisitoria commissione inter Valachos circummittenda 240
Prima protestatio Athanasii d. d. 26. Septembris 1699 . . . . . 240—241
Altera protestatio d. d. 30. Sept. 1699 . 241—242
4. Literae deprecatoriae cleri Romano-catholici Transilvaniae ad gubernium . . 242—244
5. De novis conatibus heterodoxorum ad Unionem evertendam, ac de consilio Athanasii iter Viennense arripiendi . . . 244—245
V. Synodus *ἑνωτική* an. 1700 245
A. Praevia notitia historica ex actis concilii provincialis Alba-Juliensis an. 1872 . 245—246
B. Res in synodo agitandae . . . 246
C. Acta et decreta de s. Unione . . . 246—255
D. Acta de itinere Viennensi . . . 255—256
§. 5. De confirmatione Athanasii 256
I. De processu informativo 256

Pag.

A. De necessitate studii processus informativi ad confirmationem rite intelligendam 256—257

B. De rationibus canonicis processus informativi in Causa confirmationis Episcopi 257

1. Selecta quaedam principia ex sacris canonibus desumpta 257

2. De consilio practico defectus requisitarum qualitatum in Episcopis neo-unitis supplendi, quod Card. a Kollonich Sedi Apostolicae proposuit . . . . . 257—258

C. De processu informativo in Causa confirmationis Athanasii Apostolica et Caesarea auctoritate confecto 258

1. Personae ad judicium concurrentes . 258

2. De querelis ad Aulam Viennensem de Athanasio delatis.

a. Gravamina sacerdotum Valachorum gr. rit. unitorum contra Athanasium proposita . . . . . 259—262

b. Insimulatio a Gabriele Nagyszeghy adornata 262

c. Testimonium Residentis Valachici in oppido Corona 263

3. De actis ad commissarios in Transilvaniam transmissis „*pro informatione et voto*".

a. Informatio ac votum Gabrielis Kapi S. J., Superioris missionum Dacicarum . . 263—267

b. Informatio Christophori Gebhard, Superioris missionis S. J. Cibinii . . . 267—269

c. Judicium Baranyi ejusque in missione Alba-Juliensi collegarum . . . 269—270

4. De Athanasii itinere Viennensi probantibus synodis suscepto.

a. Ex synodo generali anni 1699 . . 270—271

b. Ex synodo generali anni 1700 . . 271—274

5. Conferentiae Viennenses.

a. Octo postulata ecclesiae Valachicae Athanasio benigne concessa . . . . 274—279

b. De purgatione canonica ab Athanasio praestita . . . . . 279—287

II. De decretis confirmatoriis.

A. De confirmatione Pontificia . . 287—289

Pag.

B. De confirmatione Caesarea.
1. Collatio episcopatus Athanasio facta . 289—290
2. De executione mandati Caesarei . . 290—291
III. De novis privilegiis eccles. Valachic. concessis.
A. Praevia notitia historica ex archivis Viennensibus . . . . . 291—292
B. Diploma innovationis et ampliationis privilegiorum d. d. 19. Martii 1701 . . 292—301
§. 6. De Actis in Causa Unionis sub Athanasio rite confirmato.
I. Diploma patrocinii ac liberi comeatus . . 307—308
II. Instructio theologi Graecorum unitorum . 308—314
III. Monita theologo S. J. in Transilvania constituendo ex Instituto S. J. data . . 314—315
IV. De reditu et installatione Athanasii.
A. De reditu Athanasii in Transilvaniam . 318—320
B. De installatione Athanasii . . . 320—323
V. Synodus ἐνωτική quinta et ultima, a reditu Athanasii prima . . . . . 323—326
VI. Synodus autumnalis anni 1701, a reditu Athanasii secunda.
A. Relatio castrensis anni 1701 . . . 326
B. Literae synodicae ad Card. a Kollonich . 326—327
C. Literae synodicae ad Caesarem . . 327—328
D. Literae synodicae ad Summum Pontificem 328
Corollaria juridico-historica ex duobus synodis hujus anni manantia . . 328—330
VII. De nova procella contra s. Unionem excitata.
A. Argumentum 330
B. Species facti ad fidem documentorum juridicorum per Consilium Aulae Bellicum authentice exposita . . . . . 331—335
C. De praedictionibus et fassionibus Nagyszeghii, in literis Consilii Bellici memoratis.
1. Ex probris in Athanasium ejusque clerum ingestis . . . . . 335—336
2. Ex minis contra Excelsam Aulam jactis 336—337
D. Judicium Supremi Caesareorum armorum praefecti Rabutin Comitis de Bussi de minacibus verbis allatis . . . . 337—339
E. Judicium Athanasii de querimonia contra executionem Unionis habita, et de querimoniae auctore Gabriele Nagyszeghi . 339—341

Pag.

VIII. Novum decretum Caesareum de libertate Unionis . . . . . 341—343

IX. De actis anno 1702.

A. Sententia excommunicationis in Athanasium lata . . . . . 343—344

1. Literae Theodosii Bucharestensis . . 344—348

2. Literae synodicae Callinici CPolitani . 348—351

B. Synodus generalis anni 1702 . . . 351—352

C. Literae Card. a Kollonich ad Theodosium Bucharestensem . . . . . 352—354

X. De itinere Viennensi Legati regis Angliae . 354—356

XI. De adventu *P. Provincialis S. J. in Transilvania* 356 - 357

XII. De actis anno 1703.

A. P. Ladislaus Baranyi theologus renuntiatur 357

B. Synodus anni 1703.

1. Literae Card. a Kollonich ad Synodum . 357—358

2. Literae ejusdem ad ipsum Athanasium . 358—359

3. Quaesita, quae Cardinalis cum schemate responsionum a professore Papadopoli suggestarum ad Synodum misit . . . 359—361

C. Ex fructibus missionum Dacicarum . . 361

D. Memoriale Card. a Kollonich Summo Pontifici oblatum 361

XIII. Ex tristi septennio luctuosi belli civilis 1703—1711.

A. De re scholastica.

1. De juvenibus Rumenis publicarum scholarum disciplinae atque institutioni commissis . . . . . 362—365

2. De novis fundationibus scholasticis.

a. Fundatio Card. a Kollonich . . . 365—368

b. Donatio Leopoldi Caesaris . . . 368—369

B. De obitu utriusque Leopoldi sacrae Unionis patroni, Caesaris et Cardinalis.

1. Leopoldus Magnus, imperator et rex . 369

2. Cardinalis a Kollonich 370

C. De novis Athanasii theologis.

P. Joannes Prenthaller . . . . 370—371

P. Franciscus Szunyogh . . . . 371—372

D. De constantia ecclesiae Valachicae in fide Unionis et Caesaris.

1. De Synodo anni 1707 . . . . 372—373

Pag.

2. Ex literis Francisci Rákóczyi ad Constantinum Kantemir dapiferum principis Valachiae a. 1708 . . . . . 373—375
3. De privilegiis immunitatis et exemptionis cleri uniti, agente J. J. Hodermarszky, innovatis et confirmatis . . . . 375—379

E. De consolatione missionariis Transilvaniae e longinquo allata.

Emericus Tökölius ad fidem catholicam conversus . . . . . 379—380

Joannes Pataki, primus Rumenorum Dr. s. Theol. . . . . 380—383

F. Respectus missionum in turbulentis Hungariae provinciis . . . . . 383—385

XIV. Ex ultimo triennio vitae Athanasii.

A. De postrema periculi procella a s. Unione feliciter depulsa.

1. De bello Turcico-Russico anni 1711 . 385—386
2. De synodo autumnali anni 1711.
   a. De vulnere s. Unioni inflicto, ab Athanasio tamen statim efficaciter sanato . 386—387
   b. Protestatio Athanasii contra puncta in Synodo admissa 387

B. De progressu s. Unionis in partibus annexis.

1. Literae Athanasii . . . . . 387—389
2. De progressu s. Unionis in Marmatia . 389

C. Ex annis 1712 et 713.

1. De novo incremento s. Unionis . . 389
2. De beata morte Athanasii . . . 390

Liber III.

De historia ecclesiae Rumenorum cum Sede Apostolica unitae.

Cap. I. De vacatione Sedis Alba-Juliensis (1713—1721).

§. 1. De prima electione novi antistitis.

I. De postulatione P. Szunyogh de Budetgin . 393

II. De electione Rev. Wenceslai Frantz.

A. Literae synodicae ad Cardinalem Primatem 394—395

B. Literae P. theologi ad eundem . . 395—396

C. Literae Cardinalis Primatis ad protopopas electores . . . . . 396—398

Pag.

§. 2. De administratione viduatae ecclesiae.
I. De ordinaria jurisdictione per Vicarium exercita 398
II. De extraordinariis cleri Directoribus.
A. P. Josephus Bardia . . . . . 399—400
B. P. Georgius Regai . . . . . 401—403
§. 3. De altera electione antistitis.
I. De maturanda electione.
1. Ex literis Exmi. Sigismundi Comitis Kornis ad Cardinalem de Saxonia . . . 403
2. Ex literis curatorum ecclesiae Valachicae ad eundem . . . . . 403—404
II. De vita, studiis et fama Joannis Pataki.
1. De tempore studiorum in Collegio Germanico et Hungarico.
a. Ex communi alumnorum catalogo msc. in Archivo Collegii asservato . . 404—405
b. Ex catalogo sectioni Hungarorum proprio 405—406
2. De tempore apostolatus in Transilvania.
a. Binae Patakii literae ad Card. Saxonem 406—408
b. Literae G. Cantachuseni ad Jos. Boér . 408—409
II. De resolutione Caesarea circa electum.
1. Ex literis Caesareis ad Card. Ducem Saxoniae . . . . . 409—411
2. Literae Cancellariae Transilvanico-Aulicae ad eundem . . . . . 411—413
3. Literae imperatoris ad Summum Pontificem 413—416
III. De difficultatibus erectionis episcopatus Fogarasiensis et praeconizationis novi antistitis.
1. De difficultatibus erectionis episcopatus Fogarasiensis ab Episcopo latino Transilvaniae petitis ex Constitutione concilii oecumenici Lateranensis IV. anni 1215.
a. Textus Constitutionis citatae . . 416—418
b. Literae J. Pataki ad Cardinalem Primatem de difficultatibus ab Episcopo latino motis . . . . . 418—421
c. Querelae Episcopi latini Transilvaniae contra erectionem episcopatus Fogarasiensis ad Cardinalem J. Sacripantes delatae 421—422
2. De difficultatibus confirmationis novi Episcopi a Dataria Romana ex Regula Cancellariae secunda petitis contra universalem patronatum regis Hungariae . 422

Pag.

a. Literae J. Pataki ad Card. Primatem . 423
b. Literae Card. de Schrattenbach ad J. Pataki . . . . . 424—426
IV. Causa confirmationis J. Pataki in Curia Romana pendente.
1. Relatio de commoratione Viennensi nominati antistitis 426
2. Responsum Illmi. J. J. Bornemisza de Kászon ad P. Josephum Bardia de periculis dilatae confirmationis . . 426—427
V. De praecipuis Patakii patronis in Consistorio Summi Pontificis, Card. Ptolomaeo et Salerno 427—431
§. 4. De confirmatione pontificia.
1. Bulla erectionis episcopatus Fogarasiensis rit. gr. . . . . 431—438
2. Bulla praeconizationis Joannis Pataki . 438—443
§. 5. De directoratu P. Georgii Regai . . . 443
I. De progressu s. Unionis et de reformatione morum . . . . . 443—448
II. De utriusque Ecclesiae communicatione in sacris atque divinis . . . . . 448—455
III. De re scholastica 455
1. De Seminario Alba-Carolinensi . . 455
2. De schola Coronensi . . . . 455—456
IV. De apostolatu caritatis tempore pestis . 456—460
V. Victimae caritatis PP. Grembs et Ujhely . 460—461
VI. De grata Societatis Jesu memoria apud Rumenos 461

Cap. II. De episcopatu Joannis Pataki (1721—1727).
§. 1. De installatione antistitis Pataki . . 462—463
§. 2. De firmanda Unione et de moribus reformandis.
I. De periculo antiqui schismatis resuscitandi . 463—464
II. De necessitate doctrinae in clero promovendae 464—465
§. 3. Synodus generalis anni 1725 . . . 465—475
§. 4. De Sede cathedrali rit. gr. Balázsfalvam transferenda.
I. De antiqua residentia antistitis Valachorum praesidii exstruendi causa diruta . . . 475—477
II. De capta possessione Dominii Balázsfalvensis deque veteri ejusdem ecclesia olim ab haereticis profanata, nunc iterum divino cultui restituta . . . . . 477—478

Pag.

§. 5. De novo theologo pro P. Regai a clero Valachico expetito deque antistite Pataki subita morte extincto.

I. De Rectore Claudiopolitano vices theologi sustinente ac de clero unito novum theologum sibi deposcente . . . . . 478—479

II. De repentina et improvisa morte Episcopi . 479

Cap. III. De directoratu Adami Fitter (1728—1729).

§. 1. De P. Adamo directore nominato.

I. Propositio Carolo VI. imperatori ac regi facta 480—482

II. Resolutio Caesareo-Regia 482

III. Rescriptum imperatoris et regis . . . 482—483

§. 2. Conspectus vitae et gestorum P. Fitter . 483—485

§. 3. Ex Actis directoratus P. Fitter . . . 485—491

§. 4. Acta synodi dioecesanae an. 1728 . . 491—497

Cap. IV. De episcopatu Joannis Innocentii Klein (1730—1751).

§. 1. De electione et confirmatione antistitis.

I. Mandatum Caesareo - Regium de facienda electione . . . . . 497—499

II. De electione Joannis Klein dirigente P. Adamo Fitter peracta . . . . . 499—501

III. De nominatione Caesareo-Regia . . . 501

IV. Ex tempore novitiatus Munkácsini peracti . 501—503

V. De confirmatione pontificia.

1. De difficultatibus confirmationis ex Actis processus informativi petitis . . . 503—504

2. De Cardinali Cienfuegos nominati antistitis patrono in Consistorio Summi Pontificis . . . . . 504—506

3. De confirmationis Decreto a Clemente PP. XII. emisso deque consecratione Episcopi mox secuta . . . . . 506—507

§. 2. De theologis Emerico Görgei et Georgio Regai 2° (1730—1738) . . . . . 507—509

VI. De sacris missionibus eo tempore inter Valachos Transilvanos obitis . . . . 509—512

§. 3. De Actis Episcopi J. I. Klein usque ad Sedem impeditam (1730—1745).

I. De conatu studioque antistitis ad diplomatica Rumenorum jura exequenda, atque ad odiosas adversariorum exceptiones tollendas.

1. Protestatio regii Gubernii et Statuum Transilvaniae contra favorabilem diplo-

Pag.

matis Leopoldini II. interpretationem facta in ipsa ejus promulgatione a. 1730 . 512
2. De conatibus Episcopi sub imperatore Carolo VI. († 20. Octobris 1740) factis . 512—517
II. De Actis sub imperatrice Maria Theresia usque ad tempus Sedis impeditae . . 517—520
III. De installatione Episcopi J. I. Klein deque synodo generali per eam occasionem celebrata 520—523
IV. De incremento s. Unionis per culturam juventuti Valachicae adhibitam et per religiosam missionariorum cum schismaticis conversationem.
1. De re scholastica . . . . . 523—524
2. De fructu religiosae missionariorum cum schismaticis conversationis . . . 524—526
V. De concordissimo PP. Societatis et Episcopi Fogarasiensis studio prosperitatem nationis Valachicae promovendi.
1. Binae literae Episcopi ad P. Hundegger, Superiorem Cibiniensem . . . . 526—531
2. De familiari Episcopi cum Patribus consuetudine 531
3. De victimis caritatis an. 1738 tempore pestis. PP. Martinus Seiz, Ignatius Waz 531—533
VI. De Sede episcopali Balázsfalvam translata deque duplici nova fundatione, religiosa ac scholastica, ibidem a Carolo VI. facta.
1. Ex libello supplici a J. I. Klein imperatori oblato an. 1731 533
2. Diploma Caesareo-Regium . . . 533—540
VII. De novis theologis Episcopi Fogarasiensis. — PP. Nicolaus Janossi et Josephus Balogh . 540—543
VIII. De exceptione insufficientis promulgationis atque acceptationis diplomatis Leopoldini II. contra executionem utrimque facta . . 543—544
1. Ex epistolis Episcopi Klein ad imperatricem 544
2. Synodus generalis an. 1739 . . . 544—548
3. Rescriptum imperatricis ad varia petita Episcopi successive oblata . . . 548—555
4. De peremptoria solutione dubii circa legalem diplomatis Leopoldini II. promulgationem . . . . . 555—556

Pag.

5. De purgatione legitima Episcopo Klein indicta 556
A. De schismate inter Valachos renovato . 557—558
B. De Bessarione, monacho Serbico, sub peregrinationis praetextu ad concitandos Rumenos Carolovicio emisso . . 558—562
C. De causis famae Episcopi publice laesae ex Actis synodi in negotio suorum petitorum celebratae . . . . 562—564
D. De Episcopo purgationis praestandae causa Viennam evocato; de poena contumaciae fugienti, propter contractum eremodicium, irrogata; de Sede episcopali impedita . . . . . 564—567
Victimae caritatis . . . . 567—571

§. 4. De tempore Sedis impeditae (1745—1751).
I. Animadversiones praeviae de conditione canonica Sedis impeditae 571
II. De visitatione dioecesis Fogarasiensis ab Episcopo Munkácsiensi facta.
A. Relatio de visitatione ex Annalibus msc. Collegii Claudiopolitani ad an. 1746 . 571—574
B. De consiliis post acceptam de exitu visitationis relationem Viennae ac Romae captis.
1. Diploma Caesareo-Regium ad Valachos datum . . . . . 574—576
2. De gestis P. theologi authentice comprobatis . . . . . 576—577
3. De vicario Apostolico ecclesiae Fogarasiensi a Papa dato 577
III. De Actis sub Vicario Apostolico (1746—1751).
A. De novo theologo, P. Emerico Pallovics 578
B. De excessibus canonicis Episcopi Klein.
1. De excessibus contra privilegium exemptionis Regularium commissis . . 579
2. De excessibus contra auctoritatem Summi Pontificis per attentatam Vicarii Apostolici depositionem commissis . . . 580
3.—4. De excessibus contra jurisdictionem Cardinalis Urbis Vicarii, qua judicis ordinarii Romanae Curiae ejusque districtus, commissis . . . . 580—581

Pag.

C. Selectae quaedam epistolae Nuntii Apostolici et Episcopi Fogarasiensis ex tempore Vicariatus Apostolici Petri Aaron.

1. Quinque epistolae Nuntii Apostolici ad Vicarium Apostolicum datae . . . 581—585
2. Tres epistolae Episcopi J. I. Klein . 585—593

IV. De canonica Episcopi resignatione ejusque causis.

A. De sequestratione Dominii Balázsfalvensis ejusque fructuum . . . . . 593—594
B. De pseudo-synodo an. 1747 . . . 594—597
C. De apostasia, proditione, fuga pseudovicarii Nicolai Balomir . . . . 597—599
D. De resignatione Episcopi . . . 599—600

V. De novo impetu in s. Unionem facto an. 1751 600—603

VI. De laboribus missionariorum S. J. tempore defectionis multorum ab Unione . . . 603

VII. De initiis episcopatus Magno-Váradinensis rit. gr. . . . . 603—605

Cap. V. De episcopatu Petri Pauli Aaron (1752—1764).

§. 1. P. Michael Salbeck S. J. . . . . 605—609

§. 2. De laborioso episcopatu P. P. Aaron selecta quaedam documenta.

I. De laboribus apostolicis Societatis Jesu.

A. P. Adamus Jabroczki . . . . 609—611
B De caritate aliorum missionariorum Valachis eodem anno 1756 praestita . . 611—612

II. De lite inter Episcopum et Basilianos per Augustam composita.

A. Literae imperatricis ad Basilianos datae 612—614
B. Literae ejusdem ad Episcopum datae . 614—616

III. De sichastro Sophronio seditionis stimulatore et concitatore 616

IV. De Patre theologo ab injuriis seditiosorum defenso.

A De tutela Patri theologo ex parte Societatis praestita 617
B. De fide publica Patri theologo data . 617

§. 3. De apostolico fine episcopatus P. P. Aaron.

I. De antiqua amicitia inter Episcopum et Patres Societatis Jesu morte illius in aevum obsignata.

A. Relatio ex Annalibus mscr. Residentiae Nagybányiensis S. J. ad an. 1764 . . 618

Pag.

B. Epistola P. Gregorii Major ad Primatem 619
C. De fundatione Seminarii ab Episcopo facta 619—622

Cap. VI. De vicariatu atque episcopatu Athanasii Rednik (1764—1772).

§. 1. De vicariatu Athanasii Rednik.

I. De confirmatione in vicariatu, de flente icone B. M. V., de morte Episcopi, de flexibilitate corporis defuncti.

A. Selectae epistolae Athanasii Rednik ad Primatem datae . . . . . 622—627

Relatio authentica de flente Beatae Virginis icone . . . . . 627—629

§. 2. De episcopatu Athanasii Rednik.

I. Literae Episcopi Klein ad Primatem . . 629—631

II. Ex literis Episcopi Rednik ad Primatem, post celebratam electionem 631

III. De mutuis querelis Episcopi Athanasii Rednik et P. Gregorii Major.

A. De querelis Episcopi contra P. Gregorium 632

B. De oppugnatione a P. Gregorio Major vicissim contra Episcopum adhibita et de fine litis 633

IV. De missionariis Societatis Jesu sub Episcopo Athanasio Rednik.

A. P. Stephanus More, ultimus theologus . 633—634

B. De aliis missionariis Valachorum . . 634—636

C. Ex epistolis Rmi. P. Ignatii Darabant, Vicarii generalis Episcopi Fogarasiensis, ad P. J. Th. Delpini S. J. . . . 636—639

V. De morte episcoporum Klein et Rednik.

A. De obitu Episcopi Klein 639

B. De obitu Episcopi Rednik . . . 639

Cap. VII. De episcopatu Gregorii Major (1773—1782).

§. 1. De Episcopo Major nomen Collegii de Propaganda Fide grato animo prosequente . 640

§. 2. De Societate Jesu etiam post suppressionem saluti Valachorum serviente . . . . 641—643

§. 3. De re scholastica ac literaria novis studiis promota.

I. De fundatione Balázsfalvensi . . . 643

II. De juvenibus Romam missis . . . 643—647

§. 4. De erectione dioecesis Magno-Váradinensis rit. gr. 647

Pag.

§. 5. De officiis diplomaticis patronatus et theologatus suppressis, deque Sede Fogarasiensi ad communem ecclesiae suffraganeae conditionem redacta . . . . . 647—655

§. 6. De resignatione Episcopi Gregorii Major . 655—657

Cap. VI. De episcopatu Joannis Bobu (1783—1830).

§. 1. Ex autobiographia Episcopi Bobu . . 657—663

§. 2. De discordiis inter Episcopum Bobu et tres Basilianos exortis . . . . . 663—665

§. 3. De erectione Capituli Fogarasiensis.

I. De fundatione ac dotatione Capituli . . 665—668

II. De confirmatione pontificia . . . . 668—671

§. 4. De Balázsfalvensi Synodo praeparatoria Concilii plenarii Hungariae an. 1822 . . 671—672

§. 5. De testamento atque obitu Episcopi J. Bobu 672—674

§. 6. De incremento episcopatus Magno-Váradinensis 674

Cap. VIII. De successoribus Joannis Babb deque metropolia Alba-Juliensi restituta.

§. 1. De episcopatu Joannis Lémeny (1832—1850) 675

§. 2. De metropolia sub Antistite Alexandro Sterca Siulutiu (1851—1863) restituta . . . 675

I. Ex primis literis encyclicis ad nationem datis an. 1852 . . . . . 676—681

II. De erectione provinciae ecclesiasticae Alba-Juliensis sive Fogarasiensis.

A. Sedes materiae . . . . . 681—682

B. Ex bulla erectionis . . . . . 682—683

III. Fundatio nationalis et religiosa primi metropolitae . . . . . 684—692

§. 3. De statu metropoliae restitutae.

I. Series Episcoporum suffraganeorum.

A Episcopi Magno-Váradinenses rit. gr. . 692

B. Episcopi Armenopolitani sive Szamosujvárienses . . . . . 692—693

C. Episcopi Lugosienses 693

II. Elogium episcopatui metropoliae Fogarasiensis a Summo Ecclesiae Hierarcha datum . . 694—695

III. De capitulis cathedralibus provinciae ecclesiasticae Alba-Juliensis seu Fogarasiensis . 695

IV. De novissimis Synodis in provincia ecclesiastica Fogarasiensi seu Alba-Juliensi celebratis.

Pag.

A. De synodo provinciali celebrata an. 1872, a s. Sede approbata an. 1881 . . . 695—696
B. De Synodo dioecesana Szamos-ujváriensi seu Armenopolitana 696
C. De Synodo dioecesana Magno-Váradinensi 696
D. De Synodo dioecesana Lugosiensi . . 697

Liber IV.

De historia Unionis Serborum cum Sede Apostolica.

De Unione antiquae ecclesiae Serbicae notitia praeliminaris.
I. Ex literis Innocentii PP. III. 701
II. Ex literis Stephani Magni, Župani Serbiae . . 701
III. Ex canone 6. synodi Diocleensis . . . . 701—702
De historia Serborum 703

Cap. I. De episcopatu Svidnicensi ejusque titularibus.
§. 1. De fundatione episcopatus Svidnicensis, monasterii Marčensis, seminarii Zagrabiensis.
I. Memoriale Cancellariae Regiae Hungarico-Aulicae . . . . . 704—708
II. Brevis notitia de rationibus fundationis Seminarii ex codicibus msc. B. P. V.
A. Ex literis annuis 1678 . . . . 708—709
B. Ex actis msc. P. Marci Hansiz S. J. . 709
§. 2. De Episcopis Svidnicensibus.
I. Memoriale Cancellariae Hungarico-Aulicae . 710—713
II. De curis Card. a Kollonich circa constitutionem idoneorum Episcoporum unitorum.
A. De Episcopo linguae populi experte non admittendo.
1. Ex instructione Card. a Kollonich . . 713
2. Literae Card. Bonvisii ad Camillum Cybo, Secretarium s. Congr. de Propaganda Fide 713—714
B. De non promovendis ficte unitis.
1. Literae Card. a Kollonich ad Bonvisium de rejicienda appellatione ficte tantum unitorum . . . . . 714—716
2. Informatio Card. a Kollonich de electo Marco Zorčić, sincere unito . . . 716—718
3. De malis callidisque consiliis ficte tantum unitorum contra electum Episcopum sincere unitum captis.

Pag.

a. Tres epistolae Episcopi Zagrabiensis ad Card. a Kollonich . . . . . 718—722
b. Binae literae electi Episcopi M. Zorčić ad Card. a Kollonich . . . . 722—725
C. De idoneis, propter maximam populi necessitatem, cum extraordinaria in jure ecclesiastico dispensatione absque mora promovendis.
Ex literis Card. a Kollonich ad S. Congreg. de Propag. Fide ex an. 1700 725—728
Responsum S. Congregationis . . 728—729

Cap. II. De historia ecclesiae graeco-catholicae in Croatia et Slavonia generatim.
Ex memoriali mscr. Episcopi Stanić . . 730—731

Art. I. Quae origo episcopatus graeco-catholici in Croatia et Slavonia? quae ejus vicissitudines? . . . . . 731—732
Migratio sub Simeone Vratanja, primo Episcopo Svidnicensi 733
Quis eorum curam spiritualem ante erectum episcopatum gessit? . . . . 733—737
Origo episcopatus Svidnicensis . . . 737—739
Unde episcopatus Svidnicensis dictus? . 739—743
Quis Simeonis successor? 744
Lis de titulo episcopatus Svidnicensis, graecus an latinus fuerit? . . . . 744—745
Episcopi Svidnicenses in Bulgaria ordinantur. Cur? 745
Fata Episcopi Miakić . . . . 745—746
Litis hujus sequelae . . . . . 746—747
Paulus Zorčić obedientiam Eppo. Zagrabiensi juramento obstrinxit . . . 747
Quem haec obligatio valorem habuit? . 747—748
Origo episcopatus graeco-catholici Syrmiensis . . . . . 748—749
Fata Episcopi Syrmiensis 749
Privilegia non-unitorum . . . . 750—754
Schismatici Episcopi constituuntur . . 754—755
Machinatio adversus Episc. Svidnicensem . 755—756
Monasterium Marča capillatur et accenditur a schismaticis . . . . 756—757
Tristes pro Unione sequelae . . . 757
Fata Episcopi Pašić . . . . . 757—758

Pag.

Gabrielis Palković labores pro Unione. — Fit Episcopus 758
Marča restituitur ac iterum recipitur . 758—759
Episcopi Plaškensis molimina in Sichelburg 759—760
Art. II. Quae origo episcopatus Crisiensis? quae causae ejusdem canonizationis?
Proponitur canonizatio episcopatus Svidnicensis 760
Crisium pro sede episcopali proponitur . 760—762
Ex Svidnicensi fit Crisiensis . . . 762—764
Causae canonizationis . . . . 764—765
Ex articulis V. et VI. Fragmenta selecta.
I. De Episcopis Crisiensibus . . . . 765—769
II. De necessitate ritum graecum conservandi 770—773
III. De mediis ad propagandam et conservandam Unionem . . . . . 773—774
IV. De necessitate monasterii erigendi . . 774—775
Cap. III. De apostolatu Societatis Jesu inter Slavos meridionales.
§. 1. De laboribus apostol. missionariorum saec. 17.
I. De Patre Ravasz ejusque schemate Unionis.
A. De vita P. Ravasz, insignis Slavorum missionarii . . . . . 776—780
B. Schema Unionis . . . . . 780—786
II. Selecta quaedam fragmenta ex Annalibus msc. missionum S. J. . . . . 786—795
§. 2. De laboribus missionariorum saec. 18.
I. De Patre Lovinić ejusque zelo apostolico.
A. P. Michael Lovinić . . . . . 796—800
B. Puncta schismaticis tradita an. 1721 . 800—802
II. Selecta quaedam fragmenta ex Annal. msc. S. J. 802—809
III. De postuma S. J. opera ad salutem Serborum collata, nominatim de laboribus P. Antonii Kanižlić . . . . . 809—812

Liber V.

De historia Unionis Ruthenorum et Armenorum.

Cap. I. De historia ecclesiae Ruthenorum in Hungaria.
De sede materiae 821
§. 1. De Unione Ruthenorum extra dominia Rákócziana in Hungaria degentium.

Pag.

I. Notitia personarum de stabilienda Unione bene meritarum . . . . . 822—823
II. De catholico Episcopo a Ruthenis electo deque s. Unione rite celebrata an. 1646 ac solemniter confirmata an. 1652 . . . 824—827
III. De conatibus Primatis Lippay canonicae confirmationis Parthenii obtinendae.
A. Literae Primatis ad s. Congregationem de Propaganda Fide . . . . 827—829
B. Informatio Archiepiscopi Strigoniensis circa puncta a s. Congregatione proposita in negotio confirmationis Petri Parthenii . 829—838
IV. De studio Primatis obtentae Episcopi confirmationi plenum effectum conciliandi.
A. Diploma Primatis ad Ruthenos unitos ante regiam Episcopi nominationem . 838—840
B. Diploma Primatis ad utriusque ritus fideles post episcopat. Parthenio a rege collatum 841—843
V. De incorporatione Basilitarum hungarorum in catholicum Ordinem s. Basilii . . . 843—844
VI. Relatio ex annalibus msc. — ad an. 1653 . 844—845
§. 2. De Unione Ruthenorum in dominiis Rákóczianis degentium.
Notitia praeliminaris . . . . . 845—847
Ex annalibus msc. missionis Rákóczianae . 848
Ex diplomate Leopoldi I. imperatoris et regis d. d. 21. Aug. an. 1692 . . . . 848—849
P. Emericus Kiss, missionis Rákóczianae Superior . . . . . 849—853
Epistola Joannis Casimiri, regis Poloniae ad patriarchas Alexandriae, Antiochiae, Moschoviae degentes . . . . . 853—854
§. 3. De ecclesia Ruthenorum hungarorum canonice ordinata sub Episcopo Josepho de Camillis (1690—1706).
I. Ex informativo tractatu cum Card. a Kollonich.
Memoriale o quesiti fatti dal Sign. P. Giuseppe de Camillis, monaco Basiliano, e presentati al Sign. Card. de Kollonich an. 1689 855—856
Risposta dell' Emo. Card. de Kollonich . 856—858
II. Ex actis episcopalibus Josephi de Camillis.
A. Ex epistolis ad Card. a Kollonich datis . 858—860
B. Ex Actis synodalibus . . . . 860—865

Pag.

§. 4. De perturbationibus unitae Ruthenorum ecclesiae externo conatu concitatis, sed praesenti pastorum vigilantia mox sedatis.

I. De intrusione Episcopi a supremo rebellium duce attentata an. 1707.

A. Nominatio Episcopi intrudendi . . 865—866

B. Literae supplices ad metropolitam Kioviensem datae pro obtinenda confirmatione 866—867

II. De ultimo sacrae Unionis discrimine.

A. De monacho Sophronio novae seditionis instigatore et concitatore . . . 868—870

B. Epistola pastoralis Episcopi Olsavszky . 871—896

C. Instructio pro Ruthenis unitis dioecesis Agriensis post visitationem canonicam an. 1749 peractam sub Episcopo Francisco Bárkoczy . . . . . 896—901

§. 5. De canonica erectione episcopatus Munkácsiensis sub Agriensi praesule Carolo Eszterházy.

A. Literae supplices Mariae Theresiae Augustae ad Clementem PP. XIII. . . . . 902—905

B. De impedimento canonis Lateranensis per Pontificem sublato . . . . . 905—906

C. Bulla erectionis episcopatus Munkácsiensis 906

§. 6. De ulterioribus Societatis Jesu laboribus inter Ruthenos in Hungaria.

I. De laboribus scholasticis . . . . 906—908

II. De fructu missionum S. J. inter Ruthenos . 908—909

§. 7. De praesenti statu ecclesiae Ruthenorum in Hungaria . . . . . 909—910

I. Ex literis gratulatoriis Episcopi Nicolai Tóth, *τοῦ μακαρίτου*, ad Pium PP. IX. pro jubilaeo episcopali an. 1877 . . . . . 910—912

II. Ex literis gratulatoriis Episcopi Munkácsiensis ad Pium PP. IX. datis pro eodem jubilaeo episcopali . . . . . 913—914

III. Ex literis ejusdem ad eundem pro jubilaeo Capituli Munkácsiensis 914

Cap. II. De Unione Armenorum sub sacra Corona.

Selecti fontes consulendi 915

§. 1. Errores et abusus ecclesiae armenae . . 916—918

§. 2. De initiis s. Unionis Armenorum in Transilvania . . . . . 918—919

Pag.

§. 3. De apostolatu Oxendii, Episcopi Alladiensis, deque Unione Armenorum plene conciliata 919—924

§. 4. De cultura spirituali Armenis unitis impensa. Ex annalibus msc. missionum Societatis Jesu 924

I. Ex relatione anni 1729 . . . . . 924—932

II. Ex relatione anni 1748 932

III. De praesenti statu ecclesiae armenae in terris Coronae s. Stephani deque generalibus Mechitaristarum Praepositis Acontio Kuver et Vartano Estegar ex ea assumptis . . 933

Liber VI. addititius.

Parerga.

Cap. I. Parerga ad librum I.

Ad pag. 12. Nicolai Comneni Papadopoli de Graecis schismaticis ad s. Unionem adducendis Commentarius in forma epistolari exaratus anno 1692 . . . . . 937—959

Ad pag. 47. Breve Clementis PP. XI. ad Cardinalem a Kollonich datum 960

Ad pag. 97 — 98. De PP. Caschodo, Braconnier, Du-Ban, Bernard, aliisque missionis CPolitanae sociis.

Ex relatione msc. missionariorum S. J. de magna legatione Austr. ann. 1719—1720 961—963

Ex epistola Patris Tarillon, missionarii S. J. ad Comitem de Pontchartrain d. d. 4. Martii 1714 . . . . . 963—965

Ex relatione mscr. missionis CP. . . 965—970

Cap. II. Parerga ad librum II.

Ad pag. 128. Ex instructione pro D. Mikes Deputato, d. d. 29. Martii an. 1699 . . 971

Ad pag. 136. Patris Kapi uberior vita msc. 971—978

Ad pag. 306. De principibus Moldovalachicis Petro Claudo ejusque filio Joanne Stephano in Tiroli defunctis.

Synopsis historica . . . . . 978—979

De Moldavorum Unione cum Ecclesia catholica.

Breve Gregorii PP. XIII. . . . 979—980

Pag.

Literae Archiepiscopi Leopoliensis rit. lat. ad Sixtum PP. V. . . . . 980—981
Literae principis Petri Voivodae ad Sixtum PP. V. . . . . 981—983
Literae oratorum principis Moldaviae ad Sixtum PP. V. 983
Literae Georgii Mohila metropolitae Sučaviensis, ad Nuntium Apostolicum . . 984—985
Ejusdem literae ad Sixtum PP. V. . . 985—986
De sinceritate Unionis principis Petri Claudi . . . . . 986—987
De Patribus Societatis Jesu in partem laborum admissis . . . . . 987—993
De juvene principe Joanne Stephano ante exilium . . . . . 993—994
De fatis utriusque principis Voivodae in ditionibus Austriacis.
De exulibus benigne ab imperatore exceptis . . . . . 994—996
De obitu Petri Voivodae an. 1594 . 996—997
Resolutio Caesarea de juvene principe orbo Oeniponte liberaliter educando ad archiducem Ferdinandum d. d. 2. Aug. 1594 . . . . . 997—998
Testamentum Petri Voivodae Valachiae 998—1000
Literae Sigismundi III., regis Poloniae 1001
Literae Annae, reginae Poloniae . . 1001—1002
Votum Excmi. Regiminis de juvene principe Oeniponte educando . . . 1002
Ex historia msc. Collegii S. J. Oeniponte 1002—1004
De principe Joanne Stephano, Congregationis praefecto . . . . . 1004—1005
De obitu et sepulchro principis Joannis Stephani . . . . . 1005—1006
De legato domui s. Nicolai relicto . 1006
Piae fundationes defuncti principis Moldaviae . . . . . 1006—1008

Cap. III. Parerga ad librum III.

Ad pag. 401. De benevolentia principum Valachiae in Societatem Jesu collata. — De Patribus Miel, Kieffer, Mitzke, epistolarum commercio cum iisdem junctis, notitiae ex Annalibus msc.

Pag.

De P. Petro Miel . . . . . 1009—1010
De P. Antonio Kieffer . . . . 1010—1011
De P. Friderico Mitzke 1011
Epistolae utriusque principis Nicolai et Constantini ad Patres S. J. . . . . 1012—1015
Ad pag. 427—429. Votum Card. Ptolomaei de non promovendo Patre Salerno . . 1015—1016
Pontificium obedientiae praeceptum P. Salerno Viennam missum . . . . . 1016—1017
Ad pag. 487. De vita Joannis Kis, patris pauperum, Adami Fitter in dirigenda Valachorum synodo socii . . . . . 1017—1019
Ad pag. 496. Ex elogio sepulchrali a Stephano Pargyas Patri Fitter posito . . . 1019—1020
Ad pag. 504. Votum Card. Ptolomaei de proposita promotione Patris Cienfuegos S. J. . 1021
Votum Card. Salerni de eadem promotione 1021—1022
Ad pag. 570. De excursione apostolica et literaria Patrum S. J. in Moldaviam facta a. 1743.
De rationibus itineris Moldavici superiori aetate jam propositis ex literis Barthol. Bruti 1022
Literae Status catholici Transilvaniae ad P. Mich. Ang. Tamburini, Praepositum generalem Soc. Jesu 1023
Ex relatione mscr. de missionibus Dacicis S. J. an. 1743 . . . . . 1023—1030
Ad pag. 564. De collectione cl. D. Densusianu 1030—1033
Ad pag. 645. De praecipuo fonte errorum Georgii Sincai . . . . . 1033—1034

Cap. IV. Parerga ad librum IV.

Ad pag. 710. De professione fidei Gabrielis Miakić . . . . . 1035—1037
Ad pag. 711. De scholis Zagrabiensibus sub Episcopo M. Borković, clarissimo studiorum patrono . . . . . 1037—1038
Ad pag. 736. Miklosich de vocabulo *vlah* . 1038
Ad pag. 747. De Bononiensi Collegio illyrico-hungarico . . . . . 1038—1039
Ad pag 793. De missionibus Croatiae et Slavoniae sub P. Andrea Horváth . . . 1040
Ad pag. 810. De officio *doctoris s. Evangelii* 1041

Pag.

Cap. V. Parerga ad librum V.

Ad pag. 822. De statutis Seminarii generalis cleri Hungariae ad regulas Collegii Germanici et Hungarici de Urbe exactis . . 1042—1044

Ad pag. 853. De missione castrensi Provinciae Bohemiae S. J. (1685 seqq.) praesertim in Hungaria superiore . . . . . 1044—1052

Ad pag. 907. De principe Francisco (II.) Rákóczy, in scholis S. J. educato . . 1052—1054

Ad pag. 914. *Παράρτημα* ad universum ritus graeci clerum unitum pertinens ex an. 1790. De secundis nuptiis presbyterorum . . 1055—1057

Παράρτημα alterum concernens omnes utramque monarchiae partem habitantes Serbos, Ecclesiae catholicae unitos, de pontificia erectione monasterii Marčensis. — Constitutio Pauli PP. V. *Divinae Majestati*, edita die 21. Novembris anni 1611 . . 1058—1059

Ad pag. 924. De Episcopo Armeno peregrino Tergesti defuncto 1060

Ad pag. 928. De Bulgaris et Albanensibus in terris Coronae s. Stephani habitantibus . 1061

Appendix I.

Conspectus ecclesiae orientalis in Austro-Hungaria.

I. Diœceses catholicae. . . . 1064

A. Ritus graeci.

a) Dioeceses slavicae seu ruthenicae.

b) Dioeceses rumenae.

B. Ritus armeni.

II. Diœceses ab Ecclesia catholica separatae. . 1065

A. ritus graeci.

B. ritus armeni.

Appendix II.

Selecta quaedam judicia de usu Kalendarii manualis in studio sacrae heortologiae.

Pag.

I. Ex literis commendatitiis Rmi. Archiepiscopi Philippensis rit. gr. ad alumnos Pontificii Collegii Urbani de Propaganda fide datis 1068

II. Ex literis encyclicis Rmi. Metropolitae Leopoliensis rit. gr. ad clerum archidioecesanum datis 1070

III. Ex literis encyclicis Rmi. Archiepiscopi Caesariensis rit. arm. ad clerum Viennensis Mechitaristarum congregationis datis 1071

IV. Ex literis encyclicis Rmi. Episcopi Eperjesiensis rit. gr. ad clerum dioecesanum datis 1072

V. Ex literis encyclicis Rmi. Episcopi Dansariensis rit. gr. ad clerum Magnae Graeciae datis 1073

VI. Ex literis encyclicis Rmi. Episcopi Armenopolitani rit. gr. ad clerum dioecesanum datis 1075

VII. Ex literis encyclicis Emi. Cardinalis et Metropolitae Panormitani ad clerum archidioecesanum utriusque ritus, latini et graeci, datis 1076

VIII. Ex literis encyclicis Rmi. Episcopi Segniensis et Modrušiensis ad clerum dioecesanum utriusque linguae liturgicae, latinae et slavicae, datis 1077

IX. Ex literis encyclicis Rmi. Episcopi Munkácsiensis rit. gr. ad clerum dioecesanum datis 1078

X. Ex literis encyclicis Rmi. Episcopi Lugosiensis rit. gr. ad clerum dioecesanum datis 1078

XI. Ex literis encyclicis Rmi. Episcopi Magno-Váradinensis rit. gr. ad clerum dioecesanum datis 1079

XII. Ex literis encyclicis Rmi. Ordinariatus Magno-Váradinensis rit. gr. Sede vacante ad eundem clerum datis . 1079

XIII. Ex literis protrepticis Rmi. Abbatis τῆς Κρυπτοφέρρης ad auctorem datis 1080

XIV. Ex bibliographia ephemeridis Ἀνατολή 1081

Ex bibliographia ephemeridis Κλειώ 1081

Ex bibliographia ephemeridis Νέα ἐφημερίς . . . 1085

Index analyticus

nominum, personarum, locorum, rerum,

ad alphabeti literas digestus.

A.

Aaronu, Aron, Petrus Paulus, Transilvanus, primum vicarius generalis Fogarasiensis episcopi Klein (1742), deinde, Sede impedita, vicarius apostolicus episcopatus Fogarasiensis (1746—1751), demum, post resignationem episcopi Klein, Fogarasiensis catholicorum graeci ritus Valachorum antistes (1752, † 1764), 303. 304. 566. 571. 577. 578. 581. 585. 587. 592. 593. 594. 596. 600. — Episcopatus ejus, 605—621. 661; — lis inter eum et Basilianos (1758), 612—614; — ejus fundatio seminarii Balázsfalvae, sub titulo Annuntiationis B. V. M. (1764), 619—621; — ejus opera edita (1752—1753), 605; — flens icon B. M. V. in morte episcopi, 623. 625. 627—628; — ejus obitus, 9. Martii 1764, 618—621. 626; — flexibilitas artuum defuncti, 623.

Abbas seu Panormitanus (Nicolaus de Tudeschis), patria Siculus, insignis canonista († 1443), 65.

Abeles Simon, Judaeolus, Pragae propter fidem catholicam susceptam a patre occisus (1694), 1051.

Abraham, protopopa Alba-Juliensis (1701), 261.

Abrudbánya, (rumen. Abrudu, Gross-Schlatten, Altenburg, Altenberg), oppidum montanum cum aurifodinis, in comitatu Albensi inf. in Transilvania, 927.

Absolutionis sacramentalis formula apud Ruthenos, Graecos etc. unit., 862. 863.

Abessini, 38. 56. 57. 92.

S. Adalbertus (Vojtěch), episcopus Pragensis (983, † 23. April 997), primus Hungarorum apostolus, 570.

S. Adalberti seminarium s. domus, v. Tyrnavia

Adam de Kudsir, archidiacon. rit. gr. unit. (1698), 211. 249.

Adam ex Szászváros, archidiacon. rit. gr. unit. (1700), 249.

Adamović Gerasimus, episcop gr.-rumen. non-unit. (1792), 664.

Adamović Vuk, parochus rit. gr. in Simontornya (1690), 789.

Ἀδελφοποιΐα. v. ἐκολουθία.

Adrianopolis, urbs Turciae in Europa, 93. 969.

Adrianus, imperator Roman. (117—138), 142.

Aegidius Josephus, literatus sacerdos S. J. Viennae (c. 1759), alias vocatus Puesten; complura opera docta edidit, 869.

Aegra (Egra, bohem Cheb; Eger), urbs occidentalis Bohemiae cum arce Johannitarum, 5.

Aegyptus, delegatus apostolicus (1879) Aloysius Ciurcia, 93.

Aeneas Sylvius Piccolomini, postea Pius PP. II., v. Pius II.

S. Agatho PP. (679—682), 879.

Ἀγγελικὴ πολιτεία, angelica vivendi ratio monachorum Ord. s. Basilii M., angelicum habitum (ἀγγελικὸν σχῆμα) gestantium, 559.

Agria (hung. Eger; slav. Jager; germ. Erlau); archiepiscopalis sedes in Hungaria Superiori, urbs frequentissima, 822. 833. 834. 836. 899. 1047. — Brevis historia archiepiscopatus Agriensis in schematismo cleri archidioecesani anni 1877, 902. — Antistites Agrienses: Bársony, Barkóczy, Erdődy, Eszterházy, Jakussich, Kisdi, Lippay, Pálffy, Szegedy, Telekessy, omnes Collegii Germanici et Hungarici de Urbe quondam alumni.

Agricola Franciscus S. J., Germanus († 1624), ejus: Hist. provinc. Germ. super. S. J., 1003.

Aichner Simon, princeps-episcop. Brixinensis, prius auxiliaris hujusce antistitis pro vicariatu Vorarlbergensi cum titulo episcopi Sebasteni i. p. (1882), 899.

Van Aken, Belga, scriptor literatus nostri temporis, 1034.

Ἀκολουθία, Officium liturgicum; ἀκολουθία εἰς ἀδελφοποίαν πνευματικήν, Officium in spirituali fraternitate solemniter ineunda celebrari solitum, 1004; ἀκολουθία εἰς ἀρχάριον ῥασοφοροῦντα, Officium in novitium religiosa veste induendum, 559; ἀκολουθία τοῦ μικροῦ σχήματος ἤτοι τοῦ μανδίου, Officium parvi habitus, h. e., mandiae sive pallii, 559; ἀκολουθία τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος, Officium magni et angelici habitus, 559; ἀκολουθία εἰς θεμέλιον ἐκκλησίας, Officium in fundamento ecclesiae ponendo praescriptum, 453.

Alba Carolina, v. Alba Julia.

Alba Graeca, v. Belgrad.

Alba Regalis (hung. Székes-Fehérvár; croat. Stolni Biograd; germ. Stuhlweissenburg), urbs Hungariae, multarum magnarumque rerum gestarum memoria celeberrima, sedes episcopi. In cathedrali ecclesia reges Hungariae coronabantur et sepeliebantur ab an. 1027 ad an. 1527, 792.

Alba Julia (hung. Károly —, alias Gyula-Fehérvár; germ. Karlsburg, Carlsburg, quondam Weissenburg; item slav. Belgrad Karlovský; rumen. Belgradu), antiquum Apulum, postea Alba Julia, et tandem in honorem Caroli VI. imperatoris Alba-Carolina nuncupata, civitas et munitum praesidium Transilvaniae ad fluvium Marisum, vulgo Maros, octo leucis a Cibinio in occasum, est sedes episcopi latini Transilvaniae et capituli, cum insigni ecclesia cathedrali, ubi multa monumenta Transilvanorum principum splendent, ut ecce J. S. Zápolyae et Georgii Rákóczy I., tum gentilitius tumulus stirpis Hunyadicae, famosi herois Joannis Hunyad et plura alia, 97. 99. 100. 125. 126. 127. 129. 143. 148. 157. 158. 161. 162. 169. 170. 171. 189. 220. 221. 230. 231. 232. 233. 234. 237. 238. 241. 242. 246. 263. 272. 273. 276. 285. 322. 331. 332. 333. 334. 347. 355. 356. 361. 368. 372. 381. 449. 451. 455. 475. 476. 509. 512. 523. 634. 927. 1023 1060. 1061. — Fundamenta praesidii Alba-Juliensis utroque ritu, latino et graeco, solemniter posita (1715), 452—454.

Alba Julia duplex sedes episcopalis, ritus latini et graeci.

De sede ritus graeci:

Antiqua metropolis Alba-Juliensis ritus graeci restituta (1853), 675—692. — Sedes Alba-Juliensis ritus graeci vacat 7 annos post obitum Athanasii I., (1713—1721), 393—461. — Administratio ecclesiae Alba-Juliensis sede vacante post obitum Athanasii I., 398 etc. — Capitula cathedralia ritus graeci provinciae ecclesiasticae Alba-Juliensis, 695. —

Alba Julia,
Suffraganei metropoliae, 692. — Elogium datum a Pio PP. IX. praelatis metropoliae Fogarasiensis seu Alba-Juliensis an. 1859, 694. — Sigillum episcopale Alba-Juliensis rit. gr., 126; metropolitanum Belgradense, 205. — Schematismus cleri Alba-Juliensis ritus graeci an. 1878, v. Siematismulu. — Episcopus Alba-Juliensis Stephanus Simonović, v. i. — Antistites Alba-Julienses rit. gr. vide: Athanasius, Sterc'a, Theophilus, Vancea.

Alba Julia, synodus generalis (an. 1697) (ἐνωτική). 125. 161. 163. 164—170. 171. 172. 173. 177. 199; synodus mense Julio (1698), 199. 1032; syn. gen., ἐνωτική, a 7. ad 24. Octobris 1698, 199. 220—223; syn. gen. 8. Septembris 1699, 240. 241. 270; syn. gen. (ἐνωτική), 4. Septembris 1700, 97. 245—255. 271—273; syn. gen. 8. Novembris 1701, 126. 162. 323. 326. 543; syn. provincialis an. 1702, 351. 352; syn. gen. an. 1707, 372. 373; syn. gen. autumnalis an. 1711, 386; syn. gen. an. 1714, 443. 444; syn. gen. an. 1725, 465—475; syn. gen. an. 1728, 486; syn. gen. an. 1872, 245. 695. 696. 1055.

De sede ritus latini:

Alba Julia, Bibliotheca Batthyányana Albae-Carolinae, v. Batthyányana. — Collegium Societatis Jesu Albae-Carolinae non exstitit, sed simplex residentia tantum, 921. — Parochia Alba-Juliensis ritus latini a missionariis S. J. resignata 1715, 452. 795. — Seminarium s. Stephani, 634. — Tabularium capituli Alba-Juliensis rit. lat., 533. — Introductio episcopi latini Georgii Mártonffi, (1716), 449—452. — Episcopi Alba-Julienses rit. lat., vide: Antalffy, Bajtai, Batthyány, Bornemisza, Illyés, Klobušicky, Mártonffi.

Albani Joannes Franc. v. Clemens PP. XI.

Albani Hannibal, filius Horatii Albani, patricii Urbinatensis, nepos Clementis PP. XI., cardinalis et vir rerum civilium peritissimus, natus 1682. Anno 1709 nuntius apostol. Viennae composuit prudentia ac moderatione sua differentias inter imperat. Josephum I. et Clementem PP. XI. atque rempublicam Venetorum. Antonium Ulricum ducem Brunsvicensem permovit ad fidem catholicam suscipiendam. Ab imperatore ad principalem dignitatem evectum conspicimus caesare demortuo, 1711, Francofurti ad M. praesentem agilemque in nova electione imperatoris. Romam redux cardinalis nominatus est, an. 1719 camerarius Sedis Apostolicae, mansitque usque mortem, 1751, Romae vir magnae auctoritatis. Celebratur maecenas literarum et artium. Plura scripta publici juris fecit: 429. 1058.

Albicius, (Albizi, Albizzi), Franciscus, cardinalis, domo Cesenas (cfr. Moroni, *Dizionario*, t. 1., p. 205), 52.

Aldobrandini Hippolytus, tituli s. Pancratii presbyter-cardinalis, legatus a latere Sixti PP. V. (1588) in Polonia, et ab anno 1592 Pontifex sub nomine Clementis VIII., 981. 982. 983. 987. 988.

Alexi Joannes, primus episcopus Armenopolitanus rit. gr. (1854, † 1863), 682. 692.

Alexander PP. III. (1159—1181), 880.

Alexander PP. VI. (1492—1503), 1027.

Alexander PP. VII. (1655—1667), 839. 842.

Alexander PP. VIII. (1689—1691) 7. 725. 920.

Alexander, princeps Valachiae, (1567—1577), frater Petri Mircianu (Schiopul) 978, et vide Mircianu.

Alexander, princeps Valachiae, cujus uxor fuit Clara principissa; proles eorum exstiterunt Dorothea et Angja, itemque Ladis-

laus Bessaraba, princeps Valachiae, cui Clara fuit noverca; Alexander an. 1355 jam erat mortuus, 736.
Alexandria, maritima urbs Aegypti, 429. 568.
S. Alexius, metropolita Kioviensis, thaumaturgus (a. 1354, † 1378), 1008.
Algerini, missionarius in Jerusalem (1882), 94.
Algerium, urbs Africae Septentrionalis, 990.
Allada (Killala, Cellaid, Tir Amagdadt, Killalea, Laberus), episcopalis urbs Hyberniae, in comitatu Mayo, in ora occidentali, 919. 921.
Allatius Leo (Allacci), eruditus vir saeculi 17., natus 1586 in insula Chios, † 1669 Romae. Scriptor theologicus, medicus, philosophicus et philologicus, Bibliothecam Heidelbergensem in urbem Romam adferendam curavit, supremus custos bibliothecae Vaticanae, graecam cum romana Ecclesia reconciliare studuit, 361.
Almás, pagus Transilvaniae, districtus Dallja, in territorio Siculorum (Szekler), cum admirandis montanis speluncis, 492.
Alsó-Szombatfalva, dominium episcopi Fogarasiensis in Transilvania, 535. 536. 666.
Altamura, episcopalis urbs Italiae, provincia Neapolitana, spatio 6 milliarium distans ab urbe Bari, 38.
Altare portatile s. viaticum, 861.
Alvintz Samuel, (1725) officialis imperatoris Caroli VI. Viennae, 411.
S. Ambrosius, episcopus Mediolanensis (374, † 397), 36. 37. 57. 58. 69. 70. 72. 81. — Ambrosianus ritus, 52.
Amurat III., s. Murad, sultanus Turciae, 1574–1595; 993.
Analele sive Annalele Societatei Academice Române, acta eruditorum Bukarestensium, 664.
Anastasius, episcopus metropolitanus Sučaviae, tunc temporis in Moldavia 1586, quo anno amotus est, substituto ei Georgio Mohila. Unioni romanae favit, 984. 993.
Anaszora Petrus, popa graecus (1701), 751, 752.
Anazarbus, metropolis II. Ciliciae, (Anazarba, Quinda, Caesarea ad Anazarbum, Justinianopolis, hodie Ainzarbeh, Anazarba, Navarza, Anavahy), sita in monte Anazarbo et ad fluvium Pyramum, inter septentriones et orientem solem ab urbe Tarso, 871.
Anca, v. Angja.
Andrási Joseph., S. J., (c. 1768), 660.
Andreas ex Somblyo, archidiacon. rit. gr. unit. (1700), 249.
Andreas Jacob., regens seminarii s. Stephani Albae Carolinae (1782), 634.
Ab Adrian Bartholomaeus, sodalis Marianus Oeniponte (1600), 1003.
Angelu, v. Athanasius I.
Angja (Anca, Anna), filia Alexandri, Valachici principis (gospodar) et principissae Clarae, quam Ancam Stephanus Urošius V., juvenis annorum 17, et imperator Serbiae anno 1355 uxorem duxit primam, 736.
Anicetus Papa (157—168), 876.
Anna, v. Angja.
Anna, uxor Sigismundi III., regis Poloniae, fuit filia archiducis Caroli, principis Styriae et Carinthiae, atque soror patruelis Rudolphi II. imperatoris; nam Maximilianus II., pater Rudolphi II., frater erat Caroli, atque inde patruus Annae; 1001. 1002.
Antalffy, liber baro de Csik-Szent-Márton, Joannes, episcopus Transilvaniae rit. latini, † 10. Junii 1728; 481.
Antalffy Joannes, canonicus rit. lat. Alba-Juliensis (1716), 452.
Anthimus, archiepisc. Valachiae, 149. 150.
Anthimius (Anfimius), archiepisc. Nicosiensis (1702), gr. schismaticus, 351.

Ἀντιμήνσιον, antimensium, apud Graecos dicitur altare portatile seu viaticum, 861.
Antiqui, seu cum Romanis uniti apud Valachos Transilvanos (1759), 616.
Antoine, Tractatus de Ordine, 1055.
S. Antonius, patriarcha CPol., (893—895), 814.
Antonius IV., patriarcha CPol., (c. 1391, † 1403), 402.
Antunian Joannes, Capuc. ex dioecesi Karput. (a. 1881), 94.
Aoun Nametalla, sacerdos Maronita Congreg. missionis, (1881), 94.
Apaffy, Michael II., ultimus Transilvaniae princeps (1690—1694, † 1. Febr. 1713). Filius erat Michaelis I. Apaffy, principis Transilvaniae, quo defuncto (1690) erat juvenis 15 annos natus. Quapropter regimen ejus nomine suscepit Telekyius. Kiuperli Mustafa denuo misit Tökölyium cum exercitu 16.000 armatorum, ut Transilvaniam invaderet. Hic prostravit et interfecit Telekyium 21. Aug. 1690 ad pagum Zernest prope Coronam, atque Haeuslerum Doriamque cepit, belliduces imperiales. Rebus sic perturbatis una pars statuum Transilvanorum Michaeli II. adhaesit, altera Tökölyio. Arma Tökölyii et Turcarum exciderunt autem renitentibus e manu, quum advenisset Ludovicus Badensis, dux caesareus, qui eos 19. Augusti 1691 clade prostravit. Tunc promulgavit imperator Leopoldus I., die 4. Decembris 1691, diploma, tanquam responsum ad petitiones statuum, ab anno 1690 Cibinii congregatorum, quod posuit fundamenta constitutionis Transilvanae, vigentis usque ad an. 1848. Confirmationem Michaelis II. in principatu status impetrare ab imperatore non potuerunt, nec etiam petitio eorum repulsam experta est. Veterani an. 1694 jussus est Michaelem II. coram caesare sistere; quoniam autem princeps Transilvanus inscio caesare Catharinam filiam Gregorii Bethlen uxorem duxerat, minus gratiose exceptus et dimissus princeps Michael II. in Transilvaniam reversus est. Quum autem juri suo ad principatum cedere nollet, profectus Caprara magno cum exercitu jussit Michaelem II. Viennam transmigrare, ubi 1. Februarii 1713 nullis relictis pro libus decessit, aetatis suae anno 31, dignitate Sacri Imperii comitis insignitus. Uxor ejus Catharina itidem Viennae obiit 1725; 149. 268. 477.
Apor Stephanus comes de Altorja, regni hungar. thesaurarius, catholicus, supremus comes comitatus Tordensis et sedium Csik, Gyergyó et Kászon supremus capitaneus. Complura laudabiliter conscripsit, † 1704; 129. 219. 230. 231. 232. 270. 320. 321. 338. 406.
Apor Petrus, dominus Transilvanicus (1701), 321.
De Apsi'a Victor Michael, episcop. Lugosiensis rit gr. unit. ab anno 1874, 693.
Apulum, v. Alba Julia.
Aquae benedictio major, v. benedictio.
Aquaviva Claudius, praepositus generalis S. J., (nat. 1543. † 1615) (1608), 115.
Arabes religiosi, 94.
Arad, civitas et firmum praesidium in Hungaria, ad fluvium Maros, ad septentrionem versus a Temesvár, 365. 367; prope Arad est Jenopolis, ubi episc. rit. gr. Martinović.
Aramsavium, locus Hungariae in Banatu, 445.
Arbonas Nicolaus, Dominus Transilvanicus, 193.
Ἀρχάριοι, incipientes, novitii Ord. s. Basilii M., 559.
Ἀρχιτέλεια, ἀρχοτέλεια, initium et finis alicujus rei. Exemplum, ἀρχοτέλεια orationis dominicae: Pater noster. A malo amen. 567. 810.
Arcudius Petrus, graecus Theologus, vacavit studiis Romae, ubi et docuit in graeco collegio. Gregorius PP. XIV. et Clemens

PP. VIII. miserunt eum in Russiam ad periculum ibi faciendum unionis ecclesiae graecae cum romana; † post 1633. Ejus est: De concordia ecclesiae occidentalis et orientalis in septem sacramentorum administratione. Paris. 1619, 39. 469. 550.

Argensis sedes episcopalis ritus graeci in Rumenia apud Hurmuzaki male confunditur cum Ceretensi ecclesia cathedrali rit. lat., 1008, 1011.

Arius, haeresiarcha (325), 878.

Armeni, praeprimis in terris coronae sancti Stephani, in Galicia et Bukovina, tum etiam in Russia, Turcia et in extrema Asia Minori. — Aborigines Armeniae (Thogarma) incolebant regionem asiaticam, divisam in Armeniam majorem (h. Turkomania et Kurdistan) et minorem (Anatoliam seu Asiam minorem); itaque regiones meridionaliter sitas a monte Ararat et a fluvio Araxe. Sunt gens indo-europaea ab antiquissimis temporibus bonis moribus literisque exculta, sed minus fortis et animosa; sunt tamen semper et ubique insignes mercatores et numularii Orientis asiatici, passim et dexteri opifices, magnam apud populum auctoritatem habentes. — Pars totius Armeniae, nempe Armenia major, an. 428 a Persis subacta est. Acerbitas imperii Persici copiosas familias ad emigrationem adegit. Rudera antiquae Armeniae nunc inter Russiam et Turciam divisa sunt. Primariae sedes modernorum Armenorum sunt hodie in primitiva patria Asiae minoris (Turkomania), in orientali Europa, praesertim in australi Russia, Turcia, Transilvania, Hungaria, Galicia, ubi in numerosis coloniis vivunt. Lingua utuntur vernacula armena, linguae persicae et kurdicae affini. — In Austria inhabitant Bukovinam, Galiciam, orientalem Hungariam et Transilvaniam, numero circiter 15.000 animarum. Armenis unitis in Galicia et Bukovina, praeest archiepiscopus Leopoliensis. Armeni uniti in Transilvania subsunt episcopis latinis. — Qui subversa a Saracenis patria sua antiqua, in Galiciam advenerunt, in corporis cultu et moribus hucusque retinuerunt characterem orientalem; non enim amant commisceri cum aliis nationibus. Sunt plerumque formosi corporis et apprime orientalis faciei. Maxima pars negotiatur, indeque plurimae eorum familiae secundis rebus ornantur. Vitam ducunt industriam, assiduam, sobriam atque frugalem, mutuo sibi opitulantur, quapropter inter eos pauci egeni inveniuntur. Numerus eorum in Galicia et Bukovina censetur quidem solummodo 5800 animarum, sed in regionibus austro-orientalibus ingenio suo mercatorio ac feneratorio grandi in populum gaudent influxu. Nunc cultiores tantum eorum proprio utuntur idiomate armeno, alias conversantur cum quolibet in ea lingua, quae in quaque regione in usu est. Aliqua centena Armenorum Bukovinensium perdurant in schismate, caeteri ad unionem Ecclesiae Romanae redierunt proprio suo ritu retento. — Qui in Transilvaniam immigraverunt Armeni, prius numero 3000 familiarum Moldaviam incolebant. Ast seditione erga principem Moldaviae impliciti, aufugerunt et in Transilvania saeculo 17. sedes obtinuerunt, ubi territoria emerunt; in eis (1726) Elisabethopolim atque (1738) Armenopolim (Szamos-Ujvár) fundaverunt; alii consederunt in urbe Gyergyó-Szent-Miklós, in Kanta, Sepsi et Görgény, caeteri per totum regnum dispersi sunt. In Hungaria orientali vivunt numero haud magno; itidem in novo regno Ser-

Armeni,

Armeni, bico et Temesiensi Banatu. — In Russia degunt sparsim per loca, frequentiores sedes habent inprimis in australi Russia, in regionibus ad Pontum Euxinum; in urbibus autem saepissime vivunt qua mercatores et opifices. Subditi sunt in Russia 2 archiepiscopis. — In peninsula Illyrica (Turcia) degunt qua gens parasitica numero circa 200,000 in Thracia, praeprimis ad Bosporum; potiuntur inauditi lucri causa omnibus mercatibus et nundinis; sunt conductores cunctorum summorum officialium (Paša), creditores fere omnium communitatum, quas adeo ingenti fenore premunt, ut eos, Deo sic permittente, fere jus talionis in Turcas exercere non immerito dixeris. 37. 38. 56. 57. 80.

Armeni, in Collegio Urbano Romae educati, 919. — Caschodus pater Armenorum, v. Caschodus. — Errores et abusus ecclesiae Armenae: non agnoscunt concilium Chalcedonense; eorum symbolum, missa, error de inferis, sacrificia animalium, 916—918. — Fontes historici ad historiam unitorum Armenorum pertinentes, 915. — Historia ecclesiae Armenorum in terris Hungaricis, cum Sede apostolica unitorum, 821—933. — Hostiae in missae sacrificio adhibitae, 992. — Missiones Soc. Jesu inter Armenos Transilvanos, (1729 sq.), 924—932. — Patriarcha Armenus (1701), 105. — Status praesens ecclesiae Armenae in terris coronae s. Stephani, 933. — Symbolum Armenorum non unitorum, 916. — Unio Armenorum sub corona S. Stephani, 915—933; initia hujus unionis in Transilvania, 918. 919; unio plene conciliata, 919—924.

Armenopolis (Armenierstadt), v. Szamos-Ujvár.

Arnauti, in Albania Turcica, eorum origo et nationalis character, 1061.

Aron de Cikinian, archidiac. rit. gr. unit. (1698), 210.

Aron de Fagarasz, archidiac. rit. gr. unit. (1698), 210.

Arsenius, patriarcha Serbiae, v. Crnojević.

Arsenius IV. Joannović Šakabent, archiepiscopus Ipekiensis; Serbiae, Bulgariae, occidentalis maritimae orae, Hercegovinae, Bosniae, Dalmatiae et totius Illyrici patriarcha, metropolitae Carlovicensis Vincentii Joannović († 1737) successor (1741—1748), 558.

Arsenius episcopus, comes patriarchae CPolit. Jeremiae II. in itinere Moldavico (1588) v. Jeremias II.

Assemani Josephi Simonii: Kalendaria ecclesiae universae, Romae 1755. 702.

Ab Assumptione, ordo religiosorum, 93. 96.

Ἀτέλειοι καλόγηροι, imperfecti monachi, 559.

S. Athanasius M., episc. Alexandr., 877. 887. 890.

Athanasius episc. (1764), v. Rednik.

Athanasius I. Angelu, apostolus Rumenorum (Valachorum), archiepiscopus et metropolita Alba-Juliensis rit. gr. un., antistes ecclesiae Valachicae in Transilvania romano-catholicae unitae, Bukarestii consecratus et successor Theophili, 3. 96. 97. 109. 110. 125. 126. 154. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 192. 193. 194. 199. 201. 202. 204. 205. 206. 207. 213. 214. 215. 216. 217. 219. 220. 222. 223. 227. 231. 232. 236. 240. 241. 244. 245. 246. 249. 250. 255. 258. 262. 263. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 281. 286. 287. 289. 303. 307. sq. 316. 320. 323. 324. 326. 327. 328. 331—389. 414. 430. 461. 476. — Confirmatio Athanasii, 256 — 306. — Gravamina cleri gr. rit. unit. contra eum, 259—262. — Sententia excommunicationis a schismaticis graecis in eum lata (1702), 343—351. — Obitus ejus (1713, 19. Augusti)

390. 409. — Unionis schema Valachicum ab Athanasio propositum, 200—215. 1031.
Athenae, celeberrima urbs Graeciae, 429.
Athos, Mons Sanctus, respublica monachica in tripartita peninsula Chalcidice in Macedonia, 559. — Monasterium ibidem aedificatum a Petro Mircianu Claudo, principe Valachiae, 979.
S. Augustinus, episc. Hipponensis, 37. 57. 58. 61. 69. 71. 81. 293. 887.
Austria, austriaca provincia S. J., 16. — Magna legatio austriaca Constantinopolim (1719—1720), 961.
Avancini Nicolaus, S. J., doctrina clarus, obiit Romae 6. Decembris 1685, 971.

B.

Babb, v. Bobu.
De Backer, fratres Augustinus et Aloysius, natione Belgae, sodales et bibliographi S. J. (recens defuncti), eorum opus: Bibliothèque des écrivains de la C. d. Jésus, edit. 2., 1872, 9 131. 183. 187. 372. 428. 485. 541. 543. 569. 605. 610. 635. 643.
Bács, pagus in Transilvania, haud longe a Claudiopoli dissitus, antiqua possessio abbatiae Kolosmonostor, una cum suppressa abbatia initio quidem fisco addicta (1556), deinde vero collegio Claudiopolitano S. J. a principe et rege Stephano Báthory collata (1581), atque exinde veluti quoddam missionis centrum spiritualibus missionariorum laboribus exculta usque ad an. 1773, demum ad dignitatem parochiae evecta est (1776), 658. 925.
Bacsinszki Andreas, episc. Munkácsiensis Ruthenorum (1772—1809), 640. 908.
Baghiensis episcopatus armenus in Media; episcopus v. Karbieth.
Bail Ludovicus, abbavillaeus doctor sorbonicus († 1669), auctor diligens et eruditus, edidit inter plura alia: Summa conciliorum, Paris 1659, 2 vol. fol., 61. 63.
Bajtai. liber baro, episcopus Transilvaniensis rit. lat. (1764), 628.
Bakov (Baccovia, Bakau, Bakeu, Bakon), urbs Moldaviae ad fluvium Bystriae, ad austrum urbis Jassy. Anno 1592 Clemens PP. VIII. vicinam vacantem sedem Ceretensem transtulit ad urbem Baccoviam, ubi vicarii apostolici Ceretenses residebant, unde incepit novus ordo antistitum Moldaviensium, dictorum abhinc episcopi Baccovienses et Moldavienses. Ex iis octavus erat Raymundus Jesierski, patria Cracoviensis, ord. Praedicat., die 23. Decembris 1737 a Clemente PP. XII. episcopus Baccoviae renunciatus. 1027. 1029.
Balázsfalva (ita hung., rum. Blasiu; germ. Blasendorf), oppidum Transilvaniae in confluxu Magnae et Parvae Kokel, 4 milliaria septentrionaliter cum oriente ab Alba-Carolina, in comitatu Albensi, sedes graeco-uniti antistitis Transilvaniensis Rumenorum ab anno 1738, unde hodieque Fogarasiensis appellatur, cum instituto theologico, seminario, graeco-unito gymnasio et monasterio Basilianorum, 149. 166, 329. 475. 477. 478. 533. 534. 535. 536. 537. 565. 567. 617. 661. 663. 666. 667. 929.
Balázsfalva, regium monasterium SS. Trinitatis, Ordinis s. Basilii Magni (Basilianorum) Balázsfalvae, 33. 34. 40. 41. 43. 46. 49. 51. 55. 68. 78. 83. 85 95. 102. 152. 500. 503. 533—540. 537. 612. 614. 617. 621. 649—654. 673. 773. 775; in Moldavia utuntur Basiliani vestitu crisii coloris, 562; duplex fundatio imperatoris Caroli VI. Balázsfalvae (1738), 533 - 540 547—548. 643; incorporatio Basilitarum hungarorum in catholicum ordinem s. Basilii Magni (1664), 843—844.— Capitulum metropolitanum Blasiense, 685. — Ecclesia SS. Tri-

nitatis in urbe, 637. 669. — Sequestratio dominii Balázsfalvensis, 593 — 594. — Synodus generalis Balázsf., (1739), 544—548. — Pseudo-synodus Balázsf. (1747), 594 — 596. — Synodus praeparatoria pro Concilio nationali (16. Septembris 1821), Balázsfalvae 671—672.

Balcescu: Istoria Romaniloru sub Michau-Voda Vitézul, Bucuresci, 1878, 143. 165.

Balduinus, Flandriae comes, Constantinopoli 1204, 416.

Balgy Alexand., archiep. Acridensis ex congregatione Mechitaristarum Viennensium (1878); ejus: Historia doctrinae catholicae inter Armenos. Viennae 1878, 915.

Balogh Joseph., S. J., theologus Fogarasiensis episcopi Klein Balázsfalvae (1741), obiit an. 1756, 540. 542—543. 557. 565. 566. 576. 577. 579. 580. 580. 584. 587. 588. 589. 590.

Balomir Nicolaus, v. Nicolaus.

Balsamon Theodor., graecus canonista saeculi 12., 861.

Du Ban, S. J., missionarius CPoli (c. 1706), 98. 968. 969.

Bánffi-Hunyad (Hogyin), oppidum Transilvaniae, 6 milliaria occidentaliter a Claudiopoli situm, 925.

Bánffy, Georgius Bánffy de Losoncz, gubernator Transilvaniae (1692), 153. 223. 234. 400. 449.

Banković, natione Serbus (1701), 752.

Barančić Pachomius, igumenos basilianus Itanicensis et Krasnobrodensis (1664), in Hungaria, 843. 844.

Barany Basilius, protopopa et archidiaconus rit. gr. unit. Fogarasiensis (1747), 596.

Baranyi Paulus Ladislaus, S. J., natus 1657, † 8. Decembris 1719, Hungarus Jászberényensis, plebanus Albae Juliae, theologus et consiliarius archiep. Athanasii I. Alba-Juliensis (1703), 162. 163. 165. 170. 171. 173. 177. 179. 180. 186. 187. 188—192. 193. 195. 199. 200, 201. 205. 206. 213. 214. 215. 217. 219. 220. 230. 231. 232. 245. 255. 264. 269. 270. 308. 309. 310. 311. 321. 357. 370. 500. 921.

Barbarigo Gregorius, cardinalis, nat. 1625 Venetiis, † Patavii 1697. Variis negotiis apostolici legati bene meritus, nominatus est episcopus Bergomensis, ubi benignitate sua cognomen alterius Caroli Boromaei sibi acquisivit. Postea denominatus est cardinalis et episcopus Patavinus, ubi large dotatum institutum literarium fundavit. Reliquit 25 epistolas de variis materiis historicis. Beatis adscriptus est 1761; 106.

Barberini Franciscus III., junior, nat. 1662, ab an. 1690 cardinalis, episcopus Praenestinus, Praefectus Congregationis de Propaganda fide, † 1738. Cum eo defecit clara prosapia Barberiniana in stirpe virili. 96. 107. 108. 288. 729.

Barbovski Theodosius, presbyter rit. gr. in aula Petri Schiopul (1595), 998. 999. 1000.

Bardas, patricius Byzantinus, frater Theodorae Augustae, uxoris imperatoris Theophili, quorum filius fuit Michael III. Constitutus qua avunculus tutor junioris imperatoris Michaelis III. (842), spoliavit eum regno, expulit Theodoram e palatio et regnavit 24 annos, usque † 866. Repudiata uxore cum nuru sua vidua turpiter miscebatur, propter quod ipsi s. Ignatius, patriarcha CPolitanus, s. communionem denegavit; sed Bardas eum e patriarchatu dejecit, dejectoque Photium surrogavit (854). Tandem a Michaele III. occidi jussus est (866), 882—883.

Bardia Joseph., S. J., Bavarus, Straubingensis, superior Cibinensis, † 1720, 398—401. 426. 1012.

Baritiu G., Rumenus, vir exquisita doctrina pereruditus et magnis in gentem suam meritis in-

signis. Bonum Vitae ac laudum compendium extat apud Wurzbach, *Biographisches Lexicon* t. 1., pp. 158—159. — Iterum edidit antiquum opusculum: Catechismulu calvinescu, Sibiiu, ap. Krafft 1879, 154; redigit folium politicum: Observatoriulu, 1011.

Barkóczy Franc., ex episcopo Agriensi archiepiscop. Strigoniensis, primas regni (1761, † 1765), 896. 897.

Barlaam, metropolita Alba-Juliensis rit. gr. († 1690) secundus praedecessor Athanasii I., 193. 268. 269.

Bársony Georgius, postremo episcop. Agriensis (Erlau), (1676, † 1678), 847.

Barsumas, Eutychianus monachus, 917.

Bartakovics Joseph., scriptor S. J., † 1763, 485.

Bartholomaeus Brutus, nobilis Albanensis v. Bruti.

Bankowski Aemilius, sacerdos dioecesis Chelmensis rit. gr. Polonus, an. 1881 intravit noviciatum Resurrectionistarum, 95.

Basiliani (Basilitae, Ordo s. Basilii Magni), v. sub Balázsfalva; monasterium ord. s. Basilii Magni Balázsfalvae, v. Balázsfalva.

Basilius I. Macedo, imperator Byzantinus (September 867 — 29. Augusti 886). successor interfecti Michaelis III. Porphyrogeneti, Bibuli, 883.

S. Basilius Magnus, episc. Caesareae in Cappadocia († 379). Ejus liturgiam abbreviavit s. Joannes Chrysostomus, 874.

Basilianum Menologium v. Menologium.

Basilius, quintus episcopus Svidnicensis rit. gr. cathol., successor Gabrielis Predojević, 745.

Basilius ex Brasov, archidiacon. rit. gr. unit. (1700), 249.

Basilius ex Kálbor, archid. r. gr. un. (1700), 249.

Basilius ex Komlis, archid. r. gr. un. (1700), 249.

Basilius ex Örményszéke, archid. r. gr. un. (1700), 249.

Basilius protopopa Albae-Juliae (1711), 386.

Basilius ex Szintul, archid. r. gr. unit. (1700), 249.

Basilius ex Szupedure, archid. r. gr. un. (1700), 249.

Basilovics Joannicius, protohegumenos Basilita, ruthenus 500. 503. 821. 870; ejus: Brevis notitia fundationis Theodori Korjathovics, Cassoviae, (1799—1805).

Bastašić Josaphat, secundus episcopus Crisiensis, rit. gr. cathol. (1787), 768. 769.

Báthory Stephanus I., nat. in Somlyó 1533, princeps Transilvaniae a 1571—1576, et rex Poloniae ab an. 1576, obiit 1586; 658.

Báthory Andreas, filius Andreae Báthory, magistri curiae reginae Isabellae Zápolianae; nat. 1562, cura avunculi regis Stephani I. educatus apud patres Soc. J. in Pultusk. A. 1583 obtinuit pinguem praelaturam Miechow. Romam adscitus a Gregorio PP. XIII., a. 1584 nondum sacerdos pileo cardinalitio insignitus est. Defuncto avunculo in Poloniam reversus est 1587, ubi cura Joannis Zamojski et fratris Balthazari nactus est indigenatum et episcopatum Varmiensem qua successor Martini Kromer. A consobrino suo Sigismundo an. 1598 provocatus ad capessendum Transilvaniae regimen, monitis Joannis Zamojski insuper habitis, cum exercitu festinanter collecto, principatum invasit et in diaeta Medešiensi (Mediasch) 1599 certis sub conditionibus obtinuit. Verum die 29. Octobris an. 1599 ad internecionem victus prope Schellenberg ad Cibinium a Michaele Vitézul, Valachiae principe, (qui imperatoris mandato Transilvaniam invaserat), mutatis vestibus cum septem Polonis fugam cepit versus Poloniam; sed in montanis Csikiensibus interfectus est a Petro Ördög, caputque ejus Michaeli missum 143.

Báthory Sigismundus, filius Christophori Báthory, quo demortuo 1581, annuente Porta ottomanica, conscendit thronum Transilvaniae sub inspectione avunculi, regis Stephani I. Multa et magna moliens adversam expertus est fortunam, donec strage ad Goroszlo 2. Augusti 1601 reportata, e principatu pulsus est, quem nunquam amplius recuperavit. Cessit itaque Transilvaniam 1601 imperatori, accepto pro ea dominio Libochovice in Bohemia cum annuis 50.000 fl. Defunctus est Pragae 27. Martii 1613, 445.
Báthory Sophia, uxor Georgii Rákóczy II., vide sub Rákóczy.
Báthory, confer Somlyai de Csik.
De Batthyány Ignatius, comes, filius Emerici, dapiferorum regalium magistri, nat. 1741 in Teuton. Nový Grad. Collegii Germanici et Hungarici de Urbe quondam alumnus. Ex Agriensis ecclesiae canonico et praeposito majore nominatus Transilvaniensis episcopus, Albae-Carolinae fundavit astronomicam speculam atque museum archaeologicum, nec non bibliothecam ab eo dictam Batthyánianam; defunctus est 17. Novembris 1798 Albae Juliae, multis egregiis operibus editis clarus., 634. 647. 648; memorata bibliotheca, 405. 448. 605. 648. 915.
Batti (Joannes Baptista) Amorozi, nobilis Moldavus, vir apprime catholicus, minister principum Moldaviae primum Petri Claudi, deinde Jeremiae Mogila[1]) 998. 1000. 1001.
Bayle Anselmus, S. J., victima caritatis CPoli, † 1726, 970.
Beke Anton., canonicus Albae Carolinae in Transilvania doctrina praestans (1884), 448. 534. 915.
Belgrad Karlovský, v. Alba Julia.
Belgrad (Serbis Beograd, aliis Slavis Belehrad Srbský, latine Alba Graeca, hungarice Nándor Alba, germanice Belgrad, Griechisch-Weissenburg, turcice Bilgrad seu Darol Džihad, domus sacri belli), novissime metropolis regni Serbici ac residentia regis, 437. 962. 1059.
Bellarminus, Robertus S. J., cardinalis, orbi erudito notissimus, nat. 1542, † 1621, 52.
Belovar (Belovarium), urbs Croatici confinii militaris in generalatu Varasdinensi, in confiniis Croatiae, cum collegio Piaristarum, 754. 762.
Bellusi Franc., S. J., nat. 1653, † 12. Augusti 1711, 186. 187. 269.
Bendekgi, Joannes Joseph., nat. Damasci, coaevus, gr. schismaticus, abjurato schismate recepit ritum chaldaeum cathol.; ingressus est monasterium Franciscanorum Hierosolymis (1881), ritu chald. retento; 95.
Benedictio major aquae in Epiphania apud Valachos rit. gr. 550.
Benedictus PP. XIII., (1724—1730), 424. 478.
Benedictus PP. XIV., (1740—1758), 87. 89. 91. 600. 603. 646. 654. 686. 757. 770. 772. 895.
Benkö Joseph., historicus Transilvanicus, nat. in Bardoc 1740; ejus: Milkovia, sive antiqui episcopatus Milkoviensis explanatio, 2 vol., Viennae 1781. Obiit in Közep-Ajta an. 1815; 642.
De Benye Nicolaus, archidiaconus et vicarius generalis cleri Valachici rit. gr. cath. (1728), 492. 520. 521.
De Benye Joannes, archidiaconus (1728), 492.
Beograd, v. Belgrad Serbic.
Berenez, pagus Valachicus in Transilvania, 509.

[1]) „Tesoriere del principe, il cui nipote si ritrova alunno in Roma nel Collegio de' Greci". Ita Episcopus Quirini loco superius indicato p. 1008.

Bernardinus, guardianus O. s. Franc. (1748), 599.
S. Bernardus, abbas Claravallensis, † 1153, 293.
Bernard Petrus, S. J., missionarius CPoli 1680 et † 1685, 969—970.
Bernić, v. Jaszbereny.
Berovitius Joannes, scholasticus S. J., Quinque-Ecclesiis a schismaticis occisus (an. 1710), 383.
Berzeviczi Henricus, S. J., vicerector Academiae Tyrnaviensis, clarus meritis obiit a. 1713, a Stoeger, *Scriptores*, p. 28 digne laudatus, 384.
Berzeviczi Joannes, regens seminarii s. Josephi Claudiopoli († 1750), 572.
Besín z Besin Petrus, de stemmate Bohemico natus eques, S. J., occupatus 1685 in missione castrensi in Hungaria, obiit Olomucii 8. Februarii 1685; 1044.
Bessaraba Ladislaus, v. Ladislaus.
Bessaraba Kantakuzenus, v. Kantakuzenus.
Bessarabia, quae etiam dicebatur Tartaria minor ac vulgari nomine Bucsáb, 1023.
Bessarion, cardinalis, nat. 1395 Trapezunte, ut putatur, parentibus Comnenis, in saeculo vocatus Basilius seu Joannes. 1423 ingressus Ordinem Basilianorum, assumpto nomine Bessarion, totus vixit literis; an. 1423 concessit in Peloponnesum, an. 1438 interfuit concilio Ferrariensi, omni contentione laboraturus pro unione cum Latinis rite concilianda, quum prius rapido cursu per omnes ecclesiasticas dignitates usque ad archiepiscopatum Nicaenum elevatus esset (1437). Maximus et acerrimus fidei catholicae defensor in id egit atque obtinuit concilio Florentino, ut desiderata unio celebraretur 6. Julii 1439. Purpura cardinalitia donatus est die 18. Decembris 1439 titulo ss. 12 Apostolorum, vulgo dictus Cardinalis Nicaenus. Exinde totum se vovit studiis classicis et theologicis, Graeciam dilectam patriam semper pio amore et praecipua cura prosecutus, multaque molimina ausus, ut eam ab interitu servaret. Multis ad diversos principes legationibus functus, in Italiam reversus obiit Ravennae die 19. Novembris 1472. Nos citamus hic opus ejus, unum ex multis: Liber de ss. Sacramento Eucharistiae, 469.
Bessarion (Visarion), monachus e Serbia, sub peregrinationis praetextu Carlovicio ad concitandos Rumenos ad schisma emissus (1742), 556. 557. 558—560. — Ejus literae commendatitiae ab Arsenio IV., patriarcha Ipekiensi datae (1742), 558—560. 564.
Bessembach, pagus Transilvaniae, 433.
Beserica, Valachico idiomate designat templum, 509.
Besztercze, v. Bystrice.
De Bethlen Nicolaus (Miklos), comes, Calvini assecla, Transilvaniae cancellarius et gubernator (1697); filius Joannis de Bethlen, nat. 1642, supremus comes comitatus Marmarosiensis, ab imperatore Leopoldo I. comitis dignitate ornatus. A juventute studuit in Germania, Belgio, Anglia, Gallia et Italia. Cum aula Viennensi pactus est de transitione Transilvaniae sub regimen austriacum. Obiit Viennae 17. Octobris 1716, 181. 194. 222. 223. 234. 244. 245. 255. 256. 265.
Bethlen Gabriel (Gabor), comes, officialis imperatricis Mariae Theresiae (1758), 614. 615.
Bethlen Samuel, comes, supremus comes comitatus Küköllö in Transilvania (1701), 321.
Bethlen Catharina, filia Gregorii Bethlen, conjux Michaelis II. Apaffi, principis Transilvaniae, qui defunctus est 1713 Viennae, ubi quoque vidua ejus obiit 1725, 477.
Biancheri Laurentius, missionarius Abessiniae (1850), 92.

Bianu Joannes C., Rumenus, vir praeclara eruditione ornatus, ejus Vieti'a sî activitatea lui Manui Samuelu Miculu alias Clain, 664. 1033.
Bibics, familia armeno-catholica in Déva, loco Transilvano, 928. 1061.
Bidermann Ignatius, coaevus, professor primum Oenipontanus, deinde Graecensis; ejus: Die ungarischen Ruthenen, ihr Wohngebiet, ihr Erwerb und ihre Geschichte. Innsbruck 1862—1867, 821.
Biharensis comitatus, prope et septentrionaliter a Magno-Váradino in Hungaria, 525. 526.
Biletski Franc., S. J. (1701), 321.
Bilgrad, v. Belgrad.
Biographie universelle, (edit. Michaud), 102. 569. 1014.
Biro Georgius, S. J., regens Claudiopoli (1768), 660.
Bistriti'a, v. Bystrice.
De Bisztray Anna, nobilis, quondam conjux archiepiscopi Alba-Juliensis, Alexandri Sterc'a Siulutiu, (c. 1851), 688.
Bizanczy Georgius Gennadius, vicarius apostolicus Munkácsiensis, episc. Sebastopolitan. i. p. i. (1718), praelatus monasterii basiliani s. Nicolai in Munkács, postea episcopus Munkácsiensis rit. graeco-cathol. (1715—1733), 421. 422. 500. 869.
Blasendorf (Blasiu), v. Balázsfalva.
Blasiu, v. Balázsfalva.
Blazsovský Georgius Gabriel, episc. Munkácsiensis rit. graec.-cathol. (1738—1742), 500. 870.
A Blumegen Henricus, comes, (1773), 556.
Bobu de Kopálnak-Monostor, Andreas, nobilis Hungarus, catholicus (1739), 657.
Bobu de Kopálnak-Monostor, Joannes, episcopus Fogarasiensis rit. graec.-cathol. per Transilvaniam, (1783, † 1830), successor episcopi Gregorii Major, (scribitur etiam Bobbu et in latinis documentis Babb), 629. 657—674. — Autobiographia ejus, 657—663. — Discordia inter eum et tres Basilianos, 663—665. — Erigit capitulum Fogarasiense (1807), 665—670. — Testamentum atque obitus ejus, 2. Octobris 1830, 672—674.
Boér Franciscus, secretarius, (1728), 492.
Boér Josephus, vicecapitaneus Fogarasiensis (1714), 408.
Boér Simon, membrum statuum Transilvaniae (1701), 129.
Bohemia, edocta a ss. Cyrillo et Methodio, 72. — Bohemiae provincia S. J., 16. 1044. — Haeretici ex Bohemia in Moldavia et Transilvania, c. 1583, (Bogomili Husitae) 980. 988.
Bojda Andreas, S. J. († 1759), 658.
Bollandiani, 568. 814.
Bombinus Paulus, S. J., pluries edidit Vitam et martyrium Edmundi Campiani e S. J.. 131.
De Bonac, (Jean-Louis d'Usson, marquis de), Gallus, antiquissima stipe ortus an. 1763 in provincia Donezan, ab an. 1696 contra Daniam et Hollandiam stipendia meritus, deinde officio legati functus apud aulas Wolfenbüttel., Hannover., Suecam, comitabatur Carolum XII. in expeditionibus in Poloniam, et deputatus est ibi 1707 qua extraordinarius legatus gallicus apud regem Stanislaum Leszczyński. Vix in Galliam reversus erat, quum a. 1711 legatus ad aulam Hispanicam mitteretur regem Philippum V. permoturus, ut partem haberet in pace cum Anglis pangenda. Ab an. 1717—1726 munus oratoris (legati) ad Portam CPolitanam gessit, deinde in Helvetia. Contracto jam morbo reversus est Parisios, ubi diem supremum obiit 1. Septembris 1758. Cfr. Biographie universelle, t. 4., pp. 655—656. 961.
Bonfinius (Bonfini) Ant., hungaricus chronista, nat. 1427 Asculi in Italia, fuit rector in Recanata. A rege Mathia in Hungariam adscitus an. 1485 admodum honorifice habebatur, † 1502. Ejus:

Rerum Hungaricarum decades, libri XLV., edit. Brenner, tum Sambucus Basileae 1543, Lipsiae 1771, 735.
Bonifacius PP. VIII. (1294–1303), 861.
Bonifacius PP. IX. (1389–1404), 419.
Bonifacius, presbyter legatus Papae in Concilio Chalcedonensi (451), 878.
Bononia (Bologna), urbs Italiae, hic Collegium illyrico-hungaricum, 747. 1038.
Borgia Stephanus, cardinalis; nat. 3. Decemb. 1731 in Velletri, 1759 gubernator in Benevento, 1770–1788 secretarius congregationis de propaganda fide, 1789, † 1804 cardinalis, 644.
Bornemisza de Kászon, Joannes Josephus, liber baro, regius thesaurarius Transilvaniae (1716 sq.), 401. 411. 413. 426–427. 482. 483. 499. 537. 540. 624.
Bornemisza Paulus, nat. 1492 ignobili loco, episcopus Transilvaniae 1553. In turbis ejus temporis regi Ferdinando I. fidem servavit, immo quum Isabella an. 1556 in Transilvaniam reversa esset, valedixit patriae una cum aliis Transilvanis magnatibus, quo facto ei proventus episcopales retenti sunt. An. 1558 electus est administrator sedis Nitriensis, an. 1566 comitabatur Maximilianum II., proficiscentem in bellum contra Turcas, et brevi post nominatus est regius praefectus seu locumtenens, gessitque hanc dignitatem usque an. 1572, quo resignavit, et mox 1579 obiit. 449.
Boros-Jenö, v. Jenopolis.
Borosiu, J. doctus Rumenus coaevus edidit Ritualu, 551.
Borrius Georgius, S. J., Quinque-Ecclesiis a schismaticis occisus, 383.
De Borković Martinus, nat. 1597 in Demejovice in Croatia, Ordinis s. Pauli eremitae, Collegii Germanici et Hungarici de Urbe quondam alumnus, ubi 1635 sacerdos ordinatus est. In patriam redux, praefectus est monasterio in Lepoglava, 1657 creatus est generalis Ordinis et fundavit monasteria Paulana in Moravia, Polonia et Styria. Tandem ab imperatore Leopoldo I. nominatus est episcopus Zagrabiensis (1668—1686, † 1687) et simul c. r. aulicus consiliarius. An. 1686 tribuit ei Leopoldus archiepiscopatum Colocensem in Hungaria, in quo decessit an. 1687, 711. 716. 721. 722. 746. 747. 1037.
Bors Georgius, canonicus cantor Albae-Carolinae (1716), 452.
Bosagi Jac., archiep. armen. de usu Kalendarii, 1063.
Boyer Franciscus, Somliensis comitatus supremus comes (1701), 321.
Bozen, v. Bulzanum.
Bözödujfalu, pagus Transilvaniae, 929. 931.
Božičković Basilius, 18. et ultimus episcopus Svidnicensis gr. rit. cath., et dein primus episcopus Crisiensis in Croatia (1759—1787), successor Palkovićii, 640. 712. 758. 759. 761. 765—768.
Braconnier Franc., missionarius, S. J. CPoli, († 1716), 98. 966. 967. 968.
Bradács Joannes, 1766 causae erectionis Sedis Munkácsiensis promotor, 1767 episcopus Rosensis consecratus (1767—1771), tum primus episcopus Munkácsiensis praeconizatus 1771, 905. 906. 908.
Bradács Michaël, episc. ejusdem Sedis Munkácsiensis (1809—1814), 909.
Branjug Georgius, episcop. Zagrabiensis (1723—1748), 757.
Brankovanu, v. Kantakuzenus.
Brasiovu, Brassó, v. Corona.
Brescium (Brześć, Brest) Lithuanicum, urbs Russiae occidentalis, guberniae Grodno, in confiniis Polonis, in effluxu fluvii Muchavec in fluvium Bug, 983.

Bresta (Brześć, Brest) Kujavica, urbs Poloniae, guberniae Varšava; synodi an. 1594 et 1596, 982.
Breviarium graecorum edit. in Valachia, 26.
Brevis historia episcopatus gr. rit. Catholicorum Magnovâradinensis. v. Papp-Szilágyi.
Brünij, sacerdos gr. rit. in Ogulinensi regimine, (c. 1760), 765.
Brüsztle Joseph., Recensio universi cleri dioecesis Quinque-Ecclesiensis, 368. 370. 383. 504.
Bruti Bartholomaeus, Petri Mircianu cubiculi magister. (1588), 981. 982. 983. 985. 986. 987. 988. 989. 992. 1022.
Bšai Agapius, ep. Cariopol. rit. copt. approbatio Kalendarii, 1081.
Bubanović Sylv., episc. Crisiensis rit. gr. cathol., († 1810), 769.
A Bucellini Julius Fridericus, comes, officialis ad aulam imperat. Leopoldi I. (1702), 342.
Bucharestinum (Bucuresci), metropolis Valachiae, 175. 179. 181. 245. 343. 348. 437; metropolita Bucharestensis est primarius Valachorum antistes, 437; metropolitae vide Barlaam, Theodosius.
Buda (Budapest, Ofen), metropolis Hungariae, 6; Buda Vetus, 1043; secunda obsidio Budae (1686) 1045. 1048.
Budae P. S. J. (1727), 800.
De Budetgin, v. Szunyogh.
Bugliari Jos., episc. rit. gr. de usu Kalendarii 1058.
Bulgari, 93. 364; bulgarus ritus, 92. 93. 95; in Transilvania degentes, 1061—1063; Bulgariae status catholicus sub Turcis 1059.
Bullarium Romanum Magnum, tomi 19., edit. Luxemburg 1739—1768; 33. 91. 647.
Bulzanum (Bulsanum Bozen), urbs Tirolis, 996. 998. 999. 1000.
Buonvisi (Bonvisius), Franciscus, cardinalis (1686), apostolicus apud caesarem Leopoldum I. nuntius, † 1700, 713. 714.
Burbach, cubicularius Sigismundi III., regis Poloniae, stipendiarius regis (1595), 1001.
De Bussi, Rabutin, vide Rabutin.
Bussius Joannes Bapt., cardinalis (1720), legatus Sedis apostolicae in Belgio, Hollandia atque ad Rheni tractum, 505.
Bussius, Petrus Franciscus, cubicularius honorarius Clementis PP. XI. (1720), 505.
Bystrice (hung. Beszterce, rum. Bistriti'a, Nösen,) urbs Transilvaniae nobilis in comitatu Beszterce—Nászod, ad fluvium Bystriae, septentrionaliter cum oriente a Claudiopoli, versus Bukovinam, olim sedes episcopi rit. armen. cathol., 920. 921. 922.
Bzenský Rudolph., S. J.,: Dissertatio historica de Dacia mediterranea, manuscriptum ex anno 1699. 915. 1059.

C.

Caesarea, Palaestinae urbs, 429.
Cagiano, cardinalis, praefectus congregationis concilii Tridentini (1859), 696.
Calamaucum, v. Camilafeum.
Calendarium Julianum Graecorum et novum Gregorianum Latinorum, 114; calendarium Gregorianum, 671.
Caliani Sylvester, Basilianus, praepositus Balázsfalvae (1764), 661.
Callinicus, patriarcha CPolitan. (1691—1702), 105. 267. 268. 343. 344. 348—351. 352. 353. 354. 355.
Callinicus, archiepisc. Euripolis, gr. schismat. (1702), 351.
Calotsa, v. Kalocsa.
Calugeros (Calogeros, *καλόγηρος* = *καλὸς γέρων*, bellus senex, serbice kaludjer, russice kaluger), monachus ecclesiae graecae, 146. 347. 348. 494. 538. 873.
Calvinistae et eorum praedicantes inter Graecos in Transilvania, 100. 105. 143. 146. 148. 149. 150. 151. 152. 161. 164. 181. 191. 192. 194. 195. 218. 221. 222. 244. 258. 269. 272. 330. 337. 344. 352. 354. 355. 373.

385. 386. 400. 444. 449. 477. 526. 831. 845.
Camilafeum (καμιλαύχιον. καμελαύχιον. calamaucum), vestis ecclesiastica, birettum, quid sit, 558. 862.
De Camillis Joannes Josephus, episcopus Sebastensis i. p., Munkácsiensis, Marmarosiensis, Mahovicensis, Scepusiensis, Komaronensis, vicarius apostolicus populorum ritus graeci in tota Hungaria, seu breviter episcopus Munkácsiensis Ruthenorum rit. cathol. (1690. † 1706), cum residentia in Munkács; monachus Basilianus et procurator generalis Ordinis Basilianorum et per Russiam, c. r. consiliarius. natus in insula Chios, 375. 725. 726. 729. 854. 855. 899; ejus informativus tractatus cum cardinali de Kollonich, 855—858. 1055; ejus actus episcopales, 858—865; synodus topica in Szathmár-Németh (1690), 860. 865; ejus obitus (1706), 865.
Campianus (Campion) Edmund, S. J., Anglus, missionarius in Anglia ibique martyr 1581, 131.
Candia, v. Creta.
Du Cange Glossarium, Paris. 1842, 549. 560.
Cantacuzenus, v. Kantakuzenos.
Cantelmus Jacobus, nuntius apostolicus in Polonia &, cardinalis an. 1690, † 1702, 920. 921.
Cantemir Demetrius, ejus historiae versio rumena: Istoria imperiului Ottomanu, Bucuresci 1878, 967.; v. Kantemir.
Capeciae, significatio vocis, 549.
Carafa sive Caraffa Decius, cardinalis archiepisc. Neapolitan. († 1626), 991.
Caraffa Vincentius, Praepositus Generalis S. J. 1042.
Caransebes, v. Karansebes.
Carassova, v. Karassova.
De Caregno Bartholomaeus, S. J. (ante 1696), 361.
Carékin Paulus, Mechitarista, secretarius congregationis Mechitaristicae Venetiis, coaevus, in literis optime versatus, 963.
Carlovicium (croat. Karlovci, germ. Karlowitz, bohem. Karlovec dolni), urbs non ita pridem adhuc in Slavonico militari confinio, ad dexteram Danubii, in septentrionali proclivitate montis Fruska-Gora; sedes archiepiscopi et metropolitae (ab anno 1848 patriarcha intitulati) universae ecclesiae graecae in Austriaco imperio ab Ecclesia catholica avulsae. In proximo colle elevatur ecclesia B. V. Mariae Pacificae, et quidem in eodem loco ubi quondam domus conferentiarum sita erat in qua 1699 Carlovicensis pax constituta est inter imperatorem Austriae Leopoldum I., Polonos, Venetianos et Turcas; 354. 600. 631. 750. 753; 754. 755; metropolitae, vide Vincentius; Arsenius IV.; Crnojević Arsenius; Petrović Moyses.
Carlsburg, v. Alba Julia.
Carmelitae discalceati, 40. 52. 68. 79. 94.
Čarnojević, v. Crnojević.
Carolostadium (croat. Karlovac, boh. Karlovec horní, germ. Karlstadt, hung. Karolyváros), urbs firma ad fluvium Kulpa, quae hic omnes Korana et Dobra excipit, in Croatia, austro-occidentaliter a Zagreb, sedes graeco-schismatici episcopi, 762. 808.
Carolus VI., imperator Austriae (1711, † 20. Octobris 1740), 88. 189. 302. 409. 413. 415. 422. 432. 433. 434. 438. 439. 440. 443. 446. 447. 449. 451. 454. 463. 475. 478. 480. 482. 497. 504. 512. 513. 517. 533. 540. 547—548. 549. 665. 706. 750. 895. 923.
Carolus, Lotharingiae dux (1686) in Hungaria, 1047, 1048.
Carolus XII., rex Svecorum (1697—1718), 385.
Carolus Borbonius, regius princeps Hispanicus, qui utramque Siciliam occupavit an. 1735. 506.
Carpati, montes in septentrionalibus finibus Hungariae, 829.
Carthaginense concilium, 741. 745.

Caryophyllus Joannes Matthaeus, archiepisc. de Iconio rit. gr. un., (c. 1636), 39.
Caschodus Jacob, S. J., Helvetus, meritissimus missionarius CPoli (c. 1701), cognomento Byzantinus apostolus. Pater captivorum et pater Armenorum, familiaris Patri Mechitar (1720), dignus laudator imperatoris in ecclesia gallica CPoli[1]), gloriosa caritatis victima, † CPoli 1726, 13. 98. 103—105. 360. 961. 962. 963. 964. 965. 970.
Castrensis missio, v. Missio.
Castriota, v. Georgius.
De Castro Palao, S. J., Hispanus, scriptor theologicus, † 1633, 64.
Cazaita Evangelista, de Cephalonia, sacerdos e graeco ritu ad latinum transiit (c. 1636), 40.
Cedrenus Georg., monachus graecus chronographus, († 1070), 72.
Celesia Mich. Ang., cardinal. archiep. Panormitan., de usu Kalendarii, 1064.
Cellesius Jacobus, auctor libri: Vita del servo di Dio padre Giulio Mancinelli; latine a P. Simone Mair, 989.
Celsius Martinus, S. J., in Hungaria occupatus, † 1709, 384.
Cephalonia insula maxima ex Jonicis, 40. 90. 746.
Ceretensis episcopus (non Argensis, Argiesiului) vide Sereth.
Černović Arsenius, vide Crnojević.
Cetinje, v. Tzetina.
Chalcedon, concilium IV. oecumenicum (451), contra Eutychen et Dioscorum Alexandrinum, 878. 890. 916. 917.
Chaldaicus ritus, 91. 95.
A Charitate sorores, ordo, 93.
Charot Marcus, missionarius S. J., missionarius CPoli, caritatis victima, † 1751, 870.
De Chateaubriand Francisc. Augustus, vicecomes, poëta et politicus, celeberrimus auctor operis: Le Génie du Christianisme. Obiit 1848, die 4. Julii, 97.
Cheb, v. Aegra.
Chelm, urbs regni Poloniae, prope fluvium Bug, episcopatus Chelmensis gr. rit. cathol., 95. 110.
Chiarina, v. Mircea III.
Chickeff Franciscus, bulgaricae missionis sacerdos rit. graeco-bulgarici cathol. (1883), 93.
Chilier, sacerdos bulgaricae missionis rit. graeco-bulgarici cathol. (1883), 93.
Chios (Χίος), insula graeca Aegaei maris, patria multorum insignium virorum, olim genuensium erat ditionis, qui eam per Justinianos cives suos diu regebant, 363. 855.
Chizola Ludovicus, missionarius S. J. CPoli, caritatis victima, † 1635; 970.
Christianus Augustus, dux Saxoniae, cardinalis, Hungariae primas et archiepiscopus Strigoniensis. (1707, † 1725), successor Kollonichii, 87. 371. 378. 379.
Christophorus Angelus, Peloponnesius; ejus: Enchiridion de institutis et ritibus Graecorum et ecclesiae graecae, Cantabrigiae, 1619, 863.
Chrysanthus Notaras, patriarcha Hierosolymitanus (1707—1733), 102.
Cibinium (rumen. Sibiu, hung. Nagy-Szeben, slav. Sibinj, Hermannstadt, antiquitus Cibinburg) metropolis Transilvaniae, sedes metropolitae graeco-rumeni non uniti, 141. 143. 185. 186. 223. 246. 331. 333. 335. 340. 342. 354. 362. 363. 419. 1061.
Cibulski Arsenius, sacerdos et monachus Ruthenus rit. latini (1705), 49.
Cienfuegos Alvarus, S. J., cardinalis ab an. 1720, Hispanus, nat.

[1]) „Der ehrwürdige Pater Jacobus Caschod S. J. hat ein wohlferfaste Leichpredig in Teutscher Sprach gehalten." Ita Legatus Austr. Talman, literis ad Consil. Bellic. d. d. 6. Jul. 1711. (Apud Hurmuzaki, *Documente*, t. 6., p. 643). Cfr. etiam pp. 98 et 965.

1657, † 1739, celeberrimus theologus, episcopus Catanensis in Sicilia (1720), archiepisc. Montis regalis (1724—1735), episcopus Quinque-Ecclesiensis (1735—1739); 393. 499. 504—506. 1021. 1022.; patronus eppi. Klein, 504.
Cihac: Dictionnaire d'étymologie Daco-Romane, éléments slaves, 21*. 260. 550. 551. 616.
Cipariu Tim., praepositus capituli metropolitani Fogarasiensis et Alba-Juliensis (Balázsfalvae) rit. graeci, coaevus, ejus: Acte sî Fragmente, 147. 154. 164. 165. 167. 169. 170. 181. 194. 196. 317. 322. 343. 368. 438. 445. 471. 523. 541. 542. 565. 579. 600. 608. 616. 618. 619. 620. 629. 636. 640. 643. 647. 663.
Čiprovac, urbs Bulgariae, australiter a Vidin, 1059. 1061. (Cziprovacz), sedes archiepiscopi Sardicensis.
Cirka, Circa, v. Czirka.
Ciurcia Aloysius, archiep. Irenopolitan., delegatus apostolicus Aegypti (c. 1879), 93.
Clara, uxor Alexandri, principis Valachici, an. 1355 jam vidua, mater filiarum Dorotheae et Angjae, noverca Ladislai Bessarabi, Valachiae principis, 736.
Claudiopolis (hung. Kolosvár, rumen. Clusiu, slav. Kološ, germ. Klausenburg), celebris urbs Transilvaniae ad parvum Szamos fluvium, ad septentrionem urbis Albae Carolinae, 8. 87. 128. 138. 144. 229. 267. 362. 384. 404. 447. 456. 478. 509. 524. 568. 570; seminarium S. Josephi, 142. 658. 926. 931. 1040.
Clavius Christophorus, S. J., Germanus (1538—1612), insignis mathematicus, ejus: Romani calendarii a Gregorio PP. XIII. restituti explicatio, Romae 1603, 111. 115.
S. Clemens PP. I. (68—77, s. 92—101), 72.
Clemens, PP. VI. (1342 — 52), 770.
Clemens, PP. VIII. (1592—1605), prius Hippolytus Aldobrandini, quod vide; 40. 54. 76. 110. 115. 629. 633. 770. 987. 1008. 1027.
Clemens, PP. IX. (1667 — 69), 989.
Clemens XI. (1700 — 21), prius Joannes Franciscus Albani, 14. 27. 32. 33. 50. 60. 82. 83. 88. 89. 125. 282. 328. 360. 361. 382. 413. 427. 428. 430. 431. 433. 434. 435. 439. 440. 504. 604. 668. 669. 709. 946. 960. 1015. 1016. 1117. 1021. 1122. 1059.
Clemens, PP. XII. (1730 — 40), 506. 507. 1027.
Clemens, PP. XIII. (1758 — 69), 817. 902.
Clemens, PP. XIV. (1769 — 74), 906.
Clerget Petrus, S. J., missionarius S. J. CPoli, victima caritatis, † 1756. 970.
De Clus, vide Kolos-Monostor.
Clusiu, v. Claudiopolis.
Cnezevich, v. Knežević.
S. Coelestinus Papa (423 — 432), 293. 878.
Colneri, militaris auditor (judex) in Croatia (1738), 705.
Colocsa, v. Kalocsa.
Colotsa, v. Kalocsa.
Comaromium (hung. Komárom, slav. Komárno, germ. Komorn, Comorn), Hungariae urbs et praesidium, ad sinistram Danubii, in orientali parte insulae Csalóköz (Schütt), occidentaliter a Pest, 4. 833.
Concilium plenarium seu nationale Hungariae (1822), 671.
Comnenus imperator, v. Isaak I.
Comnenus Papadopoli, v. Papadopoli.
Congregatio de propaganda fide, 13. 15. 27. 152. 161.
Congregatio s. inquisitionis, 32. 33.
Congregatio missionis, 94.
Coninck (Coninchius) Aegidius, S. J., Belga, nat. 1571, † 1633; ejus: De sacramentis et censuris, tom. 2. Antwerpiae, 1616; 63. 64.
Constantinopolis, metropolis Turciae, 92. 93. 97. 98. 104. 140. 167. 429. — Galata suburbium,

98. 962. 965. 1054. — Haschnader Tschisslik, suburbanum praedium Ibrahimi, 962. — Pera suburbium, 962. — S. Sophiae templum, 884. — Studium, monasterium, 891. — Concilium oecumenicum CPoli (381), contra Macedonium, 878. 890. — Concilium oecumenicum CPoli (553), contra Origenem, 879. — Concilium (860), 883. — Concilium oecumenicum CPoli (683) contra Monotheletas, 879. — A Latinis capta (1204), 416. — A Turcis expugnata (1453), 884. — Missionarii S. J. CPoli, 990. — Patriarchae, v. Callinicus, Parthenius, Jeremias.

Constantinus I. Magnus, imperator (324, † 337), 878. 881. 891.

Constantinus Maurocordatus, v. Maurocordato.

Constantinus Brankovanu Bessaraba, v. Kantakuzenus.

Constantinus, archipresbyter et vicarius Moldavo-Valachicus in conc. Florentino, 147.

Constantinus de Haporta, sacerdos rit. graeci unit. (1698), 210. 249.

Constantinus de Szenc, archidiacon. rit. gr. unit. (1698), 211.

Constantinus de Szokucz, archidiacon. rit. gr. unit. (1700), 249.

Constantinus de Vidraszek, archidiacon. rit. gr. unit. (1700), 249.

Conti, v. Innocentius PP. XIII.

Copilovac, urbs Bulgariae, 1059.

Copulatio, nuptiae, sponsalia, coronatio nuptiarum apud Valachos gr. rit. 550.

Coptae in Aegypto, 93; copticus ritus, 93.

Cordara Julius Caesar, S. J., vir eruditissimus et piissimus. Nicolaus Orlandini conscripsit praestantissimam: Historiam Societatis Jesu (1615), quam Franc. Sacchini continuavit et post eum Josephus Jouvency usque an. 1616 deduxit. Exinde Jouvency continuavit Jul. Caesar Cordara historiam sui ordinis usque an. 1625, Romae 1750; 97. 127. 989.

Corfù (Corcyra), insula maris Jonii adjacens Epiro, 90. 786.

Cornaro Georgius Cornelius, cardinalis ab an. 1697, ep. Patavinus (1697, † 1722), 96. 106. 107.

Corona (hung. Brassó, rumen. Brasiovu, slav. Brasov s. Koruna, germ. Kronstadt, Kruhnen, Krünen), frequentissima civitas Transilvaniae, duo milliaria a confiniis Valachicis, orientaliter a Cibinio, insigne emporium, 140. 181. 245. 246. 263. 265. 362. 384. 419. 447. 455. 463. 510.

Corporale in liturgia usitatum, 861.

Cothoreus (Cotóre) Gerontius, monachus Basilianus Balászfalvensis, novitiorum magister (1758), 613. 661.

Cotnar, civitas Moldaviae, inhabitata a Saxonibus et Hungaris cum 3 ecclesiis catholicis, 988.

Cotóre, v. Cothoreus.

Cozza-Luzi, abbas Cryptae ferratae, de usu Kalendarii, 1070.

Cracovia (Krakov), polonica urbs Austriae, 1000. 1001. 1002.

Creta (Candia), insula Asiae minoris, in ea sita est ad mare moderna urbs Candia, 5.

Crétineau-Joly Jacobus, auctor gallicus, nat. 1803, publicavit inter alia: Histoire religieuse, politique et littéraire de la Compagnie de Jésus, 1844—46; tom. 6; 97. 98. 966.

Cretonius (Cretoni) Seraphinus, secretarius congregationis de propaganda fide (1883), 92. 95.

Crisium (croat.: Križevac, hung. Körös, slav. Kríž, germ. Kreuz), olim metropolis, nunc urbs Croatiae ad fluvium Glagovnica, 6 milliaria ad septentrionem cum oriente a Zagreb, sedes episcopi graeci rit. unit. 671. 706. 730. — Abbatia Basiliana s. Pulcheriae de Crisis, 731. 746. 761. — Origo et brevis historia episcopatus Crisiensis rit. gr. cathol. Sedes episcopalis Crisiensis primitus exstitit in monasterio Marča, tunc temporis dicta: episcopatus Svidnicensis; instituta Sedes ab imperatore Ferdinando II. annuente Paulo PP. V. et quidem

Crisium,
numerosa immigratione multorum ritui graeco addictorum Serborum schismaticorum ex antiqua župania regni Serbici, dicta Rasy, hodie Novi Bazar. Hos serbicos advenas in Austriam compellabant Sloveni Hungarici, Bohemi, Hungari: Rácz, Germani: Raitzen, et antiquiores catholici Austroslavi: Rasciani, ducto nomine a primitiva eorum sede Rasy. Cognomen Rácz est igitur indolis topographicae et sonat recte in plurali: Ráci, Rasciani (Rašci, Rašané). Hi Serbi Rasciani consederunt in regionibus Croatiae a Turcis devastatis. Novis incolis s. unioni faventibus antistes sui ritus datus est Simeon Vratanja (1611), titulo episcopi Svidnicensis; qui in monasterio Marča residebat, qua apostolicus vicarius. Demum sub Basilio Božičković, effloruit dioecesis Svidnicensis in Crisiensem, et sedes e monasterio Marča Crisium translata est (1777), metropolitae Strigoniensi canonice subjecta. 732. 735. 736. — Origo episcopatus Crisiensis rit. gr. catholicorum (1777), 760—765; Crisium proponitur pro sede episcopali loco Marča, 760-761; cur Crisium pro sede designatum? 761—762; titulus episcopatus Svidnicensis desinit et erigitur novus episcopatus titulo Crisiensis (1777), 762—765. metropolitae Strigoniensi subjectus. — Monasterium Paulinorum cum gymnasio Crisii a Szakmardo fundatum, 775. — Episcopi Crisienses ab anno 1777, 765—769, et vide Bastašić Josaphat, Božičković, Bubanović, Hranilović, Kopscay, Smičiklas Gabriel et Georgius, Stanić.
Crisian Joannes, ejus libellus erroribus scatens: Beitrag zur Geschichte der kirchlichen Union der Rumänen in Siebenbürgen unter Leopold I. Hermannstadt, 1880; 172. 175. 216. 315 342.
Crispi (vescovo greco): Memoria sulla origine et fondazione di palazzo Adriano colonia graeco-albanense in Sicilia, 1059.
Crnojević Arsenij (Čarnojević, Černović Arsenius), natus in Monte Nigro in loco Baice prope Cetinje, patriarcha Serbicus, residens in Peć (turcice Ipek) in hodierna Albania. A patria sua vocabatur Crnogorac (Montenegriner) seu Crnojević. Quum exeunte saeculo 17. caesareus exercitus feliciter contra Turcas dimicaret, et imperator statuisset omnes christianas nationes a jugo turcico eripere, consilium iniit cum Georgio Branković, destinato despota Serbico et cum patriarcha Arsenio Crnojević. Uterque imperatorem in proposito consilio factoque adjuvabant, ita ut copiae Austriacae capto Belgrad Serbico (1688), universam Serbiam, partem Valachiae, Bosniae, itemque Albaniae occuparent. Verum rebus minus prospere fluentibus, Serbi in terras imperatoris immigrarunt an. 1690 duce Crnojević, domui Austriacae per omnia fideles. — Patriarcha obiit Viennae anno 1706, in monasterio Krušedol, in Syrmia sepultus, 28.
Croatia, 7; historia episcopatus graeco-catholici in Croatia et Slavonia, 730—786. Origo populi graeco-schismatici in Croatia, vulgo dicti Rasciani vel Valachi, itemque Uskoci, Predavci, 732. 735. 736; et confer de Rascianis: Crisium, Uskoci; missiones Croatiae (1694), sub P Andrea Horváth, 1040.
Crux, sanctae crucis osculatio apud Valachos gr. rit 550.
S. Crucis Avellanorum abbatia in dioecesi Eugubina Collegio Germanico et Hungarico concessa, 950.
Crypta ferrata, ἡ μονὴ τῆς Κρυπτοφέρρης. Grotta ferrata, monasterium Basilianum B. V. Mariae, in Italia, in agro Tusculano. 49. 51. 844. — Rit. gr. ibidem ad pristinam puritatem revocati, 1080.

Csáky de Keresztszegh, Emericus, filius Stephani nat. 28. Octobris 1662. episcopus Magno-Váradiniensis (1702—1710), archiepisc. Colocensis (1710, † 1732), an. 1717 cardinalis, † 28. Augusti 1732. Quaedam historica concinnavit. 604. 860.

Csáky Ladislaus, comes in Transilvania (1701), 129.

Csáky Sigismundus, comes in Transilvania (c. 1728), 510.

Csáky Nicolaus, nat. 1698, episcopus Magno-Váradiniensis (1737—1747), archiepiscopus Colocensis (1747—1751), et primas regni et archiepiscopus Strigoniensis (1751, † 1757, 31. Maji), pius et optimus. 868.

Csáky Stephanus, comes in Transilvania (1719), 457.

Csanadiensis episcopus, v. Engl, Pálffy, Stanislavić.

De Csaplovics J., quondam commissarius schismatici episcopi Pakracensis, auctor exiguae fidei, (c. 1819); ejus: Slavonien und ein Theil Croatien, Pest. 1819, 705.

Csereus (Cserey) Wolfgangus, nat. 1719 in Nagy-Ajta in Hungaria, † 1782 Viennae. In Convictu nobilium Societatis Jesu Claudiopoli educatus lauream doctoratus philosophici promeruit. Multis magnisque muneribus cum approbatione Mariae Theresiae functus amplisque praemiis ab eadem ornatus obiit an. 1782. Elogium dat Wurzbach, *Biograph. Lexicon*, t. 3., pp. 55—56. 556.

Csereus Michael, calvinianus in Transilvania, virulentus catholicorum adversarius († 1756), 217. 316. 333. 342. 343. 645.

Csernek, s. Basilii Mag. monasterium de monte Csernek, 376.

Csernoch Joannes, sacrae theologiae Doctor, Hungarus, ingenio ac doctrina praestans, coaevus, 415.

Csete Stephanus, S. J., (c. 1705), notus sub pseudonymo Vizkeleti, 404.

Csik Somblyó, locus Transilvaniae, 242. 244.

De Csik, v. Somlyai.

Csicso-Keresztur, pagus Transilvaniae, 927.

De Csoara, v. Sophronius.

Csörnig, Ethnographie der österr. Monarchie, Wien, 1855, 702.

Cugudu, vicus prope Albam Juliam in Transilvania, 97.

Cuperus Guilielmus, S. J., Bollandianus († 1741), 105. 343. 344. 595.

De Cvietašin, v. Hranilović.

Cybo Camillus, archiep. Seleuciae et secretarius s. congregationis de propaganda fide (1729, † 1743), 713.

S. Cyprianus, episc. et martyr, 889. 893. 896.

Cyriacus episcopus in concilio Constantinopolitano (381) et legatus ad pontificem Damasum, 878.

S. Cyrillus, patriarcha Alexandrin. (430), 878. 887. 890.

SS. Cyrillus et Methodius, fratres, apostoli Slavorum, 72. 73. 74. 91.

SS. Cyrillus et Methodius, c. 825 nascitur s. Methodius, natu major frater s. Cyrilli, unus e 7 fratribus; c. 827, natalitia s. Cyrilli, in saeculo Constantinus appellati, natu minoris fratris s. Methodii; c. 843, s. Cyrillus reducit patriarcham CPolitanum Joannem ab haeresi; c. 855, format et componit cum Methodio literas Slavicas; c. 858, missionarii uterque apud Chazaros; 863, ingrediuntur qua apostoli Moraviam; 867, simul Romam proficiscuntur; 869, 14. Februarii mors s. Cyrilli Romae, 42 annos nati; 871 sub autumnum usque ad ver 874 vexationes et carceratio s. Methodii in Germania; 885, 6. Aprilis, Dominica Palmarum obitus s. Methodii, annos circiter 60 nati, 16 annos post mortem s. Cyrilli, quum 22 annos episcopatum gessisset. Sepultus in Velehrad in Moravia. Festum utriusque 5 Julii.

Czinár-Fuchshofer, O. s. B.: Monasteriologia, 368.

Cziráky: Conspectus juris publici regni Hungariae. Viennae, 1851; 415.

Czirka Joannes, Valachicus popa rit. graec. non uniti in Transilvania (1700), anhelavit episcopatum Alba-Juliensem, rejectus transiit ad Calvinistas et factus pastor Batizhaziensis; 220. 221. 222. 223. 245. 344. 372. 373. 374. 385. 386.

D.

Dacia, complectebatur hodiernam Transilvaniam, Moldaviam, Valachiam, Bessarabiam, Bukovinam et partem Hungariae orientaliter a Tisza, 3, 141. 142. 143. 144.
De Dállya, vicarius generalis dioecesis Fogarasiensis (1728), 491. 492.
Damascenus, scholiarcha, 345.
Damascenus, P., minorita, consultor s. Officii (1706), 86.
Damascus, urbs Syriae, 95
Damasus, PP. (366—384), 878. 880.
Damianus, archiep. et metropolita Moldavovalachicus Valachorum in concilio Florentino, 147.
Daniel, schismaticus diaconus intrusi episcopi Kostajnicensis, 755.
Daniel de Fagarasz, archidiacon. rit. gr. (1698), 210.
Daniel de Illye, protopopa rit. gr., archidiacon. (1698), 211. 249.
Darabanth Ignatius, hieromonachus et praepositus monasterii Balázsfalvensis, vicarius generalis episcopi Fogarasiensis Gregorii Major (1767), et dein episcopus Magno - Váradinensis rit. gr. cath. (1788, † 1805), successor Moysis Drágosy, 636. 643. 644. 647. 662. 674.
Dardalia Nicolaus, capitaneus Požegensis (1701), 751.
Dardanellae, v. Hellespontus.
Darol Džihad, v. Belgrad Serbic.
David Clem. Jos., archiep Damascen. Syror., approbatio Kalendarii, 1081.
David Georgius, S. J., missionarius Moschoviae (1689), 361.
David, protopopa s. archidiaconus ex Ujfalva, rit. gr. cath. (1697), 172. 210. 249.
Debreczin, amplissima urbs superioris Hungariae, sat orientaliter a Budapestino, 1050.
Decebalus, rex Daciorum (c. 86, † 104 post Chr.), 142.
Deés (Deš), oppidum Transilvaniae, septentrionaliter a Claudiopoli, ad fluvium Szamos, 927.
Delpini Joannes Theophilus, S. J., missionarius c. r. in Transilvania, orphanotrophii regii Cibiniensis curator (1767), demum canonicus Nitriensis, 636.
Delplace, scriptor S. J. coaevus: Histoire des Congrégations de la sainte Vierge, Lille ap. Desclée 1884; 1003.
Demeter Martinus, canonicus, vicarius generalis et custos Alba-Juliensis in Transilvania (1716), 452.
S. Demetrius Vologdensis seu Prilucensis, monachus, thaumaturgus, † 1391; 1008.
Demetrius Procopius, Moschopolita, scripsit graece vitam Eliae Meniatae, schismatici, quam Fabricius in Bibliotheca graeca tomo 11, pag. 536 latine interpretatus est, edit. Harles, Hamburg. 1808; 818.
Demetrius ex Bakai, archidiacon. rit. gr. cath. in Transilvania (1700), 249.
Demetrius ex Rászváros ad Váradinum, archipresbyter (1701), 387.
Densusianu Nicolaus, collegit documenta ad rebellionem Horjanam spectantia, 1030. 1031. 1032.
Deomal Jancol, protopopa rit. gr. cath. (1698), 210. 249.
Despina, v. Mircea III.
Déva, oppidum Transilvaniae ad fluvium Maros, occidentaliter a Claudiopoli, prope fines Hungariae, in comitatu Hunyadensi, 928. 1061.
Devai Josaphat, Basilianus Balázsfalvensis, (1781), 652.
Diana Antonius, theologus, nat. Panormi 1590, † Romae 1663, a coaevis maxime aestimatus, temporibus Urbani VIII., Innocentii X. et Alexandri VIII. exa-

minator episcoporum. Ejus: Resolutiones morales, 1629—1656, 12 libri, et plura alia, 64.

Diarbekr (Diarbekir, antiq. Amida) in Mesopotamia ad dexteram ripam Tigris, sedes episcopi catholici, armeni, metropolitae Nestorianorum et patriarchae Jacobitarum, 94.

De Dietrichstein Franciscus, princeps, cardinalis episcopus Olomucensis (1599—1636), 73.

Dimitrović (Domitrović) Petrus, natione Serba, episcopus Zagrabiensis (1611, † 1628), 703. 719. 721. 733. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 745. 1036.

Dindar Ladislaus Theodorus, residens principis Valachiae, occultus catholicus (c. 1697, 1720), 181. 193. 267. 340. 1012.

Dioclea (serb. Duklja), urbs quondam Illyrici, nunc ruinae dictae Dukljan in Montenegro, districtus Piperi, in confluxu Zetae cum Morača; synodus hic (1199), 701.

Dionysius, historiographus graecus, 141.

S. Dionysius, Alexandrinus episcopus (247, † 264 s. 265), 568.

S. Dionysius, episc. Corinthiorum (170, † 180), 876.

Dioscorus, patriarcha Alexandrinus (444—451, † 454), Eutychianismo irretitus, 878. 916. 917.

Djakovo (Dakovo, hung. Diakovar), oppidum Slavoniae medium inter Dravum et Savum, sedes episcopi romano-catholici titulo episcopi Bosniensis et Syrmiensis. Sedem hanc insigniter ornat aetate nostra inclytus Antistes Josephus Georgius Strossmajer, 805.

Dobokensis provincia in Transilvania, septentrionaliter prope Claudiopolim, 603.

Dobr'a Alexander, episcopus Lugosiensis rit. gr. catholici (1854, † 1870), 693.

Dobra, oppidum Transilvaniae in circulo Broos, prope Fauces Dobrenses, quae ducunt in proximam Hungariam, 560. 561.

Doctor s. Evangelii, v. Meniata.

Dominicani seu ordo praedicatorum, 52.

Dominicus a SS. Trinitate, carmelita discalceatus, theologus gallus, nat. 1616, † 1687; ejus: Bibliotheca theologica septem libris destinata, 1665—1676, 7 vol., 65.

Domitrović, v. Dimitrović.

Dorothea, filia principissae Valachicae Clarae (c. 1369), postea uxor Joannis Stražimiri, Bulgariae imperatoris, regis Vidinensis; frater Dorotheae fuit Ladislaus (Vlajek) Bessaraba, Vojvoda Moldaviae et Valachiae, 736.

Dorotheus, metropolita Monembasiae, scripsit iter patriarchae Jeremiae II. Cpolit. (c. 1588), 993.

Dositheus, patriarcha Hierosolymitanus (1665, † 1706), patriarchatum gessit 41 annos, nactus aetatem 108 annorum, schismaticus, 13. 14. 105. 150. 154. 194. 245. 265. 267. 268. 319. 343; ejus Clypeus orthodoxae fidei, 150. 154. 194.

Dositheus, episcopus Mármarosiensis in Mármaros residens, apud schismaticos ordinatus (c. 1728), 494.

Dovinensis synodus armena (719), 917.

Drágosy Moyses, primus episcopus Magno-Váradinensis rit. gr. cath. (1777, † 1787), prius parochus et archidiaconus urbis Magno-Váradinensis, 640. 647.

Von den Driesch, Gerhardus Cornelius, Coloniensis, qui a. 1719—1720 legato Austriaco in magna legatione caesarea Constantinopolim fuit ab epistolis, quam legationem prolixe descripsit latine et germanice, sub titulo: Historia magnae legationis Augustae ad aulam Ottomanicam, Viennae 1721, et Coloniae 1822; germanice: Historische Nachrichten &c., Norimbergae an. 1723; 961.

Du-Ban, vide sub Ban.

Dubravius Joannes, episcopus Olomucensis (1541, † 1553), ejus inter alia: Historia regni Bohemiae, 73.
Dulišković Joannes, decanus et parochus ruthenus, ejus: Istoričeskija certy Ugro-Russkich &, Unghvár 1874—1877, 178. 268. 388. 479. 572. 729. 821.
Dzian Stephanus, S. J. (c. 1768), 659.

E.

Ebesfalva v. Erzsébethváros.
Ebionitae, judaizans secta inter Christianos primi saeculi, 35.
Ecclesiarcha graecae ecclesiae, idem ac custos latinae, 667.
Ecklesz Georgius, cameralis commissionis in Transilvania officialis (1705), 369.
Eger v. Aegra.
Eger in Hungaria, v. Agria.
Eleonora Palatina, tertia conjux imperatoris Leopoldi I. (1676, † 9. Januarii 1720), 922.
Elisabetha, archiducissa Austriaca, Caroli VI. soror, gubernatrix Belgii post principem Eugenium (1736—1740), 1009.
Elias de Blazea, protopopa rit. gr. cath. (1698), 210.
Elisabethopolis, Elisabethstadt, v. Erzsébethváros.
Endesius Stephanus, S. J., in Hungaria, † 1711, 384. 385.
Engl de Wagrain, Franciscus Antonius, comes, episcopus Csanádiensis (1773). 1055.
Eperjes, (Eperies, Prešov), urbs Hungariae septentrionaliter a Cassovia, non ita procul a finibus Galiciae, ad fluvium Tarysa, sedes episcopi graeco-catholici; dioecesis Eperjesiensis noviter ex antiquo episcopatu Munkácsiensi exsecta est (1818), 844. 908; episcopi v. Gaganecz, Tárkovics, Tóth, Valyi.
Ephesus, Concilium oecumenicum III. (431) contra Nestorium, 878.
Epiphania, major benedictio aquae hac die apud Valachos gr. rit., 550.
Epirus, regio olim Graeciae ad mare Jonium, 14.
Erdélyi Basilius, liber baro, episc. Magno-Váradinensis rit. gr. (1843, † 1862), 675. 692.
Erdödy, Gabriel Antonius, episcop. Agriensis (1715—1744).
Ἑρημοδίκιον, notio termini technici in jure, 565.
Ereticul Joane, v. Joannes Saxo.
Erked, pagus Transilvaniae, 929.
Erlau, v. Agria.
Ernestus archidux Austriae, filius Maximiliani II. et frater Rudolphi II., † 1595, 994. 995.
Ernye, pagus Transilvaniae, 929. 930. 931.
Erzsébethváros (item hung. Ebesfalva, Elisabethstadt, Elisabethopolis), urbs Transilvaniae ad Magnam Kokel, ad septentrionem cum oriente a Cibinio, 930.
Estegar, Wartan Josephus, patria Armenopolitanus, e Viennensi Mechitaristarum congregatione, anno 1884 generalis abbas suae congregationis electus, et archiepiscopus Selymbriensis nominatus, 933.
Estius Guilelmus (van Est), Belga, Doctor Duacensis, celeberrimus exegeta, nat. 1542 in Gorkum in Hollandia, † 20. Sept. 1613. Complura exegetica exaravit, 131.
Essek (croat. Osiek, germ. Essek), metropolis Slavoniae, firmissimum praesidium, ad dexteram ripam fluvii Drava, 6. 750. 751; missio Essekinensis (1694) 1040.
Eszterházy de Galántha, Emericus comes, archiepiscopus Strigoniensis et princeps-primas regni Hungarici (1725, † 1745). Nat. 1665, primum religiosus Paulanus, alumnus Collegii Germanici et Hungarici Romae, redux varia obiit munia sui Ordinis, deinde nominatus episcopus Vaciensis (1706 — 1723), Veszprimensis (1722—1725) et tandem archiepiscopus Strigoniensis, antistes ubique magnus. Curandis infirmis aedificavit Posonii monasterium Elisabethinarum; ast non

Eszterházy,
solum clerici et regulares, verum etiam alii egentes magnanimitatis ejus participes fiebant. Quum aliquando aerarii ejus praefectus insinuasset, cassam esse omnino vacuam, eumque solitas eleemosynas distribuere non posse, deposuit Emericus de collo auream catenam, quam porrigens dixit ei: „Hanc, si caetera non suffecerint. tolle, vende et distribue inter pauperes.“ Nec minus humiliter se gessit, appellans semet ipsum simpliciter „fratrem Emericum“, recusans ab aliis aliter nominari. Anno 1741 die 25. Junii coronavit Mariam Theresiam Posonii; defunctus est 1745 Posonii. ibique sepultus in ecclesia s. Martini, in capella s. Joannis Eleemosynarii, quam sumptuose aedificavit, publicata etiam in ejus consecratione. 1732, vita ejusdem s. Martini, idiomate latino, slavico, hungarico et germanico. Insigne elogium ex variis fontibus exhibet Wurzbach, *Biograph. Lexicon*, t. 4., pp. 97—98, 502. 503. 629.
Eszterházy Carolus, comes, nat. 4. Junii 1725, 16 annos natus elegit Tyrnaviae statum ecclesiasticum, alumnus dein collegii Germanici et Hungarici Romae; finitis studiis theologicis suscepit curam animarum qua parochus in dominio suo in Pápa, 1750 canonicus Strigoniensis, 1755 regius consiliarius; episcopus Vaciensis (1759—1762), deinde Agriensis (1762, † 1799). Seriem episcoporum Agriensium clausit, sede sua ad metropolim evecta (1804), 902.
Eucharistiae celebratio, agni consecratio dicta 469.
Eudaemonjoannes Andreas, S. J., Cydonius e Creta insula, illustrissima Palaeologorum dynastia editus; vulgatis operibus et eximiis gestis clarus, † 23. Decem. 1624, 958.
Eudoxius. v. Hurmuzaki.
Eugenius PP. IV. (1431, † 1447), 53. 54. 56. 76.
Eusebius Pamphili, † 338, ejus: Historia ecclesiastica, 568.
Eusebius episcopus, in concilio Constantinopolitano (381), et legatus ad pontificem Damasum, 878.
Εὐτάξιος: τὸ κανονικὸν δίκαιον, 438. 467. 552.
Euthymius, metropolita Sophiensis (c. 1630), 745.
Eutropius, historiographus Romanus, saeculo IV. post Christum natum, 141.
Eutyches, haeresiarcha saec. V. (c. 451), 878; Eutychiani, 79.
Ἐξαιρεσιμός dies (exemptilis dies) kalendarii, 912.
Exarcha stauropigiae patriarchalis, quid significet, 269.

F.

Faber Joannes, S. J., rector Collegii Oeniponte (1600), 1003.
Fabri Franciscus, S. J., e collegio Unghváriensi (c. 1772), 908.
Fabricius Joannes Albert., insignis german. polyhistor, nat. 1668 Lipsiae, † 1736; ejus inter alia: Bibliotheca graeca, Hamburg., 1705—28. 14 vol., continuata et denuo edita ab Harless, Hamburg.. 1790—1809, 12vol. 4°., 12. 102. 147. 150. 361. 993.
Fabronius Carolus Augustinus, Pistoriensis, cardinalis, familiaris card. Ptolomaei († 1727), 428.
Fagnanus Prosper, canonista laudatissimus, sub senectutem coecus, professor juris canonici Romae, † 1678; 66.
Falczy (Falčy), urbs Moldaviae ad fluvium Prut, Falciana pax hic inita (1711), 387.
Farlati Daniel, S. J., historiographus ecclesiasticus, nat. 1690, † 1773; ejus: Illyricum sacrum, Venetiis, 1751—1819, 8vol., cujus editionem mortuo auctore Coleti continuavit, 702.
Fejér Georgius, hungarus, literarum peritia clarus, nat. 1766, † 1850, sacerdos canonicus Váradiensis et 1824 bibliothecarius

in universitate; ejus Codex diplomaticus Hungariae, 40 vol., Budapest 1829—44, 368; histor. academ., 643; jurium ac libertatum religionis et ecclesiae catholicae in Hungaria &, 189. 191. 569.

De Feller, Francisc. Xav., S. J., Belga, nat. 1735, † 1802, scripsit quoque sub pseudonymo Flexier de Reval; inter multa alia publici juris fecit: Dictionnaire historique et littéraire, Leodii, 1781, 8 vol., 569.

Felvinczi Sigismundus, Transilvanus (1701) 129.

Fenes, pagus Transilvaniae ad montes Piatro-Kiri, 925.

Ferdinandus archidux, Rudolphi II. patruus (1593), † 24. Januarii 1595, 995. 996. 998. 999. 1001.

Ferdinandus II., imperator et rex Hungariae (1618, † 1637), 381. 705. 733. 738. 739. 740.

Ferdinandus III. imperator et rex Hungariae(1637,†1657),343.740.

Ferdinandus IV. rex Hungariae († 1654), 5.

Ferdinandus V., Benignus, rex Hungariae et Bohemiae, qua imperator Austriae I. (1830—1848, † 1875), 306. 732. 1007.

Ferenczy Jacob, Hungarus, historicus literarius, nat. 1811, ingressus Ordinem s. Benedicti, 1840—50 professus est linguam hung. et literaturam Posonii; congessit biographias hungaricorum auctorum, quas edidit Joseph. Danielík sub titulo: Magyar irók, Pest, 1856, cum continuatione a Danielík, 1858; 643. 1858; 643.

De Fériol Carolus, marchio, legatus Galliae ad aulam CPolitanam (c. 1706), 967.

Ferrandus Fulgentius, clarus scriptor ecclesiasticus et canonista saec. VI., monachus, † 551. Ejus praeter alia est: Paraeneticus ad Reginum comitem de 7 regulis innocentiae, 293.

Ferrao (al. Firau), Josephus, senior, cardinalis, secretarius status, olim Nuntius apostolicus Viennae, † 1744, 539.

Fiath (Fiat), Joannes, secretarius cancellariae aulicae Transilvaniae (1701), 258. 274. 290. 291. 301. 308.

Fiedler Joseph., nat. 1819 Trebonae in Bohemia, clarissimus historicus, digne laudatus a Wurzbach, *Biograph. Lexicon*, t. 4., p. 226, 128. 165. 183. 196. 224. 233. 302. 341. 553. 845. 1053.

Filipan Basilius, ecclesiarcha seu custos capituli Fogarasiensis (1806), 667.

Filippović Simeon, intrusus seu pseudo-episcopus Svidnicensis, schismaticus, Lepavinae residens (1734), 755. 756. 757.

Filliuccius Vincentius, S. J., Italus, Romae professor theologiae moralis et apostolicus poenitentiarius ad s. Petrum, † 1622, 64.

Filiti Cajetanus, S. J., rector Collegii s. Pulcheriae CPoli (1884), 965. 1054.

Fitter Adamus, S. J., administrator dioecesis Fogarasiensis post mortem episcopi Pataky (1729), 304. 478. 499. 500. 507; conspectus vitae et gestorum ejus, 483—491; directoratus s. administratio episcopatus ejus, 480—496; missionarius apud Valachos, 1017. 1019. 1020; ejus elogium sepulchrale, 1019. 1020.

Fleury Claudius, Gallus, natus Parisiis a 1640, † 1723, auctor operis: Histoire ecclésiastique, 20 vol., editio nova 1840 ap. Didier, Paris, 6vol., continuatio Fleuryii per Abbé Fabre, Bruxelles 1726—40, 16 vol. 96. 147. 382. 424. 427. 429. 504. 539. 557.

Flexier de Reval, v. Feller.

Florentinum concilium (1439), 36. 39. 54. 66. 57. 61. 62. 63. 75. 76. 77. 78. 81. 104. 121. 147. 163. 199. 202. 216. 245. 246. 264. 884. 886. 887. 892. 939.

Florian Nicolaus, nobilis Hungarus (1739), 657.

Flott Adam, S. J.; ejus: Historia provin. Germ. super. S. J., 1006

Fogaras (Fagaras, latin. Fogarasinum, rumen. Fagarasiu, germ. Fagreschmarkt, Frugeschmarkt, Holzdorf), oppidum Transilvaniae ad Alutam, in confinibus Valachiae; sedes episcopi graeci rit. catholicorum fundata a. 1721; mansitque titulus sede licet Balázsfalvam translata an. 1733, 416—425. 431—438. 87. 88. 89. 406. 439. 462. 463. 478. 482. 502. 535. 571. 600. 649. — Synodus generalis (1732), 520—523. — Patronatu Strigoniensi et theologo latino sublato, ecclesia Fogarasiensis metropolitanae sedi Strigoniensi tanquam suffraganea attributa est, 647. — Erectio capituli Fogarasiensis (1807), sub Episcopo Babb, 665—670. — Ecclesia episcopalis s. Nicolai in oppido, 668. — Episcopi v. Aaron, Bob, Lemény, Klein, Maioru, Pataky, Rednik. Fogaras dicitur etiam regio seu districtus australiter ab Aluta et oppido Fogaras situs, 246.

Forgách Francis., cardinalis, archiepiscopus Strigoniensis (1607, † 1615), 1042.

Franciscani Hierosolymis, 95.

Frantz Wenceslaus, Silesita, Athanasii I. episcopi Albajuliensis secretarius (1713), episcopus electus, 319. 394. 396.

Franzelin Joan. Bapt., S. J., cardinalis, Tirolensis, nat. an. 1816, d. 15. Aprilis, orbi erudito non magis eminentissima dignitate quam doctissimis operibus notus, 109.

Freyberger Andreas, S. J., Silesita, nat. 1670, per 38 annos praefectus archivo ad s. Clementem Pragae, ubi decessit 1738. Plura edidit; nonnulla reliquit manuscripta, ut: Relatio historica unionis ecclesiae Valachicae in Transilvania cum ecclesia latina, manuscpt. ex anno 1702, 183. 192. 218. 272. 274. 301. 320. 323. 330.

Friburgum (Freiburg), urbs Helvetiae in pago ejusdem nominis, in Nuithonia seu Uechtlandia, 98.

Fridericus Augustus III., elector et dux Saxoniae rex Poloniae (1733, † 1763), 429.

Fruška Gora, jugum montanum paulo elevatum in Syrmio (Sriem), meridionaliter ad ipsum Danubium, in orientali Slavonia, a ceteris montanis separatum, formans extremas Alpium partes versus orientem. Montes ejus sunt valde amoeni, silvis et vineis consiti, in iis sunt 12 graecoslavica monasteria Basiliana dispersa, ita ut regio sit fere Thebais Syrmiaca, 748.

Fuskuti Alexander, vicearchidiaconus graeco-catholicus et parochus Bystricensis (c. 1781), 318.

G.

Gábor (Gabriel), popa, archidiacon. Szévárіensis (1697), 172.

Gabriel (Gavriilu) de Bystrá (Bistrajensis), archidiaconus rit. gr. (1698), 172. 210. 249.

Gabriel de Szaváros, sacerdos rit. gr. (1698), 249.

Gabriel, archiepisc. Chalcedon. gr. schism. (1702), 350.

Gabriel, archiepisc. Chicicensis, gr. schism. (1702), 351.

Gabriellius, Joannes Maria (Gabrielli), cardinalis 1799 ex abbate generali ord. Cisterciensis, in s. congregatione inquisitionis, Romae, 82.

Gaganecz Joseph., episc. Eperjesiensis rit. gr. (1843—1875), 910.

Galabaensis ecclesia in Transilvania, 916.

Galda, Transilvanus (1764), 628.

Galdenblad Joannes, S. J., Svecus (1666, † 1736), procurator Cardinalis a Kollonich Romae, 10. 11. 53 82. 83. 84. 85. 86.

Galeno Hieronymus, S. J., Italus, procurator Collegii Germanici et Hungarici Romae (1650), 949. 950.

Galicia, provincia polonica Austriae, 94. 95.

Galjuf Joseph., Collegii Germanici et Hungarici alumnus, episcopus Zagrabiensis (1772, † 1786), 761.
Gall Andreas, S. J., regens convictus et seminarii clericorum praefectus Claudiopoli († 1760), 572.
Galli (Franci, Francogalli), 336.
Gallienus, P. Licinius, imperator Romanus (259, † 268), 142.
Gaudentius: De visitatione et jurisdictione praelatorum, 577.
Gavriilu = Gabriel, v. Gabriel.
Gazaeus Alardus, O. S. Benedict., Atrebatensis (1566—1626), edidit cum commentariis opera Cassiani, Duaci 1617, 8°. 2 vol., 871.
Gebhard, Christophorus Venceslaus, S. J., Bohemus Pragensis, missionarius castrensis in Transilvania, Superior domus Cibiniensis (1701), de ecclesia optime meritus, † 1727; 183. 185—186. 258. 263. 267. 268. 269.
De Gebhardt, dominus, bonorum Apaffianorum in Transilvania inspector (1725), 477.
De St. Geneviève Nicolaus, missionarius S. J. CPoli, caritatis victima † 1680, 970.
Georgia, regio Asiae, in Caucaso, 68. 80.
S. Georgius ὁ τροπαιοφόρος. μεγαλομάρτυς, festum ejus, 824.
Georgius legatus papae ad concilium CPolitanum (683), presbyter, 879.
Georgius Castriota Skanderbeg, (h. e. Dominus Alexander), Albaniae et Epiri princeps, filius tributarii Turcis principis Joannis Kastriotae († 1432), nat. 1404 in Kroja, † 1467. Turcae eum a patre ejus qua obsidem datum retinuerunt et in Mohamedanismo educaverunt; 10 annos odium in Islamum clandestine fovit, donec 1443 patriam Albaniam a jugo Turcico liberasset, amplexus iterum fidem christianam, 1059.
Georgius Branković, despota Serbiae dimidiae (1389, † 1398 intoxicatus), cujus uxor Mara, filia cari Serbici Lazari Grbljanović († 1389 in proelio in Kosovo Polje), 748.
Georgius Kantakuzenus, v. Kantakuzenus.
Georgius, praefectus generalis militiae Moldavicae (1595), 1000.
Georgius de Bystricza, rit. gr. (1698), 210.
Georgius de Dallya, archidiacon. rit. gr. (1698), 210. 219.
Georgius de Hátszeg, protopopa rit. gr. (1698), 210. 249.
Georgius de Ohaba, archidiacon. rit. gr. (1698), 211. 249.
Georgius Pap, archidiacon. gr. rit. Belényesiensis, 526.
Georgius Pap, archidiacon. gr. rit. Dobrensis (1742), 560. 628.
Germaniae Superioris provincia S. J., 16. — Historia hujus provinciae auctoribus Agricola et Flott, 1003 et 1006.
Gerő Georgius, S. J., professor episcopi Joannis Bobu; missionarius Unghváriensis, scriptor, 659. 908.
Gerontius, sacerdos rit. gr. Balázsfalvae (1764), 627.
Getzi Ladislaus, sacerdos rit. gr. (1772), 663.
Giornale de' Letterati d' Italia, 427. 430.
Giurgiu, v. Pataky.
Giustiniani, v. Justiniani.
Goar Jacobus, O. Praed., nat. Parisiis 1601, † 1653; inter complura exstant ab eo: Notae in Euchologium Graecorum, Parisiis 1647, fol., Venetiis 1730; 26. 550. 551. 559. 579. 623. 1041; porro: Notae ad Codinum de officiis magnae ecclesiae Constantinopol., Parisiis 1648, fol., 269. 344.
Gobin Carolus, missionarius S. J. CPoli, caritatis victima † 1612, 970.
Gomiria, monasterium serbicum confinii Carlostadiensis in Croatia, dioecesis Zagrabiensis, 718. 721. 722. 754. 759.
Gondoliana legio austriaca, in Hungaria (1687), 1050.

Gonzalez Thyrsus, praepositus generalis S. J. (c. 1687—1705), adversarius probabilismi, 16. 367.
Görgey Emericus, S. J., an. 1731 theologus episcopi Fogarasiensis, (nat. 1681, † 1749), 304. 478. 496. 507—508. 509.
Goritia (sloven. Gorica, germ. Görz), urbs in Litorali Austriaco, inter Alpes et sinum Tergestinum, archiepiscopalis sedes, 761.
Gospičić, sacerdos gr. cath. in Licano regimine (c. 1760), 765.
S. Gotthardi abbatia (hung. Monostor), oppidum Hungaricum in comitatu Castri ferrei (Eisenburg), ad fluvium Raab, non procul a confiniis Styriae, 365—368.
Gotsever Francisc. Xav., S. J., Carniolicus, ecclesiastes (1756), 1058.
Grabarics Jacobus, legatus principis Valachiae (1708), 373.
Gradisle, v. Sarmiz.
Graeci, Kalendarium eorum est antiquum Julianum, 114. — Dogmata in quibus discrepant a Romanis, 885. — Erroneae quaedam opiniones cleri graeci, 103. 104. — Errores et abusus schismaticorum Gr., 716 — 119. — Concedendusne sit missionariis latinis inter Orientales usus ritus graeci?, 3—95. — Ritus graecus inter fideles unitos integer servandus, 113—116. 770—773. — Italo-Graeci in Sicilia, praecipue in archidioecesi Montisregalensi, 506. — Graeco-melchiticus ritus, 95. — Graeco-ruthenus ritus, v. Ruthenus. — Odio implacabili flagrant erga Romanos, 66. — Utrum Graecorum ordinationes post acceptatam unionem sub conditione iterari debeant?, 96—110.
Graeco-catholicae ecclesiae cathedralia in terris coronae s. Stephani sunt: 1) Balázsfalvae, archiepiscopatus Rumen. Transilvanorum; 2) et 3) uterque gr. cath. episcopatus suffraganeus in Szamos-Ujvár et Lugos; 4) episcopatus suffraganeus Rumenorum Magno-Váradini; 5) gr. cath. episcopatus Ruthenorum in Munkács; 6) gr. cath. episcopatus in Eperjes Ruthenorum; 7) gr. cath. episcopatus Crisiensis Serborum in Croatia, vide sub singulis.
Graecium (Graz), metropolis Styriae, 8.
Gran, v. Strigonium.
Grangier Ludovicus, missionarius S. J., victima caritatis CPoli, † 1615, 970.
S. Gregorius PP. I. Magnus, (590, † 604), 293. 879. 939.
Gregorius PP. XI. (1370—1378), 1027.
Gregorius PP. XIII. (1572, † 1585), 37. 54. 381. 770. 950. 979. 990. 1038.
Gregorius PP. XIV. († 1591), 257. 987. 1027.
S. Gregorius Nazianzenus, archiepisc. CPolitan. (379—381), 877.
S. Gregorius Nyssenus, episcopus, (371, † c. 394), 887.
Gregorius, episcopus Syracusanus (858), quo anno Photium ordinavit, 882. 883.
Gregorius Palamas, archiepiscopus Thessalonicensis (1349), 26. 120.
Gregorius Moldavszky (Moldaviensis), episcopus schism., 832. 839.
Gregorius, episcopus Romanchae in Moldavia (1589), 984.
Gregorius Tadevensis, adversarius Ecclesiae Romanae apud Armenos, c. saeculum 8., 917.
Gregorius ex Bity, archidiacon. gr. cath. (1700), 249.
Gregorius Pap ex Vidra, novitius O. S. B. (1764), 661. 662. 663.
Grembs Christoph., S. J., nat. 1684, † 1719, 460.
Grimaldi Hieronymus, nuntius apostolicus primum Bruxellis, deinde in Polonia (1720) et Germania, demum legatus Bononiae, † 1733; 430. 431.
Grisar Hartman, S. J., professor Oenipontanus, de titulo „patriarchae oecumenici“, 939
Grotta ferrata, v. Crypta ferrata.
Guarnacci Marius, canonicus basilicae Lateranensis, † 1785; ejus: Vitae et res gestae pontificum rom. et cardinalium, Romae 1751,

2 vol. fol.; 14. 82. 83. 96. 421. 424. 427. 429. 504. 539.
Guzetta Georgius, fundator oratorii s. Philippi Nerii rit. gr. (c. 1716), 89.
Gyalogi Joannes, S. J., Patris Adami Fitter in Valachorum synodo celebranda anno 1728 consiliarius († 1761), 485. 487.
Gyergyó-Szent-Miklós, oppidum Transilvaniae ab Armenis maxima ex parte inhabitatum, non ita procul a finibus Moldaviae. 918.
Gyöngyös, oppidum Hungariae ad pedem australem montis Mátra, in comitatu Heves, cum conventu Ordinis s. Francisci, 384.
Gyula, v. Alba Julia.
Gyulatelkiana missio in Transilvania, 509.
Gyulaffi Ladislaus, baro de Rahoth, comes, supremus judex regius in Transilvania (1743), 555. 931.

H.

S. Hadrianus PP. I. (772—795), 879.
Hadrianus PP. II. (867—872), 73.
Hagymádfalva, (rum. Spinusiu), pagus comitatus Bihariensis in Hungaria, 526.
Haister (Heister) Sigbert., comes, austriacus campestris mareschalcus, pugnavit 1704 et 1705 contra Hungaros, ubi ad Tyrnaviam Rákóczyio cladem intulit, tum 1707 ad Rhenum contra Gallos, 1716 et 1717 in Hungaria contra Turcas, † 1717 vel 1718, 189. 508. — Heisteriana legio in Hungaria (1688), 1050.
Halas, oppidum Hungariae, comitatus Pestiensis, 1048.
Halem, emir sultani Murad III. (Amurat), 1590, 994.
Haller Georgius, comes, Transilvanus (1701), 129.
Haller Joannes, comes, gubernator Transilvaniae (1747), 596.
Haller Stephanus, liber baro, gubernii Transilvani praeses (1701), 129. 321. 449.
Hannibal a Capua, archiep. Neopolitanus et legatus Sixti PP. V. in Polonia (1588), 984.
Hansiz Marcus, S. J., historicus († 1766), insigni encomio ornatus apud Stöger, *Scriptores*, pp. 122—123, 709.
Harasiewić Michael, Lib. Baro de Neustern, archipresbyter et praepositus capituli metropolitani rit. gr. Leopoli; ejus: Annales ecclesiae Ruthenae, 1862, 110. 115.
Hardegg, comes (1591), 995.
Hardouin Joannes, S. J., nat. 1646, † 1729; ejus: Conciliorum collectio regia maxima, 1715, 12 tomi, Parisiis, 121. 147. 150. 416.
De Harrach, Ernestus Adalbertus, comes, cardinalis archiepiscopus Pragensis (1623, † 1667), 73.
Harrer Anton., S. J., missionarius in Transilvania, 635.
Hassun Anton., cardin., approbatio Kalendarii, 1081.
Hátas Ladislaus, parochus Fogarasiensis (1728), 492.
Hátszeg (Hatzeg), oppidum Transilvaniae comit. Hunyad. ad fluvium Sebes, occidentaliter a Cibinio, 148. 928.
Heisler ab Heidershein, dux caesareus in Hungaria (1690), 1060.
Heister, quod est rectum, v. Haister.
Hellespontus (Dardanellae), bosporus introducens in Propontidem, 5.
Henrion, Lib. Baro de, historiographus ecclesiasticus; ejus: Histoire générale de l' Église, tom. 13., Parisiis, Gaume, 1839—1841; 97. 98.
Henter Francisc, Transilvanus, c. r. protonotarius in Transilvania, (1701), 129. 512.
Henter Paulus, canonicus latinus Alba-Juliensis, (1716), 452.
Heraclea, urbs episcopalis, episcopus: Neophytus, 350.
Herberstein Leopoldus, comes, nat. 1655, † 1728; stipendia meruit in Hungaria (1710) in c. r exercitu sub principe Eugenio contra Turcas et in Italia; postmodum praeses aulici consilii bellici.

Vir vere bonus, pietate, liberalitate in pauperes satis notus. Vitae compendium extat apud Wurzbach, *Biogr. Lexic.*, t. 8., pp. 347—348; 384.
Hermannstadt, v. Cibinium.
Herpeny. Transilvanus, juratus assessor (1764), 628.
Hertzberg, officialis annonae militaris (1768), 660.
Hesychius Alexandrinus, interpres graecus exeunte saeculo 4.; 565.
Hevenesi Gabriel, S. J., (1656, † 1715), Hungarus, theologus, consiliarius et confessarius cardinalis archiepiscopi Leopoldi de Kollonich, 4. 8. 9. 10. 31. 33. 53. 59. 82. 83. 84. 87. 89. 186. 213. 258. 274. 317. 387. 405. 483. 709. 783. 786; maligna criminatione falso insimulatus a Georgio Sincai, 1031—1032; manuscriptorum collectio Hevenesiana, 9. 1031. 1032.
Hieremias, v. Jeremias.
Hieromonachus, vocatur monachus sacerdotali dignitate insignitus, 537.
S. Hieronymus, doctor Ecclesiae, nat. c. 346, † 420; 417.
Hierosolymae, templum s. Annae cum novo instituto, 94.; sacra loca, 559. — Synodus Hierosolymitana (1672), 150. — Patriarchae, v. Chrysantus Notaras, Dositheus, Theophanes.
Hintz; ejus: Geschichte des Bisthums der griechisch nichtunirten Glaubensgenossen in Siebenbürgen, Hermannstadt, 1850; 153. 167. 199. 206. 223. 235. 261. 341. 401. 402. 437. 479. 616.
Historia diplomatica juris patronatus apost. Hungar. regum, Vindobonae, 1760; 414.
Historia msc. residentiae Albensis S. J., 448.
Höchsmann Joannes; ejus: Studien zur Geschichte Siebenbürgens aus der ersten Hälfte des 18. Jahrhundertes. Hermannstadt, 1873; 476.
Hockston, tempore Nicolai Comneni Papadopoli, qui ei responsum dedit literarium (c. 1700), 41.
Hodermarszky (Hodermarský) Joan. Joseph., nominatus episcopus Munkácsiensis rit. graec. cath. (1707—1715); post resignationem factam assumpsit titulum archimandritae Basiliani de monte Csernek, ubi defunctus est 1729; 375. 376. 377. 378. 423. 438. 445. 500. 867.
Hoffaeus Paulus, S. J., patria Bingensis ad Rhenum, magnum Societatis et Germaniae lumen; de quo et de beato Petro Canisio usurpabat Bavariae dux Albertus, quod Ecclesia de principibus Apostolorum: *Petrus Canisius et Paulus Hoffaeus, ipsi nos docuerunt legem tuam, Domine.* † 1608. Vitae compendium habet Alegambe in *Bibliotheca Script. S. J.*; 1003.
De Homonna Georgius, comes, (1646), 825.
Hoppovo, Syrmiense monasterium in Fruška Gora, 749. 754.
Horányi Francisc. Joseph. Alexius de, e Scholis Piis, historicus hungaricus, nat. 1736, † 1809. Cfr. Wurzbach. *Biogr. Lexic.*, t. 9., pp. 264—267. Praeter alia edidit: Memoria Hungarorum et Provincialium, scriptis editis notorum, Viennae 1775—1777, 3 tomi; 569. 643.
Horjah (proprie Nicolaus Urss), Rumenus Transilvan., nat. 1740; tempore imperat. Josephi II. cum Kloska seditionis auctor. Ambo capti et rota infracti capitis supplicium subierunt, 564. 634. 1030.
Horn; ejus: Franz Rákóczy II., edit. 2., Leipzig, 1861; 1053.
Horologium liber liturgicus Graecorum, 26; horologium Rumenum Balázsfalvense an. 1869; 677.
Horvath Andreas, S. J., Croata, Varasdinensis, superior missionum Dacicarum et Croaticarum (1694), † 1727; 186. 187—188. 362. 372. 385. 1040.

Horváth Josephus, S. J., professor episcopi Bab, (1739), 658. 659.
Horváth Nicolaus, Transilvanus, Unitarius (1699), 237.
Hosius (Osius), Cordubae in Hispania episcopus, nat. c. 260, † c. 358; 878.
Howard Eduardus, cardinalis, natione Anglus, natus die 13. Febr. anni 1829 in dioecesi Nottinghamensi, ex archiepiscopo Neocaesariensi cardinalis creatus die 12. Martii 1877 titulo ss. Joannis et Pauli, antistes ut nobilissimo inter principes stemmate coruscans, ita apostolico propagandae fidei zelo succensus, 92.
Hranilović de Cvietašin, Elias, episcopus Crisiensis rit. gr. cath. (1883), 731. 769.
Hunanian Vartan, archiepiscopus Leopoliensis rit. armen. cath. (1681, † 1715), Romae operam dedit theologiae, laurea doctoratus in ea facultate ornatus, tum peregrinatus est in Armeniam, ut populares suos pro unione Romana lucraretur; verum conatus ejus frustrati sunt, ipsique graves persecutiones ab Armenorum catholico seu patriarcha Jegiazar tolerandae fuere, qui eum demum an. 1686 in Poloniam dimisit, quamquam ibi jam an. 1681 nominatus fuisset a pontifice archiepiscopus Leopoliensis. Anno 1691 coëgit primam synodum cleri sui in Polonia; fuit admodum pius et liberalis in pauperes, licet minusculis proventibus gauderet; 921.
Hundegger Joseph, S. J., superior Cibiniensis (1735), nat. 1696, † 1737; 526—530.
Hunfalvy Paulus, Hungarus, nat. 1820; ejus sunt: Die Rumänen und ihre Ansprüche, 199. 645; Ethnographie von Ungarn, Pest 1870, deutsch von Schwicker, Budapest, 1877; 822. 915.
Hunyadensis comitatus Transilvaniae, 246.
Hunyadi Francisc., procurator cleri Valachici (1728), 492.
Hunyadi Georgius, S. J., missionarius apud Valachos in Transilvania (c. 1771), 635.
Hunyadi Ladislaus, officialis in consilio r. Hungarico-aulicae cancellariae Viennae (1704), 179.
Hurmuzaki Eudoxius baro de, ejus: Fragmente zur Geschichte der Rumänen, Bucuresci, 1881, opus magnis scatens erroribus; 175. 187. 199. 223. 255. 262. 265. 316. 318. 330. 337. 338. 343. 344. 374. 380. 437. 438. 443. 445. 447. 454. 496. 507. 517. 541. 542. 545. 554. 565. 600. 608. 616. 618. 629. 631. 632. 633; — Documente privitóre la storia Romanilor, Bucuresci; pretiosa collectio documentorum historiam Rumenorum spectantium; 343. 347. 517. 597. 600. 994. 995. 996. 1008.
Hurter Hugo, S. J., coaevus, clarissimus professor theologiae in c. et r. Universitate Oenipontana; editor opusculorum ss. Patrum; item celebratissimi operis: Nomenclator Literarius; 427. 504; et Theologiae dogmaticae, (editio 4. 1883, Oeniponte); 469.
Huszth, oppidum coronale Hungariae, comitatus Mármaros, in finibus regni situm; 268. — Episcopus in Huszth habitans, v. Stojka.

I.

Iconoclastae damnati (787), 879.
Idomirus de Bergisz, archidiacon. rit. gr. (1698), 211. 249.
S. Ignatius, patriarcha CPol. (846, † 878), 882. 883.
Ilarianu Papiu: Viéti'a, operele sî idele lui Georgiu Sincai, Bucuresci, (1868), 645. 1033.
Ilias ex Szoldobis, archidiacon. rit. gr. (1700), 249.
Illei Joannes, S. J., regens seminarii Claudiopolitani s. Josephi (c. 1774); 643. 644.
Illia Andreas, S. J.; ejus est: Ortus et progressus variarum Daciae gentium et religionum,

Claudiopoli, 1750; 131. 169. 369. 449. 915. 921. 924. 1059.
Illyés Andreas, episcopus latinus Transilvaniae (1696—1712), 449.
Ilova, fluvius Croaticus, adfluxus Savae in abolito militari confinio, in cujus sinistram ripam prope Jasenovac effunditur, itemque pagus Ilova situs est ad hunc fluvium; 735.
Illyricum, regio complectens hodiernam Dalmatiam et Albaniam; 79.
Impedita sedes episcopalis, notio rei; 565. 571. 577.
Innocentius PP. I. (402, † 517); 890.
Innocentius PP. III. (1198, † 1216); 701.
Innocentius PP. IV. (1243, † 1254); 54. 74.
Innocentius PP. VIII. (1484, † 1492); 770.
Innocentius PP. X. (1644, † 1655); 33. 40. 41. 68. 839.
Innocentius PP. XI. (1676, † 1689); 6. 7. 172. 856. 920. 921.
Innocentius PP. XII. (1691, † 1700); 3. 37. 55. 78. 938. 921.
Innocentius PP. XIII. (1721, † 1724), antea dictus Michael Angelus Conti, 88. 430. 431. 438. 623. 669.
Ipach Francisc., S. J., (1768), professor physicae in seminario s. Josephi Claudiopoli; 661.
Ipek, v. Pećium.
S. Irenaeus, pater ecclesiae, episcopus Lugdunensis, (177, † 202); 890.
Irenopolis, episcopatus in p. i., v. Ciurcia.
Irregularitas ex defectu libertatis apud Graecos; 552.
Isaak I. Comnenus, imperator byzantinus (1057—1059); 883.
S. Isidorus Pelusiota, literatus sacerdos et abbas saeculi 5., floruit c. 431; 393.
Isidorus, archiepiscopus Kijoviensis et metropolita totius Russiae (1437, † 1463 Romae die 27. Aprilis); 886.
Itanice, monasterium basilianum rit. gr in Hungaria, 844.
Iván ex Lázár, archidiacon. rit. gr. (1700); 249.
Ivanić, urbs et dominium Croatiae ad fluvium Lonja, in vicinia situm est monasterium Franciscanum, australiter a Crisio (Kreuz), in comitatu Crisiensi; 704. 739.
Ivanović Sylvester, 15. episcopus Svidnicensis rit. gr. cath. (1734, † 1737); 712. 755. 756. 757.

J.

Jabroczky Adamus, S. J., Transilvanus, missionarius in Transilvania et Moldavia, † 1756; 609. 610. 1029.
De Jacobis, Mgr. (1850), 92.
Jacobitae, haeretici saeculi 6. in Syria et Mesopotamia, 79.
Jacobović Jacobus, S. J. in Hungaria († 1710), 383.
Jacobus Aaron, Basilita Balázsfalvae (1764), 661.
Jakusics de Orbova, Georgius, Collegii Germanici et Hungarici de Urbe alumnus, canonicus Strigoniensis, praepositus Posoniensis, episcop. Syrmiensis, (1635—1638), Veszprimensis (1638—1642), et demum Agriensis (642, † 1647), 822. 825. 832. 898.
Jancol Deomal, v. Deomal.
Janko Petrus, S. J., missionarius Valachorum in Transilvania (c. 1771); 635.
János, popa, ablegatus (c. 1701); 262.
János, popa, archidiaconus Csomalejensis (1697), 172.
János, popa, archidiaconus Orostiensis (1697), 172.
János, popa, archidiaconus Vizatenajensis (1697), 172.
Jánossi Nicolaus, S. J., theologus episcopi Klein Balázsfalvae († 1741); 303. 540—542. 545.
Jany Ferdinand. Jacob, abbas de Batha et ad s. Elisabetham Sopronii beneficiatus, electus episcopus Samandriensis (Smederevo s. Semendria), (c. 1704); 31. 362.

Jany Francisc., episc. Syrmiensis, praepositus Chornensis, et abbatiae Pechváradiensis administrator, et supremus comes, (anno 1704 jam †); 30. 31. 789; Janyano-Leopoldina fundatio (1704); 29—32. 191. 351. 362. 752. 854.
Januarius, ad quem s. Augustinus epistolas direxit; 59. 61. 69.
Jassium, Jassy (Jaš), metropolis Moldaviae ad rivum Bachlui, haud procul ab amne Pruth, quondam princeps Vojvodae sedes; 988. 992. 1025—1027.
Jászberényi (Bernič) Thomas, S. J., missionarius in Hungaria, et scriptor theologicus, † 1658; 823. 826.
Jaurinum (hungarice Györ, germanice Raab), nobilis urbs Hungariae; 6. 383. 833; a Turcis captum (1594), 990; recuperatum (1598), 990; episcopi, v. Kollonich, Christianus Augustus, dux Saxoniae.
Jegenye, pagus Transilvaniae, in comitatu Kolos, possessio abbatiae Kolosmonostor; 925.
Jejunium Mediolani sabbato non servabatur; 58. 69. 70.
Jenakissimus (Junassi) Simon, nobilis Moldavus (1595); 998. 1000. 1001.
Jenikov, oppidum Bohemiae; 1051.
Jenopolia (Jenopolis), hung. Boros-Jenő), oppidum Hungaricum in comitatu Arad., dioecesis Csanádiensis, 604.
Jeremias (Hieremias) II., patriarcha CP. (1572, † 1594), innotuit tractatibus de unione ecclesiae orientalis graecae cum protestantibus et erectione patriarchatus orthodoxi Russici. Hunc in finem magna molimina et indefessos conatus, ex parte frustratos, suscepit, ut ecce iter in Moldavovalachiam (1588), concomitantibus Dorotheo, metropolita Monembasiae et episcopo Arsenio; 993.
Jerusalem, v. Hierosolymae.
Jezierski Raymund., Cracoviensis, O. Praedicat., die 23 Decembris 1737 a Clemente PP. XII. episcopus Baccoviae in Moldavia renuntiatus; 1027.
Joannes PP. II. (533, † 535); 880.
Joannes PP. VIII. (872, † 882), 62. 73.
Joannes jejunator, patriarcha CP. (582—595), 939.
Joannes Beck, patriarcha CP. (1275—1283, † 1298); 884.
Joannes Pap, parochus Alba-Juliensis (1698); 219.
Joannes Beniensis, archidiacon. rit. gr. (1747); 587.
Joannes de Binda, (1698); 211.
Joannes de Diomal Jancol Deomal), archidiac. r. gr. (1698); 290. 249.
S. Joannes Chrysostomus (397—410), columna et laudatissimus ecclesiae orientalis sol; 79. 255. 877. 886 890; abbreviavit liturgiam s. Basilii Mag.; 874.
Joannes diaconus, legatus papae in concilio CP. (683); 879.
Joannes de Hoynedora, protopopa r. gr. (1698); 210.
Joannes de Hunyad, archidiacon. rit. gr. (1700); 249.
Joannes de Kalian, protopopa r. g. (1698); 210.
S. Joannes Kalybita, († medio saeculo 5.); 824.
Joannes Cazimírus, rex Poloniae (1648 — 1668), Sigismundi III. regis filius, Vladislai IV. regis frater, nat. 1609, Societatem Jesu ingressus 1642, cardinalis 1646, Poloniae rex in comitiis electus 1648, nuntium remisit regno Poloniae 1668, obiit 16. Decembris 1672 Parisiis in abbatia ad s. Germanum, 853.
Joannes de Keza, archidiac. r. g. (1698), 210
Joannes de Kinesd, archidiac. r. g. (1700), 249.
Joannes de Kopánd, archidiac. r. g. (1700), 249.
Joannes de Kora (1698), 210.
Joannes logotheta archiep. Albajuliensis Athanasii (1701), 388.
Joannes Constantinus Maurocordato, v. Maurocordato.
Joannes Nicolaus Maurocordato, v. Maurocordato.

Joannes Stephanus Mircianu, v. Mircianu.
Joannes de Moh, archidiacon. r. g. (1698), 210.
Joannes Orotnensis, Armenus, acerrimus oppugnator Ecclesiae Romanae, 917.
Joannes Ozniensis, Armenorum in patria patriarcha (718—728), restaurator schismatis armeni, 917; ejus synodus Dovinensis (719), 917.
Joannes VI. Palaeologus, imperator byzantinus (1425, † 1448), 884. 886. 887. 892.
Joannes Saxo (Jancu Sassu, Joane Ereticul), princeps Moldaviae (158 —1582), Lutheranus, 978.
Joannes Sučaviensis, Trapezunte oriundus, martyrio affectus Belgradi ad ostium Tyrae siti (hodie Ackermann seu Moncastro); a corpore Sučaviam translato dictus est martyr Sučaviensis, 979.
Joannes de Szakál, archidiac. r. g. (1700), 249.
Joannes de Szengyel, archidiac. r. g. (1700), 249.
Joannicius (Jovanychik), metropolita Belgradensis in Serbia (Nándor-Albensis) 1479), 437.
Joannitae, ordo equitum Melitensium, 5. 96.
Joannović Šakabent, v. Arsenius IV.
Joannović Arsenij, patriarcha Serbiae, ad invitationem imperat. Caroli VI. (1737) sub tutelam Austriae confugere tentavit; verum literis hac de re in Austriaca castra missis, a Turcis intercaptis patriarcha incarceratus est, supplicio mortis destinatus, sed evasit et ad castra Austriaca confugit. Serius recessit in Belgrad Serbicum, ubi a Maria Theresia constitutus est archiepiscopus, salva priori dignitate patriarchali; obiit 1748, sepultus est in monasterio Krušedol. 437.
Joannović Vincentius, metropolita Carlovicensis (1731, † 17. Junii 1737), 558.
Josaphat, Basilianus Balázsfalvensis (1764), 627.
Josephus I. imperator Austriae (1705, † 11. Aprilis 1711), 98. 375. 376. 378. 386. 399. 750. 895.
Josephus II., imperator Austriae (1780, † 1790), 663. 763. 812.
Josephus II., patriarcha CP. † 9. Junii 1439 in concilio Florentino), exmetropolita Ephesinus, favens unioni catholicae, 147. 649. 654. 884. 886. 892.
Josephus de Camillis, v. de Camillis.
Josika Gabriel, Transilvanus, supremus comes Aradiensis comitatus (1701), 129. 321.
Jovius Joannes (Jowijusz), scriptor Polonus, † 1624, 736.
Jugović Georgius, episcopus Svidnicensis cum titulo episcopi Plataeensis, (1707—1709), successor Gabrielis Turčinović, 712. 728. 744.
Julius PP. I. (336—52), 877. 890.
Julius PP. III. (1550, † 1555), 381. 770.
Julius Antonius, episcopus cardinalis Praenestinus, titulo s. Severinae (c. 1705). 52.
Junassi v. Jenakissimus.
Jurković Joannes Bapt., S. J., regens Pazmaniani collegii Viennae (1718), 418
Jus canonicum graeco-romanum, apud Migne, 579.
Justiniani (Giustiniani), notissima familia in insula Chios, quae nomine et auctoritate reipublicae Genuensis insulam Chios ferme absolute regebat; tres Justiniani, Chii nati, fuere cardinales: Benedictus, Horatius et Vincentius, 856.
Justinianus I. imperator byzantinus (527, † 565), 880. 892.
Juvencius (Jouvancy) Joseph., S. J., domo Parisiensis, celeberrimus historiographus sui Ordinis, obiit Romae 1719, 127.

K.

Kacskovics Valentinus, S. J., etiam Ordine abolito Valachorum in Transilvania missionarius (c. 1792), 641. 1029.

Kaisersteiniana legio in Hungaria, (1688), 1050.
Káján Demetrius, senior, archipresbyter seu praepositus capituli Fogarasiensis (1806), 667.
Káján Demetrius, junior, canonicus capituli Fogarasiensis (1806), 667.
Káldyana versio bibliorum hungarica, 671.
Kalendarium Julianum et Gregorianum, 912.
Kállay: Geschichte der Serben, Budapest 1878, 702.
Kallyani Sylvester, presbyter Basilianus Balázsfalvensis (1758), 591. 612. 614.
Kálnoky Hieronymus, Basilianus Balázsfalvensis (1784), 646.
Kálnoky Samuel, comes in Transilvania, ad aulam caesaream vicecancellarius Viennae (1699), 227. 258. 274. 290. 291. 391. 308.
Kálnoky Steph, novitius (1764), 628.
Kalocsa (lat. Calotsa s. Colotsa, Colocža; slav. Koloča, Kaloča), urbs Hungariae non ita procul a sinistra Danubii, ad austrum urbis Pest, ecclesia archiepiscopalis conjuncta cum antiqua sede Bácsiensi. Postea fuit Bács sedes episcopi rit. gr. non uniti, qui hodie Neoplantae seu in Neusatz, (Novisad) sedem habet, 7. Archiepiscopi, vide: Csáky, Klobusický, Kollonich, Széchenyi.
Kalogeros, v. Calugeros.
Kamensko, locus Slavoniae. 752. 753.
Καμιλαύχιον, v. camilafeum.
Kamiński Petronius, praepositus in Kolotka, intrudendus episcopus Ruthenorum gr. rit. cath. Munkácsiensis (1707), 865. 867.
Kanižlić Antonius, S. J., Požeganus, consistorialis assessor Požegae, missionarius, sacer poeta atque scriptor, † 1777; 810—818. 1041; ejus opus: Kamen pravi, 1041. De eo etiam cfr. Forko, *Crtice iz slavonske književnosti u 18 stolj.* U Osieku, 1884.
Kantakuzenos, principalis familia graeca, quae saeculo 14. thronum Byzantinum conscendit. Sub regimine Turcico pertinebant ad familias Phanarioticas CPoli, e quibus quidam a Turcis gospodar (princeps) in Moldavia et Valachia electi sunt. Postmodum consederunt in Russia. Initio insurrectionis graecae excelluere Alexius et Georgius Kantakuzenos.
Kantakuzenos Serban II. Valachiae Vojvoda (1679, † 1688), in felicitatem salutemque populi sui intentus administravit strenue justitiam, comparavit typographiam et Novum Testamentum in Valachicam linguam verti jussit. Quamvis durante obsidione Viennae (1683) favore Magni Veziri valde gaudebat, parti Austriacae tamen erat ex corde addictus; sperabat fore ut auxiliante Leopoldo imperatore regnum Byzantinum denuo erigeretur. Constituit exercitum 40.000 militum ex extraneis et accivit peregrinos mercatores Bucharestum. Repentina morte, nec sine porrecti veneni suspicione sublatus est die 23. Augusti 1688; 167. 447.
Kantakuzenos Constantinus Brankovanu Bessaraba, ex nepti nepos Mathiae Bessarabae; demortuo patruo suo Serban II. electus Vojvoda Valachiae (1688, † 1714); quam electionem debuit prospero suo cum Helena Kantakuzena matrimonio, quo inito et cognomen conjugis suae, Kantakuzenus, assumpsit. Quum autem cognomen hoc impugnatum fuisset, eo de posito assumpsit cognomen exstinctae familiae Bessaraba. Fuit optimus e Vojvodis Valachicis. Exorto bello inter Russiam et Turciam (1710) initio Turcarum partes arripuit. A Demetrio Kantemir propulsatus, omnia tentavit, ut adversarium suum iterum deturbaret. Successit coeptis, sed Kantemir obtinuit Moldaviam, cum arcano

Kantakuzenos,
praecepto, ut Bessarabae invigilaret. Exinde Russiae favit, itemque Austriae, quamvis neutri sincere. Propter transactiones cum Austria et titulum Principis s. imperii Romani obtentum Turcis in odium venit, et post funestam stragem Turcarum ad fluvium Pruth captus est a sultano et Constantinopolim deportatus, ubi die 26. Augusti 1714 cum 4 filiis suis strangulatus est. Ultimus fuit princeps prosapiae Bessarabicae. A nepote ejus Brankovano, cui Turcae in strangulatione vitam donabant, prodierunt principes Brankovanu in principatibus Danubianis; 140 189. 360.

Kantakuzenos Stephanus, princeps Valachiae (1714, † 1716), successorem nactus Joannem Nicolaum Maurocordato; Constantinopoli a Turcis 1716 strangulatus, 858. 1012.

Kantakuzenos Georgius, filius Serbani II. Kantakuzeni, Valachiae Vojvodae, primarius Bojar (altior aristocrata) Valachiae, ac primus Vojvoda (banus praefectus) Valachiae Cis-Alutanae, ab Austria contra Turcas recuperatae, ab anno 1718; diu in Transilvania commorabatur; 408. 409. 416. 447.

Kantemir Constantinus, dapifer (stolnik) principis Valachiae (1708), 373.

Kantemir Demetrius, quondam princeps Moldaviae, obiit anno Christi 1723, suo 49. Multa scripsit, non tamen sine partium studio. Inter ea eminet historia regni Turcarum, quae germanice versa prodiit Hamburgi 1745, 140. 189.; rumenice translata Bucharesti, 957. Plura alia novissime vulganda curavit inclyta academia rumena.

Kapi Joannes, Transilvanus (1701), 129.

Kapi Gabriel, S. J., superior missionum Dacicarum, Hungarus, nat. 1658, † 1728; 136, 186, 258. 263. 264. 265. 267. 321; ejus vita 971—978.

Kapolnok-Monostor, v. Monostor.

Kaposvár, oppidum comitatus Somogy, in Hungaria, ad fluvium Kapos. 787.

Kaprinai, Steph., S. J., Hungar., † 1782. De eo cfr. Stöger, *Scriptores*, pp. 168—169. Ejus collectio msc. X.

Kapsz Gabriel, vicecomes comitatus Požegensis, (1701), 751.

Kaptol (Captolinum), oppidum Slavoniae, comitatus Požega, cum praepositura s. Petri de Požega, olim Templariorum, postea episcopi Syrmiensis sedes, 806.

Kapucsy Georgius, canonicus Quinque-Ecclesiensis (1700), 795.

Karácsony Ignat., S. J., ex collegio Unghváriensi, (c. 1768), 908.

Karansebes (Caransebes), oppidum aboliti confinii militaris in Banatu, prope fluvium Temes, 445.

Karassova v. Krassova.

Karbieth Martinus, episcopus Armenus cath. († 1756), obiit Tergesti (Triest); administravit episcopatum Baghiensem in Media, multos a schismate avertit et ideo a schismaticis episcopatu dejectus est. Patria extorris advenit Romam, tum Viennam et iterum rediturus Romam Tergesti decessit; 1060.

Kari Nicolaus, S. J., missionarius in Transilvania (1729), 930.

Kari Petrus, archidiaconus supremus Csik-Gyergyó et Kászon, Transilvanus (1699), 244.

Karlsburg (Carlsburg), v. Alba Julia.

Karlovac dolnji (Karlovic, Carlovic), v. Carlovicium.

Karlovac gornji (Karlstadt, Károlyváros) v. Carolostadium.

Károlyi Adamus, comes Transilvaniae (c. 1687), 134.

Károly-Fejérvár, v. Alba Julia.

Kassovics Gabriel, Basilianus (c. 1648), 823. 825. 832.

De Kászon, v. Bornemisza.

Katalenić Paul., Bulgarus in Transilvania (1700), 1069.

Καθαρτήριον, purgatorium, 964.

Szent-Katolna, pagus Hungariae, prope Bakov, 1029.
Katona Stephanus, S. J., hungar. historicus, nat. 1732, † 1811. Vitae compendium cum longa operum serie exhibet Stoeger, pp. 170–172. Ejus est: Historia critica regum Hungariae, 1778—1802, 42 vol.; 143. 196. 371. 393. 605. 610. 643. 647.
Karavan, quid sit apud Armenos, 964.
Kazy Francisc, S. J., scriptor historicus; ejus est: Memoria posthuma trium venerabilium virorum Soc. Jesu, Patrum Adami Fitter, Andreae Sigrai et Pauli Kolosvári. Tyrnaviae, 1749; 479. 483. 486. 487; 500; Historiae regni Hungariae ab Istvanfi scriptae continuatio; saeculum 17.; Tyrnaviae, 1737—49; 845.
Kelecsényi Ignat., S. J., rector collegii Unghváriensis (1772), 908.
Kemény Joannes, baro in Transilvania, reformatus (1699), 237.
Kerchelich (Krčelić), Balthasar Adamus, canonicus Zagrabiensis; ejus: Notitiae praeliminares de regnis Dalmat. Croat. Slavoniae, Zagrabiae 1770; 732—735.
Keresztesy Samuel, calvinianus, nobilis Transilvanicus et praesidens (1697), 181. 194. 220. 255. 265.
Kereszturi Joseph., historicus hungaricus, nat. 1755, † 1825; 647.
Kćri Francisc., S. J., professor Tyrnaviae et auctor historiae Byzantinae, † 1769, 868.
Khabes Bernardus, S. J., victima caritatis † 1738, 568.
Kieffer Anton., S. J., missionarius apud Valachos Transilvanos, scriptor theologicus, nat. 1679, † 1739; vita ejus, 1009. 1010—1011.
Killala (Killalea), v. Allada.
Kinský de Vchynic et Tetov (von Wchnitz und Tettau), Franciscus Udalricus, comes, nat. 1634, † 1699; supremus aulae caesareae cancellarius Viennae (cfr. Wurzbach, *Biogr. Lexic.*, t. 11., p. 280), 195. 215.
Kiov, v. Kyjev.
Kis Emericus, S. J., Hungarus, Tyrnaviensis, nat. 1631, † 1705, superior missionis Rákóczianae, vita ejus: 823. 846. 847. 849—854.
Kis Joannes, S. J., missionarius apud Valachos cum P. Adamo Fitter S. J. (c. 1728), dictus pater pauperum, † 24. Aprilis 1736; vita ejus: 487. 1017—1019.
Kisdi Benedictus, Collegii Germanici et Hungarici alumnus, postremo episcopus Agriensis (1648—1660), 134. 823. 826.
Klaka (recte tlaka) notio vocis, 551.
Klausenburg, v. Claudiopolis.
Klein (rumen. Micu) Joannes Innocentius, liber baro de Szád, episcopus Fogarasiensis in Transilvania gr. rit. cathol. (1730—1751), Societátis Jesu Tyrnaviae quondam alumnus, 302. 303. 304. 329. 401. 463. 496. 503. 513. 529. 530. 531; nominatus episcopus (1729) — 501—503; agente cardinali Cienfuegos e Societate Jesu Romae confirmatus (1730), 504. 506. 507; installatio ejus Fogarasini (1732), 520—523; episcopatus ejus, 497—604; et primo quidem usque ad sedem impeditam (1730—1745), 512—570; adlaborat, ut Valachi uniti qua natio quarta in Transilvania censeantur, 517—520. 562—563; jussus est purgare semet a neglecti officii suspicione (1744), 556. 562. 564—570: aufugit Romam (1745), 564. 581—585; sedes post fugam impedita (1745 — 1751), 571—604; episcopus Munkácsiensis visitat impeditam sedem Fogarasiensem (1746), 571—576; vicarius apostolicus Fogarasiensis absente episcopo Klein (1746—1751), 577—604; excessus canonici episcopi Klein, 579—581; literae ejus ex Urbe Roma Fogarasinum, (1747), 585—593; resignatio episc. Klein, ejusque causae (1751), 593—604. 629—633; obitus ejus Romae (1768), 639.

Klein Samuel. monachus Basilianus Balázsfalvae, a Basilianis ad stationem ephemerii in collegio ad s. Barbaram dispositus (c. 1781), e monasterio dimissus (1784), propter magna de literis rumenis merita vocatus lucifer in firmamento rumenae literaturae; scriptor historicus Valachicus, non sine cautela legendus, 316—318. 541—542. 564—567. 579. 600. 608. 616. 618. 619. 645—646. 663—664. 1034.

Klisura (Kliszura), urbs Bulgariae, valde australiter a Niš. 1061.

Klobušický Franc Xav. liber baro, primum episcopus Transilvaniensis (1741—1748), deinde Zagrabiensis (1748—1751), demum archiepisc. Colocensis (1751, † 1760), 703. 758. 759.

Klocka (Klotska, Kloska), cum Horjah dux seditionis Transilvanicae (1784), 564.

Klošter, locus Croatiae, una hora Crisio distans, 761.

Kloska, v. Horjah.

Knauz Ferdinand., abbas infulatus, canonicus et bibliothecarius Strigonii, 415.

Knez, notio vocis apud Slavos, rus. knjaz, croat. knez, bohem. knez, 560.

Knežević Stephanus, archiepiscopus Sardicensis (1677—1690), 1060.

Knezić Lazar (knezic = knez, princeps), v. Lazar.

Koczimensis ditio in Moldavia, non procul a Jassy, 1027.

Koháry Stephanus, comes, Hungarus, nat. 1648, † 1730, campestris vice-mareschalcus et supremus judex regni, a justitia, pietate et liberalitate laudatissimus in Transilvania, 510.

Kolich Lucas, S. J., Bohemus, missionarius castrensis Cibinii in Transilvania, († 20. April. 1690), 185.

Koller Francis., S. J., Germanus, superior Quinque-Ecclesiensis, (1704), 383.

Koller Joseph., alumnus quondam S. J. Tyrnaviae, ejus: Historia episcopatus Quinque-Ecclesiensis, 383. 786.

De Kolonich (Kollonić) Leopoldus, comes, eques Hierosolymitanus, presbyter cardinalis tituli s. Hieronymi Illyricorum, archiepiscopus Strigoniensis et primas regni Hungariae (1694, † 21. Januarii 1707), 8—24. 27—86. 87. 96. 98. 101—119. 125. 135—136. 164. 171—381. 428. 500. 506. 520. 557. 709. 713—754. 778—780. 854—858. 916. 949. 960. 1032 1038. 1039. 1052. 1053. — Vita ejus, 3—8. — Ernestus, pater ejus, 4. 5.; Elisabetha a Kuefstein mater ejus, 5. — Duo juvenes de Kolonich, nepotes cardinalis Leopoldi in Collegio Novaedomi S. J. (1688), 1053. — Appellatus Apostolus Orientalium, 7. — Natus 1631 Comaromii, eques ordinis s. Joannis Hierosolymitani, commendans in Mailberg, Eger (Cheb), Mecholupy in Bohemia; an. 1654 in expeditione contra Turcas in Candia et in pugna navali in Dardanellis; mox posito cingulo militari ordinatus est Nitriae in sacerdotem; 1659 ad aulam Caesaris; 1668 in episcopum Nitriae consecratus, 1670 abdicavit sponte; 1670—1685 episcopus Neostadiensis, 1685—1691 episcopus Jaurinensis (Raab); 1686 cardinalis; 1691—1694 archiepiscopus Colocensis; 1694, † 1707 archiepiscopus Strigoniensis, 3—8.

De Kolonich Ladislaus, comes, ex ordine episcopus Transilvaniensis (1774), Magno-Váradinensis (1781), archiepiscopus Colocensis (1787, † 1817). 649.

Kolos v. Claudiopolis.

Kolosvár, v. Claudiopolis.

Kolosvári Paulus, Arianorum in Transilvania parochus (1719), 447. 483. 487. 929.

Kolosy Anton, camerarius secretus S. Sanctitatis, praepositus infulatus, canonicus Albae Carolinae, coaevus; ejus: Notitiae historicae Schematismo cleri dioe-

ces., Transil. an. 1882 insertae, 915. 1059. 1060. 1061.
De Kolovrat Philippus Anton., comes Bohemus, rapaci fluvio mersus, in Hungaria obiit an. 1689, 1051.
Kolotsa, v. Kalocsa.
Kolos-Monostor, pagus Transilvaniae, prope urbem Klausenburg, cum desolata et nunc ruinosa divite abbatia Benedictina Dominae Nostrae B. V. Mariae de Clus s. Kolos-Monostor, in qua archivum publicum asservabatur, 130. 447. 487. 491. 494. 495. 571—573. 641. 658. 925; synodus dioecesana Kolos-Monostorae (1728), 487. 491—496.
Komárno v. Comaromium.
Komárom, v. Comaromium.
Komnenus, imperator Byzantinus, v. Isaak I.
Komnenus Papadopuli, v. Papadopoli.
Komogovino, monasterium in Banalibus confiniis 754.
Komorn, v. Comaromium.
De Kapolnok-Monostor, v. Bobu.
Kopscay Joannes, nominatus episcopus Crisiensis r. g. c. (1833—1834), 769.
Korjatovics Theodor., fundavit (1360) in Hungaria prope arcem et oppidum Munkács monasterium et ecclesiam s. Nicolai ep. pro Basilitis rit. gr., quorum abbas jam anno 1491 honore episcopi Ruthenorum gaudebat; ejus fundatio: 821. 870. 902. 903.
Kornis Stephanus, S. J., nobili prosapia natus, missionarius in Transilvania c. 1650, 131.
Kornis Stephanus, comes Transilvanus (1719), 129. 457.
Kornis Sigismundus, comes, gubernator Transilvaniae (1714), 403. 451—453 457.
Korond, pagus Transilvaniae, comitatus Maros-Vásárhely, 931.
Körös, v. Crisium.
Koruna, v. Corona.
De Kosa, liber baro, generalis austriacus in Arad (1720), 604.
Kositzki Greg., literatus (1752), 818.
Kosovo Polje (lat. Campus merularum, hung. Rigómező; Amselfeld), campus elatus antiquae Serbiae, pašalik turcicus Prizren (Pristina), aliquot leucas ad austrum a confiniis moderni regni Serbici, tristis memoriae funesta clade Serbis a Turcis illata die 15. Junii 1389, (cfr. Kalendarii t. I., p. 454), et, qui inde secutus est, interitu imperii (carstvo) Serbici; 748.
Kostajnica, civitas in Croato-banali confinio ad fluvium Una, in ipsis confinibus Bosniae, 754.
Kosztin, popa, archidiacon Nagyszegiensis (1697), 172.
Kosztin, popa, archidiacon. Nagysincensis (1697), 172.
Kotóre, v. Cothoreus.
Kovács Francis. S. J., († 1800), ex collegio Unghváriensi, 908.
Kovács Meletius, parochus Diószegiensis, tum episcopus Magno-Váradinensis rit. gr. (1748, † 1770), 603. 604. 647.
Köve, civitas in Hungaria; ejus privilegia, 732.
Kozma Clemens, cancellariae aulico-Transilvanae juratus notarius (1701), 301.
Kozma Josephus, c. r. officialis (1738), 540. 555.
Krakov, v. Cracovia.
Krasnobrod, monasterium Basilianum rit. gr. in dioecesi Eperjesiensi (Eperies), prope Unghvárinum, multis miraculis clarum, 844. 845.
Krasova (Krassova, hung. Krassó), regio Hungariae in Banatu, ad Transilvaniae confinia extensa, a Valachis et Illyris inhabitata, in comitatu Krassó, hodie comitatus Lugos, 796.
Kreuz, v. Crisium.
Krisaz Jonas, secretarius patriarchae Carlovicensis (1742), 560.
Križevac, v. Crisium.
Kristye ex Háromszék, archidiacon r. g. (1700), 249.
Križ, v. Crisium.
Krones Francisc, Moravus, nat. 19. Nov., 1835, historicus. Cfr. Wurzbach, *Biogr. Lexic.*, t.

13., pp. 357—358. Ejus: Ungarn unter Maria Theresia und Joseph II., Graz, 1871; 846.
Kronstadt, Kruhnen, Krünen, v. Corona.
Krušedol, monasterium in Syrmio, 750.
A Kuefstein, v. Kolonić.
De Küepach Ferdinandus, dominus in Ried, Zimmerlehen et Hasslburg, consiliarius caesareus (1593), 996.
Kulczyński Ignatius, polonicus historicus ecclesiasticus, Basilianus monachus, † 1741; ejus: Specimen historiae ecclesiae Ruthenicae, Romae 1733; 982.
Kules Milos, parochus in Solok, (1690), 789.
S. Kuncevicz Josaphat, martyr, archiepiscopus gr. r. cath. Polocensis et Vitebskensis in occidentali Russia, (1618, † 1623), 73.
Kurutzii (Kuruci in plurali; singularis: Kuruc; vocabulum derivatum, ut videtur, a crux), nomen hoc dabatur rapacibus et praedatoriis catervis generatim, et speciatim feris turmis Bocskajianis in Hungaria, (c. 1606), postea Rákóczianis rebellibus sub imperatore Josepho I. (c. 1707), 338. 372.
Kurz Anton., de fide non adhibenda historico Cserei: Magazin für Geschichte, Kronstadt, 1844, Goett; 217.
Kuver Stephanus Acontius, tertius abbas generalis Mechitaristarum Venetorum et archiepiscopus Sinniensis, ineunte saeculo 19., † 1824; 933.
Kyjev (Kyjov, pol. Kijów), urbs Russiae australis, 865. 881.
Kyjev, metropolita Kioviensis ((1707), v. Zalenski.
Κυκλεύοντες v. Sarabaitae.

L.

Lacek, v. Ladislaus.
Lacensis (Maria-Laach, domus S. J. in Borussia rhenana), collectio conciliorum, 114. 235. 431. 671.
Laczko, archidiaconus Coluniensis (1747), 594.
Ladár Joannes, viceductor Dobrensis (1742), 560.
Ladislaus (Lacek, Latsko) Bessaraba, Valachiae princeps et dux Moldaviae (c. 1369), a Bulgaris rex proclamatus, cum sede regia Vidino, a schismate ad catholicam fidem conversus (c. 1362), 736. 737. 1026.
De Lamarche, S. J., ejus: Instructio super prohibitione transitus a ritu graeco ad latinum scripta, manuscriptum Leopoli, 1721, 115.
László Philotheus, P. Basilianus, ecclesiarcha Balázsfalvensis (1764), 628. 652.
Lateranense IV. concilium oecumenicum (1215), 416—417. 434. 603. 704. 744 847. 905. 906.
Latsko, v. Ladislaus.
Lauranu Augustinus, cathedralis ecclesiae graeci ritus catholicorum Magno-Váradinensis *χαρτοφύλαξ* et canonicus, antistes Aulae Summi Pontificis, Dr. s. theologiae et philosophiae, Rector seminarii, coaevus, 604.
Laurianu August. Tribonius, historicus rumenus, nat. c. 1815 in Transilvania, ab an. 1851 inspector scholarum in Moldavia; cum Nicolao Balcescu (Bolesko) edidit: Magazinulu istoricu pentra Dacia, 4 vol., Bukarest, 1844 — 1847; 165; cfr. Wurzbach, *Biogr. Lexic.*, t. 14., pp. 223—224.
Laurianu - Massimu: Glossarium, 616.
Lavigerie, Carolus Martialis, archiepiscopus Algeriensis, cardinalis, a SS. D. N. Leone PP. XIII. in Consistorio d. 10. Novemb. 1884 amplissime laudatus, 94.
Laymann Paulus, S. J., rerum theologicarum et juridicarum peritissimus, † 1635. Ejus: Theologia moralis, Monach. 1625; 64. 66. 67.
Lazar Knezić, seu Lazar Grbljanović, ultimus car (imperator) et independens princeps imperii Serbici, (1372. † 1389), uxor ejus Milica, depotissa (despotica) Ser-

biae (1389, † 1405). Lazar obiit in funesto proelio in Kosovo Polje, interfectus a Turcis, 748.
Lazarus, Mechitarista, missionarius CPoli. (1720), 963.
Lectum, quid in stylo curiae Romanae significet, 1038.
Lederius Michael, S. J., Oeniponte (1600), 1003.
Lemény Joannes, natus 1780, episcopus Fogarasiensis rit. gr. cath. (1833—1850), resignavit (1850), 675.
Lemhény (Lemény) Gabriel, S. J., missionarius, † 1729. 511.
S. Leo PP. I. Magnus, (440, † 461), 293. 878. 879. 890. 916. 917.
Leo PP. IX. (1049, † 1054), 54. 883.
Leo PP. X. (1513, † 1521), 54. 746. 770.
LEO PP. XIII. (1878 — ad multos annos!), cujus pastoralis sollicitudo, virtus, sapientia se in omnium, etiam remotissimi Orientis, rituum utilitatem effundunt; omnibus christianis quidem eximie venerandus ac carus, sed fidelibus Slavis potissimum in amoribus ac deliciis habitus, 109; ejus epistola de studio historiae ecclesiasticae, VIII.; allocutio et constitutio „*Benigna*“ de dignitate ecclesiarum orientalium, V. VI.
Leo VI., *ὁ Φιλόσοφος. ὁ Σοφώτατος*. imper. byzant. (886—912), filius Basilii I. Macedonis; filius ejus Constantinus VII. Porphyrogenitus. Poëta et quater uxoratus; conscenso throno detrusit Photium, post 1. Martii, 883. 886.
Leoninus (Leonina), aurea moneta sub Pontifice Leone PP. XII. Romae excusa, valoris $4^2/_3$ scudi seu $6^7/_8$ thalerorum, 446.
Leontius, archidiacon. Balázsfalvensis (1747), 595. 596
Leopoldus I., imperator Romanus (1657, † 5. Aprilis 1705), 3—9. 29. 98. 127—129. 135. 164. 167. 179. 181. 190. 196. 200. 217. 224. 227. 254. 281. 289—307; 325—327. 355. 365. 368—370. 419. 665. 922. 1095. 1060.
Diploma Leopoldinum secundum d. 19. Martii 1701 maxime genuinum atque authenticum esse probatur; est enim juxta praeviam conventionem exaratum, 274 seqq.; ex praeparatoriis pactis intelligendum, 292; in Lib. Reg. authentice protocollatum, 301; in duobus exemplaribus *ἰσοτύποις* ac *συγχρόνοις* hodieque conservatum, 301, 302; Valachis in synodo generali an. 1701 solemniter promulgatum, 327; in generalibus comitiis Transilvaniae an. 1703 rite publicatum, 512; a curatoribus unitae Valachorum ecclesiae an. 1714 adhibitum, 403; a J. Pataki an. 1718 prolatum, 419; a cancellaria regia Transilvanico-aulica an. 1728 adductum, 481. Ergo temere dicitur apocryphum, falsum, diabolicum, Jesuitarum commentum an. 1729 confictum, 302. 303. 306. Ejus mentio, 301. 305. 306. 323 326—329. 341. 342. 376. 377. 403. 436. 496. 500. 512—519. 528. 534. 543—555. 574. 588. 705. 709. 747—750. 792. 848. 895. 899. 1012. 1035. — Leopoldi diploma primum (1699), 899.
S. Leopoldus IV., archidux Austriae. (1096, † 1136), 31.
Leopolis (Lemberg), metropolis austriacae Galiciae, habet tres archiepiscopos catholicos, latinum, ruthenum, armenum, 987
Lepavina v. Lipavina.
Léstyán Moyses, S. J., de re catholica in Transilvania optime meritus (1769), 662. 663.
Lewenberg Rudolph., S. J., provincialis in Transilvania, inter scriptores laudatus apud Stoeger p. 206. (1715); 448.
Ligaridius, insignis scriptor graecus, de usu excommunicationis apud Graecos, 343. 595.
Lipavina (Lepavina), monasterium graecum Croatiae, nuper adhuc sub generalatu Varasdinensi, inter praesidium Crisiense et Koprivnicense, in confiniis Slavonicis, dioecesis Zagrabiensis,

706. 719. 720. 721. 723. 743. 747. 754. 755.

Lippay de Zombor, Georgius, archiepiscopus Strigoniensis et princeps-primas Hungariae (1642, † 1666), 101. 152. 161. 178. 826. 827. 829. 838. 840. 841. 843. 845. 898; primum episcopus Veszprimensis (1633—37), deinde Agriensis (1637—42), demum Strigoniensis archiep., 882. 1042; ejus praecepta de ordinando regimine seminarii generalis cleri Hungariae ad normam Collegii Germanici et Hungarici de Urbe, cujus ipse quondam alumnus fuerat 1042—1044.

Lithuaniae (Lithauen) provincia S. J., 16.

Litkey Ferdinand., S. J., rector collegii Unghvăriensis (c. 1751), 870.

Liturgia divina, ex libris liturgicis Graecorum, edit. Venetiis, 26.

Ljubibratić Petrus, tertius episc. Syrmiensis rit. gr. un. (1690—1694), † 1705, successor Jobi Raić; dictus: abbas et metropolita Belgradensis et vicărius generalis Syrmiensis, qua episcopus Laënsis et Syrmiensis ad s. Nicolaum in Oppovo; 749—754. 793.

Lopašić Radoslav, literatus Zagrabiensis, coaevus; ejus: Karlovac, poviest i mjestopis gradu i okolice; Zagreb, 1879; 717. 730. 740. 744.

Loránffy Susanna, Transilvaniae principissa Calvino addicta, vidua Georgii Rákóczy I. (1654), v. Rákóczy I.

Lotio pedum (pedilavium), 59.

Lovinić Michael S. J., nat. 1682, † 1730, patria Bosniensis, inclytus missionarius Carassovae, 796—800. Ejus 17 puncta schismaticis tradita an. 1721, et per eum collecta, 800.

De Luca, Joan. Bapt., Venusinus, Cardinalis, magnum jurisprudentiae lumen, † 1683. Laudum compendium dat Guarnacci, *Histor. Pont. et Card.*, t. 1., pp. 163—166. Ejus: Relatio Romanae curiae, 422.

De Luca Antoninus, archiep. Tharsensis, nuntius ap. Viennae, ab a. 1863 cardinalis, † 1884; 694.

S. Lucas Evangelista, 874.

Lucas ex Szelis, archidiacon. r. g. c. (1700), 249.

Lucchesini Joannes Laurentius, S. J., Lucensis, S. R. C. consultor, pius et doctus (1697), 950.

Lucentius, episc., legatus pontificis ad concilium Chalcedonense (451), 878.

Lucinus Joseph, Romae, (1706), 68.

Ludovicus I. Magnus, rex Hungariae (1342, † 1382), 736. 737.

Ludovicus VIII. junior s. Pius, rex Galliae (1137—1180), 880.

Ludovicus XIV. rex Galliae (1643—1715), 1053.

Lugdunensis (Lyon). synodus s. concilium (1275), 884.

Lugos, oppidum Hungariae in Banatu ad fluvium Temes, non procul a Transilvania, 445; sedes episcopalis rit. gr. cath. 682; synodus dioecesana (1882), 697; series episcoporum 693. et vide: de Apsi'a, Olteanu.

Lukácsi Christoph., sacerdos rit. arm. dioecesis Transilvaniae. Ejus: Historia Armenorum Transilvaniae, Viennae 1859; 915.

Lupus Christianus, ord. eremit. s. Augustini, nat. 1612, † 1681, clarissimus scriptor ecclesiasticus, praeprimis historicus, 579.

Luther Marcus, e Martini Lutheri prosapia, ab haeresi ad fidem catholicam in Hungaria conversus est (1685), 1045.

M.

Macedonius, arianus patriarcha CP. (341—360) intrusus contra Paulum I., haeresiarcha, 878.

Macchabaeus de Nimicza, archidiacon. r. g. (1700), 210. 249.

Macskási Wolfgangus, studiosus Claudiopoli (c. 1768), 660.

Magazinulu istoricu pentru Dac'ia (Laurianu si Balcescu). 250.

Magno-Váradinum, v. Váradinum.
Mahomet, v. Muhamed IV.
Mailberg v. Maylberg.
Maioru (Major) Grigori, Basilianus Balázsfalvensis, episcopatus cupidus, Rednikii successor, electus est episcopus Fogarasiensis rit. gr. cath. (1773—1782), 302. 305. 317. 364. 612. 614. 619. 632. 633. 636. 639. 648. 649. 661. Episcopatus ejus (1773—resignavit 1782), 640—656. 663. Resignatio ejus (1782), 655—656. Obitus 1785, 656. — Memoriale, quod ab eo mscr. dicitur relictum, multis gravibusque ulceribus scatet, 302—305.
Maioru Petru, Basilianus Balázsfalvensis usque 1784, in religione vocatus Paulus, 646. 648. 663. 664; ab insignibus in rem literariam meritis dictus „Lucifer in firmamento rumenae literaturae"; relicto Ordine sacerdos rumenocatholicus, 436. 438. 1034; ejus: Istori'a Baseric. Romaniloru, 471. 473. 478. 495. 500. 503. 523. 534. 551. 555. 558. 560. 586. 612. 617. 645.
Mair Simon, S. J., Oeniponte, (1677). Cfr. De Backer, *Biblioth.* t. 2., p. 1006, 989.
Mailáth, popa, sacerdos schismaticus et unitorum persecutor, habitans in pago Sona in Transilvania (1728), 491.
Μακρόσχημοι, monachi magni habitus 559.
Malachowski Joannes, episcop. Premysliensis rit. gr. (Premysl) in Galicia (1669—1690), 100
Malinowski Michael, eques de, archidiaconus et decanus capituli metropolitani Leopoliensis ritus graeci. Ejus: Die Kirchen- und Staats-Satzungen bezüglich des griechisch-katholischen Ritus der Ruthenen in Galizien. Leopoli 1861; 115.
Mancinelli Julius, S. J., studuit Romae 1558—1560; missionarius in Europa, Asia et Africa; operatur in Valachia, 991; in Moldavia, 992; in utraque apostolicus missionarius; † 1618; vitae compendium 989—993.
Manner Thaddaeus, S. J., missionarius in Transilvania, † 1785, 611. 641.
Manuel I., imper. byzantin. (1143—1180), 880. 883.
Marča (Marcha, Márcsa), monasterium Marčense, Marchense, Basilianum, in monte Marča prope Ivanić in Croatia, in comitatu Crisiensi ac dioecesi Zagrabiensi situm; est abbatia cum ecclesia sub titulo s. Michaelis archangeli. — Inde ab antiquissimis temporibus reperiebatur ibidem ecclesia seu capella titulo Omnium Sanctorum (croat *Svi Sveti*, palaeo-slav. *Vsěch svjatich*), quae Turcarum barbarie penitus diruta et desolata erat. Circa annum 1600 Simeon Vratanja, episcopus nationis Serbicae, cum religiosis viris monachis Basilianis et cum multis populi sui Serbici, h. e., cum Rascianis, e Turcarum tyrannide elapsus, in ditiones Austriacas confugiebat, et circa Marčensem regionem resedit. Advenis Petrus Dimitrović (Domitrović), episcopus Zagrabiensis, in locis desertis Montis Marča antiquam ruinosam ecclesiam Omnium Sanctorum an. 1611 restauratam donavit cum novis aedibus ad formam monasterii aedificatis. Ecclesia cum monasterio consecrata est sub titulo s. Michaelis archangeli de Marča. Monasterium, pontificia auctoritate erectum, commendatum est episcopo Simeoni Vratanja, sicque thronus episcopalis pro Serbis unitis in eodem monasterio erectus invenitur (1611), a gubernio Austriaco episcopatus Svidnicensis dictus. Abhinc monasterium Marča constanter sedes episcopi Svidnicensis mansit; 703. 704. 706. 720. 721. 738. 739. 742—744. 748. 755—759. Extant documenta omnia ad catholicam originem hujus monasterii pertinentia, scilicet literae fundationis episcopi Zagra-

Marča,
biensis, Constitutio papalis erectionis Pauli PP. V. et Diploma confirmationis archiducis Ferdinandi II. Est igitur commentum Joannis Csaplovics et, qui illius auctoritatem temere sequitur, Joannis Henrici Schwicker, monasterium Marčense cum suo episcopatu originis fuisse schismaticae, primosque septem episcopos schismati adhaesisse omnes, et demum incipiendo ab 8. episcopo unionem modo acceptasse, modo rejecisse. Die 19. Novembris 1735, tempore sacrarum in ecclesia functionum, domus a schismaticis armata manu improviso oppressa et capillata est, qua occasione Basilitae Marčenses diris et indignis vexationibus male mulcati sunt atque e domicilio suo, juxta fundationem catholico, ejecti. Quum dein episcopus Svidnicensis spolii actione instituta jus unitorum contra sacrilegos usurpatores prosequi vellet, iidem 19. Junii 1737 aedificiis monasticis ignem subjecerunt, peculio tamen sibi contra omne jus fasque retento usque ad annum 1753, quo demum mandante Aula caesarea monasterium Serbis unitis, ut propriis ac veris dominis, est restitutum. Igitur Schwicker verum convertit in falsum, dum praeter alia de hac restitutione spoliatorum unitorum scribit: Im Jahre 1753 vertrieb Graf Petazzi die (schismatischen) Mönche aus dem von ihnen auf Grund kaiserlicher Privilegien erbauten Kloster, das er den Unirten übergab (zur Gesch. der kirchl. Union, in Archiv. cit. t. 52., pp. 296—297), 706. 756. 757. Monasterium quidem restitutum est anno 1753, sed mox Piaristis traditum, 707. 708. 712. 719. 758. 759. Demum sub Basilio Božičković, (1759—1787), ultimo episcopo Svidnicensi et primo Crisiensi, sedes episcopalis quae dicebatur Svidnicensis, in oppidum Crisium translata est (1777) et eparchia Marčensis desiit. — Constitutio Pauli PP. V. de canonica erectione monasterii Marčensis. 1058. — Series episcoporum Marčensium graeco-catholicorum: 1.) Simeon Vratanja (1611, † 1630), 2.) Daniel (1727), 3.) Maximus Predojević, (c. 1630), 4.) Gabriel Predojević (1642—1644), 5.) Basilius, (1645—46), 6.) Sabbas Stanislavić (1648—1663), 7.) Gabriel Miakić (1663—1670), 8.) Paulus Zorčić (1671, † 1685), 9.) Marcus Zorčić (1686, † 1688), 10.) Isaias Popović (1689—1698), 11.) Gabriel Turčinović (1700—1706), 12.) Gregorius Jugović (1707—1709), 13.) Raphael Marković, (1709, † 1726), 14.) Georginus Vucinić (1727—1733), 15.) Sylvester Ivanović (1734, † 1737), 16.) Theophilus Pašić (1740—1751), 17.) Gabriel Palković (1751—1758), 18.) Basilius Božičković (1759—1787), qui fuit ultimus Marčensis. — Quoad nomen serbo-catholicae eparchiae Marčensis constat, eam solummodo in publicis actis Austriacis semper nomine Episcopatus Svidnicensis appellatam fuisse, nunquam vero a Sede Romana. De nominis origine varii varia conjecerunt A similitudine veri non abhorret eorum opinio, qui credunt, nomen „Svidnicensis“ derivandum esse ab ecclesia Marčensi Omnium Sanctorum (Vsěch Svjatich, svi sveti). Apostolica Sedes nomen: „episcopi Svidnicensis“ nunquam canonice agnovit, sed episcopos ut Svidnicenses ab imperatore nominatos titulo graecae ecclesiae *Πλαταιαί* (Plataeae in Boeotia) insignivit, tanquam episcopos Plataeenses in partibus. — Petrus Petretić, episc. Zagrabiensis, exaravit: Historiam Marčensem.
De Marchis Gabriel, sacerdos gr. rit., alumnus in collegio Graecorum Romae (1691), 40. 55
Marcianus, imperat. (450—457), 917.

Márcsa, v. Marča.
Marcus Ephesinus, schismaticus episcopus (c. 1439), eversor unionis inter utramque ecclesiam, 815. 884.
Mardin, urbs Asiae, in vicinia Diarbekr, septentrionaliter cum occasu a Bagdad, 94.
Marescotti Galeatius, cardinalis, (nat. 1626, † 1726), 381. 382.
Maria B. V., flens icon ejus Balázsfalvae, v. Aaron episcop.; Sodalitates B. V. M., v. Sodalitates.
Maria, filia Petri Claudi, palatini Moldaviae (1595), 1000., et vide Mircianu.
Maria de Pace, dux austriacus in Hungaria (1690), 1062.
Maria-Pócsense monasterium in Hungaria, 572.
Maria Theresia, imperatrix Austriae (1740, † 1780), 306. 517. 544. 548. 555. 557. 574. 612. 614. 617. 642. 647. 758. 760. 761. 762. 895. 902; decretum de appellatione Graeco-catholicorum (1773), 1055.
Marienescu Atanasiu Marianu, Dr., ejus: Viéti'a sî operele lui Petru Maioru, 645. 1033.
Marković Raphael, decimus tertius episcopus Svidnicensis graeco-catholicus, (1709, † 1726), 712. 744. 755.
Mármaros (Marmatia, Marmaria), comitatus et regio Hungariae septentrionalis, sita in angulo intra Galiciam et Transilvaniam, 265. 268. 333. 375. 376. 388. 389. 437. 444. 479. 618. 1048; episcopus, v. Dositheus, Stojka, Zékány.
Maronitae, 94; eorum collegium Romae, 91.
Maros-Vásárhely, urbs Transilvaniae ad fluvium Marisum, vulgo Maros, 160. 929.
Martin Francisc., missionarius S. J. CPoli, victima caritatis † 1662, 970.
Martinettus L., officialis curiae Romae (1721), 442.
Martinov Joann. Evg., S. J., coaevus, clarissimus scriptor theologicus et in graeco-slavicis versatissimus; ejus: Annus ecclesiasticus graeco-slavicus, Bruxelles, 1863; 702. 1008.
Martinović Joannicius, Jenovensis et Aradiensis episc. rit. gr. cath. apud Rascianos (1713), 604.
S. Martinus PP. I. (649 — 655), 879. 890.
Mártonffy Georgius, liber baro, episcopus latinus Transilvaniae, Albae Carolinae (1713, † 1721), 418. 420 — 422. 435. 449. 451. 501. 923.
Maslu, apud Valachos extrema unctio, 551.
Mathias Corvinus, rex Hungariae (1458, † 1490), 402. 437.
Mathias (II.), imperator Romanus, successor Rudolphi II. (1612, † 1619), 990.
Matthaeus de Láposz, archidiacon. r. g. c. (1698), 210. 249. 570.
Maurocenus sive Moresini Thomas, Venetus, primus patriarcha latinus CPoli (1204, † 1211), 416.
Maurocordato de Scarlati, familia phanariotica, oriunda e stirpe mercatoria in Chios, originem trahens a Genuensibus nobilibus de Scarlati.
Maurocordato Theophanes, archiep. de Paronaxia (c. 1686), 173. 858.
Maurocordato Alexander, celeberrimus nepos archiepiscopi Theophanis, pater Joannis Nicolai M. de. Sc., vojvodae et principis Valachiae, patria Chius, literatus et diplomaticus graecus, nat. c. 1637, † 1709, ex historia pacis Carlovicensis anno 1699 omnibus notus. Viennam venerat 1688 ut membrum legationis Ottomanicae, ibique per 4 annos moras traxit, † 1709; 46. 858 859.
Maurocordato Joannes Nicolaus, vojvoda (gospodar) et princeps Moldaviae et Valachiae, filius Alexandri, et pater Joannis Constantini. Gospodar Moldaviae an. 1709, et an. 1711 gospodar Valachiae, dejecto ultimo Kantakuzeno Stephano. Graecizans inter Rumenos exosus est eis, et quum 1716 Austriaci Danubianos

Maurocordato de Scarlati, principatus invasissent, salutavit eos populus Rumenus qua liberatores et gospodarem suum capi passus est. Nicolaus integro biennio (1716—1718) retentus est ab Austriacis in custodia Albae Carolinae in Transilvania. Austriaci nimirum, quibus in magnam societatis cum Turcis initae suspicionem devenerat, urbe Bukaresto clandestino introitu potiti mense Septembri 1716, eum improviso occupatum, Albam Carolinam deportarunt, ubi in custodia detentus exaravit egregium opus Περὶ καθηκόντων (de officiis), edit. Bukuresti 1719: eo in opere scribendo instructissimae Societ. Jesu bibliothecae et patrum consilio opportune usus. Instantibus Turcis e custodia dimissus, eos male habuit, quos partium Austriacarum studiosos comperit. Vir fuit eruditus, clarae mentis, amicus liberalium artium atque literarum omnium. Favit ex grato animo Patribus S. J; † 1730, nactus successorem filium suum Joannem Constantinum; 398. 401. 447. 570. 858. 1012. 1013. 1024; ejus liber de officiis, 1012

Maurocordato Joannes, frater Nicolai, cujus durante custodia (1716—1718) Valachiam gubernavit. Turcis fidem servavit et ideo nominatus est ab eis c. 1718 gospodar Moldavicus, sed brevi post decessit an. 1720. ex veneno, ut fertur, porrecto; 1012.

Maurocordato Joannes Constantinus, Joannis Nicolai filius, gospodar Valachiae anno 1730, turcici imperii tributarius. Ab an. 1730 usque ad 1761 septies de throno depositus, quater in Valachia et ter in Moldavia, semper tamen Sultani potestate eidem restitutus est. Anno 1761 ultimo exauctoratus CPolim concessit, ibique mox diem supremum obiit 1763; 1029. Graecizavit sicut pater ejus. Claruit amore in studia et doctos, eaque de causa Societati Jesu favit, de literis patriis etiam in paucis bene meritus; erat multarum linguarum romanicarum gnarus, satis cultus et bonus princeps; 1011. 1012. 1014. 1015. 1024.

Maurus Silvester, S. J., † 1687. De eo cfr. Hurter, *Nomenclator*, t. 2, pp. 325—327; 361.

Maxay David, notarius publicus in Transilvania, Valachici cleri gr. rit. c. in Transilvania curator, et comitatus Dobocensis juratus assessor, (1714), 405. 409. 461. 479. 485. 486. 487—499.

Maximilianus, defuncti archiducis Ferdinandi ex Maximiliano II. imperatore nepos et in principatu Tirolensi successor; frater fuit duorum imperatorum, Rudolphi II. et Mathiae, supremus ordinis Teutonici magister, † 1618. Hippolytus Aldobrandini, cardinalis a latere, liberavit eum (1588) e custodia, in quam a Sigismundo III. rege Poloniae ut regni candidatus, in bello captus, fuerat inclusus (1587): quo facto debito honore dimissus est; 981. 1006.

Maximus, archiepiscopus s. patriarcha Gradensis (Aquilejensis) (c. 648— c. 668), confugit ad pontificem Martinum I., 890.

Maximus ex Frek, archidiacon. r. g. c. (1700). 249.

Maylberg (Mailberg), oppidum cum arce Joannitarum in Austria, 5.

Mechitar, fundator Congregationis Mechitaristarum, familiaris P. Jacobi Caschodi S. J., (1720), 933. 963.

Medan Joannes, clericus Transilvanus (1772), 663.

Mediolanum (Milano), urbs Italiae superioris, 58.

Méhesi Abrahamus, archidiacon. seu lector capituli Fogarasiensis (1806), 667.

Melchisedek episcopus graeco-rumenus, clarus scriptor coaevus; ejus: Synaxariu, 140. 143. 148.

item relatio itineris Bukovinaensis, 978.
Melentius, vicarius metropolitae Athanasii I. Albajuliensis (1701), 258. 272. 274.
Melissenus Nicephorus, episcopus gr. rit. cath., 40.
De Melmek Joannes Theodorus, camerae aulicae Viennens. secretarius et commissarius in inferiori Hungaria et Slavonia, (1690), 789.
Meltzl Sigismundus, S. J., regens Residentiae Albae Carolinae (1750), 921.
Memorandum, im Auftrage der Generalkonferenz der zu Herrmannstadt vom 12. bis 14. Mai n. St. 1881 versammelten Vertreter der romänischen Waehler verfasst und veröffentlicht vom entsendeten Ausschusse derselben. Aus dem Romaenischen übersetzt. Herrmannstadt, 1882, 305; Diploma Leopoldinum II. temere dicit apocryphum, v. Diploma.
Menea, liber liturgicus Graecorum, ed. Venetiis, 26.
Meniata Elias (Helia), Cephalenien sis, doctor s. Evangelii, episcopus Cernikensis et Kalabricensis in Morea, catholicorum adversarius acerrimus, scriptor theologicus, 810. 811. 818 869. 1041; ejus: Lapis offensionis, 680. 810. Doctoris s. Evangelii officium 1041.
Menologium Basilianum, jussu Basilii junioris Porphyrogeniti saeculo decimo vertente descriptum, 14. 79. 426. 877. 886. 939.
Merisenilor, pagus et campus in Valachia, 261. 262. 347.
Merolla Franc., Neapolitan., Congr Oratorii, canonista saec. 17., 64.
Mészáros K., ejus: A magyarországi oroszok története. Buda-Pest. 1850; 821.
S. Methodius, metropolita Moraviae, v. Cyrillus.
S. Methodius I., patriarcha CPolit. (842, † 847), 41.
Methodius, episcopus rit. gr. schism. Munkácsiensis (c. 1650), ab episcopo Premysliensi rit. gr. denuo consecratus, 100. 857.
Metrophanes, archiep. Priconiensis, gr. schismaticus (1702). 360.
Miakić Gabriel, hieromonachus Basilianus, septimus episcopus Svidnicensis Marčae in Croatia (ab 1663 et depositus 1670); fuit nempe conjurationis Zrinianae socius defunctus est in vinculis Glacensibus in Silesia, 705. 715. 718. 719. 730. 744. 745—747; formula juramenti fidelitatis et professionis fidei ejus (1633), 1035—1037.
Michael de Armen., archidiac. r. g. c. (1698), 210.
Michael de Kallota, archid. r. g. c. (1698), 210. 249.
Michael Pap, archid. r. g. c. districtus Lakságiensis, (1736), 526.
Michael Caerularius, patriarcha CP. (1043) relegatus in Proconnesum, ubi mox obiit 1059); resuscitavit graecum schisma, 883.
Michael III. Porphyrogenetes, imperator Byzantinus (842—867), primum sub tutela matris Theodorae 842—856, dein suscepit regimen tutor junioris imperatoris Bardas. Trucidatus est an. 867; 883. 891.
Michael IV. Paphlagonius byzantin. (1034—1041), uxor ejus Zoë, 883.
Michael (IV.) Galéta, v. Mircea.
Michael Vitézul (a slavico Vitez, victor) seu Bravul (animosus), vojvoda Valachiae Transalpinae, ab anno 1599 etiam princeps Daciae s. Transilvaniae, a Georgio Basta, supremo caesareo belli duce in Transilvania occisus (1601), 143. 347. 445 1003.
Michaud Joseph., missionarius Ord. s. Francisci, in Transilvania (1748), 597. 599.
Micka (Miske), oppidum Hungariae, comitatus Eisenburg, 8.
Miel Petrus, S. J., missionarius inter Valachos, nat. 1681, † 1755, scriptor theologicus, 401. 1009. 1012; vita ejus 1009—1010.

Mieskenses possessiones prope Claudiopolim in Transilvania, 524.
Miglio Tullius, liber baro de Prumberg, consiliarius camerae aulicae et commissarius in Hungaria et Slavonia (1690), 787. 790. 791.
Migne, edidit Patrolog. graecam et latinam, 269. 417. 467. 568. 579.
Mikes Michael, comes Transilvanicus, deputatus Valachorum ad archiepisc. de Kollonich (1699), 128. 129. 457. 971.
Miklosić, doctissimus slavista, nat. 1813 in Radmestak in Styria; ejus: Lexicon linguae Slovenicae, Viennae 1850; edit. 2. 1862 ibid., 217. 550. 551. 560; Ueber die Wanderungen der Rumänen in den Dalmatinischen Alpen und den Karpaten, 1038.
Μικρόσχημοι, monachi parvi habitus, 559.
Mili Constantin., secretar. episcopi Magnae Graeciae, 1074.
Millei Stephanus, S. J., (1662) Munkácsini missionarius, 845.
Milleselović Stoić, parochus in Döbrököz (1690), 789.
Milli Blasius Christophorus (Peičić), Ragusanus, missionarius in Bulgaria, unde numerosas familias in Banatum deduxit, earumque parochus fuit in O'-Besseny'ó; anno 1750 vicarius capitularis Csanádiensis; † qua canonicus custos 1753; 1060.
Minas, episc. primum Armenorum schismaticorum in Transilvania et adversarius ecclesiae Romanae, tum gnavus amicus et defensor (c. 1684, † 1686), 920.
Minas de Baron, apostolicus per Transilvaniam missionar. (1728), 923.
Miniski, praepositus Zagrabiensis, qua interpres linguae fungens Viennae (1686), 714. 716.
Mircea III., princeps Valachiae primo (1546—1554), secundo (1558, † 25. Septemb. 1559); uxor ejus Chiarina (Despina); filii ejus Petrus Claudus et Alexander; Petrus Claudus successit patri, 978. — Alexander (II.), filius Mircea III. et Despinae, frater Petri Claudi, princeps Valachiae (1567—1577), 878. — Mircianu Petrus, cognomento Schiopul (Claudus), filius principis Valachiae Mircea III. et principissae Chiarinae, vojvoda Valachiae et palatinus Moldaviae (1559—1567), quo anno, 1567, abdicare coactus est; inde ascendit thronum Moldaviae (1574—1580), ubi iterum depositus est; duos annos delituit in monte Athos, in monasterio, et 1582 throno Moldaviae qua palatinus (princeps, vojvoda) restitutus est. Filium suum Joannem Stephanum declarandum curavit successorum in Moldavia (1590), verumtamen cum filio a Turcis in exilium pulsus (1591) ad imperatorem Rudolphum II. confugit atque in Tyroli mansit, ubi mox defunctus est (1594), filio Joanne Stephano gratiis Domus Austriacae commendato. — Filia Petri, Maria, tempore obitus patris sufficienter jam ab eo dotata; 978—980. 981. 982. 983. 984. 985. 987. 988. 993. 994. 995. 996. 997. 1000. 1001; sinceritas unionis ejus cum ecclesia Romana, 986—987; testamentum ejus d. d. 1. Junii 1594; 998—1000; obitus Petri vojvodae in Tyroli in arce Zimmerlehen prope Bozen, mense Junio 1594; 996—997. — Joannes Stephanus, filius Petri Claudi, puer 7 annorum successor patris in principali solio Moldaviae renuntiatus (1590—1591), sed patre anno 1591 a Turcis pulso, cum eo in Tirolim se recepit. Defuncto patre tutorem dativum nactus est nobilem Ferdinandum de Küepach, Oeniponte apud Patres S. J. educandus. Obiit 21. Martii 1602 juvenis 18 annorum 3 mensium et 1 diei, 979. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003 1004. Obitus ejus Oeniponte (1602), et sepulchrum, 1005 — 1008. Legata ejus et

Mircea,
fundationes Oeniponte, (1006 — 1008); Visu dignae res ab eo relictae Oeniponte, 1008. — Michael (IV.) Galéta, Petri Claudi ex fratre Alexandro nepos bis princeps Valachiae (1577—1583 et 1585—1590), catholica matre natus, a Nuntio apostolico impense commendatus, 990; a Summo Pontifice propriis literis honoratus iisque omnino dignis, quae hic legantur[1]).
Miske, v. Micka.
Missa, an concedendus sit missionariis latinis usus ritus graeci, et Graecis usus ritus latini in liturgia, 33. 34
Missionarii et missiones; missiones castrenses in Hungaria, Transilvania etc, 182. 183. 961. — Instructio pro missionariis inter Orientales laborantibus exarata, 111—121. — Utrum missionariis latinis concedi possit usus ritus graeci, 3—95. — Quid missionariis inter Orientales laborantibus praecipue servandum? 111—121. — Missionarii in Dacia, 186. 361. 1023—1034. 1029—1034. — Missio castrensis provinciae Bohemiae S. J. in Hungaria superiori, 1044—1052. — Missio provinciae Bohemiae S. J. Moschoviae, 361. — Missio gallica S. J. Constantinopoli, 97. 961—970.
Mitkiewicz Martin, S. J., Cracoviae (1662), 846.
Mitzke (Micke) Fridericus, S. J., nat. 1680, † 1750; missionarius inter Valachos, 1009. 1014; vita ejus: 1011.
Mohyla (Mogila), Georgius, metropolita Sučaviensis totiusque Moldaviae (1586—1591). Ex episcopali sede in Radautz (Radovce) ad thronum metropoliticum Sučaviae promotus; anno 1591 cum Petro Claudo Mircianu, principe Moldaviae, in exilium missus, apud eum manebat in Tiroli qua confessarius ejus. Fuit frater Jeremiae Mohyla, principis Moldaviae; 984—986. 996—999. 1000. 1008.
Mohyla Jeremias, frater Georgii Mohyla, metropolitae Sučaviensis, primum mareschalcus supremus provinciae Moldaviae et curiae Petri Claudi (1588—1591), apud quem comparet in Tiroli (1594). Domum reversus electus

---

[1]) Dilecto filio Nobili Viro Michano, principi Valachiae.

Gregorius PP. XIII.

Dilecte fili, nobilis vir, salutem et omnis gratiae cumulum, perpetuamque felicitatem. Laetati incredibiliter sumus tua praestanti laude et optima spe majoris in dies progressus in omni virtute et pietate. Narrant enim viri gravissimi, te et naturae bonitate, et accurata matris tuae prudentissimae foeminae educatione multa praeclare agere, inque iis magna erga nostrae Ecclesiae homines benignitate uti. Non putavimus alienum esse nostra caritate, qua omnes principes christianos amplecti debemus, Nobilitatem tuam per has literas salutare. Mandavimus etiam dilecto filio Antonio Possevino, sacerdoti excellenti doctrina, pietate, integritate, caritate praedito, ut ad te iret, teque viseret; quaeque ei commisimus, coram exponeret. Gratissimum Nobis facies, si ejus verbis omnem fidem tribues. Dominus Noster Jesus Christus amplectatur, tueaturque Nobilitatem tuam sua gratia, cumuletque omni felicitate. Datum Romae apud s. Petrum sub annulo piscatoris die 14. Maji 1583. Pont. Nost. anno undecimo. (E Reg. Greg. XIII. an. 11., ep. 159. f. 261. Apud Theiner, *Annal. eccles.* cont. an. 1583., t. 3., pp. 453—454).

est vojvoda Moldaviae (1596—1607), 983 — 986. 998. 1000. 1008; Ecclesiae catholicae semper sincere unitus[1]).
Moldavia, olim proprio parens principi sub clientela Turcarum, nunc pars novi regni Rumeniae, 599. — Unio Moldavorum cum Ecclesia catholica, 980. — Patres S. J. in Moldavia pro unione laborantes (1589), 987 — 993; tum (1743), 1122 — 1034. — Haeretici e Bohemia in Transilvaniam et Moldaviam penetrantes (1583), 980. 988. — Episcopi catholici Moldaviae, 1026. 1027. — Principes Moldavo-Valachici, v. Kantakuzenos Maurocordato, Mircea, Joan. Saxo, Petrus Cercel, Pet. Schiopul, Petrus VI. Raresiu.
Moldovanu Joan. M., canonicus ecclesiae metropolitanae Alba-Juliensis rit. gr., vir literis egregie excultus ac de historia ecclesiastica optime meritus, coaevus, plura vulgavit, ut ecce: Acte sinodali ale baserecei romane de Alba Julia sî Fagarasiu, Blasiu 1869; 302. 306. 329. 401. 405. 475. 495. 501. 520. 523. 544. 545 548. 629. 645. 655. 672; Spicuire in istori'a baserecesca a Romaniloru, Blasiu 1873, 302. Perperam tamen comminiscitur, Diploma Leopoldinum secundum anni 1701 multo post fuisse a Jesuitis inventum ac fabricatum, 302. Vide Leopoldinum Diploma secundum.
Molitva (bohem. modlitba, preces, oratio, suffragia) apud Valachos gr. rit, 550.
Molnáru Joannes, schismaticus popa apud Valachos Transilvanos (1759), vir tumultuosus, 616. 631.
Molnár Joannes, junior, (1743), ejus: Magyar Könyvház, 1029.
Monachi et vita monastica; penes Graecos tres sunt monasticae vitae gradus: ἀρχάριοι (novitii), μικρόσχημοι (parvi habitus) et μεγαλόσχημοι (magni habitus), 559. — Tria item sunt vestium genera, ut ῥᾶσον (tunica), μανδίον (pallium) et κουκουλίον (cucullus), 559. — Pseudomonachi v. Sarabaitae.
Mondok Joannes, abbas, canonicus cartophylax Munkácsiensis rit. gr., vir dignitatis et doctrinae splendore insignis. Ejus: Brevis historica notitia dioecesis Munkácsiensis, Unghvárini, 1878; 821. 909; Schematismus cleri Munkácsiensis, 1878, 388 479. 500. 642.

[1]) De eo episcopus Quirini inter alia haec scribit ad Clementem PP. VIII. a. 1599: „Ho cantato pontificalmente la messa, due volte presente l' istesso prencipe et il suo fratello arcivescovo con altri vescovi greci della Moldavia. Il giorno del Corpus Dni. . . . facendo con molta solennità et devotione la solita processione col santissimo sacramento accompagnato d' esso prencipe, baroni, arcivescovo, e vescovi, militia et populo. — Il detto prencipe e tanto amico et affetionato alla chiesa latina che . . . più volte in publico et in privati ragionamenti alla presentia de' suoi vescovi et baroni ha professato che Vostra Santità è il vero capo di tutti gli christiani e per mostrare questa sua affettione maggiormente etc." (Hurmuzaki, *Documente*, t. 3., pp. 549 — 550). — Ad felicia haec s. Unionis tempora spectant, quae clarissimus D. Kogalniceano in publicis regni comitiis solemniter est testatus d. 18. Decemb. 1884: „que le jour de la Naissance de N. S. Jésus-Christ, lorsque le métropolitain (Roumain) du pays offrait la croix au Prince pour la baiser, l' évêque catholique se trouvait à ses côtés". (Cfr. L' Indépendance Roumaine, 1884, 22. Dec.; 22. Dec. *v. st.* = 3. Jan. *n. st.*).

Monembasia (Napoli di Malvasia) antiquum Epidaurus Limera, maritima urbs in peninsula Morea in Laconia, 993; episcopus v. Dorotheus.
S. Monica, mater s. Augustini, 58. 70.
Monora, pagus Transilvaniae prope Balázsfalvam, 594—596.
Monostor, (Kápolnok-Monostor), rum. Monastiuru, oppidum Hungariae in comit. Szolnok-Doboka, ubi Graeci rit. cath. colebant Deiparam Virginem thaumaturgam, 444. 150.
Monostor, oppidum Transilvaniae, v. Kolos-Monostor.
Monotheletae, haeretici (683); 879.
De Montalto Alexander Peretti, vulgo Montalto, cardinalis, nepos Sixti PP. V., S. R. E. vicecancellarius et negotiis cum caesare ac regibus tractandis praepositus, (1589), 986. 987.
Montanistae, haeretici saeculi II., 1057.
Moravia austriaca, 72.
More Stephanus, S. J., Transilvanus, ultimus theologus lat. episcopi Fogarasiensis rit. gr. (1761—1773), †1783; 633. 634.
Morus Stephanus, S. J., Quinque-Ecclesiis a schismaticis occisus anno 1704, 383.
Moroni Cajetan., Romanus; ejus: Dizionario, 14. 96. 106. 427. 429. 504. 539. 581. 681. Vitam ipse suam scribit in Indice, t. 4., pp. 446 seqq.
Moschovia, (Moskva), celeberrima urbs Russiae, 24. 27. 316.
Mothonis Nicolaus, scriptor (1752), 818. 988.
Motus, pagus Transilvaniae prope Szamos-Újvár, 926.
Moyses Tadevensis, Armenus, Catholicis infestissimus, 917.
Moyses, episcopus schismaticus, Valachis in Banatu odiosus et gravis (forte Moyses Petrović, antea archiepisc. Belgradensis, postea (a. 1724) simul metropolita Carlovicensis), 446.
Muhamed IV., sultanus Turciae (1648—1687), 5.
Mulić Georgius, S. J., Croata, nat. 1694, † 1754 Zagrabiae, missionarius apostolicus in Slavonia et Illyrico, scriptor theologicus, 805. 806.
Munkács (Munkácsinum, slav. Mukacovo), fortalitium Hungariae, non procul a finibus Galiciae, comitatus Beregh, 7. 27. 100. 152. 375. 384. 402. 421. 422. 444. 500. 506. 571. 577. 661. 663. 725. 731. 758. 761. 812. 828. 830. 831. 840. 848. 866. 867. 902—906. 1047. 1052. 1053. — Erectio episcopatus Munkácsiensis sub Agriensi episcopo Carolo Eszterházy et bulla ea de re (1766), 902—906. — Series episcoporum Munkácsiensium gr. rit. cathol. Ruthenorum, 869—870. 913; singulos episcopos v. Bacsinszki, Bizanczy, Blazsovski, de Camillis, Hodermarszký, Olszavszki, Panković, Parthenius seu Petrus Parthenius, Pásztelyi, Pócsy, Popovics. — Capitulum episcopale g. r. residet in arce Unghvár, 914. — Vicarius Munkácsiensis, v. Bizanczy. — Monasterium Basilianum s. Nicolai prope urbem et arcem, 152. 153 178. 201. 202. 214. 500. 503. 830. 831. 834 835. 836. 846 907. et vide Korjatovics. — Saeculare jubilaeum capituli Munkácsiensis, (1877), 914. — Ukrajina s. regio Munkácsiensis anno 1662 schismatica, 846. — Episc. schismaticus Ruthenorum gr. rit., v. Taraszovics.
Muntyan Joannes, cantor Balázsfalvensis (1764), 628.
Myniat Elias, v. Meniata.

N.

Nagy de Sellye Ignatius, patria Albaregalensis, Collegii Germanici et Hungarici de Urbe quondam alumnus, primus episcopus recens erectae Sedis Albaregalensis (1777—1789) et Cardinalis Batthyány archiepiscopi Strigoniensis suffraganeus et ad tempus Vicarius, 317.

Nagy Iván,: Magyarorszag családai, Pest, 1857.
Nagy Joannes, assessor tabularum Transilvanicarum (1769), 662.
Nagy Josephus, cathedralis ecclesiae Albae Carolinensis canonicus et parochus (1782), 634.
Nagy-Bánya rum. Baiamare, urbs Hungariae, comitatus Szathmár, non procul a confiniis septentrionalis Transilvaniae, 445. 510. 618. 619. 635.
Nagy-Szeben, v. Cibinium.
Nagyszeghy Gabriel, dictus Andreas Bán, alias Görög, nobilis Valachus Transilvanus rit. gr. schism., infamia flagrans (1699), 241. 245. 262. 330. 331—341.
Nagy-Szombat, v. Tyrnavia.
Naláczy Stephanus (István), nobilis Transilvanus (1697), 181. 194. 223. 234. 238. 255. 265.
Nametalla, v. Aoun.
Nándor-Alba, v. Belgrad Serbic.
Napoli di Malvasia, v. Monembasia.
Napoliana, domina Transilvanica (1719), 457.
Napragyi Demetrius episc. Transilvaniae (1596—1606); ejus: Memoriale Rudolpho II. oblatum (1602), 345. 347. 355. 476.
Nasri Taman, natus in urbe Mardin nativo ritu orientalis ecclesiae retento ingressus Ordinem Capuccinorum (1881), 94.
Natalis Lucas, sacerdos rit. gr. sitne iterum sub conditione ordinandus (1701), 107.
Nau Michael, S. J., Parisiensis, missionarius inter Turcas et Graecos, (nat. 1631, † 1683). Ejus: Ecclesiae romanae graecaeque vera effigies; 36.
Navarrus Martin. (Azpilcueta), nat. 1493 in Hispania, † 1587, scriptor theologicus, canonista et moralista, 66.
Naxos, *Naξία*, Aegaei maris insula, 858.
Nazaraei, haeretici 2. saeculi, 36.
Neapolis, urbs inferioris Italiae, 34.
Nemci, parochia Djakovensis dioecesis in Slavonia, 807.
Nemes Joannes, liber baro de Patak, episcopus Fogarasiensis rit. gr. v. Pataky.
Neophytus, archiep. Heracleae, gr. schism. (1702), 350.
Neoplanta, v. Ujvidék.
Nerli Francisc., junior, cardinalis, Florentinus, protector Ruthenorum et totius ordinis s. Basilii M., olim legatus pontificius in Austria, Polonia, Gallia, † 1708.
Nestorius haeresiarcha (c. 428), 878; Nestoriani, 79.
Neuperg, caesar. generalis in Croatia (1753), 759.
Neurauter Carolus, S. J., Bohemus, nat. Pragae 1667, † 2. Novbr. 1702. 35 annos natus, theologus Athanasii metropolitae Albajuliensis ac consiliarius, missionarius castrensis in Transilvania, 183—185. 258. 271—274. 308—309. 319. 321. 351—352. 356. 357.
Neusatz, v. Ujvidék.
Neustadt (Neostadium), urbs Austriae, ad austrum urbis Viennae, 5; episcopus: de Kollonich.
Nicaenum concilium, I. oecumenicum (325), patrum 318, contra Arium, 878. 890. 1057.
Nicaenum concilium II; oecumenicum (787), contra iconoclastas, 879.
S. Nicephorus, patriarcha CP. (806—815; † 828); ejus: Breviarium historicum; 881.
S. Nicetas, inclytus Dacorum apostolus, 570.
Nicodemus, archiep. gr. schism. Terconii (1702), 350.
S. Nicolaus, episc. Myrorum, thaumaturgus, 1008.
Nicolaus Antonius; ejus: Bibliotheca Hispana nova, 38.
S. Nicolaus Chrysoberga, patriarch. CP. (982—995), 814.
Nicolaus Comnenus Papadopoli, v. Papadopoli.
S. Nicolaus PP. I. Magnus (858, † 867), 72. 73. 883. 890.
Nicolaus Maurocordato, v Maurocordato.
S. Nicolaus Mysticus, patriarch. CP. (895—925), 814.

Nicolius Hieronymus, Romanus, Congr. de observantia Lombardiae, 64.
Nicolaus Aaron de Bistra, novitius Balázsfalvae (1764), 661. 662.
Nicolaus Athanasius, gr. rit, 40.
Nicolaus, Basilianus Balázsfalvae, 627. 628.
Nicolaus, Ballomirensis protopopa, pseudo-vicarius generalis Fogarasiensis episcopi Klein (1747, 1748), 593—595. 600; ejus apostasia, proditio, fuga (1748), 597—599.
Nicolaus Benyeiensis, archidiac., v. de Benye.
Nicolaus, magister scholae Valachicae Balázsfalvae (1764), 628.
Nicolaus de Szászsebes, protopopa r. g. c. (1698), 210. 249.
Nicolaus, typographus Alba-Juliensis (1701), 261.
Nicolaus ex Voila, archidiac. (1725), 465.
Nicomedia, urbs Asiae Minoris, 98.
Nicopoli, episc. hujus urbis (1748), 599.; v. Stanislavić.
Niederegger Aloys., S. J.; ejus: Der Studentenbund der Marianischen Sodalitäten, Regensburg apud Pustet, 1884; 1003.
Niegomerović Ephtimi, prior Basiliani monasterii s. Michaelis arch. ad Grabocam (1690), 789.
Nilles Nic., S. J., editor exilium harum Symbolarum; ejus: Historia domus s. Nicolai, 1006; De rationibus festorum utriusque SS. Cordis, 429; ignoscentiam stribliginum et condonationem errorum in Symbolis occurrentium ab intelligente ac benevolo lectore petit, 1087.
Nitra (lat. Nitria, hung. Nyitra, germ. Neutra), slavica urbs Hungariae, ad fluvium Nitra, comitatus Nitriensis, a Strigonio in boream, a Posonio in ortum, 5; episcopi: v. Kollonich, Pálffy, Roskoványi.
Nobili Joannes, scholasticus capituli Fogarasiensis, (1806), 667.
Noesen, v. Bystrice.
Notaras, v. Chrysanthus.
Nova Domus (Jindřichuv Hradec, Neuhaus), urbs Bohemiae, orientaliter cum septentrione a Budvicio, olim cum collegio S. J. (1688), 1052.
Novák Todorović, schismaticus Serba (1701), 753.
Novi, dicebantur schismatici apud Valachos Transilvanos (1759), 616.
Novi Pazar (palaeo-serbice et originaliter Ras; Novibazar, turc. Jenibazar), ad fluvium Raška, non ita procul ab australibus confiniis hodierni regni Serbici; olim residentia regum Serbicorum Nemanja, quorum nonnulli in hujatibus monasteriis sepulti sunt; confer Crisium.
Novisad, v. Ujvidék

O.

Obédénare M. G., natione Rumenus, vir ingenio valens et judicio, multiplicique disciplinarum genere, historicarum ac medicarum praesertim, egregie instructus, Academiae rumenae insigne membrum et decus, in antiquitatibus nationis suae tractandis versatissimus, 364. 645.
Ochendius, v. Verzireski.
Octoëchos, liber liturgicus Graecorum, ed Venetiis; 26. 345—346.
Odobescu M. A. J., doctus Rumenus, de historia gentis suae bene meritus, 1015.
Oenipons (Innsbruck), 995. 1002. 1003. 1006. 1007., urbs Austriae insigniter culta, Comitatus Tirolensis caput, ad Oenum flumen (Inn), olim proprii principis sedes; cum gymnasio a beato Petro Canisio erecto, quod juvenis Moldaviae vojvoda adibat (1002—1004); cum caesarea ac regia literarum Universitate completa, cujus facultas theologica non minima est inter publicas theologiae scholas Europae; exhibente nunc personali docentium catalogo undecim sacrae theologiae doctores, cum uno professore supplente: qui diligenter omnes audiuntur (hoc anno 1884—1885) a

254 clericis studiosis, qui ex 54 diversis dioecesibus Europae, Americae et Australiae atque ex 15 variis familiis religiosis Oenipontem confluxerunt sacris disciplinis rite imbuendi; ex iis plerique ad vitam et honestatem clericorum ex mente ss. canonum informantur in Convictu theologorum sancti Nicolai, cui quanto acriori studio adversarii Ecclesiae concitare odium atque invidium conantur, tanto majorem benevolentiam S. D. N. LEO PP. XIII., vestigiis ingressus Pii PP. IX., immortalis memoriae, et verbis significare et factis praestare pergit: ut adeo convictui non immerito illud s. Bernardi accommodari posse videatur: „Nec facile dixerim quid illius seminarii disciplinam atque eruditionem adstruat sanctiorem, horum favor, aut pavor illorum.“ Atque haec est „Domus s. Nicolai“, a primo ejus fundatore P. Nicolao Lanoyo († 1581) s. Nicolao dicata, quam a Moldaviae principe singulari beneficio ornatam refert historia, 1006.

Okolicsány Alexander, missionarius S. J., apud Valachos in Transilvania, (c. 1771, 635.

Oliverius Horatius (Olivieri Orazio), S. J., Italus, (1706) Romae, 11. 44. 47. 49. 82. 83. 428. 949.

Olomucium (Olomouc), insignis urbs Moraviae Austriacae, 73.

Olsavszky Simeon Stephanus, episc. Pellensis i. p. i. (in Palaestina) vicar. Munkácsiensis r. g. c. (1733—1733), 500. 870.

Olsavszky Michael Manuel, episc. Rossensis i. p. i, vicarius apost. Munkcásiensis g r. c. Ruthenorum per Hungariam 1743—1767), consecratus episcopus mense Decembri 1743; 500. 551—573. 869. 908; ejus epistola ad Szathmárienses (1751), 869. 870. 871—896.

Olsawszky Georgius, S. J., e collegio Unghváriensi (c. 1767), 908.

Olteanu Joannes, episc. Magno-Vàradinensis r. g. c. (1874, † 1877), 692. 695.

Oppovo, monasterium in Syrmio, 749. 751.

Orahovica, oppidum Slavoniae, districtus Verovitica, ad fluvium Orahovica, cum Basiliano monasterio s. Nicolai, 751—753. 787.

Ordinationes Graecorum an post acceptatam unionem sub conditione iterari debeant, 96—110.

Oribaz Radošab, parochus in Ozoro, (1690), 789.

Orientalium ecclesiarum dignitas, V. Earum ritus in sua puritate et integritate servandi, 113, 175. 686. Eud. Hurmuzaki ea de re gravissimi errores, 175; regulae missionariorum S. J. de studio ritus orientales conservandi, 115. etiam Pius PP. IX.

Orientalis ecclesia in Austro-Hungaria, 1064, alto patrocinio Augustissimae Domus Austriacae gaudens, VII.

Origenes damnatus in concilio CP. (553), 879.

D'Origny Joannes; ejus: La vie du Père Antoine Possevin. Paris, Muzier 1712, 980.

Ormány, rum. Ormanu, communitas Transilvaniae in comitatu Szolnok interiori, 657.

Orotna, locus Armeniae, Joannes Orotnensis, 917.

Osiek v. Essek.

Osservazioni storico-naturali et politiche intorno la Valachia e Moldavia, Neapoli 1788, 1014.

Oxendius, v. Verzireszki.

Oznia, locus Armeniae, Joannes patriarcha Ozniensis (718—728), v. Joannes.

P.

Pachtler Michael, S. J., coaevus, vir solidae doctrinae copia et varietate conspicuus, praeter alia scripsit de Marianis Studiosorum Congregationibus, 1003.

Paget Gulielmus, comes, legatus regis Angliae Constantinopoli et Viennae ex Austria redux in patriam. De Familia Paget cfr. Biographie universelle, t. 31., pp. 614—615, 2. edit.

Zedler, *Universallexic.*, t. 26., p. 231. obiit 1712, 354. 355.
Paintner Michael, olim S. J., ab an. 1722 episcop. titul., multa scripsit. Ex iis plura refert Stöger, Scriptores pp. 249—250, 605.
Pakrac, oppidum Slavoniae, latine Pakracinum, sedes episcopi gr. non uniti, 750. 751. 753. 766. 808.
Palaeologus Joannes VI., imperator byzantin. (1425, † 1448), 884. 886. 887. 892.
Palamas, v. Gregorius.
Pálffy ab Erdőd, Thomas, comes, episcopus Csanádiensis (1653—1658), Váciensis (1658—1660), Agriensis (1660—1670), Nitriensis (1670, † 1679), cancellarius Hungarico-aulicus sub Maria Theresia. 710. 716. 847. Cfr. Wurzbach, *Biogr Lexicon*, t. 21., p. 218.
Palković Gabriel, 17. episc. Svidnicensis gr. r. c. (1751—1758), 712. 758. 759.
Palla, in liturgia usitata, 861.
Pallavicini Opitius, Januensis, cardinalis, nuntius apostolicus in Polonia (1686), † 1700; 920.
Pallović Emericus, S. J., theologus Petri Aaron, primum vicarii apostolici, et deinde episcopi Fogaras. (1746—1751, et 1758—1760), obiit 1760; 578. 587—590. 608. 618.
Panković Stephan., episc. Munkácsien. r. g. c. (1866—1874), 909.
Pantaleon, popa archidiac. Neminescensis (1697), 172.
Papiu Ilarianu; ejus vita Georgii Sincai, rumenice scripta 645; falsus criminator Gabrieli Hevenesi, 1033. V. Ilarianu.
Papadopoli Nicolaus Comnenus, Graecus, Cretensis, doctor, nat. 1655, † 1740, abbas s. Zenobii, 12—14. 18. 21. 24. 41. 101. 103. 106. 267. 359. 361. 937; ejus: Praenotiones mystagogicae ex jure canonico, Patavii, 1696; 360; De Graecis schismaticis ad s. unionem adducendis commentarius, 1692; 937—959.
Papp-Szilágyi Josephus, primum notarius consistorii, tum episc. Magno-Váradinensis rit. gr. c. (1863, † 1873), 574. 604. 616. 642. 647. 674; ejus Enchiridion juris ecclesiae orientalis catholicae, 692. 1055; Brevis historia episcopatus gr. rit. cath. Magno-váradinensis, 604.
Pappa (Pápa), urbs munita Hungariae, comitatus Veszprém., 383.
Para Joannes, archidiaconus gr. cath. (1781) et primicerius s. cantor capituli Fogarasiensis (1806), 318. 667.
Paracletice, liber liturgicus Graecorum, 26.
Paronaxia, insulae duae Aegaei maris, 858.
Paros, (*Πάρος*), insula Aegaei maris, 858.
Parthenios patriarcha CP. (c. 1642), 343.
Parthenios, archiepiscop. Nicomed. (1702), gr. rit. schis., 350.
Parthenius Petrovics, Basilita, episc. Munkácsien. r. g. c. (ab an. 1648—1670), v. Petrus Parthenius.
Pascha seu panis benedictus apud Rumenos Transilvanos, 471.
S. Paschalis PP. I. (817—24), 891.
Paschasius episc., legatus Papae in concilio Chalcedonensi (451), 878.
Páscul ex Torda, archidiac. r. g. c. (1700), 249.
Pasqualigo Zacharias, O. Theatin., italus, moralista († 1664), 64.
Pašić Theophilus, 16. episcopus Svidnicensis g. r. c. (1740—1751), 706. 707. 712. 757—759.
Passarowitz, v. Požarevac.
Passionei Dominicus, archiepisc. Ephesinus, apostolicus nuntius Viennae et 1738 cardinalis, secretarius Status papalis, 539.
Paszszvár (Passár) Joannes, S. J., († 1762), 659.
Pásztelyi Joannes, episc. Munkácsien. rit. gr. cathol. (1875), 909. 913. 914.
Patai Andreas, S. J., collegii Claudiopolitani rector, eruditione insignis; expeditio ejus cum duo-

bus aliis sociis in Moldaviam (1743), obiit 1755; 570. 1025.
De Pataky, Joannes Németh de Pataky, liber baro, Transilvanus Rumenus, Hevenesii discipulus ac cliens, Collegii Germanici et Hungarici quondam alumnus, missionarius Fogarasiensis (1713), primus Rumenorum doctor s. Theologiae, episc. Fogarasiensis g. r. c. Valachorum in Transilvania, (1721, † 1727); 87—89. 303. 304. 362. 372. 379. 380. 381. 382. 398. 403—426. 427—430. 438—443. 462—479. 481. 493. 496—502. 506. 665.
De Pataky Joannes, nobilis Transilvanus, cujus uxor fuit Salomea Uley, (c. 1710), pater Joannis Pataky, missionarii et episcopi Fogarasiensis. Proprie vocabatur familia Giurgiu; 404.
Pataky, pagus in Transilvania, 404. 851. 907.
Patavium (Padua), urbs Italiae, 96.
Pater Paulus, notarius synodi generalis Fogarasiensis, (1732), 523.
Pauler Theodor.. natione Hungarus, patria Budensis, nat. 1816, clarissimi vir nominis, in multiplici scientia versatissimus, cui — in juridicis et politicis praesertim — nostro hoc aevo vix habet parem Hungaria, Vicepraeses academiae hungaricae, justitiae in regno administrandae cum summa potestate praefectus, multis doctis operibus editis orbi literario notus, merito laudatus apud Wurzbach, *Biogr. Lexic.*, t. 21, pp. 366—367, 569.
S. Paulus Apostolus, 42—46. 875.
S. Paulus Thebanus, primus anachoreta, in desertis aegyptiacae Thebaidis, † 342; 824.
Paulus PP. III., (1534, † 1549), 770.
Paulus PP. V., (1605, † 1621), 34. 704. 740. Ejus Constitutio de erectione monasterii Marčensis, 1058.
Pauluzzi, cardinalis (c. 1719), secretarius Status papalis, († 1726), 423. 424.
Pavel Michael, episc. Magno-Váradinensis r. g. c. (1879) prius episc. Armenopolitanus (1872—1879), 692. 693.
Pax Jordan. (Pace Giordani), Vicentinus, episcop. Traguriensis, † 1649; ejus: Elucubrationes, 62.
Pázmány, Petrus Pázmány de Panasz, S. J., nat. 1570, † 1637; inclytus archiep. Strigoniensis (Gran), primas regni Hungariae (1616—1637), cardinalis s. Hieronymi Illyricorum (1632); 13 annos natus ejuravit calvinismum, et juvenis 17 annorum ingressus est Soc. Jesu, 3. 422. 1042; Pázmáneum collegium ab eo 1623 Viennae fundatum, 8. 31. 362. 405. 418. 426.
Pecia (hoc latine, serbice Peć, Péš, turcice Ipek), urbs Albaniae Turcicae, australiter sub regno Serbico et orientaliter a Nigris Montibus, in valli Drinica ad fluviolum Bystrice, sub majestatico monte Koprivník; olim sedes patriarcharum Serbicorum, 437. 705. 740. 1036. 1037; patriarchae Ipekienses: v. Arsenius IV.
Peičić, (Peichich), v. Milli.
Pejačević (Pejacsevics), Franc. Xav., liber baro, S. J.; ejus: Historiae Serbiae &, Colocae, 1790; 702. 737.
Pejačević Hermina, comitissa, nata comitissa Bethlen (1851), 685.
Pekri Laurentius, comes Transilvanus, catholicus, (1701), supremus comes Albensis comitatus, 129. 237. 321.
Pelagius PP. II., (578, † 590), 879. 939.
Pelesz Julianus, natione Ruthenus, ex archidiacono et decano capituli metropolitani Leopoliensis rit. gr. primus episcopus ipso hoc anno 1885 erectae in Galicia dioecesis Stanislaopolitanae rit. gr., editis operibus historicis et theologicis magnam nominis celebritatem nactus, rector quondam Seminarii Graecorum Viennae ad s. Barbaram, in eoque munere tam boni ordinis

custos et vindex, quam in regimine sedulus et prudens, atque inde ad constituendam, ordinandamque novam dioecesim vir natus factusque; 645. 870. 982. 1081.
Penklern, baro in Transilvania (1748), 597.
Pentecostarion, liber liturgicus Graecorum, 26. 346. 347.
Pergauer Joannes, S. J., in Hungaria, † 1708, 384.
Περιεχόμενοι (circumeuntes) v. Sarabaitae.
Περιτρέχοντες (circumerrantes, circumvagantes), v. Sarabaitae.
Perla, famosus per Danubium pirata (1697), 792. 793.
Pernek, praelatura, 30.
Péterffy Carolus, S. J., † 1746; ejus: Sacra concilia ecclesiae Romano-Catholicae in regno Hungariae, celebrata ab anno 1016—1715, Posonii 1741—742, 422. 570. 845. 646. 652. 661. 1024.
Péterlaki Germanus, Basilianus Balázsfalvensis dimissus.
Pesculli Gerasimus, sacerdos g. r. c., 40.
Pestis in Transilvania, 1719, 456—459; anno 1738, 531—532; anno 1743, 568—570.
Pét, v. Pecia.
Petko, Ober Knésius, r. g. schism. (1742), 560.
Petra Vincentius, cardinalis, (nat. 1662, † 1747); ejus Commentaria ad constitutiones apostolicas; 577.
Petretić Petrus, episc. Zagrabiensis (1648, † 1667), 708. 743.
Petronie, quem Valachi episcopum sibi dari desiderabant, (1717), 445.
Petrovaradinum (Peterwardein), fortalitium firmum et urbs quondam confinii militaris, ad dexteram Danubii, 6. 792.
Petrovics Parthenius, episcopus Munkácsiensis, vide Petrus Parthenius.
Petrović Moyses, archiepisc. Carlovicensis (1727), 755.
Petru Papp, parochus s. vicearchidiaconus Kolos-Monostoriensis rit. gr. (c. 1741), 641.
Petrus, abbas s. Sabae Romae, legatus Papae in concilio Nicaeno II. (787), 879.
Petrus ex Alba Julia, archidiacon. r. g. c. (1700), 249.
S. Petrus, Apostolus, observat legalia Judaica, 62. 875.
Petrus, archipresbyter ecclesiae Romanae, legatus Papae in concilio Nicaeno II. (787), 879.
Petrus Cercel, Valachiae princeps (1583—1585), 980.
Petrus Claudus, v. Mircea III.
Petrus, de Dálya, archidiac. r. g. c. (1700), 249.
Petrus Papp de Dálya, juratus assessor (1764), 628.
Petrus ex Cibinio, archidiacon. r. g. c. (1706), 249.
Petrus de Gyógis, archid. r. g. c. (1709), 249.
Petrus Jacobus ex oppido Torda, novitius Balázsfalvensis, (1764), 661. 662.
Petrus, dux Moschoviae, dictus Petrus I. Magnus (1682—1725), 385. 386.
Petrus Papp, archid. g. r., districtus Váradinensis (1736), 526.
Petrus Parthenius (Petrović Parthenius), Basilita episc. Munkácsiensis r. g. c. Ruthenorum (1648—1670), 100. 153. 161. 178. 745. 824—845. 902. 903.
Petrus protopopa r. g. c. Albae Juliae, (1711), 386. 389.
Petrus VI. Rareşiu, princeps Moldaviae (1527—1538), cujus filia Chiarina (Kiajna) nupsit principi Valachiae Mircea III., 978.
Petschius Simon, dominus in Balázsfalva et auctor haeresis Sabbatariorum, (c. 1721), 477.
Pezzen Bartholomaeus, legatus Austriacus CP., (1590), 993. 994.
Pfeiffer Henricus, S. J., in missione castrensi Bohemica in Hungaria (1685), 1044.
Philadelphiae archiep. r. g. sedem habebat Venetiis ad. s. Georgium, 106. 361. 937; archiepiscopus, v. Tipaldo.
Philippóvić (Filippović), popa schismaticus in Croatia (1741), 706.

Philotheus, Basilianus Balázsfalvensis (1764), 632.
Photius, graeci schismatis auctor, eunuchus, a Barda patriarcha CP. intrusus (857—867 et 877—886), 3. 882. 883.
Piccolomini, v. Pius PP. II.
Picot,: Les Serbes de Hongrie. Prague 1873, 702.
Di Pietro Camillo, cardinalis, decanus collegii cardinalium, † 7. Martii 1884, annos 79 natus.
Pintye, latro in Transilvania (1101), 337.
Pitra Joan. Bapt., O. S. B., Gallus, cardinalis, nat an. 1812. De eo cfr. Kalendarii t. 2., p. 784. Ejus editio antiqui „Flosculi veritatis", Romae 1862; 469.
Pius PP. II., (1458, † 64), prius claruit sub nomine Aeneas Sylvius Piccolomini, 72. 419.
Pius PP. IV. (1559—65), 54. 75. 588. 644. 770.
S. Pius PP. V. (1566, † 72), 37. 39. 54—57. 62. 63. 75—81. 770.
Pius PP. VI. (1775, † 99), 647. 762.
Pius PP. VII. (1800, † 23), 668—670. 933.
Pius PP. IX. (1846, † 78), 175. 176. 681. 682. 699; literae gratulatoriae ad eum pro jubilaeo episcopali anno 1877 missae ab episcopis rit. gr. Eperjesiensi, 910—912, et Munkácsiensi, 913—914. Ejus constitutiones de ritibus orientalibus in sua integritate et puritate servandis, 176.
Placentinus G., officialis pontificius Romae (1721), 436.
Plana, oppidum prope Panormum in Sicilia, 89.
Plaški, pagus Croatiae prope Karlovac, orientaliter a Zengg, australiter ab Ogulin, districtus Ogulinensis, ubi episcopus gr. non unitus Carolostadiensis sive Karlovacensis sedem suam habet; episc. Pašić; 730. 757. 759.
Plataeae (*Πλαταιαί*), episcopalis urbs Boeotiae meridionalis, ad austrum ab urbe Thebis; ruinae earum exstant adhuc prope pagum Kokla. Inter annos 347—460 nominantur tres episcopi; hodie est Plataeae episcopatus i. p. i. sive titularis; 717.
Plick Joseph., S. J. (1756), missionarius in Transilvania, 612.
Pócense monasterium, v. Maria-Pócsense.
Pócsy Alexius, episc. Munkácsiensis r. g. c. Ruthenorum (1816—1831), 909.
Počajov, Počajoviense monasterium basilianum cum celebri typographia in occidentali Russia in regione Volyn, non procul ab urbe Křemenec. Monasterium cum ecclesia possidetur hodie ab ecclesia graeco-russica, 870.
Poenitentia publica in ecclesia cathol., 874.
Polonicum collegium Romae, 93.
Poltura, polturák, apud Valachos parvus nummus cuprinus valoris unius crucigeri cum dimidio, 446.
S. Polycarpus, episc. Smyrnensis, martyr sub imperat. Marco Aurelio († 155), 876.
Polycarpus Anastasiades, archimandrita e schismate conversus, praepositus instituti CPolitani '*Ελληνοκαθολικὸν ἐκπαιδευτήριον*, approbatio Kalendarii, 1081.
Πολυχρόνιον ἑορταστικόν, primati Emerico Eszterházy ad festa natalitia Domini oblatum (1729), 502. 503.
S. Polyeuctes, patriarcha CP. (956—970), 814.
Pongrácz Georgius, c. r. officialis (1732), 517.
Pontanus, Georgius Bertholdus Pontanus de Breitenberg, canonicus capituli Vyšehradensis Pragae, † 1616; inter alia exaravit: Bohemia Pia; 73.
De Pontchartrain, comes (1714), 963.
Pontius Basilius, O. S. Augustini, Hispanus, moralista, † 1629, 359. 360.
Popae bigami apud Rumenos, 145. 551.
Popović Isaias, 10. episcopus Svidnicensis r. g. c. (1689—1701), successor Pauli Zorčić, 711. 744.
Popovics Basilius, episc. Munkácsien. r. g. c. Ruthenorum (1837—1864), 909.

Posega v. Požeg.
Posonium (hung. Pozsony, germ. Pressburg), clarissima urbs Hungariae ad sinistram Danubii, ad confinia Austriaca, 3. 4. 5. 152. 824.
Possevinus Antonius, S. J., legatus apostolicus ad Petrum Claudum, principem Moldaviae (1583), auctor plurium operum; obiit Ferrarae 1611; 980.
Pottier Carolus, S. J. (1705), 49.
Požarevac (germ. Passarowitz), celeberrima regni Serbiae urbs non procul ab effluvio fluvii Mlava in Danubium. Hic sancita est inter Austriacos et Turcas die 21. Julii 1718 pax a Germanis vulgo nuncupata Passarowitzer Frieden; 446. 1059
Požeg (Požega, Posega), urbs Slavoniae ad fluvium Orljava, orientaliter a Pakrác, 793. 806. 1040.
Praga, caput regni Bohemiae, 73. 995; ecclesia B. V. M. in Týn, 1051; collegium Societatis Jesu ad s. Clementem, nunc Seminarium clericorum, 91.
Pravila, codex legum ecclesiasticarum apud Rumenos, eorum jus canonicum s. nomocanon major, quo ad instar s. Scripturae se dirigunt, illudque sequuntur, 464. 465. 467. 546.
Pray Georgius, S. J., hungarus historicus, nat. 1723, † 1801; ejus: Specimen historiae hungaricae, Posonii et Cassoviae, 1776—1779; 847.
Predavci v. Rasciani.
Predojević Gabriel, Basilita, conventus s. Michaelis arch. in Marchenica seu Marča praepositus, quartus episc. Svidnicensis (1642—1644), 710. 744. 745.
Predojević Basilius, archimandrita, episc. Svidnicensis r. g. (1644—1648), 710. 745.
Predojević Maximus, tertius episc. Svidnicensis r. g. (c. 1630), 744.
Prenthaller Joannes, S. J., theologus Athanasii I., metropolitae Transilvaniae rit. gr. c., nat. 1651; 370—371.
Preseka, locus Croatiae datus (1753) episcopo Svidnicensi pro Marča, 759.
Preskura (rumen.), slav. proscura, προσφορά, quid vox significet, 550.
Prešov, v. Eperies.
Pressburg, v. Posonium.
Pribić, bona fiscalia in Croatia, comitat. Zagrabiens., donata episcopo Svidnicensi, sita non procul a Carolostadio, 705. 711. 723. 748. 756. 759. 809.
z Príchovic Príchovský, Carolus, eques Bohemus, S. J., Rector collegii S. J., Novaedomi (1686), 1052.
Primisser Aloysius, custos Viennensis musei operum antiquorum nummorumque, atque Ambrasiensis collectionis, nat. 1796, † 1827; ejus: Die k. k. Ambraser Sammlung, Wien, 1819; 1008.
Priscianus episc. legatus ad papam Damasum (381), 878.
Pristina, urbs antiquae Serbiae, meridionaliter a regno Serbiae in Kosovo Polje. Archiepiscopalis sedes heic commemoratur tantum ad finem saeculi 11., qua dioecesis archiepiscopatus Ochridensis, 739.
Prodanović Vuk, parochus Alba-Regalensis rit. gr. (1690), 789.
Professio regularis, ejus vis obligatoria, 646.
De Propaganda fide Congr. v. Congregatio.
Propontidis insula, locus relegationis, 883.
Protopopa idem ac archidiaconus, v. ex. gr. 210.
De Prumberg, v. Miglio.
Pruševič, popa graecus Uskokorum, qui e Turcia in Austriacam ditionem emigravit, 734.
Ψευδομόναχοι κυκλεύοντες, v. Sarabaitae.
Ptolomaeus (Tolomei), Joannes Bapt., S. J., theologiae professor in Universitate Gregoriana collegii Romani, 1712 cardinalis, † 1726; 59. 87. 89. 90. 378—380. 382. 393. 427—430. 504. 1015. 1021.

Puenić Marcus, Bulgarus in Transilvaniam emigravit (1700), 1060.
Puerperarum benedictiones apud Graecos, 549—550.
Puesten, v. Aegidius.
S. Pulcheriae abbatia, v. Crisia.
S. Pulcheria, byzantina augusta, suscepit regimen nomine junioris fratris (414—447). Ab anno 450 imperatrix, nupsit senatori Marciano, † 453; 917.
Puy Michael, junior, oeconomus episcopatus Albajuliensis rit. gr. (1701. 1714), 307. 308. 404.
Pypin Alexander et Spasović V. ediderunt Historiam slavicarum literaturarum idiomate russico. 2 vol.; editio Bohemica curante Kotík 1879; germanice: Geschichte der Slavischen Literaturen, v. Pech, Leipzig, Brockhaus; 1880; 1041.

Q.

Le Quien Michael, doctus Dominicanus, nat. 1661, † 1733, bibliothecarius conventus ad s. Honoratum; ejus gravissimum opus: Oriens Christianus, insuper et Africa, 1713. 1734; edit. II. 1740 3 vol. fol.; 437. 504. 993.
Quinque-Ecclesiae, insignis urbs Hungariae, (hung. Pécs; germ. Fünfkirchen; slav. Pečuh, Petikostelí), comitat. Baranya, australiter a lacu Balaton, 383. 809; domus patrum S. J. cum templo, 778. 795; parochia Quinque-Ecclesiensis a missionariis S. J. resignata (1700), 795; recensio universi cleri Quinque-Ecclesiensis a D. Brüsztle; episcopi v. Cienfuegos, Radonay
Quirini Bernardus, Cretensis, O. s. Fr., episcopus Ceretensis (Sereth) (1599), 1008.

R.

Raab, v. Jaurinum.
Rabutin. Rabutin de Bussy, comes, generalis equitatus in Austria, simulque commendans caesareus per Transilvaniam (1697), anno 1708 e Transilvania revocatus, 164. 180. 182. 186. 213. 222. 223. 256. 273. 274. 301. 328. 331. 333. 337. 338. 339. 342. 343. 386. 399.
Ráci v. Crisium.
Rački Francisc., Praelatus et abbas infulatus, doctor theol., canonicus capitularis M. E. Zagrabiensis, praeses academiae Slavorum meridionalium, celebrioris vir nominis, inter rerum slavicarum scriptores praesertim, quam ut a nobis laudari debeat, 747.
Rácz, Serbi sic dicti, v. Crisium.
Rácz (Rátz), Stephanus, dominus Transilvanus, provisor Albensis, procurator ecclesiae Valachicae (1698), 193. 219. 258. 272. 307. 308. 404.
Radauc (Radauz, Radautz, slav. Radovce), oppidum hodie Bukovinae ad fluvium Sučava, usque ad 1786 sedes episcopi graeci non uniti, quae hoc anno Cernovicium translata est, 984.
Radielović Gregorius, comitatus Požegensis juratus assessor (1701), 751.
Radonay Mathias Ignatius, episc. Quinque-Ecclesiensis (1690), 790.
Rádu ex Berivoj, archidiac. r. g. (1700), 249.
Radul ex Dincolun (Kolun), archid. r. g. (1698), 210. 249.
Rahoza Michael, metropolita Kioviensis (1589, † 1599), indefessus propugnator unionis Romanae, 982.
Raić (Rajić) Longinus, primus episcopus Syrmiensis r. g. c. (1688—1690), cum residentia in monasterio Oppovo, 749. 791.
Raić Job, prior monasterii Basiliani s. Nicolai ad Orahovicam in Slavonia, frater episcopi Longini Raić, secundus episcopus Syrmiensis r. g. c. (1690—c 1694), et successor fratris sui, sed prius ex schismate ad unionem catholicam accessit (1690) una cum suis 16 parochiis et monasterio virginum Basilissarum s. Basilii M., 749. 787—792.

Raitzen, v. Crisium.
Rákóczy, inclyta, in virili stirpe emortua, prosapia principalis in Transilvania, cujus nonnulli obtinuerunt principatum Transilvaniae.
Rákóczy Sigismundus, locumtenens Transilvaniae durante bello, moto a Bocskay contra dynastiam Austriacam, quo e vivis sublato invitus proclamatus est (1607) princeps Transilvaniae; ast jam 1608 resignavit, nactus successorem Gabrielem Báthory; filium reliquit Georgium I.
Rákóczy Georgius I. senior, filius Sigismundi, princeps Transilvaniae (1629, † 1648), maritus Annae Susannae Loránffy, uterque Calvinista; principissa Anna Susanna diu exstitit vidua post Georgium maritum, tenuitque in Hungaria dominium Munkácsiense. Georgius I. crebras invasiones in Hungariam suscepit, quibus regnum hoc valde depopulabatur, donec pax Linciensis (16. Decembris 1645) devastationibus his finem imposuit. Pace hac obtinuit Georgius I. 7 comitatus Hungaricos ad tempus vitae, aliaque bona; 148. 152. 153. 830. 831. 834—836. 845. 846; nepotem habuit Ladislaum, catholicum (1654), 830.
Rákóczy Georgius II., junior, filius Georgii I. et Annae Loránffy, princeps Transilvaniae (1648, † 1660), maritus Sophiae Báthory ex nobilissima stirpe Somlyóensi, filiae Andreae V. et Polonae Annae Zabrzeski. Maritus et conjux ad catholicam fidem reversi sunt, relicto quem secuti erant calvinismo. Mortuo Georgio II. haereditavit Sophia bona Munkácsiensia et alia bona in Hungaria, ipsaque † 1680; 831. 836. 846. 847—851. 906; testamentum Sophiae, 851. 906. 907. Georgius II. itidem fuit adversarius Domus Austriacae, et subsidia Carolo Gustavo, regi Sueco in Polonia suppeditavit. Verum et Porta Ottomanica aegre tulit, quod tributarius ei princeps expeditionum bellicarum particeps fieret ea non consentiente. Quam ob rem missus est contra eum primo Rédey, dein Barczay, quibus Georgius II. quidem fortiter restitit, sed ex gravi vulnere in pugna ad Kolos accepto mox decessit (1660) Reliquit filium minorennem Franciscum I.; 134.
Rákóczy Franciscus I., filius Georgii II., et Sophiae Báthory catholicus, regimen Transilvaniae non obtinuit, degens in bonis suis Munkácsiensibus in Hungaria. Uxorem duxit (1666) Helenam Zrininam. Anno 1671 fuit inter antesignanos confoederationis contra Austriam. Matre deprecante veniam criminis a Caesare obtinuit, † 1681. Haeredes reliquit orphanos Julianam et Franciscum II. quinquennem, nepotes Sophiae Báthoriae, 846. 847. Huic Francisco I. aliqua ratione debetur notissimus libellus precum: Officium Rákóczianum, 848. 852.
Rákóczy Franciscus II. Leopoldus, filius Francisci I. et Helenae Zrininae, frater Julianae et nepos Sophiae Báthoriae et Georgii II. Rákóczy. Nat. 1676, puer 5 annorum a defuncto patre relictus. Mater ejus Helena Zrinina iterum nupsit, anno 1682, comiti Emerico Tököly, novae conjurationis capiti, sperans fore, ut nancisceretur fortem protectorem jurium prosapiae Rákóczianae. Vitricus Francisci II. Tököly autem, socius Turcarum in bello 1683—1687, coactus est CPolim fugere; comitissa vero cum familia sua Viennam migravit (1688); 12 annos natus Franciscus II. constitutus sub tutela cardinalis de Kollonich atque ex dispositione Sophiae Báthoriae, ejus aviae, traditus est (1688) educandus Societati Jesu Novaedomi in Bohemia, ubi in eorum convictu et collegio ad literas

Rákóczy,
atque ad bonos mores optimo cum successu informatus est. Affinis ejus, comes Aspromonte, obtinuit tamen, ut juvenis princeps elapsis 5 annis (1693) reverti in Hungariam posset, ac partem bonorum familiarium acciperet. Redux in patriam mox duxit uxorem principissam Hessen-Rheinfels. Mater ejus antea jam aufugerat CPolim ad maritum (vide sub Tököly). Tristia fata, quae familia ejus experta est, seduxerunt principem, ut et ipse male contentis, in Domum Austriacum conjuratis, accederet. Malignis eorum machinationibus detectis et Rákóczy custodiae mancipatus est (1701), e qua ope conjugis liberatus petiit Varsaviam. Exinde proscriptus est, bonis ejus fisco addictis ac praemio in caput ipsius proposito. Varsaviae offendit cognatum, comitem Bercsényi, cum quo in Hungariam reversus (1703), dux factus est Kuruciorum in Transilvania durante bello civili (1703—1711). Male contentis tandem (1708) a generali Heister prope Trencsén devictis, funestae turbae sopitae sunt. Desperatis rebus concessit Rákóczy in Poloniam (1710), tum Parisios (1714), et tandem CPolim (1717); Ottomanica Porta ei arcem Rodosto ad Propontidem habitationem destinavit (1717), ubi pie obiit die 8. Apr. anni Ch. 1735, suo 59, grati erga Societatem Jesu animi documento relicto. Testamentum ejus conscriptum est in Rodosto, 1054; sepultus est Galatae prope CPolim in ecclesia S. J., secus tumulum matris suae Helenae, epitaphium ejus, 1054. Aetate jam provectus scripsit: Confessiones et aspirationes principis christiani, editae Budapestini 1876. Animo turbulenta seditionis procella perturbato nonnulla in iis comminiscitur, quae cum actis historicis pugnant, 1053. Fuit electus Transilvaniae princeps, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes, sustulit carceres, exilia et varia vitae discrimina, 189. 372. 373. 375. 383. 384. 777. 847. 848. 852. 865. 906. 907. 1052—1054. — Rákóczianum archivum, 189. 373. — Rákóczziana missio S. J., 848. 849.
Rangeart Francisc., missionarius S. J., victima caritatis CPoli † 1719; 970.
Raresiu, v. Petrus VI.
Rašane, v. Crisium.
Rašci (Rasci), v. Crisium
Rasciani, Serbi regni vetero-Serbici e regione circa antiquum Rasy, croatice Novi Pazar. De origine, duce ac variis eorum cognomentis jam dictum est in vv. Crisium, Crnojević Arsenij. Nimirum a regione urbis Rasy, unde venerunt, proprie vocantur Rasci (hoc in plurali; singular. Rasac, Rasec), die Rasitzer (Serben); sed a Hungaris, Hungaricis Slovenis et Bohemis corrupte appellantur Rácz; a Germanis Raitzen, et antiquioribus catholicis Slavis merid. Rasciani. In ditiones coronae s. Stephani magno numero immigrarunt e Serbia, Bosnia et Bulgaria, in bonis regiis illocati. Primi advenere e Bosnia et Serbia sub imperatore Ferdinando I., qui eos ad custodienda confinia destinavit (graničari, Grenzer). Secuti eos alii sunt tempore imperat. Rudolphi II. c. 1600 sub Basilita Simeone Vratanja. In Croatia incolunt frequenter montes Uskokorum (Uskoken-Bergkette), qui ab eis nomen traxerunt, occidentaliter a Zagrabia, in sic dicta regione Žumborština circa arcem Žumberak (Sichelburg) et hodiedum distinguuntur a reliquis Croatis et Slovenis. In circulo Ljubljanensi (Laibach) incolunt tractus ad fluvium Kulpam circa Metlika et Černembl. Quia tyrannidem Turcarum fugerant, vulgo dicti sunt Uskoci

(hoc in plurali, singul. Uskok), transfugae; Turcis eos odiose nuncupantibus: predavci, h. e. proditores, 7. 333. 732. 733. 734. 735. 737. 738. 851; origo eorum in Croatia et Slavonia, 732. 735. 736; patriarcha eorum, v. Crnojević. — Tandem hi ex iis Serbis, qui fidem catholicam acceptaverunt, vocantur a suis fratribus, qui schismatici manserunt, Šokci, quod v.

Ῥᾶσον, proprie pannus est vilior et asperior, caprina lana textus, speciatim vero quaelibet monastica vestis, ex quocunque panno, *ῥᾶσον* vulgo nuncupatur. Exinde monachi *ῥασοφόροι* et *ῥασοφορεῖν* dicuntur. V. *ἀχολουθία*.

Rasy, v. Crisium.

Rattkay Nicolaus, S. J., nat. Thurozii 1620, † 1689, doctor philosophiae (1689), 139.

Ravasz Franciscus, S. J., insignis Austro-Slavorum missionarius, nat. 1649, † 1727, Slovenus Trnavensis; ejus vita 776—780; 906. 907; ejus schema unionis (1687), 780—786.

De Rebentisch Samuel Franc., liber baro, caes. camerae aulicae consiliarius et in Transilvania supremus cameralium director (1732), 516.

Rednik, Rednicu, Athanasius, primum vicarius generalis Fogarasiensis (1764), deinde episcopi Petri Aaron successor (1764, † 1772) in sede Fogarasiensi gr. rit. cath., 305. 620; Basilianus; 622—639. 661. 663; obitus ejus Balázsfalvae 1772, 639.

Régai Georgius, S. J., nat. 1678, † 1748, Director cleri Valachici (1716), 398; theologus episcopi Fogarasiensis ab anno 1721 (1722) ad an. 1738, una tantum interjecta interruptione, 402; de ejus vita et gestis, 303. 304. 398. 401—402. 443—461. 478—481. 496. 507. 520. 523 530. 540; de historia ecclesiae Rumenorum optime meritus, 402.

Regularium exemptio, 579.

De Reischach Thaddaeus, liber baro, cancellarius aulicus Viennae (1781), 654. 655.

Rescalli Franc., S. J., provincialis Austriae (1707), de imperio optime meritus; 1023. 1024.

Resurrectionistae, Congregatio religiosa, 92. 95.

Rhosos (Rhoso, Rosa, Rosea, *Ῥῶσος*, *Ῥωσός*, *Ῥωσσός*, *Ῥῶσσος*, nunc El-Ros), episcopalis urbs in Cilicia secunda sub Anazarbo metropoli, 871.

Ricart, missionarius S. J. inter Armenos CPoli (1702), 967.

Rimely Carol., abbas inful. et canonic. Posoniensis; ejus: Capitulum insignis ecclesiae collegiatae Posoniensis ad s. Martinum; Posonii 1880, 822. 823.

Rimnik (Rymnik), urbs Valachiae, ad fluviolum Rimnik, olim sedes primarii antistitis non uniti, 1036.

Rodosto, urbs Turcica ad mare Marmara (Propontis), 1054.

Roma, Collegium Germanicum et Hungaricum, 362. 364. 380. 381. 822. 846. 847. 1042; ejus historia a Cordara conscripta, 950; Collegium Graecum et Ruthenum, 26. 43. 49. 50. 87. 351. 362; Collegium Urbanum de propaganda fide, 640. 644; ecclesia s. Athanasii, 79; ss. Sergii et Bacchi monasterium Basilianorum, 639.

Romae, Generale concilium Lateranense IV. (1215), 61.

Roman, urbs Moldaviae ad fluvium Moldava, 1026.

Romanulu, ephemeris Bucharestensis, d. 25. Febr. v. st. 1885 Symbolas commendat; notitia de operibus Odobescu, 1015.

Romanus, archiepisc. Agathopolis, gr. schism. (1702), 350.

Romaszkan Gregorius, archiep. et metropolita Leopolien. rit. armen., approbatio Kalendarii, 1081.

S. Rosalia Panormitana, † 1160; 810.

Roska Stephanus, rit. arm., Stanislavoviensis praepositus (c. 1729), hungarici idiomatis probe gnarus, apostolicus Armenorum visitator, 926.

Roskoványi August., episcop. Nitriensis, orbi erudito praeclaris operibus notissimus; ejus: Romanus Pontifex, 680. 870.
Ross Petrus, missionarius S. J. in Dacia († 1738), 531.
Ruby, professor Eperjesiensis, ruthen. gr. cathol., 268.
Rudnay de Rudna a Divék Ujfalu, Alexander, archiep. Strigoniensis et primas regni (1819—1831), cardinalis, 671.
Rudolphus II. imperat. (1575,†1612), 347. 733. 990. 994. 997. 1001.
Rumeni, v. Valachia.
Rutheni, latinum nomen pro Rusíni, qui sunt lingua puri Russi; Rutheni Hungarici, 7. 116. 830; ritus ruthenus seu graecus, 95; historia ecclesiastica Ruthenorum in terris Hungaricis cum romana ecclesia unitorum, 821—933. 834; fontes ad historiam ecclesiae Ruthenorum in Hungaria pertinentes, 821. 830; unio Ruthenorum extra dominia Rákóczciana in Hungaria degentium, 822—845; unio Ruthenorum in dominiis Rákóczianis degentium, 845—914; electo catholico episcopo, Rutheni celebrant 1646 s. unionem cum Romana Ecclesia solemniter confirmatam 1652, 824—827; Sedes Hungaricorum Ruthenorum, 833. 838; Rutheni c. 1400 transmigrarunt e Russia et consederunt in vicinis Hungariae partibus; potissimum in dioecesi Agriensi; erant rutheni graeci schismatici, 848; Ruthenorum ecclesia canonice ordinata sub episcopo Josepho de Camillis (1690—1706), 854. 855; instructio pro Ruthenis unitis dioecesis Agriensis post visitationem canonicam 1749 peractam sub episcopo Francisco Bárkoczy, 896—901; Ruthenorum unio an. 1649, 1660, 897—901; fructus missionum S. J. inter Ruthenos, 908—910; praesens status ecclesiae Ruthenae, 909—910; antiqua unio Ruthenorum extra Hungariam restaurata 1594 et 1596, 982.

S.

Šabac, v. Sebetium.
Sabaria (hung. Szombathely; germ. Steinamanger), urbs Hungariae ad fluvium cognominem, sedes episcopi latini, 722.
Sabbas II., antistes Valachorum, a principe Transilvaniae dire vexatus, 149. 166. 167.
Sabbas (Sava) de Szelistye, archid. r. g. (1698), 210. 249.
Sabbatarii, secta haeretica in Transilvania a saeculo 16.; 477. 929. 930. 931.
Sachini Francisc., S. J., † Romae 1625. Opera recenset De Backer, *Bibliothèque*, t. 3., pp. 450—453. Ejus historia Societatis Jesu, 127.
Sachs Joannes, consul Cibiniensis, lutheranus (1699), 237.
Sacripantes Josephus, cardinalis, praefectus congregationis de propaganda fide, protector collegii Graecorum Romae, † 1727; 421.
Saint-Amour, v. St. Amour.
Šakabent, v. Arsenius.
Salamo Theodorus, Armenus Armenopoli (c. 1715), 923.
Σχῆμα μέγα, μικρόν, monachorum habitus magnus, parvus, 559.
Salbeck Michaël, S. J., theologus episcopi Fogárasiensis (1753—1758), nat. 1709, † 1758; 605. 614. 617. 618; falsa criminatione ab Hurmuzaki impetitus, 608.
Salerni Joannes Bapt., S. J., cardinalis 1719, † 1729; 83. 393. 428—430. 504. 505. 1015. 1016. 1021.
Salernum (h. Salerno), archiep. urbs Italiae in ora maritima, 40.
Sambár Mathias, missionarius S. J., Croata, nat. 1618, † 1685; 130—134.
Sambat'a de josu, (Szombat), pagus regionis Fagaras in Transilvania ubi episcopus Fogarasiensis praedia possidebat, 474.
Samoscia, v. Zamošć.
Samosujvárinum, v. Szamos-Ujvár.
Samuel, Basilianus Balázsfalvensis (1764), 627.

Sanchez Thomas, S. J., Hispanus, celeber moralista, † 1610; 64. 66.
Sarabaitae, corruptum monachorum genus, Graecis dicuntur ψευδομόναχοι κυκλεύοντες, περιτρεχόμενοι, περιτρέχοντες. 871.
Sarakusta, apud Valachos, notio vocis, 550. 551.
Sarandar, apud Valachos, notio vocis, 551. 563.
Sarbellonius Fabricius, Mediolanensis, archiep. Patracensis, ab 1746 apostolicus nuntius Viennae, cardinalis 1753, † 1775; 581—584.
Sardelec Theodor., parochus Quinque-Ecclesiensis (1690), 789.
Sardica (medio aevo Triadiza), urbs Bulgariae, ad austrum h. urbis Sofia (slav. Sredec); concilium hic (347), 890. Sofia pro ipsa Sardica sumitur, estque sedes graeci metropolitae Sardicensis s. Sofiensis 745. 962. 1059. 1060; episc. Knežević.
Šarengrad (Sarengrad), oppidum Syrmii ad dexteram Istri, cum vetusto monasterio, 807.
Sarmiz, Sarmisegethusa, Zarmisogethusa (h. Várhely, rumen. Gradisle) antiquâ metropolis Daciae, a Romanis Colonia Ulpia Trajana Augusta dicta, nunc pagus Transilvaniae, ab Alba Carolina octo leucis in austrum, 142.
Sáros-Pataky, dominus Transilvaniae (1698), 321; instrumentum Sárossianum, 330.
Sárossi Alexander, S. J., nat. 1719, decanus altiorum studiorum Claudiopoli, 660. 662.
Sárosi Joannes, Magister, caes. protonotarius in Transilvania (1699). 233. 331—334.
Sásd, pagus Hungariae, comitat. Baranya, 787.
Sassu Jancu, v. Joannes Saxo.
Saturnus-Stupnicki Joannes, eques, episc. Premisliensis rit. gr; ejus approbatio Kalendarii, 1081.
A Sauer, tricesimator Claudiopoli in Transilvania (c. 1768), 660.
S. Savae (Sabbae) claustrum in Serbia, 559.
Sava de Szelistye, v. Sabbas.
Savarinum, locus Transilvaniae, 405.
Saxo Joannes, v. Joannes Saxo.
De Saxonia dux, cardinalis, archiepiscopus Strigoniensis, (1701—1725), successor cardinalis de Kollonich, 396. 403. 406. 407. 409. 411. 418. 423. 462. 604.
Šaguna (Schaguna) Andreas, primus metropolita Rumenorum Transilvanorum non unitorum cum residentia Cibinii, †29. Junii 1873; ejus: Geschichte der griechisch-orientalischen Kirche in Oest. 170. 187. 250. 372. 437. 559.
Schematismus ven. cleri dioecesis Bosnensis seu Diacovensis et Syrmiensis pro a. 1880; 1061.
Schematismus ven. cleri archidioecesis Colocensis et Bácsiensis pro anno 1874, 915.
Schematismus ven. cleri dioecesis Szamosujváriensis graeci ritus catholicorum pro anno 1880, 693.
Schematismus ven. cleri dioecesis Magno-Váradinensis graeci ritus catholicorum pro anno 1881, 692.
Schematismus ven. cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Eperjesiensis pro anno Domini 1878, 910.
Schematismus ven. cleri r. g. c. dioecesis Munkácsiensis ad an. 1878; 268.
Schematismus ven. cleri dioecesis Transilvaniensis an. 1882, 419.
Siematismulu ven. cleru alu diecesei romanesci greco-catolice a Lugosiului pre anulu 1877, 693.
Siematismulu ven. cleru alu archidiecesei metropolitane greco-catolice a Alb'a-Juliei si Fagarasiului pre anulu 1876, 199. 681.
Schmidt Guilielm.: Die Jesuiten in Karlsburg, 1866; 476.
Schmidt, dominus in Transilvania (1748), 597.
Schmitth Nicolaus, S. J., † 1767. Inter plura ejus scripta apud Stöger, *Scriptores*, p. 317 enumerata, extant: Archiepiscopi Strigonienses, 8; Episcopi Agrienses fide diplomatica concinnati, Tyrna-

viae, 1768—8; et Jaurini, 1763—4; 845.
De Schönborn Eugen. Franc. Erwin., comes, dominus Munkácsiensis, † 1801. Vitae summarium extat apud Wurzbach, *Biographisches Lexicon*, t. 31., pp. 130—131; 906.
De Schrattenbach Wolfgangus Hannibal, comes, cardinalis, archiepiscopus Olomucensis, (1711, † 1738), 422—425.
Schröger Georg., S. J., professor Claudiopoli, Jaurini, (1753), 658.
Schwertfer Venceslaus, S. J., ejus: Vita P. Martini Stredonii, Pragae 1673; 90. 91.
Schwicker Joan. Henric., Hungarus, professor linguae germ. in gymnasio Budapestini; ejus: Geschichte des Temeser Banates, 521. 541. 702. 712. 822; Politische Geschichte der Serben in Ungarn, 558. 702. 712; Zur Geschichte der Union etc., 712. — Ex ignoratione documentorum historicorum ad monasterium Marčense spectantium, nimirum episcopalis fundationis, pontificiae erectionis et principalis confirmationis, historiam catholici hujus instituti narrando depravat: in antiquos episcopos Svidniceuses quoque haud parum injuriosus, quod eos omnes Ecclesiae catholicae non unitos falso criminetur; sed multo magis injuriosus in Augustissimam Domum Austriacam, dum legitimos ejus magistratus injuriae Serbis schismaticis factae arguit, quod catholicum monasterium Marčense, a schismaticis per vim occupatum an. 1735, Unitis, utpote veris ac solis dominis, restituendum curassent an. 1753. L. c. Vide Marča.
Sebaste (Σεβαστή, Augusta, h. Sevaste, Seveste), sedes episcopalis Ciliciae primae sub Tarso metropoli, 899.
Sebesvár, arx antiqua Transilvaniae prope Claudiopolim, hodie pagus Sebes-Várallya, 925.
Sebetium (Šabac, Sebets), archiepiscopalis sedes in Serbia ad Savam, occidentaliter a Belgrad, sub Pecia, totius imperii Serbici metropoli, 740.
Sedes episcopalis impedita, notio et conditio canonica, 565. 571. 577.
Seeau Joannes Honorius, comes ac liber baro in Vierding (Würding), caes. camerarius, aulicae camerae consiliarius et cameralis commissionis Transilvaniae praeses (1705), 369. Cfr. Wurzbach, *Biograph. Lexicon*, t. 33., p. 302.
Segedinum, hung. Szeged, oppidum Hungariae, ad fluvium Tibiscum, ubi recipit Marisum, haud procul confinio Daciae, 1047.
Segneri Paulus, celeberrimus missionarius S. J., († 1713), 91.
Seiz Martinus, missionarius S. J., nat. 1694, † 1738, 531—532.
Selymbria (h. Silivri), urbs Turciae ad Propontidem archiepiscopalis, 933.
Sembratowicz Jos., olim archiepisc. et metropolita Leopoliensis rit. gr., nunc archiep. Theodosiopolitanus, de usu Kalendarii, 1070.
Sembratowicz Silvester, ex episcopo Juliopolitano archiepiscopus et metropolita Leopoliensis rit. gr., approbatio Kalendarii, 1081.
Semendria (lat. Samandria, serb. Smederevo), urbs regni Serbici ad dexteram Istri, sedes episcopalis titularis; episcopus v. Jany, 31. 362.
Seminarium s. Collegium generale cleri hungarici Tyrnaviae ad normam collegii Germanici et Hungarici de Urbe constitutum (1649), 1042—1044.
Sennyey Ladislaus, praepositus provinciae Austriae S. J. (1701), 309.
Šenoa August., domo Zagrabiensis, literarum croaticarum peritissimus ac scriptor insignis, † Zagrabiae 1881, aetat. 43, 810.
Serafini, cardinalis tituli s. Hieronymi Illyricorum, (1884), 172.
Serban II., v. Kantakuzenos.

Serbi, praecipua stirps Slavorum merid.; fontes ad historiam Serborum pertinentes, 702; antiqua unio ecclesiae Serbicae et monumenta quaedam eam illustrantia, 701; historia unionis Serborum in terris coronae s. Stephani cum Ecclesia catholica, 699—818.

Sereth (Seret, lat. Ceretinum), urbs quondam Moldaviae, nunc austriacae Bukovinae ad Hierasum (Sereth), ad ipsa confinia Moldaviae, una ex antiquissimis urbibus Bukovinae; quondam episcopalis sedes catholica in Moldavia, dicta Ceretensis, non confundenda cum sede Argensi, al Argesiului rit. gr. Catholicus episcopatus heic erectus est sub duce Moldaviae Lacek (Latsko, Ladislaus) c. 1362 a beato Urbano PP. V. cum sede in oppido ipso Ceretino, cui et Gregorius PP. XI. curam omnium catholicorum hujus regionis commisit, dictusque est Ceretensis episcopatus Moldaviensis. Seriem episcoporum Ceretensium claudit Thomas de Zagrodino (electus a. 1497). Exinde ecclesia Ceretensis usque ad tempora Gregorii PP. XIV. (1591) verosimiliter vacavit. Titulo sedis episcopalis non ita multo post ab oppido Ceretino ad urbem Baccoviam seu Bakov (ubi sede vacante vicarii apostolici residebant) a Clemente VIII. anno 1592 translato, incepit series episcoporum Moldavicorum, dictorum nunc Baccoviensum; episcopus v. Quirini Bernardus (1599); 1008. 1026. 1027.

Severin (Severinum), pagus Croatiae ad fluvium Kulpa in V. comitat. Belovariensi, cum arce in elatissima rupe, 754. 762.

Sfentopultus, monstrose depravata lectio pro Svatopluk, (Svatoplucus), v. Svatopluk.

Sfortia Alexander, cardinalis, † 1581; 950.

Sibiiu, Sibin, v. Cibinium.

Sichaster, monachi schismatici gr. rit.; origo et notio vocis, 616; talis quidam sichaster, homo rascianus, circa Dobram in Transilvania turbas movit (1742), 561. 562.

Sichelburg (Žumberak), Croatiae arx in petrosis montibus Uskokorum, vastis et arduis, in media regione, dicta Žumboršťina, quam Bosnienses Uskoci incolunt; occidentaliter a Zagrabia, 710. 732. 758. 759. 761. 762. 765.

Siculi (Szekler), populus in Transilvania. 384.

Siematismulu v. Schematismus.

Sigismundus III. Vasa, rex Poloniae (1587—1632), uxor ejus Anna Habsburgica (vide ibi); 998. 1001.

Sigla sive siggla in Symbolis adhibita X.

Sigray Andreas, S. J., † 1734, laudatus apud Stöger, *Scriptores*, p. 328. 483.

Silvestranus Christophor., Carmelita, Italus, † 1608, 44. 63. 66. 67.

S. Simeon hieromartyr et consanguineus Domini, festum 9. Maji, 914.

Simeon ex Ilyésfalva, archidiac. r. g. (1700), 249.

Simeon Kisalmásiensis archidiacon. r. g. (1697), 172.

Simeon Nagyszatealensis (1697), archidiac. 172.

Simeon de Sekal, archidiacon. r. g. (1698), 210.

Simeon ex Szavard, archidiacon. r. g. (1700), 249.

Simeon ex Szilvás, archid. r. g. (1700), 211. 249.

Simonović Stephanus, antistes Alba-Juliensis rit. gr. schismaticus, consecrator Parthenii Munkácsiensis (1651), 161. 832. 839.

Simor Joannes, missionarius S. J. in collegio Unghváriensi (c. 1772), 908.

Simpson Richard., ejus: Edmund Campion, a biography, London, Williams, 1867; 131.

Sinkai (Sincai, Šinkai) Georgius, sacerdos rumeno-catholicus, Basilianus Balázsfalvensis nomine Gabriel, Collegii Urbani de propaganda fide Romae quondam alumnus, 663. 664; postea Ordine relicto ceu presbyter saecularis multa idiomate patrio scripsit unde non immerito: lucifer in firmamento Rumenae literaturae appellatus est, 1034; ejus: Chronica Romana, 333. 334. 343. 364. 368. 548. 643—646. 1031. Propter ignorationem documentorum plura commentus est ἀσύστατα quae cum historia pugnant, 1033—1034.

Sirmondus Jacobus, S. J., vir eruditis notissimus, † 1651, 111. 116.

Siuniensis sedes archiepiscopalis Armeniae in p., 933.

Sixtus PP. V. (1585, † 90), 980—987.

Skanderbeg (= Alexander Dominus seu princeps), v. Georgius.

Slavi, literae slavicae (cyrillicae) s. characteres literarum a. s. Cyrillo inventae, formatae et adaptatae, 74; eorum privilegium circa missam et alia divina officia a Joanne PP. VIII.; 62. 72.

Slavonia, provincia Austriae; missiones in Slavonia sub P. Andrea Horvath. (1694), 1040.

Smičiklas Gabriel, episcop. Crisiensis r. g. c. (1834—1856), 769.

Smičiklas Georgius, episcop. Crisiensis r. g. c. (1857—1881), 731. 769. Ejus approbatio Kalendarii, 1081.

Socher Anton., S. J., † 1771 apud Stöger, *Scriptores* p. 331 paucis laudatus. Ejus: Historia Provinciae Austriae S. J., 127.

Societas Jesu, fabula monitorum secretorum S. J., 1033—1034; votum proprium de dignitatibus ecclesiasticis non admittendis, 393. 428—429. 484—487. 504—505; ab Hurmuzaki falsa criminatione insimulati PP. quod episcopatum aut alias dignitates ecclesiae Fogarasiensis appetiissent, 608. 496; cura Societatis Jesu ritus orientalis ecclesiae in sua puritate et integritate servandi, 115—116; ejusdem Hurmuzaki maligna obtrectatio, quod missionarii S. J. de ritu graeco detrahere studuissent, 175. 541. 542. 608; studium Societatis Jesu rem scholasticam et literariam inter Rumenos promovendi, 50. 29—32. 187. 191. 140. 362—363. 380—382. 658—660; leges Societatis Jesu severe prohibent, quominus ejus membra politicis negotiis tractandis se immisceant 314—315. 554; per calumniam accusantur, quod falsa documenta confingendo Diploma Leopoldinum secundum fabricati sint, v. hoc Diploma LXXX; temere et contra omnem veri speciem insimulantur Patres S. J., quod cum politicis Rumenorum adversariis concurrerint ad episcopum Fogarasiensem rit. gr. opprimendum, 304. 566—567; ordo provincialium Austriacorum ab 1688—1715, 317; literae annuae provinciae Austriae inde ab 1686. 915; patres S. J. in Transilvania, 127—140; missionarii stationarii in Transilvania, 633. 634; missiones et earum fructus annis 1660—1690, 786—789; sublato Ordine Exjesuitae inter fideles rit. gr. laborare pergunt, 641—642. 809—810. 909. 1033; et confer huc missionarii.

Sodalitates (congregationes) B. V. Mariae in gymnasiis, 1003.

Sofia, v. Sardica.

Šokac (hoc in singulari, in plurali Šokci), catholici ritus latini in Croatia et Slavonia a schismaticis Serbis Šokci vocitantur, 753.

Solikowski de Solek, Joannes Demetrius, (Solicovius), archiepiscopus Leopoliensis rit. lat. (1582, † 1603), 981. 986—987.

Somlyai de Csik-Somlyó, Adalbertus, Transilvanus. (1758), 614. 615. e prosapia Báthory. — Andreas V. et Anna uxor Zabrzes-

ka, 846. — Sophia Báthory, conjugata Rákóczy, v. Rákóczy Georgius II. — et confer Báthory.
Sophronius de la Csoara, schismaticus sichaster (sarabaita), in Transilvaniam advena (1759) atque in Hungariam, ubi fuit instigator religiosae perturbationis, cujus historiam succincte refert P. Kanižlić, 616. 631. 868. 869. 870. 871.
Sorba Lazar., S. J., theologus imperatoris Josephi I. (1706). Ejus mentio occurrit apud de Backer, *Bibliothèque* t. 3., p. 869. 86.
Soter, S. J. (168—177), 876.
Souciet Stephanus, S. J., Gallus, nat. 1671, † 1744, exegeta, historicus. Opera recensentur apud de Backer, l. c. pp. 871—874. 98.
Spasović V., v. Pypin.
Splényi Joseph., S. J., regens seminarii Claudiopolitani (1768). Cfr. De Backer, l. c., p. 898. 659.
Spondanus (de Sponde) Henricus, episcop. dioecesis Apamiensis in Gallia nat. 1568, † 1643, historicus ecclesiasticus et continuator Baronii, 37. 63.
Spring, dominium Transilvaniae in comitatu Albae inferioris, 685.
Staber Francisc, S. J., missionarius apud Valachos in Transilvania (c. 1771), De Backer, l. c., p. 902. 635.
St. Amour (Saint-Amour), inclytus caesareus bellidux in Hungaria et Transilvania, vere pius et fortis. † 1735. Gestorum summarium dat Zedler. *Univ.-Lex.*, t. 33., p. 1783, 461.
Stanić Constantinus, episcopus Crisiensis (Križ) r. g. c., (1815—1830), vir admodum doctus; prius ecclesiae Crisiensis vacantis vicarius et administrator (c. 1809—1815), 19. 671. 702. 704. 730. 733. 769. 775
Stanil ex Vistye, archid. r. g. c. (1700), 249.
Stanislavić Nicolaus, episc. Nicopolitanus, dein Csanádiensis, adduxit certum numerum Bulgarorum ad Banatum Temesiensem (1700), 1060.
Stanislavić (Sztaniszlavic) Sava (Szava), sextus episc. Svidnicensis r. g. (1648—1663.) 710. 744. 745. 1035.
De Starhemberg Guido. comes, heros, praesidii Essek (Osiek) et regni Slavoniae praeses (1694), 1040
Staroobrjaci, Lippovani veteris ritus, 1066.
Staroverci, Lippovani, Philippones, 1066; star. bezpopovčina, sacerdotio carentes 1067.
Stauropigion (σταυροπήγιον), jus patriarchale, ratio ejus, 579; stauropigia gr. ecclesiae sensus vocis, 269; stauropigiana instituta ecclesiae orientalis immediate subsunt patriarchis, 379.
De Steinville Stephanus, comes, generalis in Transilvania (1715), 189. 445. 451. 453.
S. Stefani seminarium Albae-Juliae v. Alba Julia.
Stefanopoli Stephanus, archiep. Philippen. rit. gr., de usu Kalendarii, 1086.
Stephanus de Kaczey, protopopa r. g. c. (1698), 210.
Stephanus Kantakuzenos, v. Kantakuzenos.
Stephanus de Kivar, archid. r. g. c. (1698), 210.
Stephanus Magnus, vojvoda Valachiae (1456—1504), 148.
Stephanus Magnus Nemanja I., magnus Župan totius Serbiae (1165—1195), pater Vulkani, regis Dalmatiae et Diocleae, Stephani primocoronati (pervovenčennago) et s. Sabbae, archiepiscopi, monachus factus † 1200; conjux ejus Anna, filia Borisii, Bani Bosniensis, mariti exemplum secuta, monacham induit. Cfr. Kalendarii t. 1., pp. 446—447, 701
Stephanus Pap, monachus Basilianus Balázsfalvensis (1781), 652.
Stephanus Pap Timandi Sukiensis, vicarius generalis cleri Valachici r. g. c. (1732), 520. 521.

S. Stephanus, rex Hungariae (997, † 1038), 449. 588.
S. Stephanus, patriarcha CPolit. (886—893), 814.
Stephanus de Semiheit, archid. r. g. (1698), 211.
Stephanus ex Szent Mihály, archid. r. g. (1700), 249.
Stephanus Uroš V., v. Uroš V.
Sterc'a Siulutiu (Sulucz), Alexander, ultimus episc. Fogarasiensis r g. c. et primus archiepiscopus et metropolita restitutae metropoliae Alba-Juliensis (1851—1867). 675. 681
Stöcklein Joseph. S. J., † 1733, aetat. 58. Multa scripsit, quae cum elogio dat Stöger *Scriptores*, pp. 340—341. 98.
Stöger, Joan. Nep. S. J., Clagenfurti in Carinthia natus a. 1792, vir non minus religione ac zelo apostolico, quam scientia ac politiori elegantia venerandus, innumeris prope libris editis obiit Viennae 1882. Egregium opus, magnam partem a Paintner praeparatum, edidit praefixo titulo: Scriptores Provinciae Austriacae S. J., Viennae, 1856, 9. 127. 136. 187. 190. 321. 372. 393. 404. 485. 487. 541. 543. 568. 569. 572. 577. 605. 610. 635. 643.
Stojačković Alexander, historicus Serbicus, coaevus, nat. 1822 in Zombor, c. r. officialis in Temesvár; ejus: Die staatsrechtlichen Verhaeltnisse der Serben in der Wojvodina. Temesvár 1860; 702.
Stojka Josephus, episc. Mármarosiensis, rit. gr. schismaticus, in oppido Huszth, 268. 269. 388.
Stolae taxa apud Valachos, r. g. c., 549—550.
Stolni Biograd, v. Alba Regalis.
Stortius (Storti) Joannes Bapt., canonicus Romae, praefectus tabularii s. inquisitionis (1883), 109. 110.
Strašimir Joannes, despota Vidinensis (c. 1363 — c. 1371); infelici bello contra Ludovicum, regem Hungariae, gesto captus (1365), sed opera soceri sui, vojvodae Moldavici, inita pace e custodia ab Hungaris dimissus, suprematiam Hungarorum iterum agnovit. — Pater Strašimiri, Alexander, ante mortem suam († 1363) imperium Bulgaricum (carstvo) diviserat inter 4 filios suos, qua in divisione pars Vidinensis Strašimiro obtigerat. Ea non contentus, Strašimir insurrexit 1371 contra fratrem Joannem Stephanum (Jan Šišman), maximaque parte ejus territorii occupata sibi uni titulum imperatoris (cari) arrogavit. Dissidiis ac turbis magis magisque invalescentibus, advenere Turcae (1386), devastataque Bulgaria despotam Šišman fecerunt principem tributarium. Tandem victoria Turcarum in Kosovo Polje (1389) interitum etiam regno Bulgarico attulit. Cfr. Assemani, *Kalendar. Eccles. univ.*, t. 5., pp. 190 seqq. Uxor Joannis Strašimiri erat Dorothea catholica (Cfr. Theiner, *Monum. Hung.*, t. 2., p. 95), filia Alexandri, principis Valachiae (ante 1355 jam †) et principissae Clarae; et soror tum Angjae sive Anka catholica et ipsa, tum Ladislai Bessarabi, (Vlajek, Lacek), Moldaviae principis, cui Clara fuit noverca, 736.
Strassoldo, comes, colonellus Krisiensis (1736). De nobilissima hac familia vide Wurzbach, *Biogr. Lex.*, t. 39., pp. 285 seqq., 755.
Stroić Lucas, logothetes s. cancellarius quondam Petri Claudi, palatini Moldaviae (1595), 998—1001.
Stredonius Martinus, praepositus provinciae Bohemiae S. J., in fama sanctitatis † 1649, 90.
Strigonium (hung. Esztergom, slav. Ostrihom, germ. Gran), insignis urbs Hungariae ad dexteram Danubii, sedes archiepiscopi et regni primatis, 3. 7. 8. 35. 99. 178. 436. 500. 647. 833; archiepiscopi v. Barkóczy, Christianus Augustus Saxo, Kollonich, Csáky,

Eszterházy, Lippay, Pázmány, Rudnay, Széchenyi, Szelepchényi.
Stručić Marcus, S. J., natione Croata, primum professor Tyrnaviae in Hungaria, postea superior Požegae in Slavonia, operarius indefessus, † 1703, aet. 44, apud Stöger etiam inter *Scriptores* relatus p. 343; 753.
Stuhlweissenburg, v. Alba Regalis.
Stupnicki, v. Saturnus.
Suacia (Svacia, Sappa, Satta, Sciata), episcopatus suffraganeus Zarae in Dalmatia. 739.; in Monumentis Hungariae (apud Theiner, t. 2., p. 422) dicitur etiam ep. Suacinensis.
Suarez Franc., S. J., † 1617, notissimum theologiae lumen, cujus opera post alios recensent fratres De Backer, *Bibliothèque*, t. 3., pp. 973—984; 36. 37. 39. 44. 53. 56. 57. 64. 67. 81. 329. 543.
Sučava (Suczava), olim metropolis principum Moldaviae, nunc in Bukovina, ad fluvium Sučava, 268. 978. 979. 982. 985. 986. 993; episcopus: v. Mohyla.
Suka, locus Transilvaniae. 492.
Svacia, v. Suacia.
Svatopluk (polon. Świetopelk, russice: Svjatopolk, corrupte Sfentopult), princeps Moraviae (870, † 894), 73.
Svidnicensis dioecesis ritus graeci nationis Serbicae, seu serbico-catholica eparchia Svidnicensis in Croatia et Slavonia, a prima sua fundatione Ecclesiae romano-catholicae unita cum sede in monasterio Marča, ex qua 1777 graeco-catholica dioecesis Crisiensis (Križ) canonice erecta est; origo episcopatus Svidnicensis, 7. 27. 737—739; fundatio episcopatus, 703—709; ratio nominis „Svidnicensis", 727. 739—743; fueritne episcopatus S. graecus an latinus? 744; canonice consideratus Sv. episcopatus fuit proprie per 166 annos vicariatus primum Zagrabiensis deinde apostolicus, demum an. 1777 ex eo novus, proprieque dictus atque independens episcopatus titulo Crisiensis erectus est, qui nonnisi 4 parochias complectebatur, 762—765; series episcoporum Svidnicensium, 710—712. 744: singulos episcopos v. sub: Basilius, Božičković. Daniel pseudoepiscopus, Filippović, Stanislavić, Ivanović, Palković, Pašić, Popović, Predojević Gabriel et Basilius, Predojević Maximus, Simeon Vratanja, Turčinović, Vučinić, Paulus et Marcus Zorčić.
Svidnicki Barnabas, monachus Basilianus, congregationis Ruthenorum procurator (1721), 115.
Svinica, putatitius locus Croatiae, 739.
Sylvester PP. I. (314—335), 878. 881. 891.
Sylvester Basilianus Balázsfalvensis (1764), 632.
Sylvestranus, v. Silvestranus.
Syriacus ritus, 91.
Syrmium (Sirmium, croat. Sriem) vocatur orientalis pars Slavoniae, sita inter Danubium et inferiorem Savam; nomen deducit ab urbe Syrmio, hodie Mitrovica ad Savam. In Syrmio protenduntur Montes Vrdnik cum montanis Fruška Gora, monasteriis consitis, 748—750. Ferme eodem tempore, quo Svidnicensis, erectus est etiam (c. 1611) Serbocatholicus episcopatus Sirmiensis, isque sedulo distinguendus a dioecesi Svidnicensi in Croatia; ejus origo, 748; habuit tres episcopos. Longinum Raić; Jobum Raić et Petrum Ljubibratić, (de quibus vide supra), quia jam initio saeculi 18. a schismaticis Serbis, sub patriarcha Arseno Crnojević in Syrmio habitantibus, vi occupata suppressaque est. Residentia fuit in monasterio Oppovo in Fruška Gora.
Syropulos Silvester, diaconus ecclesiae graecae, adfuit concilio Florentino (1439), in quo quidem unioni subscripsit, sed mox apostata factus est; scripsit historiam hujus concilii, 147.

Szabbatović Joachim., Basilianus, ficte unitus, carcere detentus (1686), 714.
Szabó Joannes, episc. Armenopolitanus r. g. c. (1879), 693, de usu Kalendarii, 1075.
Szabó-Falva, pagus hungaricus in Moldavia, 1026.
De Szád v. Klein.
Szakadáti Joannes, archidiaconus Balázsfalvensis (1747), 586.
Szakmard, fundator monasterii Paulinorum cum gymnasio Crisii, 775.
Szalay Ladislaus, Hungarus scriptor, † 1864; ejus: Das staatsrechtliche Verhaeltniss der serbischen Ansiedlungen, Budapest, 1861 702.
Szamos-Ujvár (lat. Samosujvárinum, slav. Samoš-Ujvár, rumen. Gherla), urbs Transilvaniae ad fluvium Szamos, septentrionaliter a Claudiopoli, sedes episcopi catholici ritus gr., 426. 433. 535. 666. 681. 682. 922. 923. 924. 930. 932. 933. — Dotatio episcopi Fogarasiensis hic, 536. — Synodus dioecesana 1882. 696. Series episcoporum gr. c., 692. 693; v. Pavel, Alexi, Szabó; — Haud longe ab arce Szamos-Ujváriensi fundata (1738), extructa et ab Armenis inhabitata est sub Leopoldo I., imperatore, civitas Armenopolis (Armenierstadt), 922. 926.
Szászfalvi Stephanus, archidiac. trium sedium, Transilvanus r. g. c. (1699), 244.
Szász-Város, (rumen. Oresti'a, Broos, Sachsenstadt,) oppidum Transilvaniae, comit. Hunyad, occidentaliter a Cibinio 928.
Szathmár-Németh, civitas Hungariae ad fluvium Szamos, comitat. Szathmár, occidentaliter a Transilvania, 509. 869. 870. 871; synodus topica rit. gr. (1690), 860.
Szava, episc. Bistricensis gr. (1654), 832. 839.
Szebelebi Bartholomaeus, vicarius generalis Transilvaniae (1699), 244.
Szeben, Nagy-Szeben, v. Cibinium.
Széchenyi Paulus, archiep. Colocensis (1696—1710), 383. 629.
Széchenyi Georgius, archiepis. Strigoniensis et primas regni Hungariae (1685, † 1695).
Szczaniewski Stanislaus de Premislia in Galicia (1884), 94.
Szegedy Francisc. Leonard., postremo episc. Agriensis (1670—1676), 847.
Szegedy Georgius, missionarius S. J., in Moldavia (1743), obiit Maros-Vásárhelyini qua canonicus honorarius et parochus die 3. Januarii 1786; 570. 572. 635. 870. 1025.
Szegedy Joannes Bapt., S. J., rector collegii Claudiopolitani (1743). 569. 572. 870. 1024.
Szegedin, v. Scegedinum.
Székely David, Transilvanus (1781), 654.
Székes-Fejérvár, v. Alba Regalis.
Szelepchényi de Pohronz, Georgius, archiepiscopus Strigoniensis et primas regni (1666, † 1685), 847.
Szendreus, caes. consiliarius in Transilvania (1729), 931.
Szentiványi Martin., S. J., celeber scriptor et missionarius, multis laudatus apud Stöger, *Scriptores*, pp. 350—353; 7.
Szigeth, fortalitium Hungariae ad Tibiscum in comitatu Mármaros, non procul a septentrionalibus finibus Transilvaniae, (lat. Szigethinum), 6. 1048. 1049.
Szikula, pagus dioecesis Strigoniensis, 833.
Szinna, oppidum Hungariae, comit. Zemplin., non procul a Galicia, 444.
Szököl'óvárinum, locus Transilvaniae, 222.
Szombat v. Sambat'a.
Szörényi Ladislaus, episc. Sirmiensis † 1753, 805.
Sztoicim, pagus Koczimensis regionis in Moldavia, 1027. 1029.
Szunyogh de Budetgin, Franc., S. J., Hungarus, Trencinensis, theologus metropolitae Athanasii I., nat. 1669, † 1726; residentiae S. J. Albensis superior, episcopatum recusavit anno 1713; 371—372. 391—394. 396.

Szviridovics Thomas, protopopa Monostoriensis (1728), 494.
Szvorényi Michael, Hungar., †1814. Vitae compendium cum indice operum exhibet Wurzbach, *Biogr. Lex.* t. 42., pp. 288—289. Ex iis est: De juris patronatus respectu majorum beneficiorum in ecclesia Hungarica fatis, 1796; 414. 415.

T.

Tacitus, auctor Romanus, nat. c. 54 post Chr., † c. 117; ejus Libri historiarum, 141.
Tadev, locus Armeniae, vide Gregorius.
Talman Michael, legatus Austriacus CPoli (1705), 380.
Tamburini Michael Angelus, praepositus generalis S. J. (1706—1730), 64. 568. 1023.
Tanner Mathias, S. J., Bohemus, Pilznensis, provinciae Bohemiae S. J. praepositus, † Pragae 1692. Ex ejus operibus adhibetur: Societas Jesu Apostolorum imitatrix, Pragae 1694; 186.
Taraszovics Basilius, episcopus Munkácsiensis gr. rit. Ruthenorum schism. (1634—1648), prius abbas Basiliani monasterii s. Nicolai prope Munkács, 388. 825. 838. 902.
Tarillon, missionarius S. J. (1714); cfr. Lettres édifiantes et curieuses, ubi exstat epistola ejus sub: Mémoires du Levant, Toulouse 1810, 963.
Tárkovics Gregorius, primus episc. Eperjesiensis (1818—1841), 910.
Tarnóczy Mathias, episc. primum Csanádiensis (1648—1654), deinde Vácensis (1651—4655), 826.
Tarquini Camillus, S. J., cardinalis, vir multiplici literarum peritia insignis nominatim per omnes juris sacri partes exercitatissimus, † 1874. aetat. 64. magno sui desiderio relicto Purpuratum principem vere illustrem breviter quidem sed digne laudat Antonius Angelini scripto elogio, quod recentioribus editionibus „institutionum juris ecclesiastici publici“ eminentissimi auctoris praefixum legimus, 329. 543.
Tatros, oppidum Moldaviae ad fluvium Tatros, 1026.
Tegeanensis episcopalis sedes, in urbe Tegea in Arcadia, inter Argos et Megalopolis, hodie in part. inf. sive titularis; 603.
Τέλειοι καλόγηροι, monachi perfecti, 559.
Telekesy Stephanus, episc. Agriensis (1699—1715), 870.
Tellez Emanuel Gonzalez, Hispanus, canonista, † c. 1673. 417.
Temesvár (Temesvárinum), civitas Hungariae in Banatu, 445. 800.
Tergestum (Triest), emporium Austriae ad mare Adriaticum, 1058.
Tergovišt (Tirgovist), quondam caput Valachiae et residentia principum (gospodar), 445; archiepiscopatus Tergovistensis, 437. 445.
Termolinski, alumnus Collegii Polonici Romae, Polonus, sacerdos, missionarius in Aegypto (1879), 93.
Teutsch Georg. Daniel, superintendens et pastor primarius protestantium Cibinii, coaevus. Ejus: Geschichte der Siebenbürger Sachsen, Leipzig, Hirzel 1874; 342.
Teutschländer Wilibald. Stephan., natione Transilvanus, pastor protestantium Bucharesti in Rumenia. Ejus: Michael der Tapfere. Wien, 1879; 143.
Thaly Colomannus, Hungarus, coaevus. Ex ejus scriptis (cfr. Wurzbach, *Biogr. Lexicon*, t. 44., pp. 153—157) est: Archivum Rákóczianum, Budapest, 1873; 189.
Tharsus, metropolis Ciliciae primae in Asia minori, 899.
Thebae, metropolis Boeotiae, sedes archiepiscopi quondam, nunc pagus Thiva et archiep. i. p. i.; 717.
Theiner Augustin., Silesita, presbyter Oratorii s. Philippi Nerii, ab an. 1850 praefectus Archivi Vaticani, ob magnas de se ha-

bitas infidelitatis suspiciones a munere suo depositus an. 1870, † 1874; quas quidem suspiciones inanes non fuisse, plures ejus epistolae ex annis 1870—1873, statim post mortem ab amicis vulgatae propagataeque (cfr. Augsburger Allgemeine Zeitung, 1874, N. 241 et 245) luculenter probant. Multa e tabulariis eruta publici juris fecit, legum critices historicae tamen non satis studiosus. (Cfr. Zeitschrift für kath. Theologie, 1877, p. 157), 986—988. 1026. — Petrum Cercel perperam confundit cum Petro Schiopul, 980.

Θεμέλιον, fundamentum, v. ἀκολουθία.

Theodoretus, patria Antiochenus, episcopus Cyri in Syria, celeberrimus scriptor ecclesiasticus (cfr. Migne, Patrol. gr., tt. 80—85), a pseudo-synodo Ephesina episcopatu injuste spoliatus a. 449, a s. Leone I., quem appellaverat, sedi suae restitutus, et mox a Concilio Chalcedonensi ut orthodoxus admissus, † 458; 890.

S. Theodorus Studites, hegumenus monasterii Studii CPoli., exul † a. 826. De independentia Ecclesiae deque primatu Romani Pontificis egregie scripsit. Cfr. Kalendarii t. 2, p. 800; 891.

Theodorovics Michael, unitus sacerdos Armenus (c. 1715), 923.

Theodorus Daniel, Armenus Armenopoli, insignis Armenorum in Transilvania supremus judex (c. 1715), 923. 924.

Theodorus Buzakiensis, popa et archidiacon. (1697), 172.

Theodorus de Gorgio s. Koros, archidiacon. r. g. c. (1698), 211. 249.

Theodorus, legatus Papae in concilio CPolit. (683), 879.

Theodorus de Lemény, archidiac. r. g. c. (1700), 249.

Theodorus ex Riusor, archidiac. r. g. c. (1700), 249.

Theodorus, Serbiae episc. (1199), 701.

Theodosius, metropolita Bucharestensis schism. (1697), 179—182. 256. 261. 268. 343. 344—348. 349. 352—353.

Theodosius I. Magnus, imperator Romanus (379, † 395), 880.

Theophanes, dubius patriarcha Hierosolymitanus, (c. 1620), 100.

Theophilus, metropolita Alba-Juliensis r. g. c. Rumenorum (1692, † 1697), praedecessor Athanasii I., 3. 97. 153—186. 192. 196. 223. 268. 269. 289. 301. 344. 347.

Theodosius, abbas generalis totius Ordinis s. Basilii r. g. c. in monasterio s. Mariae Cryptae ferratae (1664), 844.

Thessalonica. (slav. Soluň), maritimum emporium Turciae ad mare Aegaeum, 72.

Thomas a Jesu Franc., carmelita discalceatus, † Romae 1627; ejus: Thesaurus sapientiae divinae, Antverpiae 1613; 38. 56. 65.

Thomas Maurocenus, v. Maurocenus.

Thomas de Rakovice, archidiaconus r. g. (1698), 210

Thomas de Vincz, protopopa r. g. (1698), 211. 249.

Thorda, v. Torda.

Thoroczkay s. Toroczkai Stephanus, baro, Transilvanus († 719). De hac familia cfr. Wurzbach, *Biogr. Lexic.*, t. 46., pp. 151—152; 129 457.

Toroczkó-Szent György, pagus Transilvaniae, 458. 931.

A Tiell Joannes, officialis apud consilium bellicum Viennae (1702), 355.

Timándi Stephanus, nobilis Hungarus, catholicus, quondam vicarius Transmarusianus et notarius apostolicus in Also-Suk (1739), 657.

Timándi Candida, filia Stephani et uxor Andreae Babb de Kápolnok-Monostor, 657.

Timár Cyriacus, cantor Balázsfalvae (1764), 628.

Timon Samuel, S. J. Vitae compendium cum catalogo scriptorum habes apud Stöger, *Scriptores*, p. 365. Ejus: Epitome chronologica rerum Hungaricarum et Transilvanicarum, Claudiopoli 1737; 379.

S. Timotheus, discipulus s. Apostoli Pauli, nat. c. 35, † c. 97; 42. 62.
Tibaldo Milezio, archiep. Philadelphiensis, praefuit Graecis Venetiis ab 1685—1713; 956.
Tirolis, provincia Austriae, antea principes habuit proprios ex Augustissima domo Austriaca, sed saec. 17. defectu prolis masculae rediit ad ipsum imperatorem. Nomen habet a Terioli, vulgo Tirol, antiquo castro ad Athesim prope Meranum; 995.
Tiron, puer Balázsfalvensis (1764), 627.
Tlaka, v. Klaka.
Tököly Emericus, comes, Hungarus, nat. 1656 Kaesmarkii, filius protestantis comitis Stephani Tökely, qui fuit unus ducum Hungaricorum rebellium contra Austriam. Defuncto patre (1671), confugit in Transilvaniam, ad principem Apaffy, qui eum 1678 cum exercitu misit ad subsidia ferenda rebellibus Hungaris. Ab his dux electus occupavit magnam partem Hungariae, praecipue fortalitia et urbes montanas, et invasit ipsum archiducatum Austriae. A sultano Muhamedo IV. rex Hungariae nominatus duxit 1682 uxorem Helenam, natam Zriniam, viduam defuncti principis Francisci I. Rákóczy, quae residebat Munkácsini, sicque dominus Munkácsiensis evasit. Eodem anno 1682 urbe Cassovia potitus ibidem celebravit comitia, in quibus Status regni ei obsequium fidelitatemque juraverunt. Cum Turcis foedere junctus contra Austriam pugnavit usque ad an. 1699, quo, pace Karlovicii inita, reditu in patriam fuit interclusus. Exulem nominavit sultanus principem Vidinensem, bonis quibusdam ipsi tributis. Emericus fuit protestans, postea tamen catholicus, et Francisci II Rákóczii usque 1688 vitricus; † Nicomediae in Asia minori anno 1704. — Extorrem maritum secuta est fidelis uxor Helena, in exilio suo familiaritate et benevolentia Patrum S. J. usa; † Nicomediae die 18. Februarii 1703, aetatis anno 60., ultima stirpis Zrinianae et Frangipanianae, sepulta in ecclesia S. J ; 98. 189. 379—380. 777. 852. 965. 966. 1059; ejus epitaphium CPoli Galatae, 965. 966; junior principissa Tököly, filia Helenae, sepulta ad tumulum matris, 965; itidem secus tumulum matris sepultus Franciscus II. Rákóczy, 1054.
Tolerantiae decretum (Toleranz-Patent) 1783, 767.
Tolna, oppidum Hungariae ad dexteram Istri, comitat. Tolna, occidentaliter a Szeged, 1048.
Tolomei cardinalis v. Ptolomaeus.
De Torcy, marchio, minister rerum externarum in Gallia 1702, 967.
Torda (Thorda, rumen. Turda, Thorenburg), oppidum Transilvaniae ad fluvium Aranyos, 4 milliaria a Claudiopoli, cum uberibus salinis. 223. 929.
Torrini Lucius Amatus, Romae (1718), 419.
Torveskay Joannes, liber baro, Transilvanus, (1716), 452.
Tóth Nicolaus, episc. Eperjesiensis, r. g. c. (1876—1881), 910; ejus literae gratulatoriae ad Pium PP. IX. pro jubilaeo episcopali a. 1877. 910—912; ejus de Kalendario judicium 1072.
Trajanus, imperator romanus (98—117), 142.
Transilvania, antiqua Dacia, principatus Domui Austriacae obnoxius, 24 25. 27; origo nominis 141—144; septenne bellum civile in Transil. ab anno 1703—1711, 362—364. 383; Bulgari et Arnauti in Transilvania degentes, 1059—1061.
Traun Ferdinandus, Transilvaniae gubernator (1742), 558.
Trauth Christophor., S. J.. concionator imper. Leopoldi I. Viennae, 7.
Traxler Franc., missionarius S. J. in Transilvania (c. 1771), 635.
Tresztya, pagus Transilvaniae, 928.

Triaditza, v. Sardica.
Tridentinum concilium 1545—1563). 80. 654. 896. 897.
Trinitarii, religiosus Ordo CPoli, 961. 962.
SS. Trinitatis regium monasterium, v. Balázsfalva.
Triodion, liber liturgicus Graecorum, 26. 346. 347.
Trivulzio (Trivultius), Joannes Jacobus Theodorus, cardinalis an. 1629, † 1657; 823.
Trojstvo, oppidum V. comitatus Belovarensi in Croatia, 803.
Trullanum concilium (680 et 692), 874.
Tuchavský Tobias, e provincia Bohemiae S. J., missionarius Moschoviae (1689), 361.
Tuln, urbs archiducatus Austriae, 995.
Turcae in Europa, 14. 91; in regno Hungariae (1690), 188. 293. 336. 351. 365; bellum Turcico-Russicum (1711), 385—386; bellum Turcicum in Hungaria sub Rudolpho II. (1593—1506), 990.
Turčinović Gabriel, 11. episc. Svidnicensis et Plataeensis r. g. c. (1700—1706), successor Isaiae Popović, egregius antistes, probe catholicus, 711. 728. 729. 744.
Tyrnavia (slav. Trnava, hung. Nagy-Szombat, germ. Tyrnau), urbs slavica in Hungaria, comitat. Posoniensis, septentrionaliter cum oriente a Posonio; seminarium s. domus s. Adalberti cum fundatione Janiano-Leopoldina, 3. 8. 27. 29—32. 87. 139. 178. 191. 362. 384. 500. 854; synodus an. 1648, 178. 822. 841.
Tzetina (h. Cetinje), metropolis principatus Montis Nigri (Montenegro), quondam episcopalis sedes Serbiae sub metropoli Pecia, 740.

U.

Ugrinović Antonius, Basilianus ficte unitus, custodia detentus (1686), 714.
Ujhely Adamus, S. J, nat. 1675, † 1719, missionarius in Transilvania; 460—461.
Ujvidék (Neoplanta, Neusatz), urbs Hungariae ad sinistram Danubii, ex adverso praesidii Peterwardein, parochia rit. armeni, 915.
Uley Salomea, mater episcopi gr. c. Joannis de Pataky (c. 1710), 404.
Ungarus, S. J., missionarius in Transilvania (1729), 929.
Unghvár (slav. Uhvár) civitas Hungariae ad fluvium Ungh, comitat. Unghvár, sedes episcopi et capituli Munkácsiensis r. gr. c. 510. 825. 827. 907. 908. 909.
Unitarii, secta haeretica in Transilvania, 477
B. Urbanus PP. V. (1362—1370) 737. 1026.
Urbanus PP. VIII., (1623, † 1644) 39. 40. 68. 73. 79. 304. 644. 770. 1038. 1039; instructio particularis circa processus informativos conficiendos. a Papa edita, 503. 949. 991.
Uroš V., Stephanus Uroš V., car s. imperator Serbiae (1356, † 1367); nat. 1338. Fuit filius et successor Stephani Dušan Validi, nati 1310 et postea imperatoris Serbiae (1335—1356). Uroš V. duxit anno 1355, juvenis 17 annorum, uxorem Ankam (Angjam), filiam Alexandri, principis Valachiae. In fastis ecclesiasticis Serborum Urošius Sanctis adscriptus legitur. Cfr. Kalendarii, t. 1., pp. 450—455, 736.
Urss, v. Horjah.
Uskoci, v. Rasciani.

V. W.

Vabois Nicolaus. missionarius S. J. CPoli, victima caritatis, † 1686, 970.
Vaczinum (hung. Vácz, slav. Vacov, germ. Weitzen,) urbs Hungariae ad sinistram Danubii, septentrionaliter a Budapestino episcopalis sedes latina; episcopi v. Tarnóczy, Pálffy.
Wagner Franc., S. J., Germanus, multa scripsit, quae vide apud

Stöger, *Scriptores*, pp. 386—387 cum elogio relata. Ex iis est: Historia Leopoldi Magni, Augustae Vindelicorum, 1719; 189. 846.
Wagnerus Christophorus, S. J., Germanus, e manibus schismaticorum feliciter evasit Quinque-Ecclesiis an. 1704, 383. 384.
Waitzen, v. Vaczinum.
Vaj Haij Joannes, caes. officialis Viennae (1728), 499.
Vajai Emericus, missionarius S. J. apud Valachos in Transilvania, (1771), 635.
Vajda Demetrius, cartophylax seu cancellarius capituli Fogarasiensis (1806), 667.
Valachi, Valachia, de significatione vocis Vlah, 1038; origo, conditio et religio gentis Valachicae, 141—146. 833; origo Valachorum s. Rascianorum in Croatia, v. Croatia; Valachia Cis-Alutana seu Austriaca, 446; errores et abusus ecclesiae Valachicae, 147—160; clerus ecclesiae Valachicae, 145—146; privilegia presbyterorum Valachicorum gr. rit., qui gr. ritum catholicum reassumpserunt, 111. 121. 199. 202; et 4 articuli a Valachis admittendi, 225. 235. 294. 295; nova privilegia ecclesiae Val. (1701), 291—306; orthodoxus catechismus Val., 352; catechismus Valachicus major romano-catholicus, editus a P. Prenthaller Tyrnaviae 1696, 372; Val. kalendarium antiqui styli, 114. 167. 168. 204; major benedictio aquae in epiphania, 550; synodus generalis Valachorum (1701, 8. Novbr.), 125. scholae anno 1718, 1720; 455. 523. 524. 643—646; res scholastica, 362—364. 365—369; stolae taxa Valachorum r. g. c., 549—550; principes Valachiae benevoli in S. J., 1009—1012; missiones inter Valachos Transilvanos, 509—511. 524—525. 603. 609—612; 1023—1034, hae anno 1743; unio cum Roma, 3. 7. 8. 87. 99. 736; antiqui cum Roma uniti Valachi (1759), 616; unio Valachorum regni Hungariae, 123—390; novus impetus in s. unionem (1751), 600; schisma inter Valachos renovatum (1742), 557—560; ut apud Serbos episcopus audiit apud eos vladika, 154. 160. — Valachi seu Rumeni erga viros de natione bene meritos grati sunt, 402. 461. 528. 612. 1032.
Waldhausen Ferdinand., S. J., praepositus provinciae Bohemiae S. J. (1702), 351.
Valerianus, imperator Romanus 253—259, † 269), 568.
De Wallis Franc. Paulus, comes, regius commissarius ad diaetam Transilvanicam, caes. generalis (1732), 516. 800.
Valvasor Joannes Vikhart., liber baro, Carniolus, scriptor insignis, nat. 1641, † 1693; ejus: Typographia Carnioliae, 735.
Valyi Joannes, episc. Eperjesiensis rit. gr. (1882), 910. 1081.
Vancea de Buteas'a Joannes Ev., archiep. Alba-Juliensis et metropolita (Rumenorum), rit gr. c., dignus successor Athanasii Angelu (1865), 97 693. Ejus judicium de usu Kalendarii, 1081.
Wandermann Henricus, missionarius S. J. CPoli, victima caritatis † 1696; 970.
Vaníček, Spezialgeschichte der Militärgränze, Wien, 1875, 702.
Vanossi Anton., S. J., praepositus provinciae Austriae (1735), 1014.
Váradinum (Magno - Váradinum, Gross - Wardein, hung. Nagy-Várad), urbs Hungariae, comitat. Bihar, ad fluvium Sebes-Körös, orientaliter a Kecskemét; episcopalis sedes utriusque ritus, latini et graeci; initia episcopatus r. g. c. (1748), 603. 604; erectio dioecesis, 647; incrementum episcopatus, 674. 765; synodus dioecesana 1882, 696; brevis notitia episcopatus rit. gr. cath. Magno-Váradinensis, v. Papp-Szilághyi; series episcoporum, 525. 692; episcopi r. g. c., v. Darabant, Dragosy. Erdélyi. Kovács, Olteanu, Papp-Szilághyi, Pavel, Vulcanu. Episcopi rit. lat. Csáky Emeric., Csáky Nicol.

Vargyas Stephan., S. J., Hungarus, † 1751 aetat. 34, inter Scriptores laudatus apud Stöger, p. 376; 485. 1019.
Várhely, v. Sarmiz.
Varsavia (pol. Warszawa), metropolis Poloniae, 987.
Warszewicki Stanislaus, S. J., variis iisque difficillimis legationibus atque apostolicis missionibus celeber, 986. 987. 988. 1027.
Wartan Jos. Estegar, v. Estegar.
Vas, dominus Transilvanus, calvinista (1698), 219.
Vaz Ignat., S. J., victima caritatis Albae-Juliae in Transilvania, † 1738, 531. 532.
Vecchi Gabriel, comes, eques ordinis s. Mauritii et Lazari, supremus campi vigiliarum praefectus, colonellus et commendans in Szigeth (1690), 789. 790. 791.
De Veinsenberg Joannes Theodorus, caes. consiliarius intimus, aulicus secretarius referendarius (1698), 195. 196. 342.
De Weiss Conradus, aedilium praefectus in Transilvania (c. 1731), 527.
Weissenburg, v. Alba Julia — Griechisch Weissenburg, v. Belgrad.
Weitzen, v. Vaczinum
De Welsberg Guilelmus, sodalis marianus Oeniponte (1600), 1004.
Venetiae. civitas Italiae; archiepiscopi Philadelphiae rit. gr. sedem habebant Venetiis ad s. Georgium (c. 1701), 106.
Vering Frider., meritissimus professor juris canonici in Universitate Pragensi, 565.
Verricelli Angelus Maria, cler. reg., Neapolitanus, † 1656. Cfr. Hurter, *Nomenclat. liter.*, t. 1., pp. 893—894; 36. 38. 41. 67. 359.
Verziereszki Oxendius s. Ochendius, studuit Romae, Armenorum apostolus in Transilvania, episcopus Alladiensis et apostolicus Armenorum vicarius in Transilvania (1686, † 4 Martii 1715), 263. 421. 919—924.
Veszprém (Wesprim), urbs Hungariae haud procul ab Alba Regali, episcopalis sedes sub archiepiscopo Strigoniensi; episcopus v. Lippay.
Veterani Fridericus, comes, Italus, austriacus mareschalcus, in caes. militia c. ab 1683, pugnavit in Hungaria in Mármaros contra Turcas et Tökölium, tum in Transilvania; occubuit prope Lugos 1695. Breve elogium dant Zedler, *Univ.-Lex.*, t. 48., p. 358; et *Biographie universelle*, t. 43, p. 267.; 1048. 1049. 1059. 1016.
Viale-Prelà Michael, cardinalis, pronuntius apostol. Viennae (1855), † Bononiae an. 1860; 682.
Viart s. Viard Petrus, lib. baro, bellidux generalis in Hungaria, † 1718. Laudatur apud Zedler, tom. cit., pp. 550—551; et in Biographie universelle, t. 43., p. 280 (edit. 2.); 508
Vicarii apostolici, 580.
Vicarius urbis Romae qua judex ordinarius Romanae curiae ejusque districtus, 580.
Victor, Romanae ecclesiae presbyter in concilio Nicaeno (325), 878.
Vidinum, antiquitus jam urbs Bulgariae occidentalis ad dexteram Danubii, 736.
Vienna. metropolis Austriae, 4. 8. 87; aedes s. Annae, domus probationis S. J.. 4. 8. 367; collegium Pázmánianum, v. Pázmány; theologorum Viennensium sententia de archiep. Alba-Juliensi Athanasio denuo consecrando (1701), 100; conferentiae Viennenses inter eundem Athanasium et Kollonichium habitae (1701), 274—279; Vienna a Turcis obsessa (1683), 6. 189. 1023. — Caesarea literarum academia. de historia Unionis ecclesiae orientalis in terris Coronae s. Stephani optime merita propter egregios commentarios Dni. Fiedler in Actis academicis promulgatos, v. Fiedler; sed male accepta propter libellum Dni. Schwicker in vulgus emissum (Archiv für österr. Geschichte, t. 52), quum famosa haec scriptura multiplici

ex capite contra veritatem et justitiam pugnet, v. Marča, Schwicker, Svidnicensis; et cfr. etiam Zeitschrift für kath. Theologie, 1884, p. 830.
De Vierding, v. Seeau.
Viknedius, Transilvanus Calvino addictus (c. 1700), 256.
Wilhelmus III. (Guilielmus), rex Angliae (1688—1702), 354.
Wilkinson John Gardner, consul Angliae; ejus: Descriptio Valachiae et Moldaviae, 1014.
Villaković Sava, parochus rit. gr. in Dombo in Hungaria (1690), 789.
Vincentius, Romanae ecclesiae presbyter in concilio Nicaeno (325), 878.
Vincentius Joannović, metropolita Carlovicensis, † 1737; successor ejus fuit Arsenius IV. Joannović Šakabent, 558.
Vincium (Vincz), oppidum Transilvaniae prope Albam Juliam, 149. 167. 928. 1060.
Winckler Joseph., S. J., missionarius apud Valachos Transilvanos (c. 1771), 635.
De Virmondt Hugo Damian, comes, legatus Austriae CPolim (1719—1720), 961.
Visarion, v. Bessarion.
Visitatio canonica, munera episcopi dioecesim visitantis, 896. 897.
Vitelleschi Mutius, praepositus generalis S J. († 1645), 115. 116. Societatis res sub magno hoc praeposito (1615 — 1645) gestae a J. C Cordara scriptae extant, duobus tomis comprehensae, qui editi in Urbe Roma sunt, alter 1750, alter 1859: qua in re per errorem lapsus Döllinger scripsit an. 1882, secundum tomum manuscriptum tantum in archivo servari (Beiträge zur politischen, kirchlichen u Cultur-Geschichte, t. 3. p. IX.).
Vitrimontanus Melchior, S. J., Oeniponte (1600), 1003.
Vizkeleti, v. Csete.
Vládyka (vladika), dominus, δεσπότης, generatim designat eum, qui regit, imperat, dominatur, in lingua ecclesiastica slavica et apud antiquos Rumenos episcopum, 438. 525. 526.
Vladislaus (Vladislav) I. (1490, † 1516), rex Hungariae, 402. 586.
Vogelmeyer Franc., S. J., praepositus provinc. Austriae (1702), 17.
De Wolkenstein Joannes, sodalis marianus Oeniponte (1600), 1003.
De Wolkenstein Vitus, sodalis marianus Oeniponte (1600), 1004.
Volodzko Ignatius, procurator generalis Ordinis Basiliani (1766), 905. 906.
Vopiscus Flavius, romanus auctor historicus, ad finem saeculi 3. post Chr., ejus: Historia augusta, 141.
Vratanja Simeon, Ordinis s. Basilii, episcopus, c. annum 1600 cum multis nationis suae e Turcia (Serbia), in Serbiam Austriacam emigravit. A Summo Pontifice Paulo V. creatus est abbas commendatarius monasterii s. Michaelis in Monte Marča ab episcopo Zagrabiensi fundati, a gubernio Austriaco episcopus Svidnicensis dictus, † 1630. Fuit episcopus cunctorum Serborum unitorum tum in terris Austriacis tum in provinciis vicinis, a mari Adriatico per totam Dalmatiam, Croatiam, Slavoniam, immo et Hungariam; 704. 705. 733. 737. 738. 739. 740. 741. 743. 744.
Vučinić Georgius, 14. episcopus Svidnicensis gr. r. c. (1727 — 1733), successor Raphaelis Marković, 712. 755.
Vukan (Vuk, Vlk, Vlkan, corrupte Vulcanus), rex Dalmatiae et Diocleae (in Zeta et Chlum), magnus Županus (1204), filius Stephani Nemanja, magni Župani Serbiae, 701. Vide Stephan. Nemanja.
Vukovár, oppidum in Syrmio, ad effluvium fluvii Vuka in Danubium, 805.
Vuksan e Tominovac, V. comitat. Požegani in Slavonia, (1701), 753.
Vulkanu (Vulcanu) Samuel, episc. Magno-Váradinensis rit. gr. (1805, † 1839), 674.

Wurzbach Constant., eques, nobilis a Tannenberg, Labaci natus an. 1818, multa scripsit, in quibus eminet: Biographisches Lexicon des österreichischen Kaiserstaates, 1856, nondum absolutum; lectorem commonet de fallaci historia Michaelis Cserei, 217; alias saepe adhibetur 8. 541. 543. 564. 569. 577. 643: opus est sane egregium; cl. auctor tamen identidem se fallaci exterorum auctoritate in errorem non voluntarium induci est passus, 852; et v. Zeitschrift für kath. Theologie, 1884, p. 830.

Z.

Zaccaria Franc. Anton. S. J., domo Venetus † 1795, aetat. 82. Eo laboriosorem virum, inquit Hurter, *Nomenclat. liter.* t. 3., pp. 421, in universa historia literaria vix invenies. Nulla fuit disciplina theologica, in qua non excelleret; nullum eruditionis argumentum, in quo esset peregrinus; nulla theologiae pars, quam non operibus sive a se compositis, sive ab aliis elaboratis quidem, sed sua cura auctis, illustratis, retractatis, atque iterum editis illustraret; ferme omnium sui aevi in Italia literariarum molitionum extitit socius, adeo ut mirandum sit, unum virum tot operibus scribendis edendisque fuisse parem. — Quo exordio praemisso auctor summarium vitae cum indice operum exhibet pp. 422—435, studioso lectore, quoad plenos librorum titulos, relegato ad de Backer, *Biblioth.*, t. 3., pp. 1637—1692, (2. edit.) 329. 543. 788.

Zachovski Cyprianus, catholicus totius Russiae metropolita rit. gr. (1674—1693) dignis laudibus exornatus breviter apud Kulczynski, op. cit., p 135—136, et fusius apud Pelesz, op. cit., t. 2., pp. 274—287, 856.

Zacynthus (h Zante), insula maris Jonici, (Peloponneso ad occasum adjacens, cum urbe episcopali cognomine sub archiepiscopo Corcyrensi, olim sub dominio Venetorum, 746.

Zagrabia (croatice Zagreb, germanice Agram), metropolis Croatiae, olim episcopalis sub archiepiscopo Colocensi, ab anno 1853 archiepiscopalis cum episcopis suffraganeis Bosniensi seu Diacovensi et Syrmiensi, Segniensi et Modrušiensi, ac Crisiensi rit. gr. 8. 705. 803. 1038. 1040; fundatio seminarii pro Serbis unitis (1682). 703. 705. 706 707. 723. 748. 765; fundatio seminarii patrum S. J. (1678), 708. 709; episcopi v. Borković, Branjug, Galjuf, Klobušický, Petretić.

De Zagrodino Thomas, ord. Praedicat., episcopus Ceretensis et Moldaviensis, ad hanc sedem ab Alexandro VI. promotus die 20. Sept. 1497, 6027.

Zakrzeska Anna, Polona, mater principissae Sophiae Bathori, 846.

Zalathna (Alburnum Romanorum cum collegio aurario, rum. Zlatn'a; Goldenmarkt s. Klein-Schatten). montana urbs Transilvaniae, comitatus Albensis inferioris, ad fluvium Ompoly, 927.

Zalenski Leo Slubicz, metropolita et archiepisc. Kioviensis gr. r. c. (1679. et metropolita a 1695, † 1708), 865—867.

Zamość (Zamoscia, Zamoscium, Samoscia, h. Zamostje), olim urbs Poloniae, in Russia nigra et Belsiensi Palatinatu, haud procul a Lublino, 430. 983; celeberrimum concilium provinciale Ruthenorum (1720), 430.

Zara, (lat. Jadera, croat Zadar), urbs antiqui Illyrici, nunc Dalmatiae caput, archiepiscopalis. Alias suberat Venetis, jam cum tota ora litorali paret Augustissimo imperatori Austriae; parochia s. Eliae, 786.

Zedler Joan Henric., domo Vratislaviensis. nat. an. 1706, de re literaria optime meritus, plura

vulgavit, in quibus eminet notissimum Lexicon tomis 64 comprehensum: Grosses vollständiges Universal-Lexicon aller Wissenschaften und Künste. Lipsiae 1732—1750. Vitam suam inseruit t. 61., pp 309—311; 1008.

Zeitschrift für katholische Theologie, Oeniponte, Rauch, inde ab anno 1877 publicatur 10. 97. 100 140. 152. 153. 163. 167. 189. 191. 246. 265. 269. 304. 317. 351. 352. 362. 385. 506. 695.

Zékány Joannicius, episc. Mármarosiensis (1658—1684), 388.

Železna (Ferrara), urbs Bulgariae, 1061.

Zerinia, v. Zrini.

Zeručić Moyses, monachus Marčensis (1737), 756.

Zibaldone del Farinaccio (Prosper Farinaccius), Romanus, canonista, † 1618; 938.

Zimmerlehen, castrum nobilis Ferdinandi a Kuepach, in perantiqua parochia Velis (Voels) prope Bulsanum, in Tiroli, ubi mortem obiit princeps Moldaviae Petrus Schiopul, 996.

Zimmermann Venceslaus, S. J., regens convictus S. J. Novaedomi in Bohemia, a Rákóczio ejusque in studio sodalibus ob benignissimam in munere affabilitatem unice amatus (1686), 1052.

Zingari in Transilvania, 259. 509. 603.

Zocz, dominus Moldavicus, (1595), 1000.

Zopolaratunian Jacob, orientali suo ritu retento ingressus Ordinem Capuccinorum (1881). 94.

Zorčić Paulus, ex unitis parentibus rit. gr. prognatus, a pueris in Illyrico hungarico collegio Bononiae in catholica fide et moribus sedule educatus et qua unitus presbyter in monasterium Marčense receptus Dein nominatus est octavus antistes Svidnicensis, titulo Plataeensis i. p. i. consecratus (1671), † 23. Januarii 1685), qui fuit vicarius episcopi Zagrabiensis, residens in monasterio Marča. Successorem nactus est Isaiam Popović, 705. 707. 711. 712. 713—717. 720. 721. 742. 744. 747. 748. Eum Schwicker falso tradit schismaticum episcopum antea fuisse, et serius tandem privatae suae utilitatis causa Unionem acceptasse, 712.

Zorčić Marcus, uterinus frater Pauli Zorčić, nonus episcopus Svidnicensis et Plataeensis rit. gr. (1686 — 1688), 717 — 720. 721—730. 744.

Zrini (Zerinius, Zrinje, hung. Zrinyi) Helena, comitissa, ab anno 1666 uxor Francisci I. Rákóczy, principis Transilvaniae; erat filia Petri Zrinii, unius e praecipuis conjurationis moderatoribus, unde et maritus ejus Franciscus I. Rákóczy ipse eodem crimine implicitus est. Marito defuncto 1676, iterum nupsit Emerico Tökölio, novae conjurationis capiti. Post multa tristia fata secuta est maritum 1699 in urbem Nicomediam Asiae minoris, ubi suorum orbata auxilio necessaria vitae adjumenta invenit apud PP. Societatis Jesu; † 1703, in ecclesia ejusdem S. J. sepulta, 98 847. 965. 966.

Zrini Petrus, banus, cum Nádasdio, Frangipanio, Rákóczio, Tattenbachio magnae in Caesarem conjurationis socius, ejusdemque a Wesselénii morte princeps ac moderator, majestatis crimine convictus, Neostadii crudeliter obtruncatus periit a. 1671; 715. 747.

Žumberak, v. Sichelburg.

Zzabo-Falva, pagus Moldaviae, 1026.

Indicem ordinante P. Romano Voříšek,
parocho Václavicensi in Bohemia.

LIBER I., *ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ,*

COMPLECTENS

DUAS QUÆSTIONES PRÆLIMINARES,

AGENTE HUNGARIÆ PRIMATE,

IN S. CONGREGATIONE S. ROM. ET UNIV. INQUISITIONIS TRACTATAS,

ALTERAM

DE USU RITUS GRÆCI MISSIONARIIS LATINIS CONCEDENDO,

ALTERAM

DE GRÆCORUM ORDINATIONIBUS SUB CONDITIONE ITERANDIS.

ACCEDIT

INSTRUCTIO MISSIONARIORUM

SACRA UTRIUSQUE ECCLESIÆ UNIONE PANGENDA

INTENTORUM.

QUÆSTIO I.

UTRUM MISSIONARIIS LATINIS CONCEDI POSSIT USUS RITUS GRÆCI?

Caput I.

Notitia personarum in tractanda Causa partem nactarum.

§. 1.

Leopoldus Cardinalis a Kollonich, Causae promotor.

Leopoldus Kollonichius a Petro Pázmáno Primate sacro fonte lustratus, a Georgio Széchenyio item Primate ordinibus insignitus, purpura, religione, doctrina, beneficentia, pulcherrime utrumque Principem expressit in Sede Strigoniensi, quam beneficio M. Leopoldi, virtute comite, inscendit anno 1694 die 14. Julii. Ut primum ab Innocentio PP. XII. Apostolicae auctoritatis robur impetravit, morem suum secutus nihil non egit, quo laboranti religioni opem operamque sollicitus pastor impenderet, disciplinae clericalis legumque canonicarum integritatem conservaret, religiosas familias per Hungariam latius propagaret stabiliretque; errantem denique populum purae atque sincerae religioni redderet.

Posoniense templum, quod anno 1672 catholicis sacris tribuit ac S. Salvatori consecravit, Collegio Societatis Jesu condito, anno 1698 adversum quosvis hostes religionis firmavit. Sub idem tempus curas pastorales ardoremque Apostolicum, quo semper flagravit, in Daciam transmisit; utque Valachorum populus abdicato schismate Romanae Ecclesiae sese adjungeret, felici sane opera perfecit. Theophilus, Valachorum Episcopus, quive eum in hoc munere secutus est, Athanasius, cum omni clero Photium ejuravit, magna utique accessione Ecclesiae catholicae, cum facile centum et amplius mortalium millia errorem posuerint. Ea occasione Domus S. Adalberti Tyrnaviae pauperum adolescentum usibus destinata, opibus est aucta, ad alendos nempe clericos, qui excolendis Valachis operam navarent.

Civili bello ardente Hungaria, ne quod detrimentum caperet orthodoxa religio, pro viribus suis elaboravit. Tandem anno 1707 die 21. Januarii, Viennae, in praesentia R. P. Gabrielis Hevenesi, quo arbitro conscientiae uti solebat, mortale pensum explevit. Corpus tantisper depositum in aede s. Annae Domus Probationis, ut supremis tabulis statuerat, quarta Aprilis secundo Danubio Posonium devectum, in templo S. Salvatoris sine funebri pompa compositum fuit. Ibi hodieque rubro marmori incisum epitaphium est legere:

EMINENTISSIMO S. R. E. CARDINALI
LEOPOLDO E COM. A KOLLONICS,
EQ. MELIT. NITR. NEOST. JAUR. EPISC.
COLOC. ET STRIGON. ARCHIEP.
QUI
ZELO PRO DEO ET ECCL. INDEFESSO
TURC. JUD. SCHISM. HAERET. $\frac{M}{CC}$ CHRISTO ADDUXIT.
FIDE IN REGEM ET PATRIAM INTEGERRIMA
AERAR. REGIUM PROCURAVIT ET AUXIT.
CHARITATE IN PROXIMUM SINGULARI
VINCTOS, ORPHANOS, VIDUAS, AEGROS, MILITES
AERE, VICTU, HOSPITIO DONAVIT, ALUIT, FOVIT.
PRINCIPI DE OMNIBUS OPTIME MERITO
NAT. COMAROM. MDCXXXI. DENAT. MDCCVII. VIENNAE
URBE, A PESTE CURA SUA, AB HOSTE AERE DEFENSA.
OB TEMPLUM HOC S. SALVATORIS ET GYMN.
A. MDCLXXII. JUBENTE MAGNO LEOPOLDO CAES.
CUM VITAE PERICULO REAE HAERESI EREPTUM,
COLLEGIUM E FUNDAMENTIS ERECTUM,
ASSERTORI, VINDICI, PARENTI SUO HIC CONDITO
SOC. JESU POSON. GRAT. MON. POS. 1737.

Sed redeundum nobis est ad natales, atque vitae honorumque gradus, ut Kollonichsium cognoscamus. Apud Comaromium anno 1631 die 26. Octobris in lucem editus est Leopoldus undecim fratrum natu minimus, Patre Ernesto a Kollonich[1]) veterano Duce, atque id temporis

[1]) Nomen *Kollonich* varii varie exprimunt, quod compositum illum, quem slavica litera finalis ћ, *Tje*, obtinet, sonum diverse, pro cujusque linguae genio, in sua elementa resolvant. — Potestas propria characteris ћ congruenter fere exprimeretur germanice per conjunctas literas *tch* (Kollonitch) vel *tje*, Germanorum hac j consona (simili ѣ Russorum) sono vocalis i exilis rapidissime pronunciata, ut in gallica voce *Matthieu*, hungarice per *ty* (ut in atya);

praesidii Gubernatore; Matre Elisabetha a Kuefstein rarae pietatis matrona. Pueritiam domi apud praeceptores praestantissimos exegit, fructu tum docentium industriae pari, tum discentis ingenio, id est, maximo. Sublimiorum scientiarum causa Viennam translatus, Ferdinando IV. Hungarorum Regi ab obsequiis fuit. Subinde Equitum Melitensium Ordini nomen dedit, bellicos fastos suorum Majorum aucturus. Urbem Candiam a Mahomete IV. terra marique obsessam defensavit, Dardanellas victor est tuitus. Septem supra viginti barbarorum triremes, viginti et unam Melitensium adortae, anceps et cruentum certamen fecerunt. Kollonichius uno saltu se in hostile navigium projicit, ac elato candidae crucis vexillo, suo exemplo et periculo, usque adeo suos commilitones incitavit, ut inimica classe partim capta, partim mersa, nobilem victoriam patrarint. Auctor victoriae a Magno Ordinis Magistro Melitae Castellanus est dictus. Biennio hanc provinciam gessit non minore sui gloria, quam Christiani nominis accessione. Quippe et turpem captivorum nundinationem abolevit, et mancipia aere suo in libertatem asserta, Christiana prorsus caritate fovit. Post hujusmodi virtutum documenta, duarum arcium praefecturis, alteri Maylbergensi in Austria, alteri Aegrensi in Bohemia admotus, utramque alieno aere obrutam, suis opibus veluti de integro Ordini restituit. Quae dum exporrecta fronte procurat, prope erat, ut alienae invidiae victima caderet. Alter, nescio quis, venenum Kollonichio paratum, ignarus hausit.

Tanto discrimini ereptus clericum induit; regressusque in aulam anno 1659 a Leopoldo I. auream clavem, Caesarei favoris non leve indicium, accepit. Praesul datus Nitriensi Ecclesiae ad annum 1698 sacras aedes et muros praesidii refecit. Sed sponte abdicato hoc Episcopatu, aerarium Regium administrandum suscepit. eo ipso anno, quo Lutheranos templo et Gymnasio, quae illi spreto regio decreto, summa festinatione exaedificarunt, Posonii depulit. Cum hac praefectura Neostadiensem Episcopen ita conjunxit, ut utrumque munus ad unguem explerit. Et tamen aerarii cura decedendum fuit, vetere lege in comitiis anni 1681 instaurata: *Thesaurarius sive Perceptor regiorum proventuum saecularis sit.*

---

verum commodius dicunt Germani Kollonitsch, Hungari Kollonics, ac si esset ц Russorum. — Latine olim transscribebatur ћ per c δασυνόμενον = ch (Kollonich), modo jam Croatae aspirationis notae h substituunt accentum = ć (Kollonić). — Terminatione latina nomen promiscue Kollonicsius et Kollonichius exhibetur. — Itali et Galli, qui plures illos, ex quibus adaequatus valor characteris ć conflatus est, sonos conjunctis literis suis exhibere vix possunt, scribunt Collonitz. — Veteres secuti, nos ope δασείας vocabulum exprimimus (Kollonich), ea praesertim de causa, quod sic transscriptum in monumentis authenticis ecclesiae Strigoniensis occurrat.

Nihil inde commotus eadem, qua nuper constantia, Rempublicam curavit perpetuo. Illustre documentum constantis animi dedit anno 1683 dum barbarus universis viribus Orientis Viennam cinxit. Huc se conjecit intrepide Kollonichius, aliis fugam arripientibus. Fervente obsidione, quid egerit in salutem urbis, illius aevi scriptores profusa enarratione persequuntur. Ex iis hoc unum enotamus, Turcarum ducem, magno proditionis praemio proposito, insidias vitae ejus per sicarios fecisse; quum enim Kollonichius non modo verbis, sed et exemplo et auro milites civesque ad strenuam urbis defensionem adeo accenderet, ut infaustus obsidionis successus non immerito illius auxiliis ac fortitudini imputaretur a Turcis, Vezirius Sultano tantae morae impatienti pollicitus est, se mox perniciosissimi hujus hominis caput Constantinopolim transmissurum. — Fuso fugatoque hoste, quae spolia legerit commemorat Historia M. Leopoldi, tom. 1, l. 8: *Ut ne Kollonichius, defensionis nempe pars magna, sua praeda vacaret; orbos infantes prope quingentos totis castris ipse conquisivit, et paterna denique caritate, curis, impendiis rite educandos suscepit. His addidit pari fere numero, quos expugnatis Szigetho, Petrovaradino, Eszeko, re familiari destitutos reperit.* — Leopoldus Caesar viri merita remuneratus, ei Jaurinensem Episcopatum contulit anno 1685 et spem rubei galeri fecit. Operae pretium fuerit, partem epistolae Leopoldinae adferre, qua Innocentio PP. XI. Kollonichium commendat. *Talem omnino esse arbitramur Reverendum, devotum, nobis dilectum hactenus Neostadiensem nunc vero nominatum Jaurinensem Episcopum Leopoldum de Kollonich, qui quum virtutem suam, suumque pro animarum salute et Christianae Reipublicae conservandae zelum adhuc nuper luculenter probarit; quando non tantum grassante per provincias nostras haereditarias pestifera lue, gregi sibi concredito fidelissimus Pastor contempto mortis periculo constanter adfuit, sed etiam urbi nostrae Viennensi, in ultima obsidione, sponte se includi passus, milites, cives, aliosque ad fortitudinem, et acerrimam propugnationem verbis, exemplo, et liberalitate sua incitavit, multorumque inopiae et necessitatibus, propriis opibus subvenit, tum alios etiam semper, ex quo Episcopatibus suis successive Nitriensi Neostadiensique praefuit, tantae pietatis, vitaeque, et morum sanctimoniae, necnon inexplebilis sui in propaganda Catholica religione studii specimina dedit, ut quem ei jure praeferamus, habeamus neminem* etc.

Pondus habuit Caesaris commendatio. Namque anno 1686 eo ipso die, quo Buda, Hungariae Troja, in potestatem Christianorum venit, Kollonichius in Purpuratorum Senatum adlegitur. Octava et vigesima Octobris Viennae pileum (Biretum appellant) magnifice juxta ac reverenter accepit. Damus verba Purpurae Pannonicae. *Processit Augustus cum Domo sua, ac Palatinus, cum splendore vestium animi hilaritatem indutus, ad templum aulicum P. P. Discalceatorum*

D. Augustini, nullique delegare volens officium, ipse pileo rubro caput Praesulis frequentatis caeremoniis, et singulari affectus contestatione texit. Tribuit e suggestu latino sermone praeconium novo Vaticano Antistiti P. Christophorus Trautt e Soc. Jesu, Caesareae Majestatis Concionator ordinarius. Auxerunt celebritatem festivae tota urbe acclamationes plaususque.

Purpura condecoratus, a suo ingenio minime discessit; quin imo novo ardore inflammatus, pauperum commodis se totum addixit. Quum opes Praesulis miserorum greges exhausissent, in Basilica D. Stephani ad circumfusam multitudinem e superiore loco verba fecit, causamque miserorum incensa prorsus oratione prosecutus est. Mox Purpuratus Orator ad fores templi constitit, stipemque oravit. Pari caritate in eos ferebatur, qui sub jugo Turcico gemebant, aut vulneribus affecti rude donabantur, ut adeo *Pater Pauperum* jure audiret.

Decedente Innocentio PP. XI. in Urbem profectus, ab Alexandro PP. VIII. Pontifice, cujus electioni intererat, titulum *Presbyteri Cardinalis S. Hieronymi Illyricorum* accepit anno 1689. Biennio post Colocensis Archi-Episcopus dictus, Sedem suam Metropolitanam ferro, et igne vastatam invisit. Sacello exaedificato, ad aras rem divinam fecit, quaeve templa per dioecesim barbari aut diruerant, aut prophanaverant, restituere, statisque caerimoniis expiare coepit; et, quod caput est, animarum Pastoribus attribuit. Per hos gradus honorum ad infulam Strigoniensem pervenit Purpuratus Praesul. De eo P. Martinus Szentiványius in suo catalogo haec pauca ex vero adnotavit: *Leopoldus e Comitibus a Kollonich S. R. E. Cardinalis, quae et quanta bona pro Caesare, Ecclesia, Regno, totaque Christianitate praestet, praestiterit et praestiturus sit, non est hujus loci, et temporis enumerare. Non enim possunt haec pauculis pagellis comprehendi, sed integris libris ad id opus erit. Neque nos praeclara facinora Archi-Praesulis in pugnum coëgimus.* — Viro ingentibus in ecclesiam orientalem meritis insigni ac titulum *Apostoli Orientalium* promerito idem auctor pleniorem panegyricum scribit in Dedicatione opusculi: *De ortu, progressu et diminutione schismatis graeci,* inter alia et his usus laudum praeconiis: *Testatum id omni Tullio facundius reddunt typi et characteres harum nationum (Ruthenicae scilicet, Rascianae et Valachicae), quos magnis impensis de novo fundi curasti; plurima dein Catechismorum millia, Tuo jussu earundem nationum linguis et charactere impressa atque inter plebem ac tenerem aetatem liberalissime distributa, quae sicut his populis ex sola ut plurimum ruditate a Romana Ecclesia recedentibus verba salutis suavissime enunciant, ita Tuum eos erudiendi et ad veram Unionem reducendi zelum disertissime proloquuntur. Quid? quod eisdem de legitime ordinatis Episcopis studiosissime prospexeris; in Croatia Episcopatum Svitnicensem renovaveris; in Hungaria Munkacsiensem*

proventibus auxeris; in Transylvania Archi-Episcopatum Valachorum firmaveris; quod multorum filios ex his nationibus in scholis catholicis educaris; quod iis de victu, vestitu, reliquisque necessariis liberaliter provideris; quod denique, ut tam sanctum molimen futuris quoque continuaretur temporibus, Seminaria pro iisdem perpetuis dotata reditibus, unum quidem Claudiopoli in Transylvania, alterum Tyrnaviae in Hungaria et tertium Zagrabiae in Sclavonia erexeris, vel auxeris: tot scilicet illis gentibus etiam post fata daturus Apostolos, quot probitate ac literis egregie perpoliti ad patrios inde lares remittentur; quod Sacerdotibus, qui Unionem hanc sacram amplexi fuerint, per Diploma Caesareum immunitatem ecclesiasticam obtinueris etc. etc. Sed de vita Kollonichii cfr. Schmitth: *Archiepiscopi Strigonienses*, pp. 172—183 jctis. qui ejus gesta fusius illustrarunt auctoribus indicatis apud Wurzbach: *Bibliographisches Lexicon*, t. 12., p. 362.

§. 2.

Theologi in tractanda Causa socii Cardinalis consiliorum et adjutores.

Gabriel Hevenesi, Causae patronus. — Joannes Galdenblad, procurator in Urbe. — Horatius Oliverius, referendarius. — Nicolaus Comnenus Papadopoli, instructor.

Gabriel Hevenesi S. J.

Hevenesi Gabriel, Hungarus, Miczkae in Comitatu Castri ferrei 24. Mart. 1656 nobili genere natus, et aet. 16. Societati Jesu adscriptus, non minus sanctitate quam doctrina et rerum praeclare gestarum fama in ea illustris fuit. Exacta integerrimo cum candore pueritia, adolescens jam literis aeque ac virtute eminuit, et classes inferiores docens ob singularem modestiam Angelus aut alter Aloysius audiit. Absolutis eximia cum laude studiis tertio probatus et 4 vota professus, Philosophiae et Theologiae Doctor, Rhetoricam et Philosophiam Viennae, Theologiam hic et Graecii sexennio docuit. Ut vero singularibus adregendum dotibus praeditus erat, mox Rector et Magister Novitiorum Viennae in domo Annaea, grave hoc munus maxima omnium approbatione annos ipsos 11 sustinuit; nec minore cum laude Pázmániano Clericorum Hungarorum Collegio Viennae itidem per annos aliquot praefuit. Rexit etiam Collegium Viennense bis ac semel Tyrnaviense. Praefuit quoque toti Provinciae Austriacae ac demum Domui professae. Romam vero a Provincia ad Comitia generalia missus, maximam et hic tum ob doctrinam et prudentiam suam, tum ob vitae religiosae perfectionem aestimationem sui reliquit. Magnus ubique et mirabilis qui ad omnia aptus, quin plura simul gravissimaque negotia conjungere novit. Viennae potissimum degens S. R. E. Cardinali a Kollonich ad

mortem usque a sacris consiliis fuit; a Leopoldo vero Augusto in multorum arcanorum conscientiam admissus est. Duo viri, inquit Vita quae in B P. V. servatur msc. sub n. 12232, Cardinalis a Kollonich et P. Gabriel Hevenesi, plurima et ardua, inter adversarios praepotentes, feliciter confecere negotia, Cardinalem Leopoldum bono angelo Gabriele, et illo Leopoldum Magnum Imperatorem pientissimum movente. Plura in Hungaria Societatis domicilia potentum favore coepit, stabilivit et auxit. Mirum vero, quomodo ei inter tot negotia tempus suppetierit, tot opera conscribendi ac tam amplas collectiones pretiosissimorum documentorum msc. conficiendi. In tanta autem laborum diversissimorum multitudine semper cum Deo conjunctissimus fuit, quin ex hoc fonte sapientiam illam hausit, qua alios in quibusvis animi morbis dexterrime direxit, in sacro praesertim tribunali, in quo tam assiduus haesit, ceu nihil ei aliud agendum fuisset. Quam vero in alios mansuetus, tam in se asper, somno nonnisi quatuor horas indulsit, cibi parcus, flagrorum crebro ac cilicii continuo fere usu corpus lacerare, arcta catena constringere, quae adeo carni increvit, ut chirurgi manu eximi oportuerit. Demissionis inter haec summae, demum vigiliis, rigore vitae et laborum copia enervatus, vir primis haud dubie Patribus adnumerandus, accedentibus gravissimis calculi doloribus, dum esset Praepositus Domus professae, simulque Missionum Castrensium et Daciae Superior, maximo totius Provinciae moerore nondum sexagenarius, plenissimus meritis obiit Vindobonae 11. Mart. 1715. aetat. 59. (A. S. J.) — Librorum, quos edidit, longum indicem texit Stöger, *Scriptores Prov. Austr. S. J.*, pp. 136—139, et ex eo De Backer, *Bibliothèque des écrivains d. l. C. d. J.*, tom. 2, pp. 145—150. Ejus manuscriptorum alienorum amplissima Collectio, tomis 43 constans, inserta jam reperitur thesauris bibliothecae Universitatis Budapestinensis, ex qua in usus nostros inprimis transferimus tomum 24, signatum:

M S C
F F F
Unio Graecorum
XXIV

Hoc volumen igitur in nostro hoc opusculo citatum intelligetur, quando lectorem ad bibliothecam regiae literarum Universitatis Budapestinensis, adhibitis sigglis B. U. B., remittemus.

Hevenesius, integerrimae vir fidei ut erat, vix est credibile dictu, quanta diligentia in genuinos fontes inquisierit quantaque religione documenta illa, quae originalia non sunt, ex archetypis descripserit. Plura ipsi contulimus cum originalibus in aliis bibliothecis et archivis servatis summamque per omnia consensionem deprehendimus. Quapropter Hevenesiana haec Monumentorum Collectio thesaurus est longe pretiosissimus, qui, sub respectu scientifico spectatus, locum vere authen-

ticum constituit, ex quo legitimae rei probationes desumi possunt, quae errandi formidinem excludant.

Eorum quae Leopoldus a Kollonich in salutem ecclesiae orientalis parabat, si non auctor et causa, princeps patronus tamen extitit P. Hevenesi, et speciatim in Causa hic proposita de transitu ad alium ritum nervus erat totius rei gerendae. Cfr. Zeitschrift für kathol. Theologie, 1880, pp. 579—580.

Joannes Galdenblad S. J.

P. Joannes Galdenblad, natione Suecus, anno 1666 lucem vidit, meliorem Romae anno octogesimo sexto, ubi abjurata haeresi Lutherana orthodoxae Ecclesiae et nonagesimo quarto Societati nostrae aggregatus est. Subinde Aristotelis placita excepit Ingolstadii, anno uno doctionis Grammatices Ratisbonae interposito remissus Ingolstadium Theologiae arcana scrutatus est anno uno, reliquos tres Romae absolvit, Sacerdotio ibidem initiatus. Exinde Superiorum voluntate Cardinali a Kollonich operas daturus in Urbe, munus procuratoris in Causa apud S. Congregationem Inquisitionis proposita, fidelis administer, sedulo explevit usque ad exitum negotii an. 1706. In Austriacam postmodum translatus Provinciam, tertio Probationis anno persoluto, Goritiae humaniora docendo annum unum dedit; inde Viennam accitus ministri vices gesserat, ubi secunda Februarii anno 1710 solemnia quatuor vota est professus. Verum ut, quod semper habuit in votis, exequeretur, Superiorum permissu arduas et periculi plenas in Septentrionem missiones non modo suscepit, sed et ea vitae morumque integritate obivit, ut nec sagax acatholicorum odium, quod in illo reprehenderet, invenerit unquam. Fiducia plenus in Deum cum quatuor nostri quoque Ordinis sociis in regno Sueciae feliciter appulsus, regis alloquium intrepide petit et obtinet. Eas in oras se advenisse dicebat, ut Monarcham illum, quem orbis admiratur, coram spectaret oculis. A Rege comiter subridente illud responsi tulit, spectaret igitur libere, quem tam pertinaci itinere terra marique quaesivisset. At percontanti ultra, quod sibi genus, quae Patria, quae vitae ratio esset? reposuit modeste Pater, nobili se genere ortum, peregrinis e terris advenisse quidem, attamen hoc in regno natum, potentissimi Suecorum regis subditum se posse gloriari. Regi nondum quiescenti quum de vitae professione urgeret acrius, tandem P. Joannes sincere aperit, se sub veste saeculari sacerdotem catholicum et quidem Jesuitam tegere; socios quos adduxerat, ejusdem esse Instituti: nihil se aliud a Rege petere, nisi ut liceret tantisper in Patria consistere, ut quosdam concives suos adhuc Romanis sacris addictos solatio spiritus recrearent, nequaquam se limitem a Rege proscriptum transgressuros. Placuit Regi candida hominis cordati oratio; et tametsi initio se mirari diceret, quod inermes in tanta pericula

irent, hujus tamen consilii se patronum fore promisit: inviserent suos libere, etiam si quos possent, ad fidem Romanam adducerent, veste sui Ordinis palam uterentur, sibi curae futurum ut incommodi nequidquam paterentur. Id tamen velle se diserte edixit, personae suae in negotio fidei molesti ne essent, fore aliunde, quae fieri oportet. Subinde mandata addidit aulae ministris, quibus Patrum incolumitati consuleret. — Pluribus igitur annis missionarius ibidem morabatur, tum ut nutantes firmaret, errantes reduceret, tum ut spei melioris adolescentes haeresi subduceret, futuros aliquando Septentrionalis Ecclesiae Apostolos; quod et incredibili cum solatio ac bono catholicorum praestitit. Redux ex Patria in Seminario Nordico Ministrum egerat, donec ob singularem prudentiam ac dexteritatem eidem cum Regentis potestate praeficeretur, quod munus in decimum quartum ultimumque vitae suae annum cum magno domus incremento gessit. Curarum illi prima, ut juventutem sibi creditam optimis monitis et institutionibus imbueret formaretque, ad quod haud parum valebat singularis viri comitas, facilitas, et magnifica etiam liberalitas, qua nullos ad nobilem educationem sumptus fugeret. Pauperum adeo amans, ut non solum nullum a se, qui stipem petiit, vacuum dimiserit, verum etiam famulos Domus graviter reprehendere est notatus, si quem ipsius accessu prohibuissent. Ob insignes animi dotes summis Principibus Ecclesiasticis aeque ac saecularibus apprime gratiosus, in consiliis capiendis perspicax, fortis in exequendo, in rebus adversis tolerandis supra quam dici potest magnanimus, zelo divinae gloriae plenus, verbo vir Apostolicus ad Instituti nostri normam formatus. Ipsis Januarii Calendis anni 1736 felicem, ut sperare licet, videre coepit aeternitatem. (B. P. V. 12130. jct. A. S. J.)

Horatius Oliverius S. J.

Horatius Oliverius, italice Olivieri, Collegii Graecorum in Urbe Rector, ac postea universae Societatis Jesu secretarius, vir politissimi ingenii, nec minus humanioribus literis quam sacris percultus, gravis in consilio, divinae gloriae proferendae et nationis graecae juvandae incredibili zelo succensus, Cardinali a Kollonich operam suam iterato pollicitus est ad negotium apud Summum Pontificem urgendum. Sub initium anni 1705 studium Eminentissimo Patrono professus, inter alia scripsit: Assicuro V. E., che non avrò consolazione maggiore di questa, di vedermi impegnato al servizio della nazione greca sì necessitosa di sovvenimento, e si degna di compassione per l' infelicità dello suo stato. Io vado servendola quì con tutta la debolezza della mia applicazione in quei pochi alunni, che si mantengono dalla S. Sede in questo Collegio, a fine d' allevarli buoni Cattolici, ed abilitarli a guadagnarne altri nel ritorno alle loro patrie, il che è opera di gran servizio di Dio e la più vantaggiosa per il bene de' nazionali. V. E. potrà recar

loro giovamento e profitto di gran lunga maggiore a misura delle molto più vaste idee del suo gran zelo, onde ne attenderò li riscontri, che non potranno se non sommamente gradirsi da N. S., come quello che risguarda con parzialità d'amore la misera Grecia, nè manca di dargliene spesso contrasegni, con desiderio di mostrarglieli sempre maggiori, ove Dio glie n'apra migliore adito con tempi più tranquilli. E quì rassegnando a V. E. le mie somme obligazioni e per il pensiero havuto di favorirmi delle sue lettere e per le grazie dispensate con tanta larghezza in ogni tempo alla Compagnia, faccio per fine all'E. V. profondissimo inchino

di V. E. Roma 31 gennajo 1705

(B. U. B. p. 343). Orazio Olivieri d. C. d. G.

In societatem rei gerendae a Cardinali assumptus et Consultoris ac veluti referendarii sortem nactus, fidem datam Oliverius plene exsolvit, multis epistolis Viennam datis, quas ex Cancellaria Kollonichiana erutas hic sistimus.

Nicolaus Comnenus Papadopoli.

Nicolaus Comnenus Papadopoli, natione Graecus, patria Cretensis, Abbas s. Zenobii, philosophiae, s. theologiae ac juris utriusque doctor, et in academia Patavina sacrorum canonum interpres, concessit naturae anno 1740 aetatis 85. Vir fuit multiplici doctrinarum genere egregie instructus ejusque nomen in clarissimis recentioris Graeciae scriptoribus praefulget. Plura edidit, quae recenset Fabricius in *Bibliotheca graeca*, t. 11, pp. 450—451, (edit. Harles. Hamburgi, 1808). Multa alia reliquit praelo parata, quae servantur in variis bibliothecis msc. Quum Causae huic nostrae parandae atque instruendae esset adhibitus, plures epistolas ad Cardinalem a Kollonich dedit, ex quibus hic selectas quasdam partes ex scriniis bibliothecae Universitatis Budapestinensis primi in lucem emittimus, alias forte in Parergis exhibituri.

Caput II.

Causae tractatio per lustrum continuata ab anno 1701 ad annum 1706.

§. 1.

1701 — 1702.

Causae introductio apud S. Congregationem de Propaganda Fide.

Votum introductorium Nicolai Comneni Papadopoli. — Libellus supplex Cardinalis a Kollonich. — Epistola Praepositi Generalis S. J. ad Provinciales. — Responsum Provincialis Austriae. — Binae literae N. C. Papadopoli ad Cardin. a Kollonich. — Responsum Cardinalis. — Epilogus N. C. Papadopoli.

Epistola Nicolai Comneni Papadopoli ad Card. a Kollonich.

Altezza Emma. Sign. Sign. Prone. Colmo.

Mi giunge solamente oggi la lettera di V. A. Emma. data ne' 24 Agosto, onde perchè la risposta non vada errando altrettanto tempo sulle nostre fallacissime poste quando si tratta d' uscir fuori di stato, la trasmetto al Sign. Verazano, come altre volte V. A. mi perscrisse. Qui non è possibile trovar libri di Greci cattolici fuori del mio: perchè chi stampa qui, o stampa cose indifferenti o in favor degli scismatici nascostamente per timore del Publico. I libri greci cattolici sono nella Propaganda in Roma, donde non altra autorità che quella della Porpora di V. A. potrà ricavarne le copie, che nè pur io sin ora ho potuto avere, benchè a me necessarii in molte materie. Vedo nella lettera di Costantinopoli[1]) uniformi i miei sentimenti a quelli de' dottissimi Padri della Compagnia circa il non riordinar i preti scismatici; e L' A. V. si compiacerà di ricordarsi che glie l' ho scritto. Il patriarca Dositeo è il più arrabbiato Prelato tra gli scismatici, ma insieme

[1]) Epistolam Jac. Caschodi dicit, quam inferius exhibebimus pp. 103—105.

il più stimato di tutti. Io ho commercio con lui, ed ho risposto a' suoi libri e refutato le sue imposture, scrivendo a lui stesso, e se Dio mi darà il modo, stamperò in latino e greco la risposta pienissima, ed in tanto con le buone cerco di domarlo. Se non altro, presto rinunzierà il patriarcato, e sarà suo successore il suo nepote stato, tre anni fà, quì mio scolare, dilettissimo uomo di gran sapere, di prudenza, bontà e buoni sentimenti, e ben affetto a' cattolici. Io, Altezza Emma., tento una gran cosa con N. S., stato mio conoscente in minoribus ed amico, e poi mio Protettor Cardinale. Gli ho mandato una scrittura, in cui gli mostro, che tra Greci scismatici non si farà mai bene, se non si introducono in Grecia i Padri della Compagnia che faccino il rito greco. N. S. è affezzionatissimo alla nazione, dalla quale trahe l' origine la sua famiglia[1]), di cui sa la lingua[2]); è Pontefice prattico delle cose nostre; onde se lui non l' intenderà, ho disperato ogni bene spirituale in commune della Chiesa orientale, perchè son certo, che la fede non entrerà colà senza le scienze, e le scienze non entreranno senza i Padri della Compagnia, nè questi potranno introdurle se non esercitano il rito greco approvato dalla Santa Chiesa. L' A. V. Emma. ajuti le mie industrie intercedendo da Dio tanta grazia e, se avrà occasione, dia mano a questa grand' opera, che solamente può tentar con utilità la gran Religione della Compagnia; e con profondissimo inchino Le bacio la veste

Di V. A. Emma. ummo. devotmo. oblmo. servo

Padova 4 Novembre 1701.

(B.U.B.pp. 315—316). Nicolò Comneno Papadopoli.

[1]) Clemens PP. XI. (Joannes Franciscus *Albani*) Pontificatum gessit ab anno 1700 ad an. 1721. Ejus familia ex iis erat, quae grassante per Orientem Turcarum immanitate, ex Epiro, Graeciae regione, ad Italiam confugientes, ibidem sedes et domicilia collocaverant: qua de re conferri potest Moroni, *Dizionario*, t. 1., pp. 179 seqq.

[2]) Joan. Franc. Albani graecas literas adeo perfecte didicerat, ut decimum septimum natus annum praeter alia Menologii Basiliani partem alteram latine verterit, quemadmodum animadvertimus Kal. t. 1., pp. XXVI et 146. Vide etiam Guarnacci *Vitae Rom. Pontif. et S. R. E. Cardinal.* t. 2, p. 3.

Libellus supplex Cardinalis a Kollonich Congregationi de Propaganda Fide oblatus.

Emmi., Illmi. ac Rmi. Dni.

Non sine gravi animi sensu considero innumeram populi multitudinem pastorali meae curae late per Hungariam a Turcis recuperatam, et alia Regna eidem vicina subjectam ob graeci schismatis errores in aeternae salutis periculo tam misere versari. Et licet pro eorum ad Ecclesiam Romanam reductione varias hactenus vias tentaverim, multosque per Dei gratiam a suis erroribus ad Unionem revocaverim, tamen tum ob nimiam eorum sacerdotum et episcoporum ignorantiam, tum ob nationis inconstantiam saepe delusus, quos optime edita etiam fidei professione unitos habebam, brevi ad vetera dogmata relapsos cum dolore sum coactus experiri. Quare adhibito sapientium et zelosorum, quique nationum illarum genium apprime perspectum habent, virorum consilio, vix aliud certius et magis aptum Ecclesiae graecae cum latina Unionis medium superesse judico, quam si Emmae., Illmae. et Rmae. Dominationes Vrae. pro suo sancto zelo et salutiferae religionis propagandae desiderio id apud SSmum. Dominum Nostrum, interpositis totius Sacrae Congregationis precibus, efficiant, ut is religiosorum ordinum Superioribus, praeprimis tamen religiosissimae Societatis Jesu Generali jure suo imponat, ut illi quosdam e suis religiosis graeci, rascianici, valachici, rutheni vel alicujus ex his idiomatis gnaros in Ecclesiae graecae ritibus instrui, eorundemque habitu indui, graecoque ritu in sacerdotes consecrari curent, et tales in has Ungariae, Croatiae, Slavoniae, Transylvaniae hisque vicinas partes viros apostolicos destinent, per quos juventus, in qua potissima firmae Unionis spes consistit, in scholis bonas literas, et cum his fidem catholicam salvificam a teneris doceatur et maturiores ab erroribus reducantur ac reducti confirmentur. Nec deerit hic ejusmodi apostolicorum subjectorum copia, modo harum partium Superiores de similium ad ordinem receptione moneantur.

Incredibile est, quantus hac ratione, brevi etiam tempore, fructus exspectari possit! Cum innumera haec hominum multitudo eaque ita rudis, ut praeter externum caeremoniarum usum nihil vel de suae vel de alterius fidei mysteriis intelligat, a sui idiomatis rituumque gnaris (alios enim Romani ritus sacerdotes ut suspectos fugit) promptissime se informari patietur. Cujus populi reductio nunc tanto magis urgenda videtur, quanto certius est, Anglos Seminarii fundationem instituisse, in quo juvenes a parentibus graeco schismati addictis natos educare sicque suis erroribus imbuere constituerunt. Imo, quod longe deterius est, idoneis testibus compertum habeo, a patriarcha Constantinopolitano legatos in Angliam Londinum eo fine missos esse, ut Rex Angliae medio Residentis sui apud Portam Ottomanicam efficiat, ut futuris posthac temporibus patriarcha Cpolitanus protectione Regis Angliae gaudere possit. Quae res ut catholicae religioni multis ex capitibus vehementer noxia foret, ita suadet, modis omnibus conatus hos sanctiori consilio praevertamus; quod ego quidem saluberrimum esse judico, si aliqui Patres e Societate Jesu assumpto ritu graeco populos istos accedant eosque more ac Instituto suo erudiant ad justitiam. Qua in re quum ego absens agere minus possim, Emmas., Illmas. ac Rmas. Dominationes Vras. per tot animarum hoc schismate infectarum salutem oro atque obtestor, ut negotium hoc cordi sumere illudque ad optatum finem apud Beatissimum Patrem deducere allaborent. etc.

Viennae Austriae 17. Decemb. 1701.

(B. U. B. pp. 281—283). L. Cardin. a Kollonich.

Literae adm. R. P. Thyrsi Gonzales, Praepositi Generalis Societatis Jesu ad Provinciales Austriae, Bohemiae, Lithuaniae et Germaniae Superioris.

Cognoscet R^a V^a ex adjecto exemplo literarum Emmi. Cardinalis Kollonitsch, quid ipse proposuerit Sacrae Congregationi de Propaganda Fide, et quam honorifice, quae

est ejus in nos benignitas, de Societate nostra sentiat et loquatur. Probavit S. Congregatio consilium; atque ad hoc libenter utetur opera Nostrorum. Hanc ut pro viribus impendamus, suadet, rem a nobis peti Instituto nostro maxime consentaneam, et divinae gloriae amplificandae et promovendae saluti proximorum apprime idoneam, ut evincunt ea, quae Emmus. Cardinalis in praedicta epistola luculenter explicavit. Superest, ut manum operi admoveamus. Itaque dispiciat velim R^a V^a inter oblatos sibi Societatis candidatos, quos ad Graecorum ritum amplectendum, et ad obeundas propositas expeditiones maxime aptos fore ac paratos censeat. Quamprimum vero ad me referat, an et quot ejusmodi homines in promptu se habituram esse speret. Nec dissimulet, si qua occurrat difficultas, quae rei gerendae obstare posse videatur. Interim R^am V^am bene valere plurimum cupio, meique meminisse in suis ad Deum precibus et ss. sacrificiis. (A. S. J.)

Romae, 22. Aprilis 1702.

Ex Responso R. P. Francisci Voglmeyer, Praepositi Provinciae Austriae S. J. circa candidatos missionis graecae d. d. 9. Maji 1702.

P. Provincialis Austriae dubitat ac quaerit:

1°. De modo quo instrui ejusmodi debeant, an jam in ipso tyrocinio an vero post illud? Quando item induendi vestibus graecis et ita in studiis atque academiis nostris educandi?

2°. An Sacerdotium finitis studiis suscipere debeant ab aliquo graeci ritus episcopo, an vero possint ab episcopo latino ordinari, et nihilominus deinde, quando expediendi erunt ad missiones, graeco ritu uti in liturgia?

3°. An Patres aliqui nostri, qui aliqualem linguae Rascianae aut Ruthenicae notitiam habent et ad similes expeditiones parati idoneique essent, possint aut debeant in liturgia uti ritu graeco? (A. S. J.)

Epistola Nicolai Comneni Papadopoli ad Card. a Kollonich.

Altezza Emma. Sign. Prone. Colmo.

Doppo tanto tempo di silenzio scrivo la presente con lacrime di giubilo e tenerezza, per haver l'A. V. Emma. scritto alla Propaganda, che si facessero passar al rito greco Religiosi latini, che allettando con le lettere la gioventù di rito greco insieme l' allevassero ne' dogmi cattolici. Come già scrissi a V. Eminenza, questo è l' unico modo di convertir la Chiesa orientale, e non vi è altro imaginabile, ed io in lunga scrittura ho esposto la mia idea a N. S., e godo di vederla confermata dall' autorità e santità di V. A., perchè così si supplirà al mio nulla. Mi è stata mandata la copia della lettera di V. A. E., perchè dica il mio parere, ed io non ho saputo che baciarla e bagnarla con le mie allegrissime lacrime: solamente ho notato, che questa impresa non si deve commettere ad uomini di varij Ordini, altrimente *populus et populus,* come si fa nella Cina. La sola Compagnia di Gesù è quella pietra piccola, che può abbattere questa gran machina; ogn' altra Religione non è capace. V. A. E. riceva con questi umili miei sentimenti anche i ringraziamenti del mio cuore, e con tutta divozione Le bacio la Purpura

Di V. Emma.

ummo. divotissimo obligtmo. servo

Padova 31 Marzo 1702

(B. U. B. p. 313). Nicolò Comneno Papadopoli.

Uberiores literae Nicolai Comneni Papadopoli ad Cardinalem a Kollonich.

Celsissime et Eminentissime Princeps.

Ut accuratius sensa animi mei Celsitudini Vrae. Eminentissimae manifestem, patiatur, oro atque supplex flagito, ut et latine scribam, eaque libertate utar, quam et

causa ipsa petit, et Vestra Clementia mihi utique pollicetur. Insinuatio sapientissima, quam Celsitudo Vestra Emma. Sedi Apostolicae proposuit circa conversionem populorum ritus orientalis non solum optima est, verum etiam unica, qua sine, in promovenda eadem conversione, ludemus semper operam, nec nisi sumptus ac tempus, spemque omnem atteremus. Hoc certissimum est, latini ritus homines nihil unquam acturos cum Graecis graecosque ritus secutis; quippe hoc ad visum demonstrat tum ipsa experientia, tum suspicio atque, ut ita dixerim, diffidentia, quam habent gentes ejusmodi erga latini homines ritus. Nec mihi quisquam assignabit gentem aliquam orientalis religionis ad fidem Romanam et Unionem conversam, cujus conversio sit opus latini hominis: qui quidem unum atque alterum ad veritatem deducet, sed enim paucos, eosdemque mox ad vomitum redituros. Quo fit ex necessaria consecutione, salutem orientalis ecclesiae per graecos homines orthodoxos quaerendam esse, curandumque, ut in ejusmodi populos homines orthodoxi graeci ritus invehantur, quorum opera id quod toties frustra tentatum est, quia aliter ac hic obsequiose insinuamus, ad felicissimum exitum perducatur. Porro hi orthodoxi homines ritus orientalis eo modo fidem adstruere his gentibus debebunt, quo bonos mores in populis catholicis adstruunt, nempe per institutionem juventutis, quae paulatim ad scientias manuducta et iis principiis instructa, quorum praemissis certissime consecutiones catholicas inferunt, ex se, modo connaturali, ac sensim cum quadam artificiosa incuria illabente, veritatem agnoscent, errorum suorum ineptias deprehendent, nec credent, deberi a se fidem latinae Ecclesiae, sed sibi ipsis: usurpabuntque Samaritanum illud: *jam non propter sermonem vestrum credimus; ipsi enim vidimus*, etc. — Addo omnes Orientales et Orientalium studiosos maxime sapientiam amare maximeque affici erga eos, qui literariam ipsis institutionem parant: quamobrem praecones isti veritatis avidissime recipientur, si gratis sapientiam ac literas pollicebuntur. Et fortassis meis in-

dustriis fiet, ut etiam in Valachia et Moldavia erigantur Academiae, quo non difficile invehimus hos homines ritus graeci catholici, qui scopum nostrum ad salutem animarum praeseferant, hancque ineant regiam viam pangendae tandem aliquando Unionis.

Haec quum ita sint, quaerendi sunt hi homines ad hoc munus idonei.

Et ego quidem coram Deo et Jesu Christo D. N. idipsum diutissime meditatus, sine amore aut studio alicujus, ex sola cupiditate opitulandi Genti meae atque olim Ecclesiae meae, in qua natus altusque sum cujusque haereses diu propugnavi ignorans, scio ad id muneris nullum Graecum qui praesto sit ex Gente ipsa esse idoneum, nec sperari posse ex ipso Collegio Romae instituto eam virorum conditionem, quae tantae rei provinciam queat capessere. — Nam in primis pauci sunt in eo Collegio alumni, iidemque inde non magistri sed discipuli egrediuntur; si qui sunt domum regressi, rebus suis operam navant; si qui etiam disciplinae puerorum se addicunt, lucro labores suos non animarum saluti impendunt, quum plerique aut advocatos se in insulis Venetorum exhibeant, aut in Turconicia medicinam exerceant: atque adeo non videntur fidei in Graecia ritumque graecum invehendi idonei, ut, quod unum sperari potest, hoc sit, si illi domos ac familias suas catholicae Ecclesiae concilient, orthodoxosque virtute sua famaque auri opibus muniant. Quapropter non ii sunt, quos quaerimus, quaerendique supersunt inter solos Latinos, qui ex dispensatione Sedis Apostolicae ad ritus orientales transgressi, sub sanctissimo ritu grande hoc munus et divinissimum salutis animarum Deo misericorditer adspirante, gnaviter exequantur. Id quod si quando Sedes Apostolica permittat, videndum erit, quinam ex Latinis ad executionem tanti muneris apti esse possint.

Existimo autem nullius Ordinis latini homines ad hoc sacrum negotium aptos esse praeter Societatis Jesu sapientissimos et religiosissimos viros. Primo enim hi soli privatis utilitatibus labores suos abstinent, et gratis docent;

2° hi soli gnari sunt juventutis a primis elementis instituendae; 3° hi soli arctissimo vinculo Sedi Apostolicae adhaerent; 4° hi soli habent homines linguae nostrae peritissimos, tum in Gallia, tum in Germania locisque subditis Augustissimo Caesari D. N., in cujus ditione sunt etiam periti linguarum, in quas ritus orientalis extra Graeciam diffunditur; 5° hi supra alios summa dexteritate conversionem populorum tractant, nec ulli magistro in scientiis addicti, ea possunt principia sufficere juventuti, ex quibus sequitur necessario catholica Veritas; 6° horum plus quam reliquorum probatissimi mores sunt, maximeque absunt ab iis scandalis, quibus abundant Ordines exteri[1]); quumque sub directione suorum Praefectorum ad missiones mittantur, non deterrimi quique, ut accidit in aliis Ordinibus, sed optimi ac religiosissimi mittuntur; 7° quum Graeci et eorum asseclae maxime oderint quoscunque Fratres propter insolentias ac praepotentias, propter pessimam opinionem, quam ex eorum qui ibi sunt moribus capiunt, de solis Jesuitis summam habent existimationem, nec ullus est Graecus cui hanc meam cogitationem patefecerim, qui non exclamarit: O utinam tantum boni Graeciae eveniat! Nos beatos, nos certo certius ad antiquam sapientiam adsurrecturos! Hinc plane conficio solos Jesuitas huic muneri esse accommodatos, eidemque solos addicendos; nam si et alios haec sparta receperit, erunt dissidia, invidiae, aemulationes, quales immerito rem Sinicam hodieque turbant. Nec video quid sit difficultatis in his peragendis, nisi Sedes Apostolica sumptum formidet, quem ex munere universalis officii tenetur impendere, ubicunque spes salutis animarum affulgeat, praesertim quum non dubitem, Principes non solum catholicos sed et schismaticos collaturos esse aliquid ad tantum opus, et ni aliud, me ad triremes

[1]) Quod Papadopoli meritissimos antiquorum venerabilium Ordinum missionarios per Orientem constitutos in totum apud Cardinalem reos facit, id enimvero vehementer reprehendimus publiceque respuimus; nec induci potuissemus ad hanc epistolam vulgandam, nisi eam pro genuino sensu aliarum, in quibus memoratur, literarum rite assequendo necessariam vidissemus.

venumdabo, ne tanta animarum jactura sit, quam perpetuis celebro quotidie lacrimis et pro posse ac viribus caveo, destitutus ab omnibus et aerumna tum patriae tum fortunarum pressus.

Jam et aliud quod ad transitum ad ritum graecum latinorum hominum pertinet, neque hoc mihi ullo modo videtur Orbi christiano mirabile. En Societas Jesu sanctissima, castigatissima et doctissima, contra id quod invidi tantae gloriae frendent, ritus Sinarum barbaros et suspectos usurpat, ut Christo eas gentes lucrifaciat, non dedignata est indifferentes moribus suis adsciscere ad Majorem Dei Gloriam et salutem animarum; eritne ut abhorreat, vel ut retineatur, ne mores inducat Ecclesiae orientalis sanctissimos, a ss. Patribus institutos, a Sede Apostolica toties approbatos, permissos Graecis Romae et nuper a Sanctissimo Clemente D. N. solemni quotannis visitatione Ecclesiae graecae pene non canonizatos? Stultitiam propter Christum licet adsciscere, non licebit sapientiam? nec potestas fiet ritus aeque sancti ac severioris etiam disciplinae, et quidem ad tempus, ut tentetur, quo modo unico potest, salus orbis terrarum dimidii?

Video sane, Celsitudo Eminentissima, ad horum directionem opus esse hominem, qui rem totam conceperit reique toti prudenter et ex utilitate eventus praesit; sed si Sanctissimus D. N. voluerit, non deerunt executores: modo ipse rem totam adsumat, nec eam S. Congregationi de Propaganda committat; ibi enim omnia evanescunt, haerent omnia, sive moles negotiorum id exigat, sive quod ex gentium imperitia praesertimque gentis nostrae omnia in elephantem assurgant difficultatibus. Quare de his aut cum ea Congregatione agere, aut eo Sanctissimum Pontificem horum satagentem dirigere, id ipsum est ac rei nullum exitum velle[1]). Ego sane Celsitudini Vrae. Eminentissimae cujus mihi notissimus zelus est, mei consilii

[1]) Quamvis magna in fervidiorem hominem graecum esse debemus indulgentia, id tamen tacitum non patiemur, ut ejusmodi suspiciones in Emmos. Cardinales S. Congregationis de Propaganda Fide conferat.

rationem, ejusdemque fundamenta et modos explico: Deus Opt. Maximus, caetera fortunet, quae certe nullum finem proficuum nanciscentur, ni Societatis Jesu, quae una tantae rei capax est, ministerio committatur. Divina clementia Purpuram Vestram diu et hic sospitet, et aeternae felicitati, quam meretur, reservet, futuram interim mihi et genti meae patrocinio.

Emmae. Celsitudinis Vrae.

humillimus et addictissimus servus

Patavii Kalendis Junii 1702.

(B.U.B.pp.317—320). Nicolaus Comnenus Papadopoli.

Responsum Cardinalis a Kollonich.

Reverendissime Domine.

Cum solatio legi Rmae. Dominationis Vestrae mentem, quam mihi in epistola sua proxime aperuit; nempe orientalis ecclesiae stabilem Unionem cum Ecclesia Romana sperari non posse per latini ritus sacerdotes, sed debere promoveri per doctos et exemplares viros, qui ritu graeco utantur, et juventutem gratis erudiant in scientiis; ad hanc autem functionem aptiores prae reliquis, imo solos Patres Societatis Jesu esse assumendos, neque posse suboriri dubium, religiosissimum hunc ordinem, spe tot animarum lucrandarum, perlibenter quosdam e suis a ritu Romano ad graecum transmissurum; pariter neque Sanctissimum Dominum Nostrum difficilem futurum ad similem transitum concedendum modo sit aliquis, praeter Congregationem, qui rem hanc sibi cordi sumat et apud Eum efficaciter urgeat.

In his omnibus ego sapienti Rmae. Dominationis Vrae. judicio plene accedo, adnitarque viribus omnibus, ut et Rmum. P. Generalem Societatis Jesu ad tam nobilem animarum messem invitem, ac etiam Sanctissimum Dominum Nostrum ad facultatem dandam disponam, ut a ritu latino ad graecum transeundi via pateat ejusmodi operariis. Quo confecto, spero, quod, Deo conatibus nostris benedicente,

orientalis ecclesiae Unio cum Romana, et quod consequens est, innumerarum animarum salus notabile acceptura sit incrementum. Hujus solatii praegustum, quem proxime e Transylvania accepi, communico: ubi quadringentae quadraginta duae nobiles familiae, graeco hactenus schismati addictae, ad unionem catholicam amplectendam sunt adductae[1]). Spes ibidem affulget, quod graeci ritus Episcopus, nobis non ita pridem unitus, in proxima synodo suos ita dispositurus sit, ut imposterum Kalendarium Romanum in festorum celebritatibus sequantur. Pari mihi solatio fuit, dum intellexi, in Moschovia duos Patres Missionarios e Societate Jesu, (incognitos tamen, quod ex hac Religione sint) maximum fructum facere, publice docere, eorum institutionem a compluribus majoris nobilitatis viris discipulorum instar quotidie audiri, apud Magnum Czarum maximo in pretio esse, coram quo nuper dum per juventutem suam scholasticam Comoediam quamdam exhibuissent, is ea mire delectatus, in Popas et Ecclesiasticos suos vehementer invehi coepit, quod nihil simile facere noverint, licet omnem operam suam in unum conferant.

Illud mihi carum foret intelligere, ubi libri de graecis ritibus tractantes, item liturgiae, similesque libri, et, quo pretio, haberi possint. Qua de re si Rma. Dominatio Vestra mihi lumen aliquod attulerit, quosdam usui futuros comparare non omittam. Caeterum maneo

Viennae 11. Novemb. 1702.

Rmae. Dominationis Vestrae etc.

(B. U. B. p. 325). L. Card. a Kollonich.

Ultima epistola N. C. Papadopoli ad Card. a Kollonich.

Eminentissime ac Celsissime Princeps.

Summo gaudio replevit me in Dno. Eminentissimae Celsitudinis Vestrae referta divinorum charismatum epistola. Sane immensa Dei ac Dni. N. Bonitas Purpurae Vrae. ea

[1]) Documenta ad insignem hanc conversionem spectantia prostant in B. U. B. pp. 127—150.

concedit, quae vix poterant sperari in tanta pertinacia eorum, qui ad orientalem Ecclesiam pertinent schismaticorum, quos sanctae industriae Celsitudinis Vestrae Emmae., Dei gratia praeeunte unit Sanctae Matri Ecclesiae. Quin et exponit excelsam ipsius mentem, ut humillimis insinuationibus meis benignum praestet assensum, et polliceatur Eminentissimum Patrocinium. Ego revera non video, quodnam beneficium possit majus conferri orientali Ecclesiae ad salutem, quam Societatis Jesu unicum Institutum in ritu graeco aptatum ad ea patranda mirabilia facta, quorum vi reipsa etiam Catholica Ecclesia formosius et religiosius ubique nitet. Non est, Emme. Dne., magnum quid Orientales Catholicis subjectos convertere; tota rei alea principalis consistit, ut conversi reipsa sibi persuadeant veritatem et sint stabiles in fide; hoc autem a radice tentandum est et educanda pueritia cum iis principiis, ex quibus necessario sequitur fidei catholicae et firmitas et perennitas. Sed, credat mihi Celsitudo Vra. Emma., Romae de hoc perperam cogitatur, sive id eveniat ex multiplici rerum mole, sive etiam ex quodam infortunio Patrum Societatis, quos invidia exagitat ea malignitate, qua viros sanctos et utilissimos Ecclesiae persequitur. Hinc existimo rem non aliter processuram, quam si Celsitudo Vra. Emma. totius negotii telam aggrediatur: et impetrata licentia a Summo Pontifice incipiat seligere ex his sanctis ac doctis Patribus aliquos peritos linguae graecae hosque in suo Instituto graecos faciat, et studiis pueritiae Unitorum praeficiat de facto, ut ea ipsa in graeco ritu faciant, quae faciunt in latino: Id quod si unquam Deus propitius efficiet ut videam, atque hi Patres a me habeant veram instructionem (nam unus calleo modum capiendi homines ritus graeci) et sit Collegium et Studium in Transylvania hujusmodi Jesuitarum graecorum, videbit undequaque accurrere multos causa studiorum, et aperietur porta grandis saluti animarum. Utinam ego possim hoc etiam tentare in Oriente; sed quum praeter verba nihil possim conferre, et alioqui praeter stipendium Lectionis, et illud tenue,

habeam, quia nec beneficia hic habere possum, quum non sim Nationalis, amissa enim patria Creta, nullius sum dioecesis nec benevolum acceptatorem habeo, propterea, quod unice possum confero, nempe desiderium, quod si Celsitudo Vra. Emma. exaudiet, rem faciet Deo gratam et hoc saeculo memorabilem.

Quod attinet de libris: is qui omnium optime de libris tractat est Goarius, cujus notae in *Euchologium*, quod est Ritualis Liber Graecorum, editae sunt Parisiis; sed est liber rarissimus, quo ego quoque, licet pernecessario, careo. Libri vero ecclesiastici Graecorum venduntur Venetiis, sunt autem multi: *Menea, Octoëchus, Liturgiae, Triodion, Paracletice, Pentecostarium, Horologium*[1]), et alii, et caro venduntur. Si jubebit Emma. Celsitudo Vra., ego illos procurabo, nomina recensebo, et pretium scribam, quod paciscar cum Bibliopola graeco, ut videbitur conveniens, deque his omnibus Vram. Purpuram Emmam. certiorabo; multa etiam in iisdem libris adnotabo, quae erunt expungenda, quia in fide non sana, ut feci in illis, quibus utitur Collegium graecum Romae. Editum est etiam in Valachia nuperrime Breviarium Graecorum pulcherrimum et sanissimum, si expungantur Vesperae quaedam de Gregorio Palama, quas si volet adnotabo[2]). Deus Ecclesiae universalis bono, et orientalis peculiarius servet Celsitudinem Vram. Emmam., cujus Purpuram venerabundus exosculor

Celsitudinis Vrae. Emmae.

humillimus et obsequiosissimus servus

Patavii 7. Decembris 1702.

(B.U.B.pp.321—323). Nicolaus Comnenus Papadopoli.

---

[1]) De libris liturgicis Graecorum late disseruimus in utroque Kalendarii tomo, locis in generali rerum indice sub ipsis illis vocibus indicatis.

[2]) Cuncta quae pertinent ad hunc hominem ejusque errorem ac cultum cognoscendum reperies in eodem Kalendario, t. 1., pp. 235—238, et t. 2., pp. 107, 123—124.

§. 2.

1703—1704.

Causa in S. Congregatione de Propaganda Fide pendente, Cardinalis a Kollonich interim ipsi Summo Pontifici supplicat, negotio etiam propria fundatione promoto.

Literae supplices Cardinalis a Kollonich ad Clementem PP. XI.

Beatissime Pater.

Novum Paterno Beatitudinis Vestrae zelo et sanctae in errantes a vero salutis tramite oviculas ad Sanctae Matris Ecclesiae gremium reducendas sollicitudini campum aperio, dum Eidem mea solatia et curas simul graviores filiali submissione communico.

Superabundo gaudio in omni consolatione, dum video, quod, Deo conatibus meis aspirante, innumera variarum gentium per Hungariam, Sclavoniam, Croatiam, Transylvaniam, Valachiam, Sirmium, ac etiam Moschoviam sparsarum, graecum hactenus schisma sequentium multitudo, abjuratis damnati hujus dogmatis erroribus, Unionem cum Sancta Romana Matre Ecclesia profiteri, seque Beatitudinis Vestrae, qua Supremi in terris Christi Vicarii, obedientiae submittere tam liberali successu coeperit, ut actu unitorum census centenorum millium numerum multis excedat. Ad hos in arrepta semel Unione confirmandos adhibeo quidem, quae possum, adjumenta. In eum finem pro illius ritus sacerdotibus, qui se cum Romana Ecclesia publice univerint, varia privilegia ab Augustissimo Imperatore obtinui, quae ut in plurium notitiam venirent, iterato typis subjeci; duos episcopatus, Munkacsiensem et Svidnicensem dotavi; pro Transylvaniensi uti et scholis ibidem graecis actu laboro; in Moschovia missionem stabilivi, ubi scholas a missionariis apertas complures Viri Principes ejus nationis frequentant; Seminarium Tyrnaviae, in quo clerici Theologiae studiis imbui et graeco

ritu informari possint, procuravi; nunc Patriarcham Rascianorum, cum quo plura sexaginta capitum millibus e Turcica servitute Augustissimi Caesaris Protectionem amplexi sunt, ad Unionem cum suis acceptandam dispono[1]). Quae inter ea mentem meam continuo urget sollicitudo, ne initia tam prospera in irritum aliquando recidant. Multorum veterem ad vomitum, levi de causa, redeuntium exempla, innata his populis inconstantia, palmaris in eorum sacerdotibus ruditas, ob tenuis lucri spem projecta in omne nefas animorum volubilitas, eas mihi curas creant, quibus nullibi, quam a paterno Beatitudinis Vestrae zelo remedium sperare possum. — Habito siquidem cum viris qua doctrina, qua virtute conspicuis, ac populorum tractandorum peritia insignibus hac de re consilio, in eam adductus sum sententiam: Unionis hujus Graecorum cum Romanis spem firmam esse non posse, nisi complures viri docti, idiomatum gnari sint in promptu, qui non modo habitum, sed et ritum graecum amplexi scholas illis aperiant et juventutem scientiarum, ut experior, valde avidam sub literaturae cortice avitos errores dedoceant, et saniorem illis aeque ac majoribus doctrinam instillent. Sic fieret, ut qui ex innato in Romanos odio horum doctrinam exosam habent et rejiciunt, illis tanquam sui ritus sequacibus minusque suspectis aures et animos facilius concederent. — Nec difficile mihi foret ejusmodi viros doctos, zelosos et necessariorum idiomatum gnaros ex variis Religionibus invenire, prout nonnulli e Societate Jesu actu se obtulerunt, qui habitu rituque Graecorum assumptis Apostolico more se populorum illorum reductioni ad viam salvificam et institutioni consecrare parati forent, nisi haec una eos moraretur dubitatio, utrum nimirum illi qui ritu romano initiati sunt sacerdotes, ad Divina ritu graeco peragenda transire, uti et vicissim, ubi aetate vel viribus fracti huic muneri Apostolico, aerumnarum pleno, impares redderentur, a suis Superioribus ad communem vitam revo-

[1]) Prostant Acta huc spectantia in B. U. B. pp. 57—61.

cari et romano ritu sacri ordinis munia peragere iterum possint? Quae res licet aliquam forte videatur habere difficultatem, si tamen hinc extrema tanti populi, qui dimidiam fere Europam implet, in re tanti momenti, quanta est aeterna tot animarum salus, necessitas, inde tam luculenta Ecclesiae Dei, quae hinc exspectari tuto potest, utilitas, in considerationem adducatur, non video, cur non omnis difficultas, accedente Beatitudinis Vestrae favore, superetur. Ideo continuis, quibus dies noctesque agor, impulsibus facturus satis, conscientiam meam in sinum Beatitudinis Vestrae demissa hac flagrantique supplicatione exonero, qua oro, quam possum, instantissime, ut Beatitudo Vestra oculos in hanc gentem convulsam et dilaceratam, in tenebris ac in regione umbrae mortis, tanto jam tempore haerentem benigne convertere, ac post alia minus utiliter tentata remedia hoc, mea quidem opinione conducibilius applicare; Regularibus se ad hanc Unionem inter gentes promovendam oblaturis ab uno ritu ad alterum, ex Superiorum suorum dispositione, transeundi privilegium benigne impertiri dignetur. Quem favorem dum ab eximia Beatitudinis Vestrae in animarum salutem providentia firmiter spero, Ejusdem pedibus advolutus paternam benedictionem devotissime praestolor. — Viennae Austriae die tertia Decembris 1703

Beatitudinis Vestrae

Devotissimus filius

(B. U. B. pp. 273—276). L. Card. a Kollonich.

Solemnes tabulae fundationis Janiano-Leopoldinae in favorem Causae factae.

Nos Leopoldus, miseratione Divina etc. praesentium tenore significamus, quibus expedit, universis, quod nos considerantes graeci Schismatis errores latissime diffusos, in quibus tot populi et nationes cum manifesto aeternae salutis periculo tam misere versantur, eo animum induxerimus, ut conatus omnes adhiberemus, quomodo sedentibus

in umbra mortis lucem, tamque periculose deviantibus rectam salutis semitam ostendere possemus. Et quia Graeci, tam Romanos Ecclesiasticos, quam eorum doctrinam suspectam habent, ad debitam eorum Institutionem nullum magis efficax medium esse cognovimus, quam si sui ritus et nationis Ecclesiasticos nanciscerentur, qui doctrina et vitae probitate praediti tam verbo quam exemplo illis praelucerent, gravissimos Schismatis errores, et manifesta aeternae salutis pericula edocerent. Quod ipsum, ob notam nationum illarum ruditatem, ac mediorum pro studiis necessariorum tenuitatem, sperare non poteramus, nisi suppetias aliquas publicas constitueremus, quibus juventus illarum nationum adjuta studiis animum explicare, sicque ad amplectendum eorum ritu statum ecclesiasticum disponi posset. Quem in finem magno labore impetravimus, ut ex defuncti piae memoriae D. Francisci Jany Episcopi Sirmiensis et Abbatiae Pechwaradiensis Administratoris haereditate 18 millia florenorum a sua Majestate Sacr^ma^ in pias causas, juxta meam dispositionem applicanda deputarentur[1]), quibus duo adhuc florenorum millia adjecimus, quam proinde 20 millium florenorum summam, nunc apud Inclytos Provinciae Austriae Inferioris status ad sex pro centum interesse investitam, damus, cedimus, et per modum donationis inter vivos, attribuimus R. P. Rectori coll. Soc. Jesu Tyrnaviensis, praesenti et futuris, nihil Juris, nullamque Juris proprietatem nobis, aut successoribus nostris, reservando hac intentione: primo, ut annuus dictae Summae census pro Collegio Illyrico Tyrnaviae inchoato, id est, pro Rascianae, Ruthenae, Valachicae et Illyricae Juventutis sustentatione et Graecae Ecclesiae cum Romana Unionis promotione fideliter impendatur: non quidem, ut alumni liberalius habeantur, sed ut ritu jam inchoato,

---

[1]) Per resolutionem Caesareo-Regiam titulo „legitimae tertialitatis pro Ecclesia Dei" exscissa ex relicta haereditate episcopi erant triginta millia florenorum pro piis fundationibus, quae tamen „cum Praelato in Pernek, necnon inclyto Praelatorum Inferioris Austriae Statu speciatim essent determinandae". (B. U. B. p. 465.),

vivendi et studendi mediis non destituantur. Secundo, Juvenes ex hac pia eleemosyna educandi, quantum fieri potest, ii sint, qui Statum Ecclesiasticum amplecti, rituque graeco in sacerdotes consecrari velint; si autem tales non reperirentur, admitti etiam ad suscipiendos Romani ritus ordines possunt, modo inter nationis suae homines curam animarum exercere sint parati. Quod ipsum Tertio, juxta modum et formulam in collegio Pazmaniano Viennae consuetam, deposito publice juramento promittent. Quarto, Fundatio haec vocetur *Janiano - Leopoldina,* ut sic et piae recordationis Domini Episcopi Francisci Jany, ex cujus haereditate profluxit, memoria supersit; et sancti Leopoldi cultus, jam ante centum et amplius annos, ut ex antiquis Missalibus patet, in Hungaria solemnis, iterum revocetur. Quinto, Jus praesentandi ad hanc fundationem confidimus zelo et fidei R. P. Rectoris Tyrnaviensis, qui Deum, et Graeci schismatis extirpationem prae oculis habendo, tales eliget, quos ad hunc finem plurimum prodesse posse judicaverit. Quia vero Rmus. Dominus Ferdinandus Jacobus Jany, Abbas de Batha et ad s. Elisabetham Sopronii Beneficiatus, dicti Domini Episcopi ex fratre nepos, nomine suo et haeredum in hanc nostram dispositionem libenter consensit, et eandem ultra adhuc aucturus speratur, ideo habeat ad dies vitae jus tres alumnos, aptos tamen et idoneos, praesentandi. Sexto, Administrationem Superius dicti Capitalis, cum illud Viennae investitum Provinciae contributiones pro hypotheca habeat, dedimus R. P. Gabrieli Hevenesi Coll. Soc. Jesu Viennae Rectori ejusque Successoribus, qui ejus curam gerent, quamdiu ita visum fuerit Superioribus Societatis Jesu, quibus totam alumnorum curam et fundationis directionem committimus, ita ut a nemine, praeter quam ab ipsis dependentiam habeat. Et si quid circa eandem dubii aliquando occurreret, determinatio penes eosdem manebit. Illud per expressum declarando, quod si aliquando, id quod vehementer optaremus, effici posset, ut ipsi Patres Soc. Jesu assumpto Graecorum ritu, aut si hoc fieri non

posset, servato praesenti ritu, missiones aut Scholas inter ejusmodi Graeco Schismati addictos populos inchoarent, ut inquam tales hujus piae fundationis proventibus sustentari possint. Id quod cedat ad Dei Optimi Maximi Gloriam, plurimarum animarum salutem, Graeci Schismatis extirpationem in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.

Actum Viennae 22. Februarii 1704. (B.U.B.pp.293—295).

§. 3.

1705.

Introductio Causae apud Sacram Congregationem Sanctae Romanae et Universalis Inquisitionis,

sub titulo:

SANCTISSIMO
DOMINO NOSTRO
IN
SAC. CONGREGATIONE SANCTISSIMAE INQUISITIONIS
PRO
D. CARDINALI A KOLLONITZ
ARCHIEPISCOPO STRIGONIENSI.

Epistola Cardinalis ad Papam. — Memoriale Gabrielis Hevenesii. — Relationes Horatii Oliverii ad Cardinalem. — Primum S. Inquisitionis Responsum: *Causam esse magnis difficultatibus obstructam; plura talis concessionis exempla exhibeantur.*

Libellus supplex Causae introductorius.

Beatissime Pater.

In pastorali, quod indignus gero, munere nulla re vehementius aut frequentius animum meum impelli sentio, quam ut rudissimam graecorum Schismaticorum multitudinem ad Unionem cum Ecclesia Romano-catholica ineundam disponere adlaborem. Feci hactenus quod pro virium mearum tenuitate potui, nec poenitendo animarum proventu laboribus meis respondente. Unum tamen est quod ad hunc finem obtinendum summe necessarium esse experior; quum autem id in potestate mea situm non sit, ideo ad Paternum Beatitudinis Vestrae zelum confugio,

Eumque imploro, ut benigno Ejusdem indulto nostris in partibus missionariis utroque ritu, tam latino nempe quam graeco, in casu necessitatis Divina peragere et sacramenta administrare concedatur. Quo concesso non deerunt complures, qui non tantum vicinioribus in partibus Graecis ad Unionem reducendis impigre se impendent, sed etiam in remotiores Orientis partes zelum suum extendent, utpote certi, quod quum mixti fere ubique sint latini et graeci ritus sequaces, pluribus animabus opem ferre possint; et ubi demum laboribus fracti missionibusque obeundis impares efficerentur, Missae tamen ritu Romano in domestica quiete peragendae solatio non privarentur. Quod proinde privilegium pro Schismaticorum partibus in tot animarum spem a Beatitudine Vestra benignissime concedendum rogo et spero. Pro quo, uti et Paterna Benedictione humillime supplico. Viennae 21. Febr. 1705. (B. U. B. p. 297.)

Memoriale Gabrielis Hevenesii S. Congregationi Inquisitionis cum epistola Cardinalis oblatum.

Utrum expediat concedi missionariis latinis usum ritus graeci, et graecis latini, ad aliquod tempus, quando ex hoc sperari possit conservatio et propagatio catholicae fidei?

Beatissime Pater.

Eminentissimus Cardinalis Leopoldus a Kollonics, Archi-Episcopus Strigoniensis, Orator, supplicat Sanctitati Vestrae, ut Privilegium Monachis ordinis S. Basilii a pluribus Pontificibus concessum, et postremo a Sacra Congregatione S. R. E. Cardinalium negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium praeposita, die 18. Sept. anni 1648. recognitum et approbatum, uti et ab Innocentio X. die 2. Januarii 1649. confirmatum[1]), respective, et cum proportione, extendere modo infrascripto ad Latinos, vel de novo elargiri benignissime dignetur, ut:

[1]) Authenticum exemplar istorum documentorum Memoriali suo adjecerat Hevenesius (B. U. B. pp. 405—412): quod tamen hic non describimus, quum jam prostet in Magno Bullario Romano, t. 5., pp. 468—469, edit. Luxemburg., anni 1742.

Primo. Sicut Basilianis a Paulo V. per suas in forma Brevis literas die 12. Dec. 1608. expeditas, indultum fuit, *ut in Monasteriis dicti Ordinis,* in quibus sex Monachi degunt, ex eis unus, aut ubi *major numerus* Monachorum huiusmodi foret, duo ex illis *(qui alias juxta primaevum Ordinis S. Basilii institutum graece celebrant)* Sanctissimum Missae sacrificium, ritu latino, pro *spirituali Christi Fidelium,* qui dicti Ordinis Ecclesias frequentant, *consolatione celebrare* possent; proque novo Monasterio *Neapolitano dicti Ordinis* majorem numerum idem Paulus V. *vivae vocis oraculo, sub die 2. Sept. 1615. emanato concessit:* ita Sanctitas Vestra benigne indulgere dignetur, ut Sacerdotes latini, ab Archi-Episcopis vel Episcopis Hungariae, ad Unionem Schismaticorum graecorum procurandam ad eosdem destinati, possint in unaquaque Dioecesi, Provincia, vel Comitatu, prout necessitas, aut evidens utilitas postulaverit, duo, aut tres, quamdiu inter ejusmodi Schismaticos versabuntur, ritu graeco, ab Ecclesia catholica Romana approbato, Missas celebrare, seque probatis et pro missionibus necessariis unitorum Graecorum ritibus accommodare.

Secundo. Sicut supradictum indultum Basilianis datum, non est personale, sed locale, adeoque qui in uno aliquo particulari dicti Ordinis Monasterio ad celebrandam Missam ritu latino deputati fuerunt, si eos ad aliud Monasterium dicti ordinis transferri contigerit, hic praefato ejusdem ordinis Instituto se se conformare, rituque graeco Missam celebrare possunt, et tenentur: Ita dicti latini Sacerdotes, qui inter Schismaticos constituti, pro eorum cum Ecclesia Romana Unione laboraturi, graece Missas lecturi sunt, si eos inde ad partes Latinorum redire, aut a simili operatione revocari contigerit, iterum ad priorem latinum ritum redire possint, et teneantur.

Judicat autem Orator se ad hoc petendum in conscientia obligari; quum enim illarum partium Metropolitanus sit, in quibus videt, imo quotidie gemit innumerabilem multarum centenarum millium animarum, graeco Schismate infectarum multitudinem, ex mera ignorantia,

et eorum defectu, qui eis veritatem explicent, miserrime perire; ad harum salutem procurandam ex Pastorali se officio obligari, et innato etiam zelo urgeri continuo sentit; ex adverso longissima experientia compertum habet, per Romanos sacerdotes quantumcunque illi docti et zelosi sint, nihil apud Schismaticos fructus sperari posse. Inexplicabile namque erga Romanos homines, et maxime Sacerdotes, eorumque ritus odium, et ingenitam aversionem habent Schismatici omnes, quam quotidianis in Romanos calumniis eorum sacerdotes fovent, unde fit, ut suspectum habeant, imo oderint, quidquid Romanam Ecclesiam sapit; vice versa, quum rudissimi sint et e mille non sit unum literatum invenire, caeco quodam impetu, indita nationibus illis consuetudine, illud sine ulla dubitatione, aut ulteriori discussione credunt, eique adhaerent tenacissime, quidquid a sui ritus sacerdote audiunt aut docentur. Quod verissimum esse testabitur, quisquis hos inter homines unquam vixit, aut cum eis egit. Et vel ex hoc patet: miserat Strigonium Emmus. ad graecorum Schismaticorum templum Sacerdotem latinum experiendi causa quid facturi essent; sine mora aufugerunt omnes. Eundem Graecorum more indui curavit, et iterato ad templum misit; quem non modo humaniter exceperunt, sed etiam docibiles se praebuerunt, modo graece celebrare vellet. Hinc post plurima alia tentata, comperit Eminentissimus Orator, nullum aliud ad Graecos cum Ecclesia Romana uniendos efficacius reperiri medium posse, quam si viri zelo et caritate Dei pleni, qui unice animas quaerant, in medium eorum mittantur, qui cum Apostolo *omnibus omnia facti*, se Graecorum ritibus, ab Ecclesia Catholica approbatis et pro missionibus necessariis ex Sacrae Sedis Apostolicae indulto accommodent, sicque eorum animos et benevolentiam lucrati, sanam iis doctrinam suaviter instillent.

Circa hujus indulti concessionem duo in quaestionem venire possunt; unum quidem, *an latino Sacerdoti se ad tempus graeco ritui accommodandi facultas, a Sede Apostolica sine ullius erroris, aut incommodi metu dari*

possit? Secundo, *an conveniens et opportunum sit eam concedere?*

Similem graeci ritus concessionem tuto fieri posse, docent Doctores, et in specie Angelus Maria Verricelli de Apost. miss. tit. 3. de legibus, q. 8. N. 7., quod tanto certius evadit *primo*, quanto evidentius est, communem Sanctae Matris Ecclesiae occidentalis, ac omnium orthodoxorum, etiam latinorum, Sanctorum Patrum sensum esse: graecae Ecclesiae ritus legitimos et aeque sanctos esse, quam sint latinae Ecclesiae ritus, nec hos ab illis plus, quam accidentaliter differre. Sicut proinde *secundo* diversae diversorum etiam inter Latinos caeremoniae aut idiomata in Sacramentorum administratione adhibita, modo ab Ecclesia probata et permissa sint, valorem Sacramentorum, aut similium caeremoniarum concessionem non vitiant, ita graecis ritibus, qui ab Ecclesia et Sanctis Patribus probati sunt, se accommodare, Sacramentorum valori officere non potest. Accedit *tertio* quod exorta Ebionitarum et Nazaraeorum haeresi, qui simul cum Evangelio legalia servanda esse docebant, in horum detestationem tota Ecclesia orientalis et occidentalis (ut ex S. Thoma refert P. Michael Nau S. J. Eccl. Rom. graec. vera effig. D. 9. V. Suar. tr. 3 in 3 part. disp. 44. §. 3.) relicto azymo, fermentatos panes ad Ss. Mysteria peragenda assumpserit, donec, extincta illa haeresi, Latina Ecclesia rursus in azymo coeperit consecrare. *Quarto* talis a ritu latino ad graecum, et vicissim transitus communis, et utrique parti liber fuit usque ad Concilium Florentinum, in quo sancitum, ut quilibet suae Ecclesiae ritibus se accommodaret. Proinde nullum de hujusmodi ab uno ad alterum ritum transeundi facultate, quin ea dari possit, dubium esse potest. Hinc favet *Quinto* Jus commune et Regula generalis, apud omnes Doctores recepta, quod quisque loci ejus et Ecclesiae in qua versatur, consuetudini, rituique ab universali Ecclesia probato, se se accommodare possit. Hinc est illa S. Ambrosii admonitio: Quum Romam venero, jejuno sabbato, quum hic

(Mediolani) sum, non jejuno; sic etiam Tu ad quamcunque forte Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalum, nec quenquam Tibi (C. Illa. D. 12). Et Augustini: Pactum gentis aut civitatis consuetudine, aut lege firmatum nulla civis aut peregrini libidine violetur (C. Contra D. 8).

Neque obstare debet Decretum Pii V. Kal. Sept. anno 1566. editum quod transitum ritus ad ritum a Summo Poenitentiario, vel Legatis antea concessum revocat; Decretum sic habet: *Inhibentes ne deinceps Presbyteri graeci, praecipue uxorati latino more, et Latini graeco ritu, hujusmodi licentiarum et facultatum, aut alio quovis praetextu Missas facere, et alia divina Officia celebrare, vel celebrari facere praesumant.* Nam *primo*, Spondanus ad hunc annum Nro. 5. refert, Decretum illud aut de publicis officiis et Solemni Missarum celebratione accipiendum esse, aut certe hanc prohibitionem in desuetudinem, vel saltem, inaccuratiorem observantiam abiisse dicendum est, quum non infrequenter videantur etiam Romae graeci Sacerdotes (non tamen uxorati) eorum ritu initiati more latino celebrare, nemine prohibente. Ita Ille.

Et licet *secundo* Sanctio illa Pii V. etiamnum robur suum, obtineat, et illius ductu facta Sacrarum Congregationum responsa extent, minime tamen ademta est Sanctissimo Domino Nostro in ea, ex tam relevanti causa, dispensandi facultas, prout in innumeris antecessorum Decretis, mutata rerum et temporum circumstantia, ex recurrentibus justissimis causis Summi Pontifices dispensaverunt. Sic, licet Gregorius XIII. jusserit Kalendarium vulgo Gregorianum ubique recipi et vetus aboleri, tamen Innoc. XII. die 14. Sept. 1698 Armenis, ut se veteri Kalendario accommodare possint, indulsit.

Tertio. Finis et intentio legislatoris est anima legis (vide Suar. de legibus L. 3. C. 20.), ultra cujus mentem vim et robur lex non censenda est habere. Constat autem ex Spondano ad an. 1566. mutationem illam ritus vetitam fuisse: *ad Sacrorum confusionem vitandam, et,* ut

Verricelli citatus advertit *ad pacem inter utriusque Ritus Sacerdotes conservandam.* Nec pax autem Sacerdotum ullatenus turbabitur, nec Sacra confundentur, si Oratoris precibus Sancta Sedes annuat, quum ritus graeci usus pro illis partibus solum petatur, ubi vel nulli vel pauci sunt graeci Sacerdotes uniti.

Quarto. Probabilius est, Constitutiones illas conditas fuisse, ut fraenum adhiberetur frequenti et nimiae licentiae eorum, qui audacter, propria, vel ut Pius V. in Brevi suo innuit, *Papa inferiorum authoritate*, ritu proprio derelicto, absque urgente causa, novo ritui se promiscue accommodabant; Orator autem, quum solum pro certo tempore, idque ex gravissimis causis, et pro paucis, hanc facultatem a Summo Pastore supplicet, nihil videtur contra oppositam Constitutionem urgere. Certe hac causa allata Beatissimus Pius V. petitam facultatem non negasset.

Quinto. Constitutio dicta Pii V. non solum Missarum, sed et aliorum Divinorum Officiorum ritus aequaliter prohibet commutari, et hoc non obstante Sacra Congregatio rituum *in Altamurae. Nullius. Die 29. Jan. an. 1605. Clericis graecis habentibus Dignitatem in Ecclesia, quae latinum ritum accepit, concessit licentiam recitandi Officium divinum ritu latino.* Poterit proinde etiam in ritu Missae mutando particularibus personis dari facultas.

Sexto. P. Fr. Thomas a Jesu, Carmelita, docet in opere *De procuranda salute omnium gentium*[1]), l. 6., c. 8, Sacerdotem latinum degentem inter Armenos, Abyssinos vel alios Schismaticos, quorum ritus in celebrando sit approbatus ab Ecclesia, posse illorum ritui se conformare, maxime, quando ibi habet domicilium. Et cur de Graecorum ritibus pejus sentiendum?

---

[1]) Integer titulus est: *Thesaurus sapientiae divinae in gentium omnium salute procuranda, Schismaticorum, Haereticorum, Judaeorum, Sarracenorum caeterorumque infidelium errores demonstrans, impiissimarum sectarum, maxime Orientalium, ritus ad historiae fidem XII libris enarrans, errores ad veritatis lucem confutans.* Antverpiae. 1613. Cf. Nicol. Anton. *Biblioth. Hisp. nova.*, t. 2., p. 305, ubi et auctoris elogium habetur. Decessit Romae anno 1627.

Imo facultas quae nunc petitur pro missionariis latinis, moram aliquamdiu tracturis inter Graecos, jamjam concessa videri potest auctoritate sapientissimi P. Suarez (Tom. 3 in 3 part. disp. 46, sect. 3), qui inquirens, An sacerdos graecus agens inter Latinos teneatur se Latinorum ritui in celebratione Missae, et in aliis divinis officiis conformare, idemque de latino inter Graecos, respondet Affirmative. Ejus verba sunt: Si latinus Sacerdos versetur in ecclesia graeca et in propriis eorum ecclesiis conficiat, optime faciet eorum mori ac consuetudini se conformando. Subdit: Intelligo hoc verum esse, sive aliquis diu et tanquam incola inter Graecos habitet, sive ut hospes et peregrinus illac pertranseat. — Et hoc censet Suarez post Concil. Florent. et post Breve Pii V. Judicat proinde haec Decreta non extendi ad casum commorationis in ecclesia diversa. Et licet tam docti auctoris opinioni accommodare se forte Orator et missionarii possent, uti actu in remotioribus insulis fieri audit, ubi nulla est dubitatio, nec ulli incidit facultatem petere, ut a latino ritu ad graecum transeat, quamdiu inter Graecos commoratur, tamen ut in re tanti momenti tutius procedat, maluit hac supplicatione conscientiam suam exonerare in Sanctam Sedem, ne in die judicii Deus ab ipso rationem de perditione tot animarum, quae tam facile reduci possent, exigat. Ideo facit, quod potest.

Denique *septimo*, quum nullum melius sit, quam ab actu ad potentiam argumentum, et non desint complura exempla tam vetera quam recentiora, eaque tum Romae, tum alibi, in quibus casibus Apostolica Sedes, non obstantibus Constitutionibus prioribus, quae oppositae videri possent, dispensavit, ut ab uno ritu ad alterum ritum transire potuerint, clarissimum est, similem concessionem in manu et arbitrio Suae Sanctitatis sitam esse. Sic D. Petrus Arcudius, sub Urbano VIII.

D. *Joannes Matthaeus Caryophylus*, Archi-Episcopus de Iconio, sub eodem Urbano VIII., qui servavit facultatem,

licet transiverit ad ritum latinum, conferendi tamen ordines sacros ritu etiam graeco.

D. *Nicephorus Melisseno,* Episcopus graeci ritus, transiit ad ritum latinum.

D. *Evangelista Cazaita de Cephalonia,* Sacerdos graeco ritu ordinatus, factus est Sacerdos latinus.

D. *Nicolaus Athanasius,* pariter a sacerdotio graeco transiit ad ritum latinum.

D. *Gabriel de Marchis,* actu Romae linguae graecae in Collegio Propagandae Fidei Professor existens, olim Sacerdos graecus, nunc cum facultate Sanctae Congregationis Concilii celebrat Missas latine.

D. *Gerasimus Pesculli,* Sacerdos graece ordinatus, nunc Romae ad s. Sylvestrum celebrat ritu latino.

Ordo Carmelitarum discalceatorum habet a Clemente VIII. Privilegium recipiendi ad habitum et Professionem suam etiam graecos Sacerdotes, qui eo ipso transeunt ad ritum latinum.

Item, ut superius in Oratoris postulato positum est, Privilegium Ordinis S. Basilii Magni; cui id solum addendum est, quod memoratum Privilegium ab uno ritu ad alterum transeundi Urbanus VIII. non solum limitate certis personis, sed *omnibus et singulis monachis Monasterii S. Mariae Matris Domini praedicti Ordinis, Salernitanae Dioecesis, concesserit,* et idem etiam Innocentius X. confirmaverit. Quo Privilegio longe minus est, quod Eminentissimus Orator postulat.

Nec juvat dicere: allata exempla eorum esse, qui a graeco ad latinum, non vero contra e latino ad graecum transiverint. Nam *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.* Certe lex et prohibitio extans a latino ad graecum ritum transire nulla est alia reperibilis, quam eadem illa, quae similem a graeco ad latinum ritum transitum vetat, quumque pro utroque ritu ex eodem fine et iisdem rationibus concepta sit, non majorem pro una, quam pro altera vim et robur habere debet. Si proinde non obstante dicta Sanctione canonica

dantur exempla transitus a graeco ad latinum facti, satis probant similem a latino ad graecum fieri posse, quum uterque pariter sanctus sit.

2°. Longe difficiliorem convenit Sanctam Sedem esse in permittendo transitu a graeco ritu ad latinum, quam e contra; nam, ut bene advertit Verricelli, indecorum magis est, ut Sacerdotes, qui matrimonium licitum habent, latine celebrent, quam ut Latini graece.

3°. Transitum graeci Sacerdotis ad latinum ritum oderunt Graeci, quum putent simili transitu suos Sacerdotes quasi ad conversionem ab haeresi disponi judicentque se a Latinis omnino contemni. Si vero intelligerent, Latinum graeco ritu celebrare, illorum affectus erga Romanos conciliaretur, qui per talem graeci ritus usum clare viderent, quod Ecclesia Romana illorum Missae ritum non contemnat, sed usu ipso approbet.

Quanquam 4°. nec eorum desint exempla, qui a latino ritu ad graecum transiverunt, nam ut de S. Methodio taceam, de quo Nicolaus Comnenus Papadopoli, vir in Graecis versatissimus habet Resp. ad Hockston, quod primo Sacris Romanis initiatus, deinde factus sit apud Graecos Patriarcha, satis liquet, ex Privilegio Innocentii X. citato, quod monachis Ordinis S. Basilii, qui in uno Monasterio latine Missas celebraverunt, liceat in altero Monasterio, ad quod forte mitterentur, graece celebrare.

Quod autem pauciora sint horum exempla, qui a latino Ritu ad graecum transivissent, in promptu est causa. Nam graecorum Sacerdotum longe severior est disciplina, ob frequentiora eaque rigidiora jejunia, longiora Sacra, protractiora quotidiana officia, difficiliores longe caeremonias, quae omnia pauciores optant. Deinde nec beneficiorum optimorum, nec promotionum magna inter Graecos est spes, proinde mirum non est, pauciores ad eorum ritus e Latinis aspirare, quam vicissim; nec metuendum, aliquem vel ad tempus transiturum nisi lucrandi causa animas pretioso Christi sanguine redemptas.

Alteram dubitationis partem quod attinet, nempe: Si possibilis est absque ulla erroris suspicione concessio, ut latinus Sacerdos permitti possit, ad tempus ex gravissimis causis, iisque universam fidem Catholicam concernentibus, in certis locis, ritui graeco ab Ecclesia probato se accommodare, an etiam conveniens sit ad Oratoris preces in dictis circumstantiis indulgere, multis argumentis opus non est. Pro hac enim convenientia clamant animae, pretium Sanguinis Christi; clamat Salvatoris exemplum, qui naturam et ritum humanum assumpsit, ut hominum benevolentiam et doctrinae suae fidem facilius obtineret; et cur conveniens non sit, vestem O. P. et ritum extrinsecum in alium aeque probatum mutare, ut dimidius Orbis Europaeus ad veram fidem erudiatur? Conveniens est anathema fieri pro fratribus, stultitiam pro Christo profiteri licet; et non liceat probatam a Ss. Patribus Graecorum sapientiam ad tempus usurpare? Clamat sancti Pauli, Doctoris gentium, exemplum, qui I. Cor. 9 dicit: *Factus sum Judaeis tanquam Judaeus, ut Judaeos lucrarer; iis qui sub lege erant, quasi sub lege essem, ut eos qui sub lege erant, lucrifacerem: iis, qui sine lege erant, tanquam sine lege essem, ut lucrifacerem eos qui sine lege erant. Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem.* Nec minus fecit quam dixerit; nam ut Judaeis se accommodaret, circumcidit Timotheum, licet lex Moysis per Evangelium jam expirasset.

Secundo, nisi haec petita concessio fiat, perdetur omnis opera, et spes eludetur, magnam Provinciae alicujus schismaticae Unionem cum Ecclesia Romana obtinendi. Major certe Graecorum erga Romanos est aversio, quam ut unquam per latini ritus homines gens aliqua vel natio schismatica ad Unionem reducatur. Si vero concedatur petita dispensatio, simul animus facile addetur aliquibus, ut ad scholas aperiendas, et juventutem bonis literis, sed et sana fidei doctrina imbuendam, conatum suum offerant; eripiantque juventutem graecam majorum errorum periculis, dum et Londinum et Oxonium ab hae-

reticis magistris ad Seminaria invitatur gratis alenda. Cui periculo certius non occurretur, quam domi illis studendi occasionem offerendo. Et haec via est, quae certissima consecutione ingentem post se fructum feret; quum enim nationes graecae scientiarum sint avidissimae, ad eas addiscendas filios suos promptissime mittent, qui dum scientiis operam navabunt, sensim sine sensu errores pristinos dediscent, schismatis ineptias ipsi quasi manu palpabunt: quo fiet, ut non amplius crediturі sint Romanis, sed sibi ipsis, usurpabuntque Samaritanum illud: *jam non propter sermonem vestrum credimus, ipsi enim vidimus.* Et haec unica certissimaque via est orientalis Ecclesiae populos in Unionem certa et stabili via reducendi, quae unice a desiderata dispensatione pendet. Nec fructus hujus spes in iis solis collocanda, qui hic in Graecorum Collegio sunt; hi enim et pauci sunt, et ad illas partes ac regiones pro quibus indultum petitur vix ullus venit; et si venirent, tantae messi etiam omnes impares essent. Si autem petitum Privilegium concedetur, facile tot, quot necessarii videbuntur, Missionarii reperientur.

Tertio. Ordini S. Basilii memoratum saepius Privilegium datum est, ut Breve testatur: *pro spirituali Christi Fidelium, qui dicti Ordinis ecclesias frequentant, consolatione.* Numquid proinde longe convenientius erit, non solum pro consolatione pauculorum Fidelium, sed pro aeterna innumerarum animarum salute id ipsum concedere. — Nec opponi hic debet: Si tale indultum concederetur ad reconciliandos cum Ecclesia latina Graecos, possent alii ansam sumere petendi ejusmodi indultum pro reconciliatione haereticorum, verbi gratia, ut concedatur Lutheranis communio sub utraque specie. Respondeo enim nullam esse paritatem; ipsi enim communionem sub utraque specie affectant, quod in errore sint, communionem invalidam esse sub una tantum specie, quod dogma Ecclesia utpote haereticorum damnat; ritus autem Graecorum, quibus usuri sunt deputati ab Oratore, a tota approbantur Romana Ecclesia.

Ultimo demum, si de hujus dispensationis convenientia Doctores consulantur, eam sane non modo convenientem, sed et debitam esse pronuntiant, dum uno ore docent: quod quoties justa in bonum publicum dispensandi causa offertur, toties dispensatio non modo conveniens, verum etiam debita est (Sylv. verb. *Disp.* 9. 1. Vide Suar. L. 6. *De legibus*, cap. 20. Nro. 22.); potestas siquidem Ecclesiae ad aedificationem est, non ad destructionem; mater illa esse debet, non noverca. Quod concedere bono Fidelium potest, negare non debet.

Instat, rogat, sed et sperat Orator Eminentissimus, quod Sanctitas Sua intuitu tantae spei, tot animarum, tantique emolumenti, quod in Gloriam Dei, Fidei Catholicae augmentum et ipsius Pontificiae jurisdictionis incrementum redundabit, rem tam securam, et innoxiam, tam facilem et pluribus jam exemplis tritam minime sit negatura, verum Oratori, velut Simeoni alteri, hoc sanctum senectutis solatium clementissime concessura, ut supradicto Privilegio obtento dicere possit: *Nunc dimittis servum tuum Domine in pace.* Quae tamen omnia etc. (B. U. B. pp. 355—366.)

Literae Horatii Oliverii ad Card. a Kollonich.

Emmo. e Rmo. Sign. e Prone. Colmo.

In esecuzione de' riveriti comandamenti, de' quali mi ha honorato V. Eminenza, feci consegnare alle mani di S. Santità la lettera, in cui l' Emza. Va. pregava della dispensa per li missionarij di poter celebrare in rito greco ne' paesi de' scismatici, atteso il bene, che da ciò si sarebbe potuto ricavare nella riduzzione di molti di essi al grembo della nostra S. Chiesa; nè lasciai e in scritto e in voce di promuovere appresso la Santa Sede il santo intento di V. E. co' motivi che mi suggeriva la Sua lettera, specialmente col caso accadutogli nella Sua stessa residenza di Strigonia e con altre ragioni, che giudicai di aggiungere allo stesso proposito. La Santità S. gradì molto e comendò infinitamente il zelo di V. E. sì

benemerita della fede cattolica in coteste parti, e mi commandò di significarle, che se in beneficio delle anime, ed in particolare de' Greci haveva altro da suggerirgli, si compiacesse d'accennarglielo con ogni libertà, mentre dal canto suo farebbe volontieri concorso a tutto ciò che havesse giudicato di loro maggior bene e di gloria maggiore di Dio, premendogli infinitamente la propagazione della santa fede, per cui volontieri havrebbo dato e il sangue e la vita. — Quanto al punto della dispensa di celebrare in rito greco, mi disse, che n' havrebbe parlato in Congregazione del S. Offizio, per udire il parere della medesima Congregazione; onde dopo ciò penso, che a V. E. si darà la risposta dalla Santa Sede circa quanto si sarà risoluto su tal punto. Sarà a me carissimo, che la risoluzione sia favorevole, essendo di parere, che dobbiamo essere *omnibus omnia facti*, per guadagnar anime a Dio, conforme ci prescrive l' Apostolo S. Paolo. — Rimando qui acclusa la lettera dell' abbate Nicolò Comneno Papadopoli.[1]) Questo soggetto è da me conosciuto, e passa tra me e lui molta amicizia e comunicazione di lettere. Fu egli alunno di questo Collegio greco, dove studiò con molta lode d' ingegno. L' idea che per la conversione della Grecia propose già a V. E. non ha lasciato di proporla anche a me, nè la stimo da disprezzarsi; giudico però incontrarebbe delle difficoltà grandi per parte della S. Congregazione di Propaganda, non tanto per la dispensa del rito, quanto per doversi consegnare in mano de' Padri della Compagnia tutta la missione della Grecia. Più tosto giudicherei che dalli due Seminarij fondati con tanto profitto da V. E., e da questo Collegio greco di Roma si promovessero a quella missione quei soggetti, che dalli medesimi Seminarij e Collegio hanno preso lo stato religioso della Compagnia. V. E. ne ha già ricavati più di uno, ed io ne ho già uno nel nostro noviziato, persona molto conosciuta appresso de' Greci, per esser nipote del

[1]) Spectant haec verba ad epistolam superius exhibitam pp. 18—23.

celebre Alessandro Maurocordato. Questo potè facilmente entrare nella Compagnia, perchè si trovava nel Collegio greco in stato di Convittore, standovi a sue spese e senza il peso de' giuramenti, che si fanno da quelli, che vi stanno a spese della S. Sede. Egli dopo che avrà terminati li studij potrà riuscire un ottimo missionario per la Grecia. Tra questi miei alunni Pontificij, ve ne sarebbero due o tre, che facilmente entrarebbero nella Compagnia, ma come che tra gli altri giuramenti, che si fanno far loro, uno è di non entrare in religione, salvo che in quella de' Monaci di S. Basilio, è sempre necessaria la dispensa della S. Congregazione di Propaganda, la quale non è così facilmente sperabile, con tutto chè da molti huomini savij e dotti non possa intendersi, come li giuramenti di questi alunni habbiano a poter impedir loro l' effettuazione di ciò, che evidentemente è de meliori bono, e che in oltre può meglio condurre al fine, che ha la S. Sede nel mantenimento loro, potendo assai più frutto recare alla medesima S. Sede in ordine alla conversione delle anime de' Greci l' opera d' un greco Religioso che quella d' un secolare o sacerdote.

Io godo infinitamento delli due Seminarij che V. E. ha fondati per la nazione greca e nella Croazia e nelle parti dell' Ungheria superiore, essendo questo uno de' migliori mezzi per l' ajuto di detta nazione, come V. E. lo sperimenta dal frutto, che ne ricava, e come l' ha esperimentato e lo sperimenta tutta via la Sede Apostolica in questo Collegio Greco, a favore del quale prendo l' ardire d' accludere qui per V. E. il catalogo degli huomini illustri che in ogni genere ne sono usciti, a' quali possono aggiungersi molti altri, de' quali ho appresso di me memorie fresche in scritto. In questo medesimo Collegio, per esser scemate l' entrate, si mantengono presentemente diciotto alunni, cioè tre monaci Ruteni di rito greco, due monaci di s. Basilio, tre giovani della Magna Graecia di Calabria, e nove giovani greci parte dell' Isole de' Veneziani, parte d' Albania ed altri luoghi soggetti al Turco.

Sono pochi riguardo al bisogno della Grecia, e N. S. desidera d' accrescerne il numero coll' aggiunta di qualche maggior entrata, ma sin' ora non ha potuto effettuarlo, attesa la scarsezza dell' erario Apostolico e le calamità presenti. Non ha però lasciato in ogni occasione di mostrare il suo paterno affetto a' Greci capitati quà, soccorrendogli di limosine, regalandoli, e sin' ora ad essi ed a questo Collegio havrà dato sopra due mila scudi.

Communicai a S. Santità la lettera medesima che mi scriveva V. E., che fu letta con molta attenzione e con mille ringraziamenti a Dio e mille benedizioni a V. E. per il guadagno di tante anime unite alla Chiesa cattolica Romana. — Per quello poi che concerneva la dispensa del Conte di Starenbergh, S. Santità mi disse, che non era stata per anche domandata, e che non sarebbe mancato di pensare al Collegio Svezzese. Che è quanto devo significare a V. E. secondo il mio dovuto ossequio a' Suoi sempre da me ambiti comandamenti, e baciando con tutta la venerazione del mio animo a V. E. la Sacra Porpora, Le faccio per fine profondissima riverenza

di V. Eminenza

Roma 14. Marzo 1705.

ummo. devmo. ed obligmo. servo

(B. U. B. pp. 305—308) Orazio Olivieri della Comp. di Giesù.

Relatio Horatii Oliverii ad Card. a Kollonich de primo Responso S. Inquisitionis.

Emmo. e Rmo. Sign. Sign. Prone. Colmo.

Havendo N. S. mandato a me l' accluso Breve di risposta, che la Santità Sua doveva a V. E., lo trasmetto prontamente all' E. V., non senza mio sommo dispiacere, non stimando io tale risposta favorevole a Suo intento, mentre havevo saputo, che fattosi dalla Santità Sua esaminare il punto dalla S. Congregazione dell' Inquisizione, questa era stata di sentimento di non potersi concedere

la grazia, sì per non esservi esempij di simile concessione, sì anche perchè la concessione sarebbe direttamente opposta alli Decreti de' Concilij Generali, ed alle Costituzioni de' Pontefici, oltre chè forse dalla malizia de' scismatici vedendosi un sacerdote latino passar al rito greco potrebbe interpretarsi in conferma del loro errore, non esser buono il Sacramento in azimo, mentre li stessi sacerdoti latini passavano a farlo in fermentato. Attese per tanto le suddette ragioni e le riflessioni non ho dubbio, che la savia mente di V. E. non sia per rimanere pienamente appagata, potendo per altro persuadersi, che per la somma stima che S. Santità ha della Sua persona e zelo, più che volontieri, se havesse potuto, havrebbe cooperato alle sue sante intenzioni. A V. E. però non mancherà modo di farlo con disporre qualche sacerdote greco unito a far ciò che bramava farsi da un sacerdote latino, conforme gli accennai con la mia ultima. Mi duole di non haver quì tra questi miei alunni, chi potrei mandarle, per non haver terminati li studij, e per esser essi obligati di ritornare a far del bene nelle loro patrie. So che già vi mandò di quà a V. E. un monaco greco per nome D. Giovanni Stai, stato alunno di questo Collegio; ma non hebbe la sorte di esser ammesso a servirla, onde se n' andò in Valacchia, dove hora fa scuola. Se questo potesse haversi da V. E., sarebbe a proposito, essendo capacissimo di far catechismo, e di predicar ancora. Tanto io posso suggerirle per l' effettuazione de' suoi santi disegni. E quì per fine rassegnando a V. E. la mia riverentissima servitù, Le bacio per fine con tutto il mio profondo rispetto la S. Porpora

di V. E.

Roma 16. Maggio 1705

ummo. devmo. ed obligatmo. servo

(B. U. B. pp. 347—349). Orazio Olivieri
della Compagnia di Giesù.

Literae Horatii Oliverii ad Card. a Kollonich.

Emo. e Rmo. Sign. Prone. Colmo.

Benchè N. S. per li motivi addotti nella risposta data a V. E. non habbia potuto consolarla con la grazia, che desiderava, nulla di meno devo assicurare V. E. esser rimasto nell' animo della Santità Sua una vivissima brama di supplire in altra forma, e di cooperare in altra maniera al santo fine di V. E. in ordine alla riduzzione de' scismatici, per la quale mi sarà sempre gratissimo l' udire i sentimenti di V. E., e tutto quello che mi farà l' onore di suggerirmi per poterlo promuovere appresso la Santità S., con ogni maggior efficacia. —

È quì giunto il P. Carlo Pottier della nostra Compagnia, il quale mi ha portato le grazie di V. E. nella memoria, che si degna conservare di me suo inutile servidore: il che io non ho potuto se non infinitamente stimare, e ne rendo a V. E. umilissime grazie. Col suddetto Padre ho io conferito alcune mie idee per il buono servizio di V. E. havendogli significato, che havevo in questo mio Collegio un alunno per nome di P. Arsenio Cibulski, sacerdote e monaco Ruteno, che ha già terminati li suoi studij coll' essersi addottorato in filosofia e teologia, e che nel mese futuro deve partire, e nel suo viaggio passarà per Vienna. Hor questo, quando li Superiori della sua Religione si contentassero, sarebbe capacissimo di poter dir Messa in greco, far la dottrina, e predicare alli scismatici, essendo soggetto di molta virtù e zelo. — Inoltre habbiamo vicini a Roma li monaci Italogreci dell' Ordine di s. Basilio, habitanti nel Monastero di Grottaferrata. Questi dicono la messa latina in lingua greca e con gli habiti latini, e consacrano in azimo, ma hanno per Bolla speciale il privilegio di poter passare al rito greco con celebrare a la greca ed in fermentato. Tra li suddetti monaci v' è uno stato alunno di questo Collegio, che volontieri s' impiegarebbe a pro de' scismatici nel modo bramato da V. E. — Di più ho detto al P. Carlo Pottier,

che da quelle parti de' scismatici si potrebbe sciegliere qualche giovanetto di tenera età, ma di buona indole e di miglior ingegno, che potrebbe allevarsi in questo Collegio greco, e terminati li studij farlo sacerdote al rito greco, conforme quì si usa, per ritornar poi a far del bene nelle sue parti, e convertire li suoi nazionali: ed io procurarei che S. Santità gli desse un luogho in questo Collegio, senza che esso, o li suoi havessero a spender nulla, salvo che per il viaggio, e per il deposito, che da tutti quelli, che vengono in questo Collegio si suol portare per il loro ritorno, non potendo il Collegio, soccombere alle spese de' viatici. Tanto ho detto al P. Carlo, ed altre tanto partecipo a V. E. per l' obligazione che ho di servirla col secondare al meglio che posso li suoi zelantissimi disegni.

Umiliando a V. E. il mio profondo ossequio etc.

Roma 20 Giugno 1705.

(B. U. B. pp. 351—352). Orazio Olivieri d. C. d. G.

§. 4.

An. 1705.

Prosecutio Causae.

Nova instantia Cardinalis a Kollonich ad ipsum Papam missa. — Libellus supplex s. Inquisitioni denuo oblatus. — Memoriale Hevenesii novis curis rescriptum.

Preces Cardinalis a Kollonich Summo Pontifici oblatae.

Beatissime Pater.

Benignissimum Beatitudinis Vestrae Responsum ad meas, quibus pro Schismaticorum graeco ritui addictorum Unione promovenda privilegium pro missionariis ab uno ritu ad alterum transeundi supplicaveram, summa cum demissione accepi, quo paterna plane benevolentia se in mea descensura desideria offert, si modum talem proposuero, quo et populus schismaticus juvari et veteres Ecclesiae

sanctiones integrae conservari possint. Qua spe animatus iterum sanctum Beatitudinis Vestrae zelum fatigare ac Eidem supplex fieri constitui. Est non procul ab Urbe Monasterium in Grottaferrata monachorum italograecorum Ord. S. Basilii, qui Missam lingua graeca ritu tamen et amictu latino ac in azymo celebrant, per specialem tamen Bullam privilegium obtinuerunt, ut Missam etiam ritu graeco et in fermentato celebrare possint. Quod privilegium si Beatitudo Vestra ad eos missionarios extendere dignaretur, quos Archiepiscopus Strigoniensis, Hungariae Primas et Apostolicae Sedis Legatus Natus, ad Schismaticorum Unionem missurus esset, ingentem sane animarum fructum et Sanctae Dei Ecclesiae propagationem sperare liceret, quam quum Beatitudini Vestrae ante omnia cordi esse sciam, confido Eam supplicibus meis precibus benignum daturam annutum: quem dum avidus praestolor, simul ad Beatitudinis Vestrae pedes paternam Benedictionem exspecto. — Viennae 11. Julii 1705.

Beatitudinis Vestrae.

devotissimus filius

(B. U. B. p. 279). L. Card. a Kollonich.

Libellus supplex S. Congregationi Inquisitionis in prosecutione Causae exhibitus.

Beatissimo Padre.

Leopoldo Cardinale di Kollonitz, Arcivescovo di Strigonia, e Protettore sì del Sagro Romano Imperio, sì anche degli stati ereditarii di casa d' Austria, nell' infervorirsi con zelo pastorale alla conversione de scismatici ancora pianger deve da due grand' intoppi frastornato il suo intento.

L' uno si è l' aversione, che contro ai Romani sacerdoti in se nata dimostrano, o almeno, tal sospetto già concentrato, che toglie la confidenza, ed il frutto d' ogni persuasiva. L' altro si è l' inclinazione, che grandiosa coltivano verso quei sacerdoti, che se ben forastieri offi-

ciano alla greca, al parlar dei quali spalancano l' orecchie, ed hanno gusto d' esser illuminati dagli ammaestramenti loro, che tengono in sommo credito. Ond' è, che siccome per la conversione di moltissime milliaia gioverebbe a maraviglia la comparsa tra quei Scismatici inaspettata d' alcuni sacerdoti o secolari, o regolari, i quali con permissione dell' Apostolica Sede nel tempo del soggiorno loro potessero col rito greco officiare; così l' oratore divotissimamente supplica Vra. Santità a degnarsi concorrere all' acquisto prossimo di tant' anime perdute, col far nascer quella facoltà, che giudicherà la più necessaria, o più opportuna.

Ch' il tutto etc.

Nè osta, anzi pare influisca la risoluzione a dì 28. Marzo 1601 dell' apostolica Sede dal Cardinale degli Albici de Inconst. in fide cap. 30. num. 377 verso il fine riferita ivi: *Se bene non è lecito a Latini celebrare col rito greco nè a Greci col rito latino; nondimeno è lecito a' Latini celebrare nelle chiese de' Greci cattolici, ed a Greci nelle chiese de' Latini, e di questo ci sono esempij antichi e moderni.* Ita de mandato Sanctissimi duximus respondendum Julius Antonius Episcopus Cardinalis Praenestinus Sancta Severina, Robertus Cardinalis Bellarminus, tit. S. Mariae in Via.

Sì perchè il non esser si farà lecito colla licenza dell' Apostolica Sede, la quale nemeno tra Cattolici richiede uniformità de' riti latini per gli esempij del rito Ambrogiano, e della messa dei Domenicani, e dei Carmelitani non riformati.

Sì perchè questa licenza non permetterà il passaggio dal latino al rito greco assolutamente, ma limitato sì nell'officiare, sì nel soggiorno tra scismatici alla conversione applicato.

Sì anche, perchè all' Onnipotenza per l' umana Redenzione incarnatasi piacque d' appianar la strada ai riti della sua legge nuova coll' accostarsi prima ai riti dell' antica legge, e soffrì la stessa circoncisione per l' amor dell' anime, che con lo spargimento del preziosissimo suo sangue volle redimere (B. U. B., p. 393—395).

Fragmentum Memorialis Hevenesiani cura Joannis Galdenblad in melius rescripti[1]).

.... Quod haec facultas non solum ad aliquod tempus, sed etiam pro tota vita concedi possit, evidentissimum est, cum uterque Ritus sit optimus, et ab Apostolica Sede approbatus: et quamvis Christus Dominus consecrasset in azymo, tamen etiam fermentatus sit panis, ideoque materia aptissima: sicut, licet consecrasset in vino albo, non minus apta materia sit rubrum, ut notat P. Suarez: et frequentissime indulta fuerit haec temporaria, vel etiam perpetua mutatio Ritus.

Praesumo postulari permissionem solummodo pro Latinis, qui jam sacris ordinibus sint initiati, et proinde nullum periculum subsit nuptiarum ab illis contrahendarum, cum ne ipsi quidem Graeci post susceptos sacros ordines possint inire matrimonium. Exprimendum igitur puto in literis Apostolicis, quibus hanc indulgentiam concedere dignaretur Sanctissimus Dnus. Noster, eam tribui solummodo Sacerdotibus, Diaconis, aut Subdiaconis latinis, qui versentur inter populos graeci ritus ad eos excolendos in catholica fide ex hac ipsa causa, et unica quidem, videlicet ad eos facilius ad veritatem alliciendos. Graecis autem permitti usum latini ritus tunc solum, quando deberent operam dare convertendis haereticis baptismo ablutis ritu latino: vel quando ad tempus viverent inter ipsos Latinos, ut literis imbuerentur, redituri deinde ad graecum. Hujusmodi declarationes opinor omnino necessarias, ne novum indultum noxium potius esset quam salutare, ut contingeret, si ejus occasione passim plurimi Graecorum ad latinum ritum accederent, et vix ullus Latinorum ad graecum.

His praejactis dico 1° nihil esse, quod ostendat non expedire hujusmodi concessionem; quamvis enim Euge-

[1]) Prolixitatis vitandae causa fragmentum tantum retractati ac reficti Memorialis hic describimus.

nius IV. in literis Unionis post sessionem ultimam Concilii Florentini simpliciter, et sine limitatione dixerit *Unumquemque Sacerdotem debere conficere in fermentato vel azymo juxta Ecclesiae suae consuetudinem*: et B. Pius V. Const. 12. tom. 2. Bullarii p. 192. revocaverit facultates quomodolibet concessas Graecis, praesertim uxoratis, latino ritu, et Latinis graeco more celebrandi Missas, et divina Officia; nihilominus in neutro decreto quidquam innuitur de causa hac, sed aperte praesumitur vetari mutationes ritus ex levioribus causis, ob quas indulta eo usque impetrata censeri potuerant subreptitia, vel parum congrua.

In aliis Literis Pontificiis Leonis IX. et X., Innocentii IV., Pii IV., Gregorii XIII., et Clementis VIII., loquentibus de Graecis nihil praecipitur circa hoc, imo Clemens videtur indulgere, ut Graeci sacros ordines suscipiant ritu latino, cum in sua Constitutione 34. tom. 3. Bull. p. 47. N. 4. prope finem dicat: *Si Episcopus latinus Graecum aliquem ordinare noluerit, qui a Presbytero graeco in Baptismo Chrismate in fronte de facto fuerit consignatus, debet illum antea confirmare, saltem sub conditione,* et nihil addit de facultate petenda ab Apostolica Sede. —

Dico 2° apparere ex modo loquendi adhibito ab aliis Summis Pontificibus, quod si allata ipsis fuisset causa, quae nunc affertur, probabiliter censuissent expedire concessionem. Probatur quia vetant mutari ritum ad tollendum scandalum oriturum ex eo quod videri posset improbari graecas caeremonias, si ultro permitteretur accedere ad latinas, illis relictis. Et fortasse cavere voluerunt, ne Latinos invitarent ad Graecos ejusque Ecclesiae privilegia. Non solum autem nullum dari potest scandali periculum, si concessio indulgeatur ob causam supra expressam, et cum limitationibus pariter expressis, ut potius futura sit aedificationi summae Pontificia caritas Graecos allicere satagens ad veram fidem per remotionem obicis hucusque positi a diversitate ritus, quam spectabant in missionariis. — Facultas porro quam probabilissime caeteri non negassent, reservata videtur Sanctissimo illi Pontifici, qui

mirabili flagrat studio salutis Gentium omnium graecum in sacris obeundis ritum consectantium.

Dico 3°. Facultates hucusque concessae mutationis Ritus etiam perpetuae ob alias causas multo leviores demonstrant expedire concessionem, quae nunc flagitatur ob causam gravissimam. Permittitur enim multis ex graeco venire ad ritum latinum, vel ut ingrediantur nostras sacras familias, vel ut in saeculo majori cum animi quiete degant. Multis etiam Latinis ingredientibus Ordinem S. Basilii Magni in Italia, Hispania et Russia, permittitur celebratio Sacri, recitatio divini Officii, aliaeque sacrae exercitationes ritu et lingua Graeca, vel Ruthenica. Hae vero causae non sunt tanti ponderis, quanti est spes uberrimae propagationis s. fidei nasciturae ex usu graeci ritus a missionariis suscipiendi. Et nulla certe necessitas urgebat ad indulgendum id, quod toties permissum fuit, sicuti propemodum necessaria videri potest permissio, quae nunc petitur, cum constet de plurimorum aversione a nobis ob ritus diversitatem: et quia Graeci vident frequentissime a suo discedere, ac transire ad nostrum, integros pagos et oppida. Proinde si standum est motivo inculcato in aliis decretis improbantibus transitum hunc, videlicet vitandi scandali, videtur, quod idem nunc persuadeat concessionem faciendam, cum sciant Graeci eandem frequenter attributam fuisse propter causas multo leviores.

Praeter exempla innumera permissionis hujus jam factae ab aliis Ecclesiae moderatoribus mutandi perpetuo ritum, extat etiam recentissimum exemplum, et probabiliter inveniri possent antiqua plurima, temperamenti cujusdam ac mediae viae, quae posset iniri, nisi placeret permissio stabilis transitus a ritu latino ad graecum, vel contra, quae neque postulatur. Innocentius enim XII. s. m. indulsit D. Gabrieli de Marchis Alumno Collegii Graecorum facultatem celebrandi ritu latino, non perpetuo, sed solummodo quousque persistat Romae, rediturus ad graecum, si suam in patriam revertatur, vel mittatur alio, ubi sit usus graeci ritus. Ita permitti posset mis-

sionariis, ut Graecorum more sacra faciant quousque inter illos haereant, et redeuntes in suam Provinciam resumant sacras caeremonias Latinorum.

Dico 4°. Facultas, quae nunc petitur pro missionariis latinis moram aliquamdiu tracturis inter Graecos et pro Graecis inter Latinos, jam concessa videri potest. Probatur hoc auctoritate sapientissimi P. Suarez, qui tomo 3° in 3am part. disp. 44. sect. 3. pa mihi 522. inquirens, *an Sacerdos graecus agens inter Latinos teneatur se Latinorum ritui in celebratione Missae, et in aliis divinis Officiis conformare, idemque valeat de latino inter Graecos,* respondet *affirmative;* praesertim si non per merum transitum versetur in alieno territorio, sed in eo domicilium aliquamdiu constituat; tunc enim censet teneri se conformare Ritui ejus Ecclesiae, quia qui habet domicilium in Ecclesia graeca, censetur jam Graecus, et contra Graecus in latina. Praeterea in C. *Ille* D. 12. dicitur, *teneri unumquemque se conformare consuetudini Ecclesiae, in qua actu existit.* Et quamvis Eugenius IV. post concilium Florentinum et Bulla B. Pii absolute praecipiat unicuique Sacerdotum graecorum et latinorum servare propriae Ecclesiae ritum sine ulla limitatione, ideoque videatur nullum teneri ad se conformandum ritui Ecclesiae, in qua actu habitat, tamen post expensa profecto decreta illa censuit P. Suarez ea non extendi ad casum stabilis aliquamdiu habitationis in Ecclesia diversa a sua. Ex ejus igitur auctoritate non indigerent missionarii peculiari facultate consectandi ritum a suo diversum, quousque permanent inter diversi ritus sectatores, neque solum possent, sed etiam deberent hoc praestare.

P. I. Thomas a Jesu carmelita Discalceatus in opere: *de procuranda salute omnium Gentium* lib. 6. cap. 3. cui titulus est: *„In quibus praeterea aliis casibus liceat Latinis communicare cum Graecis,* post relatam hanc sententiam P. Suarez, qua tamen ipse putat probabiliorem oppositam, subjicit: *„Ex quibus primo collige, Sacerdotem latinum degentem inter Armenos, Abyssinos vel alios Schis-*

maticos, quorum ritus in celebrando sit approbatus ab Ecclesia, posse illorum ritui se conformare, maxime quando ibi habet domicilium, quia concilium Florentinum, et Bulla Pii V. solum loquuntur de Sacerdote graeco inter Latinos et de latino inter Graecos et ita non debent extendi ad alias Nationes."

Quidquid autem sit de sententia Patris Suarez, et utcunque verissimum opiner, quod necessaria sit facultas Pontificia pro stabili, vel temporaria celebratione missionariorum latinorum ritu graeco, ausim tamen dicere hanc ex ea quoque causa concedendam videri, quod cum vetita non sit ab ullo decreto Pontificio, vel Conciliari, celebratio ritu Armeno, vel Abyssino, quibuscunque sacerdotibus latinis degentibus inter eas gentes, etiam ex alia causa diversa ab illa propagationis fidei, grande scandalum Graecorum nasceretur ex eo, quod adeo pejoris conditionis videri posset eorum ritus, quam Armenus, et Abyssinus, ut rejiceretur supplicatio facultatis utendi graeco ritu ad finem dilatandi facilius catholicam fidem, ostendendo Pontificiam caritatem erga populos ritum eundem sequutos.

Dico demum 5°. Auctoritas ss. Ambrosii et Augustini et rationes, quas afferunt pro similibus casibus, ostendunt aequissimam, utilissimamque fore concessionem, quae postulatur. Juvat referre primo per extensum verba s. Augustini allegantis s. Ambrosium, et deinde breviter expendere illorum rationes, quae militant pro nostro quoque casu. Sic ergo inquit Augustinus cap. 2. d. epist. 118: *Alia vero, quae per loca terrarum, regionesque variantur, sicubi est, quod alii jejunant Sabbato, alii vero non, alii quotidie communicant Corpori et Sanguini Dominico, alii certis diebus accipiunt: alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur, alibi Sabbato tantum, et Dominico: alibi tantum Dominico: et si quid aliud hujusmodi animadverti potest: totum hoc genus rerum liberas habet observationes: nec disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quamcunque forte devenerit. Quod enim neque*

contra fidem, neque contra bonos mores injungitur, indifferenter est habendum, et pro eorum, inter quos vivitur, societate servandum est. Credo te aliquando ex me audisse: Mater mea Mediolanum me consecuta invenit Ecclesiam sabbato non jejunantem, coeperat perturbari et fluctuare quid ageret: cum ego talia non curabam, sed propter ipsam consului de hac re beatissimae memoriae virum Ambrosium: respondit se nihil docere me posse, nisi quod ipse faceret, quia si melius nosset, id potius observaret. Cumque ego putassem, nulla reddita ratione auctoritate sola sua nos voluisse admonere, ne Sabbato jejunaremus, subsecutus est, et ait mihi: Cum Romam venio, jejuno Sabbato: cum hic sum, non jejuno. Sic etiam tu, ad quam forte Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo nec quemquam tibi. Hoc cum matri renuntiassem, libenter amplexa est: Ego vero de hac sententia etiam atque etiam cogitans ita semper habui, tamquam eam coelesti oraculo susceperim. Sensi enim saepe dolens et gemens multas infirmorum perturbationes fieri per quorundam fratrum contentiosam obstinationem, vel superstitiosam timiditatem, qui in rebus hujusmodi, quae neque Scripturae sanctae auctoritate, neque universalis Ecclesiae traditione, neque vitae corrigendae utilitate ad certum possunt terminum pervenire (tantum quia subest qualiscunque ratiocinatio cogitantis, aut quia in sua patria sic ipse consuevit, aut quia ibi vidit, ubi peregrinationem suamque remotiorem a suis, eo doctiorem factam putat) tam litigiosas excitant quaestiones, ut, nisi quod ipsi faciant, nihil rectum existiment.

Et cap. 4: *Si aliquis peregrinus in eo forte loco, ubi perseverantes in observatione quadragesimae nec quinta Sabbati levant, relaxantque jejunium: non, inquit, hoc die jejunabo. Quaeritur causa: quia non fit, inquit, in patria mea. Quid aliud ille, nisi consuetudinem suam consuetudini alterius praeponere conatur? „Mallem tamen in rebus hujusmodi, ut et ille in hujus, et hic in illius patria ab eo, quod caeteri faciunt, non abhorreret.“* Et cap. 5. *„Faciat ergo quisque, quod in ea Ecclesia, in quam venit, invenerit.“*

Et epist. 119. eid. Januario, quam in Retractationibus appellat potius librum. cap. 18., prope med.: „*Miror sane, quod ita volueris, ut de iis, quae vane per diversa loca observantur,* (loquitur de vario tempore, quo pedes lavari pauperibus consueverant) *tibi aliqua conscriberem, cum et non sint necessaria, et una in his saluberrima Regula retinenda sit, ut, quae non sunt contra fidem, neque contra bonos mores, et habent aliquid ad exhortationem vitae melioris, ubicunque institui videmus, vel instituta cognoscimus, non solum non improbemus, sed etiam laudando, et imitando sectemur, si aliquorum infirmitas non ita impedit, ut majora studiorum lucra speranda sint, quam calumniatorum detrimenta metuenda, sine dubitatione faciendum est.*"

Doctrina haec sapientissimorum magistrorum licet non exprimat mutationem ritus in obeundo sacro, aptari tamen posse illi videtur ex paritate rationum. Et juxta eam quidem nulla requireretur Pontificia declaratio, sicut hanc non exigunt sancti Doctores pro aliis mutationibus. At certe cum omnino facultas petenda sit ab Apostolica Sede, profecto aequitatem, opportunitatemque illius concedendae persuadent rationes ss. Ambrosii et Augustini, videlicet:

Vitatio Scandali proprii, vel alieni, si quis mordicus adhaerere velit patriae consuetudini per contentiosam obstinationem, vel superstitiosam timiditatem.

Vitae corrigendae utilitas, quae merito speratur, si missionarii alienae consuetudini se accommodent.

Nullum detrimentum, quod metui jure possit ab aliquorum infirmitate, aut saltem quod tale possit esse, ut majora lucra speranda non sint, quam calumniatorum detrimenta metuenda.[1]) (B. U. B. pp. 397—404.)

---

[1]) Caetera omittimus, quod partim in primo Memoriali jam sint proposita, partim etiam desumpta ex Voto Cardinalis Ptolomaei, Hevenesii rogatu conscripto, quod post illius mortem († 1726) Sacrae Sedi fuisse propositum infra dicetur p. 90.

§. 5.

Peroratio et defensionis conclusio in S. Congregatione Inquisitionis

sub titulo:

ALLA SANTITÀ
DI
NOSTRO SIGNORE
NELLA SAGRA CONGREGATIONE
DEL S. OFFIZIO
PER
IL SIGN. CARDINALE DI COLLONITZ.
MEMORIALE.

In Roma, nella stamperia della Rev. Cam. Apostolica, 1706. — Con licenza de' Superiori.

Extrema Causae defensio. — Amplissima exemplorum similis concessionis collectio.

Memoriale perorandi causa pro S. Congregatione typis exscriptum.

Beatissime Pater.

Postquam Metropolitanae Strigoniensis Ecclesiae regimen vigilantissimus Praesul, Dominus Cardinalis a Kollonicz, suscepit, nil magis cordi habuit, quam ad bonam frugem ac veritatis viam revocare quamplurimos populos suae ditioni subditos graeci ritus cultores, sed in multis erroribus circa fidem involutos.

Eodemque zelo ad idem opus Suffraganeos Episcopos aliosque Praelatos in inferioribus Hungariae et Daciae partibus aliisque annexis provinciis invitavit. Et quamvis pluribus in locis ope piorum et doctorum sacerdotum latini ritus, qui fuere delegati, dicti errores fugati exstiterint, tamen in aliis partibus, in quibus major viget Schismaticorum copia, fere in irritum cecidit labor, ea ratione, quia quum populi illi graecis ritibus tenacissime adhaereant, grave ferunt sacerdotes latinos. Hinc experientia compertum est, unicum pro tantarum gentium reductione remedium applicari posse, ut scilicet presbyteris

Latinis, qui ab Archiepiscopis vel Episcopis mittuntur ad unionem dictorum Schismaticorum Graecorum procurandam, concedatur facultas in unaquaque Dioecesi, Provincia vel Comitatu juxta necessitatem aut evidentem utilitatem duobus aut tribus, quamdiu inter eosdem Schismaticos ipsi versabuntur, ritu graeco ab Ecclesia Catholica Romana approbato Missas celebrandi, seque probatis et pro missionibus necessariis unitorum Graecorum ritibus accommodandi. Quum autem super his oraculum Sanctitatis Vestrae devote postuletur, proinde humillime supplicamus, ut dignetur votis benigne annuere, ad quem effectum aliqua reverenter insinuamus.

Et praetermissis iis, quae ad ornatum cumulari possent, pro honestate precum ob sanctitatem etiam graecorum rituum, quos nedum veteres Patres laudavere, verum etiam universalis Ecclesia in duplici Generali Concilio approbavit, nempe *Lateranensi IV. cap. IV.*, et *Florentino*, ut in literis unionis *apud Bail. tom. I. Concilior.*

Stricte ad punctum congrua apparet postulatio, quia posito quod graeci ritus dumtaxat a nostris accidentaliter differant, liberum videtur illis qui inter Graecos versantur, uno aut altero ritu ministrare, juxta celebrem doctrinam *Divi Augustini in Epistola 118. ad Januarium cap. IV.*, ibi — *totum hoc genus rerum liberas habet observationes, nec disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quamcunque forte devenerit. Quod enim neque contra fidem neque contra bonos mores injungitur, indifferenter est habendum et pro eorum inter quos vivitur societate servandum est;* — et infra — *sic etiam tu, ad quam forte Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.* — Et Cap. IV. — *mallem tamen in rebus hujusmodi, ut et ille in hujus et hic in illius patria ab eo, quod caeteri faciunt, non abhorreret.* — Et Cap. V. — *Faciat ergo quisque, quod in ea Ecclesia, in quam venit, invenerit.* — Et in Epist. 119. ad eundem Januarium cap. 18. — *una in his saluberrima regula reti-*

nenda sit, ut quae non sunt contra fidem neque contra bonos mores et habent aliquid ad exhortationem vitae melioris, ubicunque institui viderimus, vel instituta cognoscimus, non solum non improbemus, sed etiam laudando et imitando sectemur.

Quinimo convenientius videtur sacerdotes latini, qui Graecos instruere debent, et quorum opera, quum desint sacerdotes Graeci uniti, necessario Praesules uti debent, ut Graecorum ritibus accommodentur ad. Text. in Cap. *Quoniam in plerisque: de offic. judic. ordinar.* ibi-*Secundum diversitates rituum et linguarum divina Officia illis celebrent et Ecclesiastica Sacramenta ministrent, instruendo eos verbo pariter et exemplo.*

Et exempla praestantissima desumi valent ex Divo Petro, qui, ut Judaeos ad Christi fidem traduceret, non dubitavit ipsorum legalia, licet jam mortua, observare, ut ex Epistola Divi Pauli ad Galatas. Cap. II. Et eadem de causa ipse Doctor Gentium, ut Judaeos lucri faceret, jam abrogatam circumcisionis legem implevit, circumcidens Timotheum, ut ex Actibus Apostolorum Cap. 16; quapropter bene idem Apostolus ad Corinthios 9. ibi-*factus sum Judaeis tamquam Judaeus, ut Judaeos lucrarer; iis, qui sub lege erant, quasi sub lege essem, ut eos, qui sub lege erant lucrifacerem; iis, qui sine lege erant, tamquam sine lege essem, ut eos lucrifacerem, qui sine lege erant: factus sum infirmus infirmis, ut infirmos lucrifacerem.*

Hisque exemplis adstipulatur prae ceteris illud *smae. mem. Johann. VIII.* in privilegio Slavis concesso circa Missam et alia divina officia, de quo late *Pax Jordan. elucubrat. tom. primo lib. 4. tit. primo num. 332. fol. mihi juxta impressionem Venetam 295.*

Nec quantum attinet ad casum praesentem obicem desumi valet ex Decreto Concilii Florentini in praecitatis literis Unionis, in quo sancitur, unumquemque sacerdotem debere consecrare juxta ritum suae Ecclesiae, et *ex Constitutione Beati Pii V. Const. 12. in Bullario tom. 2.* ubi inhibetur, *ne deinceps presbyteri graeci, praecipue uxo-*

rati, latino more, et Latini graeco ritu Missas et alia divina Officia celebrare praesumant.

Plures enim occurrunt responsiones, et *primo:* quum in his expressa mentio non fiat de illis, qui ad procurandam Graecorum conversionem mittuntur, pro quibus adest specialis ratio, non videntur in hujusmodi Constitutionibus iidem missionarii comprehendi.

Secundo dici potest: Concilium Florentinum non intellexisse prohibere mutationem ritus simpliciter, sed dumtaxat illam, quae fieret privata auctoritate, ut observat *Bail. in Summa Conciliorum tom. primo ad idem Concilium Florentin. pag. mihi 602. col. 2. lit. D.* et quoad Constitutionem Beati Pii V., *Spondan. ad annum 1566. num. 5.* refert: Decretum illud, aut de publicis Officiis et solemni Missarum celebratione accipiendum esse, aut certe hanc prohibitionem in desuetudinem vel saltem inaccuratiorem observantiam abiisse dicendum est, quum non infrequenter videantur etiam Romae graeci sacerdotes (non tamen uxorati) eorum ritu initiati more latino celebrare nemine prohibente.

Tertio tandem concurrit irrefragabilis responsio, et ea nos ponit in tuto, quatenus etiam ab omnibus superius deductis praescindendum foret. Sanctio enim conciliaris ac praefata Piana Constitutio nonnisi intelligi valet de Graecis, et respective Latinis, commorantibus inter Graecos, et respective Latinis in locis, in quibus ecclesiae graecae, et respective latinae habentur, adeo ut quisquis commode possit in suo ritu celebrare. Qui tamen non est casus noster, dum in partibus, quas missionarii accedere debent, latinae ecclesiae vel non adsunt vel quatenus etiam in aliquo ex locis adsint, in eis ministrando non operarentur ad intentum conversionis schismaticorum ad dictas ecclesias nullo modo accedentium.

Et assumptum bene comprobatur ex illa communi D. D. sententia, quod advenae et peregrini possunt sequi in celebratione Missarum *ritum Ecclesiae loci, per quem pertranseunt, Silv. in 3. part. quaest. 64. artic. 4., Coninch.*

de Sacrament. quaest. 74. art. 4. dub. 3. num. 117. et quaest. 83. artic. 5. num. 278., Filliuc. tom. primo tract. 4. cap. 3. num. 83., Castrop. tract. primo de leg. disp. prima par. 14. §. 3. num. 11., Meroll. disp. 4. de leg. cap. 3. sect. 4. num. 536., et post alios Tamburin. de Sacrific. Miss. lib. 2. cap. 5. §. 2. num. 19., Pasqualig. eod. tractat. tom. primo quaest. 207. num. 4., et in nostris praecisis terminis *Nicol. in. floscul. verb. Graeci, num. primo, Suarez tom. 3. in 3. part. quaest. 74. disp. 44. sect. 3. §. Illud vero,* ibi — *Si Latinus sacerdos versetur in Ecclesia graeca et in propriis eorum ecclesiis conficiat, optime faciet eorum mori ac consuetudini se conformando;* — et subdit: *Intelligo autem hoc verum esse, sive aliquis diu et tamquam incola inter Graecos habitaret, sive ut hospes aut peregrinus illac pertranseat etc. fol. mihi 524. Diana oper. coordinat. tom. 2. tract. primo de celebrat. Miss. etc. resol. 205. num. 3., etc. resol. 206. num. 3. etc. 4.*, ubi sic concludit: *Itaque, si latinus sacerdos inter Graecos, aut graecus inter Latinos peregrinetur, aut negotii causa brevi tempore commoretur, pro libito licite poterit sive azymo, sive fermentato ad consecrationem uti — Tamburin. de Sanctissima Communione cap. 2. §. 9. num. 7. circa finem,* ibi — *Si secundum, licet possit conformem se reddere cum ritu loci, in quo est, et consequenter Graecus in azymo et Latinus in fermentato consecrare, non tamen obligatur etc. Sanchez de Matrim. lib. 3. disp. 18. num. 20.* ibi — *Secundo infertur, sacerdotem graecum, cui in sua patria permissum est, in fermentato celebrare, transeuntem per Ecclesiam latinam posse in fermentato juxta morem suae patriae vel in azymo juxta morem Ecclesiae latinae celebrare: similiter sacerdotem latinum per Graeciam transeuntem posse in fermentato Graecorum more vel in azymo instar Latinorum consecrare. — Laymann in Theol. Moral. lib. primo tract. 4. cap. 12. num. 6.* ibi — *Sacerdos graecus transiens per Ecclesiam latinam huic se conformare potest et in azymo consecrare, vel si malit, propriae Ecclesiae morem retinere. Similiter sacerdos latinus transiens per Ecclesiam graecam, vel illi se conformare et in fermentato*

sacrificare potest, vel Romanae Ecclesiae morem servare, — ac Thomas a Jesu Carmelita in opere de procuranda salute omnium gentium *lib. 6. cap. 8.* dicit: *Sacerdotem latinum degentem inter Armenos, Abyssinos vel alios Schismaticos, quorum ritus in celebrando sit approbatus ab Ecclesia, posse illorum ritui se conformare etc.*

Sed quod plus est in praesenti hypothesi, quum sacerdotes non sint censendi meri peregrini, (spatio enim longi temporis inibi commorari debent) propterea sequi praecise tenentur illum ritum, ut, omissis aliis, bene ac distincte Dominicus a Sanctissima Trinitate, alter Carmelita Discalceatus, in Bibliotheca Theologica *tom. 5. par. prima lib. 4. sect. 10. cap. 19. pag. mihi 744.* testans de communi sententia Theologorum ibi — *Sexta conclusio: si latinus sacerdos commoretur apud Graecos non ut peregrinus, sed ut incola, neque ibi habeat propriam ecclesiam Latinorum, tunc debet consecrare in fermentato, Graecus autem in azymo, si pariter commoretur apud Latinos ut incola neque habeat propriam graecam ecclesiam. In hac etiam conclusione conveniunt Theologi, cujus prima pars probatur ex praefatis Decretis statuentibus unumquemque teneri sequi ritum suae Ecclesiae; sed tunc propria Ecclesia sacerdotis latini est graeca; item, propria Ecclesia Graeci est latina; nam eo ipso quod habent ibi fixum domicilium cum animo permanendi fiunt partes istius Ecclesiae, sicut in Republica civili quicunque extraneus fit illius pars: tunc igitur latinus sacerdos tenetur consecrare in fermento et graecus in azymo.*

Et sane in casu nostro adaptatur dicta ratio domicilii et incolatus ad dictum effectum adstringendi localibus legibus et ritibus (quidquid esset ad effectum acquirendi civilitatem), quia sacerdotes nedum dimidia seu majore parte anni, sed fortasse pluribus integris annis moram trahere debent, per ea quae docet Abbas *in cap. Quoniam in plerisque de offic. Jud. Ordin. num. 1.* ibi — *Nota primo, quod omnes habitantes in eadem civitate habentes ibi domicilium dicuntur de populo illius civitatis licet sint diversarum linguarum, seu forte alibi nati sint* — et communiter

firmant D. D. inter quos aliqui etiam arbitrantur sufficere, ut quis majori parte anni inhabitet, prout *Silvest. in Summ. perb. Domicilium num. 2., et Sanchez de Matrim. lib. 3. disput. 18. quaest.* I. *num. 9.* Alii etiam minori tempore tuentur domicilium acquiri, prout *Navarr. de Jubileo nota b. 32. verbo Incolae num. 43., et Layman, in Theol. Moral. lib. primo, tract. 4. cap. 12. num. I.* ibi — *Sed magis placet doctrina Navarri etc, non tantum eos qui tempore, quod prudentis viri arbitrio magnum secundum se videri potest, videlicet amplius medium annum in oppido moraturi sunt, ut v. g. scholares in Academiis incolas asseri et jurisdictione subjectos, sed etiam eos qui, licet aliquando breviori tempore certo permanendi proposito alicujus negotii vel negotiationis causa in eo loco domicilium, officium vel tabernam fixerunt, aut saltem conduxerunt.*

Ast, etiamsi praedicta cessarent, adhuc benignae dispensationi locum praeberet maxima et publica necessitas, quae tanta est, ut, si illa denegaretur, certe desperaretur conversio ad fidem tot millium Graecorum. Implacabile namque erga Romanos homines et maxime sacerdotes eocumque ritus odium et ingenitam aversionem habent Graeci plurimi schismatici, quam a majoribus suis acceptam quotidianis in Romanos calumniis eorum sacerdotes fovent, ut notatur *in Cap. Licet Graecos de Baptismat,* et advertit *Fagnan. in quintum Cap. Quod a Praedecessore num. 141. de Schismaticis.*

Religiosissimo e contra studio feruntur erga graecos ritus, quos maxime venerantur. Quapropter vere nullum praestantius medium reperitur ad augendum ipsorum odium in Latinos, quam si hos viderint a Graecorum ritibus abhorrere, nullum validius temperamentum ad conciliandum ipsorum amorem erga Latinos, quam si hos viderint Graecorum ritibus accomodari. Existimant enim, a Latinis suos ritus contemni, si non serventur, quod Dom. Cardinalis etiam particulari experimento cognovit; misit enim ad Graecorum Schismaticorum templum sacerdotem latinum experiendi causa quid facturi essent; sine mora aufu-

gerunt omnes: tunc eundem sacerdotem Graecorum more indutum iterato ad templum misit, quem non modo humiliter exceperunt sed etiam dociles se praebuerunt, dummodo graece celebrare vellet. Et quidem odium et patinacia Graecorum posthac augeretur, si rescirent ab hac S. Sede petitam facultatem esse denegatam.

E converso autem, si petita facultas concedatur, undequaque suppetunt media ad Graecorum conversionem obtinendam; conciliata enim gratia et amore, facile poterunt sacerdotes latini probatae fidei scholas aperire et graecos adolescentes bonis literis ac sana doctrina imbuere et illos a majoribus periculis eximere, dum Londinum et Oxonium ab haereticis magistris ad seminaria invitantur gratis alendi, cui periculo alia via certius non occurretur, quam domi illis studendi occasionem offerendo. Nec dubitandum quin graeca natio, scientiarum avidissima, ad eas addiscendas filios suos promptissime mittat, qui dum scientiis operam navabunt, sensim errores pristinos dediscent, et Schismatis ineptias quasi manu palpabunt, quae profecto spes collocari non potest in iis qui hic in Graecorum Collegio sunt; hi enim et pauci sunt et ad illas regiones pro quibus Indultum petitur, vix ullus venit, etsi omnes venirent, tantae messi impares essent.

Quum igitur de tam eximio ac publico bono, scilicet de plurium populorum conversione agatur, etiam si dispensatione opus esset, omnino foret concedenda, quae in hoc casu, nedum licita dicitur, sed etiam debita *Sylvest. in Summa V. dispensatio quaest. I.; Suar. lib. 6. de legit. cap. 20. num. 22.; Layman. in Theol. Moral. lib. I. tract. 4. cap. 22. num. 10.;* et bene ad rem *Angelus Maria Verricell. tractat de Apostol. Mission. tit. 3. de legit. quest. 8. num. 7.*

Nec similium dispensationum exempla deficiunt etiam post Concilium Florentinum et Constitutionem Pianam: Omissis enim notissimis Indultis transeundi a ritu graeco ad latinum, in quibus eadem est ratio; quum de incremento fidei ageretur, tanta benignitate processum fuit, ut

fratribus Carmelitis Discalceatis in Regno Persiae degentibus a san. mem. Urbano VIII. praevio consilio Sacrae Congregationis Generalis de Propaganda Fide *die 17 Aprilis 1624.* concessum fuerit, Missam in lingua Arabica celebrare *ad consolationem populorum qui in eo Regno catholicam fidem susceperant,* prout in folio annexo et in missionariis Georgiae potestas facta fuisset, celebrandi Missam idiomate Georgiano, si id necessarium exstitisset ad obtinendam Georgianorum conversionem, prout in eodem folio. Quod vero praecise attinet ad casum nostrum, praestantissimum et quotidianum habemus exemplum ex notorio Indulto pro Monachis Ordinis Sancti Basilii Magni a pluribus Summis Pontificibus concesso et postremo a Sacra Congregatione D. D. Cardinalium negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium proposita die 18. Septembris anni 1648. recognito et approbato uti a san. mem. Innocentio Decimo die 2. Jannuarii 1649. confirmato, cujus vigore, licet praefatis Monachis a latino ad graecum ritum transire, quod quidem si pro *particularis Religionis incremento et privata Christifidelium, qui dicti Ordinis ecclesias frequentant, consolatione concessum fuit,* multo fortius in nostro casu concedendum speratur, urgentibus publicis et efficacissimis causis conversionis quamplurium populorum, quae movere ex debito Pastoralis Officii D. Cardinalem ad praesentes preces apud Sanctitatem Vestram humiliter porrigendas.

Quare etc.

(B. U. B. pp. 373—380). Joseph. Lucinus.

Exhibitio exemplorum similis concessionis et instantiae conclusio.

Beatissimo Padre.

Esempii di concessioni simili a quella, che si domanda dall' Eminentiss. e Reverendiss. Sig. Card. di Colonitz, o anche più ardue.

Non pare, che verun' altra ragione possa difficoltare la grazia domandata dal Signor Cardinale di Colonitz,

che i missionarii a' popoli del rito greco osservino nel celebrare, ne' digiuni, e in altre cose il medesimo rito, finchè stanno tra loro, fuorchè il dubbio, se vi siano esempii di simili concessioni spedite dalla Santa Sedia Apostolica, e qualche Signor Cardinale ha interrogato se si alleghino simili esempii. Per altro le fondate speranze dell' Eminentissimo supplicante del doversi ridurre facilissimamente alla Santa fede cattolica centinaja di migliaia di anime nell' Ungheria, Transilvania, Moldavia, Valachia, Servia, Rascia, et in altre provincie, quando si ottenga la sopradetta facoltà, è un sì forte motivo, che non lascia dubitare doversi condescendere alla domanda dall' Apostolico zelo, e clementissima benignità di Vostra Beatitudine maravigliosamente desiderosa della salute di tutte le genti, e massimamente di quelle, che seguitano il rito greco, le quali sbagliano in sì pochi articoli, e sono molto osservanti di quattro Quaresime ogn' anno, e degli altri canoni antichi. Prima di annoverare gli esempii di simili, e anche più difficili concessioni, si averte chiedersi solamente per quei missionarii, che già siano sacerdoti, onde cessa ogni timore che potessero contrarre matrimonio, perchè ciò è vietato anche a' Greci dopo che sono in Sacris.

1. Che al tempo de Santi Dottori della Chiesa Ambrogio, e Agostino, si permettesse dalla Santa Sedia Apostolica il conformarsi all' usanza di quei popoli, tra quali i fideli vivevano, eziandio senza il motivo d' allettarli alla vera credenza, ma solamente per non cagionare scandalo con la diversità del procedere in quelle cose, che non ripugnavano alla vera fede, e a' buoni costumi, si ha manifestamente dall' epistole 118. e 119. del medesimo S. Agostino, la prima delle quali ha la seguente iscrizzione: *Respondet Januario docens quid agendum sit in iis, in quibus regionum ecclesiarum consuetudines variant et in quibus consentiunt: puta de Sacramentis, Festis, diebus Jejunii et Eucharistia.* Nel cap. 2. di questa lettera dice il Santo Maestro: Alia vero, quae per loca terrarum regionesque variantur, sicuti est, quod alii jejunant Sabbato,

alii vero non, alii quotidie communicant corpori et sanguini dominico, alii certis diebus accipiant: Alibi nullus dies intermittitur quo non offeratur, alibi Sabbato tantum et Dominico, alibi tantum Dominico: Et si quid aliud hujusmodi animadverti potest, *totum hoc genus rerum liberas habet observationes: Nec disciplina ulla est in his melior gravi prudentique Christiano, quam ut eo modo agat quo agere viderit Ecclesiam ad quamcunque forte devenerit; quod enim neque contra fidem neque contra bonos mores injungitur, indifferenter est habendum et pro eorum inter quos vivitur, societate servandum est.* Racconta poi quel, che occorse a lui in Milano con S. Ambrogio. Credo te aliquando ex me audisse, sed tamen etiam nunc commemoro. Mater mea Mediolanum me consequuta *invenit Ecclesiam Sabbato non jejunantem: coeperat perturbari et fluctuare quid ageret:* tunc ego talia non curabam sed propter ipsam consului de hac re beatissimae memoriae virum Ambrosium: Respondit, se nihil docere me posse, nisi quod ipse faceret, quia si melius nosset, id potius observaret. Cumque ego putassem, nulla reddita ratione, auctoritate sola sua nos voluisse admonere, ne Sabbato jejunaremus, subsecutus est et ait mihi: *Quum Romam venio, jejuno Sabbato: quum hic sum, non jejuno, sic etiam tu, ad quam forte Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.* Hoc quum Matri renuntiassem libenter amplexa est. *Ego vero de hac sententia etiam atque etiam cogitans, ita semper habui tamquam eam coelesti oraculo susceperim. Sensi enim saepe dolens et gemens multas infirmorum perturbationes fieri per quorumdam fratrum contentiosam obstinationem vel superstitiosam timiditatem.* E nel cap. 4. Sit aliquis peregrinus in eo forte loco, ubi perseverantes in observatione Quadragesimae, nec quinta Sabbati levant relaxantpue jejunium: non, inquit, hoc die jejunabo. Quaeritur causa: quia non fit, inquit, in patria mea. Quid aliud ille, nisi consuetudinem suam consuetudini alterius praeponere conatur? *Mallem tamen in rebus hujusmodi, ut et ille in hujusmodi, et hic in*

illius patria ab eo quod ceteri faciunt, non abhorreret. Et nel cap. 5. *Faciat ergo quisque quod in eâ Ecclesia in quam venit invenerit.* E nell' epistola 119. al medesimo Gennaro nel cap. 18. presso al mezzo. Miror sane quid ita volueris, ut de iis quae varie per diversa loca observantur, tibi aliqua conscriberem, quum et non sint necessaria et *una in his saluberrima regula retinenda sit, ut quae non sunt contra fidem, neque contra bonos mores, et habent aliquid ad exhortationem vitae melioris, ubicunque instituti viderimus, vel instituta cognoscimus, non solum non improbemus sed etiam laudando et imitando sectemur, si aliquorum infirmitas non ita impedit, ut amplius detrimentum sit. Si enim eo modo impediat, ut majora studiorum lucra superanda quam calumniatorum detrimenta metuenda, sine dubitatione faciendum est etc.*

Benchè S. Agostino non esprima in particolare il rito, nel celebrare il divino sacrificio, ma solamente l' offerirsi questo più, o meno spesso, il digiunare, o no, o altre simili cose, ad ogni modo la sua dottrina è universale, e comprende anche le ceremonie nel offerta del sacrificio sacrosanto, perchè abbraccia tutto quello, *quod neque contra fidem neque contra bonos mores injungitur:* Il che certamente non è il sacrificare *o in azymo, o in fermentato,* e usanda la lingua greca, o la slavonica, in vece della latina. In oltre vagliano anche per doversi accomodare al rito nel celebrare di quei popoli, tra quali si vive da forestieri, quell' istessi motivi, per i quali i due santi Dottori vogliono, che ci conformiamo a loro nel altre cose, cioè per fuggire *multas infirmorum perturbationes,* le quali pur troppo nascono, insieme con gravi scandali, perchè i popoli del rito greco s' immaginano, che quello si disprezzi da nostri missionarii, se da medesimi non si usa. In ordine all' ultime parole di S. Agostino si nota non esservi pericolo, che la debolezza dei Latini impedisca l' osservarsi il rito greco da' missionarii, in modo, che non sia per essere maggiore il guadagno, se ciò si fà; onde par, che convenga disprezzar quella, che S. Agostino

appella *superstitiosam timiditatem*, e vada eseguito quel, che conclude, cioè, che *sine dubitatione faciendum est*. E che *laudando et imitando sectemur* le approvate consuetudini di quelli, che desideriamo tirare alla vera credenza, o conservarli in quella. Il santo scolare di S. Ambrogio *tamquam suam coelesti oraculo suscepit* la sentenza intorno a ciò del suo santo maestro. Niuno di loro due accennò, che fusse necessario per variar lo stile della lor patria, quando si trovavano nell' altrui, l' ottenere special facoltà, e però si vede, che in quei primi secoli della Chiesa si riputava universalmente permesso il conformarsi all' usanza de paesi, ne' quali uno si ritrovava.

Secondo, più di quattro cento anni dopo, cioè regnando S. Nicolò primo cognominato Magno, i santi fratelli Cirillo e Metodio Vescovi, o Romani, come vuol Cedreno, o Constantinopolitani, o Thessalonicensi, ma oriundi da Roma, come stimano altri, Apostoli della Moravia, Boemia et altre provincie ad istanza de' popoli, e principi da loro convertiti voltarono la Messa e li Officii Sacri in lingua Schiavona et in quella gli celebravano. Da ciò si conferma quel che si è notato di sopra, cioè che ne' primi secoli della Chiesa, e sino correndo il nono, si persuadessero i prelati, che per variare il rito e la lingua, non fosse necessaria special licenza. Vero è che alla S. Sedia non piacque a prima vista lo stabilire universalmente per tutte quelle provincie l' uso della lingua Schiavona nella Messa, ed o furono chiamati i santi Cirillo e Metodio a Roma, conforme scrivono alcuni, o come altri, il solo Cirillo, o pure fù discusso il dubio in congiuntura, ch' egli portò qua il corpo di s. Clemente Papa. Al principio era consigliato il Sommo Pontifice dal Sagro Collegio a proibirlo, ma per una voce miraculosa udita nell' aria, fù approvato l' uso da loro introdotto. Enea Silvio Piccolomini, il qual poi fù Pio Secondo nel cap. 13. della sua istoria di Boemia dice: Ferunt Cyrillum, quum Romae ageret, Romano Pontifici supplicasse ut Slavorum lingua ejus gentis hominibus, quam baptizaverat, rem

divinam faciens uti posset. De qua re quum in Sacro Senatu disceptaretur, essentque non pauci contradictores, auditam vocem tamquam de coelo in haec verba missam: *Omnis spiritus laudet Dominum, et omnis lingua confiteatur ei.* Inde datum Cyrillo indultum. Si racconta l' istesso nelle proprie lezzioni dell' Officio di questi Santi a uso delle Chiese d' Olmutz e di Praga, approvate dalla Sacra Congregazione de Riti, e da Urbano VIII. a istanza del Cardinale Dietrichstein Vescovo d' Olmutz, e stampate l' anno 1630 e di nuovo in Praga il 1653 per ordine del Cardinale d' Harrach ivi Archivescovo, si narra ciò più esattamente da Giovanni Dubravio nel libro 2. dell' istoria di Boemia: Bohemi Methodium adoriuntur ab ipso exigentes, ne sermone latino, quem non intelligerent, sed Bohemo sibi usitato Sacra et Sacramenta perageret. Hanc rem ille Romam ad Cyrillum collegam atque is ad Nicolaum Romanum Pontificem retulit. Ambo collegae ob eam relationem non Pontifici modo sed frequenti etiam Patrum Concilio deridendos se propinaverunt. Quum ecce tibi de improviso vox haec sua sponte in tali frequentia insonuit. *„Omnis spiritus laudet Dominum, et omnis lingua confiteatur eum.“ Qua voce perculsus Romanus Pontifex secundum petitionem Bohemorum respondendum Cyrillo duxit.* L' istesso si narra da Giorgio Bartoldo Pontano nel libro 2. della Boemia Pia.

E quantunque non molto dopo fusse ordinato a Boemi il seguitare il rito latino, ad ogni modo la maggior parte dell' altre provincie ritengono il linguaggio Schiavone, e l' altre cerimonie greche, conforme tra gli altri sempre fece il B. Giosafat Kuncevits Arcivescovo Polocense dichiarato martire da Urbano VIII. a' 16. Maggio 1645. E ciò con autorità Pontificia di Giovanni VIII., il quale confermò l' indulto di S. Nicolò Primo, o di Adriano II. come altri vogliono, scrivendo nel modo sequente nella sua lettera 247 à Sfentopulto Conte, o come altri lo dicono, Re di Moravia, dove dopo grandi lodi attribuite a S. Metodio dice: Literas denique Slavonicas a Constantino quo-

dam philosopho repertas (si prova concludentemente, che questo Constantino è l' istesso che S. Cirillo, il quale fatto vescovo si mutò il nome) quibus Deo laudes debitae resonant, jure laudamus, et ut in eadem lingua Christi Domini Nostri praeconia et opera enarrentur, jubemus. *Neque enim in tribus tantum, sed omnibus linguis Dominum laudare auctoritate sacra monemur, quae praecipiat dicens: Laudate Dominum omnes gentes et collaudate eum omnes populi. . . .* Nec sanae fidei vel doctrinae aliquid obstat, sive Missas in eadem Slavonica lingua canere, sive Sacrum Evangelium vel lectiones divinas novi et veteris Testamenti bene translatas et interpretatas legere, aut alia horarum Officia omnia psallere: Quoniam qui fecit tres linguas principales, Hebraeam scilicet, Graecam et Latinam, ipse creavit et alias omnes ad laudem et gloriam suam etc. Data mense Junii, indictione XIII. id est anno 880.

Tutti gli autori, che parlano di questa concessione, e l' istesse lezzioni dell' Offizio de' santi Cirillo e Metodio avvertono, che per essergli ciò permesso, si fà un grand' acquisto di anime. Il Signore volle indurre il suo Vicario con voci miraculose ad approvare l' uso introdotto da quei santi prelati. Essendosi questo ritenuto per tanti secoli, e continuando anche adesso, si hanno centinaja, e migliaja di esempii di una grazia più difficile di quella, che ora si chiede, perchè i monaci o sacerdoti secolari, gran parte de' quali battezati prima alla Latina passano poi a celebrare in lingua Schiavona o Rutena, hanno la licenza di far ciò per tutta la vita. E ora si domanda solamente l' uso del rito greco, o schiavone, per quel solo tempo, che i missionarii staranno tra quei popoli seguace de' medesimi riti, i quali invitano alla s. fede cattolica, e procurano mantenerli in essa.

3. Seguitando l' ordine de' tempi da Innocenzo IV. nella sua Costituzione *Sub Catholicae professione fidei,* non si proibisce cosa veruna circa la mutazione del rito, benchè si vietino molti altri abusi appartenenti a Greci. Nella professione della fede stabilita dal Sac. Concilio

Fiorentino solamente si dichiara: *In azymo sive fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici, sacerdotesque in altero ipsum Domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suae Ecclesiae, sive occidentalis sive orientalis, consuetudinem,* Pio IV. nella sua Costituzione 74. *Romanus Pontifex* fà molte dichiarazioni circa i disordini, che seguivano tra i Greci, ma non parla in modo alcuno d' inconvenienti, che seguissero per la mutazione de' riti. Solamente il B. Pio V. nella sua Costituzione 12. la quale si legge nel tomo 2. del Bollario pagin. 192. abolisce le concessioni fatte per l' avanti di passare dall' uno all' altro rito. L' assunto della Bolla è il seguente: *Revocatio facultatis quomodolibet concessae Graecis latino ritu et Latinis graeco more celebrandi Missas et divina Officia.* Racconta poi nell' istessa Bolla, la qual comincia *Providentia Romani Pontificis,* come molti *impetraverant varias facultates ab Apostolica Sede vel ejus Legatis vel majori Poenitentiario,* di mutare il rito, e poi inibisce, ne *deinceps presbyteri graeci, praecipue uxorati, latino more, et Latini graeco ritu Missas et alia divina Officia celebrare praesumant.* Da questa rivocazione comparisce manifestamente, che quantunque il Concilio Fiorentino avesse dichiarato, che generalmente non dovesse mutarsi il rito proprio, ad ogni modo a molti era stato conceduto il variarlo, e non meno a' Latini di passare al greco, che a' Greci di venire al latino, perchè la rivocazione parla ugualemente dell' una, e l' altra sorte d' indulti fatti per l' addietro. Adunque se si vogliono esempii di concessioni di passare al rito greco, se ne hà una gran copia in quelli che il B. Pio suppone essere state spedite per l' addietro o da Sommi Pontefici, o da loro Legati, o dal Maggiore Poenitentiere.

E queste grazie fatte erano più difficili di quella, che ora si domanda, per due cagioni. La prima, perchè par certo, che sarano state concedute per motivi meno urgenti di quello, che ora si porta, del doversi agevolare la conversione d' innumerabili anime, dove che quelli che avranno avanti i tempi del B. Pio impetrata la grazia,

probabilemente per ottenerla avranno solamente portato il motivo della loro propria consolazione, non può dubitarsi, che se havesse saputo quel zelantissimo e santo Pontifice, che alcuni avessero avuta la licenza di passare al rito greco per allettare più facilemente i professori di quello alla santa unione nella fede, non havesse eccettuato questo caso. Secondo, quella licenza data prima era più ardua, perchè stesa a tutta la vita, ma ora si domanda solamente per quel tempo, in cui i missionarii si tratterranno tra quei popoli, i quali invitano alla vera credenza o in essa li mantengonn saldi. Quel, che si è detto del B. Pio, valanche del Sac. Concilio, e d' Eugenio IV., che presedeva all' istesso, e come desiderosissimo di conservare stabile l' unione delle due Chiese allora conchiusa, senza alcun dubbio avrebbe dichiarato, che quel generale Decreto di consecrare in azimo o fermentato conforme alla varia consuetudine non impedisce il conformarsi i missionarii latini alle usanze greche, quando si trovassero tra popoli, che le osservano.

4. Non ostante quella commune dichiarazione del Concilio Fiorentino, e la rivocazione de' privilegii fatta dal B. Pio, è stata anche dopo conceduta a molti Greci la licenza di venire al rito latino. E Clemente VIII., par che supponga, che possa darsi da' vescovi, perchè nella sua Costituzione 34. tom. 3. del Bollario pag. 47. intitolata *Instructio super aliquibus ritibus Graecorum pro Episcopis latinis in quorum dioecesibus Graeci vel Albanenses, graeco ritu viventes degunt*, che comincia: *Sanctissimus Dominus Noster Clemens:* dice nel §. 4. presso al fine: *Si Episcopus latinus Graecum aliquem ordinare voluerit, qui a Presbytero graeco in baptismo chrismate in fronte de facto fuerit consignatus, debet illum antea confirmare saltem sub conditione etc.* Dunque suppone che possa venirsi dal rito greco al latino, e non accenna cosa alcuna del bisogno di licenza. Ma quando pur questa sia necessaria, come stimo al certo, è stata conceduta a moltissimi. E non solamente ora a una ora a un' altra particolare persona, ma ad intiere

communità di terre e castelli. Sichè si hanno centinaja, e migliaja d' esempii, anche moderni. Non puo dirsi, che convenga concedere più facilemente la licenza di venire i Greci al rito latino, che di passare i Latini al greco, perchè il nostro debba preferirsi, come professato dal capo visibile della Chiesa, e dalla Chiesa Romana, madre e maestra di tutte l' altre. Non puo dirsi ciò, primieramente, perchè il Concilio Fiorentino nella sua dichiarazione, e il B. Pio nella rivocazione de privilegii di cambiare il rito non considerarono in modo alcuno una tal differenza, ma parlarono affato ugualemente dell' uno e l' altro passaggio. E poi se si riguarda il motivo della detta dichiarazione e rivocazione, cioè il doversi fuggire lo scandalo, che puo nascere del cambiamento de Riti è manifesto il doversi difficultar maggiormente il venire i Greci al rito latino per leggieri motivi, che l' andare i Latini al greco per quel gravissimo, che ora si adduce, perchè da questo secondo passaggio non solamente non seguirebbe scandalo alcuno, ma per l' opposto ne nascerebbe una somma edificazione col vedersi da' Greci la premura d' allettarli a confessare la cattolica verità, e a questo convien, che si abbia riguardo, e certamente si ha maraviglioso dalla paterna carità, e santo zelo pontificio. Adunque è chiaro, che le migliaja di esempii di concessioni fatti a intere popolazioni prima greche di venire al rito latino provano più fortemente, che debba concedersi quella, che ora si domanda, perchè non volendosi per ordinario il cambiamento per fuggire lo scandalo, e potendo questo esser grave dal permettersi a Greci il venire al nostro rito, e ad ogni modo essendo stato conceduto tante volte, e dovendo per l' opposto esser grande l' edificazione, se si lascia usare il rito greco da missionarii, non può negarsi, che gli esempii dell' altra permissione abbiano forza maggiore a fine di persuadere, che vada fatta anche questa.

E tanto più, quanto che sapendosi già da molti la vivissima istanza, che se ne fà dal Signor Cardinale di

Collonitz, e per un motivo sì gagliardo, se poi udissero i Greci il non essersi condesceso alla supplica, si alienarebbero sempre più da Roma, immaginandosi, che qui sia riputato poco buono il lor rito, mentre nè meno se ne volesse l' uso per qualche tempo in alcuni pochi missionarii per si importante cagione, permettendosi per l' opposto a popoli interi l' abbandonare stabilmente il rito greco per cagioni di minor peso, v. g., per esser piu facile il trovar parochi latini, che greci, i quali non mancherebbero, se si usasse diligenza maggiore.

5. Se poi si vogliono esempii anche moderni del passagio permesso dal rito latino al greco, se ne hanno centenaja in tanti, che nell' Italia, Spagna, e Russia, essendo stati battezati alla Latina, con haver poi professato il nostro rito per molti anni, col farsi Religiosi di s. Basilio Magno, cominciano a dir la Messa, e l' Officio in lingua greca, o illirica, e osservar le Quaresime, ed altri usi dei Greci. Eziandio questi esempii degl' ultimi tempi dopo il Concilio Fiorentino, e la Bolla del B. Pio V. sono d' una concessione piu difficile di quella, che ora si domanda, perchè primiaremente sono per tutta la vita, e poi per motivi poco stringenti, cioè per accrescere il numero di chi professi vita religiosa in quell' Ordine, potendo entrare in altri, e per conservare in quell' istesso Ordine lo stilo greco, dal quale anche molti di essi ottengono poi di ritirarsi col tornare a dir la Messa latina. Ma il motivo, che si porta per ottenere la facoltà temporale di conformarsi i missionarii all' uso greco, è stringentissimo, vedendosi per esperienza l' alienazione da noi in una gran parte di loro per la diversità del rito.

6. Oltre tanti esempii di mutazione stabile di rito per tutta la vita, se ne hanno molti altri puntualissimi d' esser stata conceduta la grazia, che si domanda di poter usare il Greco per sino, che i missionarii stanno tra quei popoli, che desiderano convertire alla santa fede cattolica, o assodarli in essa, perchè non solamente la sa. mem. d' Innocenzo XII. permise a un Sacerdote greco il cele-

brare in latino per finché si trattiene in Roma, con doverlo poi fare in greco, se ritorna alla patria, o è inviato altrove; ma in oltre ne' registri della Sac. Congregatione di Propaganda si trovano altre concessioni fatti a sacerdoti latini di dir la Messa in altre lingue per sinchè avessero continuata la loro missione, si dà per saggio il Decreto emanato nella Sac. Congregazione generale di Propaganda à 17. Aprile 1624. *Petentibus Fratribus Carmelitanis Discalceatis*, ut Sacerdotibus sui Ordinis, qui in regno Persiae existunt et in futurum existent, liceat Missam in lingua arabica celebrare, Sanctissimus in Christo Pater et Dominus Noster Urbanus Divina Providentia Papa VIII. auditis Ven. Fratrum suorum S. R. E. Cardinalium Congregationis de Propaganda Fide sententiis *ad consolationem populorum qui in eo regno catholicam fidem nuper susceperunt,* sacerdotibus praedictis licentiam petitam concessit cum infrascriptis conditionibus, videlicet ut ritus latinus in celebratione Missarum retineatur, et Missale Romanum, in lingua arabica literali translatum, in Urbe prius approbetur, et denique ut semel tantum singulis diebus in unaquaque illius regni ecclesia in praedicta lingua celebrare liceat. Non obstantibus etc. Circa questa concessione si riflette: primo, che fù spedita ad istanza de' soli Religiosi missionarii, e quella, della quale si tratta, è domandata istantissimamente da un zelantissimo Signor Cardinale. Secondo, quella fù chiesta col motivo della mera consolazione de popoli già convertiti; e la presente, come mezzo efficacissimo, e quasi unico, per ottenere la riduzzione d' innumerabili genti a conoscere la verità. Terzo quelle condizioni furono convenientissime per gli errori probabilemente introdotti nell' uso della Messa arabica, essendo in que' paesi tante le resie di Nestoriani, Eutichiani, Jacobiti etc. Ma questo pericolo non si corre nell' uso della liturgia greca composta da' santi Basilio e Giovanni Grisostomo, e basta ordinare, che si adopti quell' istessa, che nella chiesa di sant' Atanasio di Roma, dove si celebra in Greco, o alle volte anche le Messe private si dicono in Illirico da quelli

alunni monaci ruteni, che venuti di fresco al Collegio non hanno anche imparata la lingua greca.

Un altro Decreto emanò dalla medesima Sacra Congregazione particolare a' 30. Aprile 1631., il quale dice. De facultate pro missionariis Georgiae celebrandi Missam ritu latino in idiomate Georgiano vel Armeno, Patres unanimiter censuerunt, illam pro nunc concedendam non esse, *nisi esset medium ad convertendos Georgianos potissimum.* Et unus ex praedictis Patribus dixit, Concilium Tridentinum in hoc non obstare, quia in eo solum prohibetur Missae celebratio in lingua vulgari, additque partem Missae quae dicitur Catechumenorum, quia est instructiva, posse omnibus populis lingua vernacula concedi, si ibi non esset usus linguae latinae vel *graecae.* Et alius subjunxit, quod si Georgiani vellent ritum latinum amplecti, omnino deberet eis concedi Missa in lingua Georgiana, quia non existente ibi lingua latina vel graeca, non esset in Iberia qui prudenter scienter sacrificium Deo offerre posset.

Benchè non fosse conceduta assolutamente la grazia, ad ogni modo la condizione espressa nel Decreto, cioè, che si sarebbe poi fatta, se fusse per essere mezzo principalissimo per convertire i Giorgiani, prova concludentemente, che vada permesso quel, che ora si chiede, attestandosi dal Signor Cardinale Collonitz, e sapendosi per molte altre prove manifestissime, che sará mezzo quasi unico per tirare alla vera fede anime senza numero seguaci del rito greco. Trattandosi poi quì de' missionarii, e notandosi, che tra i Giorgiani non era l' uso della lingua latina, o greca, pare, che si supponga, che quando celebrandosi anche in greco dagl' istessi missionarii avessero potuto essere intesi da quei popoli, non si sarebbe negato il dir loro la Messa in greco. Quel, che si tocca del caso, che i Giorgiani avessero voluto venire al rito latino, non può adattarsi al caso presente, perchè il motivare, che da' Greci si lasciasse il lor rito, sarebbe contro il Decreto del Sacro Concilio, e del Beato Pio, e cagionarebbe enormissimo scandalo, con estinguere ogni speranza della

riduzzione de' Greci. Può anche notarsi la stima, che si fà della lingua greca uguagliata alla latina, dal che apparisce la facilità, con cui se ne debba permettere l' uso per sì potente motivo, quale è quello, che si porta.

7. Dopo tanti esempii moderni di cambiamento di rito, o per sempre, o per qualche tempo, fatto per espressa concessione, o gli antichi per la supposta facoltà, conforme alla dottrina de' ss. Ambrogio et Agostino, si accenna eziandio esser probabilissimo, che ve ne siano molti altri parimente moderni di chi abbia stimata vera la sentenza del P. Suarez, il quale nel 3. tomo sopra la 3. parte, alla disput. 44. sect. 3. pag. a me 522., esaminando: An Sacerdos graecus agens inter Latinos teneatur se Latinorum ritui in celebratione Missae et in aliis divinis Officiis conformare: idemque valeat de latino inter Graecos? Risponde esser obligato l' uno, e l' altro a farlo, massimamente se non si trova solo di passaggio nell' altrui territorio, *sed in eo domicilium aliquamdiu constituat; tunc enim tenetur se conformare ritui ejus Ecclesiae; quia habet domicilium in Ecclesia graeca, censetur jam Graecus e contra, Graecus in latina. Praeterea in c. Ille D. 12. dicitur teneri unumquemque se conformare consuetudini Ecclesiae, in qua actu existit.* Sicchè si persuade il P. Suarez, che la dichiarazione del Concilio Fiorentino, e l' inhibizione del B. Pio non si stendessero al caso di chi si ferma per qualche tempo in una chiesa diversa dalla sua; e perciò i missionarii non avrebber bisogno di special facoltà di seguitare il rito greco, sinchè stanno tra i Greci, e non solamente potrebbero, ma di più dovrebbero conformarsi al loro rito.

Ma supponendo necessaria la licenza, si espone esser tanto ardente il desiderio d' ottener la grazia nel Signor Cardinale di Collonitz, che conseguitala vuol dire col santo vecchio Simeone: *Nunc dimittis servum tuum, Domine.*

(B. U. B. pp. 381—392).

Caput III.

De exitu negotii, ac de commodis ex tota disceptatione secutis.

§. 1.

1706.

De exitu Causae in S. Congr. Inquisitionis.

Decretum S. Officii ab Horatio Oliverio transmissum. — Relationes Joannis Galdenblad. — Ejus consilium de prosequenda Causa. — Ex voluntate Cardinalis ab instauranda postulatione desistitur.

Literae Horatii Oliverii ad P. Gabrielem Hevenesi, Rectorem Collegii Viennensis.

Adm. Rde. in Chto. Pater.
P. Ch.

Officium Reverentiae Vrae., quo mihi impositum munus Secretarii Societatis gratulatur, excepi grato, quo par erat, animi sensu: gratias proinde ago humanitati Reverentiae Vrae., majores acturus, si suis apud Deum precibus vires mihi obtineat sustinendo oneri pares, quod vehementer rogo. Quoad nostram Causam Cardinales S. Officii decreverunt, *deductas in Scriptura rationes non probare, concedendam esse facultatem mutandi ritus.* Hoc Decretum relinquit locum alteri Scripturae faciendae et exhibendae, ut mihi Sanctissimus Dnus. Noster Papa asseruit: qui etiam addidit Patri Galdenblad, se curaturum, ut Cardinalis Gabriellius[1]) adducat in Scriptura rationes illas, quae impulerunt Cardinales ad illud Decretum, cum dubiis omnibus ab eisdem allatis, ut possit deinde per novam Scripturam responderi rationibus et objectionibus eorundem Cardinalium. Ex quibus Reverentia Vra. conjicere poterit

[1]) Joannes Maria Gabriellius, ex abbate generali Ord. Cisterciensis Cardinalis creatus an. 1799, in S. Inquisitione plurimum valebat, ut patet ex ejus *Vita* apud Guarnacci, t. I., pp. 519—522.

bonam Sanctitatis Suae erga Causam nostram propensionem. Tentandus modo esset P. Salernus[1]) pro nova Scriptura, quamobrem opus esset, ut Emus. Cardinalis per literas suas peteret hac super re illius operam, et tunc meam etiam adjiciam ex corde. Interim Reverentiam Vram. valere cupio ac mei meminisse in SS.

Romae 5. Junii 1706.

Reverentiae Vrae.

Humillimus in Chto. servus

(B. U. B. p. 367.) Horatius Oliverius S. J.

Literae Joannis Galdenblad ad eundem.

Reverende in Chto. Pater Rector.

P. Ch.

... Fui non adeo pridem ad audientiam, curavique vocari a Summo Pontifice P. Generalem Basilianorum, qui praesente me testatus est, unicum medium ad reductionem schismaticorum indultum esse, quod Eminentissimus a Kollonich petit, idque multis confirmavit: imo et Summus Pontifex nobis retulit, quod paulo ante dixerat Praefectus Congregationis Propagandae Fidei, ex mente alicujus peritissimi missionarii idem asserentis. Hanc ipsam ob causam videbatur Summus Pontifex tunc minus approbare, quod negotium huic Congregationi commiserit discutiendum, quod alia via facilius potuisset concedi. — In ss. R. V. sacrificiis enixissime me commendo.

Romae 31. Julii 1706.

Reverentiae Vrae.

Servus in Chto. humillimus

(B. U. B. pp. 369–370.) Joannes Galdenblad S. J.

---

[1]) Joannis Baptistae Salerni S. J. magna erat auctoritas apud Clementem PP. XI., qui eum et in Sacrum Cardinalium Senatum invexit an. 1719. Pie decessit an. 1729. *Vitam et Gesta* celebrat Guarnacci, t. 2., pp. 351—354.

Relatio ejusdem ad eundem de fatis Causae, et consilium de prosequenda instantia.

Reverende in Chto. Pater Rector.
P. Ch.

Licet in nota Graecorum Causa et peritissimi oratoris eloquentia et Theologorum ac Canonistarum sudaverint ingenia; non tamen ille secutus est effectus, quem industria promisit. Praeter doctissimum ac eruditissimum Reverentiae Vestrae Scriptum omnibus duodecim Cardinalibus Congregationis S. Officii, ut ajunt, ab initio communicatum, aliud et illud sua laude non defraudandum formavit non infimae notae Advocatus, qui ut eo melius oretenus rei congruentiam Emmos. Cardinales doceret, calamo rationes perstringere voluit, juxta Curiae morem, assumpto probando pares, (fuit autem viri hujus opera prudenter adhibita, ne frequens nostrorum conatus pro obtinendo indulto Cardinalibus argumento esset, non tam Eminentissimi a Kollonich indultum per nostros, ac nostri per Eminentissimum urgeri), quos dudum Emmo. submisi. Sed et tertium Scriptum exemplis refertum antequam Causa decidenda proponeretur porrexi: ut proinde spes non vana multorum fuit, Eminentissimum haud passurum repulsam, licet alii merito dubitarunt rem ex integro non facile in prima Congregatione hac super re habenda concedendam. His aliisque studiis praemissis habita demum est Congregatio, in qua varii Eminentissimi varia opposuerunt, quae mihi Summus Pontifex ipsemet retulit; uti primo: Missiones institui posse per Graecos catholicos, ut proinde necesse non sit transitum permittere Latinis ad graecum ritum. Opposuerunt alii scandalum in Latinis videntibus suos suum deserere ritum. Alii contemptum ritus latini in Graecis, eo quod Latini, posthabito suo ritu, accederent ritui ipsorum. Quidam simulationem non ferendam existimarunt, si Latini subituri missionariorum munus Graecorum uterentur moribus ac ritu, non secus ac si missi ad Hebraeorum conversionem procurandam, eorundem se

legibus ac moribus accommodarent. Hic continere me non potui, quin contra absonam paritatem mirabundus, quod eam vir doctus in consessu purpuratorum Patrum, Praesidente Ecclesiae capite, protulerit, exclamarem: Ergone, Pater Sancte, par est ratio approbatissimorum orientalis Ecclesiae rituum et abrogatarum antiquae Legis caeremoniarum? Sed et suggessit quispiam, lege divina cautum cum Graecis schismaticis, utpote haeresi infectis, communicare in divinis; proin non licere in eorum templis divina tractare. His aliisque multis ore et scriptis ad palmarem confutationem responsum est duplici prioribus tribus fusiori scripto Summo Pontifici jam communicato, quum eidem juxta Congregationis responsum, quod sic habet: *Ex hactenus deductis non videtur concedenda facultas,* detur adhuc agendi locus, operae pretium duxi, leviculas objectationes ad trutinam revocare et solidis argumentis dissolvere. Movebunt fors solutiones istae, quibus argumentum adjunxi politicum a domestico quodam Pontificis identidem suggerendum, Summi Pontificis animum, ut sua utatur Pontificia auctoritate et independenter a Congregatione (quam ut R. V. novit, metuebam) iteratis instantiis demum concedat, quod pie ac prudenter concedere potest. . . .

Romae 15. Maji 1706.

(B. U. B. pp. 413—415.) Joannes Galdenblad S. J.

Ultima Relatio Joannis Galdenblad ad Card. a Kollonich.

Emmo. e Revmo. Sign. Prone. benignissimo.

Obedirò con dovuta umiltà e riverenza alli benigni cenni insinuatimi dall' E. V. nella preggiatissima sua del 22 del passato, desistendo da olteriori uffizii per la causa de' Greci. Di questa però parlai poco fa a lungo colla Santità Sua; anzi afinchè li motivi addotti per l' indulto e le soluzioni alle difficoltà opposte dalla Sacra Congregatione facessero maggior forza nell' animo del Papa, feci sì, che Sua Santità chiamasse e sentisse il P. Generale delli Basiliani, il quale presente me rappresentò (secondo

era seco prima convenuto) vivamente, quanto frutto sia sperabile dal indulto, che V. E. con tanto zelo domanda, e quanto gran bene n' andarebbe perduto, se non si concedesse il medesimo, attestando che li missionarii non possino tra Greci farne frutto veruno, se non comparischino nelle cose lecite alla Greca. Di questa verità restò il Papa persuaso, mentre pochi momenti avanti la mia udienza l' istesso gli fu confirmato dall' Emmo. Prefetto della Propaganda, havendone poco avanti un missionario tornato dalle parti infette collo schisma asserito ciò nella Congregazione di Propaganda. Per tanto mostrava il Papa dispiacere che la Congregazione si fosse opposta concordemente a questo indulto, che Sua Santità mostrava potersi ben concedere, e dal quale meritamente potrebbesi sperare un grand' acquisto d' anime. Conchiudendo il discorso che bisognarebbe guadagnare li Signori Cardinali, o almeno alcuni della Congregazione, rimostrando a loro la convenienza della cosa con nuovi e stringenti argomenti: io risposi, che in quanto a rimostrare, anche ad evidentiam con autorità, ragioni ad esempii l' espediente di questo indulto, sarebbe pensier mio, purchè Sua Santità faccia metter in carta da qualche d' uno tutte le difficoltà addotte ed adducibili. Il Papa promise di dar ordine a un tal Padre Damasceno, Minorita, Consultore di Sant' Offizio, acciò egli come contrario lo facci; e havrei veramente gusto, che lo facesse con tutta applicazione, mentre nostro Padre Sorba, Teologo dell' Imperatore, che multis parasanguis ha superato questo religioso nello scrivere, si metterebbe facilmente (quando V. E. così commendasse) a rimostrare con una ben teologale e canonistica scrittura, ch' onninamente vada concesso, quanto l' E. V. in beneficio di tante anime ne domanda. . . .

Pregho instantemente sua divina Maestà per la felice conservazione di V. E. e mi rassegno per sempre

di Vostra Eminenza

Roma 17 di Luglio 1706. hummo. devmo. ed indegmo. servo (B. U. B. pp. 421—423). Giovanni Galdenblad S. J.

§. 2.

De commodis atque utilitatibus ex peracta disceptatione in ecclesiam orientalem secutis.

Gravissimum disceptationis momentum animis Patrum s. Congregationis alte mansit impressum. — Ejus vestigia mox persecuti, recens nominato Valachorum Antistiti, clarissimo Hevenesii discipulo ac clienti, facultatem ad ritum graecum transeundi nullo negotio concessere. — Aliquanto post, quum sub Benedicto PP. XIV. de instauranda Causa ageretur, auctoritas Cardinalis Ptolomaei, olim ab Hevenesio invocata, ex veritate aestimata ac denuo in lancem imposita. — Aliae concessiones ex aliis S. Officii Decretis factae.

De Joannis Patakii transitu ad ritum graecum.

Ex literis Joannis Pataki, missionarii terrae Fogaras, ad Christianum Augustum, Ducem Saxoniae, Cardinalem et Hungariae Primatem.[1])

.... Humillime de genu supplico, ut Emin. Vra. suo altissimo patrocinio me benignissime protegere dignetur, et ejusmodi jurisdictionem conferre, quam sapientissime judicaverit esse pro gloria Dei et dissipatarum Valachicarum ovicularum salute. ....

Caeterum ego paratus sum, quocunque ritu qualicunque modo, ea denique humillima obedientia, qua Emae. Vrae. unice placuerit, pro salute carae meae nationis Valachicae sanguinem sudoremque diu noctuque fundere[2]). Fiat Superis et Superiorum sanctissima voluntas! ...

(A. Pr. St. et A. E. Tr.) Fogaras 1713, 28. Decembris.

---

[1]) Christianus Augustus, Kollonichii in Sede Strigoniensi successor, Hevenesio agente Valachos seu Rumenos gratiis favoribusque suis jugiter est prosecutus. De eo confersis quae animadvertimus in op. *De rationibus festorum utriusque SS. Cordis*, t. I., p. 30 (edit. 5.) cum fontibus ibidem indicatis.

[2]) Joannes Pataki praecipue eam ob causam in hac epistola, et alibi passim, se paratum declaravit omnia sua pro salute nationis Valachicae profundere, quod ipse olim ex selectis illis juvenibus Transilvanis fuerat, qui Hevenesii curis Claudiopoli, Viennae, Tyrnavii et Romae in spem gentis suae adoleverant, sub disciplina Patrum Societatis Jesu ad bonos mores et ad profanas sacrasque literas apte informati, ac salutis patriae veraeque civium suorum felicitatis studio sancte incensi.

Ex literis Caroli VI. Imperatoris et Regis ad Clementem PP. XI.

... Nos eundem Joannem Pataki tanquam personam idoneam et benemeritam ad antefatum graeci ritus Sacrae Romano-catholicae Ecclesiae Unitorum episcopatum ... eligendum et nominandum duximus ... et Sanctitati Vestrae pro consequenda Apostolica confirmatione praesentamus, ab eadem Sanctitate Vestra filiali cum observantia petentes, quatenus ..., ut cum Pontificia Sanctitatis Vestrae dispensatione utrumque ritum, latinum videlicet atque graecum, cum desiderato plurimarum adhuc hallucinantium animarum ad Sacrae Romano-catholicae Ecclesiae gremium reductionis fructu exercere queat, eidem concedere Sanctitas Vestra dignetur etc.

Viennae Austriae die 23. Decemb. 1716.

(A. Pr. St.). Obsequens filius
Carolus.

Ex Bulla Innocentii PP. XIII. „Rationi congruit" dd. 18. Maji 1721 ad Joannem Pataki, nominatum Praesulem Fogarasiensem ritus graeci.

... Ad provisionem ejusdem ecclesiae Fogarasiensis ritus graeci celerem et felicem, ne illa longae vacationis exponeretur incommodis, paternis et sollicitis studiis intendens (Clemens PP. XI. praedecessor noster), post deliberationem quam de praeficiendo eidem ecclesiae Fogarasiensi personam utilem ac etiam fructuosam cum venerabilibus fratribus nostris, tunc suis, Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus habuerat diligentem, demum ad Te presbyterum ritus graeci praedicti, Theologiae Doctorem, in Provincia Transilvaniensi ortum, tunc aetatis tuae annorum triginta octo, et ab octo circiter annis in sacro Presbyteratus ordine constitutum, alias Collegii Germanici et Hungarici de Urbe

alumnum[1]), in ecclesiasticis functionibus versatum, qui animarum curam in civitate, tunc oppido, Fogarasiensi laudabiliter exercueras, ac facultatem a Congregatione Inquisitionis Te transferendi de ritu latino ad ritum graecum obtineueras, cujus vigore servatis servandis et ab eadem Congregatione Tibi praescriptis formis ad dictum ritum graecum Te transtuleras, quique fidem catholicam in manibus Nuntii Viennae commorantis expresse professus fueras . . ., direxit oculos suae mentis . . . et Te sub Datum Nonis Februarii, Pontificatus sui anno vigesimo primo, ob tuorum exigentiam meritorum, Apostolica auctoritate illi ecclesiae in episcopum graeci ritus praefecit. . . .

(C. R. Tr. A. — N. 100—1721.)

De voto Cardinalis Ptolomaei Benedicto PP. XIV. iterum proposito[2]).

Ex literis Georgii Guzzetta, fundatoris Oratorii s. Philippi Nerii ritus graeci, ad Benedictum PP. XIV.[3])

Mi fò lecito sottomettere all' alta considerazione della Santità Vostra, che mantenendosi gli Albanesi nei greci riti colla santità e probità di vita, come la Dio mercè si mantengono massimamente dopochè si è introdotto nei preti loro il celibato colla fondazione da me fatta in Sicilia

---

[1]) Agente Gabriele Hevenesio receptus in Collegium Germanicum et Hungaricum erat die 24. Octob. an. 1705 indeque discessit die 9. Septemb. an. 1710, quum Collegio regendo praeesset illustris J. B. Ptolomaeus, quem biennio post eodem adhuc munere occupatum Clemens PP. XI. plaudente Orbe literario ad Cardinalatus dignitatem evexit. (A. C. G—H.) Sed de Patakio sermo redibit inferius lib. 2.

[2]) Votum hoc a Joanne Baptista Ptolomaeo, tunc temporis celeberrimo Theologiae professore in Collegio Romano, obtinuerat Hevenesius, quum generalibus Ordinis comitiis interesset anno 1706.

[3]) Cfr. *Vita del servo di Dio P. Giorgio Guzzetta;* Panormi. 1798. Erectum est Oratorium ritus graeci in oppido Plana, prope Panormum, anno 1716, floruitque ad nostra usque tempora, ubi ingruentibus rerum publicarum turbis simul cum tot aliis Institutis ecclesiasticis communem sortitum est ruinam.

della Congregazione dell' Oratorio, e colla buona educazione della gioventù nei seminarî loro nazionali, possono essi di molto profittare nell' Oriente colle missioni. Nè la Santa Chiesa potrà avere ministri più propri e più atti di loro a vantaggio dell' Oriente, quante volte il Signore voglia dar lume a quei popoli di umiliarsi all' ubbidienza della s. Romana Sede. Ed in vero, Padre Santissimo, sembra, che cominci Dio a valersi di esso loro per sì grand' opera, mentre mi è stata fatta premurosa inchiesta dei preti della suddetta Congregazione dell' Oratorio greco coll' offerta di erigere loro due collegi, uno in Cefalonia, l' altro in Corfù, per beneficio di quelle anime e per la buona educazione della gioventù bisognevole di coltura, e nel santo timor di Dio. Con il qual mezzo si aprirà loro gran campo di illuminar quella gente nella verità dei dogmi di santa fede e di tirarla all' ubbidienza della Sede Apostolica. . . . Ben vero però, che per rendere stabile e fruttuosa la fondazione di detti due collegi, e stenderne degli altri in tutto il Levante, io penserei di doversi raccomandare o sottomettere affatto alla cura e direzione dei Padri Gesuiti, e con tale occasione mettersi in opera il pio e saggio sentimento del fu Cardinal Tolomei con aggiungersi alla Compagnia un braccio di Gesuiti greci di rito, i quali impiegar si dovessero a benefizio dell' Oriente; giacchè siam' ora a tempo di poter impiegar molti giovani Albanesi dei due seminarî di Sicilia e di Calabria ad abbracciar tale Istituto. Per la qual cosa io, ed i miei preti applicheremo tutte le deboli forze nostre per portare a fine questa impresa, quando ne siegua l' approvazione di Vostra Santità, e goderemo il vantaggio di vedere perfettamente soddisfatte le brame profetiche del P. Strigonio[1]), e di sperare ben presto a pieno adempita

[1]) Mendose scriptum pro *Stredonio;* dicit enim auctor hoc loco inclytum servum Dei Martinum Stredonium, virum non vulgari eruditione ac pietate, qui magna sanctitatis opinione vita defunctus est Brunae die 26. Augusti an. 1649. Extat *Vita Reverendi Patris Martini Stredonii Soc. Jesu, per Provinciam Bohemiae Praepositi Provincialis conscripta a R. P.* Wenceslao Schwertfer *Societatis ejus-*

la di lui profezia, giacchè come riferisce il P. Segneri: *De Turcici imperii excidio clare et cum exultatione spiritus aiebat, brevi inchoandam esse ruinam ipsius, ideoque Societatem eo nomine hortabatur ad graecae linguae studium, quod essent Constantinopoli christianam doctrinam aliquando explicaturi, illisque regionibus reddituri gratiam a Constantinopolitanis praesulibus, ss. Cyrillo et Methodio, hisce partibus olim invectam.*

Recentiora Decreta s. Inquisitionis Causae favorabilia.

Ex Constitutione Benedicti PP. XIV. „Allatae" edita d. 26. Julii an. 1755, §. 20.

(Non licet a latino ritu ad Graecorum transire), nisi forte peculiares quaedam rationes intercedant et circumstantiae, quae impertiendam dispensationem suaderent, sicuti superioribus temporibus aliquando et nunc etiam accidit in Collegio Maronitarum hujus nostrae Urbis, in quo quum quandoque reperiatur aliquis Societatis Jesu sacerdos, qui Societatem ingrediens, dispensationem obtinuit transeundi ad latinum ritum, nonnumquam cum eo dispensatur, ut in ecclesia memorati Collegii Missam celebret ritu syriaco et chaldaico divinumque Officium juxta eundem ritum persolvat, nempe ut alumnos in eodem Collegio degentes ritum ipsum edoceat. Id liquido apparet ex pluribus Decretis Congregationis Sancti Officii, uno videlicet dato die 30. Decembris anno 1716, altero die 14. Decembris anno 1740, nec non ex alio recentiori, quod nos die 19. Augusti anno 1752 jussimus expediri. (Magn. Bullar. Rom. t. 19, p. 156, edit. Luxemburg. 1758.)

---

dem sacerdote. Pragae, typis Universitatis Carolo-Ferdinandeae, in Collegio Societatis Jesu ad s. Clementem. 1673. Desumpta autem est praedictio ista ex citatae Vitae capite 25, p. 163.

Accessio

e tabulario S. Cong. de Propaganda Fide pro negotiis rituum orientalium facta.

Recentissima exempla gratiae factae.

Authenticam hanc Decretorum collectionem cum pluribus aliis iisque rarioribus studiorum nostrorum adjumentis acceptam referimus eximiis gratiis Emi. ac Rmi. D. Eduardi Cardinalis Howard, qui, ut omnes de re christiana literarumque publica bene mereri conantes pronissimis suis dignatur favoribus, nobis eam ex Archivo S. Congregationis de Propaganda Fide pro negotiis rituum orientalium per ejusdem Congregationis Secretarium, Rmum. ac Clmum. Dnum. Seraphinum Cretonium, in forma probante confici curavit, confectumque cum literis humanitatis et benevolentiae plenis ex Urbe transmisit. Eam, quia argumento huic nostro illustrando est idonea nec ullibi obvia, sacrorum rituum cupidus lector hic lubens videbit, atque animo in utrumque ejus auctorem decenter grato, non sine magno utilitatis et delectationis fructu expendet.

Sul passaggio di rito relativamente a Missionarî e Religiosi.

I.

Nell' Udienza 21. Aprile 1850. si riferì l' istanza del missionario dell' Abissinia Lorenzo Biancheri il quale chiedeva che: „Come Mgr. De Jacobis è autorizzato a seguire il rito abissino, egualmente lo siano i missionarî da lui deputati a tenore delle circostanze". Il rescritto fu: „Affirmative".

II.

Nell' Ud. 11. Giugno 1863 il P. Superiore dei Resurrezionisti chiese per due missionarî del suo Istituto residenti in Cpli. il permesso del passaggio al rito bulgaro. Il rescritto fu: „R. P. D. Vicario Patr. Cplitano. cum facult. necess. et opport. juxta petita".

III.

La stessa facoltà fu concessa ad altri due missionarî Resurrezionisti nelle Udienze 23. Febbr. 1864. ed 11. Febbr. 1879.

IV.

Nell' Udienza 3. Settembre 1879. si rinnovò l' istanza del sac. Termolinski già alunno del Collegio Polacco in Roma di passare al rito copto (essendo in Egitto) onde adoperarsi in vantaggio della missione. Il rescritto fu: „SSmus. etc. preces remisit arbitrio et conscientiae R. P. D. Aloysii Ciurcia, Archiep. Irenopolitani, Delegati Aplici. Aegypti, cum facultatibus necessariis et opportunis quibus, postquam constiterit Presbyterum oratorem adeo linguam vulgarem et liturgicam Coptorum callere, atque in sacris eorumdem ritibus instructum, insuper bonis moribus et ecclesiastica scientia ornatum, ut ejus in illum clerum cooptatio vel necessaria vel saltem utilis censeatur, indulgere possit et valeat expetitum transitum a latino ritu ad coptum, vetito tamen quovis in posterum ad alium ritum regressu".

V.

Nell' Ud. 14. Giugno 1881. si ottenne il seguente rescritto: „SSmus. etc. facultates necessarias et opport. ad triennium tribuere dignatus est, quibus sororibus a Charitate provinciae croatico-slavonicae, quae educationi atque instructioni puellarum bulgararum Adrianopoli operam navabunt, perpetuum transitum ad ritum graeco-bulgaricum concedere, easque, indulto tamen quotannis renovando, ac remoto scandalo, ab abstinentiis et jejuniis ejusdem ritus propriis dispensare valeat, ita ut hac tantum super re praescriptionibus Ecclesiae latinae sese conformare possint".

VI.

Nell' Udienza 16. Gennaro 1883. si ebbe la seguente concessione: „SSmus. etc. attentis peculiaribus circumstantiis bulgaricae missionis, cui religiosi viri ab Assumptione nuncupati inserviunt, et praehabito voto R. P. D. Delegati Aplici. Cplitani., benigne concedere dignatus est, ut presbyter Franciscus Chickeff, et laicus Jacobus Chilier, uterque in ea Congregatione professus, e latino ad ritum graeco-bulgaricum transire valeant, vetito omnino in posterum reditu ad pristinum ritum".

VII.

Nell' Ud. 8. Febbr. 1881. si riferì la domanda del sacerd. maronita Nametalla Aoun di passare al rito latino affin di poter emettere i voti nella Congregazione della Missione. Il rescritto fu: „SSmus. etc. remisit preces Rmo. Superiori Gli. Congregationis Missionis cum facult. necess. et opport. ad hoc ut durante novitiatu oratori permittat sese in omnibus conformare ritui latino".

Simile rescritto nella stessa Udienza si diede in favore del ruteno Stanislao Szczanewski di Premislia in Galizia, che bramando di entrare nell' Ordine dei Carmelitani Scalzi aveva chiesto il passaggio al rito latino.

VIII.

Nell' Ud. 21. Giugno si espose la domanda del Procre. Gle. delle Missioni Cappuccine di ammettere al Noviziato Nasri Taman di anni 25, nativo di Mardin, Giovanni Antunian d' anni 16, della dioc. di Karput, e Giacomo Zopolaratunian d' anni 19, della diocesi medesima, sebbene le loro fedi fossero firmate soltanto dal missionario di Diarbekir che ne avea la cura, e non dall' Ordinario diocesano. Il rescritto fu: „SSmus. etc. attentis peculiaribus circumstantiis in casu concurrentibus et de speciali gratia benigne annuit juxta petita, servatis in reliquo de jure servandis, et cauto quod juvenes, de quibus in precibus, in ritu cui legitime addicti sint permaneant, super quo oratoris conscientia districte oneratur".

IX.

Nella Congregazione Gle. dei 6. Marzo 1882. sul progetto di erezione in s. Anna di Gerusalemme di un' Istituto d' istruzione per gli Orientali si propose il dubbio: „Se e come convenga accordare a quei Missionarî (Algerini) il passaggio al rito orientale". Gli Emi. PP. risposero: „Negative et ad mentem. Mens est: 1°. che procurando Mons. Lavigerie d' introdurre nella sua Congregazione Religiosi arabi, qualora questi siano atti a ricevere i sagri ordini, potranno ricorrere alla S. Sede, cui s' appar-

terrà giudicare se convenga far loro abbracciare il rito greco-melchita. — 2°. Che si faciliti in genere agli Orientali l' ingresso negl' Istituti Religiosi, mantenendo salvo il loro rito".

X.

Nella Gle. Adunanza de' 24. Aprile 1882. al proposto dubbio: „Se e quali disposizioni prendere per dirigere e secondare lo zelo degli Assunzionisti a favore dei Bulgari di rito greco"; si rispose: „Affirmative et ad mentem. Mens est, che gli Assunzionisti d' intelligenza colla Propaganda potranno ricevere nella loro Congregazione giovani bulgari, salvo il proprio rito orientale".

XI.

Nell' Ud. 1. Febbr. 1881. al giovane Giuseppe Bendekgi d' origine greco-scismatico di Damasco, che abiurando lo scisma avea abbracciato il rito caldeo ed era entrato nel postulandato de' Francescani in Gerusalemme, si accordò l' indulto „sese conformandi latino ritui in omnibus durante tamen novitiatu".

XII.

Al sacerd. Emilio Basikowski della dioc. di Chelma di rito ruteno, che era entrato nel Noviziato de' Resurrezionisti, il S. P. nell' Ud. 17. Maggio 1881. „indulgere dignatus est, ut conformare se valeat praescriptionibus ritus latini quoad festa, abstinentias et jejunia, nec non quoad recitationem divini Officii in communi, dummodo latinam calleat linguam, idque firmo remanente proprio graeco-rutheno ritu ac durante dumtaxat novitiatu".

Dalla Propaganda li 16. Novemb. 1883.

Il sottoscritto Segretario della S. C. di Propaganda per gli Affari Orientali attesta che i surriferiti documenti sono stati desunti dagli atti originali che si conservano nell' Archivio della predetta s. Congregazione.

(L. S.) S. Cretoni Segretario.

Huc etiam pertinet facultas Basilianis in Galicia facta admittendi candidatos r. l. juxta Const. Apost. d. d. 12. Maji 1882.

QUÆSTIO II.

UTRUM GRÆCORUM ORDINATIONES POST ACCEPTATAM UNIONEM SUB CONDITIONE ITERARI DEBEANT?

Caput I.

Notitia personarum in solvendo dubio occupatarum.

Athanasio ordinationis iterationem petente, Cardinalis a Kollonich, quid de re placeat peritis, exquirit. — Card. Cornaro. — Card. Barberini. — Jac. Caschod.

Georgius Cardinalis Cornaro.

Georgius Cornelius, ex Serenissima Venetorum Ducum familia *Cornelia*, italice *Cornaro*, Kollonichii in Ordine Equitum Melitensium quondam sodalis, inter Purpuratos Patres assumptus anno 1697, et paucis post diebus ad infulas Patavinas promotus (septimus de clarissima gente Cornelia, qui nobilissimam illam dioecesim administraverit), pie decessit anno 1722, aetatis 64., Princeps magna et illustri laude religionis, literarum, insigniumque rerum praeclare gestarum merito celebratus a Guarnacci, *Hist. Pont. et Card.*, t. 1., pp. 471—474; Fleury, *Hist. eccl. contin.* t. 71., pp. 445—448; Moroni, *Dizionario*, t. 17., pp. 145—146.

Franciscus Cardinalis Barberini, junior.

Franciscus Barberini, cognomento *junior*, ex inclyta Barberinorum familia, nonnisi viginti octo annos natus inter Cardinales relatus est an. 1690. Praecipuis Congregationibus Romanis adscriptus, illi prae caeteris erat assiduus ac benevolus, quae est de Propaganda Fide. Varios per gradus usque ad Decanatum Sacri Collegii ascendit, ac tandem meritis et annis onustus vivere desiit anno Ch. 1738, suo 77. Viro non magis dignitatibus quam virtutibus clarissimo elogium posuerunt Guarnacci, l. c. pp. 373—376; Fleury, l. c. t. 76., pp. 94—100; Moroni, t. 4., pp. 114—116.

Athanasius Angelu Archiepiscopus et Metropolita r. gr.

Athanasius, Archipraesul ritus graeci, persona in magno sacrae Unionis negotio perficiendo facile princeps, studia nostra occupabit libro secundo. Quare pro praevia viri notitia hic tantum exhibemus epitaphium, quod ipsi Excellentissimus et Reverendissimus D. Dr. Joan. Ev. Vancea, ejus in antiquissima Sede Metropolitana dignus successor, marmori incisum posuit die 28. Julii an. 1878, adscripta tamen versione latina, ad fidem verborum archetypi expressa:

Peregrine! stai aici si venereza osamentele Apostolului Romaniloru Atanasiu I Angelu, nascutu in Cugudu langa Belgradu, carele la 22 Januariu 1698 consecratu de Archi-Episcopu si Mitropolitu a continuatu actulu santei Uniri cu s. Basereca Romana inceputu de Theofilu antecesorulu seu, si la complinitu in Sinodulu mare celebratu la 4 septembre 1700, dupa acea ca Metropolitu unitu si a gubernatu Basereca Sua cu zelu Apostolicu, pana la anulu 1714, candu plinu de merite pentra santa Unire si Basereca, pentru natiune, si patria, repausandu in Domnulu fu inmormentatu aci, unde-si asteapta gloriosa inviere.

Siste, viator! et venerare hic ossa et cineres Apostoli Rumenorum, Athanasii I. Angelu, nati in Cugudu prope Albam-Juliam, qui die 22. Januarii 1698 Archiepiscopus et Metropolita consecratus, prosecutus est opus sacrae Unionis cum s. Romana Ecclesia, a Theophilo praedecessore suo inchoatum, illudque in Synodo magna die 4. Septembris 1700 celebrata complevit; atque exinde ut Metropolita unitus Ecclesiam suam apostolico zelo gubernavit usque ad annum 1714[1]), ubi — de sacra Unione et Ecclesia, de natione et patria optime meritus —, quiescens in Domino hic sepultus est, unde et gloriosam resurrectionem exspectat.

Jacobus Caschodus S. J.

Constantinopoli per id tempus curandae rei christianae causa degebant plures viri religiosi Societatis Jesu, insignibus naturae et gratiae dotibus locupletes et multarum pro Christo aerumnarum perpessione copiosaque, in orientali messe, collecta animarum fruge clari[2]): qui, licet optatam illam, qua fruebantur, libertatem Apostolatus sui munia exercendi, uni acceptam referrent potentissimae protectioni Regis

[1]) Per errorem factum est, ut sculptor incideret annum 1714; obiit enim anno 1713, die 19. Augusti, quemadmodum alias jam ex Actis docuimus in *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1880, p. 786; et fusius exequemur inferius libro, qui sequetur.

[2]) Consuli de hac missione praeter alios possunt: Cordara, *Hist. S. J.*, partis VI. l. 15, nn. 228—245; Henrion, *Hist. gén. de l'Église*, t. 11; Chateaubriand, *Le génie du christianisme*, art. *Missions du Levant.*, Crétineau-Joly, *Hist. de la Comp. de Jésus*, t. 5.

Galliarum, Instituti sui tamen memores, *omnes nationes, etiam sibi invicem contrarias, universali apostolico amore jugiter prosecuti,* Germanos et Hungaros non minus quam populares suos omni officiorum genere servierunt[1]). Ex iis tres prae caeteris de nostratibus optime meriti leguntur, quod peculiari modo praeter solitos suos labores etiam subditis Domus Austriacae subsidium opemque tulissent: ea de causa et nobis et omnibus bonis patriaeque amantibus civibus grata memoria colendi; nimirum duo Patres natione Galli *Braconier* et *Du-Ban,* tertius Helvetus, *Caschodus* nomine, patria Friburgensis in Nuithonia seu Uechtlandia, cui duplex cognomen *Patris captivorum* et *Patris Armenorum* praeclara facta indiderunt[2]). Hic Cardinali a Kollonich jam ante suam ad exteras illas missiones profectionem egregie commendatus extiterat a variis obitis expeditionibus sacris, quibus in Germania, ac nominatim in Brisgovia Austriaca, strenuum se exhibuerat et inconfusibilem in vinea Domini operarium; postea vero e longinquo Oriente majorem adhuc gratiam ex eo erat apud ipsum consecutus, quod, dum pro salute miserorum procuranda in obsequio pestiferorum caput iterato devovisset, etiam infelicem et undique vexatam Comitissam Helenam Zeriniam, uxorem Emerici Tökölii, in summis angustiis Constantinopoli et Nicomediae versantem, eximia caritate, opera consilioque juvisset, et in ipso ejus marito Tökölio ad fidem catholicam convertendo cum P. Braconier praeclare laborasset[3]). — In beneficiis exuli foeminae tributis etiam illius ex priori matrimonio liberis, qui Eminentissimae suae tutelae olim fuerant commissi, haud exiguas utilitates praeberi, Primas gratus agnoscebat. — Quae vero in conversione Tökölii praestiterat Caschodus cum suis in missione sodalibus, ea Cardinali maxime probari debebant, quod ex apostolicis Patrum studiis pateret, idcirco eos in rebellium consuetudinem se dedisse iisdemque multos annos familiariter usos fuisse, ut Apostolorum more *omnibus omnia facti, omnes facerent salvos.*

P. Caschodus, jam dudum non unam in coelo lauream promeritus, ad extremum in heroica caritatis palaestra, peste attactis indefesse serviendo, quum pluries e praesentissimo periculo superstes evasisset, tandem gloriosa morte prostratus die 30. Augusti an. 1726[4]), diu desideratam palmam cum multis aliis suis in missione sociis obtinuit[5]). Sed in Parergo ejus et aliorum, quos nominavimus, Patrum Braconier et Du-Ban memoriam pluribus prosequemur.

---

[1]) Etiam Imperatoribus Leopoldo I. et Josepho I. justa funebria more Caesareo, quanto potuerunt apparatu, ingentique omnium Ordinum concursu fecerunt in suburbio Constantinopoleos Galata, ubi fere omnes Europaei habitabant.

[2]) Cfr. Henrion, l. c., p. 11.

[3]) Extat ea de re narratio authentica a P. Souciet ex Actis P. Braconier desumpta, unde notitia conversionis Tökölii in alios libros transiit.

[4]) Cfr. Stöcklein, *Neuer Welt-Bott,* Praefat. in part. XIII.

[5]) Cfr. Crétineau-Joly, l. c. p. 4.

Caput II.

Preces Athanasii a delectis arbitris dijudicatae.

§. 1.

Libellus Athanasii Primati oblatus.

Quum mihi remonstratum sit et nunc probe constet, complures graeci ritus schismaticos episcopos, metropolitas et patriarchas non modo simoniace irrepsisse, verum etiam violente sine vera et legitima ordinatione et consecratione per adjutorium paganorum sedes suas occupasse, adeoque ordinatos a talibus aut a talium successoribus, per quos tamen ego ordinatus et consecratus sum, nec veros nec legitimos presbyteros et episcopos esse; idcirco, ut ego de mea in presbyterum ordinatione ac in episcopum consecratione (utpote negotio maximi momenti pro salute subjectarum mihi in spiritualibus ovicularum) certitudinem nanciscar, ab archiepiscopo[1]) Strigoniensi, meo metropolita sub conditione in presbyterum reordinari ac in episcopum taliter reconsecrari postulo. Et quia idem dubium prudenter de subjectis mihi protopopis et popis seu per me, seu per meos antecessores schismaticos episcopos Valachorum ordinatis versatur, promitto me in proxima ecclesiarum et parochiarum mearum visitatione unumquemque presbyterorum seu poparum sub conditione reordinaturum.

Viennae die 7. mense Aprilis 1701.

(B. U. B. pp. 247 seqq. jct. A. P—I. V.)

---

[1]) In exemplari, quod insertum est Actis S. Congregationis Sanctae Romanae et Universalis Inquisitionis, pro *archi*episcopo legitur *episcopo*, ut infra dicemus p. 109.

§. 2.

Iudicia peritorum.

Sententia theologorum Viennensium affirmans. — Judicia Nic. C. Papadopoli et Jac. Caschodi negantia. — Consilium Card. Cornaro de Causa Sedi Apostolicae proponenda.

Sententia ordinis theologorum Viennensium.

Theologi Viennenses, de postulato Athanasii sententiam rogati, responderunt:

I. Ipsis videri, annuendum esse precibus Oratoris atque ad reordinationem et reconsecrationem procedendum; tum ob gravia motiva ab ipso Athanasio in fundandis precibus adducta; tum quod, teste historia, pluries factum sit, ut ab haereticis et Turcis in episcopatibus graecis per vim collocarentur homines sine valida ordinum susceptione, sive quod nulla omnino fuerit adhibita cheirotonia, sive quod adhibitus quidem fuerit consecrationis episcopalis ritus, sine praevia tamen ordinatione presbyterali[1]); tum denique quod ordinationes sacerdotum et consecrationes episcoporum saepe legantur factae ab hominibus e longinquis et ignotis regionibus advectis, qui sine idoneis testimoniis episcopos se affirmassent, de quorum charactere episcopali autem minime constitisset[2]); censere propterea theologos, standum esse antiquis illis conditionatae reconsecrationis exemplis, medio saeculo elapso in duobus episcopis Munkacsiensibus ritus graeci datis, nimirum Methodii, per Ruthenicum episcopum Premisliensem Malakowski hypothetice reconsecrati[3]), et Parthenii, *essentialia*

---

[1]) Probabiliter hic respiciunt theologi illos episcopos ritus graeci, qui „a duodecim Praedicantibus Calvinistis sine ulla consecratione, etiam schismaticis graecis consueta, constituti" leguntur in B. U. B. p. 11., de quibus suo loco sermo redibit.

[2]) Spectare ista videntur Theophanem, ignotum illum hominem, qui titulo Patriarchae Hierosolymitani assumpto, ordinationes fecit in Russia an. 1620, de quo relegi possunt, quae animadvertimus in *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1880, p. 744.

[3]) Haec reconsecratio etiam refertur in B. U. B. p. 21; verum Premisliensis episcopi nomen ibi corrupte legitur Walchowszki.

ordinationis et consecrationis ad cautelam, ut Primas Lippai habet, *iterum consecuti*[1]).

II. Quoad Reconsecratorem vero fassi sunt theologi, se unanimes non esse, aliis nimirum putantibus, latini ritus Antistiti nunquam licere hominem graecis prius caeremoniis ordinatum vel consecratum nova unctione sacrare, atque ita latino ritu supplere quod graeco esset peccatum; aliis contra asserentibus, id Primatem regni et Sedis Apostolicae Legatum natum tuto facere posse pro sua in omnes catholicos in Hungaria ac partibus eidem adnexis degentes auctoritate, saltem casu quo necessitas posceret, et graeci abessent episcopi, de quorum ipsorum valida ordinatione et consecratione non dubitaretur; aliis tandem judicantibus, rem adeo gravem esse Summo Pontifici pro benigna solutione proponendam. (A. S. J.).

Literae Nicolai Comneni Papadopoli ad Card. a Kollonich.

Altezza Emma. Sign. Sign. Prone. Colmo.

Bacio con tutta l' umiltà del mio distintissimo ossequio i sacri caratteri di V. A. Emma. . . . I miei libri non hanno altro prezzo, che l' onor, che V. A. Emma. fà loro carissimo di farli degni dell' Eminentissime sue richieste, e ciò servirà a far poi dir anche a me quel che un' altro Greco disse già a Cesare Augusto: *Οὐ κατὰ τὴν σὴν τύχην, Σεβαστέ, εἰ πλέον εἶχον, πλέον ἐδίδων* . . . V. A. Emma., la cui Porpora, che Dio conservi per molti anni, è si zelante della salute di tante anime, m' impetri da Dio e forze e commodo per ajutar mia nazione nel gran negozio della sua eterna salute. Quanto a' sacerdoti greci, prego in visceribus Jesu Christi, che non si tenti riordinazioni degli uniti. Questo sarebbe uno de' maggiori scandali, che possano nascere, ed io, che ho tutta la cog-

[1]) Confersis, quae huic facto rite accipiendo idonea ipsi scripsimus in *Zeitschrift für kath. Theologie,* 1880, pp. 744—745.

nizione della Chiesa orientale, posso attestare a V. A. Emma., che più male farebbe questo attentato, che se costì col ferro e col fuoco si sforzassero gli scismatici ad unirsi, ed il male lo farebbe in primis costì, perchè sin chè si combatte il dogma, lo scismatico può ridursi realmente; al sentir contrastato anche il rito, ancorchè mostri di quietarsi per necessità di circostanze, interiormente s' inviperisce contro il Latino, nè vedo come possa sussistere Unione, dove si ha fomento interno di arrabbiata discordia. In Roma la Sede Apostolica non ha mai tentato tal cosa, nè l' ha posta in bilancio, ma fatta far la professione, non passa più oltre. Finalmente si può trovar compenso ad ogni inconveniente, che potesse seguire, quando non fossero ben ordinati o per mancanza d' intenzione o per difetto di non aver osservato il Rituale greco (perchè osservato questo, tutto va bene, quidquid dicant i cavilli degli scholastici), perchè si possono destramente rimuovere dalla cura delle anime questi tali ed ordinarne de' sicuri; ma prima d' ogn' altra cosa si potrebbe discorrere delle ragioni di dubitare di quelle ordinazioni, perchè quando il dubbio cadesse sul rito, egli è irragionevole, ed io m' offerisco a mostrarlo; quando cadesse sul fatto, si potrebbe discorrere con lettere coll' Archimandrita di Gerusaleme ito ultimamente in Moscovia, e che tra poco tornerà in Wallachia, stato mio scolare quì, e chè sarà Patriarcha di Gerusaleme nel suo ritorno, ed il più ben affezzionato all' Unione di tutti i Prelati greci[1]), e sentir da lui dove si possa arrivar senza scandalo, perchè la Chiesa greca non s' inorridisca de' Latini, e la condanni, come per mie industrie ha fatto, tre mesi fà, dell' attentato de' Moscoviti di voler riordinar un monaco Basiliano Ruteno, che ordinato in Roma passò in Moscovia co' Signori Moscoviti di quà passati, cosa

[1]) Auctor hic dicit Chrysanthum Notaram, patriarcham Hierosolymitanum ab anno 1707 ad annum 1733, cujus encomium dat Fabricius in *Bibliotheca graeca*, tom. 11., pp. 540—541, edit. 2. (Harles). Accuratiorem viri notitiam reperies in *Biographie universelle*, t. 31, pp. 69—70, edit. 2. (Michaud).

che fu inibita con un decreto de' quattro Patriarchi sotto pena di anatema come publico sacrilegio. V. A. Emma. condoni l' ardir mio nella prolissità della presente, e creda, che se è alcuno, che apprezza l' alto e glorioso suo zelo con svisceratezza di divozione, io sono uno, che però sono compatibile nella temerità che uso in esplicar ingenuamente i miei sentimenti a gloria di Dio e di cotesta zelantissima Sua Porpora, a cui con ossequiosissimo bacio m' inchino

Padova 18. Marzo 1701

Di V. A. Emma.

ummo. devmo. obligatmo. servo

(B. U. B. pp. 309—312.) Nicolò Comneno Papadopoli.

Literae Jacobi Caschodi ad Card. a Kollonich.

Eminentissime Princeps.

Quibus me quinta Maji honoravit, sexta Julii magno cum animi mei gaudio recepi laetus, quod Summo universae Societatis Patrono et Parenti obsequendi occasio offerretur. Itaque morem gesturus, ad quaesita non solum meam, sed et meorum collegarum horum locorum peritissimorum mentem aperio. In primis spectata cum summa plerorumque Graecorum, et Episcoporum, et Sacerdotum in praecipuis fidei articulis ignorantia, tum pertinaci eorum schismate, plurimum inter nos saepius fuit dubitatum de eorum valida consecratione, et capacitate; et quidem eorum ignorantia est tanta, ut tota plerumque eorum Theologia in legendi alicujus libri peritia consistat, nec possint interrogati respondere, quandonam in sacrificiis Missae fiat consecratio. Aliqui putant, fieri in oblatione, alii post recitata sacra verba ad certam orationem S. Chrysostomi; sic in confessione plerique ignorant veram absolutionis formulam.

Quoad Summum Pontificem dicunt, ipsum esse inter omnes Patriarchas primum, non tamen majorem se aut quovis alio Episcopo pollere potestate; totam Ecclesiae potestatem non penes Papam, sed penes omnes Patriarchas et Episcopos collective sumptos residere, et praeter

Christum non dari aliud caput, aut pastorem universalem Ecclesiae; sed quemvis Patriarcham esse supremum in suo Patriarchatu, nec esse, qui possit ei jus dicere. Dant secundas a Pontifice Constantinopolitano Patriarchae.

Singuli Archiepiscopi et Episcopi multis pecuniis Episcopatus emunt ab illo Patriarcha, in cujus Patriarchatu sunt; et in hoc aliud dicunt, et aliud faciunt, dum Episcopi omnes aperte clamantes se pollere potestate, qua Patriarcha, et tamen ei subsunt; fuit tamen ante aliquot annos qui apud Turcas multis pecuniis efficere conatus est, ut Archiepiscopi et Episcopi deinceps non a Patriarchis, sed ab ipsis Turcis Viziris sicut Patriarchae nominarentur, dicendo se in Patriarchis nullam agnoscere jurisdictionem; suam tamen caro redemerunt potestatem Patriarchae.

Iis non obstantibus omnes hic tenemus, ipsorum consecrationes, licet illicitas, sive in Patriarchas, Archiepiscopos, et Sacerdotes esse validissimas, nec (eos) posse, aut debere deposito schismate denuo ordinari. Ratio est, quia ipsorum consecratio et ritus conferendi et administrandi sacramenta fuit approbatus a Concilio Florentino; et licet in schisma et alios gravissimos errores inciderint, non tamen immutarunt modum administrandi et conferendi sacramenta, sed scrupulose eum retinent, et ordinarie cultiores sunt bene in iis exercitati caeremoniis. Nec Romam venientes a Sancta Congregatione iterum ordinantur, sed tales ordinationes ratae habentur, et facta fidei professione datur eis licentia palam et ubique celebrandi.

Addo, quod universalis Ecclesia graeca nunquam sit declarata schismatica, sed tantum personae schismati adhaerentes; quare sunt aliqui boni Episcopi, et Sacerdotes apud nostros sua peccata deponentes, qui a nobis semper admonentur, ut sint accurati in iis quae pertinent ad administrationem sacramentorum[1]).

[1]) De frequenti hac Missionariorum cum Graecis consuetudine scribit P. Tarillon in opere collectitio *Lettres édifiantes:* Quant au rit grec, qui en soi n'a rien de mauvais, nous n' obligeons personne à le quitter pour passer au latin. Lorsqu' il se trouve des curés, ou

Modernus Patriarcha Constantinopolitanus[1]) est homo bonus, pacis amans; siquando de fide sermo incidat, respondet: Nos sumus mancipia, Turcae non sinunt agere, quae vellemus. Ego vos Patres amo et aestimo, quia estis docti. Vocat Summum Pontificem suum fratrem, post quem se primas tenere ait, nec tamen habet, quod aliis Patriarchis imperet.

Quilibet Patriarcha est in suo Patriarchatu supremus; non ita est apud Armenos; illi enim unum solum supremum in Persia morantem agnoscunt. Caeterum Patriarcha Hierosolymitanus graecus, pessimus Schismaticus, fere singulis annis editis libris calumniis, mendaciis plenis, fidem Romanam traducit, eosque libros per Moldaviam, Valachiam et forte etiam per Hungariam distribuit, qui libri sunt perniciosissimi[2]). Nimium longo clementissime ignoscat, et me pro incolumitate Eminentiae Vestrae nunquam non Deum deprecaturum semper commendatum habeat, humillime rogo,

Eminentissime Princeps,

Constantinopoli 25. Julii 1701.

Vester infimus et obedientissimus servus et filius (B.U.B.pp.159—161). Jacob. Caschodus S. J. Missionar.

---

d' autres ecclésiastiques qui errent dans quelques articles de la foi, les orthodoxes ont sur cela des règles du S. Siège, selon lesquelles ils peuvent communiquer avec eux en ce qu' ils ont de bon et d' utile, et doivent rejeter constamment le reste. C' est sur ces règles que nous nous conduisons, et que nous conduisons les autres. Ceux qui refusent de s' y conformer, ne reçoivent de nous aucune absolution. Nous ne laissons pas pour cela d' aller à leurs églises pour avoir occasion de les mieux instruire. Nous ne les excluons pas non plus des églises latines, quand ils y viennent implorer le secours de Dieu, nous proposer leurs difficultés, y prendre l' estime et le goût de nos cérémonies. Cette condescendance gagne les esprits, et nous avons l' expérience que c' est la voie la plus efficace pour les faire rentrer dans l' union de l' Eglise. (Tom. 1., p. 56., Nouv. édit. Toulouse, 1810).

[1]) Callinicus, Patriarchatum CP. tenuit ab anno 1691 ad annum 1702. De eo agit Cuperus, socius Bollandianus, in Act. SS. Augusti tomo 1., pp. 249—250.

[2]) Dositheus Hierosolymitanus obiit anno Christi 1706, Patriarchatus 41, aetatis 108. Nomen sibi fecit in Oriente tum canonibus synodalibus ac scriptis adversus Calvinistas editis, tum mordacibus libellis contra catholicos vulgatis.

Literae Cardinalis Cornaro ad Cardinalem a Kollonich.

Emo. e Rmo. Sign. mio Ossmo.

... Nelle circostanze, che V. E. mi accenna e con le riflessioni del suo gran sapere e gran zelo considera intorno a quelli che vengono all' Unione con la S. Chiesa per via della professione de' quattro punti, e che, dopo la professione fatta, pretendono d' esser ammessi per veri sacerdoti e veri vescovi, non ostante la discordia de' loro consecratori, ogn' uno de' quali vuol esser Pontefice, ... stimerei necessario il ricorrere a Roma per la risoluzione d' un punto così importante. Questa Serenissima Republica non gli giudica in queste materie, ne (per quante è di mia notizia) il mio zelantissimo Precessore[1]) ebbe incontri si fatti, essendo in questa città lo studio publico, in un Collegio del quale, a parte, s' addottorano quelli, che non giurano la Bolla Pontificia, e non recitano la solita professione di fede. Il loro capo in Venezia non ha titolo di Patriarca, ma solamente di Arcivescovo di Filadelfia[2]). Il Sign. Papadopoli, che pure è di tal nazione, ma non di tal rito, è sacerdote ... e al presente, sono più anni, che legge il jus canonico in questa Università.

Ecco quanto posso in succinto dire all' E. V. in risposta al di Lei riveritissimo foglio: non restringendo mai il desiderio, nè il debito, che ben grandi mi corrono, di sempre ubbidirli: e supplicandola di qualificar l' uno, e l' altro con l' onore de' suoi commandi, bacio a V. E. umilmente le mani,

Padova 22. April. 1701.

Di V. E. hummo. devmo. servo

(B. U. B. pp. 301—303). G. Card. Cornaro.

---

[1]) Gregorius Card. Barbarigo, Beatis adscriptus an. 1761. Cfr. Moroni, *Dizionario*, t. 4, pp. 99—100.

[2]) De Archiepiscopis Philadelphiae r. gr., qui per id tempus sedem habebant Venetiis ad s. Georgii, videatur idem Moroni, t. 91, pp. 291—293.

Caput III.

Causa ad Sedem Apostolicam delata.

Epistolae Cardinalis Barberini de Causa a Congregatione de Propaganda Fide ad S. Officium remissa. — Decretum ordinatorium S. Officii. — Precibus ad unam Athanasii personam a S. Congregatione restrictis, desistitur a Causa persequenda, quod alias jam fuisset ordinationis iteratio negata. — Relatio Praefecti tabularii S. Inquisitionis.

§. 1.

Relationes Cardinalis Barberini.

Literae C. Barberini ad C. a Kollonich.

Eminentissimo et Reverendissimo Signor Ossmo.

Dal benignissimo foglio dell' E. V. de' 26 di Febro. passato ho inteso quel tanto, che si è degnata accennarmi in ordine all' istanza del sacerdote Luca Natale, ed in prima congiuntura non lascierò di rappresentare il tutto a questa Sacra Congregazione, ed unitamente gli esporrò il desiderio dell' E. V., che se gl' interceda da N. Signore la licenza di poter consecrar nuovamente sub conditione il vescovo greco unito di Transilvania per i rilevanti motivi espressi in detto suo foglio; del seguito poi ne darò quanto prima distinto ragguaglio all' E. V., a cui tratanto rinovando i più vivi attestati del mio sommo e parzialissimo ossequio colle suppliche de' suoi pregiatissimi comandamenti, Le bacio humilissimamente le mani,

Roma 2. Aprile[1]) 1701.

Di V. E.

hummo. e devotmo. servo

(B. U. B. p. 329). Fr. Card. Barberini Pref.

---

[1]) Ex die in his literis adscripto patet, Cardinalem a Kollonich jam ante acceptam epistolam Cardinalis Cornaro ad id consilii devenisse, ut quaestionem de Graecorum ordinationibus iterandis Sedi Apostolicae definiendam proponeret.

Aliae literae ejusdem ad eundem.

Eminentissimo et Reverendissimo Signor mio Ossmo.

Ricevo la pregiatissima carta di V. Eminenza in data dei 30 di Aprile passato, e con essa i fogli annessivi continenti l' istanza altre volte fatta a questa Sacra Congregazione di Propaganda Fide circa l' unione et ordinazione de' Greci, perchè sin da allora non mancai alle mie parti di servire all' E. V. riferendo in essa la medesima domanda; la Sacra Congregazione considerata la materia appartenente al Supremo tribunale del S. Officio, quivi perciò l' ha rimessa, di dove se ne dovrà attendere la risoluzione. Io nondimeno in adempimento del mio particolar debito non lascerò di far nuovamente pervenire alla Sacra Congregazione i fogli sudetti, e trattanto notificando all' E. V. ciochè su tale proposito è già seguito, Le rassegno sempre più costante la vera mia ambizione di ubbidire a' benignissimi suoi comandamenti, de' quali istantemente La supplico, e resto baciandele humilissimamente le mani,

Roma 16. Maggio 1701.

(Sequentia manu propria)

Le graziose di V. E. come mi sono, e saranno sempre pregratissime, così non lasciai di ubbidirla con portare alla S. Congreg. di Propaganda Fide le scritture e notizie già trasmessemi da Lei, e lo stesso ho eseguito delle ultime pervenute colla ultima humanissima dell' E. V. Non cesserò di ricordar l' urgenza gravissima rappresentata dall' immenso ed infatigabile zelo di V. E., acciò venga eccitata la propria applicazione della Congregazione di S. Officio da cui deve emanare la spedizione e deliberazione della sudetta materia. Mentre pregando Iddio Benedetto di conservare nella persona degnissima dell' E. V. così valido ausiliatore, Le rassegno la mia antica e riverentissima servitù in qualità di suo perpetuo

hummo. e devotmo. servo

(B. U. B. pp. 333—334). Fr. Card. Barberini.

§. 2.

Decretum ordinatorium S. Officii.

Documentum hoc Summorum virorum favoribus gratiisque debemus; speciali videlicet permissu Ipsius Sanctissimi Domini Nostri LEONIS Papae XIII., supremi literarum bonarumque artium patroni, sospitatoris, vindicis (quem D. O. M. Reipublicae christianae diu salvum atque incolumem conservet!), Emus. ac Rmus. D. Cardinalis Franzelin illud opera Rmi. ac Clmi. D. canonici Stortii, tabularii Sacrae Inquisitionis praefecti, ex scriniis ejusdem Congregationis in authentica forma eruendum curare nobisque benigne ad praesentis quaestionis absolutionem ex Urbe Roma mittere dignatus est: quod hic cum gratissima tantorum taliumque fautorum mentione praeterire nec voluimus nec potuimus.

S. O.

Ex volumine Decretorum anni 1701.

Feria IV. die 20. Julii.

Fol. 251. 1°.

Relata instantia a Nuncio Viennae ad S. Congregationem de Propaganda Fide et ab ista ad S. Officium remissa v. P. D. Athanasii episcopi graeci uniti Vallachiae et Transilvaniae tenoris sequentis, videlicet: Articulus 3. „Cum mihi remonstratum sit et nunc probe constet ... sub conditione reordinaturum“[1]).

Eminentissimi audito voto DD. Consultorum decreverunt rescribendum Dno. Nuntio Viennae, quod transmittat ad Sacram Congregationem omnia documenta quae habet super non vera ac illegitima ordinatione ac consecratione episcopi sive archiepiscopi, a quo fuit ordinatus et consecratus episcopus Athanasius orator.

Die 6. Novembris 1883.

Exscripsi et contuli

Joannes B. Stortius S. C. S. O. a tabulario.

---

[1]) Textum instantiae habes supra descriptum p. 99; hoc loco tamen scripturae discrepantia in eo occurrit, quod Cardinalis a Kollonich simpliciter vocetur *episcopus*, non vero *archi*episcopus Strigoniensis, quemadmodum animadversum ibidem est.

§. 3.

Instantia Athanasii Decreto s. Officii ad unius oratoris personam restricta, a prosequenda Causa desistitur.

Relatio Rmi. D. Storti, Praefecti tabularii S. Inquisitionis.

L' enorme esposto del vescovo Atanasio di santa ragione venne dai Cardinali della Suprema ristretto al caso individuo di lui. Ma anche così ristretto non ebbe poi alcun seguito; dacchè perquisiti varii volumi dei Decreti degli anni posteriori al 1701 ed i volumi ove sono riportate le materie dei greci e dei grecoruteni e quegli altri, ove si contengono i dubbî di ordinazione e l' indice del così detto *volume grande* nulla più si è ritrovato di Atanasio e della sua domanda dopo quel Decreto ordinatorio emanato in Feria quarta venti Luglio mille settecento uno. Forse lo stesso Cardinale di Kollonitz fece desistere da ogni ricerca; poichè qualche anno innanzi proprio, se ben ricordo, ad istanza sua era stato risposto in Feria V. che i vescovi di rito greco se si convertono non devono esser riordinati nemmeno sotto condizione, non ostante lo scisma, la simonia, l' irregularità, l' intrusione, e l' ordinazione fatta da un vescovo solo[1]).

(Die quo supra). G. B. S.

---

[1]) A veri similitudine non abhorret, Cardinali a Kollonich transmissum ex Urbe fuisse Decretum S. Officii, olim jam editum in Feria IV. die 29. Septembris anni 1666, quo declaratum fuerat Episcopo Chelmensi r. gr., *ordinatos a Schismaticis non esse reordinandos, sed tantum egere dispensatione super irregularitate, juxta Constitutionem Clementis VIII.*, ut est apud Harasiewicz, *Annales Ecclesiae Ruthenae*, pp. 367—368.

QUÆSTIO III. ADDITITIA.

QUIDNAM MISSIONARIOS INTER ORIENTALES PRO SACRA UNIONE LABORANTES PRAECIPUE SERVARE OPORTEAT?

Instructio missionariorum sacra Unione pangenda intentorum.[1])

§. 1.

Selecta quaedam puncta Schismaticis ad s. Matrem Ecclesiam catholicam redituris diligenter explicanda.

1. Ecclesia catholica recte definitur coetus hominum ejusdem fidei christianae professione, eorundemque Sacramentorum communione colligatorum, sub regimine legitimorum Pastorum, ac praecipue unius Christi Vicarii in terris Pontificis Romani.

2. Ecclesiae catholicae nemo vere uniri, nemo ejusdem membrum fieri poterit, nisi integram fidem catholicam fideliter firmiterque crediderit, ac Romano Pontifici, beati Petri Apostolorum Principis successori ac Jesu Christi Vicario, debitam obedientiam praestiterit. Qui sine sincera fidei catholicae professione propter solam externam Pontificis agnitionem membrum Ecclesiae catholicae fieri

---

[1]) Exacta est instructio ista ad *Monita ad Missionarios in partibus orientalibus auctoritate S. Congregationis de Propaganda Fide typis edita an. 1669*, ad *Cathechismum Romanum*, ad *Christophorum Clavium*, ad *Jacobum Sirmondum*, atque ad alios fontes doctis non incognitos.

vellet, is ad simiae imitationem, ut ait Catechismus Romanus, se gereret, quae se hominem esse fingit, quum tamen non sit.

4. Quamvis ille, qui sensu vere catholico Romanum Pontificem ut caput visibile Ecclesiae in terris agnoscit, integram fidem catholicam implicite profiteatur, et idcirco ex expressa, publica et sincera professione agnitionis Romani Pontificis membrum Ecclesiae catholicae haberi, et ab iis qui foris sunt, discerni possit: ipsa Ecclesia tamen solo externo hoc signo contenta non est, sed omnino curat, ut qui salvifice uniri cum ipsa desiderat, errores illius coetus proprios, cujus membrum eousque extiterat, conceptis verbis ejuret; quemadmodum ex historia ecclesiastica patet.

4. Catholica fide receptum est, Christum Jesum etiamnum regnantem in coelis esse Supremum Ecclesiae Principem et Pastorem, qui, dum viveret in terris, non solum spiritualiter interno gratiarum et virtutum influxu eam gubernavit, sed etiam visibiliter, modo docendo, modo increpando, modo corrigendo; rediturusque ad Patrem, ad optimam Regni sui administrationem sensibilem, Apostolorum Principem, Vicarium suum s. Petrum constituit, cui plenam et supremam in Ecclesia contulit auctoritatem (Joan. 21. 18.) quoad regimen exterius, quum ille gratiarum influxu interius semper eam gubernet ac regat (Matth. 18. 10).

5. Quum autem Romanus Pontifex sit sancti Petri successor, eandem, quam ille dum vixit, in Ecclesia gubernanda habet auctoritatem; super ipsum enim, velut super petram firmissimam Christus Ecclesiam suam aedificavit (Matth. 16. 18.); huic claves Regni coelorum dedit (ibid. v. 19.); huic jussit, ut agnos et oves pasceret (Joan. 21, 15. 16. 18.); ab ipso voluit fratres confirmari, cujus utique ne deficeret fides, Patrem rogaverat (Luc. 22, 32); quae quum omnia praestare modo s. Petrus non possit; quod nec audiri, nec videri queat, necesse est, ut ab ejus successoribus praestentur, per quos adhuc in sua sedere Sede a sanctis Patribus dicitur. . . . Christus Dominus

regimen illud, quod in Ecclesia primitus instituit, haud immutavit; et quum suprema potestas sancto Petro collata, non tam ipsius quam aliorum ab eo dirigendorum gratia concessa fuerit, eam a Christo sic accepisse dicendus est, ut ad successores transmitteretur.

6. Quare missionarii in Unionis negotio promovendo id omni studio agant, ut convertendi ante omnia per fidem Deo uniantur, sicque uniti et Christo, invisibili Ecclesiae capiti, interius influenti morem gerant, et Romano Pontifici, visibili Ecclesiae capiti, Christique in terris Vicario, fideles exterius ad finem supremum dirigenti, debite pareant.

§. 2.

De orientalis ecclesiae ritu inter fideles unitos in sua integritate retinendo.

1. De ritu graeco in sua puritate servando.

Missionarii orientales sedulo attendere debent ad distinctionem inter res, quae ad fidem divinam spectant et eas, quae sunt ritus ecclesiastici, inter dogma fidei credendum et legem disciplinae servandam. Fides eadem esse debet in utraque Ecclesia, orientali et occidentali; omnia enim Ecclesiae catholicae membra ejusdem fidei professione invicem uniantur oportet. Verum leges disciplinae seu ritus ecclesiastici in variis ecclesiis variae esse possunt; quum haec rituum varietas cum fidei unitate optime consistat. Hinc Graecis ad unitatem Ecclesiae catholicae redituris clare aperteque declarent missionarii, ritus graecos ab Ecclesia Romana non modo non improbari aut immutari, sed imo plurimi ab eadem fieri ac summopere commendari, atque ideo Romanos Pontifices semper luculentissimis verbis praecepisse, ut peculiares ecclesiae orientalis ritus in tota sua integritate et puritate ab unitis retinerentur et observarentur: sublatis dumtaxat erroribus, quibus venerandos illos ritus a schismate aut

haeresi maculatos comperissent[1]). Curent etiam missionarii, ut Orientales sacram Unionem jam amplexi diligenter servent proprii ritus jejunia, festa, consuetudines, caeremonias, orationes, pietatis exercitia, uno verbo, quaecunque ad antiqui sui ritus integritatem spectare noscuntur[2]).

Kalendarium quod spectat, missionarii ob oculos habeant: 1°. forma antiqua Juliana, quam Graeci adhuc sequuntur, non pertinet ad proprietatem ritus graeci, quia eam et Ecclesia latina usque ad annum correctionis 1582 tenuerat, et nunc jam multae ecclesiae graecae cum emendata ratione temporum novi stili, salva puritate atque integritate ritus sui, commutarunt. 2°. Optanda quidem esset Kalendarii uniformitas, sed non est exigenda tanquam conditio amplectendi sacram Unionem. Primum patet ex erroribus, qui passim in antiquo stilo committuntur; sic v. g. Kalendarium Julianum anno 1697 Pascha una hebdomada et an. 1698 imo quinque hebdomadis serius quam oportuit celebrandum indixit[3]). Praeterea, stante illa Kalendarii diversitate, Valachi servitiis haereticorum mancipati ex una parte diebus festis propriae suae ecclesiae graecae ab operibus servilibus abstinendi licentiam a Dominis suis non obtinent, ex altera parte vero diebus festis occidentalium, quum ipsi functiones sacras proprii ritus non habeant, tempus omne inerti otio aut isto pejoribus conventiculis in animarum suarum perniciem absumunt. Ast quum rudis populus altiores istas festorum rationes non facile intelligat, nec ritum suum sibi in tota sua integritate servari putaret, si ipsi correctio Kalendarii obtruderetur.

---

[1]) Videantur quae ea de re scriptae sunt egregiae notae in Collect. Lacen. Concil., t. 2, pp. 599 seqq.

[2]) Istam regulam S. Congregatio de Propaganda Fide iterum confirmavit Decreto ad Praefectos omnium missionum orientalium dato die 31. Jan. 1702.

[3]) Pascha Julianum anni 1697 incidit in 4. Apr. veteris stili = 14. Apr. novi stili; et Pascha Gregorianum in 7. Apr. n. st. Anno 1698 vero actum est Pascha Julianum die 24. Apr. v. st. = 4. Maji n. st., et Pascha Gregorianum die 30. Martii n. st. Erat ergo dif-

2. De regulis ea de re missionariis Societatis Jesu a Superioribus suis praescriptis[1]).

Ex literis adm. R. P. Claudii Aquaviva, Præpositi Generalis S. J. an. 1608.

... Nostri non possunt tales, qui nunquam in ritu latino fuerunt, ad illum ritum suscipere post Unionem, quum praeceptum sit Ecclesiae, et peculiariter in literis Unionis factae sub Clemente VIII. statutum, ut unusquisque permaneat in ritu suae Ecclesiae. Et quia potest esse necessitas eos admittendi, proinde dispensatio a Sede Apostolica impetranda (Apud Malinowski: *Die Kirchensatzungen der Ruthenen,* p. 33. Leopoli, typis Instituti Stauropigiani. 1864).

Ex literis adm. R. P. Mutii Vitelleschi, Præpositi Generalis S. J. d. d. 21. Oct. 1628.

... Reverentia Vestra nostris omnibus serio injungat, ne ulla ratione conentur unitos a ritu graeco ad romanum seducere, ideoque omnino abstineant ab adhortationibus et persuasionibus, quibus videri possent velle eos a ritu suo ad romanum excitare. Causae vero ejusmodi reperiri censentur sequentes: 1. Decretum S. Sedis Apostolicae; 2. Conservatio ritus graeci propter revocandos ad Unionem schismaticos; 3. Unio non tantum fidei sed ani, morum inter Romanos et Graecos (Apud Harasiewicz *Annales ecclesiae Ruthenae,* p. 374, ibid. an. 1862).

---

ferentia inter utriusque Kalendarii Pascha anno 1697 dierum 7, et anno 1697 dierum 35. Cfr. Clav. *Rom. Calend.*, pp. 422—423. editionis Romanae anni 1603.

[1]) Quae de hac materia variis temporibus edita sunt monita Praepositorum Generalium S. J. diligenter collegit P. de Lamarche S. J. in opere, quod mscr. servatur in tabulario ecclesiae cath. metropolitanae Leopoliensis ritus graeci, hoc praefixo titulo: *Instructio super prohibitione transitus a ritu graeco ad latinum scripta . . ., cum Barnaba Swidnicki, monacho Basiliano, Congregationis Ruthenorum Procuratore die 17. Octobris 1721 communicata.* Ex eo plura in usus suos hauserunt Harasiewicz et Malinowski locis in textu jam adducendis.

Ex literis ejusdem d. d. 12. Sept. 1629.

... Accipio subinde literas ab Illmo. metropolita Russiae, quibus rogat, ut nostris isthic commendem Unionem Ruthenorum cum s. Romana Ecclesia, et nominatim, ut moneam nostros, ne facile eos qui ab unitis ad Romanum ritum transire cupiunt, audiant et foveant, sed potius hortentur, ut in suo ritu permaneant. Quod quum a S. Congregatione, quae Fidei Propagandae praeest, mihi aliquoties commendatum sit, Reverentia Vestra hoc ipsum Superioribus Provinciae suae commendet. ... Quodsi tamen nostri probent futurum cum majori Dei gloria, si ad Romanum ritum traducantur, Reverentia Vestra curet, ut rationes quibus id probari posset Illmo. Nuntio Apostolico proponantur, rogeturque ut super hac re judicium suum ad S. D. N. et ad S. Congregationem perscribat (Ibid. p. 372).

§. 3.

Errores et abusus Graecorum schismaticorum.

A.

Errorum catalogus, quem Card. a Kollonich sibi ex Jacobo Sirmondo conficiendum curavit pro missionariis in Hungaria et Transilvania.

1. Dicunt Spiritum Sanctum non procedere a Filio[1]).
2. Negant primatum Romanae Ecclesiae[2]).
3. Dicunt Romanum Pontificem non habere plus potestatis quam graecos Patriarchas; et quidquid praeter conscientiam eorum per Papam fit, esse nullius valoris.
4. Quidquid actum est per Papas a tempore septimae synodi, nullum sit.
5. Eucharistiam consecratam non esse Corpus Christi per Romanam Ecclesiam, eo quod fiat in azymo[3]).

---

[1]) Relege quae de hoc aliisque Graecorum erroribus scripsimus in *Kalendario utriusque Ecclesiae;* ac de primo quidem tom. 2., pp. 404—410.

[2]) Ibid. variis locis sub vocibus *Romana Ecclesia* et *Romanus Pontifex* in generali rerum indice signatis t. 2., pp. 789—790.

[3]) Ibid. tom. 2., pp. 221—229.

6. Ecclesiam Romanam errare in forma baptismi.

7. Non esse Purgatorium[1]), et dicunt suffragia Ecclesiae vivorum non prodesse, nisi illis, qui sunt in inferno[2]).

8. Animas exeuntes e corporibus non habere neque poenam neque gloriam usque in diem judicii, sed errare sicut aves coeli[3]).

9. Condemnant secundas et tertias vel ulteriores nuptias, negantes in his esse matrimonium.

10. Usuram non esse peccatum mortale.

11. Divortia fieri posse sine causa ad libitum.

12. Errant quia sacerdotes eorum committunt bigamiam.

13. Condemnant Ecclesiam Romanam, quod ponat aquam frigidam in Sacrificio[4]).

14. Errant, quia Dominator eorum vendit praelaturas et dat pro eis aliquid offerenti.

15. Reliquias panis fermentati, de quo conficiunt Sacramentum, volunt quoque esse corpus et valere tamquam sacrificium tempore extremo, ubi non invenitur sacrificium.

16. Praelati eorum vendunt sacros ordines.

17. Condemnant Ecclesiam Romanam eo quod celebrat Missam diebus quadragesimalibus, praeter quam diebus sabbati, et dominico[5]).

18. Deficiunt in duabus unctionibus, quae praecedunt baptismum.

19. In duobus scapulis ungunt oleo tantum puro tam Presbyteri, quam mulieres ibi assistentes.

20. Non conficiunt Chrisma, nec oleum sacrum infirmorum.

21. Cum ordinantur eorum Episcopi injungitur eis aliquod factum, quod est contra canones et decreta.

22. Errant in extrema unctione, intelligentes b. Jacobum de infirmitate peccati, non corporali.

---

[1]) Kal. t. 2., pp. 322—323, 379—382.
[2]) Ibid. t. 2., pp. 22—23.
[3]) Ibid. t. 2., pp. 23—24.
[4]) Ibid. t. 2., p. 480.
[5]) Ibid. t. 2., pp. 251—252.

23. Confessores eorum nullam satisfactionem injungunt pro furto vel rapina manifesta: nisi quod vadat ad septem sacerdotes pro peccato, et ungunt oleo simplici pro remissione omnium peccatorum suorum, et solvunt eis pecuniam pro absolutione.

24. Semel in anno in coena Domini conficiunt Sacramentum pro infirmis, et pro toto anno desiccantes Eucharistiam ad solem: asserentes quod ea die Dominus instituit Sacramentum, majoris esse efficaciae. Nec diebus jejunant Sabbati, nisi sit vigilia Paschae[1]).

25. Animas Sanctorum usque in diem judicii non futuras in coelo, nec animas damnatorum in inferno: imo sunt errantes sicut aves coeli[2]).

26. Non habent nisi quinque ordines: Lectoris, Subdiaconi, Diaconi, Presbyteri, Episcopi.

27. In Sacramento poenitentiae etiam errare videntur: quia quum per gratiam contritionis aut Sacramenti ac potestatem clavium poenam aeternam commutari in temporalem dicunt, quod hic non perficitur poena injuncta, nec satisfactio fieri potest, vel purgari, nec post mortem igne purgari, negant purgatorium; et asserentes his tantum qui sunt in inferno prodesse, ut dictum est n. 7, in magna parte annihilant poenitentiam.

28. Solent quolibet anno Romanam excommunicare Ecclesiam.

29. Non permittunt Latinos celebrare in altaribus ipsorum: et si casu, aut necessitate acciderit, ut aliquis Latinus celebret, lavant altaria pro abominatione talis sacrificii. Et quia vere tenent, quod nullus in eodem altari eodem die nisi unam tantum missam habere debeat.

30. Simplicem fornicationem, et solutum habere solutam (fortasse: inter solutum et solutam) non esse peccatum mortale.

---

[1]) Ibid. t. 1., pp. 61—63.
[2]) Ibid. t. 2., pp. 23—24.

31. Praelati Graecorum, Sacerdotes et Religiosi injungunt poenitentiam Graecis, ut interficiant Latinos, et habituros remissionem omnium peccatorum.

32. Religiosi ipsorum non servant obedientiam, nec castitatem et sunt usurarii.

33. Dominator eorum ordinat Patriarchas, Archi-Episcopos pro arbitrio ac pariter deponit, et confert beneficia, retinens sibi arbitrium suum[1]).

34. Verberantes Praelatos, Religiosos et Clericos non peccant, nec incurrunt excommunicationis poenam.

35. Non posse peccare mortaliter quemquam (?).

36. Latinos esse in peccato mortali, et damnant eos, qui comedunt de suffocato, et radunt barbam, et comedunt alia in vetere testamento prohibita.

37. Credunt licitum esse quocunque modo decipere inimicum suum, etiamsi contingat perjurare, nec esse peccatum mortale.

38. Latinos damnant, qui comedunt carnes ultra hebdomadam cibi privii[2]).

39. Comedunt carnes quatuor diebus Veneris in anno[3]).

40. Damnant Ecclesiam Romanam et Latinos comedentes carnes die Mercurii, et die Veneris ova, et caseum, et non carnes in die sabbati[4]), et ponunt hoc sub interdicto anathematis. (B. U. B. pp. 23—25.)

B.

Brevior errorum elenchus, missionariis Societatis Jesu curante Cardinali a Kollonich ex Oriente in Hungariam et Transilvaniam transmissus.

1. Agnoscunt Pontificem successorem s. Petri Patriarcham. Occidentis, primum omnium patriarcharum; sed negant ipsum esse caput visibile, et pastorem universalis

[1]) Recole dicta heic p. 104.
[2]) Kalend. t. 2., pp. 30—36.
[3]) Improbandum non est hoc disciplinae caput, quemadmodum ex iis patet, quae in rubricam hisce diebus adscriptam *Κατάλυσις εἰς πάντα* animadvertimus Kal. t. 1., p. 364., et t. 2., pp. 333 et 412.
[4]) Ibid. t. 1., pp. 61—63.

Ecclesiae; tribuunt ipsi jus in consessu sedendi ante omnes Patriarchas, nullam tamen admittunt in illos authoritatem.

2. Asserunt Spiritum sanctum procedere a solo Patre; multum queruntur ob additam particulam symbolo *Filioque*, et singulis annis una Dominica post Nativitatem excommunicant omnes haereticos et inter illos, qui addiderit Concilio Nicaeno propter Spiritus sancti processionem a Filio, sit excommunicatus; et haec est ipsorum fundamentalis haeresis, quae dedit occasionem, aut praetextum schismati.

3. Negant dari judicium particulare, et dicunt post mortem animas justorum amandari in unum locum, et animas reproborum in alium. In extremo dein judicio animas recepturas mercedem laborum et operum; bonas ituras in paradisum, malas in infernum.

4. Nullum agnoscunt purgatorium, interim omnia faciunt quae nos facimus ad liberandas aut sublevandas animas defunctorum[1]).

5. Volunt panem sacrificii Missae esse panem usualem et fermentatum, et propter hoc dicunt pollui eorum altaria, quoties sacerdos latinus in iisdem in azymo consecrat.

6. Nullum admittunt Concilium nisi septem prima oecumenica.

7. Faciunt Officium et dicunt Missam Gregorii de Palamas, dicentes eum esse magnae sanctitatis virum[2]).

8. Affirmant gloriam, qua Christus in monte Thabor resplenduit, esse increatam[3]).

9. Formam absolutionis sacramentalem esse mere et pure deprecatoriam, asserunt.

10. Matrimoniorum dissolutio est apud ipsos valde frequens, quae si fiat consentiente et approbante Episcopo, licitum est cuilibet parti aliud inire matrimonium, ita ut unus vir saepius tres numeret uxores, quae aliis nupserunt; tales ego hic novi.

---

[1]) Kalendar. t. 2., pp. 376—387.
[2]) Vide quam superius adscripsimus notam 2., p. 26.
[3]) Kalend. t. 1., pp. 237.

Ipsorum superstitiones, et abusus sunt infiniti, et in variis partibus varii. Sacerdotes vix unquam confitentur; Religiosi ignorant, quid sit votum; plerique putant se non teneri ad confessionem. Quando aliquis commisit enormius peccatum, v. g. adulterium, dant ipsi extremam unctionem praesentibus septem sacerdotibus. Nullum baptizant nisi post octavam diem, et eodem tempore simplex sacerdos confert sacramentum Confirmationis. Plerique sacerdotes conservant sacrum Corpus Christi domi suae, ubi dormiunt et manducant, in loco indecentissimo. Etiam in templis altare et vasa sacra sunt immundissima. Omnia apud ipsos pecuniis vendunt, id est singula Sacramenta. (B. U. B. pp. 285—287.)

C.

Errores dogmatici, quos Graeci ad Ecclesiam catholicam redituri expressa professione damnare debent, juxta Decretum Concilii Florentini[1]), scilicet:

1. Romanum Pontificem non esse caput universale totius per orbem diffusae Ecclesiae;

2. Panem azymum non esse materiam sufficientem sacramenti Eucharistiae;

3. Praeter coelum, sedem Beatorum, et infernum, carcerem damnatorum, tertium non esse locum, in quo animae nondum expiatae detinentur et purificantur;

4. Spiritum sanctum, tertiam in Trinitate personam, non procedere simul a Patre et Filio. (B. U. B. pp. 91—92.)

[1]) Decretum Unionis Graecorum cum subscriptionibus extat graece et latine post sessionem 25, apud Hardouin, t. 9., pp. 419—430.

LIBER II.

SYMBOLÆ

AD ILLUSTRANDAM

HISTORIAM UNIONIS RUMENORUM

IN

TERRIS CORONAE S. STEPHANI

CUM

ECCLESIA ROMANO-CATHOLICA.

Introductio.

Prospectus materiae tractandae.

Praecipuas quaestiones historicas, in quibus illustrandis alter hic liber versatur, brevi in conspectu ponit ipsa synodus Valachorum seu Rumenorum anni 1701 literis ad Clementem Papam XI. datis, quae ita se habent:

Sanctissime Pater!

Octavus jam volvitur annus, quod opera ac solertia Patrum Societatis Jesu, Albae Juliae degentium (qui hactenus fere a saeculo, ob ferociam haereticorum mutato habitu, vineam Dni. excoluerunt) de unione cum Sancta Romano-Catholica Ecclesia agere coepimus; ac tandem anno 1697 Albae Juliae Synodo Generali celebrata, toti Clero visum est (cum a variis haeresibus Ecclesiam Nostram dilacerari cum lacrymis conspiceremus), ut in gremium Sanctae Romano-Catholicae Ecclesiae Nos reciperemus: qua etiam ratione unum ex iisdem Societatis Jesu Patribus ad Augustissimum Imperatorem, ac Eminentissimum D. Cardinalem a Kollonics, communi voto expedivimus, per quem ab Augustissimo Caesare, ac Eminentissimo Cardinali, Archi-Episcopo Strigoniensi ac Primate Hungariae, in gremium Ecclesiae Romano-Catholicae recipi postulavimus. Annuit votis pientissimus Caesar, annuit desideriis Eminentissimus Praesul, cujus industria Sacratissima Caesarea Majestas Clerum Nostrum novis privilegiis ac juribus ecclesiasticis recreavit. Anno tandem labente ipse Reverendissimus Dnus. Episcopus Noster, cum uno itidem ejusdem Societatis Jesu Patre, Aulam Augustam, ac praefatum Eminentissimum Cardinalem adiit, totamque Ecclesiam Nostram, per Transylvaniam diffusam, quae ad minimum

200,000 animarum numerat, recommendavit, quem zelantissimus imprimis Praesul ut Parens Filium suscepit, totique Clero ac Ecclesiae Nostrae graeci ritus unitae denuo privilegia ecclesiastica a praenominata Sacra Caesarea Majestate procuravit; cum quibus ubi Reverendissimus Dnus. Episcopus Noster rediisset, fere bismille Sacerdotes (qui congregati eramus) in praesentia Reverendissimi Dni. Episcopi, ac Patrum Societatis Jesu professionem Fidei emisimus. Quia vero Sanctitatem Vestram, omnium per orbem diffusarum Ecclesiarum caput esse agnoscimus ac veneramur, ad pedes Sanctitatis Vestrae adgeniculantes provolvimur, Nosque ac Ecclesiam Nostram Transylvanicam unitam, in curam paternam ac protectionem, quam humillime recommendamus, Apostolicamque Benedictionem impertiri, quam ardentissime efflagitamus: quod eo facilius nos obtenturos confidimus, quo ardentiori zelo Sanctitatem Vestram in Divini Numinis cultum, in omnium Christi Fidelium salutem ferri non dubitamus.

His quam diutissime Deus ter Optimus, Maximus Sanctitatem Vestram pro sui Nominis gloria, imprimis Ecclesiae Nostrae graeci ritus unitae incremento, ac totius orbis christiani solatio, salvam ac incolumem conservet ac tueatur

Albae Juliae 8. Novembris a. 1701

Sanctitatis Vestrae

Filii obedientissimi

Athanasius Ecclesiae Valachicae per Transylvaniam graeci ritus unitae Episcopus[1])

[2])

(L. S.)

ac

(A. Pr. St.) Synodus Generalis cum toto Clero.

538/4

[1]) ~~Athanasius utraque lingua, valachica et latina, subscripsit.~~ nur Lat. Text

[2]) Publicum hoc sigillum, quo impresso Actum confirmavit synodus, slavicis literis inscriptum est: *АЧЕСТА ІАСТЕ ПЕЧЕТЕ МІТРОПОЛІЕ ВЕЛГРАДЪ*, juxta receptum in Transilvania transcribendi modum = *Acesta iéste pecete Mitropolie Belgradul*, latine: *Hoc est sigillum Metropoliae Albae Juliae.* Ejus imaginem photographicam ex archetypo ipso fideliter expressam dabimus infra.

Caput I.

Patres Societatis Jesu hactenus fere a saeculo, ob ferociam haereticorum mutato habitu, vineam Domini excoluerunt. (Synod.)

De Patribus Societatis Jesu in Magno Principatu Transilvaniae.

§. 1.

De conditione Societatis Jesu in Transilvania ante hujus provinciae reditum ad antiquam ditionem Sacrae Coronae a. 1688.

Indefessos in Transilvania missionarios e Societate Jesu multis gravibusque laboribus, insidiis, aerumnis exercitos, apostolicae suae professioni cumulate satisfecisse, turbatissimis etiam temporibus, inter continua capitis discrimina, ad sacrum animarum quaestum faciendum jugiter attentos, evidenter ostendunt genuinae eorundem historiae apud Sachin., part. 4; Juvenc., part. 5; Cordara, part. 6; Socher, ll. 6—8; Stoeger, *Script. Prov. Austr. S. J.;* aliosque prudentes rerum in missionibus gestarum explicatores. Proinde satis habemus succinctae horum auctorum narrationi breve quoddam illustramentum ex ineditis Archivorum codicibus msc. afferre.

I.

Fere a saeculo. (Synod.)

De longaevo Societatis Apostolatu in Transilvania.

Libellus supplex Status catholici Transilvania Leopoldo I. Imperatori ac Regi e Regni comitiis oblatus an. 1701.

Augustissime Romanorum Imperator!

Domine, Domine Clementissime!

Notum erit Sacrmae. Majestati Vestrae, qualiter his diebus Regni comitiis huc Albam congregatis, quum de aliis gravaminibus nostris de quibus Majestati Vestrae Sacratissimae supplicandum putassemus disputaremus, a Dnis. acatholicis Fratribus nostris propositum in primis fuisset, ut de ingressu quoque in Transylvaniam Religiosorum certorum,

hoc est, Patrum Societatis Jesu, quereremur, eosque secundum leges nostras a Mtte. Vra. Sacrma. confirmatas, hinc exclusos, arceri et imposterum peteremus. Quorum quidem postulatum nobis valde damnosum, ne, ut illi volebant, nomine totius Regni proponeretur, Nos Catholici, et tum statim coram Regni statibus, et deinde coram Excellmo. Dno. Majestatis Vestrae Sacrmae. Commendante Generali, scripto certo desuper facto, contradiximus: optime scientes, leges ejusmodi libertati religionis catholicae adversas iniquitate temporum superiorum latas, et quibus tunc etiam a Catholicis contradictum fuit, benignissimo Majestatis Vestrae Sacrmae. Decreto non confirmatas, sed esse omnes abolitas[1]). Quia tamen metuimus, ne illa nostra contradictione impedire non possemus, quo minus vel aperte vel occulte dicti Dni. Acatholici apud Sacrmam. Mattem. Vram. vel per se ipsi, vel etiam per exterorum Principum acatholicorum intercessionem, hoc potissimum tempore periculosam, moliantur aliquid contra dictos Societatis Jesu Religiosos, qui

---

[1]) Ad hujus Decreti intelligentiam facient verba ipsius instantiae, ad quam emanavit. Erat autem instantia his concepta terminis: Sacratissima Caesarea Regiaque Majestas! — Domine, Domine naturaliter clementissime, benignissime! — Proficiscitur Illmus. Dnus. Comes Michaël Mikes, frater noster amantissimus, clementissimos Majestatis Vestrae pedes homagiali cum subjectione deosculaturus, cui dum certa quaedam puncta, sanctae nostrae religionis catholicae bonum publicum et incrementum spectantia, unanimi consensu commisimus, profundissima cum devotione, coram glorioso Majestatis Vestrae subsellio repraesentanda, exoramus submississime Majestatem Vestram, quatenus indignam ejusdem Domini Comitis personam clementissime suscipere, humillimas nostras preces paternis auribus benignissime exaudire nosque afflictos et sub oppressione acatholica adhuc gementes, in libertatem restituere clementissimis sub alis protegere, exoptataque benignissima resolutione exhilarare non dedignetur. Caesareo—regiam Majestatis Vestrae gratiam fidelibus nostris servitiis demereri studebimus, nosque indignos, memoratumque Dominum Comitem paternis Majestatis Vestrae clementiis humillime insinuantes, Matti. Vrae. et Augustissimae Domui felix, gloriosum et in omnia residua mundi saecula duraturum imperium ardentissimis apprecamur desideriis, Majestatis Vestrae Sacratissimae fideles humillimique servi et subditi, status Catholici Transylvaniae. Claudiopoli 29. Martii 1699 (B. U. B. t. XXVI, pp. 134—135). — Quibus *gravaminibus et instantiis pro aequitate et justitia consideratis, ruminatis et digestis* Leopoldus inter alia, *benignissime resolvit* d. 5. Septemb. 1699: 4°. „Quum nos omnino velimus, ut par et integra inter quatuor receptas in Transilvania religiones libertas et aequalitas servetur: idcirco consuetudines, leges et statuta seu in communi ab Acatholicis, seu in particulari ab aliquibus urbibus vel oppidis contra aequalitatem libertatis catholicae religionis lata plane abolevimus et sustulimus, ita ut in posterum Catholici cum Acatholicis, et praesertim Reformatis, communi privilegiorum usu gaudeant et fruantur". (B. U. B. pp. 27; edidit cl. D. Fiedler in *Actis Ac. lit. Vindobon.* = Sitzungsberichte = 1858, pp. 375—376).

jam a saeculo uno et multo amplius in hac patria difficillimis temporibus sanctam Nostram religionem catholicam nec laboribus ullis, nec vitae suae parcentes, plurima perpessi, defenderunt et conservarunt, Nobisque posthac etiam eundem in finem, atque ad juventutem probe instituendam summe necessarii sunt: ideo officio nostro deesse non voluimus, nec potuimus, Majestati Vestrae Sacratissimae humillime supplicantes, ut hanc Dnorum. Acatholicorum Fratrumque nostrorum intentionem Nobis et bono religionis catholicae et aequitati tam adversantem, aliquid Patribus Societatis Jesu nocere Majestas Vra. Sacrma. non patiatur; sed potius eorum hic commorationem, a veteribus Sanctae memoriae Principibus nostris rite et laudabiliter constitutam firmare, articulos contra Patres eorumque fautores, odio adversariorum latos, uberius et clarius abolere, abolitos ex libro approbatarum Constitutionum expungi curare, plenam denique religionis catholicae in patria nostra libertatem stabilire ac defendere Majestas Vestra Sacratissima dignetur[1]). Divina Bonitas Majestatem Vestram Sacratissimam pro Nostrum et Ecclesiae christianae bono diutissime servet incolumem atque omni benedictione locupletet.

Albae Juliae die 24. Februarii 1701.

Majestatis Vestrae Sacratissimae

subditi humillimi

Status Catholici Transylvaniae

Comes Stephanus Apor.	Stephanus Haller.	Comes Laurentius Pekri.
Comes Michaël Mikes.	Gabriel Josika.	Stephanus Toroczkai.
Simon Boer.	Franciscus Henter.	Stephanus Kornis.
Georgius Haller.	Comes Ladislaus Csáky.	Joannes Kapi.
	Sigismundus Felvinczi.	

(B. P. V. 12096).

---

[1]) *Universi status catholici carae suae Transilvaniae instantiis humillime sibi porrectis* annuens Imperator Resolutionem suam d. d. 5. Sept. 1699 *debito modo effectui mancipare* iteratis vicibus *serio mandavit* d. 20. Apr. 1701 et d. 13. Febr. 1702, eamque praeterea compleri atque authentice explicari jussit d. 25. Aug. 1703, hac praescripta formula:

4. „Quum nos omnino velimus, ut par et integra inter quatuor receptas in Transilvania religiones libertas et aequalitas servetur, idcirco consuetudines, leges et statuta seu in communi ab Acatholicis, seu in particulari ab aliquibus urbibus vel oppidis contra aequalitatem libertatis catholicae religionis lata plene abolevimus et sustulimus, *qualia essent de episcopo catholico, Patribus Societatis Jesu, aut aliis Religiosis in Transilvaniam non admittendis, aliave his similia, sine quibus non posset censeri esse plena ubique libertas catholici exercitii*, ita ut in posterum Catholici cum Acatholicis, et praesertim Reformatis, communi Privilegiorum usu gaudeant et fruantur". (B. U. B. p. 468.)

II.

Ob ferociam haereticorum mutato habitu. (Synod.)

De ratione apostolici muneris a Societate expleti, exemplo unius ex missionariis existimanda.

Mathias Sambar S. J.

P. Mathias Sambar, natione Croata, Varasdini nobili familia in lucem editus anno hujus saeculi 1618, 27. Aprilis, in Societatem Jesu cum eximia ingenii et indolis commendatione humanioribus absolutis, susceptus est Jaurini, ingressus vero Viennae anno 1637, 10. Octobris, ubi quam solida religiosae vitae fundamenta posuerit, argumento est omnis deinceps vita ad Instituti nostri normam sancte apostoliceque traducta. Ex ipso tyrocinii cursu ob sociorum penuriam Posonium evocatus anno uno parvam scholam docuit, tum Philosophiam feliciter decurrit, propugnatis publice ejus thesibus. Missus dein, ea absoluta, magno suo solatio in Transilvaniam ad erudiendam in pietate et literis ejus patriae juventutem: quod praestitit Monostorini in florida tum temporis Societatis nostrae residentia, triennio Poësim et Rhetoricam professus magna ingenii commendatione. Theologiam deinde universam publice defendit cum audientium plausu Graecii; in numero 4 votorum professorum relatus 1655, 24. Januarii. Oblatam Philosophiae cathedram demisse recusavit, ejus tamen laurea moderatorum jussu insignitus ac dein variis postea muniis praefecti spiritus, ac scholarum, consultoris, praesidis sodalitatum, catechistae, exhortatoris domestici cum laude peractis, casus praeterea conscientiae, controversias, et Scripturam Sacram professor exposuit. Praefuit etiam convictibus ac seminariis sexennio, nostros vero diversis in residentiis superior decennio moderabatur, et quae apostolicorum ejus laborum summa gloria est, egit in Transilvania et superioris Hungariae partibus missionarium, simulque in destitutis vero animarum pastore ecclesiis parochum octennio, et indefessum in promovenda fide catholica et excolenda Christi vinea operarium annis viginti quinque et religiosissimum e primis Hungariae cathedris ecclesiasten integro 30 annorum spatio. Quae porro in arduis his apostolicae vitae functionibus perpessus sit, quaeque egerit, facilius est cogitatione assequi, quam verbis exprimere. Nam praeter famem, sitim, acerbissima frigora, ardentissimosque solis aestus, quos in peragrandis pagis et oppidis, quaerendisque quibus speciale solatium necessarium esset, tolerare opus fuit, praeter malevolorum odia et calumnias, praeter infames haereticorum tribunalium proscriptiones, et exilia, ipsa etiam vitae discrimina non raro adiit, frequentissime a furiosis et rabidis haereticis

ad necem quaesitus. Qui quum per unius Patris Mathiae ardentissimum zelum tanta sectis suis damna inferri cernerent, modis omnibus id intendebant, ut eum vel e regno exturbarent, vel quum id non succedebat, e vivis tollerent. Mutanda igitur ei fuere saepius hospitia, et de statione in stationem aliam migrandum, assumendus vestitus alius, quaerendae latebrae, non tam ut mortem vitaret, quam ut saluti suorum diutius se impendere posset. Contigit saepius, ut transvestitus, quod etiam de Angliae Apostolo Campiano refertur, cum iis ignotus amoenissime ageret qui eum actu quaerebant, ut perderent[1]. In Transilvania certe dum ageret, tantam apostolicus ejus promovendae rei catholicae zelus rabulorum et praedicantium rabiem concitavit, ut non quiescerent antea quam coactis regni comitiis, apud status et ordines efficerent, ut tum ille, tum Jesuitae omnes perpetuo exilio mulctarentur et regni finibus intra mensem exire cogerentur[2]. Carolini quum aliter ei incommodare non possent, nequissime calumniati sunt, ut insignem ejus a sanctitate et doctrina famam apud vulgus minuerent, eum publica in disputatione erroris convictum et ex pacto in poenam malae disputationis dente extracto mulctatum. Novissime quum in tota prope Hungaria rebellis haeresis grassaretur, primi exercitus duces et antesignani ubique sollicite admodum de Patre Mathia indagabant, gravissimis haud dubie tormentis invisum sibi caput, si deprehendissent, excruciaturi. Nunc ad tantorum odiorum causam, praeclara nempe pro fidei Romano-catholicae incremento facinora descendamus. Udvarhelini Transilvaniae in urbe pridem nostri stationem figere optabant, neque tum modus ejus

---

[1]) Ex inclyto Christi martyre Edmundo Campiano exemplum sibi sumere plurimum amabant missionarii Transilvaniae, quod olim multi eo Viennae ac Pragae usi fuissent in literis et pietate magistro. Et erat sane illustre ac perspicuum Campiani exemplum; dici enim non potest, quot in Anglia haereticos ad Ecclesiam catholicam reduxerit, quot catholicos vacillantes in fide confirmarit, quot fortes in aciem pugnamque eduxerit vitae exemplo, excellenti doctrina, ingenii acumine, agendi dexteritate, disputandi subtilitate ac robore. Virum apostolicum Londini, ubi natus erat, die 1. Decemb. an. 1581 pro fide catholica immanissime mactatum firma spes est propediem in beatorum coelitum catalogum relatum iri. Scripta ejus recenset De Backer, *Bibliothèque*, t. 1, pp. 1025—1030; virtutes ac martyrium post Estium, Bombinum aliosque a De Backer citatos ultimus egregie illustravit Richardus Simpson, *Edmund Campion. A biography*. London. Williams and Norgate. 1867.

[2]) Unus ex omnibus erat P. Stephanus Kornis, qui nec cultum vestium nec solum patrium mutare unquam voluit, quod, quum ex illustrissima Kornisiorum familia oriundus esset, privilegiis primae nobilitatis particeps, nonnisi accusatus ac convictus exilio mulctari posset. In gentilitio Castro s. Benedicti plenus meritorum obiit, unde per noctis tenebras, quum per lucem, structis undique ab acatholicis insidiis, non posset, tota late vicinia catholicis sacramenta ministrabat. Cfr. Illia, *Ortus et progressus* etc., pp. 89—90.

rei perficiendae occurrebat: effecit id zelosa sua industria P. Mathias, et parochum loci virum caeteroquin probum, sed in promovenda fide non satis fervidum induxit suaviter, ut sibi parochiam administrandam cederet, tanto fidei fructu, ut ubi non nisi decem invenerat, intra anni spatium ducentos triginta quinque Catholicos numeraret. Retinuitque longis temporibus parochiae ejus administrationem Societas, maximo rei Catholicae emolumento. Carolini, quo e Transilvania exul venerat, duos tunc repererat verae fidei asseclas, post annum cum gaudio supra centum vidit ardentes verae religionis sectatores. Jaurini prope integrum pagum collegio subjectum intra parvum tempus errores haereticos dedocuit. Verbo ubique, ubi eum degere et vivere contigit, qua affabili conversatione, qua diurnis nocturnisque apud aegros et moribundos, aut supplicio destinatos, laboribus et sudoribus, qua frequentissimis ad populum dictionibus, qua exhibitis piis e Sacra Scriptura dramatibus, qua impressis controversisticis libellis, qua publicis cum praedicantibus disputationibus, qua denique mille aliis mediis, quae ingeniosus lucrandarum animarum zelus adinvenit, id unum anhelare videbatur, ut omnes Christo et Ecclesiae lucrifaceret. Disputationes certe ejus, tum in Transilvania, tum Cassoviae praesertim habitae, Bartfa et Eperjesino professores acatholicos, et praedicantes evocabant, quod illi apud Catholicos amorem conciliabat, ut passim Hungariae Apostolus, fideique propugnator nominaretur. Apud praedicantes, de quibus semper victor abscesserat, ei tantum auctoritatis et aestimationis accesserat, ut repentinos congressus et dissertationes levibus de causis trepidi subterfugerent. Apud auditores denique id effecit, ut multi errores suos agnoscerent, et detestarentur. Controversisticis vero libellis, quorum impressit plurimos, et qua in scientia etiam sapientum judicio paucos sibi pares habuit, adeo dilucide veritatem Romanae fidei et falsorum dogmatum inanitatem ostendit, ut raro inventus sit ex heterodoxis, qui refutare praesumeret. Aut si quis attentavit, plus convitiis quam solidis responsis actum erat. Ipsorum denique dramatum erat optata plurimorum ad veram fidem conversio, quibus aliisque mediis multorum judicio aliorum etiam duodecim animarum millia in Transilvania, Hungaria, Valachia et Moldavia (ad quas e Transilvania excurrebat saepius) haeresi eripuit. Imo quispiam scribit a fide dignissimis se habere, plura quam quadraginta millia Patris Mathiae laboribus debere salutem suam, numerum certe zelo apostolico dignum, qui tamen ardentissimis ejus desideriis nondum suffecerat; nam in extrema sua aetate arduas missiones, ipsumque in Scythiam iter ad earum gentium conversionem unice zelabat: et quum ob fractas tot laboribus vires id non impetraret, quum haeretici convertendi deessent, conabatur salutem et perfectionem omnium qua concionibus, qua exhortationibus promovere. Sed qui tanto cum zelo aliorum salutem procurabat, suae quoque studiossisimus vixit, quod eximiae virtutes in eo testabantur. Principem locum obtinet pro-

funda animi demissio, qua se omnibus viliorem judicabat, primas aliis cedere paratissimus. Quanti obedientiam faceret, voces saepius auditae indicabant, quibus se ad omnia semper munia et superiorum nutum promptissimum palam dicebat. Testati sunt et ii, quos Cassovia ad Novitiatum Trentschiniensem deduxit, quibus prius, quam valediceret, praecipue commendabat, ut ante domus probationis januam caput deponerent, id est voluntatem suam manumitterent in moderatorum voluntatem resignatissimi. Angelicae virtutis cultor fuit adeo eximius, ut quum in omni prope genere haeresis ei conviciaretur, in hac tamen materia ne minimum haberet, quod vel calumniari posset; imo fateri cogebantur eum virtutis esse eximiae, ad quod affirmandum prae multis aliis adigebat eos felicissima illius in eliberandis energumenis divinitus ei communicata potestas quorum plurimi sunt in Valachia et Transilvania. Unum quod in Transilvania accidit commemorasse sufficiat. Erat ferociore genio obsessus Valachus ad praedicantem adductus, ut si posset, miserum juvaret; quod quum facere non posset, finxit se nolle, addens per calumniam hujusmodi praestigia se non calere, irent ad illum daemonum adversarium Papistam (Patrem Mathiam intelligebat), scire illum incantationes ejusmodi, quibus daemonem ipsum facile deciperet. Fuerunt ii quibus infelix homo curae fuit, simulque viginti campani curiositate quadam ducti, et qui Patri Mathiae energumenum stiterant, ii ut miserum liberatum cernerent, ii ut eventum actionis futurae curiosi experirentur. Et ecce ad preces pauculas praesentibus illis expulsus est hostis pessimus, eo spectatorum illorum emolumento, ut haeresim ejurarent omnes, sacraque expiati confessione fidem orthodoxam amplecterentur. Id quod unus ex iis viginti campanis hac occasione conversus, juratus totius historiae spectator testatus est. Quam porro in se suumque corpus saevierit, argumento sunt flagellationes ad vicina etiam cubicula auditae, eoque rigore inflictae, ut ab inimica manu proficisci viderentur. Nunquam certe sine disciplina et cilicio socium ullum, ubi vel per noctem unam morandum esset, adiit, imo inter ipsas quandoque epularum apud externos lautitias ejusmodi instrumenta adhibere solitus est. Accubuerat aliquando Illustrissimae mensae Cassoviae, ubi quum Religiosus quispiam pariter hospes adverteret se relicto, omnium praesentium dominorum aestimationem et amorem in unum P. Mathiam converti, temperare sibi non potuit, quin erumperet, et Jesuitas aura humana pasci, mollibus vestiri, cutem tantum suam curare, mortificationis omnis plane immemores vivere, diceret: suam e contra, suaeque religionis alumnorum virtutem a vili et aspero habitu jactaret. Tandem quum ex silentio suo immoderatiorem fieri animadverteret, non tam suae gloriae quam Societatis (dissimulavit diu non satis prudentem dicacitatem P. Mathias, ne verbo reposito), matris amantissimae honori consulturus, coram omnibus, qui vel convivae vel ministri aderant, pectus nudat, et horrido tum cilicio armatum ostendit, pauculis his

Religiosum illum affatus: „En, mi Pater, sic Jesuitae solent cutem suam curare, sic mollibus vestiri;“ nec plura locutus est. Mansit tamen viso hoc Religiosus ille non parum confusus. Reliqui vero in tanto foecundiorem Societatis commendationem digressi sunt, quanto clariori argumento inferebant, si inter ipsas cupedias haec fierent, multo graviora affligendi corporis instrumenta domesticos inter parietes adhiberi. Et vero suae vocationis amator eximius, Societatis commoda promovere multum adnisus est. Certe Karoliensis olim, et Patakinensis Residentiae ejus potissimum industriae et suavi dexteritati debebantur. Hanc Celsissima Principissa Sophia Báthori, illam illustrissimus Dominus Adamus Károly fundarunt, maximoque suo solatio videbant, ingentes exinde in rem catholicam, cujus erant studiosissimi, fructus dimanare. Cassovia apud Illustrissimum et Reverendissimum Dominum Kisdii Agriensium olim praesulem multum cooperatus est in academia et seminarii Kisdiani fundatione. Jaurinensis Hungarorum Congregatio supellectilem suam omnem argenteam et complura templa elegantes pro aris ornatus Patris Mathiae foecundiae adscribunt. His virtutum exemplis adjungebat intimam cum Deo conjunctionem, exactum rerum spiritualium studium, eximium in sacro Missae sacrificio peragendo ardorem, et ad ipsum quoque ultimum fatalem morbum usitabat tum mane quum surgeret, tum vespere priusquam decumberet, tum alias de die frequenter sanctissimi Eucharistiae Sacramenti visitationes. Retulit quispiam cubiculi illius Tyrnaviae vicinus, eum solitum ad singulas noctis horas expergisci, et ea quandoque vehementia in affectus pios ac contritionis actus erumpere, ut frequentissime quantumvis altum dormiret, ab eo excitaretur. Patientiam praeter innumera fere quae pro Dei gloria et fidei augmento toleravit, testatur extremus praesertim morbus, quo acutissimos asthmatis dolores duorum prope mensium spatio invicto animo sustinuit, nihil fere ingeminare auditus nisi: „O Jesu! O Maria! date gratiam patienter sustinendi“. Ut primum vero se tum senio ipso, tum morbi gravitate in mortis discrimine constitutum esse animadvertit, statim generalem totius vitae exomologesim instituit. Saepius una etiam die tenerioris conscientiae scrupulos verius, quam errata aperiens sumptaque sanctissima Eucharistia ipse extremam unctionem expetiit, dissolvi cupiens et esse cum Christo. Et quum opinione sua vita doloresque protraherentur, inter lacrymas internorum desideriorum testes auditus est dicere: „Jam jam sperabam, quod me Jesus meus ad se accipiet, sed adhuc vult me pati“. „O Patres Fratresque! rogate, ut cito me Jesus meus ad se accipiat. Nihil est, quod me remoretur“. Et vero, ut speramus, tot animarum spoliis divitem jam secum habet Deus Optimus; estque merces ejus magna nimis. Obiit Zagrabiae in collegio Societatis Jesu anno 1685. (B. P. V. 12082.)

III.

Vineam Domini excoluerunt. (Synod.)

De laborum apostolicorum fructibus legitimo judicio aestimandis.

Ex Diplomate Card. a Kollonich an. 1701 de juribus Societatis Jesu sub Corona s. Stephani.

Nos Leopoldus miseratione divina etc.

Quam uberem in Ecclesia Dei per Hungariam partesque eidem annexas fructum apostolicus religiosissimae Societatis Jesu zelus ultra saeculum in eodem indefesso conatu, non modo usque ad sudorem sed et sanguinis profusionem laboribus tulerit, nemo plenius intelligit, quam qui tristem et lacrymis dignum ejusdem haeresibus olim prope perditae statum cogitaverit, ubi ignorantia ob scholarum defectum, depravata morum licentia ob concessam haeresibus libertatem, impietas ob pulcherrimas fundationes saecularium avaritia pessumdatas et profanatas ecclesias ita late dominabatur, ut cum populo tota fere nobilitas, sexus omnis et aetas, et (quod non sine horrore memoramus) ipsae Deo sacratae in asceteriis personae, quin episcopi ipsi qui gregem sibi commissum contra exitialem animarum pestem haeresim tueri debuissent, corruperint viam suam, et facti sint ad impietatem duces et inventores. Quae omnia nunc meliorem in statum revocata, si absque fuco et invidia veritatem velimus confiteri, uni post Deum venerabilis Societatis Jesu pietati, eruditioni et indefessis conatibus veniunt adscribenda, utpote cujus industria creatae scholae, correcta morum pravitas, repressa haeresis, revocata ad fidem orthodoxam omnis, si paucos obscuri nominis excipias, nobilitas, instaurata in asceteriis pietas, auctus cleri numerus, avita denique Hungariae in Deum religio, ejusque matrem, Magnam suam Dominam, ac Coelites veneratio est innovata. .... (B. U. B. p. 425).

§. 2.

De conditione Societatis Jesu in Transilvania in ditionem Sacrae Coronae denuo redacta.

Mirum sane, non tam nos, quam, quo incedimus habitum, odio esse haeresi per Transilvaniam diffusae. Si caeterorum (inquiebant) ecclesiasticorum amictu, quod practicatum hactenus, uteremur, id a se haud gravate toleratum iri. Sudes quippe in oculis est, nec ulla pejus vexare illos res potest, quam libera secundum Institutum usumque nostrum agendi ac operandi ratio. (Missionis Dacicae An. 1701, B. P. V. 12096).

I.

De habitu Societatis Jesu in Transilvaniam reducto per Gabrielem Kapi S. J.

Kapi vir fuit clarus omnino naturae dotibus, sed divinae gratiae muneribus longe clarior. Ad laborem impigerrimus et animarum lucris ubique intentus, in variis regionibus Sacrae Coronae copiosam messem fecit. Erudiendis Transilvanis longam annorum seriem impendit magna caritate, magna industria, magno fructu. Munus Superioris missionum Dacicarum ut multa per incommoda atque aerumnas, ita cum summa prudentiae et religionis laude gessit, jura Ecclesiae et Ordinis sui fortiter constanterque contra adversariorum violentiam tutatus. Summorum Principum gratia et benevolentia usus, Cardinali a Kollonich multis gravibusque in rebus operam praestitit. Sed quoniam alibi erit uberior de laudatissimo viro dicendi locus, hic paucis multa complectemur, brevi illo Vitae summario exhibito, quod operum catalogo praefixit Stoeger, *Script. Prov. Austr.*, p. 167. Est autem hujusmodi. Kapi Gabriel, Hungarus, Kapivari in Comitatu Sárosiensi 28. Aug. 1658 e nobilissima familia ortus, et aet. 15. Societatem Viennae ingressus, absoluta Viennae cum laude philosophia, poësim ac rhetoricam Styrae biennio docuit. Quum vero D. Thomam Viennae in alterum annum audivisset, ob infestatam a Turcis Austriam Bononiam translatus, in florentissima hac Academia theologiam universam tanta approbatione propugnavit, ut Provincia illa Gabrielem virtute aeque ac scientia sibi probatum retinere satageret. At revocatus in Austriam, ubi 4 vota professus, et philosophiae ac theologiae Doctor creatus est, humaniores primum literas Viennae, tum Tyrnaviae philosophiam quadriennio, theologiam biennio docuit. Hinc missione Indica nequidquam petita, ad s. cathedram adhibitus, Gyöngyösini, Quinque-Ecclesiis, Comaromii maximo fructu ad populum dixit, innumerosque haereticos in Ecclesiae sinum reduxit. Sed et a laboribus apostolicis rursus ad regendi munus avocatus, Cancellarium primum Universitatis Tyrnaviensis quadriennio egit; suis dein Gyöngyösini quinquennio, Claudiopoli sexennio, ac annis totidem missionibus Dacicis praefuit, ubi post saeculum Societatem rursus in proprio vestitu in hanc provinciam reduxit. Collegium posthac Tyrnaviense vicaria potestate rexit anno uno, Trenchiniense tribus, postremoque simul tyronum spiritum formavit. Dein Rector Collegii Academici Tyrnaviensis ac denique Posoniensis ubi felix vicenorum et amplius annorum gubernium terminavit. Devecta igitur aetate sibi relictus, typographiam Tyrnaviensem cum Bibliotheca catechetica in septimum annum procuravit, eamque tum diversis eruditis opusculis tum insigni, cui immortuus est, volumine saluti Arianorum destinato

auxit, ac denique singularis propagator cultus Mariani, erectis 70 de Rosario Sodalitatibus, 24. Mart. 1728, aet. 70 ad recipiendam laborum mercedem avolavit.

II.

Opera et solertia Patrum S. J. (Synod.)

De officiis caritatis operose ac solerter indigentibus impensis[1]).

Quoniam missionariis S. J. nihil unquam antiquius esse potuit, quam fovere, opitulari, recreare (B. P. V. 12096), neminem sinu suo exclusit eorum caritas, eo propensior, ubi major miseria. . . . Multis intercessione Patrum sublata quibus mancipati ingemuerant vincula, multis impetrata publicis a suppliciis absolutio. Carcerum squalore emaciatis obvenere solatio, infirmis emendicato in stipem aere, caeteris valentioribus egestate pressis vestibus provisum. . . . Posthabitis animarum quaestui solatiis propriis, die noctuque spiritualibus fuere ab obsequiis moribundorum. Plurimi sedulo continuaque prope assistentia ad plenam in divinum beneplacitum resignationem supremumque agonem feliciter dispositi (Ibid. 12229).

In Dacia operosa Patrum caritas non modo catholicis solatium, sed et acatholicis admirationem attulit, utrisque non vulgaria pro opportunitate beneficia. Decubuerat aliquando iu platea gravi pressa morbo ulier dicanda neci victima, nisi missionarius conquisitis corporis fomentis fugientem prope stitisset animam, cum magna circumfusae ac transeuntis multitudinis aedificatione, quam murmurantis inter se vox populi, quanti hoc apud illos beneficii loco foret, detexit; quin et ipsi acatholici dicere auditi sunt: O virum vere sanctum atque divinum! Qui ageret similia! Longe, inquiebant, absunt ab hujusmodi praedicantes nostri, qui ne oculo quidem miseram dignarentur, quam Papistarum Patres fomento aliisque prosequuntur beneficiis. — Afflictabantur jam dudum ternae in carceribus personae, fameque ac aegritudine, morte severioribus, ad mortem usque deducebantur. Quarum miseriis commoti missionarii iteratis apud magistratum precibus libertatem singulis impetrarunt. — Erant et binae aliae capitis reae, quarum altera, licet

[1]) Varia haec caritatis opera statis distincta titulis exhibent annuae ut ecce: Verbi Dei praedicatio; catechismi explicatio; sacramentorum administratio; officia caritatis pauperibus, aegris, moribundis, in carceribus detentis impensa; cultura ingeniorum in scholis, educatio juventutis in seminariis etc. — Quamvis scribendi genus in his annuis adhibitum inficetam illam aetatem sapit, firmam tamen auctoritatem ac fidem obtinent, quae in iisdem relata accepimus, ut adeo a prudenti historiarum scriptore addubitari non possint.

matrimonii jura gravius violasset, condonata tamen a marito illata sibi injuria, adhortatore nostro, in suam recepta est. — Quaterni orphani puelluli nostras recepti in aedes aliti haereticis alias erroribus involvendi, quibus bini alii a catholicis prognati parentibus ac ternae militum proles additi auxere merita caritatis, cujus etiam ubertatem divulgant tenellis adhuc labiis binae puellulae demortua germana matre in Monostor accommodatae vitaeque alendae mediis instructae. — Liberiori et illi erant animo, qui desperata jam millium complurium debita opera missionariorum recepere. — Moribundis die noctuque adstitum ea caritate animarumque solatiis, ut ipsi acatholici lacrymis nonnumquam perplui edicerent: Benedictos hos Patres, qui tam sedulo oviculis suis curam impenderent, infelices se reputantes qui suorum incuria negligerentur. (An. 1696; B. P. V. 12093).

Saepe tum civicos tum militum carceres adiere Patres, et pro opportunitate utrisque fuere solatio multifariis misericordiae operibus recreatis. Adstitum quoque non vice una, quos justitiae leges supremis destinaverant suppliciis magna cum praesentis multitudinis aedificatione, orante sub infamis ligni spirituali consolatore et adhortatore; nam tamdiu perduravit donec ereptam resti vitam felici, ut sperare licet, agone reus conclusisset. Nonnullis multiplicatae nostrorum intercessiones apud magistratum bellicum mitigavere sententiam, universae denique coloniae Claudiopoli residentium per annum militum caesareorum ab omnibus semper spiritualibus obsequiis fuere Patres, quum castrensium alias sacerdotum nemo suppeteret, permultis aegritudine pressis medicamina caeteraque procurata sunt fomenta: impetratum insuper, ut acatholici etiam cives, qui passim caesareum militem non secus ac pestem abominari videbantur, benigne tulerint infirmos, escam de penu sua decumbentibus non raro praebuerint, sacerdote sacramenta poenitentiae, eucharistiae, unctionis extremae administrante, mensam saltem linteo operuerint et cubiculo tantisper etiam hiemis tempore ad frigidum aërem, dum invisa nostra haec mysteria rite administrata fuissent, excesserint. Hujusmodi in occasionibus admirabantur persaepe caritativam Patrum solertiam heterodoxi, et, putido praedicantium suorum tumori horum modestiam componentes, attollebant abjectos inter versantium alacritatem, utpote qui non abhorrerent suis in sordibus propemodum computrescentes et vel ab una graveolentia vix tolerabiles, crebrius revisere, eleemosynis adjuvare, atque ad agonem feliciter consummandum consuetis Ecclesiae sacramentis corroborare; non excesserat Orgyiam[1]) longum latumque spatium, in quod quini etiam compacti de milite caesareo aegroti abominandos inter foetores et vermiculorum copiam vix animam trahebant, quos tamen sacerdos noster benigne revisens

[1]) *Ὀργυιά* proprie est utriusque manus a latere extensio utroque, sumiturque pro mensura quae inter manus expansas continetur.

spiritualibus primum remediis instruxit, tum etiam temporalibus fovit subsidiis curamque ulteriorem sedulo procuravit. Perarduum omnino erat in his tuguriolis angustiis, ubi aeger aegro arctissime adhaeserat, poenitentis arcana inscio altero excipere; procumbendum itaque fuerat sacerdoti et praeter noxarum putorem oris quoque mephitis toto haurienda pectore, idque trium facile mensium spatio, quum aut convalescentibus aut vita functis novi continuo succederent, nullo tamen (quae Dei bonitas est) in sacerdote valetudinis nocumento, quod non minore cum admiratione quam aedificatione a catholicis juxta ac acatholicis exceptum. (An. 1692. ibid. 12093.)

Haud dispari commendatione subventum est orphanis. Etenim compluribus cum fame conflictantibus quibus pecuniaria ad instar domus erat nostrorum residentia, prioribus namque ternis numero, domesticos inter parietes anno integro asservatis de victu amictuque providit, ut sublata alimoniorum cura liberaliori animo ad studia incumberent. Apud pias praeterea matronas collocatae demortuorum parentum proles in tenera adhuc aetate orthodoxae fidei principiis imbuendae. Quotidiana porro stipe tot, quot accessere pro modulo adfuit egentibus, et perjucundum sane erat spectaculum singulis dominicis diebus post absoluta matutino tempore divina conferta egenorum copia ex ordine stipem e domo nostra accipiens: id quod acatholicos haud vulgari defixit stupore ac aedificatione, tum praesertim, quando in iis rerum temporumque angustiis suo quisque ori consulendum putavit. (Ibid.)

Neque enim salutis alienae zelotes solis duntaxat haereticorum fallaciis irretitis praeeunt ad vitam duces; sed et Arianos, Graecos, Turcas, Hebraeos, omnibus facti omnia, Christo lucrifacere student universos: gentes tam diversas, utut dispares moribus aut religione alienas, iisdem plane caritatis nexibus complexi. (An. 1701. Ibid. n. 12096.)

P. Nicolaus Rattkay[1]), sanctitatis fama insignis, superiorem septennio egit Albae-Juliae. Quanto zelo catholicae fidei incrementum in Dacia atque per alias Hungariae plagas promovere conatus fuerit, controversisticus libellus docet, quem ille sclavonico (h. e. Valachico) a se idiomate conscriptum, emendicatis a piorum liberalitate sumptibus, saepius typis vulgari dispergique ingenti cum animarum lucro curavit. (An. 1689. Ibid. 12086).

Tyrnaviae academica typographia praeter alios complures libros duodena catechismorum millia typo glagolitico (h. e. slavico) in usum populorum orientalium Ecclesiae Romanae unitorum publici juris fecit anno 1697. (Ibid. 12093).

---

[1]) Natus Thurozii an. 1620, Nicolaus Rattkay, philosophiae Doctor ingressus erat Societatem Jesu. Obiit an. 1689, ab operibus caritatis amplissime commendatus.

Valachica de gente pueri orphani, qui plateas oberrare solent, noctu in furnis[1]) (apta corpusculo culcitra) cubare, ex integro vestiti sunt: unde et variis a dominis in famulos assumpti, a quibus ante, male sarti, fuerant rejecti. (An. 1694. Ibid. 12228.)

Provocabit schola Coronensis[2]) (Deo incrementum tribuente) praeter Transilvanos, juventutem orientalem ex Armenia, Graecia, Thracia, Macedonia, Bulgaria et Valachia, adducentibus proles mercatoribus; ex his enim provinciis singulis jam numerantur primitiae (An. 1695. Ibid. 12228).

Coronae non soli regionis incolae, sed et Persae, Graeci, Armeni Bulgarique, qui ad hocce Coronense emporium confluunt, oratorium nostrum frequentant, et missionarium, ut proprium pastorem oviculae, multa colunt reverentia, quin et suum in spiritualibus volunt judicem (An. 1694. Ibid. 12228).

Sic igitur caritatis operibus cum devota rituum catholicorum exercitatione cicurantur sensim efferi heterodoxorum animi, et, posito in nos odio, amabilis fit Societas Patrumque consuetudo, qua et incolae et advenae persaepe confidenter utuntur. Celsissimus Valachiae princeps Constantinus, imperatoria Cantacuzenorum prosapia oriundus, suum in nos animum contestaturus, sedecim vini vasa dono transmisit Coronam[3]). Magistratus ipse urbicus suapte nostris consignavit claves ad domum quampiam jusque in eam suum ad liberum ac perennem usum iisdem liberali donatione transcripsit: cui affectus magnitudini spiritualibus suis obsequiis vicem repensuri nostri strenue egere Coronae (An. 1699. Ibid. 12229).

---

[1]) Furnus sive furneus dicitur fimus, stercus, laetamen, stipula vel foenum, ab italico *fieno*.

[2]) Relegi de hoc argumetno poterunt, quae paucis animadvertimus in *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1880, pp. 578—579.

[3]) Qui Patribus Societatis Jesu Coronae laborantibus hic favisse dicitur, celeber est Constantinus Brankovanu Bassarab, Valachiae Voivoda ab anno 1688 ad annum 1714, quo Constantinopolim perductus, in foro publico, cum quatuor filiis, strangulatus est: ob perseverantiam in fide christiana tanquam inclytus Christi martyr in ecclesiasticis Rumenorum fastis celebratus. Crudelem principum caedem ad patriae amorem excitandum atque ad pietatis virtutisque sensus alendos proponit etiam episcopus Melchisedek in *Synaxariu* seu Kalendario (ad d. 15. Augusti, p. 29), quod insertum est operi *Oratoriu*, lectori jam noto ex Kalendarii tomo 2, pp. 31 et 164—165. De aureola martyrii occisorum principum tamen non parum detrahere conatur, qui Constantino semper inimicus erat, Kantemir, *Geschichte des Osmanischen Reiches*, p. 472 (Edit. Hamburg. an. 1745), addita etiam, ad minuendam generis claritudinem, longiori declaratione genealogica pp. 606—609.

Caput II.

Quum a variis haeresibus ecclesiam nostram dilacerari cum lacrymis conspiceremus. — Ecclesiae Valachicae Episcopus cum toto clero. (Synod.)

De ecclesia orientali sub Sacra Corona ante Unionem.

§. 1.

De origine, conditione, religione gentis Valachicae.

Ut originem gentis prius referam, sciendum est, gentem Valachicam per Cisalpinam Transalpinamque Daciam et Moldaviam esse dispersam. Habent principes suos Transalpini et Moldavi, sub jugo tributoque Turcarum. At Cisalpini sunt sparsi per pagos et oppida, estque haec Cisalpina Dacia nunc Transilvania dicta[1]). Natales et ortum a Romanis traxere. Hinc lingua nativa *Rumun*, quod idem est ac *Romanos* se nominant. Nec aliud sonat ipsum Valachi nomen, cum hodieque Italus audiat gothice Vulah, slavonice Valah, hungarice Olah, bohemice Wlach, germanice Wälsch.

Qui vero hae Italorum seu Romanorum coloniae ad Daciam cis-transque alpinam deductae sint, audiendi sunt scriptores vetusti Dionysius in *Vita Trajani;* Tacitus, libr. 3. *Historiarum;* Eutropius libr. 10. in *Vita Adriani* et Flavius Vopiscus in *Divo Aurelio.*

---

[1]) Transilvania (Ultrasilvania) Hungaris est *Erdély*, utraque vocabuli parte scilicet ad verbum translata (Erdö-el). Germanis dicitur *Siebenbürgen*, non quidem a *septem castris* (sieben Burgen), ut olim putabatur, sed a *Cibinburg*, seu a Cibinio ejusque arce; Cibinium quippe urbs princeps erat, a qua terra nomen traxit. — Slavi tamen appellationem ex vulgato Germanico ad sonum exprimentes dicunt bohemice *Sedmihrady*, russice *Sedmigradskaja*, croatice *Sedmogradska*, polonice *Siedmiogród.*

Quum Daciae imperium teneret Decebalus, imperator Romanorum Trajanus illato his regionibus bello et duplici expeditione victor post expugnationem ejusdem Daciae metropolis Sarmiz, quo gens semel armis suppressa in officio contineretur, Tacito teste, coloniam eo spectabilem duxit, hoc est, Romanos Daciae habitandae colendaeque imposuit. Porro quum Adrianus, ut refert ejus Vitae libro 10. Eutropius, inde revocare cogitaret Romanum exercitum, deterruerunt amici, ne plurimi cives Romani, tunc Daciae inquilini, barbarorum vicinorum exponerentur injuriis.

Iidem nimirum Romani, quos Dacia diuturno Decebali bello desolata studio omni collectos, ad agros urbesque colendas, illuc, ut diximus, Trajanus posuerat. At saeculis ferme duobus elapsis quum Gallienus imperator de provincia hac retinenda spem omnem abjiceret, omnes has Trajani colonias ultra Danubium in Moesiam Daciae confinem traduxit, Daciaque excessit. Discessit cum Gallieni exercitu flos una Romanorum civium remanentibus dumtaxat plebejis. Quo factum, ut Daci latino sermone imbuti non secus ac id, quod remanserat, vulgus romanum linguam ipsam latinam promiscue duorum saeculorum usu combibitam retinuerint semper et etiam nunc retineant. Sunt sparsi Transilvania tota ipsaque Siculia, in fundis etiam et sedibus Saxonum. Non pagus, non oppidum, non suburbium est, quod suis careat Valachis. Gens tamen rustica semper et pastoritia, quam ex pilosis de lana caprina vestibus ab alio quovis Transilvaniae cive dignoscas. At numero celebris. Ducenta millia supererant.

Etsi autem cum lingua et characteres latinos attulerint romanae coloniae, russicis tamen literis, nec aliis utuntur hodie Valachi, quod dum gnari literarum nobiliores discederent, ablata secum scriptionis notitia, rude vulgus et gnarum solius sermonis, climati huic, velut parca hereditate reliquerint. Vastata deinde a Gothis, ab Hunnis insuper occupata provincia, dominio suo dejecti sunt Valachi, facti servi Hunnorum, dein et nationis hungaricae,

sed ipsa in servitute a Tartarorum Turcarumque barbarie incursionibus multis magnisque vexati. Numeri tamen sui incrementum fecerunt non modicum saeculi nuper elapsi principio sub annum 1600, post rerum vicissitudinem illam, qua juxta Cibinium, Transilvaniae metropolim, proelio victus est et in fuga occisus Andreas Báthorius, tituli sancti Adriani Cardinalis diaconus ac Transilvaniae Princeps[1]); et is qui erat potitus victoria, Michaël conterminae transalpinae Valachiae princeps[2]), Albam Juliam Transilvaniae principum sedem pompa triumphali invectus, ibidem Kalendis Novembribus anno aerae dominicae 1599 ritu solemni in Transilvaniae throno locatus est. Hic enim, ut Valachicae genti liceret invadere Transilvanicum agrum, possessiones capere et incolatum firmare, non invitus admisit. Gradum tamen nunquam eo facere licuit, ut titulo status gauderent, quo a saeculis gaudent, qui Transalpini vocantur. Verum dum sub Martis imperio literae silent, ad eam rursum ruditatem delapsi sunt, ut qui legere, scribere vel fidei mysteria promere de memoria noverit, vix repertus sit aliquis. Quin summo ipsorum sacerdotio digni habebantur solo lectionis scriptionisque suffragio, caetera omnium rudes. Extremam culturae religiosae desperationem fecerunt calvinistici principes, cum calvinisticis, arianis et lutheranis comitatuum, oppidorumque dominis curiarumve praesidibus, qui quum Valachos Marianarum imaginum cultu, crucis signo, jejuniique observantia catholicis quam sibi similiores adverterent, ne populus hic clarius a clero de Dei lege instructus in fidei negotio negotium ipsis facesseret, et ad catholicos aperte transiret, studio omni

[1]) Legi de miserabili casu Andreae Cardinalis Báthorii possunt, quae ex fontibus affert Katona, *Hist. crit. Regum Hung.*, t. 27, pp. 593 seqq.

[2]) Iste est Michaël Transalpinus, qui apud Rumenos cognomen habet *Vitézul* seu *Bravul*, h. e., *fortis, strenui, animosi*, nostra hac aetate fuse celebratus a Balcescu, *Istoria Romaniloru sub Michau-Voda Vitézul*, Bucuresci, 1878. — Melchisedek ejus memoriam agit in *Sŷnaxariu* cit. ad diem 8. Augusti, quo occisus refertur anno 1601. — Hominem nostrates norunt ex Teutschländer, *Michaël der Tapfere*, Wien, 1879.

caverunt. Quo factum, ut speciem aliquam Ægypti Transilvania et exulis sub Pharaone Israelis personam natio ista referret.

De religiosis gentis Valachicae consuetudinibus haec notatu digna videntur. Jejunia sunt illis crebra. Vernum primum, septenis hebdomadis; ante Christi Natalem secundum, hebdomadis quatuor; Festo s. Petri praemittitur tertium, diebus octenis et Virginis Assumptae festo quartum, septimanis omnino duabus[1]). Feria quarta, qua natum Christum cum orientali ecclesia credunt; et sexta, qua passus est, lacticiniis abstinent ac oleo lini cibos in jejunio condiunt[2]). Magna jejuniorum istorum religio, et aliquod eorum non observasse, homicidio vix impar piaculum. — Crucis etiam veneratio magna. Hanc ante pagos et templa constituunt et venerantur in transitu. — Deiparae quoque Virginis ejusque imaginum reverentia summa. Verbo: Sanctos impigre colunt, praesertim apostolos eosque, qui ad triumphantem ex graeca abierunt ecclesia, Nicolaum, Chrysostomum, Basilium, Athanasium et alios plures. Nec desunt in templis altaria Sanctorum Deique matris simulacris illustria. Una ex his Deiparentis effigies tertio abhinc anno lacrimari visa est in pago Claudiopolitano vicino[3]). — In ostendenda erga Majores pietate hoc in laicis sua est dignum admiratione, quod cui pater materve e vivis decesserit, is integra anni solaris periodo quacunque hiemis aestatisve intemperie lacessitus, nullum capitis tegmentum admittit. Par in conjuges fato functas religio, ut annuum luctum annua capitis nuditas ritu pertinaci testetur (Missionis castrensis An. 1697).

---

[1]) De quatuor majoribus jejuniis ecclesiae orientalis ritus graeci cfr. Kalendar. t. I, pp. 230—231 et aliis locis ibidem indicatis.

[2]) De hac abstinentia egimus ibidem, pp. 61—62.

[3]) Imago ista Claudiopolim fuit translata ac religiosissime in sacello Patrum Societatis Jesu collocata (B. P. V. 12096).

§. 2.

Fere bis mille sacerdotes, qui eramus congregati. (Synod.)

De clero ecclesiae Valachicae.

Sex etiam popas invenias in pagis majoribus. Nec coloniam ullam, quae vel paucis familiis constet, ducunt Valachi isti sine popis duobus. Unus popa pago uni non sufficit, quod liturgia ritu ipsorum sine ministerio duorum celebrari non possit. Hinc magnus eorum numerus et plura millia aequans. Uxores habent, sed qui mortua conjuge ad nuptias secundas transierit, jam liturgiam non facit, verum popae liturgo in diaconi ministerio adstat. Popae liturgiam offerunt dominicis festisque diebus; at ferialibus nunquam. His rusticos labores exercent, arant, serunt, metunt, triturant ut ruricolae alii. Scholae apud Valachos in pagis et oppidis nullae, nec decimas popae a suis colligunt, sed rustico, ut dictum est, labore panem quaerunt. — Quod amplius est, popae isti seu parochi in jobajonibus, quod mancipii nomen est, numerantur, contributionum, vecturarum, exactionum aliisque angariarum et servitutum oneribus, discrimine nullo, cum laicis mancipiisque obnoxii. — In veste etiam non differunt a ruricolis laicis, melotis pellibusque caprinis amicti, soloque tegmine capitis a vulgo discreti, quod popis caeruleum est, protopopis seu archidiaconis nigrum, nec nisi ad virorum primae auctoritatis occursum deponitur. — Ad concionem sermones nullos suo marte compositos afferunt ipsimet sola legendi scribendique peritia jam sat eruditi. Sed festis dominicisque diebus, a liturgia peracta, vetusto ex codice (*Postillam* vocamus) sermonem legentes nihil ultra pronunciant, non glossam, non aliud quidpiam ad fidem vel mores directum, illud metuentes, quod contrafacientibus a populo dicitur: Noli esse doctior, quam liber hic sanctus[1]).

[1]) In plerisque omnibus ecclesiis legebantur Synaxaria in libris liturgicis occurrentia, de quibus diximus in Kalendarii t. I, p. XLII.

Quae approbata sunt, haec nobis lege; tua tute tibi habe et serva.

Episcopus est semper de monachis, quod episcopo, ut apud nos, repugnet conjugium, quo et calugeri[1]) ipsorum ex voto se abdicant. Quumque perinde a carnium esu se voto prohibeant monachi[2]), ad ipsum episcopatus gradum abstinentia haec cum calugeris transit. Nulla episcopo aut jurisdicundi vis in ecclesiasticis rebus aut statuendi potestas, sed tota in Transilvaniae intendente supremo, Calvini alumno: cui etiam obedientiae subjectionisque sacramentum jurejurando confirmatum dicere cogitur. Hinc janua ad enormes Calvini errores in ecclesia Valachica aperta (Missionis castrensis An. 1697).

Auri sacra fames tantum invaluit apud graeci ritus sacerdotes, ut legitima etiam matrimonia venalia facerent ac sine omni scrupulo pro tribus vel quatuor florenis Calvinistico more (sit venia verbo) divortiarent (B. P. V. 12108). Ea plerique laborabant inscitia, ut ne sacramenta quidem recte conferendi usum nossent, repertusque est in his nonnemo adeo sui offfcii rudis, ut germanum hominem cum puella Valacha matrimonio juncturus id non antea faceret, quam cingulo tenus aquae immersum sponsum repetito baptismate abluisset. Ad haec errores non paucos sequuntur, uti v. g. matrimonia nova contrahi tuto posse, si conjugum alter septennio absens ignoretur, quamquam de ejus obitu nihil certi teneatur (Ibid. 12117).

---

[1]) Calugeri, quorum apud Graecos mentio passim occurrit, sunt monachi, *καλόγηροι* dicti, quasi *belli senes*, h. e., senio, aetate, morum gravitate venerandi.

[2]) Cfr. Kalendarii t. 2, p. 62.

Caput III.

Quum variis haeresibus ecclesiam nostram dilacerari cum lacrymis conspiceremus.
(Synod.)

De erroribus et abusibus ecclesiam Valachicam, olim apprime catholicam, deformantibus.

§. 1.

Testimonium domesticum.

Ex codice manu scripto apud Cipariu in „Acte si Fragmente", pp. 8—13.

. . . . Consequenter etiam saeculo XIV. Valachos et Moldavos fuisse unitos satis indicat *Hist. Eccl.* Fleurii l. 97, §. 14 (t. 24, pp. 244—246). Sed et saeculo XV. Valachos in unione magis confirmatos fuisse constat ex historia Concilii Florentini, in quo principum eorum oratores et Archiepiscopus Damianus (cujus consilio Josephum Patriarcham Constantinopolitanum in unienda graeca ecclesia plurimum usum fuisse conqueritur schismaticorum nequissimus Silvester Syropulus[1]) in sua hist. Flor.) cum uno archipresbytero Constantino totius gentis Valachicae nomine adfuerunt et subscripserunt[2]). Etiam anno 1374

[1]) Silvester Syropulus, diaconus, *magnus ecclesiarcha et jurium defensor* (ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης καὶ δικαιοφύλαξ) Concilio Florentino interfuit ac subscripsit an. 1439 (Hardouin, l. c.). A s. unione factus apostata scripsit historiam Concilii, de qua conferri poterit Fabricius, *Biblioth. gr.* t. 11, p. 711—712 (edit. Harles), cum aliis auctoribus ibidem adductis.

[2]) Subscriptiones apud Hardouin, tom. 9, hae sunt:

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Μουλδοβλαχίας, καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Σεβαστείας, Δαμιανός, ἀρκετὸς ὑπέγραψα.

Humilis metropolita Muldoblachiensis, et locum supplens Sebastiensis, Damianus, contentus subscripsi (pp. 425—426).

Ὁ πρωτοπαπᾶς Κωνσταντῖνος καὶ τοποτηρητὴς τοῦ Μουλδοβλαχίας, ὑπέγραψα.

Archipresbyter Constantinus. et vicarius Muldoblachiensis subscripsi (pp. 429—430).

Valachiae princeps sacra Apostolorum limina Romae visitavit. Item Stephanus M. Moldaviae princeps[1]) spoliorum, de Turcis reportatorum partem Summo Pontifici, partem regibus Hungariae et Poloniae submisit.

Postea ubi saeculo XVI. Moldaviae Valachiaeque populi Turcis tributarii facti sunt, non ipsis integrum erat, communionem cum Sede Romana amplius fovere; Valachi vero Transilvaniae, Marmatiae partiumque Hungariae coloni sub Hungariae regibus et Transilvaniae principibus catholicis unioni sacrae amplius adhaerebant; ac primum per istos acatholicos Transilvaniae principes cuncti ad schisma ipsumque Calvinismum non pauci, ut in Hátszeg et alibi videre est, variis artibus inducti sunt, et quidem familiae nobilissimae. Manifesta seductionis hujus argumenta habemus libros perverso Calvinistarum studio in Transilvania variis in locis idiomate Valachico editos plurimis erroribus et confictis adversus religionem catholicam calumniis et imposturis scatentes, uti sunt:

Psalterium A. Juliae impressum, in cujus praefatione adversus Romanum Pontificem et religiosos ritus latini Patres turpiter invehuntur.

Novum item *Testamentum* pariter A. Juliae praelo datum, in quo praeter alios errores insertos vocant catholicos pseudo-prophetas, Papam antichristum, Jesuitas antichristi praecursores. Sunt et alii hujus furfuris libri.

Ast perversissimus omnium prodiit jussu Georgii Rákóczi *Catechismus Valachicus*, in quo sacramenta impugnant et convellunt, cultum imaginum et reliquiarum, jejunia, officium ecclesiasticum, vota evangelica, omnes denique sacros ritus et caeremonias idololatriam, superstitiones et naenias enormes compellant, et ex sacris literis subvertere adnituntur.

Dum his perversis Calvinistarum conatibus clerus populusque in Transilvania Valachicus reniteretur, coeperunt

[1]) Stephanus Magnus (marele Stefanu), Voivoda ab anno 1456 ad annum 1504, a laudato episcopo Melchisedek celebratur in Synaxario ad 2. Julii, quo die obiit anno 1504.

iidem Calvinistae severioribus mediis, vinculis nempe, carceribus, illusoriis degradationibus, ipsisque adeo mortibus clerum, praesertim Archiepiscopos, deterrere, cruciare et dilaniare. Sic fecere AEpiscopo Sabbae II. Balázsfalvae in castello principis Apafi, cujus jussu dictus Sabbas ad internecionem fere primum verberatus, dein in ecclesia Vincii, spectante populo, paludamentis pontificalibus per modum degradationis in ecclesiae opprobrium publice exutus, in carcerem conjectus indeque singulis diebus veneris eductus et ad mortem usque fustigatus est.

Exinde Superintendens Calvinistarum Synodis ecclesiasticis Valachorum praesidebat; hunc quatuor archidiaconi de clero Valachico in cathedra sublimatum humeris suis in Synodum deferre cogebantur, nihilque citra hujus praesidentiam clero Valachico ejusque Æpiscopis et Episcopis in rebus spiritualibus integrum erat decernere.

Sub iisdem acatholicis Transilvaniae principibus novum Valachos ad Calvinismum seducendi medium excogitatum est, similis nempe sibi in pane et vino sine ulla praemissa consecratione coenam Domini sumendi modus, quem a tempore paschali *Pascha* nominarunt, et ad tollendum sacrosanctae Eucharistiae usum introducere conati sunt, unde paulo post dicere possent Valachos in praecipuo et substantiali fidei articulo sibi similiores ac ipsis Catholicis esse, quemadmodum et hodie ad abalienandos a sacra cum Ecclesia Romana unione populi hujus animos ex hoc ipso introducto Paschae jam abusu passim dictitant ipsosque schismaticos idem dictitare docent nequissimi impostores. —

At Christus Dominus portas inferi, Calvinistarum nempe illorum machinationes, adversus Ecclesiam sponsam suam in his etiam tentationum fluctibus non sivit praevalere; verum non modo unitos ecclesiae suae pastores sed et disunitos orientalis ecclesiae viros adversus Calvinianorum hujuscemodi technas et fraudes detegendas reprimendasque excitavit.

Nam ut unitum clerum, qui populum similes errores continuo dedocet, sileamus, ipse etiam Anthimus Valachiae

AEpiscopus, cognita istiusmodi perversa Calvinistarum arte, novum hoc Pascha una cum iis qui Eucharistiae loco sumerent, condemnat in pastorali sua encyclica.

Dum Calviniani adversus Ecclesiam hanc molimina ista agebant librosque pestilentes edebant, in Romanam Ecclesiam plurimum invehebantur et calumniabantur. Praevidebant enim Valachos, quos cum Romana Ecclesia unitos invenerant, neutiquam sibi uniri prius quam iidem in Ecclesiae Romanae odium inducerentur.

Haec ad dignoscendas graves Ecclesiae hujus, quas ab acatholicis perpetiebatur, persecutiones, tentationes et vicissitudines in digressu dicta sufficiant.

§. 2.

Testimonium Concilii Hierosolymitani.

Ex Synodo Hierosolymitana anni 1672.

Praemonitum. Dositheus patriarcha in hoc Concilio synodaliter confirmandum curavit librum antea jam a se contra Calvinistas, nominatim contra Hungaros ac Transilvanos, editum, cui titulus:

Ἀσπὶς ὀρθοδοξίας, ἤ ἀπολογία καὶ ἔλεγχος πρὸς τοὺς διασύροντας τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν αἱρετικῶς φρονεῖν ἐν τοῖς περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θείων, ὡς κακοφρονοῦσιν οὗτοι αὐτοὶ οἱ Καλουῖνοι[1]).

Clypeus orthodoxae fidei, sive apologia et confutatio adversus eos, qui orientalem ecclesiam calumniantur, ac si de Deo rebusque divinis haeretice sentiret, sicut ipsi scilicet Calvinistae haeretice sentiunt.

Extat graece et latine apud Hardouin, t. 10, pp. 179—279. Alias editiones ac versiones recenset Fabricius, t. 11, pp. 601—602, ed. t. cit.

Ἤ τάχα οἱ καλοὶ οὗτοι ἄνδρες (Καλουῖνοι) νομίζουσιν ἡμᾶς ἐν τοῖς περὶ πίστεως οὕτως ἀδεῶς βιάζεσθαι παρά τινων, ὡς αὐτοὶ οὗτοι ποιοῦσι τοῖς ἐν Οὐγκαρίᾳ

Num fortassis egregii homines illi (Calvinistae) putant, nos in rebus fidei adeo impune ab aliquibus vi opprimi, quemadmodum ipsi

[1]) Quod Dositheus hic longiori verborum circuitu dicit *αἱρετικῶς φρονεῖν ὡς κακοφρονοῦσιν οἱ Καλουῖνοι* id in corpore libri una voce appellat *καλουινοφρονεῖν*, i. e *calvinistice sentire.*

ἀδελφοῖς ἡμῶν, οὓς ὁσημέραι ταλαιπωροῦσι τρόποις παντοίοις, ἵν' ἐκείνοις προστεθῶσι; ... ὡς τύραννοι καὶ τοῦ εὐαγγελίου ἀντίδοξοι τυραννοῦσι τοὺς εὐσεβεῖς προστεθῆναι τῇ ἐκείνων ἀπονοίᾳ, μηδενὶ θεμελίῳ ἱστάμενοι, ἀλλ' ὡς νεφέλαι ἄνυδροι συμπεριφερόμενοι τῷ ἰδίῳ αὐτῶν προστάτῃ, ἵνα μὴ λέγωμεν τῷ σατανᾷ ...

Εἰ οἱ τῶν ἀνατολικῶν κρατοῦντες οὐ βιάζουσιν οὕτως ἀδεῶς τοῖς ἀνατολικοῖς ἐξομόσασθαι τὴν εὐσέβειαν, οἱ δὲ κατήγοροι βιάζουσι κ. τ. λ.

fratribus nostris in Hungaria degentibus faciunt, quos quotidie modis omnibus vexant, ut eos sibi uniant? ... Ceu tyranni et Evangelii corruptores tyrannice cogunt fideles ad suam dementiam amplectendam: nullo quidem fundamento subnixi, sed sicut nubes sine aqua ad nutum proprii sui praesidis, ne satanae dicamus circumacti ... Si qui Orientalibus imperant non adeo secure atque impune Orientales vi adigunt ad fidem ejurandam, isti calumniatores autem cogunt etc.

§. 3.

Testimonium missionariorum.

Ex literis annuis (1697) Missionis castrensis.

... Episcopo nulla est jurisdictio in subditos suos. Causas poparum et cleri non ipse judicat, sed supremus intendens, aut ad laicorum addicta Calvino subsellia diriguntur, jubentibus ita principibus Transilvaniae non minus Calvinianis. Hinc Calvinismi causa; hinc divortia obvia; hinc administratio sacramentorum pudenda; ipsum etiam ut Calvinianis sit tandem et Transilvanis aliis familiaris libellus repudii et dirimibile, si superis placet, matrimonii vinculum paucis aureis nummis episcopo aut protopapae aut etiam popae alteri in nefariam mercedem oblatis, quia conjugati et thoro et nexu absolvuntur, qui velint, solo aliquot florenorum mercatu. Ad sacerdotii dignitatem praevio nullo examine ii, qui nec orationem dominicam, nec sacramentorum numerum, nec catecheseos christianae doctrinam callent, libero gradu scandunt; empto muneribus

episcopo, ut in presbyteros ordinentur. Sic presbyter idem esse solet, et uxoratus maritus, improbantibus etiam haereticis dominis per quaestus profanos succrescentia tot armenta poparum. Par sacerdotibus ipsis sacrorum cura. Superstitione enim, an incuria factum, ut nec morientibus Eucharistia, nec laicis extra Paschatis festa administretur. Pueri octo decemve annorum aetate creantur diaconi. Denique Catechismus lingua Valachorum excusus calvinianis scatet erroribus, et ut paucis permulta complectar, sub graeci ritus pallio virus heterodoxum jam ubique regnare cernitur.

§. 4.

Testimonium Primatis Hungariae.

Ex literis Georgii Lippay, AEpiscopi Strigoniensis, ad S. Congregationem de Propaganda Fide datis Posonio die 2. Julii 1654.

Transilvaniae Principissa haeretica[1]) et maritus illius 1648 defunctus Georgius Rákóczi (in Dominio suo Munkács) spoliaverunt bonis temporalibus monasterium Munkácsiense abstuleruntque omnes pagos ac pro se occupaverunt, solum adhuc istud monasterium reliquerunt habitandum religiosis s. Basilii. . . . Imo ulterius perrexit Principissa et laboravit laboratque de facto istos Ruthenos sacerdotes facere Calvinistas, ita ut post mortem ultimi schismatici episcopi convocaverit duodecim praedicantes Calvinistas, qui unum elegerunt ex sacerdotibus Ruthenis schismaticis, et constituerun tillum episcopum Munkácsiensem, sine ulla alia consecratione, etiam schismaticis Graecis consueta, solum exegerunt juramentum ab illo, quod velit cum Calvinistis idem sentire, fidelis esse Principissae. Ab eo tempore ordinat sacerdotes et exercet episcopalia[2]) . . .

[1]) Susanna Loranfy, de qua diximus in *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1880, pp. 748—749.

[2]) Recole quae de his ordinationibus ex sententia theologorum Viennensium animadvertimus supra p. 100.

quum tamen sacerdotes omnes quos ille consecrat et consecraturus est, non possint acceptari ab Ecclesia neque pro sacerdotibus haberi, et quidquid exercent similium officiorum, pro irritis ac nullis debeant reputari. Principissa haec, mater Principis Transilvaniae, vidua mortui Georgii Rákóczi, ut est zelantissima haeretica, non admittet in Munkács Parthenium (episcopum) catholicum, et impediet etiam, quantum fieri poterit, ut exerceat jurisdictionem in ipsius Dominio. (B. U. B. pp. 17—18).

§. 5.

Testimonium principum Transilvaniae.

Diploma confirmationis Theophili metropolitae[1]).

Nos Georgius Bánffi de Losoncz a Serma. C. R.que Majestate confirmatus Transilvaniae Gubernator et ejusdem ab eadem Majestate ad hujus Regni administrationem ordinatum R. Gubernium.

Memoriae commendamus etc. quod . . . nihil christianis principibus et illorum vices gerentibus aeque dignum, nihil officio suo magis consonum reputemus, quam populorum gubernationi suae divinitus concreditorum saluti internae et externae maxima sollicitudine invigilare; quantumvis enim ad bene vivendum, Rempublicamque tranquille moderandam clavo regiminis externi incumbere summe necessarium existat, verumtamen salutis internae populorum cura tantum praestat, quantum anima corpus

[1]) Hoc Diploma exhibet Hintz, *Geschichte des Bisthums der griechisch-nichtunirten Glaubensgenossen in Siebenbürgen* pp. 83—89 (Hermannstadt, 1850), addito tamen ad cautelam salutari signo interrogationis (?). Et erat sane, cur de dubio atque incerto suo textu attentum redderet lectorem. Praeter enim quam quod vir bonus se ea linguae latinae cognitione destitutum ostendit quae omnino necessaria est ad ejusmodi documentum intelligendum atque ex contractis verborum signis rite describendum (cfr. *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1880, p. 375), nullus ei patebat fons genuinus, unde eruere exemplar fide dignum potuisset. Quare nos operae pretium facturos credimus, si ipsum illud exemplar hic sistamus, quod olim a missionariis ex archetypo apud Theophilum reperto descriptum jam servatur msc. in B. U. B. pp. 43—48, unde illud habemus.

praecellit: illa siquidem rebus humanis tanquam caducis rejectis ea meditatur, quae coelestis requirit beatitudo, mentemque nostram ad Deum elevat. Hanc vitae supremae ac sempiternae curam ac modum dum saepe saepius in animo revolvimus, occurrit nobis sollicitudo, qua erga fidelium S. C. R.que Mattis. D. Dni. nostri clem. subditorum Valachorum Graecorum Ruthenorum ecclesiam ex officio nostro obligamur, nempe ut Eppum. vel Vladicam Theophilum juxta Constitutiones Approbat. Transilvaniae et consuetudinem ac libertatem illarum ecclesiarum hactenus practicatam electum et consecratum in suo Episcopatu vi Gubernii nostri a S. C. R. Matte. benignissime nobis dati confirmaremus, ut ita ille modo hactenus usuato suo officio melius defungi possit.

Quocirca ipsum Theophilum in Episcopatu omnium illarum ecclesiarum Valachorum, Graecorum et Ruthenorum, quae sub piae memoriae Principibus Transilvaniae Eppis. Valachorum Transilvanicis subjectae fuerunt, sub conditionibus in illis temporibus illis praescribi solitis[1]) et hic inferius insertis ex debito et authoritate officii a S. C. R.que Matti. nobis confirmati confirmandum duximus, nempe:

1. Quod sanctum Dei verbum juxta sacros Bibliorum codices tam dominicis quam aliis diebus festis tum in ecclesiis suis, tum ad funera, tum vero alibi ubicumque locorum desiderabitur vernacula praedicabit, praedicarique per quosvis alios quoque pastores procurabit et faciet.

2. Quod catechismum ipsis jam exhibitum recipiet, recipique per alios curabit eumque juventutem ipsam tum ipsemet diligenter docebit, tum per alios doceri faciet.[2])

---

[1]) De ejusmodi conditionibus sub prioribus principibus acatholicis neoelectis praesulibus graeci ritus praescriptis lectione digna sunt, quae habet Cipariu, *Acte sî fragmente*, p. 71. Contra varias haereses per hanc viam in ecclesiam Valachicam invectas Dositheus, patriarcha Hierosolymorum, direxit *Instructionem*, quam ex libro suo synodico *Ἀσπὶς ὀρθοδοξίας* erutam a. 1698 tradidit Athanasio, Bukarestii consecrato. Refertur apud eundem Cipariu l. c. pp. 240—251.

[2]) Istum *Catechismulu calvinescu* historicis ac literariis notis illustratum ultimus edidit G. Baritiu, Sibiiu, Tip. Krafft, 1879.

3. Quod baptismi sacramentum juxta institutionem Dni. nri. Jesu Christi aqua simplici in nomine Patris, Filii et Spiritus sancti administrabit, et per alios quospiam administrari faciet.

4. Quod sacrum coenae Dni. sacramentum, quod Communionem vocamus, perinde juxta institutionem Dni. nri. Jesu Christi vino et pane administrabit, et per alios administrari faciet, idque adultis dumtaxat et integri judicii atque vitae haud profanae hominibus participabit, participarique faciet.

5. Quod divinam Dni. nri. Jesu Christi Majestatem, qui est noster unicus salvator atque mediator apud Patrem; divino prout christianum hominem addecet, venerabitur cultu, venerarive eodem modo per alios faciet, Sanctos vero etiam debito honore prosequetur, prosequique faciet.

6. Quod cruces et simulacra in templis collocata non cultu aliquo religioso colet, verum pro ornamentis dumtaxat templorum ac memoria passionis Dni. habebit, haberique faciet.

7. Quod caeremonias ad tumulos vel sepulturas e vivis migrantium juxta receptum Christianorum morem ac consuetudinem adhibitis, ubi necessum foret, concionibus et cantionibus sacris peragi faciet, superstitiones autem illas aniles nequaquam approbabit vel docebit, approbarique vel doceri faciet.

8. Quod personas sacrosancto matrimonii vinculo copulandas tribus ad minimum ante copulationem diebus in frequenti ecclesiae coetu publicabit ac per quoslibet et in quibusvis ipsorum ecclesiis publicari faciet, ac si nihil vitii, quo copulatio eorum futura impediri possit, de iisdem inaudiatur, copulabit libere. Quae vero jam sunt invicem copulatae ambae sancte cohabitent, et sique perfide se invicem deseruerint, et utraque earum in hoc Regno Transilvaniae vel partibus eidem annexis vivere comperiatur, nullo pacto, nullaque de causa eas divortiet, verum in eo casu alter altero perfide deserto peregre ad exteras et longe distantes oras se contulerit, nec ullus

certus de eo rumor inaudiatur, tandem exacto 4 aut 5 circiter annorum curriculo juxta usitatum ecclesiarum hungaricarum orthodoxarum[1]) morem et consuetudinem liberam parti innocenti et desertae dabit ac dari procurabit nubendi potestatem.

9. Quod nefandae ac profanae vitae homines publicosque malefactores ab Ecclesia ac communi fidelium coetu excommunicatos ac omnino exclusos habebit, haberique per alios procurabit, neque illis usum cultus divini publicum permittet vel permitti patietur, quoad usque iidem poenitentia seria mediante Deum imprimis post ecclesiam sibi reconciliatam habuerint resipuerintque.

10. Quod illos, qui ex Valachis sive ecclesiasticis sive plebejis instinctu Spiritus sancti veram fidem orthodoxam[2]) amplexi, sese eppatui. adjunxerint orthodoxo, eos nullo modo turbare vel molestare clam vel palam attentabit, per aliosque attentari permittet, quin eosdem aeque ac sibi parentes paterna caritate prosequetur, neque contra eosdem apud populum quidquam adversi molietur vel per alios quospiam moliri faciet neque patietur.

11. Quod singulis annis universis officio ejus Vladicali subexistentibus pastoribus generalem indicet Synodum ubi, si in negotio religionis quippiam ardui occurret, extunc obstrictus sit una cum senioribus suis rever. etiam D. Eppum. orthodoxum hungaricum[3]) modernum vel futurum super eo consulere, censuramque et consensum ejusdem ratum et acceptum habere.

12. Quod seniores ex unanimi consensu, voto et suffragio Consistorii eliget, eligique faciet, neque quempiam eorum pecunia vel quovis munere corruptus officio privabit, vel privari permittet; verum si qui eorum excessum commisisse vel quovis modo a justo officii sui tramite declinasse comperti fuerint, juxta juris processum tales ex

[1]) Hoc est, calvinianarum.
[2]) Hoc est, calvinismum.
[3]) Hoc est, superintendentem calvinistam, qui se et *Hungarorum et Valachorum episcopum* subscribere solebat, ut est apud Cipariu l. c.

officio degradabit, rem totam praenotato etiam D. Eppo. orthodoxo communicando. Et qui tandem ad subeundum munus hujusmodi senioratus dignus fuerit visus, pastoribus etiam ejusdem Dioeceseos vel Districtus aut Comitatus, maxime vero praelibato D. Eppo. orthodoxo consentientibus eligetur, ac in locum ab officio remoti surrogetur.

13. Quod temporibus visitationum generalium ecclesiarum passim in Regno Transilvaniae sub jurisdictione sua existentium fiendarum ac celebrandarum, causas, si quae graviores occurrerint, una cum senioribus sibi adjunctis decidet, quorum judicio si qua partium litigantium contenta esse noluerit, ex tunc eandem maturius revidendam ad sedem Juridicam Albensem Vladicae ejusdem per viam appellationis provocare valeat, ubi adhibitis senioribus paulo pluribus causas easdem denuo discutiat, ac decidat, censura quoque ac consilio saepe nominati Dni. Eppi. orthodoxi usurus vel utens.

14. Quod nullum Hungarorum matrimonii vinculo copulabit vel copulari faciet, neque infantes eorum baptizabit, neque defunctos sepeliet, neque aliis ea peragendi dabit potestatem, hoc unico excepto casu, si scilicet quispiam ex Valachis aliquam ex Hungaricis mulieribus vel puellis ac virginibus in uxorem sibi desponsaverit, ejusque foret animus, ut per pastorem Valachicum copuletur. Quas quidem universas et singulas conditiones, si quis eorum vel in toto vel in parte violasse compertus fuerit, prima quidem vice sex florenis, secunda autem 12 florenis hung. mulctabit, tertia denique in id ipsum temere impingentes ex officio degradabit.

15. Quod praeterea sicut et alii omnes S. C. R.que Majestatis in Transilvania subditi suae Matti. homagium praestare et illud constanter observare teneatur. Pro censu vero annuali pelles marturianas 32 ac lynceas 2 juxta usum hactenus observatum ex benignitate suae Mattis. nobis et in hoc officio successoribus nostris dare teneatur.

16. Ut scholae, ubi fieri potest, inter Valachos praecipue in monasterio Alba-Juliensi, Comitatibus Hunyadiensi

et Máramarusiensi itemque in Districtu Kőváriensi erigantur; in quibus primum lectionem et scriptionem lingua ac literis Valachicis juniores strenue doceantur, adhibita deinde ubi commode fieri potest, latinae linguae cultura.

17. Ut in hunc finem recte consequendum Valachica typographia Alba-Juliensis quanto citius pristino splendori restituatur, cujus ope libri utiles praecipue sacri evulgentur et sufficienter multiplicentur in nativa Valachorum lingua.

18. Ut illi pastores Valachici, qui praeter Rascianam literaturam nihil murmurant in templo cum summo suo suorumque salutis detrimento, neque praeterea vel summe necessarios ad salutem christianae religionis articulos vel sciunt vel scire volunt, utut aliquoties more et modo christiano admoniti sint, e statione sua moveantur, ut tum loco ipsorum tum ordinarie in ecclesias Valach. instituendas ii pastores promoveantur, qui literaturam Valachicam callent, et in necessariis christianae religionis fundamentis scopo convenientem notitiam habent.

19. Ut Eppus. Valachicus non solum in pastorum ac seniorum Valachicorum ad suum ministerium ordinatione ac indignorum depositione ac poenitentium reassumtione, generali visitatione ecclesiarum Valach. revisione arduarum causarum ecclesiasticarum, sed etiam in indictione ac directione Synodi generalis Valach., a praescripto Eppo. orthodoxo Transilvaniae dependeat, finitaque Synodo Valach. in Synodo orthodoxa evangelicae religionis Reformatorum pastorum Hungarorum ad nutum praenominati Eppi. personaliter cum certis sibi adjunctis compareat, partim ut res in sua Synodo decisas maturae revisioni subjiciat, partim ut religionis verae, processuumque ecclesiasticorum majorem notitiam addiscat, suosque deinde iisdem instituere valeat, ex debita nostra in publicam hujus patriae tranquillitatem conservandam obligatione ac Dominorum consiliariorum nobis adjunctorum consensu ac auctoritate qua fungimur, a praenominatarum ecclesiarum Valachicarum episcopo, senioribus pastoribusve sub animad-

versione superius declarata observari ut justum et aequum duximus, et serio mandavimus ac commendavimus: eidem Theophilo plenam atque omnimodam in ecclesiis seu Diœcesibus jurisdictioni suae subjectis, ea quae muneris sui esse censebuntur, rite et legitime peragendi ac exequendi; ecclesias moderandi, Causas matrimonii cognoscendi, errata ministrorum vitae dissolutae corrigendi, doctrina, pietate et morum integritate munus ecclesiasticum administrandi, personas habiles assumendi, minus vero idoneos rejiciendi, et alia quaecunque ad suam pertinent vocationem, juxta morem et consuetudinem, quae tamen doctrinae divinae contraria ne sint, praemissisque conditionibus omnino correspondeant, administrandi, ac suis legitimis proventibus ac reditibus fruendi; iis nimirum, quibus alii ecclesiarum Valachicarum, Graecarum et Rascianarum Superintendentes praedecessores ejus antiquitus introductis usi sunt, ut a singulis pastoribus suae jurisdictioni subjectis singulos florenos annuatim exigere consueverint, sic etiam ipsi a singulis pastoribus ecclesiarum Valachicalium in praeallegatis Comitatibus, Districtibus, Sedibusque Siculicalibus et Saxonicalibus, excepta tamen terra Fogarasiensi, singulos florenos exigendi potestatem prout damus, conferimus et confirmamus praesentium per vigorem.

Quocirca spectabilibus, magnificis, generosis, egregiis et nobilibus Supremis et vice Comitibus, judicibus quorumcumque Comitatuum, item Capitaneis et judicibus regiis quarumlibet Sedium Siculicarum nec non praefectis, provisoribus et rationistis bonorum, Capitaneis ac Castellanis arcium, generosis etiam prudentibus ac circumspectis magistris civium, primariis regiis ac sedium judicibus, villicis caeterisque juratis civibus ac senatoribus quorumcunque Districtuum et Sedium Saxonicalium, modernis scilicet et futuris quoque pro quovis tempore constituendis eorumque omnium vices gerentibus, cunctis etiam aliis, quorum scilicet interest seu intererit, cum respectu et affertu cuique competente significamus et demandamus harum serie ex authoritate a S. C. R.que Majestate nobis

confirmata, quatenus praefatum Theophilum dictarum ecclesiarum Valachicarum Graecos, Rascianos et Valachos ritus observantium in omnibus Comitatibus et Sedibus ac Districtibus in quibus praedecessores ipsius Eppi. Valach. suam jurisdictionem officio suo competentem exercuerunt, hunc quoque Superintendentem seu Vladicam sub praecensitis conditionibus agnoscere atque admittere debeatis et teneamini.

Ita ut ecclesiis suis invigilet, publice ecclesias curet, moderetur in suove officio legitime procedat, scandala corrigat et excedentes a tramiteque recti exorbitantes digna poena puniat, eos nimirum, quibus alii ecclesiarum Valach. Graec. et Ras. Superintendentes sive Vladicae praedecessores antiquitus introducti usi sunt: ut a singulis sacerdotibus jurisdictioni suae subjectis singulos florenos annuatim exigere consueverint, sic etiam ipse a singulis pastoribus seu sacerdotibus ecclesiarum universarum saepius declaratarum muneri suo Vladicali commissarum, ac in antea dictis ditionis nostrae partibus in quibusvis scilicet Comitatibus, Districtibus, excepto Fogarasiensi, ac Sedibus Siculicalibus et Saxonicalibus habitarum singulos florenos annuatim exigere, pro seque percipere valeat atque possit.

In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas memorato Theophilo gratiose dandas duximus et concedendas. Datum in oppido libero Marus Varáshely die 18. mensis Decembris anno Domini 1692. (B. U. B. pp. 43—48).

§. 6.

Testimonium synodicum Theophili metropolitae.

(Exhibebitur in Actis primi concilii ἑνωτικοῦ, pp. 167—168).

Caput IV.

Anno 1697 Synodo generali celebrata toti clero visum est (cum a variis haeresibus ecclesiam nostram dilacerari cum lacrymis conspiceremus), ut in gremium Sanctae Romano-catholicae Ecclesiae Nos reciperemus.
(Synod.)

De negotio s. Unionis sub Theophilo transacto.

§. 1.

De desiderio ecclesiae Valachicae emergendi ex misera conditione haereseos et schismatis per s. Unionem.

Ex literis Georgii Lippay, Primatis Hungariae ad S. Congr. de Propaganda Fide d. d. 19. Julii 1652.

Parthenius, electus episcopus Munkácsiensis, in Transilvania ab episcopo Albensi schismatico graeci ritus (Simonovich) fuit in episcopum consecratus (1651). Non occultavit Parthenius, imo fassus est suo consecratori, se esse unitum Sanctae Romanae Ecclesiae catholicum sacerdotem, et velle sic permanere. Collaudavit consecrator, et dixit suspirans: *Utinam et mihi liceret eandem Unionem profiteri;* proinde neque coegit Parthenium ad faciendam schismaticam fidei confessionem (B. U. B. pp. 4—5).

Ex annuis supra jam adductis pp. 143—144.

Extremam culturae religiosae desperationem fecerunt calvinistici principes, . . . ut speciem aliquam Ægypti Transilvania et exulis sub Pharaone Israelis personam natio ista referret.

Ex actis primae synodi ἑνωτικῆς an. 1697.

(Ex quo Transilvania ad ditionem Augustissimae Domus Austriacae rediit,) majori ex parte ecclesiae Valachicae persecutio cessavit, nihilque ad desideratam pacem aliud requiritur, quam ut de Unione fidei cum catholica Romana Ecclesia tractetur. — Archiepiscopus prioris ecclesiae facie ostensa, depraedicavit utilitatem et bonum, quod ex Unione resultaret.

Ex Synodo anni 1701 jam citata.

Quum (ista) cum lacrymis conspiceremus, visum est, ut in gremium Sanctae Romanae Ecclesiae nos reciperemus.

§. 2.

Octavus jam volvitur annus, quod opera ac solertia Patrum S. J., Albae-Juliae degentium, de unione cum Sancta Romano-catholica Ecclesia agere coepimus. (Synod.)

De Unionis negotio tractari coepto.

Ex histor. mscr. Residentiae S. J. Albae-Juliae: (ad an. 1697).

Quum Societatis Jesu Patres apostolicum opus aggressi, jam variam operam in erudiendo Valachorum clero atque in loliis haereseos e natione eradicandis et schismate de hominum animis evellendo collocassent, et insuper Sacratissima Sua Caesarea Majestas anno 1692, literis 23. Augusti conceptis, sacerdotes graeci ritus unitos participes reddidisset omnium jurium ac privilegiorum cleri latini: commodum Albae-Juliae morabatur et simul domui Societatis praeerat[1]), parochi munere fungens, P. Ladislaus Baranyi, qui familiarius in animum Theophili, Valachorum Antistitis, penetrans, nescio qua indagine, quod

[1]) Patres S. J. per id tempus fere solos vineam Domini Albae-Juliae excoluisse, ex historia msc. Residentiae Albensis confirmatum legimus. En tibi ex multis testimonium unum, quod ex eadem historia desumptum referunt Annuae Missionis Dacicae ad an. 1694: Quum his in partibus per complura etiam milliaria nullum reperire

pridem volebat et feliciter erat subodoratus, Theophili voluntatem ab Ecclesiae catholicae communione non modo non aversam, sed pronam etiam, et unioni, si qua se opportunitas in medium daret, paratam invenit. Ergo laetus hac spe et Deo auspice fretus, archidiaconos illius ecclesiae et primicerios sacrorum singulos congressibus singulis pertentandos Deoque in obsequium fidei adducendos suscepit. Patuitque superno consilio suggestam fuisse solertiam, dum amicus cum iisdem versatus unum omnium colorem, mentem unam et animos ad saniora velut ex condicto respicientes expertus est. Hic erat providentiae divinae lusus et quasi in scena hac actus primus spargens semina rerum, quae demum in fine sese ad laetos plausus evolverent. Annus agebatur 1697, quo in Februarios dies Valachorum ecclesia synodum plenam et, ut vocant, generalem Albae-Juliae celebrandam indixerat. Ibi Pater Baranyi, quod antea in aure privatim quum egerat, tum audierat, producturus in publicum, quod felix faustumque foret, unionis negotium in medium protulit, et, ut episcopus clerusque universus, quid Deo gratum, quid suis et aliorum suae creditorum fidei animabus proficuum foret, dispicerent, impense rogavit omnes jubendo esse securos de integritate ac puritate ritus graeci, dummodo in quatuor punctis a Concilio Florentino praescriptis cum Sancta Ecclesia Catholica sentirent, juxta instructionem missionariis ea de re datam. Mirum dictu! rem animosi consilii et eventus ancipitis periodus paucorum dierum absolvit consentientibus in unionem universis, qui nuper consenserant singuli, ut Synodo demum finita per publicas paginas, quas *Manifestum* vocant, die Martii 21. confectas suam mentem sint testati.

sit sacerdotem, non paucos tamen catholicos, etiam de nobilitate, qui, spretis urbibus, in suis ruri curiis commorantur etc. Ad hos ut passim dispersos administrandorum causa sacramentorum tam frequens necesse est facere excursiones, ut Patrum alteri perraro liceat domi consistere: et magnum quoddam est, vel ipsos catholicos in medio nationis tam pravae constitutos orthodoxa in fide immotos conservari. (B. P. V. 12093). Alia eam in rem animadvertimus in *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1880, p. 376.

§. 3.

Anno 1697 Albae-Juliae Synodo generali celebrata. (Synod.)

Synodus ἑνωτική anni 1697.

Quum Generalis Rabutin, Comes de Bussi, Transilvaniae Commendans, id curae sibi haberet, ut sacerdotibus Valachis concessa ab Imperatore libertas, excusso haereseos jugo religionem catholicam palam profitendi, integra atque illibata servaretur, intactis scilicet ab arbitrio imperioque superintendentis calvinistici, a cujus nutu eos antiqua principum statuta contra jus divinum pendentes fecerant: Synodus stato tempore convocata jam impune de sacro negotio Unionis et fidei tractare potuit[1]).

I.

Res in Synodo agitandae.

1. *Resolutio Caesarea et Regia d. d. 23. Augusti a. 1692 circa conditionem Unitorum missionariis cum instructione transmissa*[2]).

Nos Leopoldus etc. — . . . Quum immunitas ecclesiastica . . . jure pariter divino ac humano . . . sancita sit, eamque a Caesarea Regiaque Majestate nostra . . . asseri defendique condeceat: justum videtur, ut quos eadem vera fides et caritas in ejusdem Sanctae Ecclesiae catholicae unitate conjunxit, ejusdemque s. matris obedientes filios

[1]) Quoniam ordo Reipublicae id omnino exigebat, ut in rebus ad externam disciplinam atque ad vitam socialem pertinentibus statutae a legibus formalitates servarentur, superintendens haereticus ceu magistratus publicus eas exercere etiam circa unitos perrexit, donec aliter erat per legiferam potestatem decretum. Exemplum talis actus adhuc post nostram hanc Synodum a superintendente exerciti (die 9. Apr. 1697), affert Cipariu, p. 255, in legali agnitione ac confirmatione archidiaconi Valachici a metropolita jam canonice instituti, cujusmodi actus hodieque multis in regionibus a magistratibus, haereticis licet atque hebraeis, ex legis praescripto etiam in causis catholicorum poni videmus.

[2]) Quae Caesar clementissime resolverat in Causa Ruthenorum, ea Cardinalis a Kollonich cum missionariis Transilvanis hic communicat.

eodem in gremio fovet, eodem denique sub capite ejusdem corporis commembra vivificat, exindeque divini aeque ac favoris pariter reddit capaces, jure suo non destituantur. . . . Propter quod Nos . . . zelanti Regis Apostolici eatenus muneri nostro provida circumspectione respondere, atque ex auctoritatis nostrae Regiae plenitudine per praesentes benigne declarare voluimus, quatenus graeci ritus Romanae Ecclesiae Unitorum tum ecclesiae ipsae, tum ecclesiasticae personae, tum earum res in Apostolico hocce Regno nostro eadem prorsus immunitate gaudere debeant, qua ecclesiae personaeque ecclesiasticae et res fidelium s. Romanae Ecclesiae latini ritus, ex sacrorum canonum praescripto et terrenorum principum consensu indultis et privilegiis effective perfrui gaudereque dignoscuntur. (C. R. Tr. A.; edidit cl. D. Fiedler in *Actis Ac. lit. Vindobon* = Sitzungsberichte = 1862, pp. 510—512).

2. *Conditiones in transigendo Unionis negotio servandae ad mentem instructionis superius propositae pp. 111—121.*

II.

Acta et Decreta Synodi[1]).

SESSIO I.

Sanctissimus ac Reverendissimus Dominus Archiepiscopus longa oratione enarrat persecutiones ecclesiae Valachicae sub Principibus acatholicis, qualiter nimirum heterodoxi artibus suis semper studuerint, ut religionem ecclesiae Valachicae pestifera sua haeresi inficerent; recenset veneratissimos libros haeresi infectos, ab ipsis Valachico idiomate editos eo consilio, ut sensim hoc modo ad suas partes Valachos pertraherent; praeterea, qualiter mandatum sit clero Valachico et serio impositum, ut publicaret

[1]) Textum nostrum ipsi eruimus ex codice msc. A. E. Tr., exacto ad exemplar princeps, quod e Transilvania allatum Baranyi in scriniis A. Pr. St. reposuit. De archetypo Valachico seu Rumeno consuli poterit Cipariu *Acte și fragmente*, pp. 79—81 jct. Laurianu și Balcescu, *Magazinulu istoricu pentru Dacî'a*, tom. 3, pp. 272—275.

in ecclesiis seduloque populum doceret, imagines sacras solummodo propter ornatum in domibus et templis servandas, neque obligari homines ad jejunia quartae et sextae feriae aliaque aliorum anni temporum, imo injunctum fuisse Valachis die Mercurii et die Veneris carnibus vesci, et idcirco visitatores heterodoxos constitutos fuisse, qui singulas domos tenebantur adire et visitare, num diebus ab ecclesia prohibitis carnes ad comedendum pararent, qua de causa Valachi jejunalia in distincto vase, quod intrantibus visitatoribus abscondebant, in altero carnalia coquebant, quod visitatoribus ostendebant. Item, quantis minis, blanditiis aliisque artibus Valachos ad amplectendam unionem perversorum haeresis dogmatum inducere conati sint, et ideo nobilitares praerogativas Valachis sacerdotibus aliisque viris id laborantibus conferebant. Denique episcopos haereticis praedicantiis postponebant et subjiciebant; superintendentem vero suprema potestate in Episcopum et clerum Valachicum donabant, nihilque quidquid Archiepiscopus disposuisset ac ordinasset, ratum, gratum aut roboris alicujus fuit, antequam a superintendente tanquam ab oraculo confirmatum et approbatum fuisset. Variis etiam aliis modis affligebantur et vexabantur religionis tenaces viri Valachici, praesertim ecclesiastica dignitate insigniti, imo quandoque etiam verberibus afficiebantur, quemadmodum Archiepiscopus Sabbas II. Huic in castro Balázsfalvensi jussu Principis ad mensam ejus sedenti, ut Archiepiscopum possent accusare et vexare, subornatur quaedam prostituta foemina, quae catulum caninum bene involutum pro infante jam exspirante baptizandum fert. Archiepiscopus vero, subolfaciens eorum fraudem, surgens de sede, adiit foeminam, evolvit linteamina, conspicit canem, redit ad mensam, scindit de raphano, quem ille edebat (erat enim dies Veneris) porrigit cani; aversatur canis et capere renuit. Iterum Archiepiscopus ad mensam redit, tollitque de patena, ex qua princeps cum suae religionis asseclis comedebat, frustum carnis, quod tradit cani, qui magna cum aviditate illud arripit. Tunc Archi-

episcopus publice ad mensam respondit: Si meae religionis esset, mea utique fercula comederet, et ipsum baptizarem; quia vero hoc minime facit, meae religionis non est; baptizent eum ii, quibuscum eosdem cibos comedit; nam horum religionis merito censetur. Hinc ansam arripiens Princeps Archiepiscopum Sabbam verberari curat fustibus, ac posteaquam in oppido Vincii exauthorari curasset, ictibus crudelissime caedi jubet; ex quo mors eidem subsecuta est[1]). Sed et reliquum clerum oneribus, servitiis, robotis, tributis, vectigalibus, teloniis ac aliis gravaminibus ad instar rusticorum et subditorum onerabant. Quum autem benignissimo ac optimo Deo complacuerit, hoc Transilvaniae Regnum Augustissimae Domus Austriacae regimini, propriis scilicet et haereditariis Dominis, restituere, majori ex parte ecclesiae Valachicae persecutio cessavit, nihilque ad desideratam pacem aliud requirebatur, quam ut juxta benignissimam voluntatem Augustissimi Leopoldi Imperatoris feliciter regnantis de Unione fidei cum catholica Romana Ecclesia tractaretur ac consultaretur. — Multis similibus Archiepiscopus clerum et populum Valachicum adhortatus est, ac prioris ecclesiae faciem ostendit, depraedicavitque utilitatem et bonum, quod ex Unione, quam Augustissimus Imperator offerebat, resultaret. Taliter sessionem hoc die absolvit.

SESSIO II.

Altero die convenerunt Archiepiscopus et reliqui de clero consultareque coeperunt ratione ineundae Unionis, et quidem consultatum est ratione ritus, ne aliquomodo ritus, aut disciplina sensim immutaretur et substitueretur latinae Ecclesiae, dein Calendario veteri ne substitueretur

[1]) Contra indignissimam atque acerbissimam Sabbae II. persecutionem vehementer conquestus coram legatis Transilvanis est Valachiae princeps Kantakuzenus Serban, ut patet ex eorundem literis datis Constantinopoli d. 21. Augusti a. 1681 (apud Hintz, p. 82). Caeterum confer quae de morte hujus metropolitae habet Cipariu, l. c., pp. 70, ac vide etiam quae ipsi animadvertimus in *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1880, pp. 191—192.

novum, sed donec et reliqui ritus graeci non uniti in ditionibus Austriacae Domus penes veteris Calendarii usum manebunt, ita et Uniti maneant. Praeterea Uniti ubique possint habere sui ritus templa, nec, ubi fors pauci essent Valachi uniti et carerent parocho, cogantur a latinis parochis suscipere sacramenta, sed possint advocare sui ritus sacerdotem, neve in judiciis secundum latinum jus canonicum, sed secundum graecae ecclesiae canones et disciplinam procedatur. Ad plura, quam quatuor illa puncta, nullo sub praetextu adigatur ecclesia Valachica; immunitas omnimoda ecclesiis et ecclesiasticis ritus graeci Valachicis, sicut ecclesiae et ecclesiasticis latini ritus concedatur; nec habeantur Uniti amplius ut tolerati, sed ut patriae filii recepti.

Haec postquam bene discusserunt, appromiserunt, se amplexuros Unionem, sed sub sequenti declaratione:

Primo: Sacram Unionem continentem quatuor puncta perpetuo et irremissibiliter ecclesia Valachica observet et teneat, ad plura autem nullo sub praetextu adigatur. Puncta quatuor Unionem continentia sequentia sunt: Primum: Romanum Pontificem esse caput totius per orbem diffusae Ecclesiae. Secundum: Panem azymum sufficientem esse materiam sacramenti Eucharistiae. Tertium: Praeter coelum, sedem beatorum, et infernum, carcerem damnatorum, tertium dari locum, in quo animae nondum expiatae detinentur ac purificantur. Quartum: Spiritum sanctum, tertiam in Trinitate personam, a Patre et Filio procedere.

Secundo: In functione ecclesiastica existentes sacerdotes, administri ecclesiastici, nempe diaconi, cantores, sive ministri, seu aeditui iisdem prorsus juribus, privilegiis, exemptionibus ac immunitatibus frui ac gaudere debeant, quibus sacerdotes Romano-catholici sive ritus latini juxta sacrorum canonum sancita et divorum Hungariae regum statuta frui ac gaudere dignoscuntur.

Tertio: Valachi saeculares Romanae Ecclesiae uniti ad omnis generis officia, quemadmodum aliarum in patria

receptarum nationum et religionum homines, promoveantur et applicentur, eorumque filii ad scholas latinas catholicas et ad fundationes scholasticas sine discrimine suscipiantur.

Quarto: Archiepiscopus Valachicae ecclesiae unitae de competenti subsistentia provideatur. Sic finita hujus diei sessio.

DECRETUM[1]).

Nos Theophilus Dei gratia ecclesiae Valachicae in Transilvania partibusque Hungariae eidem annexis episcopus et universus ejusdem ecclesiae clerus memoriae commendamus tenore praesentium quibus expedit universis: Quod quum elapso Februario Albae-Juliae generalem Synodum (sobor mare) celebraremus, unanimi consensu conclusimus, nos redire (intórcem) in gremium s. matris Ecclesiae Romano-catholicae eidemque reuniri, ea omnia admittentes, profitentes ac credentes, quae illa admittit, profitetur ac credit. Atque imprimis illa quatuor puncta, in quibus hactenus dissensimus, profitemur:

1. Agnoscimus Romanum Pontificem totius Ecclesiae Christi per orbem diffusae caput esse visibile;
2. Profitemur praeter coelum, sedem beatorum, ac infernum, carcerem damnatorum, tertium dari locum, in quo animae nondum expiatae detinentur ac purificantur;
3. Panem azymum sufficientem materiam coenae dominicae ac sacrificii missae[2]) non dubitamus;
4. Spiritum sanctum, tertiam in Trinitate personam, a Patre Filioque procedere credimus, ac reliqua omnia admittimus, profitemur ac credimus, quae s. mater Ecclesia Romano-Catholica admittit, profitetur ac credit.

[1]) Latine extat apud Illia Andr. S. J. *Ortus et progressus variarum in Dacia gentium et religionum cum principibus ejusdem usque ad a. 1722*, pp. 7—8. Claudiopoli, 1750. Ex eo in cit. opus *Acte şi fragmente* transiit pp. 81—82.

[2]) In exemplari, quod servatur mscr. in A. P-I. V. textui inserta legitur glossa *seu liturgiae.*

Praemissa fidei professione tria vicissim a Sacrma. Caesarea Regiaque Majestate postularunt:

I. Ut sacerdotes et ritus graeci monachos eorundem privilegiorum et jurium participes faceret, quibus jam gaudent non solum sacerdotes Romano-catholici, sed Ariani, Lutherani et Calviniani;

II. Ut in quolibet pago, in quo parochus est, domum habeat ecclesia parochialem, ne in aliena domo aut fundo cogatur parochus habitare;

III. Ut adaequata dependentia et dispositio parochorum sit penes episcopum, et nullo modo penes saeculares, ut hactenus.

Quibus demum hunc in modum subscripserunt:

Nos inquam praenominati Theophilus episcopus ac clerus universus haec a Sua Sacrma. Caesarea Regiaque Majestate humillime hic postulamus, ac ad praementionata obligamus coram R. P. Paulo Baranyi, ecclesiae Romano-catholicae Albae-Juliae plebano. In cujus rei fidem ac robur manu nostra subscripsimus et cum episcopali tum synodali[1]) sigillo communivimus. Datum Albae-Juliae 1697, die 21. Martii.

Theophilus episcopus ac clerus universus.

---

[1]) Proprie *Synodi (soborului)*. Quum ipsi Rumeni vocabulum *sobor, sabór* hic vertant *Universitas* (Cipariu, l. c., p. 83) et *Universitas cleri* (Schaguna, *Geschichte der gr.-or. Kirche in Oestr., übers. v. Boiu u. Popescu*, p. 66), Synodus generalis *(sobor mare)* canonice congregata *Universitatem cleri* constituit *universum*que totius metropoliae *clerum* legitime repraesentat. Poterat igitur, ipsis Rumenis interpretibus, terminis sensu juridico acceptis, vere dici *universus ecclesiae Valachicae in Transilvania clerus* in hac synodo *unanimi consensu conclusisse* conclusumque *manu sua subscripsisse*, quamvis non omnes, numerice sumpti, praesentes fuissent.

§. 4.

Iterata confirmatio et ratihabitio Decreti Unionis.

Quamvis *totus* metropoliae *clerus* per Synodum legitime celebratam *unanimi consensu concluserat*, atque inde absentes etiam censendi erant juridice consensisse, tamen, ne quid dubitationis in re tanti momenti relinqueretur, qui Synodo non interfuerant, postea volebant et ipsi Decretum synodicum expressa declaratione ratum habere ac suum facere: Theophilo totius actus genuinitatem propriae manus subscriptione propriique sigilli impressione solemniter testante.

Literae Archidiaconorum ad Card. a Kollonich.

Eminentissime ac Reverendissime Princeps
Dne. Dne. ac Patrone nobis gratiosissime

Licet nuper puncta in generali Synodo hic Albae-Juliae determinata ac a Reverendissimo nostro Episcopo Theophilo Vestrae Eminentiae missa, universitatis, ac ipsiusmet Reverendissimi Domini Episcopi Sigillis munita fuerint, tamen ad majus eorundem robur, ac fidem (siquidem tunc praesentes non fuimus) eadem nunc puncta, nos infra scripti Ecclesiae Valachiae Archidiaconi propria syngrapha ac sigillo communimus, ac ratificamus Vestramque Eminentiam humillime rogamus, ut juxta puncta in prioribus literis apposita, gratias et favores a Sua Sacratissima Majestate impetrare dignetur, et quam citissime expedire ad manus R. P. Ladislai Barany Albam-Juliam. Quam Suae Eminentiae gratiam et Deus aeternum remunerabitur, et nos Deo commendare non desistemus

Albae-Juliae 1697 10. Junii — Eminentiae Vestrae

Vladika Theophil (L. S.) — Servi et Filii infimi.

(B. U. B. p. 53.)

Nomina archidiaconorum, ex Valachico transscripta, juxta exemplar Cardinali a Kollonich oblatum:

1. Popa Kosztin archidiaconus Nagyszegiensis.
2. Popa Gabor archidiaconus Szévárіensis.
3. Popa Gavriilu archidiaconus Bistrajensis.
4. Popa János archidiaconus Orostiensis.
5. Popa Kosztin archidiaconus Nagysincensis.
6. Popa Theodor archidiaconus Buzakiensis.
7. Popa János archidiaconus Csomalejensis.
8. Popa Simon archidiaconus Nagyszatealensis.
9. Popa Simeon archidiaconus Kissalmásiensis.
10. Popa János archidiaconus Vizatenajensis.
11. Popa Pantaleon archidiaconus Neminescensis.
12. Popa David archidiaconus Ujfalusiensis.

(B. U. B. p. 54.)

Eaedem literae photozincographice exhibitae.

Quoniam Joannes Crisian in fragmento dissertationis inauguralis[1]), quam ejus in Universitate Lipsiensi professores, ipso fatente, indignam publica luce judicarunt (p. 3), ignorantia atque odio rerum catholicarum caecatus ut est[2]), existentiam Synodi ἑνωτικῆς anni 1697 in dubium vocat (pp. 30—32): rem nos lectori veritatis amanti neque inutilem neque ingratam arbitramur fore, si ejusdem illius epistolae imaginem, ope photozincographiae ex archetypo expressam, hic repraesentemus.

---

[1]) Beitrag zur Geschichte der kirchlichen Union der Romänen in Siebenbürgen unter Leopold I. Hermannstadt, 1880.

[2]) En tibi ad aperturam libelli p. 26, ubi praeter alia ἀσύστατα et Imperator refertur Kollonichium Innocentio XX. (sic) pro Cardinalatu proposuisse (N. B. anno 1686) propter ejus de Unione Orientalium merita (de qua tamen nonnisi multo post per Cardinalem coeptum est agi), et Kollonichius dicitur eadem de causa titulum obtinuisse, qui tantundem valeret ac *Cardinalis s. Hieronymi Graecorum orientalium Rumenorum, Serborum et Ruthenorum* (der griechischgläubigen Romänen, Serben und Ruthenen). Non intellexit auctor, *titulum s. Hieronymi Illyricorum* latinam esse appellationem antiquae ecclesiae urbanae *s. Gerolamo degli Schiavoni*, quae, ut ante et post Kollonichium aliis Cardinalibus erat juxta morem collata, ita hodie canonice possidetur ab Emo. Dno. Card. Serafini, qui propterea et ipse nunc eundem illum Kollonichii aliorumque decessorum *titulum Presbyteri Cardinalis s. Hieronymi Illyricorum* habet.

Eminentissime ac Reverendissime Princeps

Dne Dne ac Patrone nobis gratiosissime

Licet nuper puncta in generali synodo hac Albæ Juliæ determinata ac à Reverendissimo nostro Episcopo Theophilo, vestræ Eminentiæ missa, universitatis, ac ipsiusmet Reverendissimi Domini Episcopi sigillis munita fuerit, tamen ad majus eorundem robur, ac fidem (siquidem tunc præsentes non fuimus) eadem nunc puncta, nos infra scripti Ecclesiæ Valachicæ Archidiaconi propria syngraphâ ac sigillo communimus, ac ratificamus, Vestramq; Eminentiam humillime rogamus, ut juxta puncta in prioribus literis apposita, gratias, et favores à sua Sacratissima Majestate impetrare dignetur, et quam citissime expedire ad manus R. P. Ladislai Barany Albam Juliam. Quam suæ Eminentiæ gratiam, et Deus æternum remunerabitur, et nos Deo commendare non desistemus

Albæ Juliæ 1697 10 Junij

Eminentiæ vestræ

Servi et Filij infimi.

Блана Деодоръ

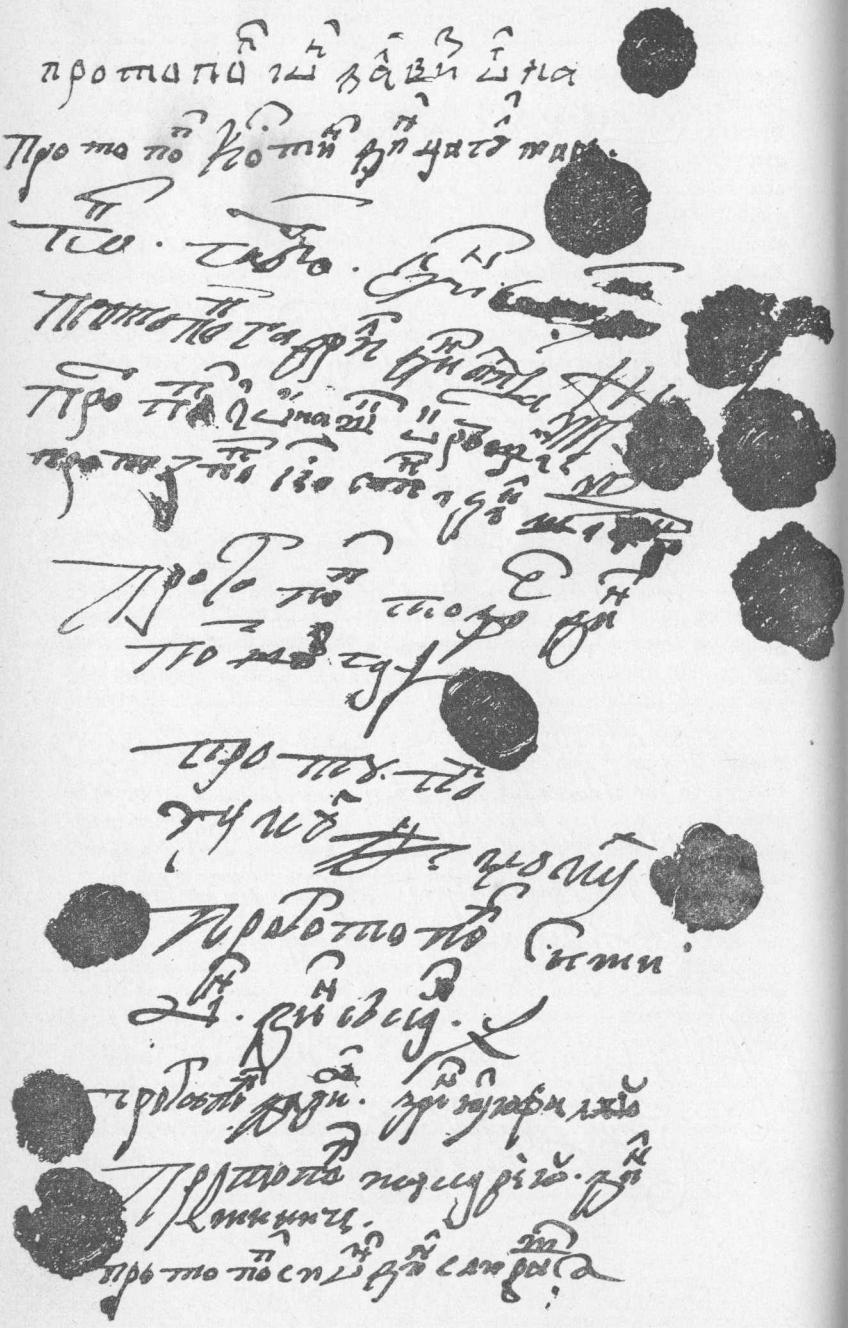

Cum Joanne Crisian tristi rerum catholicarum ignorantiae et odii certamine contra veritatem pugnat Eudoxius Hurmuzaki, in opere postumo[1]), omnigenis erroribus scatente, ex quo unum exemplum hic posuisse sufficiat, quod pateat latius. — De solemnibus illis Constitutionibus, quibus Romani Pontifices ritum graecum purum atque integrum inter Unitos sancte servari jubent, maligna criminatione inter alia haec scribit: „Die unirte Kirche . . . läuft Gefahr . . ., ihr individuelles Dasein blosszustellen. Dass eine solche Gefahr auch thatsächlich bestand, beweisen . . . die wiederholten Versuche des dem Bischof beigegebenen, meistens dem Jesuitenorden entnommenen Theologen[2]), innerhalb der unirten Kirche den griechischen Cultus allmälich abzuschaffen und den römisch-katholischen einzuführen. . . . Die beabsichtigte Verschlingung der Union durch den Katholicismus führte einen langen Kampf und Gegenkampf herbei, der vorläufig zu Gunsten der unirten Kirche ausfiel, gleichwol zur gelegenen Zeit schon desshalb wieder beginnen dürfte, *weil der griechische Cultus . . . in Rom selbst missfällig angesehen und als ein vor der Hand unerlässliches Uebel nur bis zum Eintritt günstigerer Verhältnisse geduldet wird*" (p. 59).

Quum theologi latini Episcopi uniti sine ulla exceptione essent missionarii Societatis Jesu, atque inde quae his de graeco ritu inter Unitos in sua integritate et puritate diligenter retinendo generatim erant tum per Constitutiones Pontificias tum per Decreta Generalium Societatis Jesu praescripta, religiose observare deberent, crimen ab auctore in eos fictum sola lectio *Instructionis* superius exhibitae pp. 113–116 aperte diluit.

Quoniam vero ulterius progressus Hurmuzaki eadem illa sua criminatione etiam Sedem Apostolicam insectatur eamque hostilis in graecum ritum animi insimulat, non abs re fore censemus, ex publicis atque indubitatis Actis ostendere, quid hodieque Pontifices Romani de hoc disciplinae capite et ipsi sentiant et fieri inter Unitos jubeant: integra judicandi facultate ingenuo veroque lectori relicta.

Ex Actis Pii PP. IX. de ritibus ecclesiae orientalis.

Omnino sartas tectas habebimus peculiares vestras catholicas Liturgias, quas plurimi sane facimus, licet illae nonnullis in rebus a Liturgia ecclesiarum latinarum diversae sint. Enimvero Liturgiae ipsae vestrae in pretio pariter habitae fuerunt a Praedecessoribus Nostris, utpote

[1]) *Fragmente zur Geschichte der Rumänen* von Eudoxius Freiherrn von Hurmuzaki. Herausgegeben vom königlich-rumänischen Cultus- und Unterrichts-Ministerium. Zweiter Band. Bucuresci, 1881.

[2]) Ut in pluribus aliis quaestionibus ita et in praesenti argumento secum ipso pugnat auctor, dum theologos Episcopi uniti hic *plerumque* (meistens) tantum, alibi vero (ut p. 100) *semper* (lediglich) ex Ordine Societatis Jesu fuisse tradit. — De hac repugnantia confer etiam dicenda p. 214, n. 2.

quae et commendantur venerabili antiquitate suae originis et conscriptae sunt linguis, quas Apostoli aut Patres adhibuerunt, et ritus continent splendido quodam ac magnifico apparatu celebrandos, quibus fidelium erga divina mysteria pietas et reverentia foveatur. (Ex literis Apostol. In suprema ad Orientales d. d. 6. Januar. 1848).

Caritatis spiritu perinde ac Nos excitati Praedecessores Nostri sacros ritus, quos orientalis adhiberet ecclesia quosque orthodoxae fidei minime adversari comperissent, non modo non improbandos, sed vero etiam observandos ac retinendos censuerunt, utpote ipsa antiquitatis origine commendatos et a sanctis Patribus non mediocri ex parte profectos; quin imo orientales ritus deserere, nisi impetrata Summi Pontificis venia, providentissimis Constitutionibus edixerunt fas esse nemini. Noverant siquidem immaculatam Christi sponsam mira quadam varietate distingui, quae non officiat unitati; Ecclesiam scilicet nullis regionum terminis definitam omnes complecti populos, nationes, gentes, quae fidei unitate et consensione coalescant, diversae licet moribus, linguis ac ritibus, quos tamen omnium mater et magistra Romana probavit Ecclesia. (Ex Allocut. Consistor. d. 19. Decemb. 1853).

Fidei unitas cum legitimorum rituum varietate optime consistit, ex quibus imo major in Ecclesiam ipsam splendor et majestas mirifice redundat. Hinc ipsi Decessores Nostri, quoties opportunum esse existimarunt, luculentissimis verbis clare aperteque declararunt, se nolle proprios orientalium ecclesiarum ritus, utpote venerabili suae originis antiquitate et sanctorum Patrum auctoritate commendatos, destruere vel immutare, sed unice velle, ne quid in ritus ipsos forsitan induceretur, quod fidei catholicae adversetur, vel periculum generet animarum, vel ecclesiasticae deroget honestati. Quodsi orientales ritus alicujus arbitrio aliquando immutati fuerint, id nunquam Apostolicae huic Sedi est tribuendum. (Ex Constitutione Apostol. Romani Pontifices d. d. 6. Januar. 1862).

Summo Pontifici Pio IX. nihil est potius, quam ut disciplina orientalis in sua puritate vigeat ac servetur, summopere in primis desiderans, ut qui, vocante Deo, sacris addicuntur ministeriis, nedum doctrina, verum etiam integritate vitae praefulgeant, ut verbo et exemplo fideles, quibus praesunt, possint instruere in doctrina, et eos, qui contradicunt, etiam puritatis vitae exemplo arguere. (Instructio S. C. de Prop. Fide, d. d. 24. Mart. 1858).

De diversitate rituum in Austro-Hungaria.

Fuit hoc semper praecipuum Apostolicae Sedis studium, ut integer servaretur eorum splendor diversis ritibus et ob eorum antiquitatem summa veneratione colendis et approbatis in Ecclesia catholica, cujus cum ipsa concordi eorum varietate pulcherrimum et elegantissimum ornamentum efficiunt (Lit. S. C. de Prop. Fide ad Nuntium Apost. Viennen. d. d. 2. Apr. 1803).

Caput V.

Qua etiam ratione unum ex iisdem Societatis Jesu Patribus . . . communi voto expedivimus, per quem ab Augustissimo Caesare ac Eminentissimo Cardinali . . . in gremium Ecclesiae Romano-catholicae recipi postulavimus. (Synod.)

De confirmatione synodi.

Quum qui fide jam erant cum Ecclesia catholica in conscientia rite uniti, multiplici adhuc indigerent dispensatione pro foro externo, pro ecclesiastico quidem absolutione a censuris et irregularitatibus, pro civili autem liberatione durae servitutis, qua eos antiquae leges Transilvaniae semper tenebant oppressos: id ipsis omnino erat agendum, ut Decreti synodici confirmationem ab utraque potestate obtinerent, quo demum s. Unionis negotium posset censeri completum.

§. 1.

De Actis synodicis Viennam transmissis.

Finita Synodo P. Ladislaus Baranyi Unionis Decretum autographum cum Actis Eminentissimo Cardinali a Kollonich Viennam transmisit, preces una adjungens et sollicitans venerandum Antistitem, ut conceptae sic Unioni Valachicae obstetricantibus gratiis suis favere ne dedignaretur; verum ea, qua Theophilus cum clero suo peteret, apud Augustissimae Majestatis clementiam rata esse gratague efficeret, easdemque preces, quum non ita multo post novas literas Archidiaconorum submitteret, instantius iteravit. Quod sane erat sua sponte cursurum stimulare et addere alas volanti et voluntatem volenti, ut deinde patebit (Miss. Dac. An. 1697).

§. 2.

Quo jure Cardinalis a Kollonich preces cleri ecclesiae Valachicae admiserit?

Praeter ordinariam illam patriarchalem seu primatialem ac Legati nati potestatem, qua Archiepiscopus Strigoniensis medio saeculo XVII. cum Ruthenis Munkácsiensibus, ad Ecclesiam catholicam redituris egerat, Cardinalis a Kollonich etiam extraordinarias easque amplissimas facultates negotium transigendi habebat, legitime sibi ab utroque Supremo Principe, a Rege Apostolico et a Romano Pontifice, delegatas.

I.

De potestate patriarchali Primatis Apostolici Regni Hungariae.

Eam a Primate Georgio Lippay exercitam videmus in confirmatione Unionis Ruthenorum data anno 1648, quo et *Synodus nationalis patriarchali seu primatiali auctoritate* legitur *ab eodem convocata Tyrnaviam ad d. 29. Decembris* (B. P. V. 12045).

II.

De potestate Legati nati Sedis Apostolicae in Hungaria.

Quibus omnibus (circa Unionem Graecorum in Hungaria) consideratis, supplicat Archiepiscopus Strigoniensis instantissime, ... ut sumat sibi cordi Sacra Congregatio conversionem istorum populorum ...; tribuat etiam aliquid discretioni Archiepiscopi Strigoniensis, qui alias etiam est Legatus natus Sedis Apostolicae in hoc Regno et super istos populos. — Posonii, d. 2. Julii 1654. (Ex literis Primatis Georgii Lippay, ad S. Congr. de Propaganda Fide datis Posonio d. 2. Julii 1654. — B. U. B. p. 9.)

Utramque potestatem, *ordinariam, qua ut Primas in Regno Hungariae eique de jure adnexis partibus fungitur,* et eam, quae apostolica auctoritate sibi specialiter erat *delegata,* idem exercuit, quum Ruthenis catholicis districte mandaret die 4. Januarii a. 1660, ut episcopum Parthenium tanquam legitimum, immediatum animarum suarum pastorem agnoscerent. (Cfr. Duliskovics, *Čerty Ugro-Russkich* p. 117.)

III.

De facultatibus extraordinariis Cardinali a Kollonich delegatis.

Sua Majestas Sacratissima universas controversias (ecclesiasticas) in partibus neo-acquisitis auctoritate sua Regio-Apostolica Eminentissimo Dno. Cardinali a Kollonich, archiepiscopo Strigoniensi et Primati Hungariae, judicialiter examinandas et definiendas tenore complurium benignissimarum Resolutionum jam pridem clementer commisit et delegavit. Ideo Dominos supplicantes (vel litigantes) in praetitulati Dni. Cardinalis praesentiam eum in finem remitti et relegari (oportet), ut a Sua Eminentia declarationem, decisionem, determinationem vel manutentionem impetrare possint et valeant. — Ex Consilio Regiae Hungarico-Aulicae Cancellariae, Viennae die 7. Januarii 1704. — Ladislaus Hunyady. (B. U. B. p. 472.)

Nos Leopoldus ... Cardinalis a Kollonich ... vi auctoritatis ... speciali Sacrae Sedis Apostolicae privilegio nobis concessae, necesse esse duximus. ... (Ex literis encyclicis d. d. 2. Jun. 1698).

§. 3.

Causa confirmationis in Aula Viennensi pendente.

Metropolita Bucharestensis coeptum Unionis negotium disturbare conatur. — Baranyi legatus cleri Viennam mittitur. — Theophilo subita morte extincto Athanasius successor constituitur.

I.

Unum ex iisdem S. J. Patribus ad Augustissimum Imperatorem expedivimus. (Synod.)

De prima legatione Viennensi P. Baranyi.

Metropolita Bucharestensi salutare Unionis consilium perimere conante clerus Valachicus Patrem Baranyi Viennam mittit, petitam Decreti synodici confirmationem maturaturum.

Vix Decretum Synodi Valachicae in Transilvania natum primam lucem aspexerat, quum subita ejus fama in omnem Transalpinae Valachicae tractum interiorem pervasit. Ergo

vehemens statim in illud ejusque auctorem Antistitem procella desaeviit, quae ut atroce fervebat principio sic Caesaris auctoritate post paulum sopita, incidente dein morte Theophili tota ad extremum quievit. Etenim ut ad aures Theodosii metropolitae seu archiepiscopi Bucharestensis, quem hactenus agnoverat Theophilus, rumor Unionis perlatus est, homo et osor veritatis et pecuniae cupidus, ut Theophilum dignitate exueret, omnem lapidem movit. Faciebat hoc ad quaestum philargyri; nam aureos omnino trecentos et nummos quingentos imperiales spondebat, qui dignitatis ambitu ebrius, audito Theophili ad catholicos transitu, Spiritum sanctum et characterem episcopalem empturiebat, homo quidam errorum Photianorum a puero tenax et omnia schismatica contra Unionem cum Ecclesia latina pollicitus. At nundinationis cursum furoremque metropolitae sufflamavit ipse clerus Valachicus, misso ad Augustissimam Majestatem, qui dedecus rei coram supplex exponeret et Theophilo securitatem ac stabilitatem ab Aula Viennensi referret. Erat is cleri legatus P. Ladislaus Baranyi, qui provincia sibi data defunctus ad votum, effecit, ut, firmato in sede Theophilo, contra nitentis Theodosii machinae omnes uno Caesareae comminationis ictu dissolverentur. (Mis. Dac. An. 1697 jcta. H. R. AJ.)

II.

De repentina Theophili morte ac de solita Athanasii institutione.

Quum Theophilo ex vita migrante synodicum Unionis Decretum nondum fuisset formaliter confirmatum, Generalis Commendans Comes de Bussi circa successorem constituendum leges more et usu receptas servari sivit, reservata tantum Caesarea electi confirmatione.

Haec dum aguntur moritur eodem anno 1697, adulta jam aetate, Theophilus, genere mortis praecipiti, ut porrecti veneni indicia non vana adesse suspicati sint aliqui. Quod factum ut felix Theodosio metropolitae et schismati toti, inauspicatum vero rei omni catholicae et triste clero Valachico ac Patri Baranyi est visum, sic rebus ex coeli

destinato vertentibus, nihilo ditior inde factus est error Photianus, Ecclesiae autem catholicae accessio facta est ingens et Unio magis stabilita sub Athanasio successore, quam sperari sub decessore Theophilo poterat. Theodosius, qui Theophilum dignitate privare contenderat, mortis ejus occasione non perfunctorie usus, ut schismati stabilimento consuleret et cuneum natae nuper Unioni opponeret, incertum quam ob causam[1]), praeterito, quem nuper Theophilo vivente subintrusum voluisset, emtore, alium mox, quem nunc mortuo subroget, quaerit, et patrocinantibus potentioribus laicis[2]) Athanasium, juvenem graeci ritus sacerdotem[3]) nactus in episcopi sedem constituit: hominem cui nulla tunc mens de Unione fovenda aut amplianda. (Ibid.)

---

[1]) Quam ob causam Theodosius priorem suum candidatum praeterierit, discemus infra pp. 191—192 ex relatione Ladislai Theodori Dindar, quam Cardinalis a Kollonich sibi e Transilvania mitti jussit pro informativo processu in Causa Apostolicae et Caesareae confirmationis Athanasii.

[2]) Eos fuisse homines Calvino addictos Nicolaum Bethlen, Transilvaniae Cancellarium, ac nobiles (Stephanum) Naláczy et (Samuelem) Keresztesi, idem Dindar retulit l. c. — Quod Cardinalis Athanasii res Bucharesti actas per Coronensem Valachiae Residentem explorandas curasset, id inde venit, quod hominem diu jam nosset; Dindar enim per annos secreta epistolarum commercia inter principem Valachiae et Leopoldum Caesarem, ab hostibus non observatus, curaverat; dicebaturque Ecclesiae catholicae non vulgari modo addictus.

[3]) In fragmento Annuarum in A. P-I. V. asservato mendose scriptum est, Athanasium tunc fuisse diaconum tantum: quod ideo expresse hic animadvertimus, quia exemplar istud quum unicum sit Viennae, ad quod aditus pateat, facile inducere in errorem posset imperitum lectorem, praesertim si improbabilem notitiam ex levioribus auctoribus (apud Cipariu, op. cit., p. 267) hausisset, Athanasium adhuc grammaticae in Gymnasio Albae-Juliae operam navasse, quum ad metropoliticum thronum eveheretur.

Caput VI.

De sacra Unione firmiter stabilita sub metropolita Athanasio.

§. 1.

Notitia missionariorum de stabilienda Unione bene meritorum.

I.

Missionarii castrenses.

Praemonitum de missione castrensi.

Qui Sacrae Suae Majestati erat a confessionibus, Caesareis exercitibus tanquam capellanus major auctoritate Apostolica et Caesarea praeerat; ab eo clerus militaris seu missio castrensis jus suum mutuabatur, nec ulli sacerdoti in exercitu jurisdictio conferebatur, quem major capellanus non denominasset ac praesentasset. (B. P. V. 12173.)

Per id tempus numeravit missio castrensis in terris coronae s. Stephani triginta circiter Patres Societatis Jesu, ex pluribus Provinciis conscriptos, quorum apostolicus zelus tamen non sivit se exercituum terminis aut unius alteriusve urbis spatio circumscribi, quin remotiores etiam in pagos et oppida provolaverint, quo caritas postulabat. Accidit id saepius, et nunquam non uberem animarum messem in horrea Domini retulere missionarii. Solabantur aegros, et salutaribus monitis ac, quae christiano ritu luctanti animae suppeditantur, adjumentis muniebant; verbum Dei annuntiatum, docti rudes principia salvificae fidei, vacillantes in ea roborati, non pauci heterodoxorum, confutatis eorum erroribus, Romano-catholicae Ecclesiae adjuncti. (Ibid.)

In literis annuis missionis castrensis uberem ac securum fontem habemus ad plura facta historica illius temporis accuratius illustranda; quum enim Generalis armorum Caesareorum per Transilvaniam Praefectus, Rabutin Comes de Bussi, in spiritualibus subjectus esset jurisdictioni missionis ac missionariis in omni vita familiariter uteretur, multa cum iis communicavit, quae per solas literas annuas memoriae sunt prodita, cujusmodi inter alia est epistola ἀντιῤῥητική Cardinalis ad metropolitam Bucharestensem d. d. 5. Julii 1702.

Annuae missionis castrensis non amplius extant uno in loco collectae, sed jam variis codicibus msc. illarum Provinciarum, ad quas

missionarii pertinebant, reperiuntur insertae modo integrae, modo frustatim tantum aut in brevem epitomen contractae. Aliquas partes invenimus Strigonii, multas etiam Albae Carolinae, plures Budapestini, plurimas autem Viennae in B. P. V. et in A. P-I. V. — Annuis missionariorum e Provincia Bohemiae S. J. usus P. Andreas Freyberger *Historicam relationem Unionis Valachicae cum Romana Ecclesia factae* scripsit anno 1702[1]), ex qua id commodi sumus consecuti, ut Annuas Pragam de hoc argumento perscriptas possideamus collectas, quamvis illud valde dolendum est, quod auctor aliis fontibus ad opus rite exequendum necessariis destitutus esset, atque inde ad explendas lacunas a missionariis Bohemis relictas alia, quae ex fama audierat, bona quidem fide adjunxerit, in quibus tamen nulla est idonea auctoritas. — Et ista quidem de Annuis missionis castrensis hic semel pro dictis alibi dicendisque notata volumus.

E missionariis castrensibus prae caeteris bene de s. Unione meriti sunt duo Bohemi: alter P. Carolus Neurauter, primum in Transilvania missionarius castrensis, tum apud generalem ejus provinciae locumtenentem capellanus, demum Athanasii ritus graeci Antistitis uniti primus theologus; alter P. Christophorus Wenc. Gebhard, in castris Caesareis apud legionem Huschinianam diu missionarius ac Cibiniensis missionis etiam praepositus, qui dum agrum hunc durum ac variis errorum difficultatumque tribulis consitum fructu non contemnendo excolebat, simul Valachorum salutem, successu laboribus omnino respondente, procurare non cessavit.

Carolus Neurauter.

P. Carolus Neurauter Pragae in Bohemia honestis et semper catholicis parentibus anno 1667 mundo natus. Is quum capacissimam

[1]) Cfr. De Backer, *Bibliothèque*, t. I, p. 1953. — Archetypum partem literarum annuarum Provinciae Bohemiae S. J. an. 1704 constituit, iisque in forma extensa insertum refertur hac praemissa animadversione (§. fin.): Quae in Transilvania acta sint et Unionem Valachicam cum Romana Ecclesia concernunt, digno materia calamo expressa habemus ab alio; ut idcirco et operariis qui in ea re desudarunt, et operi, quo operationes eorum stylo congruo describuntur, injuriam nos facturos existimemus, si vel rem secundum omnia legi dignum et audiri in compendium contrahamus, vel historiam ut in se fusa est, annuarum literarum brevi et succinctae narrationi inferamus (B. P. V. 12290). — Extat etiam in A. P-I. V. exemplar ab originali descriptum, quod cl. D. Fiedler, Caesarei tabularii praefectus, nobiscum officiosissime communicavit, ut accuratam cum partibus Strigonii, Budapestini, et alibi, ut dictum est, asservatis collationem facere possemus: pro qua singulari erga nos bonitate eximio Domino decentem gratiam habemus. — P. Andreas Freyberger, de sua Provincia optime meritus, obiit Pragae anno 1732, honorificentissime laudatus in historia msc. Academici Collegii Vetero-Pragae ad s. Clementem (B. P. V. 12322).

scientiarum a natura sortitus esset indolem, humanioribus literis animum adjecit; et grassata per Bohemiam pestilentiae lues, subindeque Pragam ingressa, non modo incoeptum studiorum cursum tantisper abrupit, verum etiam afflatum veneno Carolum in lectulum doloris conjecit, proximo tumulo inferendum, nisi, desperatis ab arte medica remediis, ad coelum conversus, medicum sibi divum Ignatium exorasset Cui quum sese concepto in ejusdem honorem de ingressu in Societatem voto devovisset, reparatis pauculorum dierum spatio ex integro viribus votum in ecclesia Salvatoris innovavit. Subsidit interea malum pestilens, et novo studiorum fervore exaestuans Athenaeum juratum Societatis candidatum ad prosequendum studiorum cursum revocavit. Versabatur ei continuo prae oculis Jesu Societas, et ut a moderatoribus admissionem subinde flagitaret, sacratior spiritus in sancto proposito vacillantem adeo efficaciter animabat, ut, licet blandimentis parentum inductus, vellet, reluctari porro vocanti Deo non posset; nam (quemadi modum ipse scripto reliquit) in somnis ab ignoto adolescente saepius monitus, ne ab exsolutione voti Deo nuncupati cum irreparabili animae jactura deficeret, quum tutelaris angeli monitum pie crederet, magno deinceps fervore Societatem expetiit, donec tandem, dato per annum integrum in Dialectica ingenii specimine ea ipsa die, qua mundo natus est, Societati adlegeretur. Tirocinium Brunense ingressus anno 1683, 21. Octobris, in id incumbebat unice, ut ope divinissimae Matris, cui saecularis in Monte sancto castitatem devoverat, eam sibi virtutem biennio compararet, quae ad obeundas olim arduas inter gentes barbaras missiones esset suffectura. Gliscebant nimirum jam tunc atque in grandia caritatis incendia Patrem Carolum exarsurum praesagiebant sacratiores illi propagandae divinae gloriae igniculi, quibus postmodum errabundis in errorum schismaticorum caligine Valachis, ad ineundam cum Sancta Romana Ecclesia Unionem, praelucebat; morabatur Cibinii, missus ad obsequia legionis Mombelgradicae P. Carolus eo ipso tempore, quo negotium Unionis Valachicae a Theophilo Valachico episcopo feliciter inchoatum, postmodumque ab ejusdem successore Athanasio Albae-Juliae residente magnopere promotum, virum aliquem ingenio praestantem atque in agendo strenuum requirebat, cujus consilio et industria finem optatum sortiretur. Quum itaque in P Carolo, Cibinio Albam-Juliam in hoc ipso negotio delapso, virum omnino acrem et intrepidum reique tam arduae, quae et animum generosum et manum (ut ajunt) utramque requireret, transigendae, velut a cunabulis idoneum factum suspiceret Athanasius, communicatis cum eo consiliis, eo se induci sustinuit, ut transigendi tam sancti negotii gratia, Viennam in persona ipse profectionem adornaret; credebat nempe, id quod futurum a Patre praedicebatur, novissimae huic Unioni a Caesarea Majestate durabilitatem, et clero Valachico aestimationem longe maximam accessuram; futurum insuper, ut Unioni resistentibus terror incuteretur,

multaque paucorum dierum compendio stabilirentur, quae neglecta hac personali Episcopi profectione in annos plurimos essent protrahenda. Quibus mature, ut decebat, expensis nihil ultra in tam arduo negotio morandum ratus Athanasius, assumpto in viae comitem suo Raphaële (ita Patrem Carolum vocitabat) Viennam profectus, summamque tam Eminentissimi Cardinalis a Kollonich benevolentiam, quam Caesaris ipsius propensissimam in se clementiam expertus, cum felicitate ecclesiam suam Romanae adjunxit, ut et ipse solatio diffluueret et summam commisso sibi clero consolationem ab Aula redux apportaret. Indicibile est, quantum ex felicissimo hoc ab Aula Caesarea reditu Provinciae Bohemicae S. J., quantum fidelissimo viae et negotiorum comiti Patri Carolo apud summos et imos gentis Valachicae accesserit commendationis; gaudebant et gratulabantur de communi salutis negotio, tanta felicitate et celeritate confecto, singuli manusque basiis venerandas prensabant, quod salvum et incolumem Athanasium, rebus insuper summa prosperitate gestis, bonus angelus reduxisset. Plura similia pro Deo et proximorum salute acturus erat vir zelosissimus, nisi providentiae divinae finem laboribus ejus ponere placuisset. Quadragesimum aetatis annum non attigit, quum maligna febri correptus, nihil adversus eam proficiente medicorum industria, sacramentis morientium per nostrum ex Provincia Austriae missionarium in tempore provisus, atque intra dies pauculos ad extrema deductus, in episcopali residentia, praesente ad ultimum halitum episcopo, 2. Novembris sub noctis dimidium vita longiori vir dignissimus ad nuptias agni evocatus, placidissime in Domino obdormivit (B. P. V. 12289). — Hujus virtutes, in fastis aeternitatis aureis exaratas literis, numerosa protopoparum (ut vocant) poparumque in comitatum effusorum frequentia illustrare voluit, primoque hic loci e missionariis S. J., post saeculi fere integri Societatis exilium, Bathoriana in ecclesia condito bene precari, cui et ab aliis sacro solemni, oratione est parentatum (Ibid. 12097).

Christophorus Gebhard.

Patri Carolo Neurauter in Apostolicis laboribus nihil cessit P. Christophorus Wenc. Gebhard, cujus duplex elogium msc. reperitur Viennae, alterum viventis ex anno 1700, alterum defuncti ex anno 1727, qui eidem emortualis fuit. In priori, quod ex Annuis missionis castrensis descriptum asservatur in A. P-I. V. haec omnino leguntur: Commemorandus hic (a. 1700) vir ex Provincia Bohemiae in Austriam vocatus P. Christophorus Gebhard, residentiae sociorum Jesu tunc Cibinii praeses[1]), qui ampli apertique vir pectoris, quantum hac rerum tempestate

[1]) Cibiniensis missio atque ecclesia catholica alii e Provincia Bohemiae sacerdoti castrensi originem suam debet, magno nimirum servo Dei Patri Lucae Kolich († 20. Apr. 1690), cujus laudum ac vitae com-

curarum studiorumque ad momentum Unionis contulerit, in fastis quidem aeternitatis lecturi sumus aliquando, sed ejus hodiedum in Provincia Bohemiae viventis modestia chartis istis mandari non patitur. Illud obiter ex epistola in commendationem ipsius ad nos ab alio quodam perscripta delibasse sufficiat: quidquid improbi laboris eo temporis et rerum curriculo per aliquot annos in Patrem Ladislaum Baranyi incubuit, ejus partem permagnam in Patre illo postremum desedisse, difficultatesque quam maxime arduas ac praeruptas (quoniam is Aulae Rabutinianae vicinior et Ladislaus leucarum sex intervallo dissitus erat) ab Alba-Julia plerasque omnes Cibinium in ipsum ac ejus humeros fuisse conjectas, ut assiduae ab Julia-Alba Patris Ladislai in negotio Unionis epistolae, quin et Valachi ipsi ac popae ad ipsum a Ladislao directi, dum querelas adferunt, dum mala explicant, dum malorum remedia postulant, dies integros impigro viro persaepe eriperent. Elogium vero, quod Annuae castrenses ponunt defuncto a. 1727, inter alia haec habet: Pater Gebhard, Pragensis, jam inde a vitae religiosae primordiis ingenti animarum zelo exarsit, ut, quod ipse de se testatum reliquit, obfirmaverit animo, nullis parcere laboribus, etiam tormenta subire et supplicia, modo animam etiam unicam saluti asserat sempiternae. Imo eo exarsit fervor spiritus, ut sese aeternis ignibus devoverit, si unum peccatum suo interitu possit impedire. Unde ad missiones seu inter barbaras gentes seu inter milites obeundas jam in tirocinio non sine commoti animi sensu aspiravit. Et vero voti sui compos effectus ea egit pro proximi salute, quae ductorum simul et gregariorum ora posthumis laudibus sunt persecuta (B. P. V. 11974).

II.

Missionarii Dacici.

Praeter Patres Hevenesi et Kapi ex missione Dacica Provinciae Austriae magnis in s. Unionem meritis insignes existunt PP. Franciscus Bellusi, in ipsa urbe Alba-Juliensi regendis sociis praefectus, Andreas Horváth, qui per id tempus et domui Claudiopolitanae et universae missioni Dacicae cum potestate praeerat, prae omnibus vero Paulus Ladislaus Baranyi, qui ut olim Theophilo sanctum Unionis negotium inchoanti consilio atque opera adfuerat, ita nunc Athanasium in opere complendo opportune adjuvit, et mox theologus a Primate nominatus, eum omni, qua apud Summos Principes valebat auctoritate et gratia, diligentissime est tuitus.

---

pendium cum historia ecclesiae catholicae Cibinii fundatae scribit Tanner, *Societas Jesu Apostolorum imitatrix*, pp. 936—944. Pragae an. 1694.

Franciscus Bellusi S. J.

Franciscus Bellusius, prius atque in Societatem se daret, annis aliquot curionis munere fungebatur, dein 17 annis residentias gubernavit, immortuus officio Albae-Juliae in Dacia die 12. Augusti an. 1711. Perpetua cum acatholicis de religione certamina Bellusio obvenere, vincenti toties, ac multos in partem sanctiorem evocanti. Et quamquam adversarii haec fieri palam adverterent, nihilominus amabatur, Pater pauperum, orphanorum et viduarum defensor ab iisdem nuncupatus. Quoniam P. Franciscus in ipsa Urbe prope residentiam episcopalem habitabat, eo ex vicinia Athanasius fideli et perito consiliario, saepe etiam adjutore et Causae suae patrono utebatur. Una cum Patribus Andrea Horváth[1]) et Ladislao Baranyi subsignasse legitur pastorales Athanasii literas d. d. 18. Julii 1701, quibus Graeci uniti de integritate et puritate sui ritus securi esse jubentur (cfr. supra pp. 113 - 114). — Funus universa civitas prosecuta est non incelebri concursu, mixtis acatholicis; nec hi quidem gemitus et lacrymas attinere valebant. Patriam nactus est Tyrnaviensium civitatem an. 1653 ingenuis parentibus. Haec ex mscr. B. P. V. 12230 jcta. H. R. AJ. Alia de P. Bellusio reperiuntur typis vulgata apud Stöger, *Scriptores Provinciae Austriacae S. J.*, p. 25, quae corrupte transierunt in De Backer, *Bibliothèque*, t. 1, p. 547.

Andreas Horváth S. J.

Andream Horváth ut virum immortalibus de regno Dei meritis gravem celebrat mscr. ejus Vita in B. P. V. 12121. Ex ea pauca haec nunc enotamus, plura, si per adjuncta licuerit, addituri in parergis. Domo Varasdinensis, obiit Tyrnaviae die 24. Augusti anni 1727, aetatis 67. Quum jam ante susceptum sacerdotium juventutem saeculari veste tectus in Transilvania incredibili sui commendatione erudiisset, posthac, ad finem vergente saeculo, Claudiopolitanae domui et cunctis per Daciam missionibus S. J. praeesse jussus, in eo munere plures annos posuit, perpetua adversorum et calamitatum serie. Nihil tum Transilvanicis rebus turbatius, utpote quas non arma solum civilia, sed haeresum contentiones et privata in orthodoxos odia miscuerant. Posito postea Superioris titulo Romana auctoritate primus Collegii et Academiae Claudiopolitanae Rector dictus, posteaquam saeculo integro nulli illic de Societate Jesu eo nomine esse licuisset. Eo consilia et cogitationes imprimis referebat P. Andreas, ut erudiendae omnium rituum juventuti scholas aperiret. Familiare illi erat, quod literis consignatum legimus ad an. 1697: Non sic rosetum sentibus, aut asperis horret nodis truncus, quin utraque, illud quidem irrigua olitoris industria, hic scalpri

[1]) Inscite eum post Schaguna, p. 107 *Priorem* vocat Hurmuzaki, p. 63; Domus S. J. enim *Priores* non habent.

artificio, amoenum olim praebeant tum naribus tum oculis illicium. Descriptam hinc lege indolem pueritiae, quae ut aut in nitidos maturescat virtutum flores, aut in politum efformetur Mercurium, haud imparem sibi conatum deposcit (B. P. V. 12229).

Et ut intelligamus, qua potissimum ratione id sequeretur, nonnulla ex annalibus descripsisse juverit, quae eo tempore de scholis Claudiopolitanis literis consignata legimus.

Ad an. 1691: Pater qui sodales regebat Claudiopoli, et pauperum studiosorum seminarium corrogatis hinc inde eleemosynis sustentabat. Diffusa hac professoris per regnum fama, juventus ad scholas nostras eo confluxit numero, ut admirationem excitaret apud universos; nam Tartarica in hoc regnum irruptione sub finem anni 1690 igni omnia ferroque immolante, diffugerant passim adolescentes, atque ad tutiora recepti procul agebant a scholis, ingravescente quoque victus difficultate; quum horrori foret sustinendae vitae incommoditas, pauci admodum praeterlapso proxime anno adfuerant, verum praesente tot jam spectabantur, ut sola in poësi sex supra vicenos, sedecim in rhetorica, duplo vero triplove plures in classibus inferioribus censerentur Palladis alumno. Laudabilis sane in his rerum angustiis numerus! (B. P. V. 12228.)

Ad an. 1701: Claudiopoli novae residentiae novum pariter accessit scholasticae juventutis seminarium, jam olim quidem a Serenissimo Rege Stephano Bathori constitutum, nunc vero e cineribus, sub quibus tanto temporis interjectu consepultum delituerat, luci publicae vindicatum... Datum fabricae initium, eo quidem incremento, ut ducenti prope numerarentur alumni. Ne mirere numerum: pauperum id est domicilium, obscuriores tamen natales morum integritate illustrantium. Sed et spes non vana affulget augendae fundationis pro juventute. (Ibid. 12229.)

Propensa in se magnorum voluntate non ad sua commoda, sed ad unam Dei gloriam et proximorum, indigentium maxime, salutem usus, in tuendo sublevandoque Athanasio socius Patris Baranyi consiliorum et adjutor, utrique opera atque auctoritate, ubicunque opus fuisset, praesto erat. Exemplum habes in praecedenti de P. Bellusio notitia.

Paulus Ladislaus Baranyi S. J.

Ultimo anni 1719 mense (die 8.) coelo transscriptus est vir aetate et laboribus Apostolicis lassus P. Paulus Baranyi, e Jazygibus oriundus in oppido Jászberény superioris Ungariae anno 1657. Societatem inivit 1674 ac in eadem 4 vota professus est. Scholasticus saeculari veste tectus in Dacia per quadriennium teneriori juventuti cum literis fidem et virtutes christianas praeclare instillavit; sacerdos eas Transilvanicas missiones, ad quas aptus natus videbatur, repetere jussus, presbyteri saecularis habitu velabat hominem Societatis, imo ingenita quasi agendi et loquendi modestia non semel in suspicionem adductus luculente pro-

didit. Plura animarum millia procurabat Albae, veteribus Juliae nunc Carolinae[1]), annis omnino tribus et decem indefessus operarius, Superior, Parochus, Concionator, Praefectus scholarum et per vicinas plagas missionarius, desertis, ac saepe remotis Christi oviculis morborum solatia, animae medelam, et beatae aeternitatis subsidia diu noctuque conferebat; quum interim minime feriaretur a dicendo statis per annum temporibus. In exequiis quoque Ecclesiastes perfrequenter auditus est, ad morem gentis funebrium sermonum sitientissimae: quam provinciam P. Paulus tanto captabat avidius, quanto certius noverat, vix ulla uspiam tempestate magis haereticos praesentiam suam Catholicis praedicatoribus indulgere. — Mirum dictu, qua constantia, et laborum tolerantia alienae saluti invigilarit, Dominicis et festis plures sermones eodem die apud dissitos in diversis locis auditores instituendo. Difficile quoque dictu est, quot et quantis periculis per tot annos in Transilvania sit colluctatus tum ante Viennam obsessam, tum sub obsidione ipsa, furentibus spe triumphorum heterodoxis, dum denique Vienna soluta[2]), cum P. Paulus jam Residentiae Albensis Superior esset, perduellis vero Tökölius caeso milite Caesareo, captoque stratego Heislero Transilvaniam Turcis et Tartaris inundaret[3]). Hic rara dies P. Paulo sine vitae discrimine, rara nox, in qua non vigilandum et latendum foret. Profugientibus plerisque ille maxima illius temporis parte substitit ad Albae custodiam, et eorum, qui remansere adhuc latitantes per urbem Catholici, solatium, fame, siti ac mille incommodis fere enectus. Nec securior illi vita, pacatis jam tumultibus insanis. Accidit, ut P. Paulum in vicinum pagum equo vectum, ad hominem aegrotum aeternitati disponendum, reducem sub vesperam erumpentes e sylva haeretici adorti strictis gladiis mortem intentarent: ille unico pariter equite famulo stipatus, ut eos inspexit bene, suum etiam, quemadmodum res tum ferebat, gladium nudat generose, aggressores fortiter invadit, terrere magis, quam ferire volens, ac mox in fugam conjicit: ducem eorum haereticum nobilem, etsi optime agnoverit, a pluribus rogatus

---

[1]) Per generalem comitem a Steinville lapide angulari, festo s. Caroli Borromaei in honorem regis Caroli, fortalitio posito an. 1715, Alba Julia jam Carolina dicta est rege acceptante ac praecipiente. (Fejér, *jurium ac libertatum religionis et Ecclesiae cath. in Hungaria*, n. 196, p. 325.)

[2]) Cfr. quae in hunc locum scripsimus in *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1880, pp. 779—780.

[3]) Wagner, *Historia Leopoldi Magni*, l. 11., pp. 138—142. — Quod Kantemir refert op. cit., p. 473, Constantinum Brankovanu, Voivodam Valachiae, proditorem Caesareorum fuisse, id et alii ex eo veri vident simile, quod postea quoque simultates cum Austriacis exercuerit, ut, quum adhuc anno 1708 speciali cura ac sollicitudine secretum literarum commercium, adhibitis cifris, cum rebellibus colere studuit: qua de re confersis epistolam Franc. Rákóczi apud Thaly, *Archiv Rákóczian.*, t. 2., pp. 207—210 (Budapest., 1873).

prodidit nunquam. Imperterritum in adversis casibus animum tum etiam ostendit, cum in Siculia ad frequentes nundinas depopulandas a vicinis alpibus summa hyeme, nemine cogitante, Tartari erupissent, igni ferroque subjecissent omnia: terrore panico populus omnis varias in partes dilabebatur, sed a P. Paulo cum duobus e nostris, ut se periculo eriperent, viis indicatis directus, ac praemissus est, ac tum nostrorum rebus, suae demum vitae quum fores Tartarus quassaret, coepit consulere. Quam fortis pariter fuerit in dicendo atque agendo ea, quae postulabat Religionis catholicae, atque nostrae Societatis ratio, documentis plurimis declaravit: carus tamen omnibus, summis et infimis, etiam plerisque haereticorum, quia comis erga omnes et patiens, neque se, neque sua quaerens, sed quae erant Jesu Christi. Quoties illi non dimicandum cum diversarum haeresum rabulis, quot non pro responsis, aut argumentis recepit scommata et irrisiones, tantum non et verbera, nisi praesentium saecularium auctoritas obstitisset. Quot in eum a lividis aeque ac improbis haeresiarchis confictae calumniae, quot illata probra, ac injuriae! Indefessam ejus ad omne animarum obsequium promptitudinem, ad reducendos haereticos, instruendos neophytos Arianos, ad concionandum, et catechizandum diu, noctuque intentissimum tota vita testatur. Mirandus prae caeteris fuit in eo laboris amor, legendi scribendique assiduitas: in missionibus Dacicis inter alia agenda, et toleranda scribebat frequenter, edebatque in lucem pios aeque ac utiles libros Latino subinde, potissimum vero Ungarico idiomate; quo opportune vulgavit tomum bene magnum, orationum, meditationum, controversiarum, et doctrinae Catecheticae; in Ungaria vero plus otii nactus, concionibus, ad limam reductis. Funebrium tres justos tomos, Dominicalium unum paravit, quorum alii jam editi avide expetuntur, alii etiamnum sub praelo gemunt[1]). Porro si P. Paulus aliud egisset nihil, immortalem hic nominis memoriam apud homines, coronam in coelis aeternam fuisset promeritus sola Valachorum totius Transilvaniae, ac non exiguae partis Ungariae conversione, vel, dicam potius, cum Ecclesia catholica Unione. Horum Episcopum Popasque praeparaverat ille annis aliquot, et flexit demum felicissime. Quum enim Valachorum Ecclesiastici iisdem oneribus, quibus plebeji, premerentur, nec ulla gauderent immunitate in partibus illis, quae tamen sectarum caeterarum ministris tanquam, uti volunt, receptarum religionum Ecclesiasticis liberaliter indulgebatur: spopondit Valachis P. Paulus, se apud Augustissimam aulam effecturum, ut, si Ecclesiae catholicae, a qua in paucis aliunde differrent, uniri velint, sacerdotes ipsorum, Popae dicti, eadem, qua nostri fruerentur immunitate. Acceptant Valachi conditionem, impetratur tam ab Imperatore Leopoldo solemne immunitatis Diploma,

[1]) Accuratiorem operum indicem dat Stoeger, *Scriptores Prov. Austr. S. J.*, p. 21.

gentis Episcopus illico Viennam contendens ritu catholico inauguratus, et eleganti a Caesare cruce donatus, redux in Daciam, Albae solemni supplicatione exceptus, praesente parte maxima nobilioris Transilvaniae, publice unitus renuntiatur, atque cum illo millenis plures Valachi Popae tum praesentes; in cujus Unionis majus robur et firmamentum Paulus noster vi ejusdem Diplomatis Episcopi Valachici Theologus, utpote sine quo is nihil in munere suo agat, e voluntate Caesaris renunciabatur, quanto Catholicorum solatio et laetitia, tanto sagaciorum et nobiliorum ex heterodoxis fremitu et dolore, qui ferre non poterant, nedum videre nova status catholici incrementa. Magnates Calvini sectatores, ab hac Unione revocaturi Valachos, persuasere nonnullis Poparum, ut reapse dum per omnia schismati inhaererent, modo politico, et quoad nomen dicerent se a Calvino velle dependere, immunitate nihilominus tanquam Calvini ministros gavisuros, atque ita levi impendio durum ac imperiosum Romanorum jugum evasuros. Fraudem hanc nequissimam detexit, refuditque P. Paulus. Neque cum haereticis duntaxat, verum et cum Graecis hujus Unionis hostibus infensissimis illi erat dimicatio. Theologi vero munus quam ille prudenter et zelose, qua cum populo rudi et neglecto in agendo incommoditate, qua patientia in comitando ubique ad visitandas ecclesias Antistite, qua denique obiverit laborum tolerantia, vix nisi spectator crediderit. E laboriosis aeque, ac periculosis Daciae missionibus revocatus Pestinum, septennio Concionator, quinquennio Superior simul Sociis praefuit zelosus semper pro Religione operarius, impensam Transilvanis operam non remittere visus, sed augere. Inde ad quietem religiosam in Collegia revocatus Ministrum egit Tyrnaviae, disciplinae domesticae tam observans, quam qui maxime. Verum ne in hoc quidem officio ab aliis Apostolicis laboribus remiserat, quibus quasi innutritus videbatur, Ecclesiasten dominicalem Ungaricum in Cathedrali egit, accedente licet breve post tempus Regentis officio, per integrum rursus septennium, donec viribus destitueretur. Seminarium S. Adalberti, elegantius etiam ac commodius exstructum, paene totum se eidem in acceptis refert, nam tenuem ejus summam, eamque satis incertam capitale fere quinquaginta millium auxit[1]). Hinc fortasse ortum duxit singularis Dei benedictio, quod paulo ante haec impetrata peste infectis menstruo subsidio succurrerit; duabus vero personis convalescentibus, omnique tecto exclusis potestatem fecerit hortum suburbanum incolendi et bene vestitos honestum in servitium applicarit. Magnum denique aliquid in omnibus P. Pauli actis licuit intueri. Quod peculiari in Deum Eucharisticum raperetur

[1]) Ea occasione domus s. Adalberti Tyrnaviae pauperum adolescentum usibus destinata ad alendos clericos, qui excolendis Valachis operam darent, opibus aucta est a Cardinali Kollonich (Fejér, l. c.). Alia de hoc Seminario ejusque alumnis Valachis recole ex citata *Zeitschrift für kath. Theologie*, l. c. pp. 783—785.

affectu, argumento sit; nam in gravi licet infirmitate constitutus, donec vel repere alio adjuvante poterat, adfuit quotidie in Sacello Collegii, ut divinam litaret hostiam. Paupertatis et obedientiae amator, protectorque acerrimus tum verbo, tum exemplo; nec segnior puritatis angelicae: etsi compluribus annis in medio nationis pravae, et saeculares inter, insuper in veste saeculari, victitans, nullam tamen vel umbram haereticis ipsis fabularum similium avidissimis praebuit, qua occasionem sumerent non tantum de casto animo, verum et de eximia virtute quidquam sinistre suspicandi. Ast finem non facerem si heroicos ejus actus omnes et virtutes singulares in medium proferrem; nam et haec vix unius, alteriusve collecta sunt calamo. Qui peculiari in Deiparam Virginem per totum vitae tempus ferebatur amore, meritus fuisse videtur, ut ipso illibatae ejus conceptionis festo, actus inter theologicos piosque a se conscriptos, ac opportune, uti petebat, recitatos affectus suavissime obdormiret in Domino, jure optimo magnis Societatis nostrae Apostolis accensendus (B. P. V. 12113).

§. 2.

De consecratione et conversione Athanasii.

I.

Ex literis castrensibus jct. H. R. AJ.[1]).

P. Baranyi memor quantum sub Theophilo profuisset s. Unionis simplex et aperta propositio, eo defuncto nihil ratus cunctandum existimans, rursus coepit illos adire diaconos et primores ecclesiae, rogare, an perseverent in coeptis? monere, hortari, quaerere fidenter ex illis, an tentandus Athanasii animus? an Unio inculcanda, cujus Theophilus fundamenta jam jecerat? Primum omnes asserere, constantiamque suam quisque testari; sed alterum affirmare perpauci, abnuere multi: quod nimirum Athanasius tutela Calvinistarum foveretur eorumque patrocinio constitueretur Antistes; rem aleae plenam apertam Athanasii

[1]) Praeter ea, quae hic damus ex fontibus indicatis, Freyberger nonnulla alia, ex incerta fama sibi allata, refert, in quae nominatim cadit, quod ad cautelam animadvertimus supra p. 183; ut ecce, quod Athanasius nunc demum Bucharesti sit ordinatus sacerdos, quod Baranyi mandatum a Statu catholico acceptasset de Unionis negotio in Aula Viennensi non proponendo, etc.

percunctationem praeter Patrem ipsum universi asserere. Vicit tandem omnem formidinem P. Ladislai generosior animus, et votorum suorum arcanum occasione captata in Athanasii sinum fidenter effudit: eo quidem successu, ut ab Unionis negotio se prorsus non abhorrentem novus Praesul ostenderet.

Attamen, quod tunc et Athanasio pro charactere ministerii sui in Valachiam et P. Ladislao Viennam iterum ad gerenda negotia erat proficiscendum, spem solam inter et reciproci affectus indicia utrinque discessum est, et Bucharestum Athanasius, in Austriam Ladislaus degressus. Ibat hic a catholico statu in fidei rebus ad Imperatorem submissus et variis documentis ac literis credentialibus instructus. Viennam advectus Septembri mense, pendens in Aula s. Unionis negotium, Cardinali Kollonichio auctore, principe loco suis ad Caesarem postulatis inseruit. Feliciter interim et velut ex condicto evenit, ut post brevissimam itineris moram a manuum impositione Bucharesti accepta Albam-Juliam reversus episcopus cum multa secum de Unionis salutisque negotio esset meditatus in via, Caesaream, qua indigebat, confirmationem quantum posset admaturaturus, suum Unionis ejusdem desiderium chartae mandaret munitumque sigillo ad P. Baranyi transmitteret Cardinali porrigendum in manus[1]). Subscripserat et Athanasius et archidiaconi illi, quorum nomina anno abhinc uno sub Actis defuerant. Sed et chirographum suum addiderant de saeculari statu praecipui quidam, ut Dominus Stephanus Rátz et Dominus Nicolaus Arbonas.

II.

Ex literis L. Th. Dindar. Residentis principis Valachiae.

Athanasius non fuit consecratus in sacerdotem a metropolita in Valachia, sed a praedecessore suo episcopo pie defuncto Barlaamo. . . . Adjecit praeterea perillustris Dominus Dindar, Dominum episcopum unitum habuisse magnas difficultates, nec principem Valachiae, neque metro-

[1]) Vide literas synodicas infra sistendas p. 214.

politam itidem propendisse, ut in episcopum consecraretur homo tam juvenis, rudis et non usque adeo exemplaris, nisi recurrisset ad Dominos Calvinistas[1]), Bethlen Miklos, Naláczi et Keresztesi, qui pro illo per me, inquit, principi et metropolitae intercesserunt. Quod autem intercesserint, ratio est, quia uni trecentos, alteri 200 aureos promisit et dedit; metropolitae autem summam 80 imperiales leoninos in recognitionem obtulisse (sic) (B. U. B. p. 52).

§. 3.

Annuit votis pientissimus Caesar, annuit desideriis Eminentissimus Praesul. (Synod.)

De Resolutione Caesarea circa negotium s. Unionis in Aula pendens et de literis encyclicis Cardinalis a Kollonich.

Injurius virtuti forem, si ardentem Eminentissimi Ecclesiae principis a Kollonicz zelum silentio hic involverem, qui ad Unionem plurimum sane contulit momenti, quando pro ea, qua Caesarea in aula pollet auctoritate et gratia, ad promovendam firmandamque Unionem saepius memoratam id effecit impetravitque (anno 1698), ut gens illa universa, Ecclesiae recepta gremio, communibus aliarum omnium seu religionum seu sectarum ea in provincia lege publica receptarum privilegiis gauderet, quod hactenus obtinuerat nunquam, sed advenarum ad instar, aut, quod vero propius, mancipiorum in modum serviliter abjiciebatur. Quantumvis autem sectariorum primores Unionis hujus progressum subinde vel impedire vel perturbare contenderint, irrita tamen cecidere haereseos molimina in Unione illa, studio ac solertia Eminentissimi Cardinalis anno insequenti denuo confirmata, facta insuper accessione ampliori, uti suo licebit loco intelligere (B. P. V. 12094).

---

[1]) Quod Calviniani adeo aperte Athanasium suae duxissent tutelae, id Dositheo Hierosolymitano novum titulum praebuit, eum in Transilvaniam rediturum ab illorum haeresibus muniendi, tradita ipsi, quam ex libro Ἀσπὶς ὀρθοδοξίας erutam diximus (p. 156), *instructione*, et quam Valachice in extenso refert Cipariu, op. cit., pp. 240—251.

Ideo maxime studebant haeretici hanc s. Unionem impedire, quia Status praesentes Transilvaniae, utpote maxima ex parte ex haereticis constantes, contendebant, quatenus primaria officia et gubernatoris dignitas penes eam religionem sint, quae plures sui sequaces numeraret; hinc acatholici catholicos longe superabant. Quum vero Valachi s. Unionem cum Ecclesia Romana amplexi fuerint, ipsi quoque inter catholicos connumerati et cohabiti multo superabunt acatholicos (A. E. Tr.).

Accidit, ut eodem illo tempore essent Viennae Transilvaniae tum gubernator tum cancellarius, homines Calviniani. Ii vixdum erant rem subodorati, quum statim Patrem Baranyi non secus ac pacis perturbatorem impeterent, contendendo, nihil somniari de Unione a Valachis, esse pura haec Patris Ladislai figmenta et arbitrarias gerras. Sed omnia facile retudit Baranyius repetitis ex manibus Eminentissimi principis iis, quas et anno superiori et nuper etiam obtulerat Valachorum epistolis ac desideriis. Itum deinde ad collationes secretas (*conferentias* vocant), rebusque alacriter diu multumque omni ex parte discussis, curae eo promotae, ut sub diem 14. Aprilis urgente Cardinali suffraganteque Comite Kinski, supremo aulae cancellario, Caesar, accommodate ad temporis adjuncta, Resolutionem daret ad gubernium Transilvaniae:

„*Qui ex sacerdotibus graeci ritus Valachus, edita professione ad observantiam ritus graeci, apud Catholicos cum agnitione Summi Pontificis se declaraverit, gaudebit privilegiis sacerdotum catholicorum. Qui vero ex iisdem ritus graeci sacerdotibus dictam professionem sibi faciendam non putaverit, vel etiam uni ex aliis receptis religionibus se univerit aut etiam in suo religionis statu, in quo nunc est, permanendum sibi duxerit, gaudebit illius religionis privilegiis, ad quam se declaraverit, aut etiam in suo statu religionis eo jure, quo nunc habetur, porro habebitur*“ (B. U. B. p. 91).

Ex Cancellaria Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis data Viennae 28. Maji anno 1698. Joannes Theodorus

de Veinsenberg, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis consiliarius intimus, aulicus secretarius referendarius.

Sed et Eminentissimus Primas non defuit pro ratione pastoralis officii, ut literas encyclicas ad clerum Valachicum daret, typis mandatas et Hungaria omni Transilvaniaque distributas in vulgus, quibus Augustissimi Caesaris Decretum clare explanaretur ac nominatim Graecis indicaretur, quaenam dogmata fidei ista *professio* ab homine ritus graeci *edita* complecti debeat, ac quid sibi velit *τὸ Summum Pontificem* catholice *agnoscere:* proposita nimirum eadem illa s. Unionis formula ac veluti scenographia, quam jam ante anno abhinc uno Theophilus cum clero Valachico in suo Unionis Decreto juxta normas in instructione missionariorum definitas posuerat. Erant igitur Primatiales literae in haec verba perscriptae[1]):

Nos Leopoldus miseratione divina Sanctae Romanae Ecclesiae tituli S. Hieronymi Illyricorum presbyter Cardinalis a Kollonich Archi-Episcopus Strigoniensis locique et Comitatus ejusdem supremus ac perpetuus Comes, Primas regni Hungariae, Legatus natus, summus Secretarius et Cancellarius, S. Hierosolymitani ordinis Prior, Commendator Egrae, Maylbergae, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis intimus Consiliarius actualis. Omnibus ad quorum manus praesentes venerint, maxime vero graeci ritus Valachicis sacerdotibus per Hungariam, Transilvaniam partesque eidem annexas existentibus, salutem in Domino sempiternam.

Notum facimus tenore praesentium, quibus expedit universis: Quod altelibata Sma. Caes. Regiaque Majestas Leopoldus I. Romanorum Imperator semper Augustus, tam die 23. Aug. an. 1692, quam die 14. mensis Apr. anni currentis clementissime resolverit: Qui ex sacerdotibus graeci ritus edita professione ad observantiam graeci

[1]) Editae sunt a Katona, t. 17. (36.), pp. 63—67, a cl. D. Fiedler, l. c., pp. 370—372 et a Cipariu, *Acte şi fragmente*, pp. 73—76.

ritus apud Catholicos cum agnitione summi Pontificis se declaraverit, quod iisdem prorsus juribus, privilegiis, exemptionibus ac immunitatibus frui ac gaudere debeat, quibus sacerdotes romano-catholici sive ritus latini juxta SS. Canonum sancita et divorum Hungariae regum statuta frui ac gaudere dignoscuntur. Quam benignissimam suae Majestatis Smae. Resolutionem intelligentes (praeterquam quod ingenti gaudio perfusi sumus, quod viam vobis aperiri audiamus et videamus, quo ad avitum Ecclesiae Romano-catholicae gremium unionemque salvificam redire possitis) illud pariter muneris nostri et pastoralis curae, qua per Hungariam universam, uti et regna ac provincias eidem annexas, ut Primas Hungariae et Legatus natus, fungimur, vique auctoritatis nostrae archiepiscopalis metropolitanae Strigoniensis, speciali Sacrae Sedis Apostolicae privilegio nobis concessae, necesse esse duximus, ut nostrum vobis omnibus ad Unionem cum Ecclesia Romana catholica redeuntibus ac redituris favorem et specialem in omnibus protectionem offeramus; quod etiam tanto efficacius praestabimus, quanto vos in dictae Unionis professione et conservatione ferventiores, ea omnia quae s. mater Ecclesia Romano-catholica docet, profitetur et credit, privatim ac publice docendo, profitendo et credendo, speciatim vero quatuor illa puncta, in quibus hactenus potissimum deviasse videbamini, protestando exstiteritis.

Primo nempe: Romanum Pontificem esse caput universae, i. e. totius diffusae per orbem Ecclesiae.

Secundo. Panem azymum esse sufficientem materiam sumendae coenae dominicae seu sacramenti Eucharistiae.

Tertio. Praeter coelum sedem beatorum, et infernum carcerem damnatorum, tertium dari locum, in quo animae defunctorum nondum satis expiatae detinentur ac purificantur.

Quarto demum: Spiritum S. tertiam in Trinitate personam a Patre et Filio procedere.

Quod dum facitis, non solum a Deo bonorum omnium largitore in praesenti quidem vita uberem suum gratiarum

influxum ac largiorem etiam in temporalibus benedictionem, in futura vero aeternam felicitatem sperare poteritis; verum etiam speciali Augustissimi Caesaris favore ex regiae potestatis plenitudine, tum personae vestrae tum ecclesiae reliquaque ad eadem spectantia immunitate ac exemptione pari condecoramini, qua Ecclesiae, personae resque ecclesiasticae latini ritus ex sacrorum Canonum praescripto effective perfruuntur. Et si quis hoc suae Smae. Majestatis Decretum ausu temerario contemnere aut praedeclaratae huic graeci ritus unitorum immunitati ecclesiasticae aperte aut occulte ullo sub praetextu aut etiam praetensi usus et consuetudinis antequam unirentur sub velamine contraire praesumeret, iisdem prorsus poenis, tum ab ecclesiastici tum a saecularis fori judicibus, tum etiam ab Augustissimo Caesare, si opus fuerit, infligendis obnoxius erit et subjacebit, quas fidelium latini ritus immunitatem ecclesiasticam laedentes de jure ac consuetudine incurrunt. Ac insuper in hujus ecclesiasticae immunitatis usu, universi domini, Gubernium regium, magnates, supremi et Vice-Comites comitatuum, judices nobilium, supremi capitanei ac judices regii Siculicalium pariter ac Saxonicalium sedium, omnes denique tum ecclesiastici tum saecularis fori judices et justitiarii, si coram eis in praedeclarata immunitate vos laesos esse questi fueritis, eorumque auxilium et assistentiam imploraveritis, judicium ac justitiam non minus quam latinis s. matris ecclesiae fidelibus eadem immunitate gaudentibus administrare debebunt et tenebuntur. Quod si praestare intermitterent, nobisque ac successoribus nostris desuper relationem feceritis, ut malo tam evidenti severiori etiam manu medela tempestive adhibeatur, allaborabimus.

Datum in curia Commandae nostrae Maylbergensi beneficiata, Viennae Austriae, die secunda mensis Junii, anno Dni. 1698.

Leopoldus Cardinalis a Kollonich,
AEppus. Strigoniensis.

folgt Nachtrag!

1–1 folgt am 2. V. 698.

Sic igitur presbyteris Valachis, jurium ac privilegiorum sacerdotum, latinorum cupidis, ex Diplomate Caesareo tria erant praestanda, primo quidem servandus erat *ritus graecus*, deinde *edenda* verae fidei *professio*, demum *agnoscendus Summi Pontificis* primatus; et ex literis encyclicis Cardinalis, cui Caesar cum aliis omnibus Causis ecclesiasticis (p. 179) etiam hujus Diplomatis executionem commiserat, praescripta per Caesarem professio quatuor illa puncta a Concilio Florentino definita continere debebat, quae jam retulimus p. 121: quae quidem omnia cum iis consentiunt, quae missionariis inculcata vidimus pp. 111 seqq.

Talem exitum nacta est Causa confirmationis Synodi ἑνωτικῆς anni 1697. — De confirmatione Athanasii vero nondum agi potuit, tum quod generatim qui in episcopi confirmatione ex jure praerequiritur processus informativus de fide, moribus caeterisque scitu necessariis, multa omnino exigat, quae Baranyio nondum erant ad manum; tum quod speciatim circa hominem recens ad Ecclesiae catholicae unitatem reversum postularetur, ut primum ejus et in Augustissimum Caesarem fidelitas et in sacra Unione constantia contra multiplices malevolorum accusationes factis probaretur.

§. 4.

De actis in Causa Unionis sub Athanasio nondum confirmato.

Athanasio nondum legitime confirmato res erant minus secundae, quod necessaria ad dignitatem suam tenendam auctoritate esset destitutus (B. U. B. p. 221). Eas ut in meliori statu poneret, a Baranyio causas dilatae confirmationis doctus, statim cuncta praestare maturavit, quibus Caesareum favorem rite promereret. Actis Viennensibus igitur acceptis, rebusque diligentissime perpensis, nihil cunctatus, mense Julio[1]) Synodum generalem indixit in Octobrem proxime sequentem, sacram Unionem sub praedecessore suo feliciter coeptam tandem firmiter stabiliturus clerique sui a superiori anno jam uniti votis ad animum responsurus.

[1]) De Synodo, quam eodem hoc Julio mense celebratam post alios narrant Hintz, p. 33, auctor catalogi Sciematismulu, Blasiu, 1876, p. XVIII, Hurmuzaki, p. 35, Hunfalvy, *Die Rumänen etc.*, p. 183, in nostris actis nihil invenimus memoriae proditum.

I.

Synodus ἑνωτική anni 1698.

A.

Historia synodi ex literis synodicis ad Caesarem datis.

Sacratissime Caesar,
Domine, Domine nobis Clementissime!

Quanto nos replevit Sua Sacratissima Majestas solatio in dato ad inclytum Transilvaniae gubernium Decreto, die 14. Aprilis anni currentis, explicare nequimus: in quo sequentia Suae Majestatis Sacratissimae verba: „Qui ex sacerdotibus graeci ritus Valachus, edita professione, ad observantiam ritus graeci, apud Catholicos, cum agnitione Summi Pontificis se declaraverit, gaudebit privilegiis sacerdotum catholicorum". Quod cum nos ab Augusta Cancellaria Aulica in paribus per admodum Reverendum Patrem Ladislaum Baranyai (sic!), Ecclesiae Romano-Catholicae Albae-Juliae parochum accepissemus, generalem Synodum 24. Mensis Octobris indiximus[1]), in qua visis Sacratissimae Majestatis Vestrae favoribus ac gratiis, libere, ac sponte unanimiter consensimus ac cum Ecclesia Romano-Catholica Unionem inivimus, omnia ea admittentes, profitentes, credentes, quae Sancta Mater Ecclesia Romano-Catholica admittit, profitetur ac credit, praecipue illa quatuor puncta, in quibus hactenus dissensimus; nimirum 1. Summum Pontificem totius per orbem diffusae Ecclesiae caput esse universale; 2. Panem azymum sufficientem esse materiam coenae dominicae et sacrificii Missae seu liturgiae; 3. Praeter Coelum Sedem Beatorum et Infernum carcerem Damnatorum tertium dari locum (qui vulgo Purgatorium vocatur), in quo animae nondum plane expiatae

[1]) Synodus quidem celebrari erat coepta die 7. Octobris, verum solemnis fidei professio, quae per plures continenter dies, aliis alios consequentibus, fiebat, hoc die 24. Octobris demum finita iterumque firmata fuit; sed cfr. relationem mox dandam p. 211.

detinentur ac purgantur, fideliumque suffragiis juvantur; 4. Spiritum Sanctum, tertiam in Trinitate personam, a Patre et Filio procedere. De quibus etiam professionem emisimus coram praememorato Reverendo Patre Ladislao Baranyi ac proinde humillime obsecramus Suam Sacratissimam Majestatem, ut deinceps etiam sub Suis benignissimis alis, pro suo zelo, quem habet pro gloria Dei, incremento Ecclesiae ac salute animarum, nos protegere dignetur, Diplomaque nobis dare, prout ante aliquot annos dedit in Hungaria Unitis graeci ritus circa Munkácsinum degentibus. Pro quo diu salvam ac incolumem, pro gloria sua, incremento religionis et salute animarum, Suam Sacratissimam Majestatem Deus Ter Optimus Maximus conservet, in coelis immarcescibilem tribuat coronam, ac Augustissimam Domum novis incrementis adaugeat, animitus vovemus.

Sacratissimae Majestatis Vestrae

(L. S.) servi et subditi humillimi

Athanasius Episcopus[1]) professionis Valachicae

(A. Pr. St. $\frac{338}{7}$). una cum archipresbyteris ejusdem in Transylvania.

B.

Res in Synodo agitandae.

1.

Diploma Caesaris continens Resolutionem emanatam d. 14. Aprilis anni 1698 *de edenda professione, de servando ritu graeco, de agnoscendo Summo Pontifice:* qua de re dictum est pp. 193, 197 et 199.

---

[1]) Athanasius latine et Valachice subscripsit: adhibito etiam metropolitico Officii sigillo, quod supra jam descripsimus p. 126 et in fideli imagine photozinkographica mox repraesentabimus p. 208.

2.

Diploma Cardinalis a Kollonich, explicans quatuor articulos a Concilio Florentino definitos, ad quos se extendere debebat professio ex Caesaris mandato edenda; sunt autem, ut ostensum est supra p. 197, *primatus Romani Pontificis, panis azymus sufficiens materia Eucharistiae, purgatorium* et *processio Spiritus sancti a Patre et Filio.*

3.

Instructio missionariorum utrique Diplomati, Caesaris et Cardinalis, consona, scilicet *de graeco ritu post Unionem servando* (supra pp. 113—116) et *de professione quatuor praedictorum articulorum edenda* (pp. 111 et 121).

4.

Diploma Caesareum Ruthenis Munkácsiensibus ritus graeci concessum die 23. Augusti anni 1692 *de immunitatibus personarum et rerum ecclesiasticarum Latinorum ad Graecos Ecclesiae catholicae unitos pari modo extendendis.* Fragmentum habetur supra pp. 166—167.

5.

Decretum Unionis in Synodo anni superioris confectum, quod habes supra p. 171.

C.

Acta et Decreta Synodi.

(Extant archetypa partim in B. U. B. pp. 71—75 partim in A. Pr. St. $\frac{338}{1-13}$; authenticae de Actis et Decretis relationes prostant in B. P. V. 12094 et 12229).

1.

Schema acceptationis generali verborum formula conceptum et ab Athanasio propositum,
quod juxta systema in Transilvania receptum ex palaio-valachico descriptum ita legitur[1]):

---

[1]) In gratiam lectorum exterorum versionem latinam adscribimus.

Noi mai in josu scrisii Vladic'a Protopopii si Popii Besericeloru romanesci damu in scire tuturoru carora se cuvine mai virtosu tierei Ardélului.

Judecandu schimbarea acestei lumi insielatóre si nestarea si neperirea sufleteloru, caruia in mesura mai mare trebue a fi decatu tóte, din buna vói'a nóstra ne unimu cu Beseric'a Romei cea Catolicésca, si ne marturisimu a fi madularile cestei Baserici Sante Catolicésca a romei prin césta carte de marturia a nóstra, si cu acelea Privelegiomuri voimu se traímu cum traiescu madularile si popii acestei Beserici Sante, precum inalti'a sa imperatulu si coronatulu Craiulu nostru in milosteni'a decretumului inaltiei sale ne face partasi, care mila a' naltiei sale ne vrendu a o lapeda, cum se cade credintiosiloru inaltiei sale, acésta carte de marturia si naltiei sale si tierei Ardélului o damu inante, pentru care mai mare taría damu si scrisorile maniloru nóstre. Se-a datu in Belgradu in anii Domnului 1698 in 7. dîle a lui octomvrie.

Nos infrascripti Vladica, protopresbyteri ac presbyteri ecclesiarum Valachicarum memoriae commendamus quibus expedit universis, maxime vero Transilvaniae Statibus.

Considerata tum fluxa humanae vitae instabilitate tum etiam animae, cujus in omnibus potior cura habenda, immortalitate, libere cum Ecclesia Romano-Catholica Unionem inimus, ejusdem Sanctæ Romano-Catholicae Ecclesiae commembra nos per has literas testimoniales declaramus. Quapropter iisdem prorsus privilegiis, quibus ejusdem Sanctae Ecclesiae presbyteri ac membra utuntur, nos quoque juxta Clementissimum Suae Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis Decretum gaudere volumus: quam clementiam Suae Majestatis praetermittere nolentes, ut decet fideles Suae Majestatis, praesentes literas testimoniales ad majus earum robur syngrapha nostra munitas tam Suae Majestati quam Statibus Transilvaniae offerimus. Datum Albae-Juliae anno Domini 1698 die 7. Octobris.

(*Salvo ritu graeco* juxta Caesaris Decretum).

Inse intru acesta chipu ne unimu si ne marturisimu a fi madularile santei Catholicéscei Beserici a romei, cum pre noi si remasitiele nóstre din obiceiulu besericei nóstre a reseritului se nu ne clatésca: ci tóte ceremoniele, serbatorile, posturile cum pan' acuma asia si de acum nainte se fimu slobodi a le tiene dupa calindariulu vechiu; si pre cinstitulu Vladic'a nostru Athanasie nime pan' in mórtea santiei Sale se n'aiba potere alu clati din scannulu santiei sale. Ci togmai de i se-aru templa mórte se stee in vói'a Soborului pre cine aru alege se fie Vladica, pre care santi'a sa Pap'a si inaltiatulu imperatu se-lu intarésca, si Patriarchulu de sub biruínti'a inaltiei sale se-lu chirotonésca, si dregatorieloru Protopopiloru carii sunt si voru fi nici intr'unu feliu de lucru nime se nu se mestece, ci se se tie cum si pan' acuma. Ér' de nu ne voru lasa pre noi si pre remasitiele nóstre intr' acésta asiediare, pecetile si iscaliturele nóstre care am datu se n'aiba nici o taria. Care

Verum ea ratione nos cum Sancta Ecclesia Romano-Catholica unimus ejusdemque membra nos declaramus, ut nos et successores nostros in nostrae ecclesiae orientalis ritu nemo perturbet: sed omnes caeremoniae, festa et jejunia ut hucusque erant, ita et in futurum maneant; et habeamus libertatem ea secundum Kalendarium vetus peragendi. Et Reverendum Vladicam nostrum Athanasium usque ad ejus mortem in sua sede turbandi potestatem habeat nemo; et quod si ei mori contigerit, Synodus eligat, ut ante, Vladicam, quem ita electum Sua Sanctitas Papa Suaque Majestas imperator confirment, et Patriarcha ex ditione Suae Majestatis consecret; in protopresbyterorum nostrorum, modernorum et futurorum, consuetudines aut in officia nemo ullo sub praetextu se immisceat; sed serventur omnia ut ante. Quod si nos et successores nostros aliqui in nostris rebus turbare praesumerent, etiam nostra sigilla et propriae manus syngrapha nullum ha-

lucru l'amu intaritu cu pecetea mitropoliei nóstre pentru mai mare marturia.

(L. S.)

beant robur. Quamobrem has (literas) in majorem fidem sigillo metropolis nostrae communivimus.

Inscriptio sigilli:

Acesta iéste pecete Mitropolie Belgradul, latine: *Hoc est sigillum Metropoliae Albae Juliae;* literis graeco-slavicis:

АЧЕСТА ІАСТЕ ПЕЧЕТЕ МІТРОПОАІЕ ВЕАГРАДЪА.

2.

Schema ad mentem Caesaris juxta literas encyclicas Cardinalis expressius rescriptum.

Explicato a P. Baranyio Diplomate Caesareo, ostensisque ex epistola Cardinalis quatuor illis punctis, quae Caesar per *edendam professionem* insinuat, primum schema Athanasii ad hanc ampliorem formam fuit redactum:

Nos infrascripti Ecclesiae Valachicae in Transylvania Episcopus, Archi-Diaconi et Clerus universus memoriae commendamus tenore praesentium quibus expedit universis, maxime vero inclytis regni Transylvaniae Statibus.

Considerata, tum fluxa humanae vitae instabilitate, tum etiam animae (cujus in omnibus potior cura habenda) immortalitate, libere ac sponte impulsu Divini Numinis, cum Ecclesia Romano-Catholica Unionem inimus, ejusdemque Sanctae Matris Romano-Catholicae Ecclesiae commembra nos tenore praesentium declaramus, omnia admittentes, profitentes et credentes, quae illa admittit, profitetur ac credit, praesertim vero illa quatuor puncta, in quibus hactenus dissentire videbamur, quae etiam in clementissimo Suae Sacratissimae Majestatis Decreto ac Diplomate nobis insinuantur. Quapropter iisdem prorsus juribus ac privilegiis, quibus ejusdem Sanctae Matris Ecclesiae presbyteri ex indulto sacrorum Canonum ac Divorum quondam Regni Hungariae Regum utuntur, nos quoque juxta praenominatum Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Decretum a modo et deinceps uti ejusdem

commembra frui ac gaudere volumus. In cujus majorem fidem ac robur praesens Manifestum nostrum propria manus syngrapha nec non sigillo communimus.

Anno 1698 7. Octobris.

Albae-Juliae.

(B. U. P. p. 72, jct. B. P. V. 12229).

3.

Acceptatio Unionis.

Quum schema ita novis curis ad Caesaream Regiamque insinuationem rite exactum omnibus probaretur, placuit Synodo, ut lingua latina in altero ejusdem folii latere clare describeretur[1]), a praesentibus subsignaretur, de quatuor punctis in ipsa hac Synodo expressa professio coram Baranyio emitteretur ac de celebrato solemni hoc Unionis actu literae synodicae ad Sacrmam. Suam Majestatem et ad Emum. Primatem darentur.

Binae istae literae ab Athanasio latine et valachice subscriptae ac sigillo metropolitico solemniter munitae, adhuc integrae atque incorruptae servantur in A. Pr. St. loco supra indicato p. 202, unde eas ipsi eruimus.

Manifestum seu Decretum conciliare Cardinali Kollonichio a Synodo transmissum eodem anno fideliter descriptum fuit in codice mscr., qui hodieque servatur in B. P. V. 12229.

Schema ita per unanimem synodalium approbationem ad authentiam *Decreti conciliaris* evectum in B. U. B. implet p. 72. Illico per trina foliorum latera (ibid. pp. 73—75) sequuntur subscriptiones archipresbyterum, clerum legitime repraesentantium, addito subscriptioni cujuslibet, e margine, proprio ejusdem sigillo. Et quia subscriptiones nominum juxta ac cognominum literas exhibent Valachicas

[1]) Quoniam id erat antiquo usu receptum, ut solemnes tabulae in constituendo Rumenorum antistite confectae latine scriberentur (Hintz, op. cit. p. 72), conveniens omnino erat, ut et hic actus synodalis eadem lingua memoriae proderetur, praesertim quum in forma authentica et Viennam et Romam esset mittendus.

peregrinas, cuilibet statim subjicitur ac interponitur manu personae publicae eadem subscriptio charactere latino efformata. Ad extremum Athanasius ipse totum actum propriae subscriptionis propriique sigilli munimine roborat, adeo ut eo in genere nihil solemnius firmiusve fingi possit.

Quo vero omnem mutandi ritus suspicionem a se amoveret, suosque securos omnino redderet, acceptata hac Unionis formula nihil de integritate graeci ritus detrahi, Athanasius in extremis literis salutarem hanc clausulam adjecit:

Si asie ne unimu acei ce-su scrisi mai susu cum tóta legea nóstra, slujb'a Besericei, liturgi'a si posturile si darulu nostru se ste pre locu. Ér' de n'aru sta pre locu acelea nici acestea peceti se n'aiba nici o taria asupra nóstra si Vladic'a nostru Atanasie se fie in capu (m. p.) si nime se nu-lu halbutaluésca.

Sed suprascripti ea conditione inimus Unionem, ut nostra religio, ritus Ecclesiae, liturgia, jejunia nec non ordo noster integra maneant. Quae nisi observentur, etiam sigilla nostra nullum habeant robur. Et noster episcopus Athanasius maneat in sua sede (m. p.) et eum nemo turbet.

Sed juverit sequentibus columnis nonnulla ex Actis in forma archetypa exhibere, scilicet

1. pag. 208 schema Valachicum initio propositum (B. U. B. p. 71),

2. pag. 209 Decretum conciliare latinum, synodaliter probatum, quod vulgo *Manifestum* appellant (ibid. p. 72), et

3. pag. 211 ultimam subscriptionum columnam cum praedicta clausula finali metropolitae (ibid. p. 75).

Ѡ̀ мартѵ҃рѳ. сѵ҃рѣ Ѵліа. прототопи҃т҃ѣ мѣ Попи҃т҃ѣ Вєтрѣ-
ло ромѣнѣдѣ рѣ҃ч҃ѣ гѵ҃рѣ тѣтѵрѡ ѵ҃зрокаѕивѣнѣ
Шапвртѡ Цѵрѣ҃ Арѳ҃тѣлѣ –

Ѵ҃ѣлнда Сѵ҃пѡрѣ ѣчѵ҃рѣ лѵтѵ рѣалтѣаре, мѣнѣ-
трѣ, шѣ нѣтрѵрѣ ѣрѣтѵлѡ ѵрѣка рѣтврѣта маре
трѣмѵѕ ѣрѣ дєлѣ тѣате. рѣ҃ѣ вѡлѣ нѣзѵ нѣѵ҃ѵнтѣ
къ вѣсѵрѵнса ромѣнѣ Католѵчѣ, мѣнѣ мѣ трѵпѣ ѣрѣ
мѣдвлврѵ чѵрѣ҃ вѣсѵрѵ Сѵ҃тѣ Католѵчѣ ѣромѣ
прѵчѣ҃ѣ ѵ҃ѣ рѣмѣтврѵ҃ѣ ѣнодѣ, шѣ сѣѣвѣ Привлѣ-
гѡтврѵ волтрѵ ѵмаре трѣѵ҃ѣ мврвлврѵ мѣ попѵ
ѣчѵрѣ҃ѣ вѣсѵрѵ Сѵ҃тѣ, прѵѵ рѣлѵгѵѣ҃ѣ рѵрѣ҃тѣ
Коронатѣ Краѵ нѡтр҃ѣ рѵтѣ ѕѵѵ҃ѣ рѣѵрѵ тѣ мѣ
рѣлѵгѵѣ҃ѣ ѵ҃рѣче пѣтѣ ѵарѣтѵ ѣлѵгѵѣ҃ѣ ѣлѵ нѣвр
ѣомѣнѣ҃ѣ ѵѣ сѣѵ҃ѣ ѵрѣдѵ҃ѣ рѣлѵгѵѣ҃ѣ, ѣч
Катѣ мврвтврѵ҃ѣ мѣнѣлѵгѵѣ҃ѣ мѣ Цѵрѣ҃ѣ Арѳ҃тѣлѣ
ѡрѣ рѣнѣтѵ. Петрѣ ѵарѣтѣ марк тѡрѵ, дѣ тѣ-
ѵѕѵ ѵ҃ѣ ѵрѵ҃ѣ мѣнѵ ло пѡѕѵ, ѵарѣ рѣ бѣлгрѵ рѣнѵ
долѣ ѯхѵ҃: рѣ҃з҃: ѵ҃ѣ ѕѵѵ҃ѣ ѳ҃ѵтоврѵ҃: ѳ҃

Ѳ҃ѵ҃ѵ трѣѕѵ҃ѵ҃ѵ нѡѵ҃ѵ҃. мѣнѣ тврѵ҃ѵ҃ѣ ѣ мврвлврѵ҃ѣ Сѵ҃тѣ Католѵчѵ҃ѵ҃ѣ бѣ-
сѵрѵ҃ѣ ѣромѣ. ѵ҃ѵ҃ѣ прѣѡ тврѵмѵ҃ѵ҃ѣ коадѣ рѣ҃ѣ ѡбѣтѵ҃ѣ бѣсѵрѵ҃ѵ҃ѣ нѡѵ҃ѣдѣрѣ
рѵтѵлѣ ѕѵѵ҃ѣ ѕѵѵ҃ѣ плѵтвѵ҃ѣ. ѵ҃ѣ тодѵ҃ѣ рѣ҃ѣ нѵ҃ѣ ѕѡѵ҃ѣ тврѵ҃ѵ҃ѣ, по тѵрѵ҃ѵ҃ѣ ѵ҃ѣ
ѣлѵ ѣ҃ѵ҃ѵ҃ѣ ѵѣ ѕѵѵ҃ѣ ѕѡѵ҃ѣ ѣлѵгѵѣ҃ѣ рѣѵрѵ҃ѣ ѵрѣ всѣ. мѣ трѣ
ѵ҃ѣ тѵ҃ѣ Ѵліа нѡѵ҃ѣ Ѳ҃ранасіѣ ѵ҃ѣ тѣ ѵрѵ҃ѣ тѵ҃ѣ ѳ҃ѵ҃ѵ҃ѣ ѕѵѵ҃ѣ ѕѵѵ҃ѣ ѵ҃ѣ рѵ҃ѣ тѵрѵ҃ѣ,
ѣлѵгѵѣ҃ѣ рѣѵрѵ҃ѣ ѳ҃ѵ҃ѵ҃ѣ. ѵ҃ѣ тѡта рѣѵрѵ҃ѣ тѣлѣтѡа ѵ҃ѣ тѵ҃ѣ рвѡ Сѡдѡ
рѵ҃ѣ ѣ ѣлѵгѵ҃ѣ ѳ҃ѵ҃ѵ҃ѣ прѣѕѵ҃ѣ Сѳ҃ѵ҃ѵ҃ѣ Папа мѣ нѵ҃ѣ ѵ҃ѣ рѣ
ѕѵѵ҃ѣ тврѵ҃ѵ҃ѣ, мѣ Патрѵ҃ѣ ѵ҃ѣ рѣѵрѵ҃ѣ ѵ҃ѣ рѵ҃ѣ мѵ҃ѣ ѵ҃ѣ рѣлѵгѵѣ҃ѣ ѕѵ҃ѣ рѡтѡ
мѣ рѡлѵ҃ѣ мѣ рѣ҃ѵ҃ѣ тѡрѵ҃ѣ Протопѡпѵ҃ѣ царѵ҃ѣ мѣ вѡр ѕѵ҃ѣ рѣ
ѕѵѵ҃ѣ нѵ҃ѣ ѕѵѵ҃ѣ тѵ҃ѣ ѕѵѵ҃ѣ ѵ҃ѣ ѕѵѵ҃ѣ мѣ ѵ҃ѣ. Ѵ҃ѣ ѕѵѵ҃ѣ ѵѣ ѕѵѵ҃ѣ ѵ҃ѣ ѕѵѵ҃ѣ ѵ҃ѣ ѕѵѵ҃ѣ
мѣ рѵ҃ѣ ѕѵѵ҃ѣ ѕѵѵ҃ѣ ѵ҃ѣ ѕѵѵ҃ѣ ѵ҃ѣ ѕѵѵ҃ѣ

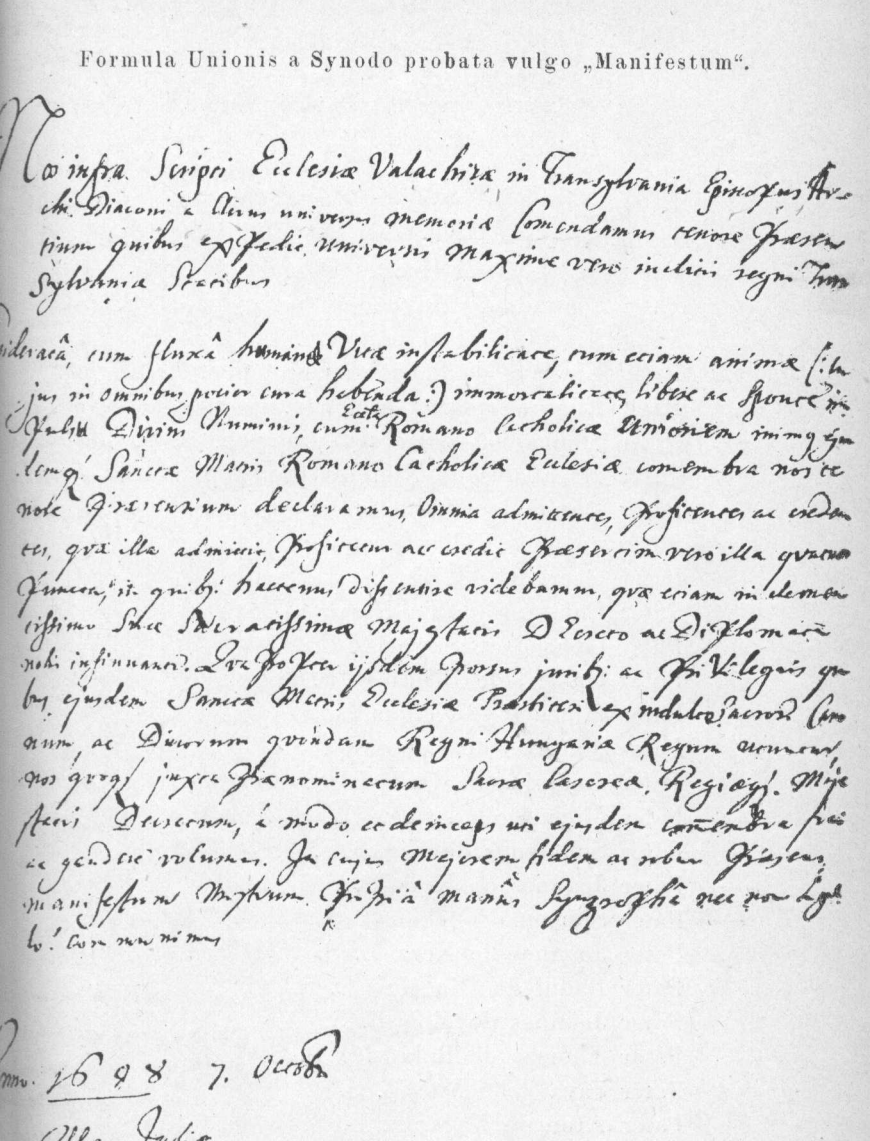

Nilles, Symbolae. 14

Subscriptiones archidiaconarum,

quae Valachicè et latine factae in actis B. U. B. explent pp. 73 et 74.

(Interpretatio latina.)

Pater Georgius de Hazag protopop. L. S.
Pater Joannes de Hoynedora protopop. L. S.
Pater Jancol Deomal protopop. L. S.
Pater Nicolaus de Sanzebeze protopop. L. S.
Pater Elias de Blazea protopop. L. S.
Pater Stephanus de Kaczey protopop. L. S.
Pater Macabaius de Nimidza protopop. L. S.
Pater David de Ujfalui protopop. L. S.
Pater Joannes Kelian protopop. L. S.
Pater Georgius de Bistriza L. S.
Pater Constantinus de Haporta L. S.
Pater Gabriel de Sawarisz L. S.
Pater Gabriel de Bistra L. S.
Pater Michael de Kallata L. S.
Pater Matthias de Laposz L. S.
Pater Georgius de Dalli L. S.
Pater Michael de Armen. L. S.
Pater Stephanus de Kiwar L. S.
Pater Joannes de Kora L. S.
Pater Simeon de Sekal L. S.
Pater Joannes de Keza L. S.
Pater Radul de Dincolûn L. S.
Pater Joannes de Moh L. S.
Pater Thomas de Rakowice L. S.
Pater Sava de Seliste L. S.
Pater Aron de Fagarasz L. S.
Pater Daniel de Fagarasz L. S.

Reliquas subscriptiones 11 sequens columna exhibet.

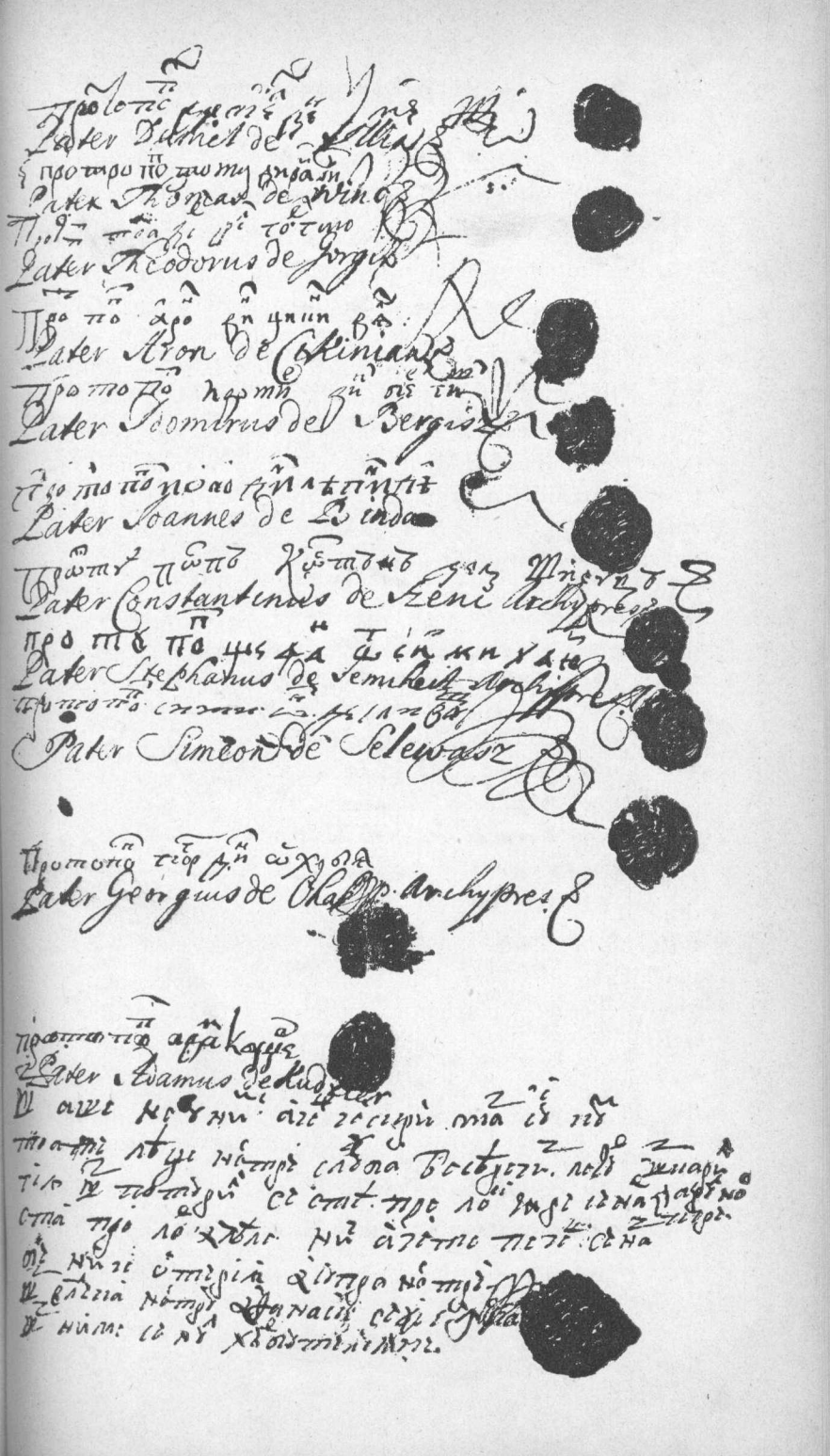

E.

De professione fidei in Synodo emissa.

(Ex Annalibus missionis Dacicae).

Permultum ad haec usque tempora exantlatum laboris, ut grex tam copiosus ad ovile Christi reduceretur, fallente semper spem fructu, donec tandem labente anno (1698), ope primum divina, studio dein ac industria missioni Albae-Juliae Praefecti ad Romanae Unionem Ecclesiae revocatus est, confecto desuper instrumento publico, ipsius primum episcopi nomine ac sigillo, tum etiam octonorum supra tricenos archidiaconorum seu archipresbyterorum nominibus singillatim subscripto, sigillisque pariter singulorum signato: quo palam profitentur, hanc se cum Ecclesia Romano-catholica unionem sponte ac libere inire, et omnia illa admittere, profiteri ac credere, quae admittit ipsa, profitetur creditque, ea praesertim quatuor puncta, quaeis super hactenus sub judice lis erat, utpote (illorum quidem sententia) a nemine pro claritate discussis. Primum horum de primatu Romani Pontificis, universalis Ecclesiae capitis; secundum de Spiritus sancti a Patre Filioque processu; tertium de purgatorii suppliciis; postremo de pane azymo ad conficiendum Christi corpus idoneo ac sufficienti. — Quam quidem Unionem jam anno superiore, quemadmodum scripto conceperant ita fidei contestatione firmassent, nisi obortae quaedam difficultates, sectariorum praecipue machinamenta, operi tam salutari moras injecissent. His vero, operante plurimum purpurato Ecclesiae Principe a Kollonich, feliciter compositis, hoc demum anno executioni mandatum, quod priori haeserat in suspenso, emissaque *per vices* est publica fidei professio[1]) a bis mille ducentis septuaginta eorundem Valachorum parochis et curionibus (B. P. V. 12094 et 12229).

[1]) Haec illa est *per vices* facta professio, cui per ordinem emittendae 2270 sacerdotes, aliis alios excipientibus, plures dies consumere debebant: ut adeo mirum non sit, eam non ante d. 24. Octobris synodaliter absolutam fuisse, ut dictum est p. 200.

F.

Literae synodicae ad Card. a Kollonich[1]).

Eminentissime Princeps ac Cardinalis!
Domine, Domine nobis gratiosissime.

Accepimus per admodum Reverendum Patrem Ladislaum Baranyi, zelo divinae gloriae ardentissimum Eminentiae Vestrae Diploma, in quo participes declaramur privilegiorum, quibus sacerdotes sanctae Matris Ecclesiae Romano-catholicae gaudent, pro quo immortales Eminentiae Vestrae agimus gratias, rogamusque ut deinceps quoque hac gratia nos protegere dignetur, ac apud Sacratissimam Suam Majestatem Diploma nobis procurare, prout Sua Sacratissima Majestas ante aliquot annos dedit Unitis in Hungaria. Nos quoque in generali synodo professionem fidei coram praememorato Reverendo Patre Baranyi emisimus, cujus exemplar per manus admodum Reverendi Patris Hevenesi jam prius transmisimus, ac proinde humillime rogamus Vestram Eminentiam, ut dignetur pro suo zelo, quo erga gloriam Dei, nostri curam etiam deinceps habere ac ab adversariis defendere; nam longe magis de facto, a quo unionem fecimus, ab iis impetimur, ut clarius Reverendus P. Baranyi declarabit. Pro quo diu salvam et incolumem Eminentiam Vestram Deus Ter Optimus conservet, animitus vovemus. Dignetur Eminentia Vestra Excellentissimo Dno. Generali Rabutin scribere, ut nos ab adversariorum insultibus protegere dignetur.

Eminentiae Vestrae

(L. S.) servi humillimi

Albae-Juliae 16. Nov. 1698. (A. Pr. St.)

Athanasius Episcopus professionis Valachicae una cum archipresbyteris ejusdem in Transilvania.

[1]) Literas ad Imperatorem datas habes supra p. 200.

G.

Literae synodicae ad Nuntium Apostolicum Viennae.

Illustrissime ac Reverendissime Domine, Dne. ac Patrone nobis gratiosissime.

Non dubitamus, quin Illustrissimae ac Reverendissimae Dominationi sit notum, quod elapsa hyeme per R. P. Ladislaum Baranyi Albae-Juliae nos in Aula Augusta unitos cum Sancta Romano-catholica Ecclesia declaravimus[1]), humillime postulantes a Sua Sacratissima Majestate, ut nos etiam eorundem privilegiorum et jurium participes reddere dignetur, quibus sacerdotes ejusdem Sanctae Matris Ecclesiae perfruuntur: cui humillimae petitioni Sua Sacratissima Majestas clementissime annuit nosque in Decreto 14. Aprilis anni labentis emanato eorundem privilegiorum participes declaravit. Quia tamen nonnulli ex acatholicis reperiuntur, qui variis sub praetextibus nos in his privilegiis vexare et molestare non exhorrescunt, ideo humillime instamus apud Illustrissimam ac Reverendissimam Dominationem Vestram, ut apud Suam Sacratissimam Majestatem nostram causam assumere Diplomaque procurare dignetur, quominus heterodoxi vexare praesumant, sicut ante aliquot annos Unitis in Ungaria circa Munkácsinum dedit. Pro quo diu salvam ac incolumem Deus ter Optimus Maximus Vestram Illustrissimam ac Reverendissimam Dominationem conservet animitus vovemus.

Illmae. et Rmae. Dominationis Vestrae

(L. S.) servi humillimi

Albae-Juliae 27. Novembris 1698. Athanasius Episcopus professionis Valachicae una cum archipresbyteris ejusdem in Transilvania.

(B. U. B-Kpr. t. 40, p. 338).

[1]) Haec est illa declaratio, quam ab Athanasio, e Valachia reverso, Viennam ad Baranyium transmissam vidimus supra p. 193.

H.

Literae synodicae ad Comitem Kinski, supremum Cancellariae Aulicae praefectum.

Excellentissime ac Illustrissime Domine, Dne. ac Patrone gratiosissime.

Ardentissimus Excellentiae Vestrae zelus, quo erga gloriam Divini Numinis fertur, piissima caritas, qua erga religionem nostram graeci ritus ducitur, animos nostros ad referendas immortales gratias animavit[1]). In comperto enim est: Excellentiae Vestrae sagacitate, industria et labore confectum est, quod Sua Sacratissima Majestas in clementissimo Decreto 14. Aprilis anni labentis emanato nos Ecclesiae sanctae Romano-catholicae unitos, privilegiorum ac jurium, quibus ejusdem sanctae Matris Eclesiae presbyteri perfruuntur, participes reddiderit. Nulli proinde dubitamus, quin etiam deinceps eodem zelo et caritate Vestra Excellentia nos protectura et confirmatura sit. Pro quo diu salvam ac incolumem Deus ter Optimus Maximus pro sua gloria, religionis incremento ac nostro solatio conservet animitus vovemus nosque in ulteriorem gratiam recommendamus.

Excellentiae Vestrae

(L. S.) servi humillimi

Albae-Juliae 1698. Athanasius Ecclesiae Catholicae
27. Novembris. unitae graeci ritus Episcopus,
(Ibid. p. 337). Archidiaconi, ac reliquus Clerus.

[1]) Ex Baranyio resciverat Synodus, suffragante Comite Kinski, Augustae Viennensis Aulae cancellario, factum esse, ut Resolutio diei 14. Aprilis ederetur. Sed recole quae ea de re dicta sunt p. 195.

Actis authenticis ita ex genuinis fontibus illibata fide exhibitis, aequo lectori jam integrum judicium relinquimus de falsificationibus, mendaciis, et calumniis, quibus historiam hujus Synodi deformat Crisian in libello supra adducto p. 172.

Ad *falsificationes* spectat, quod, ad probandum commentum suum, in Diplomate Caesareo diei 14. Aprilis 1698 a sacerdotibus Valachis Unionem amplexuris postulatum non fuisse, ut professionem ederent, ipsum textum adulterando haec scribit p. 41: *Dieses Diplom verlangt von ihnen aber nichts weiter als* „se declarare apud Catholicos cum agnitione Summi Pontificis", *wozu sie sich auch wirklich verstehen;* omissis scilicet decretoriis verbis *edita professione*[1]).

Mendaciis praeter alia est accensendum, quod iterum ac saepius asserit, professionem quatuor articulorum neque ab Athanasio neque a clero in Synodo congregato editam fuisse: ut ecce quum dicit: *Wie Athanasius die Union auffasste und zu vollziehen beabsichtigte, handelte es sich nicht um Sachen des Glaubens . ., sondern blos um die Vertauschung des kirchlichen Oberhauptes. Es sollte nicht mehr der Patriarch von Constantinopel, sondern der Papst von Rom als Haupt der Kirche angesehen werden, ein Nachgeben, wozu sich die griechische Kirche auf Grund des am 5. Juli 1439 zu Florenz errichteten Unionsdekretes verstanden hatte*[2]*; im Uebrigen sollte Alles beim Alten bleiben* (p. 35). . . . *Es ergibt sich . . ., dass die Union blos die Anerkennung des Papstes, als Kirchenhauptes, in sich schloss, wie es das kaiserliche Diplom forderte, und andererseits die Unterzeichner um keinen Preis irgend eine andere Abänderung ihres Glaubens zulassen wollten* (pp. 41—42).

Gravis atque intollerabilis est *calumnia*, quam Athanasio ac sacerdotibus Valachis imponit, quod eos in Unione amplectenda ita repraesentet, ac si sub specie fictae atque ad fallendum compositae Unionis homines omnino decipere voluissent; ipso auctore enim ita studuissent exterius membra Ecclesiae catholicae haberi, ut tamen ejus fidem corde et animo respuissent, et (quod consequens erat) ut etiam Romanum Pontificem se agnoscere nonnisi simulate dixissent. *Selbst zu der Anerkennung des Papstes wollen sie sich indessen nur bedingt verstehen. . . . Die Weihe soll der Neuerwählte* (Vladica) *von dem unter der Botmässigkeit des Kaisers stehenden Patriarchen (griechischen Ritus) erhalten, also nicht von einem unter päpstlicher Controle stehenden katholischen Prälaten* (p. 42).

Ad extremum scriptor semetipsum in calumniando superat, quum ad missionarios S. J. falsis criminationibus insectandos devenit: scribere

[1]) Qui ex sacerdotibus . . . edita professione . . . se declaraverit. Cfr. supra p. 193.

[2]) Ad probandum hoc absurdum Crisian in nota citat *Realencyklopädie* für Theologie und Kirche IV. B. lit. F. p. 369. (!)

quippe non erubescit, ab ipsis et Acta fuisse per fraudem corrupta, et falsam de professione Athanasii clerique notitiam divulgatam, et Aulam Viennensem per adulterata Scripta in errorem inductam. *Dem P. Barangi wurde die Unionsurkunde behufs Uebertragung in das Lateinische übergeben, damit dieselbe dann höheren Ortes zur Bestätigung vorgelegt werden könne* (pp. 37—38). ... *Die ... Aufstellung der Uebersetzung: Alles glauben u. s. w., vorzüglich jene vier Punkte annehmen zu wollen ..., ist ein vom Uebersetzer willkürlich untergeschobener Zusatz. ... Das (zwischen der Uebersetzung und dem Originale obwaltende) Unterscheidende ist ... eine absichtliche, dem verfolgten Zwecke entsprechende, willkürliche Hinzufügung ... ein Zusatz, von dem man Romänischerseits keine Ahnung hatte* (p. 41)[1]). ... *So nahmen sie* (die Vermittler der Union, die Jesuiten) *nun die Zuflucht zur Ueberlistung, und gaben dem Unionsacte, dessen Original in der romanischen Sprache abgefasst worden war, und dann von den Jesuiten in die lateinische Sprache übertragen wurde, durch willkürliche, den Romänen längere Zeit vorenthaltenen* (sic) *Hinzufügungen das Gepräge jenes Colonics'schen Manifestes* (p. 35). ... *In einem Diplom vom 16. Februar bestätigte Leopold I. die angeblich auf Grundlage der Annahme der vier Punkte zu Stande gekommene Union* (p. 46). — Haec ille. — Verum aliud non exspectes a scriptore, qui commentitiis suis rebus firmandis auctoritatem adhibet[2]) Michaelis Cserei, hominis Calviniani, in insectandis Catholicis adeo aperte iniquo partium studio abrepti, ut vel ipsi ejus laudatores in Transilvania cives suos serio monendos censeant, ut in rebus ad Ecclesiam catholicam pertinentibus sibi ab eo caveant[3]).

---

[1]) Ut calumniosum hoc portentum lectori, linguarum Valachicae et Slavicae imperito, probabili aliqua ratione suadere posset, vocabulum *obiciéu*, in oblato schemate adhibitum (supra p. 202), vertit per *fidem;* quum tamen, testibus auctoribus classicis, significet usus, consuetudines, caeremonias ad *ritum* pertinentes. En tibi interpretationem grammatici, omni exceptione majoris: Obicéiu, *coutume, habitude, usage, guise;* vsl. obyčaj, *mos, consuetudo*, ἦθος, συνήθεια (Cihac, *Dictionnaire*, p. 219 jcto. Miklosich, *Lexicon*, p. 483).

[2]) Pp. 31, 36, 49, 54.

[3]) „Sein zweiter Fehler ist eine masslose und fast fanatische Geringschätzung des Katholicismus, aus der oft die widersinnigsten und ungerechtesten Zumuthungen gefolgert werden. In dieser Beziehung muss man daher ungeachtet der sonstigen Wahrheitsliebe dieses Schriftstellers sehr auf der Huth sein". (*Magazin für Geschichte, Literatur ... Siebenbürgens. Im Verein von mehreren Vaterlandsfreunden herausgegeben von* Anton Kurz. 1844. I. 1., p. 22. Kronstadt. Goett). — Confer etiam quae in eandem sententiam Germanos monet Wurzbach, *Biogr. Lexicon*, t. 3, p. 54.

II.

Conatibus haereticorum ad s. Unionem disturbandam.

A.

Relatio castrensis[1]).

Quod provide pro receptis religionibus aliis, si ita liberet, capessendis decreverat Majestas Caesarea, eo pessime et in Unionis perniciem sua quidem destinatione abusa est haeresis. Quum enim Valachi plurimi subjectione pertinerent ad haereticos dominos, hi primum suavi, tum violento modo illos suas in partes sunt connisi pertrahere. Incarcerati popae, uxores eorum afflictae, vincula, verberationes, exilia nonnullorum secuta; nihil non actum, ut Valachorum quisque a schismate ad haeretica potius quam Romano-catholica signa transiret. Metuebant nimirum adversarii, ne superior caeteris, ut pronum jam erat, evaderet orthodoxa religio, neve popas vexare oneribus jam ultra liceret exemptos Caesareo, et tam favente, Diplomate. Hinc jugis eorum sibilus et invitamentum: liberum esse, religioni, cui liberet, accedere. Satius igitur esse simul frui immunitatibus ab Augustissimo oblatis, et non ad quatuor illos catholicae servitutis nodos adstringi. Transirent igitur ad sua potius castra, in quibus et vitae et conscientiae libertatem acquirent. Et fuerunt tam potentes hae machinae, ut Valachorum multi, ne dynastas offenderent, in omnem partem nutarent, multi velut sub impluvio starent et eventui, quis demum futurus esset, non animae suae rebus attenderent, non pauci denique ab Unionis meditatione recederent, ut popae decem in comitatus Hunyadiensis districtu Hatzeg fecere ad Calvinianorum non unionem quidem, praesidium tamen et tutelam in sacris, quod ipsi dependentiam ac superintendentiam vocant, digressos. Nec suum virus aut violentiam abstinebant hete-

[1]) Ex annuis castrensibus in cit. opus msc. Andreae Freyberger transiit.

rodoxi ab ipso episcopo. Quos ipse ob cervicem refractarios aut ob scandala perniciosos poenae subjecerat vel parochia depulerat, hos illi fovere quam maxime, quos parochiis praefecerat, eos ipsi repellere, verbo: lapidem omnem movere quo ipsum ab Unionis cogitatione et amore dejicerent. Quibus omnibus illud unice quaerebant dynastae, ut artibus suis coeptam Unionem everterent, et quidquid prius impium fuerat, id ipsum in chaos antiquum retruderent.

B.

Literae Patris Baranyi ad Card. a Kollonich.

Eminentissime Princeps,

Domine, Domine ac Patrone gratiosissime.

Nostri acatholici omnem moverunt lapidem, ut sacerdotes Valachos a bene coeptis dimoveant, sed per Dei gratiam omnis eorum conatus irritus. Nunc tentant aliud; nam expediverunt Dnum. Vas Calvinistam ad Aulam, ut omnibus modis agat ac Unionem impediat. Ac proinde dignetur Eminentia Vestra invigilare et iniquos conatus praepedire.

Heri diu consultavimus cum Episcopo et aliquot Archidiaconis, judicavimusque ad compescendos acatholicos optimum fore, si Sua Majestas daret, ac ad Aulam nominanter evocaret Episcopum Athanasium cum Georgio Pap Archidiacono de Dallya, Joanne Pap, parocho Albensi. Item Dnum. Stephanum Rácz, Provisorem Albensem, qui multum in hoc negotio collaboravit. Ego certe nihil hoc melius video; 1°. Ipsa Sua Majestas videret ipsorum mentes et constantiam, animareturque ad assistendum illis et reprimendos heterodoxos; 2°. Valachi magis confirmarentur in bene coeptis; 3°. Mendacii convincerentur haeretici, qui vociferantur, hoc negotium esse tantum a D. C. Apor et me cusum. Rogo igitur humillime Eminentiam Vestram, ut dignetur Decretum a Sua Sacratissima Majestate extrahere, quo illi evocentur Viennam quam citissime, et

coram tota Aula, etiam coram illis, qui favent haereticis, heterodoxi confundantur. Hodie iterum misimus duos sacerdotes Valachos ad Dnum. Keresztesi Praesidentem, ut coram Statibus perlegat manifestum; promisit se facturum; videbimus quid sit facturus. Alias protestati sunt nomine totius Cleri, quod ab eo quod in Manifesto emiserunt, nolint recedere.

His Divinae protectioni commendo Eminentiam Vram.
Albae-Juliae 1698, 27. Novembris

Eminentiae Vestrae
servus humillimus et capellanus infimus
(A. Pr. St.) P. Ladislaus Baranyi.

C.

Literae Athanasii ad Card. a Kollonich.

Eminentissime Princeps, ac Domine gratiosissime.

Longum foret enarrare adversitates ac molestias quibus Ecclesia nostra impetita est ab eo tempore quo Sanctae Romano-Catholicae Ecclesiae nos Unitos declaravimus. Alii sacerdotum ex parochia pulsi, alii verberibus affecti, alii incarcerati, aliis pecora adempta, et — quod longe maximum — templa et campanilia disjecta et funditus eversa, quod nunquam ante Unionem factam. Querelas plurimis vicibus inclyto Gubernio deposuimus, sed nullum adhibitum remedium.

Alterum est quod maxime Ecclesiam nostram infestat, disturbat ac discindit, quod quidam sacerdos, nomine Circa, ante aliquot annos ex templo Albensi aliquot libros furto sustulerit ac formata recommendatione fictisque sigillis ac subscriptis aliquot Archidiaconorum nominibus in Valachiam profectus fuerit, ibidemque Episcopatum sollicitaverit, quo intellecto ad generalem synodum huc Albam-Juliam citavi ipsum ut rationem facti daret seque expurgaret. Verum is male sibi conscius, neglecto imperio, venire renuit. Quare unanimi consensu in Synodo decrevimus, ut tanquam refractarius capiatur ac huc adducatur;

missis igitur propriis famulis curavi ipsum capi ac huc Albam-Juliam adduci. Interea non bene vigilantibus famulis fuga elapsus ad Collegium Calvinistarum se recepit, nec redditus ad requisitiones plurimas (asserentibusque Calvinistis, quod ille sit ecclesiae suae unitus), sed etiam ad Collegium Emjediense promotus, voluntque ipsi Domini Calvinistae Episcopatum procurare, et (ut spargitur) jam in Aula sollicitant. Quare humillime instamus apud Eminentiam Vestram, ut pro gloria Dei incrementoque Ecclesiae, et avertendis plurimis in Ecclesia turbationibus et scissionibus, dignetur invigilare conatumque eorum praepedire; si enim illi id obtinuerint, omnes sacerdotes quot-quot in bonis illorum sunt, ad partes illius compellent Ecclesiamque disturbabunt. Promiserunt Domini Calvinistae non tantum sacerdotibus, si praenominato Circa adhaeserint, omnem libertatem, sed etiam ipsorum prolibus, jamque, ut audimus, aliquot ad se Circa praefatus traxit.

Sunt in Comitatu Hunyadiensi decem sacerdotes, qui se a gremio Ecclesiae subtraxerunt Calvinistisque unitos mentiuntur; nam liturgiam ut ante celebrant, sanctos colunt, festa celebrant, jejunant, aliaque omnia, ut prius, practicant, quae tamen Calvinistae detestantur. Proinde humillime obsecramus Eminentiam Vram., ut dignetur Decretum a Sua Majestate procurare, in quo determinet quid sit illa Unio: nimirum qui se Calvinistis Unitos profitentur, vel aliis, illa omnia admittant, profiteantur ac credant, quae Calvinistae admittunt, profitentur ac credunt, sicut est in Diplomate nobis dato, quo ad Unionem cum religione catholica, ita ut illi Valachi sacerdotes nec liturgias celebrent, nec jejunent etc. ut Calvinistae, et tunc poterunt gaudere privilegiis Calvinistarum, ut nos Catholicorum. Nam illi sacerdotes et Deum et Ecclesiam et Suam Majestatem, decipiunt: Deum, quia in utramque partem claudicant; Ecclesiam, quia a nostra se subduxerunt et cum alia non consentiunt; Suam Majestatem, quia utuntur gratia Diplomatis Suae Majestatis concessa Unitis, quum tamen non sint uniti. De quibus plura referet oretenus

Eminentiae Vrae. Nuncius noster brevi ad Suam Majestatem expediendus.

Praeterea non obesset, si Eminentia Vra. scriberet Domino Gubernatori, Dno. Nicolao Bethlen (illi enim agunt causam praementionati Circa), ut desistant a simili infestinatione Ecclesiae alias incursuri indignationem Caesareo-Regiam.

His divinae protectioni commendamus Eminentiam Vestram

Albae-Juliae 1700, die 26. Octobris

Eminentiae Vestrae

(L. S.) servi humillimi manebimus

(A. Pr. St.) Eppiscopus (sic) Valachorum ritus graeci Athanasius unitus cum totius (sic) Transylvanico.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ de popa Joanne Czirka.

Ad terminos praecedentis epistolae exigendus est libellus, quem Transilvaniae Gubernium, ex Calvinistis constans, Generali armorum Caesareorum per Transilvaniam Praefecto Rabutin Comiti de Bussi contra Athanasium obtulit anno 1700, tali de eo delata querela:

Cum singulari cordolio et respectuosa confidentia cogimur nos ex parte totius reformatae religionis in Transilvania Vestram Excellentiam requirere praesentiarum de duobus nostrae religionis et Patriae tranquillitatis maximis praejudiciis. Ante paucos dies quidam sacerdos Valachicus nomine Joannes Czirka, pastor Batizhaziensis accessit generalem nostrorum ministrorum synodum Szökölövársni congregatam, et vigore illius libertatis, quam Sacra Caesarea et Regia Majestas Dnus. Dnus. Noster Clementissimus, graecanicae sectae sacerdotibus concessit, cum quacunque ex quatuor receptis religionibus si quis illorum unire se velit, hoc illi liberum esto et illius religionis ecclesiasticorum libertatibus frui possit, hujus ergo Caesareo-Regiae benignissimae Resolutionis virtute ille se cum nostra religione univit et debitam protectionem a synodo ac nostro reformato Consistorio petivit, quod etiam ipsi jure dare cogimur Sed quid fit? Quam primum hoc Dominus Vladika Athanasius intellexit, statim illum captivavit et in durissimum ac plane inhumanum et ecclesiastico ordini incongruum carcerem, pedes nempe in ferreos compedes et collum in catenam ferream compingi curavit, quae quidem injuria toti nostrae religioni tanta est ac si aliquem

reformatum ministrum captivasset[1]). Simile etiam aliis in Comitatu Hunyadiensi nobis unitis sacardotibus Valachicis minatur vel jam fecit[2]), et quidem talia se assistente militia facere dicit. Itaque Vestram Excellentiam rogamus quam summa cum fiducia, dignetur mandatis efficacibus ipsum a talibus excessibus arcere et proxime istum captivatum sacerdotem curare per ipsum dimitti ... Metuimus ne inde maximae confusiones ac etiam praeter mentem ac voluntatem nostram tristes aliquae tragoediae nascantur. ...

Tordae
8. Julii 1700.
(B. U. B. pp. 65—66.)

Georgius Bánfi,
Nicolaus Bethlen,
Stephanus Naláczi.

Verum rei statum aliunde jam doctus, Comes breviter respondit, Causam sui fori amplius non esse; ad verba minacia autem animo ad periculum parato pauca haec animadvertit:

... Literarum tenorem minus consideratum admiranter intellexi; quum autem res ad Augustam Aulam foras delatae simul et nobis una perscriptae sint, neque opus est, neque decet aliquod a me responsum fieri, sed ab altioribus expectari; unde si ad me remitteretur negotium, Prologum tragoediae, cujus meminisse praetitulatis Dominationibus Vris. placuit, caperem in eo, qui tam periculosas (miror certe desuper, a prudentibus admodum viris, forsan haud satis pensitate subscriptas) cogitationes concepit et expressit. Nihil itaque reponere lubet, sed cupidus praestolor, Augusta quomodo Aula similes duriores, minaces et vitiosas omnino remonstrationes acceptabit.

Cibinii 14. Julii 1700.

(B. U. B. p. 67.) Rabutin.

---

[1]) Parallelae his sunt, literae ejusdem Gubernii ad ipsum Athanasium hungarice datae die 6. Julii 1700, quibus popae Czirka libertatem reddi jubet. Iis, quia jam notae ex Hintz (p. 98), hic describendis merito supersedere possumus.

[2]) Hurmuzaki sibi ipsi dissentit more suo (vide supra p. 175), dum haec contra sacerdotes Valachos Calvinistis unitos jam sub Theophilo facta comminiscitur pp. 27 — 28, paulo inferius vero sub Athanasio evenisse refert p. 52.

III.

Cujus (Cardinalis) industria Sacratissima Caesarea Majestas Clerum Nostrum novis privilegiis ac juribus ecclesiasticis recreavit. (Synod.)

Confirmatio Synodi.

A.

Caesareum Regiumque Diploma d. d. 16. Febr. 1699[1]).

Nos Leopoldus, Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniaeque etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchio Moraviae, Dux Lucemburgae, ac Superioris et Inferioris Silesiae, Würtembergae, et Thaecae, Princeps Sueviae, Comes Habspurgi, Tyrolis, Ferreti, Cyburgi et Goritiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit Universis, quod cum immunitas ecclesiastica, qua ecclesiae, ecclesiasticae personae, ac res ipsarum gaudent, jure pariter divino ac humano singulariter in Apostolico Nostro Regno Hungariae, ac Regnis Provinciisque eidem junctis ac annexis, gratiosis divorum Regum, praedecessorum videlicet nostrorum beatae recordationis, privilegiis, Regnique constitutionibus sancita sit, eamque a Caesarea Regiaque Majestate nostra (utpote quae specialem inter Reges christianos praerogativam Regis Apostolici obtinemus) asseri defendique condeceat; justum videri, ut quos eadem fides, et caritas in ejusdem Sanctae Ecclesiae Catholicae unitate conjunxit, ejusdemque Sanctae Matris obedientes filios eodem in gremio fovet, eodem denique sub capite, ejusdem corporis commembra vivificat, exindeque divini aeque ac humani favoris pariter reddit capaces, jure suo non destituantur. Cum autem nobis pro certo relatum sit, gentem

[1]) Editum a cl. D. Fiedler in *Actis Ac. lit. Vindobon.* = Sitzungsberichte = 1858, pp. 373—375.

Valachorum, Graecorum et Ruthenorum, quae hactenus Schismatis labe laborabat, aspirante divino lumine in variis Regnorum nostrorum Hungariae, Croatiae, Slavoniaeque partibus, uti et in Transilvania, partibusque eidem adjunctis, coepisse ad unionem et gremium Sanctae Romanae Ecclesiae redire, omniaque ea admittere, profiteri ac credere, quae Sancta Mater Ecclesia Romano-Catholica admittit, profitetur et credit, ac nominanter illa quatuor puncta, in quibus hactenus potissimum dissenserat. Primo, Romanum Pontificem esse caput universale totius per orbem diffusae Ecclesiae. Secundo, panem azymum sufficientem esse materiam coenae dominicae, seu Sacramenti Eucharistiae. Tertio, praeter coelum, sedem Beatorum, et infernum, carcerem damnatorum, tertium dari locum, in quo animae nondum expiatae detinentur et purificantur. Quarto, Spiritum sanctum, tertiam in Trinitate Personam, a Patre et Filio procedere. Nos igitur zelanti Regis Apostolici muneri respondere volentes ex Authoritatis nostrae Regiae plenitudine, per praesentes benigne declarare voluimus, quatenus graeci ritus Sacrae Romanae Ecclesiae Unitorum tum ecclesiae ipsae, tum ecclesiasticae personae, tum earum res in praedictis Hungariae, Croatiae, Slavoniaeque Regnis, uti et in Transilvania, partibusque eidem annexis eadem prorsus immunitate ecclesiastica gaudere debeant, qua ecclesiae, personaeque ecclesiasticae, et res fidelium Sacrae Romanae Ecclesiae latini ritus ex sacrorum canonum praescripto, et terrenorum principum consensu, indultis, et privilegiis effective perfrui, gaudereque dignoscuntur, Cujus intuitu Nos etiam ulterius sub gravi indignatione Nostra Regia, severe firmiterque mandamus, ut a praesentium infra declaranda publicatione nullus, cujuscunque status, authoritatis, dignitatis, et praerogativae potentiaeque fuerit, praedeclaratae huic graeci ritus Unitorum immunitati ecclesiasticae aperte vel occulte, ullo sub praetextu, vel etiam praetensi usus et consuetudinis, antequam unirentur, sub velamine, audeat contraire, nec sacerdotes Romanae Ecclesiae unitos jobbagyonum more

tractare, ad robotas, labores, et colonicales praestationes, etiam sub honorarii titulo cogere aut incarcerare, minus ob dictam Unionem persequi, loco, beneficio, aut parochia amovere praesumat, iisdem prorsus sub poenis, tum ab ecclesiastici, tum a saecularis fori judicibus, tum etiam si opus fuerit a Nostra Majestate infligendis, quas fidelium latini ritus immunitatem ecclesiasticam laedentes de jure et consuetudine incurrunt. Et hoc quidem universis fidelibus Nostris, Magnatibus, et Nobilibus, tum ecclesiastici, tum saecularis fori judicibus, et justitiariis cunctis denique praedictorum Regnorum uti et Transilvaniae Statibus et Ordinibus, aliisque quibuscunque subditis Nostris praesentium notitiam habituris, modernis et futuris, maxime vero Generalibus, locumtenentibus, aliisque quibuscunque Officialibus bellicis, ubicunque locorum existentibus, et extituris hisce praecipimus et mandamus, ut si toties nominati graeci ritus Uniti, in praedeclarata immunitate se laesos apud vos quaesti fuerint, vestrumque auxilium, et opem imploraverint, eisdem assistere, ac eos contra quosvis hujus privilegii impetitores tueri, protegere, ac defendere debeatis. Quae tandem praemissa omnia, ac juxta illa praesens etiam Caesareo-Regium Diploma, Mandatumque nostrum benignissime volumus et jubemus per supremos et Vice-Comites ac Judices Nobilium in universis Comitatibus Hungariae, Croatiae et Slavoniae ac etiam Transilvaniae Sedibusque Siculis pariter et Saxonicis per Supremos Capitaneos ac regios judices, in quibus graeci ritus Uniti degunt, tempore Congregationum Comitialium aut Sedium publicari, ut ad omnium, quorum oportet, notitiam valeat pervenire. Si vero quipiam ausu temerario his omnibus reluctantes apparerent, relationem Nobis superinde facere debeatis, quatenus si opus fuerit, tam evidenti malo, severiore etiam manu medela tempestive adhibeatur; secus itaque nullus fidelium nostrorum facere praesumat. Jubemus praeterea, ut harum transumptis, sive scriptis sive impressis, manu alicujus in authoritate ecclesiastica constituti vel Notarii publici subscripta eadem prorsus

fides tribuatur, ac si hae ipsae in originali exhibitae fuissent. Quas perlectas reddi semper volumus exhibenti. Harum nostrarum duplici secreto sigillo nostro quo ut Rex Hungariae utimur, impendenti communitarum vigore, et testimonio literarum. Datum per manus fidelis nostri, nobis sincere dilecti Reverendissimi in Christo Patris Domini Leopoldi Sanctae Romanae Ecclesiae Titulo Sancti Hieronymi Illyricorum Presbyteri Cardinalis a Kollonicz, Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis Archi-Episcopi, Locique ac Comitatus ejusdem supremi ac perpetui Comitis, Primatis Hungariae, Legati Nati, Summi et Secretarii Cancellarii, nec non Consiliarii Nostri intimi, in civitate nostra Vienna Austriae. Die decima sexta mensis Februarii Anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo nono. Regnorum nostrorum Romani XLII., Hungariae et reliquorum XLIV., Bohemiae vero anno quadragesimo tertio.

Leopoldus.

Leopoldus Cardinalis a Kollonicz,
Archi-Episcopus Strigoniensis.

(L. S.) Comes Samuel Kalnocky.

Copiam hanc cum suo originali per omnia consonam esse, attestor.

Viennae, 28. Februarii 1699.

Leopoldus Cardinalis a Kollonicz,
Archi-Episcopus Strigoniensis.

B.

Instructio de usu Caesarei Diplomatis a Statu catholico data Athanasio d. 29. Martii 1699.

Mint jó akaró uramnak stb. stb.	Dno.[1]) Benevolentissimo etc.
Akarám Kegyelmednek értésére adnom; már isten	Certiorem reddo Dominationem Vram., advenisse jam

[1]) Quum harum literarum versionem nullibi licuerit videre, eas lectori Hungaricarum literarum experti latine reddimus.

kegyelméből az Kegyelmetek iránt való ő felsége kegyelmes parancsolatja s decretuma lejött, Kgd azért bocsásson minden felé cursust s ezeket az dolgokat adja értésére az oláh papoknak.

1. Senki az oláh papok közzűl maga mellé se atyafiát, se mást senkit ne fogadjon olyan véggel, hogy az adózástól és egyéb terhviseléstűl megmentse, mert az meg nem engedtetik.

2. Egy oláh faluban több papot egynél, az nagyjában penig kettőnél nem engednek, hogy az adózástúl immunis legyen, mert efféle színű mesterséges adózástúl való megmenekedések nem engedtetnek meg.

3. Ha az oláh pap nem az ecclesia földén, hanem valamely dominus terrestrisén lakik, azzal a dominus terrestrissel tartozzék megalkunni, mert ajándékon más religion való papokat is senki maga földén lakni nem engedi.

4. Ha az oláh pap valamely dominus terrestris földében vet, az dézmát tartozik kiadni, mivel a catholicus papok is, ha valaki földében vetnek, dézmát adnak.

Dei gratia benignum Majestatis praeceptum Decretumque Dominationem Vram. spectans; quare Dominatio Vra. quae sequuntur, presbyteris Valachis intimare per literas velit:

1. Nemo presbyterorum Valachorum cognatum aut alium quemcunque eo fine in domum suam recipiat, ut eum immunem reddat a tributis aliisque oneribus, quum hoc non permittatur.

2. In nullo pago Valachico uno presbytero, in majoribus autem duobus plures immunes a tributis esse conceditur; nam talia astuta tributorum effugia non permittuntur.

3. Si presbyter Valachus non in fundo ecclesiae, sed terrestris cujusdam Domini habitat, pactum cum eodem Domino terrestri inire teneatur, quia nemo permittit etiam alius religionis presbyterum gratis habitare in agro proprio.

4. Si presbyter Valachus in agro alicujus Domini terrestris seminat, decimam tenetur dare, quum et presbyteri catholici, si in agro alicujus seminant, decimam solvere debeant.

5. Kegyelmed az oláh papoknak írja meg, tökéletlenségben ne találtassanak, hanem valaki ezzel az ő felségétől adatott szép privilegiummal akar élni, igazán uniálja magát az igaz romano-catholica religio-val, mert ha ravaszságban találtatnak, az ő felsége kemény animadversio-ját el nem kerülik. Kegyelmed azért ezeket így értvén, mindjárt mindenütt az oláh papoknak szépen punctatim adja értésekre, nehogy valamit ezekkel ellenkezőt cselekedvén, az eddig kezdett és végben vitt istenes jó munkát el ne rontsák.

Ezzel ajánlom isten oltalmába Kegyelmedet

Claudiopoli 29. Martii An. 1699.

(B. U. B. t. XXVI. p. 230.)

5. Scribat Dominatio Vra. presbyteris Valachis, oportere eos sincere agere, omnesque, qui insigni hoc Majestatis privilegio frui velint, vere se debere unire Romano-catholicae religioni; nam si quis in fraude deprehendatur, severam Majestatis animadversionem non evitabit. Quare Dominatio Vra. praesentibus sic intellectis, ea statim ubique cum presbyteris Valachis accurate punctatim communicare velit, ne contra horum tenorem agentes incoeptum jam opus Deo gratissimum disturbent.

Commendo Dominationem Vram. Divino praesidio.

Claudiopoli 29. Martii An. 1699.

C.

De Diplomate in Valachorum Synodo rite tradito.

1.

Literae commissariorum ad Card. a Kollonich.

Eminentissime Princeps, ac Domine, Domine Nobis Gratiosissime.

Ardentissimus Eminentiae Vestrae zelus, quo erga gloriam Divini Numinis fertur, flagrantissima pro animabus sollicitudo, qua erga omnes indefesse rapitur, animos nostros ad referendas immortales gratias animavit. Quis enim

ignorat, Gentem Valachorum, Graecorum ac Ruthenorum non tantum in visceribus Transilvaniae, sed etiam in partibus ei adjunctis degentem, in gremium Sanctae Matris Ecclesiae solertia, labore ac industria Eminentiae Vestrae receptam? Cui novum Suae Sacratissimae Majestatis Clementissimum Diploma adscribendum, quam pervigili Eminentiae Vestrae solertiae? Quod quum 24. mensis currentis in generali Synodo, ex commissione Eminentiae Vestrae porrexissemus, quanto illi perfusi sint solatio, pronius est cogitare quam explicare. Pro quo diu salvam ac incolumem Deus Ter Optimus, Maximus pro sua gloria, incremento Ecclesiae, animarum salute, ac nostro solatio conservet, animitus vovemus, nosque in ulteriorem gratiam recommendamus Eminentiae Vestrae

Albae-Juliae servi humillimi
28. Maji 1699. Comes Stephanus Apor m. pr.
(A. Pr. St.) P. Ladislaus Baranyi m. pr.

2.

Eorundem literae ad Caesarem.

Augustissime Imperator; Domine, Dne. nobis Clementissime.

Non sine speciali Numinis providentia id evenisse suspicimus, quod Sacratissimae Majestati Vestrae coelum ea reservavit, quae multi lapsis jam ante saeculis videre voluerunt et non viderunt, audire et non audierunt. Quod nimirum consilio et industria Sacratissimae Majestatis Vestrae uno eodemque tempore juratus Christiani nominis hostis a finibus Christianitatis propulsatus sit ac gens Valachorum, Graecorum ac Ruthenorum non tantum in visceribus Transilvaniae, sed etiam in partibus ei adjunctis (quae prius schismatis labe laborabat) ad unionem cum Sancta Romano-catholica Ecclesia redivit. Quibus quum Sacratissimae Majestatis Vestrae Clementissimum Diploma (in quo eorum sacerdotes jurium ecclesiasticorum participes reddit) 24. currentis in generali Synodo ex com-

missione Eminentissimi Principis Cardinalis porrexissemus, quanto fuerint perfusi solatio, pronius est cogitare quam explicare. Pro quo immortales Vestrae Sacratissimae Majestati referimus gratias, ac ut diu salvam ac incolumem pro gloria sua, incremento religionis Catholicae ac animarum salute Sacratissimam Majestatem Vestram Deus ter Optimus Maximus conservet, in coelis immarcescibilem tribuat coronam, ac Augustissimam domum novis incrementis adaugeat, animitus vovemus

Sacratissimae Majestatis Vestrae

Albae-Juliae 1699. humillimi ac fidelissimi subditi

31. Maji. Comes Stephanus Apor m. p.

P. Ladislaus Baranyi m. p.

(B. U. B.-Kpr. t. 40, p. 386.)

3.

Literae synodicae ad Caesarem.

Sacratissime Caesar! Domine, Domine Nobis Clementissime!

Accepimus Sacratissimae Majestatis Vestrae Clementissimum Diploma praesentatum 24. Mensis currentis in generali Synodo ab Illustrissimo Domino Comite Stephano Apor et Reverendo Patre Ladislao Baranyi, ecclesiae Romano-Catholicae Albae-Juliensis parocho, ex commissione Eminentissimi Principis Cardinalis a Kollonits, in quo clerum nostrum benignissime jurium ecclesiasticorum participem fecit. Pro quo immortales gratias Sacratissimae Majestati Vestrae referimus, in ulterioresque Caesareas gratias ac favores humillime recommendamus, manemusque

Sacratissimae Majestatis Vestrae

perpetuo adstricti, devinctissimi fidelissimique subditi

Albae-Juliae Athanasius Episcopus Ecclesiae

29. mensis Maji 1699. Unitae graeci ritus in Transilvania

(L. S.) partibusque ei adjunctis, et Clerus

(A. Pr. St.) Universus.

4.

Literae synodicae ad Card. a Kollonich.

Eminentissime Princeps ac Cardinalis!
Domine, Domine Nobis Gratiosissime!

Accepimus Clementissimum Suae Sacratissimae Majestatis Diploma labore ac industria Eminentiae Vestrae confectum, praesentatum 24. currentis in generali Synodo ab Illustrissimo Domino Comite Stephano Apor ac Reverendo Patre Ladislao Baranyi, quo quanto nos affecerit solatio explicare nequimus; pro quo immortales gratias Eminentiae Vestrae referimus, in ulterioresque gratias ac favores humillime recommendamus, manemusque

Eminentiae Vestrae

Albae-Juliae
29. mensis Maji 1699.
(L. S.)

perpetuo devincti servi
Athanasius Episcopus Ecclesiae Unitae graeci ritus in Transilvania partibusque ei adjectis, et Clerus Universus.

(A. Pr. St.)

IV.

De executione Caesareorum mandatorum.

1.

De publicatione Diplomatis in Regni comitiis legitime facta d. 8. Sept. 1699.

Literas praesentes Sacratissimae Suae Majestatis privilegiales tenore introscripto in Generalibus Dominorum Procerum, Comitum, Baronum, Magnatum et Nobilium caeterorumque Statuum et Ordinum trium nationum Regni Transilvaniae partiumque Hungariae eidem annexarum Comitiis ad diem 8. mensis Septembris anni praesentis 1699 nomine Suae Majestatis per Regium Transilvaniae

Gubernium in civitatem Albam-Juliam indictis et celebratis, lectae, publicatae et nemine contradicente extradatae per

Magistrum Joannem Sárosi,
alterum Suae Majestatis per Transilvaniam
Proto-Notarium[1]).

B.

De difficultatibus executionis Caesareorum mandatorum.

Binis literis decretalibus ad Gubernium Transilvaniae eodem anno datis d. d. 28. Februarii et 26. Augusti Imperator et negotium facessi Unitis vetabat et Diploma exacte servari jubebat. Verum executionis effugium quaerentibus adversariis Diplomatis, tot gratiis et immunitatibus pleni, graves ultro citroque scriptae sunt epistolae: quae quia sunt rerum plenae hic sistuntur.

1.

Epistolae Statuum et Gubernii Transilvaniae ad Card. a Kollonich.

Eminentissime ac Reverendissime Princeps, Domine nobis et Patrone Gratiose, et Colendissime.

Benignissimum Suae Majestatis Sacrmae. mandatum, Regio Suo in Transilvania Gubernio, die 26. Augusti datum, ratione sacerdotum Valachorum, humillime intelleximus, in quo puncto quae a nobis etiam cum pleno omnium nostri consensu acta sunt, ex informatione ejusdem Regii Suae Majestatis Gubernii, uberius Vestra Eminentia intelligere poterit. Quae a nobis cum pleno omnium sine exceptione quatuor receptarum religionum consensu tamquam patriae hujus saluberrima visa; ut etiam Vestra Eminentia approbare, et Suae etiam Majestati Sacratissimae ad approbandum recommendare dignetur, cum

[1]) Ex Caesareo Regioque secreto tabulario erutum documentum vulgavit cl. D. Fiedler, in *Actis* cit. p. 375.

omni demisso respectu rogamus. Et Eandem divinae tutelae commendantes manemus Ejusdem

Eminentiae Vestrae

demissi obsequentissimi servi

Datum Albae-Juliae in generali nostra Dieta die 3. Octobr. a. 1699.

Universi status et ordines trium nationum Transilvaniae et partium Hungariae eidem adnexarum (nomine Praesidentis).

(B. U. B. pp. 87—88.)

Eminentissime ac Reverendissime Princeps, ac Domine Domine nobis Gratiosissime!

Quandoquidem nuper accepimus benignissimum Suae Majestatis mandatum die 26. Augusti ratione sacerdotum Valachorum emanatum, mittimus Eminentiae Vestrae, pro demissa informatione omnia illa Acta, per quae obedientiam nostram erga benignissima Suae Majestatis mandata omni modo possibili praestare studuimus, tam nos Gubernium, quam D. D. Status, penes quae humili cum fiducia Vestram Eminentiam rogamus, dignetur illa tamquam unicum tam politicae, quam spiritualis quatuor in Transilvania receptarum religionum et totius Transilvanicae gentis tranquillitatis firmamentum gratiose approbare, ut quae omnium sine exceptione religionum communi consensu visa sunt patriae huic saluberrima. Quod uti speramus simul Eandem Eminentiam Vestram divinae tutelae commendamus, et manemus Ejusdem

Eminentiae Vestrae

Albae-Juliae 3. Octobr. a. 1699.

demissi obsequentissimi servi Regium Transilvaniae Gubernium

Comes Georgius Bánffi.
Comes Nicolaus de Bethlen.
Ludovicus Naláczi.

(B. U. B. pp. 89—90.)

Resolutio Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis de sacerdotibus Valachis data 14. Aprilis anni 1698 et postea 26. Augusti anni 1699 iterata.

Qui ex sacerdotibus graeci ritus Valachus, edita professione ad observantiam ritus graeci, apud Catholicos cum agnitione Summi Pontificis se declaraverit, gaudebit privilegiis sacerdotum catholicorum; qui vero ex iisdem ritus graeci sacerdotibus dictam professionem sibi faciendam non putaverit, vel etiam uni ex aliis receptis religionibus se univerit, aut etiam in suo religionis statu, quo nunc est, permanendum sibi duxerit, gaudebit illius religionis privilegiis, ad quam se declaraverit, aut etiam in suo statu religionis eo jure, quo nunc habetur, porro habebitur (B. U. B. p. 91).

Conditiones Unionis sacerdotum Valachorum Transilvanicorum cum Ecclesia Romano-catholica ex Diplomate Suae Majestatis Sacratissimae eisdem sacerdotibus Valachis die 16. Mensis Februarii 1699 dato excerptae.

1. Romanum Pontificem esse caput universale totius per orbem diffusae Ecclesiae.
2. Panem azymum sufficientem esse materiam Coenae dominicae seu sacramenti Eucharistiae.
3. Praeter coelum, sedem beatorum, et infernum, carcerem damnatorum, tertium dari locum, in quo animae nondum expiatae detinentur et purificantur.
4. Spiritum sanctum, tertiam in Trinitate personam, a Patre et Filio procedere (B. U. B. pp. 91—92).

Resolutio Regii Gubernii Transilvanici

de negotio sacerdotum Valachorum a D. D. Statibus, et ordinibus trium nationum Regni Transilvaniae etiam approbata cum pleno consensu omnium etiam Catholicorum[1]).

1. In hoc regno Transilvaniae, in pagis grandioribus, et vel maxime populosis etiam, duo sacerdotes Valachi,

[1]) Textum hungaricum ex A. E. Tr. erutum vulgavimus in Lacensi Conciliorum Coll., t. 6, pp. 977—978. Latinam versionem exhibet Hintz, pp. 95—97; sed sine Resolutione Cardinalis.

in minoribus vero tantum unus etiam par est ministerio suo in templis exercendo; oportet ergo, ne debito plures habeantur.

2. Ne liceat Episcopo illorum, per abusum subjecta minus capacia in sacerdotes consecrare, quin imo pro pecunia id facere, omnino non sit licitum[1]; sed qui congrue examinatus, illius officii capax et aptus judicabitur, talem dumtaxat debeat consecrare. Illud examen autem instituatur non coram sacerdotibus Valachis tantum, verum, cui se ex religionibus sacerdotes Valachi univerint, ex illius religionis sacerdotibus vel pastoribus etiam sunt accersendi et adhibendi ad tale Examen, quos nimirum illius religionis ecclesia vel Episcopus denominabit et exmittet, sed neque ita tamen numerus sacerdotum supra necessitatem erit multiplicandus.
3. Quamobrem quicunque in numerum sacerdotum vult recipi, quoniam ipsi nunc nullam prorsus realem scholam habent, studeat et discat in schola ejusdem religionis, cum qua se univerit, alias ad sacerdotium non assumatur.
4. Qui vero in ecclesiae ministerio actu non funguntur, illi sacerdotes si sint personae libertate gaudentes, et si proprias possessiones non habent quas absque injuria Dominorum terrestrium incolere possint, usque dum continget parochiam aliquam vacare, maneant in monasterio, non vero in pagis.
5. In universum quemadmodum sacerdotes vel pastores alii etiam cujuscunque alterius religionis fuerint, si quas colunt terras, praeter illas, quae praecise ad domum parochialem pertinent, illarum decimas Dominis terrestribus praestare tenentur, nisi Domini terrestres ipsis condonaverint.

---

[1]) In querelas ad Aulam Viennensem contra Athanasium delatas praeter alia et hoc Resolutionis punctum transiisse, processus informativus paulo inferius docebit pp. 259—260.

Ita etiam, si quas terras, vel alias quovis nominis vocabulo vocitatas haereditates possident, praeter illas, quae ad domum parochialem pertinent, de talibus solita tributa, et quaelibet onera supportare tenentur. Ita etiam sacerdotes Valachi libertatem sibi majorem praetendere nequeunt; quandoquidem nec ipsa Sua Majestas Sacratissima majorem ipsis indulsit libertatem, tam ratione decimarum, quam aliorum quorumlibet negotiorum, quam secundum leges patriae habent ordines ecclesiastici aliarum religionum, cum quarum hac vel illa se univerint.

6. Quoniam neque saecularibus licitum est, verbera cuipiam infligere, et suam unusquisque habet pro quantitate et qualitate delicti poenam, forum et processum in legibus et consuetudinibus patriis: ita etiam habet patria leges de excessibus ordinum ecclesiasticorum etiam factas; ideo sacerdos Valachus, cum qua religione se univerit, quomodo, et ubi, contra talem illius religionis sacerdotem excessum aliquem patrantem proceditur, ita etiam contra sacerdotem Valachum similiter procedatur uti videtur *Approb. Part. 1. Tit. 5. Articulus 5.* Qui vero sacerdotes cum nulla ex religionibus se ipsos univerint, sed in priori statu permanendum sibi duxerint, antiquus erga tales processus observetur.

7. Ratione excommunicationum etiam, admonebitur Episcopus Valachorum, ut similibus qui referuntur excessibus abstineat imposterum, nec ipsis sacerdotibus talia permittat, sed cum qua religione se univerint, prout illa religio in excommunicationibus procedere solet, ita sacerdotes Valachi etiam eo modo procedant.

Haec omnia superius posita, ex Hungarico in Valachicum translata, et per delegatos ex quatuor religionibus, nimirum Comitem Laurentium Pekri religione Catholicum, Baronem Joannem Kemény Reformatum, Joannem Sachs Consulem Cibiniensem Lutheranum et Nicolaum Horváth Unitarium, ipsis sacerdotibus Valachis oblata, Albae-Juliae

26. die Septembris, anno 1699, hac ad ipsos sacerdotes per eosdem Delegatos data instructione: Ut nimirum accipiant copias praemissas ad omnes districtus vel ecclesias, et ibi communicent, tam inter se, quam cum suis auditoribus et maturo tandem consilio se resolvant, deputatis in hunc finem propediem ad singulos districtus exmittendis. Et qui deputati erunt quatuor saeculares probi viri, et quatuor pariter ecclesiastici, ex quatuor receptis religionibus, qui 8 deputati, Resolutionem illorum in scripto authentico deponent Gubernio, et per illud Suae Majestati Caesareo-Regiae etiam referendam.

Ut ita omnis in hoc puncto, tam inter Status, quam religiones diffidentiae, et variarum etiam ad Aulam informationum, denique totius controversiae finis sit, neque ipsi sacerdotes et gens Valachorum in suo religionis statu fluctuet. Datum ex Regio Transilvaniae Gubernio, Albae-Juliae die dicta 26. Septembris anno 1699.

Extradata per

(B. U. B. pp. 92—96.) Ludovicum Naláczi, secretar.

2.

Resolutio Cardinalis a Kollonich.

Quum Regium Gubernium Transilvanicum, uti et universi Status et ordines trium nationum Transilvaniae, et partium Hungariae eidem annexarum ex generali eorum Diaeta Albae-Juliae celebrata nos die tertia Octobris anni proxime praeterlapsi requisiverint, ut Valachis sacerdotibus, qui se cum orthodoxa Ecclesia Romana univerunt, vel imposterum unient, ordinem quendam statueremus, et, quae in dicta Diaeta statuenda visa sunt regnicolis, respective confirmaremus: Nos proinde pro Primatiali nostra, et Legati nati authoritate, ac respective etiam Archiepiscopali jurisdictione, cui ecclesiarum Dei ecclesiasticorumque virorum per Hungariam et Transilvaniam directio et regimen competit, sequentia in Domino constituimus, ordinamus, et respective confirmamus.

Primo. Quum in pagis praesertim minoribus non sit necessitas plurium Valachorum graeci ritus sacerdotum pro ministerio suo in templis exercendo, ii imposterum absque necessitate, vel utilitate non multiplicabuntur; si tamen actu jam sint plures uniti sacerdotes, permitti debebunt gaudere privilegio pari, ac gaudent alii catholicae religionis sacerdotes.

Secundo. Ne subjecta minus capacia in sacerdotes imposterum consecrentur, qui posthac in graeci ritus sacerdotem consecrari volet, examinari prius non solum a Valachis sacerdotibus intelligentioribus, sed et a Latinis per Vicarium generalem designandis, debebit[1]).

Tertio. Valachorum filii jam actu complures scholas Romano-catholicas frequentant, utque plures iis admoveantur, laborabimus; e quibus successu temporum sperari poterunt magis eruditi Valachorum sacerdotes.

Quarto. Graeci ritus sacerdotes praedicti, licet ecclesiae ministerio actuali non fungantur, ad monasteria tamen ineunda cogi nullatenus possunt, tum quia cum uxoribus et prolibus monasterium subire non possent, licet vellent; tum quia ob unionem cum Ecclesia Romana initam favorem eos potius, quam gravamen experiri vult Augustissimus, quos in specialem suam protectionem recepit.

Quinto. Quod terras et fundos non Ecclesiae, sed privatis Dominis terrestribus addictos attinet, ratione talium Valachi idem, quod in pari casu Romani ritus sacerdotes praestant, praestare sint obligati, salva utrorumque personali immunitate.

Sexto. Si sacerdotem Valachum, quod humanum est, aliquid delinquere contigerit, eo ritu et modo poenam feret, quo solet Catholica Romana Ecclesia suos, ubi opus est, punire.

---

[1]) Cardinalis tantum de Unitis cum Ecclesia catholica respondit, quod merito censeret, nihil ad se pertinere quidpiam de iis statuere, qui se aliis religionibus uniissent.

Septimo. In excommunicationibus per Valachos, si quando hae infligendae viderentur, ferendis pariter ad normam Romano-catholicae Ecclesiae procedetur: sicque tolletur, si quis forte hactenus excessus irrepsisset.

Datum Viennae Austriae 7. Februarii 1700.

(B. U. P. pp. 103—104.)

3.

De inquisitoria commissione inter Valachos circummittenda.

Quum Athanasius multo ante jam de intentione Gubernii publicam illam inquisitionem instituendi audivisset intellexissetque, id per eam spectari, ut Valachi ita singulatim ad quaestionem vocati terrerentur, ne libere se catholicae Ecclesiae adjungerent, Synodum generalem in Septembrem convocavit, qua malo unitis viribus occurreretur, semel atque iterum solemniter exhibita contradictione: prima vice statim ipso die, quo Resolutio Gubernii traderetur; deinde etiam in fine Synodi, antequam conventus solveretur (Missionis castrensis An. 1799).

Prima protestatio d. d. 26. Sept. 1699.

Nos infra scripti Ecclesiae Romano-catholicae uniti ritus graeci Episcopus et archidiaconi, ad synodum generalem sub diaeta ad 8. Septembris Albam-Juliam indicata damus in memoriam omnibus quibus expedit universis, potissimum vero inclyto Regio Gubernio et Statibus Transilvaniae nunc existentibus et in futurum extituris, quod nos in hoc et praeterito anno, juxta quatuor puncta in Clementissimo Suae Majestatis Diplomate contenta, propter nullum alium respectum (etsi multi calumniose in sinistram torqueant partem), sed ob solum amorem religionis vere ac unice, salvifice, sponte, libere et sine ullo respectu humano, univerimus in eademque Unione juxta praefata puncta volumus manere eamque servare. Et quamvis ex certissima relatione ad magni animi dolorem perceperimus, multos extitisse Unionis nostrae hostes, qui injuriose accusaverint nos, quasi Augustissimum Imperatorem Dominum Nostrum Clementissimum fraudulenter subdoleque decepissemus, Excelsam pariter Aulam a nobis inique traductam

ac Eminentissimum Cardinalem per nos circumventum[1]): ob has causas et multas alias rationes, nostro et omnium qui adsumus et absentium fratrum nostrorum nomine solemniter protestamur, et tanquam injuriosis accusationibus contradicimus. Porro ad majorem firmitatem hoc negotio declarandam addimus, quacunque experientia id intendat seu inclytum Gubernium Regium, seu Status Regii Transilvaniae per quoscunque commissarios ac exploratores cujuscunque tandem religionis receptae in Transilvania resistere, inquirere, impedire, investigare, aperte vel occulte, quid demum in contrarium accideret, retractamus, annullamus, cassamus, prouti vigore praesentium de omnibus in contrarium facientibus contradicimus.

Dabamus Albae-Juliae 26. Sept. 1699

(B. U. B. pp. 79—80.) Athanasius Episcopus Unitus.

Altera protestatio d. d. 30. Sept. 1699.

Nos infrascripti Ecclesiae Romano-catholicae Uniti Ritus graeci Episcopus et archidiaconi memoriae commendamus tenore praesentium, quibus expedit universis, praecipue vero inclyto Transilvaniae Gubernio Statibusque ejusdem Regni nunc existentibus et post extituris, quod Nos sponte, libere ac sincere amplexati simus Suae Sacratissimae Majestatis Decretum Anno 1698 die 14. Aprilis emanatum, necnon ejusdem Sacratissimae Majestatis benignissimum Diploma anno currenti die 16. m. Februarii expeditum, pariter alterum Ejusdem Caesareae ac Regiae Majestatis novum Decretum hoc eodem anno dieque 28. mensis Februarii inclyto Gubernio transmissum; quia vero nomine Regii Gubernii, ac inclytorum Statuum ejusdem Sacratissimae Majestatis Decreti anatomia ac articuli ad nos missi (sunt), qui non tantum Suae Majestatis Decretum feriunt, sed etiam libertatem religionis catholicae

[1]) Referuntur ista ad accusationes a Nagyszeghio aliisque Unionis adversariis contra Athanasium adornatas, de quibus mox aget processus informativus in Causa confirmationis ejusdem Athanasii instituendus pp. 261—262.

ejusdemque commembrorum prostituunt ac conculcant, nos in omnibus iisdem solemniter contradicimus, nec ullos inquisitores ac exploratores agnoscimus, ac admittimus nisi a Sua Sacratissima Majestate tanquam Rege Apostolico et Eminentissimo Cardinali Archiepiscopo Strigoniensi, Primate Hungariae ac Summo in Ditionibus Hungariae subjectis Pastore exmittantur, quos summa cum reverentia ac sinceritate non tantum agnoscimus, sed etiam admittemus et amplectemur. Protestamur insuper etiam juramento de hoc emisso, nos nolle ab Unione Romano-catholicae Ecclesiae recedere, nec ulli religioni Romano-catholicae adversanti adhaerere. In cujus majus robur ac firmamentum sigillum Synodi generalis apprimimus

Albae-Juliae 1699. Die 30. mensis Septembris.

(L. S.) Nos cum tota Synodo Valachorum
(B. U. B. pp. 81—82.) in Transilvania.

4.

Literae deprecatoriae cleri Romano-catholici Transilvaniae ad Gubernium.

Inclytum Transilvaniae Regium Gubernium.
Humillima servitia nostra et preces.

Postquam Reverendissimus Dominus noster Vicarius Generalis Transilvaniae mandatum sive commissionem inclyti Transilvaniae Regii Gubernii demisse ac reverenter de Unione Valachorum juxta Resolutionem Augustissimae Caesareæ Regiaeque Majestatis emanatum, iteratumque accepisset, ut videlicet secundum ordinem processuum dispositorum ab eodem Regio Gubernio et ille ordinaret ex Nobis aliquot Reverendos Dominos parochos, qui se ad id ordinatis ex quatuor Religionibus vulgo receptis D. D. Nobilibus et pastoribus eorundem adjungerent, die statim 23. praesentis mensis Octobris congregatis nobis omnibus in Csik Somblyó propositisque Regii Transilvaniae Gubernii postulatis et punctis iisque humiliter auditis, et

ruminatis nos ad id opus sufferendum omnino inhabiles judicavimus.

Ideoque inclytum Transilvaniae Regium Gubernium tempestive humiliter requirendum duximus: quatenus hoc in negotio excusati habeamur ex his infra subjectis iisque justis rationibus:

1. Ob ignorantiam idiomatis linguae Valachicae, quod summe necessarium videtur ad perscrutandam ipsorum voluntatem; quomodo enim quispiam aliquid subscribet conscientiose, quod ignorat?
2. Nos omnes sumus obligati ex justitia curae animarum (tamquam parochi) nobis commissarum et ita pauci ob defectum sacerdotum catholicorum, ut aliqui nostrum duas tresve parochias, quamvis tenues, administrare cogamur, ideoque exesse ex parochia nullo modo possumus.
3. Quum ab Eminentissimo et Illustrissimis ac Reverendissimis D. D. nostris Superioribus Archiepiscopo videlicet, et Episcopo Transilvaniae super hoc non habeamus speciale mandatum, aut facultatem, nos sine scitu eorundem ad negotia Regni immiscere omnino non audemus, maxime quum aliunde hoc negotium perfacile absque nobis perfici queat, testante Scriptura: in ore duorum aut trium testium stet veritas.
4. Quum vero prohibeatur in instructione processuum, ne verbum quidem *suasorium, instructorium* aut *monitorium* examinandis praesertim tam rudibus populis de Unione proferendum, sed tantum *nude* et *frigide* proponendum negotium Unionis[1]) (quod non est Apo-

[1]) Citatae instructionis §. 4. haec habet: Mind ó Kegyelmetek közönségesen, mind akár melyik Kegyelmetek közül, mind a becsületes papi rendek a kik ó Kegyelmetekkel lesznek eltávoztassák, hogy sem ott, mikor szemben lesznek az oláh papokkal és hallgatókkal, sem annál inkább in privato és titkon fenyegetőzésekkel, disputatiokkal, intésekkel, persuasiokkal, édesgetésekkel vagy egyéb akár minemü mesterségekkel ne igyekezzenek egyik is az oláhokat Religiójával valami állásra vonni és inducálni, hanem mint felyebb is meg van irva, csak szépcsendesen nude és frigide olvassák el előttök, és a mire resolvalják magokat irják fel (B. U. B. p. 112).

stolicum) Isai. 56: Ne canes muti non valentes latrare appellemur, qui populum instruere eidemque viam salutis demonstrare clamando, suadendo, instruendo, urgendo, obsecrando, monendo, etc. obligamur juxta illud Isai. 58: *clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam.*

Habemus et alias graves rationes, quibus dignissimas aures inclyti Transilvaniae Regii Gubernii onerare nolumus, sed humiliter instamus, ut intellectis his rationibus ab hoc gravamine absolutos nos habere et excusatos clementer velint, ut et nos tanto liberius pro eodem inclyto Transilvaniae Regio Gubernio Deum ter Optimum Maximum exorare valeamus. Sic voventes: manemus ejusdem inclyti Transilvaniae Regii Gubernii humillimi Capellani. Datum in communi Congregatione nostra Csik Somblyó die 23. mensis Octobris 1699.

Bartholomaeus Szebelebi Vicarius Generalis Transilvaniae.

Petrus Kari Archidiaconus supremus Csik Gyergyó et Kasson.

Stephanus Szászfalvi Archidiaconus trium sedium et reliqui Archidiaconi cum toto Clero.

(B. U. B. pp. 123—124.)

IV.

De novis conatibus heterodoxorum ad Unionem evertendam, ac de consilio Athanasii iter Viennense arripiendi.

Irritati hac Valachorum constantia contumelias, vexationes et inimicitias heterodoxi augebant in dies: hortatu latentis post siparium Nicolai Bethlen, qui adversus Athanasium ideo vel maxime odium simultatemque susceperat, quod quum is se patrocinante ad infulas esset evectus (pp. 181 et 194), vix metropolita factus, relictis Calvinianis,

aperte Catholicis accessisset. Machinationis conjurationisque socios Bethlen, praeter alios, habuit Joannem Czirka (pp. 217—220) et Gabrielem Nagyszeghy, quibus se mox adjunxerunt mercatores graeci Coronae degentes, a Dositheo Hierosolymitano atque a Bucharestensibus ad seditionem excitati. Contra violentos hos incursus imploraverat quidem Athanasius opem Cardinalis a Kollonich (heic p. 212); verum quod ante obtentam Caesaream confirmationem nondum esset a Transilvaniae magistratibus in sua dignitate agnitus atque admissus (cfr. supra pp. 169—170), ejusmodi recursus ei parum auxilii ac defensionis tulit. Collatis propterea cum Baranyio consiliis ad eam sententiam descendit, ut confirmationis suae accelerationem omni, qua posset, ratione urgeret atque ad hunc finem iter Viennense, quod jam annis superioribus cogitarat, prima data opportunitate arriperet: suam et s. Unionis Causam ipso Caesare coram acturus, coeptisque firmamentum ac perpetuitatem praesens daturus et capturus. — Sed quae instinctu Dositheі aliorumque potentum excitatae erant turbae, prius videbantur synodaliter sedandae, quo antistes crimina in ipsum malitiose ficta atque ad Augustissimam Aulam falso delata re et facto in antecessum refutaret. (Miss. Dac. an. 1700. jct. H. R. AJ.)

V.

Synodus ἐνωτική an. 1700.

A.

Praevia notitia historica ex Actis Concilii Provincialis Albae-Juliensis an. 1872.

Decretum dogmaticum s. Unionis ab oecumenica Synodo Florentina an. 1439 assidentibus quoque repraesentantibus ecclesiae Rumenorum subscriptum receptumque fuit[1]). — Gravissimi muneris partes, unicuique christiano incumbentes, Conciliorum oecumenicorum definitionibus semet submittendi iisque obediendi, obiverunt majores nostri, quum

[1]) Cfr. subscriptiones positas supra p. 149.

circa finem saeculi 17., remittentibus aliquantulum acerbis ecclesiae Romanicae in Transilvania adversitatibus, illico de resuscitanda Unione ecclesiastica Florentiae peracta strenue cogitaverunt. — Quem in finem 4. Septembris 1700 universus clerus ecclesiae Romanicae ex Transilvania partibusque adnexis, praeside Athanasio I. metropolita in Synodo majori Alba-Juliae congregatus Unionem cum Ecclesia catholica recepit hanc declarationem emittens: *Considerata* etc. (pp. 8—10).

B.

Res in Synodo agitandae.

1. Decretum Unionis superioribus annis conceptum, probatum ac defensum.
2. Reformatio disciplinae ecclesiasticae.
3. Iter Viennense metropolitae.

C.

Acta et Decreta de s. Unione[1]).

Archiepiscopus Athanasius post emanatum hoc Regium Decretum sequenti anno 1700 Synodum generalem totius ecclesiae Transilvano-Valachicae et partium eidem annexarum Albae-Juliae in monasterio ss. Trinitatis pro die 4. mensis Septembris indicit, in qua primo et ante omnia rem Unionis ecclesiae suae denuo proponit, ejusdemque utilitatem multis argumentis probat. Cleri major pars faciles praebet aures, saeculares vero terrae Fogaras Barones, seu Nobiles promptum suum animum ad suscipiendam s. Unionem declarant[2]). Ex comitatu vero Hunyad et sedibus Coronensi et Cibiniensi, utpote inter Reformatos et Lutheranos habitantes, ad amplectendam s. Unionem difficilius persuasi sunt[3]), at tandem cuncti sub-

[1]) Eruta sunt ex codice msc. A. E. Tr., cujus authentiam declaravimus supra p. 165.

[2]) Quod in margine postea fuit ad h. l. notatum: *idcirco episcopatus denominationem tam propterea, quam quod nobiliores Valachicae familiae ibi plures reperiantur*, id errore librarii Acta A. E. Tr. describentis in ipsum textum nonnullorum exemplarium irrepsit. Cfr. *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1880, p. 750.

[3]) De difficultatibus Coronensium haec referunt Annales ad an. 1699: Missionarii Dacici strenue egere Coronae, ut, reconciliato superiore

scripserunt s. Unioni cum Romana Ecclesia, Archiepiscopus et quilibet archidiaconus cum jurato suo et duobus commisariis presbyteris districtualibus, et tribus de omni pago deputatis saecularibus, nomine totius districtus, ita ut 200 hominum millia fuerint, qui Unionem amplexi sunt. Die altero universi qui aderant, Archiepiscopus et archidiaconi nomine suo, totius cleri et populi s. Unioni cum Romana Ecclesia nomine totius ecclesiae et nationis Valachicae subscribunt, quatuor illa puncta recipiunt, ita tamen, ut in ritu et disciplina graecae orientalis ecclesiae quoad caetera maneant, exceptis iis dumtaxat, quae orthodoxae ac catholicae fidei, bonisque moribus contraria reperirentur.

Instrumentum Unionis Valachicae cum Romana Ecclesia ita habet:

Noi suptinsemnatii, episcopulu, protopopii sî totu clerulu baserecei romanesci dein Transilvani'a sî dein pártile unite cu dins'a facemu cunoscutu prein acést'a toturoru celoru ce se cuvene, sî mai alesu ordiniloru tierei Transilvaniei; Cà considerandu nestatornici'a vietii omenesci sî nemorirea sufletului (de care trebue se avemu cea mai mare grige

Nos infrascripti ecclesiae Valachicae in Transilvania partibusque ei annexis Episcopus, archidiaconi ac clerus universus memoriae commendamus tenore praesentium, quibus expedit universis, maxime inclytis Regni Transilvaniae statibus, considerata tum fluxa humanae vitae instabilitate, tum etiam animae (cujus in omnibus potior cura habenda) immor-

anno cum Romana Ecclesia Reverendissimo Domino Valachorum episcopo cleroque suo universo, et caetera hic plebs schisma abjuraret; sed remoram injicit metus offendendi Valachiae Principis ab Unione catholica alieni, cui per commercia cogitur convivere. Interea uno quasi ore pronuntiavit populus, quod si Caesareo beneplacito Transilvaniae foret statibus incorporandus, se nec Lutheranae, nec Calvinianae, nec Arianae sectae conjunctum iri, sed unam Ecclesiam Romano-catholicam secuturum. Suffecerit pro rei catholicae olim, favente coelo, ampliandae primordiis pia voluntas; neque enim levis est pars coepti, voluisse, quando ipsum opus haud invitum sequitur, quo sincera praecesserit affectus inclinatio.

dein tóte,) amu inchiaiatu liberi sî de buna voia dein indemnulu lui Ddieu unirea cu baserec'a romano-catolica, sî ne declaràmu prein acést'a commembrii ai S. Matre basereci romano-catolice, primindu, marturisindu sî crediendu tóte cele ce primesce, marturisesce sî crede ace'a, mai vertosu acele patru punte, in care ne pareámu panà acumu a fí desbinati, care ni se propunu sî prein gratiosulu decretu sî prein diplom'a Maiestàtii sale imperiali, sî prein a eminentissimului Archiepiscopu, dein care causa vremu cà sî noi se ne bucuràmu de totu acele derepturi sî privilegia, de cari se bucura preutii acelei-asi sante Matre basereci dupa santele canone, sî dupa legile fostiloru regi ai Ungariei, asiá sî noi dupa prenumitulu decretu alu Maiestàtii sale imperiali regali sî a eminentissimului Archiepiscopu, se ne bucuràmu de acum in a-ante cá commembri ai acelei-asi basereci. Intru mai mare credentia sî taría a acestoru-a amu intaritu acestu manifestu alu nostru cu subscriptiunea manei nostre sî

talitate libere ac sponte, impulsuque Divini Numinis cum Ecclesia Romano-catholica unionem inivimus. Ejusdem S. Matris Romano-catholicae Ecclesiae commembra Nos tenore praesentium declaramus, omnia admittentes, profitentes ac credentes, quae illa admittit, profitetur ac credit, praesertim vero illa quatuor Puncta, in quibus hactenus dissentire videbamur, quae etiam in Clementissimo Decreto ac Diplomate Suae Sacratissimae Majestatis ac Eminentissimi Archiepiscopi Nobis insinuantur. Quapropter iisdem prorsus juribus ac privilegiis, quibus ejusdem S. Matris Ecclesiae presbyteri ex Indulto sacrorum canonum, necnon Divorum quondam Regni Hungariae Regum utuntur, Nos quoque juxta praenominatum Suae Sacratissimae Caesareae Regiaeque Majestatis Decretum, necnon Eminentissimi Archiepiscopi amodo et deinceps, uti ejusdem commembra, frui ac gaudere volumus. In cujus majorem fidem ac robur praesens manifestum Nostrum propriae manus syngrapha, nec non sigillis tam

cu sigilulu santului monasteriu dein Alb'a Julia sî cu sigilele proprie usuali.

Alb'a Julia in 5 Septembre, anulu 1700.

Monasterii Nostri Albensis, quam propriis usualibus communimus.

Albae - Juliae 1700 Die 5. Septembris.

Archiepiscopus Athanasius.

Archidiaconi cum sacerdotibus		Archidiaconi cum sacerdotibus	
Daniel ex Ilia	cum 20	Constantinus ex Szokucz	cum 28
Theodorus ex Koros	„ 20	Machabeus ex Nimicza	„ 25
Gabriel ex Bistra	„ 15	Joannes ex Kinesd	„ 40
Thomas ex Vincz	„ 24	Matthaeus ex Lápos	„ 27
Joannes ex Hunyad	„ 50	Theodorus ex Lemény	„ 36
Georgius ex Háczeg	„ 35	Theodorus ex Riusor	„ 45
Nicolaus ex Szászsebes	„ 35	Simeon ex J Szarvad	„ 10
Petrus ex Dalya	„ 30	Andreas ex Somlyó	„ 24
Basilius ex Örményszéke	„ 39	Simeon ex Ilyésfalva	„ 40
Sabbas ex Szelistye	„ 15	Demetrius ex Bakai	„ 37
Petrus ex Cibinio	„ 33	Michael ex Kalota	„ 30
Maximus ex Frek	„ 21	Páscul ex Thorda	„ 28
Stanil ex Vistye	„ 46	Joannes ex Diomal	„ 45
Rádu ex Berivoj	„ 56	Constantinus ex Haporta	„ 24
Kristye ex Háromszék	„ 13	Joannes ex Szengyel	„ 45
Basilius ex Kálbor	„ 35	Joannes ex Szakál	„ 26
Idomir ex Bargis	„ 9	Simeon ex Szilvás	„ 26
Basilius ex Brassov	„ 25	David ex Ujfalva	„ 46
Georgius ex Ohaba	„ 40	Stephanus ex Szent Mihály	„ 25
Basilius ex Szupedure	„ 26	Basilius ex Szintul	„ 7
Joannes ex Lopánd	„ 16	Iván ex Lázár	„ 15
Constantinus ex Vidraszék	„ 9	Petrus ex Alba-Julia	„ 22
Petrus ex Gyógis	„ 27	Gabriel ex Szaváros	„ 40
Adam ex Szászváros	„ 25	Adam ex Kudsir	„ 24
Joannes ex Kalian	„ 30	Gregorius ex Bity	„ 35
Rádul ex Kolun	„ 40		

Archidiaconi ex Máramoros:

Archidiaconus Ilias ex Szoldobis cum 9 sacerdotibus.
„ Lukács ex Szelis „ 9 „
„ Basilius ex Komlis „ 41 „

Universim: archidiaconi 54 cum sacerdotibus 1563.

C.

Canones disciplinares in Synodo conditi.

Semitam sibi ad perfectiorem reformationem morum facturus metropolita in praesenti Synodo 28 canones de praecipuis quibusdam externae disciplinae capitibus edidit, quos hic ex *Magazin. istor.* t. 3, pp. 312 seqq. sistimus cum versione latina citati codicis msc. A. E. Tr. — Germanis innotuere ex ea, quam p. 170 adduximus, versione *historiae eccl.* antistitis Andreae Schaguna, pp. 98—102.

Noi Vladic'a Athanasie am aretatu poht'a noastra càtra s. soboru cu aceste poncturi. Sî poruncimu foarte tare in totu loculu, in varmeghii, in scaune, in partium; protopopiloru, preotiloru, mirénioru, carii suntu romani, greci, serbi, ce suntu aici in tiar'a ce se chiama Transilvanie: — Poht'a Vladichei.

1. Candu va renduí Vladic'a sî cu Titorii, carii voru fí jurati langa Vladic'a, dî de Seboru de toti protopopii tierei; atunci totu protopopulu cu 2 preoti betrani se se afle la dîo'a cia numita a Soborului; sî se-i dé totu pop'a de chieltuiala 2 duce protopopului; iar' care n'are dá, protopopulu impreuna cu acei doi betrani se-lu traga; iar' protopopulu de nu s'are gasí la dî, se fie lipsitu de deregutoría sî globitu cu 66 de florinti.

2. Diacii, carii voru vré se se preotiésca in a-ante se mérga la protopopu se-si cée carte, sî cu carte dela adeveratú duchovnicu; sî se scie Psaltiri'a de intielesu, sî glasurile sî tote tainele beséricii; sî panà nu va fí la Mitropolíe 40 de díle, panà atunci Vla-

Nos Archiepiscopus Athanasius coram s. Synodo manifestam facimus voluntatem nostram, et stricte praecipimus ubique in comitatibus et sedibus in partibus, sacerdotibus, saecularibus, Valachis, Graecis, Rascianis in regno Transilvaniae existentibus, ut sequentia puncta observent.

1. Quando Archiepiscopus cum curatoribus juratis Archiepiscopo adsistentibus indiceret diem pro Synodo, cui intersint cuncti Regni archidiaconi, tunc quilibet archidiaconus cum duobus sacerdotibus senioribus die determinata pro Synodo adsit; archidiacono vero in ratione sumptuum et expensarum quilibet sacerdos contribuat xf. 12; qui vero nollet hoc praestare, archidiaconus una cum his duobus senioribus eum exequatur; quod si archidiaconus die determinata non adfuerit, dignitate privetur et 66 fl. mulctetur.

2. Qui in clerum assumi vellet, primo adeat archidiaconum, et literas sibi expetat, et cum literis etiam a suo spirituali ad Nos veniat, et sciat ad intelligentiam psalterium et tonos, seu cantum ecclesiasticum, et omnia sacramenta Ecclesiae, et donec in me-

dic'a se nu-lu preotiésca; sî poporu se-i caute protopopulu, sî se aiba a dá protopopului o piele de vulpe.

3. Popii care vinu dintr'alte tieri, se nu se primésca panà nu voru aduce carte dela Vladic'a. Asijderé popii, carii mergu intr'alte eparfii, se nu se primésca, panà nu voru avé carte dela protopopulu lui cumu cà-i omu bunu sî si-a platitu darea, iar' care protopopu nu va face asiá, se aiba Vladic'a a-lu birsinguí cu 24 de florinti.

4. Protopopii se nu faca despartienii a fara in tiara, sau in Eparfii forà numai, candu va fí Seboru mare in Belgradu iar' care are face se fie scadiutu din tota cinstea lui. Sî se dé sî acel'a birsiagu.

5. Care popi voru cununá, pe carii fugu prin tralte sate, sau poporanulu altui popa, seau fratii, unor'a cá acelor'a se li se iá preotî'a.

6. Care miréni se voru duce cu potére pre cas'a popei, sau pre femeile lui, sau pre marh'a lui, for' de scirea Vladicai sau a protopopului, unii cá acei-a se fie forà de lége, p na a-si dá sém'a; sî a cui va fí vin'a, birsiagulu Seborului mare, 66 de florinti.

7. Preotii, care n'au plésia sau potcapocu, sau voru amblá la càrcima, sau béti prein tergu, sî nu voru amblá cu haine lungi, unor'a cá acelor'a se li-se iá preotî'a.

tropoli 40 dies expleverit, Archiepiscopus eum non ordinet. Parochiam autem ipsi archidiaconus quaeret, et teneatur archidiacono unam pellem vulpinam dare.

3. Sacerdotes ex aliis dioecesibus venientes non suscipiantur, antequam tulerint ab Archiepiscopo literas de sui receptione ac benedictione; non absimiliter etiam sacerdotes, qui in alterius archidiaconi districtum migrant, non suscipiantur, antequam a suo archidiacono habebunt literas, quod sit homo bonus et contributionem persolverit; qui autem archidiaconus non sic fecerit, Archiepiscopus ab eo 24 fl. mulctam desumat.

4. Archidiaconi foris in regno vel districtibus divortia non faciant, nisi in Synodo generali Albae-Juliae; qui autem deprehensus fuerit hoc facere, omni honore privetur, eandemque mulctam praestet.

5. Sacerdotes, qui copulabunt profugos per alios pagos, vel parochianum alterius sacerdotis, vel cognatos, sacerdotali functione amoveantur.

6. Saeculares potentiose domum parochi, vel familiam ejus, vel pecora ejus sine scitu Archiepiscopi vel archidiaconi adeuntes sint excommunicati, donec rationem reddant, et reus inventus solvet mulctam Synodi generalis 66 florenor.

7. Sacerdotes, qui non habent coronam vel capucium, vel cauponas frequentabunt, vel ebrii per forum ambulabunt, vel non incedent in longis vestibus, priventur sacerdotio.

8. Care diaci voru fí fostu curvari sau furi, se nu se pota preotî.

8. Qui fuerunt fornicatores vel fures, non ordinentur.

9. Candu va avé lége sau pîra pop'a cu unu mirianu, de va cautá pop'a pre mirianu, se-lu caute in fumulu (cetesce: forumulu) lui in aintea birâului, sau a Spaniloru; iar' candu va cautá mirénulu pre popa, se-lu caute ina-intea protopopului in fumu, sau la Vladicului.

9. Cum habuerit sacerdos causam cum saeculari, si sacerdos egerit contra saecularem, quaerat eum in foro suo coram judice vel officialibus comitatensibus. Cum autem saecularis contra sacerdotem egerit, quaerat eum in foro suo coram archidiacono vel Archiepiscopo.

10. Care popa va merge, pre poporulu altui preotu sau ii va scadé simbríi'a, sau-lu va pîrí la scaunulu de afara, acel'a se se tundia.

10. Sacerdos, qui adibit parochiam alterius sacerdotis, vel faciet deficere ejusdem proventum, vel in foro externo, hoc est: coram saecularibus, ipsum accusabit, tondeatur, id est: degradetur.

11. Satulu ce nu va ingaduí pre tiercovnicu de slujbele satului, sau nu va avé tiercovnicu, acel'a satu se fie opritu de lége, panà nu voru pune crâsnicu, sî se-lu ingaduiasca din tote chieltuialele, sî slujbele satului.

11. Pagus, qui non indulgebit aedituo immunitatem robotarum, vel non habebit aedituum, sit excommunicatus, donec aedituum constituerit, et immunitatem ipsi ab omnibus expensis et robotis pagensibus praestiterit.

12. Care satu nu va dá popei de o casa o clae de grâu, sî o fiárdila de ovèsu, sî dóue dîle de lucru, acel'a satu se fie fora popa, iara pop'a de-i va tînê liage se se tundia.

12. Pagus, qui parocho a qualibet domo unam gelinam tritici, et unam metretam avenae et duos laboris dies non praestabit, careat sacerdote, et sacerdos, qui talibus fungi praesumpserit (?), tondeatur.

13. Care popa nu va face dumineciles, sau serbatorile de 3 ori slujbe, sî vinerile sî miercurile de 2 ori, sî pe postu in tote dîlele, unulu cá acel'a se fie lipsitu de preotîe.

13. Sacerdos, qui diebus dominicis et festis tribus vicibus, diebus vero Mercurii et Veneris bis, et in jejunio omni die officium divinum non absolverit, privetur sacerdotio.

14. Popii se faca slujba câtu voru puté rumanésce, Evangeli'a si poviasti'a se intieléga crestinii, iar' de nu va povestí din poucenie in toate dumineci sî in toate serbatori acel'a popa se se globésca

14. Sacerdotes quantum poterunt divina officia Valachica lingua celebrent, evangelium et concionem, ut intelligant fideles; qui autem non dixerit omnibus diebus dominicis et festis, mulctetur 12 flo-

cu 12 florinti, iar' de nu va gandí de birsiagu se fie lepedatu de preotîe.

15. Care ómeni nu voru mérge duminecile sî in serbatori la bisérica, sî la liturgíe, sî voru fí sanetosi sau a casa, pre unii cá acei'a pop'a cu birâulu, sî cu juratii, antâi se-lu birsluguiasca 1 florintu, de nu va vení sî a 2 oara, se-lu birsiuguiasca 3 florinti. Se nu va vení sî a 3 oara, atunci se fie lepedatu dela bisérica cá unu paganu, câtu nici la morte nici la ingropatiunea loru pop'a se nu miarga; asíjderé sî carii nu iau náfora. sî carii nu se ispoveduescu. sî carii nu voru scí Tata-lu nostru. Credeulu poruncile. fie betranu, fie teneru, asiá se patia sî acei'a.

16. Carii popi suntu cu a 2 casatorîe, nici intr'unu chipu se nu slujsésca Liturgíe; iar' se s'are gasí se se tundia de totu se fie mirénu.

17. Care popa va botezá fâr' de miru, se se lipsésca de protîe.

18. Serbatorile se se tîe care sunt insemnate la Ceaslovu cu slove rosii: sî au polileu, sî evangelii, acéli-a se se tîe, iar' care voru tîné intraltu chipu, se se birsiuguiésca cu 12 florinti.

19. Care Protopopi voru face Soboru de epárchie, sî care popa nu va vení la Soboru, Protopopulu cu cei doi popi betrani sî cu soborulu se-i birsiuguiésca 6 florinti fâr' numai candu s'are intemplá se fie betégi.

renis; si vero hanc mulctam parvifecerit, ejiciatur de sacerdotio.

15. Homines sani domi existentes, qui diebus dominicis et festis non ibunt ad templum et liturgiam, eos sacerdotes cum judice et juratis primo mulctet unum flor. et, si secundo non venerint ad templum, tunc tres florenos et, si tertio non venerint ad templum, tunc ejiciantur ab Ecclesia tanquam ethnici, ita ut nec funus eorum comitetur sacerdos; similiter qui non confitentur et non communicant, et qui non sciunt Pater Noster et Credo et decalogum, sive senex, sive juvenis, eodem modo puniantur.

16. Sacerdotes bigami nullo modo celebrent liturgiam; si autem deprehensi fuerint, tondeantur, et totaliter tradantur statui saeculari.

17. Sacerdos, qui baptizabit et non chrismabit, privetur sacerdotio.

18. Festa teneantur, quae sunt in Horologio notata rubris litteris et habent Polyeleon et Evangelium[1]): illa observentur; qui vero aliter tenebunt, 12 fl. mulctentur.

19. Sacerdos, qui determinata die ab archidiacono pro congregatione districtuali ad congregationem non comparuerit, archidiaconus cum duobus senioribus sacerdotibus et cum congregatione sex florenorum mulctam ab eo desumat, nisi fors infirmus fuerit.

[1]) De Horologio, Polyeleo et Evangelio recole quae in utroque Kalendarii tomo dicta sunt locis sub iisdem vocibus in generali rerum indice indicatis pp. 744, 752, 784.

20. Care logodna se va face fâra de popa, aceï'a se nu se cununa panà nu voru dá in scire Protopopului sau Vladicului.

21. Care ómeni nu voru tîné céle 4 posturi, si nu voru postí cumu se cade, vínerile sî mierculile, in postu de pesce; aceï'a se fie lipsiti dela Bisérica, pàna nu-si voru cere ertatiune dela Pop'a sî dela Poporu.

22. Carii Preoti suntu adeverati, sî voru trage tabacu, macaru in ce féliu de chipu, se se birsiuguiésca cu 12 florinti.

23. Care popa sau mirianu va suduí de sufletu sau de lége, acel'a se se lipsésca de preotîe, sî mirianulu lapedatu (sic!) cá unu paganu.

24. In care Bisérici nu va fí icoan'a lui XS, sî a Precistei, sî a lui sfeti Nicolae, se se globasca pop'a cu 12 florinti, sî satulu cu 24 de florinti.

25. La care popi se voru gasí odàjdiile Besericii nespelate, sau mai scurte de glesne, sau potirile, sî alte grozave se se birsiuguiésca cu 24 de florinti.

26. Care popi nu voru pomení pre inaltiatulu imperatu Ignatiusiu, sî pre Coronatulu Craiulu nostru Iosifu Leopoldu, sî pre Vladic'a Ardélului, acelor'a li se va luoá darulu preotîei.

27. In care eparfie sau satu se voru aflá ómeni rei, hoti, curvari, sau alte lucruri facundu; pre unii cá aceï'a se-i dé in mânile tisturiloru se-i birsiuguiésca; sî pànà nu se voru impacá cu bisé-

20. Qui absque sacerdote sponsalia contrahent, non copulentur, antequam id archidiacono vel Archiepiscopo significabunt.

21. Homines, qui non observabunt quatuor jejunia, vel non jejunabunt pro debito feria 4ª et 6ª in jejunio a pisce, Ecclesiae consortio priventur, donec a parocho vel parochianis petierint condonationem.

22. Qui sunt veri sacerdotes et utuntur tabaco quomodocunque, florenorum 12 mulctam subeant.

23. Qui animam vel legem increpabit, sacerdos privetur munere sacerdotali, laicus vero excommunicetur.

24. Ubi in templo non erit imago Christi et B. Virginis Mariæ atque S. Nicolai, sacerdos 12, pagus vero 24 florenorum mulctae subjiciatur.

25. Sacerdos, apud quem reperirentur vestes ecclesiasticae immundae, aut breviores, quam ad talos, vel calices et reliqua impurgata, 24 flor. mulctetur.

26. Sacerdotes, qui non commemorabunt in divino officio Augustissimum J. Leopoldum Imperatorem, et Coronatum Regem Nostrum Josephum Leopoldum, atque etiam Archiepiscopum Transilvaniae, de gradu sacerdotii deponantur.

27. In quo districtu aut pago inventi fuerint mali homines, latrones, fornicatores aut aliorum scelerum perpetrantes, quamvis ab officialibus saecularibus puniti fuerint, tamen antequam Ecclesiae

ric'a. panà atunci se nui primésca; ci se fie lapedati.

28. In care satu se va face Duminecile sî in Serbatori jocuri, cum se tragu pre ulitia, saŭ intr'altu chipu, acel'a satu se se birsiuguiésca cu 12 florinti.

reconciliati fuerint, non recipiantur, sed maneant excommunicati.

28. Pagus, in quo diebus dominicis aut festis choreae per plateas aut alio modo fient, 12 flor. mulctetur.

Et ista quidem sunt mandata et decreta, quae metropolita post primam parochiarum visitationem peractam juxta canones ad fidelium fructum promovendum et ad graecum ritum inter suos restituendum in Synodo constituit. Quum scilicet visitationem ecclesiarum ex mente s. Joannis Chrysostomi (Hom. 2. in ep. ad Tit.) inter praecipua episcopi munera recenseri audisset Athanasius, eam differre noluit usque dum solemniter fuisset in officio confirmatus, sed vero provinciam suam, aut saltem magnam ejus partem statim obire incepit, Baranyio in viae comitem et laboris socium assumpto (B. U. B. p. 220).

D.

Acta de itinere Viennensi.

(Exhibebuntur infra pp. 271—272).

Acta Synodi ad Cardinalem detulit „nuntius ille, quem brevi ad Suam Majestatem expediendum" esse scribit metropolita in epistola data die 20. ejusdem mensis. Eam ut graves, quibus Uniti ante Athanasii confirmationem ab heterodoxis impetebantur, „adversitates ac molestias" cognoscas, integram relege a p. 217 ad p. 219; utque etiam intelligas, quam merito antistes in extremis literis se Eminentissimo protectori in fidem et clientelam commendarit contra Nicolaum Bethlen, occultum exitiosae contra s. Unionem conjurationis auctorem[1]), tu hic justam accipe hominis istius animi vitaeque descriptionem factam a scriptore, qui quum Bethlenium ipse vidisset diligenterque per omnia

[1]) De causis tumultus contra Athanasium excitati vel ipse Hurmuzaki, quantumvis licet ab odio ecclesiae unitae non sit vacuus, haec tamen ex certis documentis non prodere nequit: *Der energische Protest ... war nicht blos mit Vorwissen und Zustimmung ... des Kanzlers Grafen Betlen Miklos, des Naláczi Istwán und des Samuel Keresztesy eingebracht ... worden, sondern derselbe wurde vielmehr von eben diesen drei Männern, und mit besonderem Eifer vom erstgenannten, dergestalt angeregt, verfasst und in Gang gesetzt, dass sie mit vollem Recht als eigentliche Urheber und moralische Rädelsführer, als Aufhetzer, Förderer und Beschützer sowohl des schriftlichen wie auch des thätlichen Widerstandes der Romänen, diese nur als Vollstrecker des gemeinsamen Anschlages, als Streitgenossen ... gelten durften* (p. 69). Fatetur ergo, seditionem contra Athanasium propter s. Unionem commotam, non a populo Valachico esse pro-

observasset, de eo per occasionem legationis Viennensis anni 1693 inter alia haec refert. „Nicolaus Bethlen, vaferrimo vir ingenio ac versatili, accedente ad bonam literaturam germanicae, gallicae, italicae, praeter idioma patrium, latinae quoque ac valachicae linguae peritia, pecuniarum vi, et suos inter natalium splendore, actualis Transilvaniae consiliarii munere, verbo et opere potens, et quod summum, Calvinismi in paucis zelotes, complex etiam haereticarum in Hungaria contra Augustissimum quietemque publicam factionum: idem famoso cum Viknedio caeterisque perduellium capitibus sentiens olim, et pestilentium tum temporis consiliorum aut architectus aut certe conscius, eademque cum singulis lyra delirans, nec veterem illam suam cum serpente gentilitio pellem exuens, idem omnino, qui erat, Nicolaus, . . . Viennam ad Augustissimam Aulam, Reipublicae causa, ablegatus, hoc astu commendationem etiam a Catholicis obtinuit, quod ibidem certo Romanam complexurus esset religionem". . . . (B. P. V. 12093).

§. 5.

De confirmatione Athanasii.

I.

De processu informativo.

A.

De necessitate studii processus informativi ad confirmationem rite intelligendam.

Quum omne confirmationis fundamentum in processu informativo juxta sacros canones instituendo ita consistat, ut ex eo et exitus Causae pendeat et Diplomatum sensus determinetur: in ipsa ejus Acta diligenter accurateque est inquirendum. Si enim generatim ex juris praescripto *intelligentia dictorum assumenda est ex causis dicendi*[1]), *ut ita unde ius prodiit, interpretatio quoque procedat*[2]): profecto et interpretatio Caesareorum Diplomatum aliorumque documentorum ad confirmationem Athanasii spectantium ad ipsum illum praevium processum informa-

---

fectam, sed a tribus illis heterodoxis, ipsius olim apud metropolitam Bucharestensem fautoribus (heic pp. 182 et 194), qui occultum adversus ecclesiam unitam parassent bellum turbidis quibusdam Valachis in societatem armorum assumptis. Alia in eandem sententiam mox exhibebimus ex literis comitis de Bussi ad Cardinalem a Kollonich datis anno 1701.

[1]) C. *Intelligentia* 6. X. de verb. signif. (V, 40).
[2]) C. *Inter alia* 31. X. de sent. excommun. (V, 39).

tivum est exigenda; ipsa haec Acta perquirenda sunt ac consulenda, ut genuina Decretorum mens ex fontibus, unde profluxerunt, hauriatur. Crescit autem ejusmodi studii necessitas ex eo, quod informativus iste processus hucusque a nullo scriptore sit tactus atque inde aditus nondum datus ad veras Caesareorum Diplomatum rationes indagandas verumque sensum declarandum.

B.

De rationibus canonicis processus informativi in Causa confirmationis episcopi.

1.

Selecta quaedam principia ex sacris canonibus desumpta.

Si in quibuslibet Ecclesiae gradibus providenter scienterque curandum est, ut in Domini domo nihil sit inordinatum nihilque praeposterum: multo magis elaborandum, ut in electione ejus, qui supra omnes gradus constituitur, non erretur. Nam totius familiae Domini status et ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite.

Hinc sacri legislatores magno zelo praescripserunt, ut adhibito processu informativo rite probarentur digni, qui ad episcopalem dignitatem essent evehendi.

Ejusmodi examen autem tanti aestimatur in Ecclesia, ut personae eminentes ad hunc processum instituendum vel ex sacris canonibus designatae vel a Sede Apostolica delegatae non per vicarios aliosve ministros, sed per se ipsas inquirendi munus exercere debeant, quamvis aliquando, praesertim ob locorum distantiam, a viris peritis adjuvari possint.

Illud vero in saluberrimo hoc negotio est praecipuum, ut instructio, examen, et inquisitio de fide, vita, moribus, doctrina, prudentia promovendi tam accurate, fideliter ac serio instituatur, ut omnis fallaciae fuco semoto certum appareat, talem esse Christi gregi pascendo praeficiendum, qualem tantum onus exigit qualemque ille expetit, qui pro iisdem ovibus suis redimendis propriae vitae ac sanguini non pepercit[1]).

2.

De consilio practico defectus requisitarum qualitatum in episcopis neo-unitis supplendi, quod Cardinalis a Kollonich Sedi Apostolicae proposuit.

Quodsi opponatur, non reperiri modo subjecta tantae dignitatis capacissima, reponetur: si hoc tempore non

[1]) Cfr. Concil. Trident. sess. 24, c. 1. de reform. jcta. Constitutione Gregorii PP. XIV. *Onus Apostolicae* edita d. 15. Maji an. 1591.

habemus capacissima, inveniemus saltem capacia et summe necessaria, adeoque sufficientia pro nunc, donec efformentur capacissima. . . . Si episcopi obligabuntur, ut in omnibus fidei rebus et animarum cura nihil resolvant, nihil exerceant sine praescitu assistentis catholico-romani theologi, qui nomine Suae Majestatis et collato salario per me, tanquam Primatem, episcopo adjungetur . . . ista subjecta promovenda si actu non sint capacissima ad episcopatum, successive per assistentiam catholicorum theologorum reddentur capacissima. (B. U. B. p. 163).

C.

De processu informativo in Causa confirmationis Athanasii Apostolica et Caesarea auctoritate confecto.

1.

Personae ad judicium concurrentes:

Emus. Cardinalis a Kollonich, judex;
Gabriel Kapi et Christophorus Gebhard, commissarii;
Gabriel Hevenesi, theologus Cardinalis a Kollonich;
Comes Samuel Kálnoki, Transilvaniae apud Aulam Caesaream Vice-cancellarius;
Joannes Fiath, secretarius Cancellariae Aulicae Transilvaniae;
Rmus. Athanasius, metropolita;
Melentius, vicarius metropolitae;
Carolus Neurauter, theologus metropolitae;
Stephanus Rátz, procurator ecclesiae Valachicae.

Quibus accessit Athanasii secretarius, homo Calvinianus, quem heterodoxi metropolitae, reclamante clero, idcirco obtruderant, ut in ejus aures animumque illapsus Unioni firmandae, qua posset ratione, nomine dynastarum resisteret, et quae in judicii decursu agerentur, in Transilvaniam secretis tabellis perscriberet (Miss. castr. A. 1701).

2.

De querelis ad Aulam Viennensem de Athanasio delatis.

a.

Gravamina sacerdotum Valachorum graeci ritus unitorum contra Athanasium proposita[1]).

1. Monitus est, ne ex monasterio cauponam faceret; fecit contrarium.

2. Desideravimus, ne episcopus esset deditus jocis saecularibus, sed in modestia se contineret, non admittendo neque vocando in suum monasterium mulieres ad saltus et popas urgendo, quemadmodum pridie Nativitatis Domini nuper accidit, dum etiam proto-popas saltare jussit.

3. Rogavimus, ne infamis conditionis hominibus se familiarem redderet, nimirum Zingaris, cum illis pocula miscendo, sed auctoritatem episcopalem servaret; nihilominus fecit, quia Zingaros pro saltibus in monasterio institutis ipsemet frequenter vocavit et adhibuit.

4. Insinuatum fuit illi, ne cum armis et strepitu venationes institueret; non obaudiit.

5. Deprecati sumus, ne consanguinei episcopi laici despotice cum popis agerent, neque pedibus conculcarent; fecerunt tamen.

6. Postulavimus, ne proventus ecclesiae converteret in consanguineos, sed de proventibus cum ecclesiae curatoribus conferret; non contulit.

7. Repraesentavimus, esse dedecori ecclesiae nostrae unitae coram Arianis, Lutheranis et Calvinistis, si tam rudes ad poparum, seu sacerdotum munus consecrentur, qui *Pater Noster* ignorent recitare; ob avaritiam fecit et formavit complures.

Insuper flagitavimus, ut ante consecrationem sacerdotis examen in praesentia poparum instituet; omisit.

[1]) Quamvis gravamina ista non omnia simul, sed alia aliis temporibus Viennam erant transmissa, nunc tamen in unum veluti libellum congesta conjunctim oblata sunt judici, ut de iis examen juxta canonum praescripta institueret.

8. Vetitum est in nostro ritu, ne sacerdos Divina administraret, ducta secunda uxore; hoc non correxit, sed admisit.

9. Rescriptum fuit ab Eminentissimo, ne Uniti nostræ ecclesiae ulla ratione darent libellum repudii, et ne ad secundas nuptias vivente utraque parte transirent; ille nihilominus duorum triumve florenorum gratia hanc Eminentissimi explicatam ecclesiasticam legem transgressus est, non tantum in laicis personis admittendo, quin et in majoribus ordinibus, puta diaconis et subdiaconis constitutis.

10. Requisivimus Dominum episcopum, ut pro sua pastorali cura satageret providere non tantum moribundis, ne sine sacramentis vivis excederent, sed ea majoribus per annum festivitatibus caeteri benevalentes frequentarent; executus non est.

11. Pro pecunia adultorum loco posuit pueros, et in diaconos ordinavit, contra usum et consuetudinem ecclesiae nostrae.

12. Cum Sua Majestas clementissime popas unitos a portionibus absolverit, ne episcopus novis exactionibus gravius eosdem oneraret, supplices fuimus; exauditi non sumus.

13. Quam pecuniariam contributionem pro itinere Viennensi extorsit, ut rationes reddat, aut ecclesiae restituat, obsecramus.

NB. Accepit a singulis popis prima vice duos Zlotonos[1]); dein singulis unum imperialem in specie dandum injunxit.

14. Suggessimus eidem Domino episcopo, ne secretario Calvinista uteretur, ob periculum, ne Acatholicis Rescripta Eminentissimi pro bono Unionis communicarentur; nihil effecimus.

---

[1]) Zlót, proprie est numus, florenus *aureus*, a voce slav. *zlát, zlato,* aurum. Cfr. quae de ejus valore tradit Cihac, *Dictionnaire d'étymologie Daco-Romane, éléments slaves,* p. 473.

Desideramus, Romano-catholicum aut unitum episcopo dari secretarium, ne Unionis adversariis bonae nostrae intentiones prodantur.

15. Non videtur nobis fideliter esse unitus, quum in primo articulo Unionis expresse ponatur: *Uniti credant Spiritum sanctum procedere a Patre et Filio;* ille nihilominus in nuper edita postilla clare imprimi fecit haereticum articulum: *Spiritum sanctum a solo Patre procedere*[1]): monitus ab Eminentissimo per literas nec correxit, prout promiserat, nec emendavit, sed incorrectas postillas intolerabili pretio popis emendas imposuit.

16. Quum in impressione postillae tum pecuniae ecclesiae tum aliorum circiter novem millium fuerit collecta; ut illius reddat rationem.

17. Omnes in hoc convenimus et consensimus cum Domino episcopo, ut schola erigatur, ne juventus negligeretur, et ex hoc defectu rudes in popas assumerentur; non dedit effectui.

18. Ne defectum educandae juventutis pro magistris et cantoribus obtendere posset, typographiae reditus et pecuniam ex divenditis postillis assignavimus; promisit, sed non explevit.

19. Ad haec certo scitur ex testimonio protopopae Abrahami et Nicolai typographi, qui literas ipsas legit, quod scripserit principi Valachiae, Unionem esse factam tantum ad oculum, et popas unitos ob remissas portiones. Si unus alterve non obsisteret, qui hujus Unionis auctor extitit, dissolutam fuisse.

20. Fovet cum eodem principe Valachiae correspondentias occultas et praejudiciosas Unioni, prout testantur plures popae.

Ab eodem principe dono suscepit pagum[2]) absque scitu Eminentissimi et Excellentissimi Domini Generalis

---

[1]) Recole quae in hunc locum Synaxarii fuse disputavimus Kalendarii tomo 2, pp. 404—410.

[2]) In documento donationis (apud Hintz, p. 108) dicitur campus *Merisenilor*. Ex Theodosio Bucharestensi infra discemus, principem

Commendantis Transilvaniae, haud dubie in praemium continuandae correspondentiae, qui alioquin princeps Unioni huic summe contrarius exstitit: quis prudens non judicabit, hanc donationem suspectam esse.

21. Sunt qui metuant, ne collectis pecuniis et deluso Eminentissimo transeat in Valachiam repente, et ad acquisitas possessiones se conferat.

22. Quum non constet, utrum cum caeteris protopopis juramentum Unionis praestiterit, et subscriptus sit; ut publicam faciat Unionis professionem, ne imposterum, prout iratus saepius dixit: „Vos estis uniti, non ego", objicere possit. (B. U. B. pp. 242—246.)

b.

Insimulatio a Gabriele Nagyszeghy adornata[1]).

Ego Valachus sum[2]) et in officio inter Valachos fui portionis exactor et in aliis negotiis episcopi commissarius. Ego credo quod modernum episcopum Athanasium saepe poenituit, quod religionis suae quatuor puncta addiderit. Ego de episcopo has habeo cogitationes, uti etiam signa video, nempe: quo famosum Popa Janos ablegaverit, nescio; ego saltem haec cogito: ille semel tantum abhinc excedet; sique discesserit, certo alio non quam ad aliquem patriarchalis suae religionis patronum, in quo Suae Majestati hoc damnum accidere posse arbitror, quod post suum discessum magnos illos viros urgebit, ut adjuvent ipsum, quo religionem suam patriarchalem loco pristino restituere possit. (B. U. B. pp. 191—193.)

Valachiae conditionata hac donatione eo spectasse, ut metropolitam Alba-Juliensem ad apostasiam ab Ecclesia catholica alliceret, eumque postea, quum Athanasii in Unione constantiam vidisset, factam donationem rescidisse.

[1]) Eandem hanc criminationem libello suo contra Unionem scripto Nagyszeghy inseruit die 5. Novembris anni 1701, ut paulo inferius dicemus.

[2]) Gabrielem Nagyszeghy olim Romano-catholicum fuisse tradit Hurmuzaki, p. 60. (!)

c.

Testimonium Residentis Valachici in oppido Corona.

(Exhibebitur infra in relatione commissarii Gebhard. p. 267.)

3.

De Actis ad commissarios in Transilvaniam transmissis **„pro informatione et voto“.**

Actis ad Unionem spectantibus cum missionariis Dacicis communicatis, Cardinalis a Kollonich exigit, ut in propositos articulos diligenter inquirant ac sententiam suam tum in Causa confirmationis et consecrationis Athanasii tum in quaestione de theologo romano-catholico ipsi adjungendo proferant.

a.

Relatio ac votum Gabrielis Kapi S. J., Superioris missionum Dacicarum.

Eminentissime ac Reverendissime Princeps
S. R. E. Cardinalis.

Ea quae Eminentia Vestra de episcopo Valachorum scire cupiebat, inquisivi domi et foris. Mitto hic inclusam informationem R. Patris Christophori Gebhard, Superioris nostri Cibiniensis, cujus narratio ea potissimum quae accepta a Domino Residente principis Valachiae meretur meo judicio fidem. Sum hic locutus et ipse cum Domino Reverendissimo Armenorum unitorum in Dacia episcopo[1]) multa satis de toto hoc negotio Valachico; qui linguae Valachicae peritus bene, ait repertos a se errores plures et contra fidem et Unionem in libro Alphabetico quem D. episcopus Athanasius edi curavit. De consecratione tamen illius tum in sacerdotem tum in episcopum putat dubitandum non esse. Ego quoniam nihil singulare scio praeterea quae jam Viennae ex his aliisque constabunt, meum tamen minimum judicium, si audeo, circa hanc rem paucis his punctis complectar.

[1]) Is erat Oxendius Verzireszki, episcopus Aladiensis i. p. i., qui obiit Viennae d. 4. Martii a. 1715.

1°. Credo sufficere nunc de sola substantia summa Unionis hujus laborare: ut omnes Valachorum etiam graves abusus tollantur, vel periculosissimum vel plane impossibile esse[1]). Ideo episcopus et caeteri etiam eorum professionem fidei Unionisque facturi[2]), sufficere[3]) si in communi promittant se dependere velle ab Ecclesia Romana illiusque substitutis officialibus, ritumque graecum juxta normam aliis etiam in regionibus ab ea approbatum sequi velle, non alium. Nostrum erit deinde futuris temporibus multa in moribus ipsorum et forte etiam liturgia ac sacris sensim emendare, ostendendo ipsis ea irrepsisse per ruditatem et nequitiam ministrorum in his partibus, non esse propria ecclesiae graecae, ne quidem schismaticae, imo esse cum recta ratione, fide et religione christiana repugnantia.

2°. Ut aliquis sacerdos noster per modum theologi episcopo adjungatur (p. 220), nec puto expedire, neque necessarium esse. Non expedire, quia id et episcopo esset difficile et nationi Valachicae, pati invite magistrum et a duobus quasi regi aperte episcopis. Non esse necessasarium, quia sufficit id, quod hic sacerdos faceret, committere totum R. Patri Baranyi aut successori ejus post ipsum, aut alicui alteri Patri nostro Albae commoranti. Certo nunc a P. Baranyi dependent popae plus quam a proprio episcopo, quem is in visitatione poparum comitatur: talis dependentia est Valachis minus aperta, ideoque minus odiosa. Posset autem ea dependentia episcopis semper commendari, et suaviter etiam imponi, hoc est, sub ea conditione, si se unitos vere velint probare.

3°. Credo praestare habere 100 Valachos vere unitos quam 10,000 ficte et suspecte. Proinde neminem quidem

[1]) Haec ideo scripsit Kapi, ut disciplina ecclesiae Valachicae non statim juxta longos illos abusuum catalogos reformaretur, quos ad missionarios Dacicos a Cardinali missos diximus supra pp. 116 et 119.

[2]) Sc. de quatuor necessariis articulis a Concilio Florentino praescriptis. Cfr. p. 121.

[3]) Quoad disciplinam ecclesiasticam et mores.

ad Unionem cogendum[1]), sed modus aliquis reperiendus, quo nemo poparum gaudere possit privilegiis Caesareis nisi qui nobis signa magna verae Unionis edat et nulla signa fictionis ostendisse sciatur. Neque hic modus esset valde difficilis. Res autem haec summe necessaria; nam nihil ita huic sanctae Unioni hic et nunc inimicum, quam quod privilegio Caesareo uti possint etiam nullo modo vel plane ficte uniti.

4°. Res quae hic summae considerationis est, an D. Athanasius episcopus sit confirmandus, an mutandus: tota enim haec Unio, existimo ego, innititur veluti fundamento, episcopi personae. Confirmandum esse suadetur, quia ipsius mutatio turbaret populum Valachicum

[1]) Vel ex uno hoc Kapii testimonio sufficienter refellitur, quod Hurmuzaki malitiose confingit ac lectori, historiae ignaro, passim imponit, scilicet agente Propaganda, h. e., missione Dacica S. J., factum esse, ut Valachi primum per fraudem atque oppressionem traherentur ad Unionem acceptandam, deinde vero, semel capti, vi manuque retinerentur in ea servanda *(der physische Zwang . . ., die materielle Gewalt half das religiöse Gewissen beschwichtigen. . . . Die weltliche Gewalt stand allzusehr im Dienste der geistlichen Gewalt, um den Widerspänstigen eine andere Wahl als die der blinden Unterwerfung oder des harten Märtyrerthums geöffnet zu halten,* p. 35; — *in unterdrückten stöhnenden Seufzern erschöpfte sich der ganze Widerspruch der noch zarten Gewissen,* p. 36; — *ein derartiger arglistig angedichteter, gewaltsam aufgedrungener, vermeintlicher Glaubenswechsel konnte gleichwohl trotz aller Kunstgriffe der Propaganda keinen rechten Bestand gewinnen . . ., desshalb auch nur bei der schwachsinnigen oder eingeschüchterten Minderheit der Romänen Eingang finden,* pp. 37, 38, 60, 63). — Talia commiscitur homo, qui more suo sibi ipsi dissentiens, alibi fatetur, acatholicis stimulatoribus ac seditionis concitatoribus omnino adscribi debere, quod aliqua Valachorum pars ab inita Unione recesserit *(Bethlen Miklos, Naláczy István und Samuel Keresztesy . . . dürfen mit vollem Rechte als eigentliche Urheber, moralische Rädelsführer, Aufhetzer, Förderer . . . des Widerstandes der Romänen gelten* p. 69; — *der Patriarch von Jerusalem Dositheus . . . ging im Jahre 1701 persönlich nach Kronstadt und . . . schürte daselbst lebhaft das Feuer gegen die Union,* p. 65). Ut vero intelligas, quam recte Superior missionum Dacicarum edixerit, *praestare, habere paucos Valachos vere unitos, quam multos ficte et suspecte,* tu ea relege, quae de necessitate sincerae fidei professionis ad Ecclesiam catholicam rediturorum praescripta sunt missionariis in *instructione* superius relata pp. 111—113, ac confer etiam quae inferius afferentur ex *Zeitschrift f. k. Theol.*, 1880, p. 785 de Episcopo et sacerdotibus Marmatiae s. Unionem petentibus, ideo tamen non exauditis an. 1711, quod missionarii eos nondum judicassent sufficienter praeparatos.

in Transilvania, imo et extra eam in Transalpina et Moldavia: turbato autem populo non Unio sed tumultus et seditio exspectanda. Mutandum esse hunc episcopum, suadet hoc argumentum: quia impossibile est humano modo consistere hanc Unionem in his circumstantiis, nisi habeant Valachi episcopum vere unitum, probum, nec rudem omnino: quidquid agamus nos, si ficte sit unitus episcopus, non procedet. Modernus autem episcopus, vox est omnium pene quibus is notus est (p. 221), est non tantum rudis (caetera enim taceo), sed etiam de Unione vera suspectissimus. Valacho autem qui ex se non propendet ad hanc Unionem et qui habet spem alicujus temporalis commoditatis ex fictione Unionis et conservatione schismatis, nunquam ego credam, quod vere unitus erit quantumcunque juret se futurum. Quare si episcopum absolute necesse est prae omnibus esse vere unitum; et hic non est spes quod unquam vere erit unitus, quantumcunque is promittat: sequitur his stantibus antecedentibus, eum mutandum, si id fieri possit. An autem fieri id sine periculo possit, facile id advertemus ex Synodo Valachorum Albae congreganda. Certum est multos poparum esse adversos episcopo: multos Unioni amicos. Olim ad arbitrium principum, imo et nunc in Valachia et alibi mutantur episcopi, aliique in locum priorum depositorum consecrantur et substituuntur. Sunt multi in D. Athanasio defectus noti populo, multaeque aliae causae, ob quas facile induci forte possent Valachi, ut eum deponi non aegre ferant, aliumque candident ab Ecclesia Romana illiusque Vicariis confirmandum et consecrandum. Deinde posset moderno D. Athanasio extra Daciam alicubi provideri de aliquo beneficio ecclesiastico vel alio modo de eo disponi, ut mutatio illius foret tolerabilior. Denique ob mutationem illius non erit tumultus, si alius ei statim substituatur ad votum ecclesiae Valachicae nostrumque intentum aptus futurus: Moldavos et Transalpinos eadem res non turbabit magis quam hucusque Unio turbaverit; quae si, uti speramus, tollit ruditatem et multos abusus

eorum quos ipsi prudentiores horrent, non erit odio sed amori et desiderio vicinis regionibus. Haec tamen omnia caeteraque pro mea simplicitate: Eminentia Vestra de omnibus pro sua sapientia statuat: cui ut Spiritus divinus assistat omnique eam benedictione cumulet ex corde precor

Claudiopoli 14. Martii 1701.

Eminentiae Vestrae

Capellanus minimus

(B. U. B. pp. 219—221.) Gabriel Kapi S. J.

b.

Relatio Christophori Gebhard, Superioris missionis S. J. Cibinii.

Extractum literarum ejusdem ad Gabrielem Kapi indidem datarum.

1°. Remote locutus sum cum Perillustri Domino Dindar Residente principis Transalpinae, occulto catholico, quia R. P. Provinciali Bulgariae confessus est, ut constat, tametsi aperte graeco ritui se accommodet. Asserit hic, Dnum. episcopum a se interrogatum, utrum unitus sit, dixisse: se non esse unitum.

2°. Quaesivi, utrum patriarcha faciat in Valachia episcopos? an princeps independenter a patriarcha? reposuit: nullo modo, sed archiepiscopus, qui est in Valachia, creat episcopos, ipsum vero archiepiscopum seu metropolitam patriarcha Constantinopolitanus, et non Hierosolymitanus.

3°. Quaesivi, qualisnam sit patriarcha Constantinopolitanus et Hierosolymitanus? reposuit, Constantinopolitanum esse affectissimum Romanae Ecclesiae, Hierosolymitanum summe contrarium[1]), quippe qui edidisset non tantum lingua graeca, sed etiam Valachica „contra nos", sed habere argumenta nullius momenti, de quibus nos nec somniamus; promisitque mihi unum simile exemplar: inde D. abbatis relationem[2]) non satis combino.

[1]) Relege quae de utroque patriarcha dicta sunt supra, de Callinico, Cpolitano p. 105, de Dositheo, Hierosolymitano pp. 13—14, 105.

[2]) H. e., epistolam N. C. Papadopoli superius relatam pp. 13—14.

4°. Quod a Patriarchis duobus, nimirum Constantinopolitano et Hierosolymitano in Valachiam excurrentibus, acceperit benedictionem[1]), non sequitur, quod non fuerit consecratus in sacerdotem a metropolita.

5°. Alius quidam Nobilis Valachus retulit mihi, hunc esse tertium a metropolita Bucarestiensi episcopum factum, quos ille nosset: nimirum Theophilum, Barlaamum, et Athanasium modernum.

6°. Credat Dominus Nuncius Apostolicus quod metropolita, seu archiepiscopus in Valachia agnoscat Constantinopolitanum, et illi contribuere debeat, neque se pro capite venditat, quasi separatae ecclesiae Valachicae.

7°. Quod attinet episcopum in Hust[2]), si non est consecratus a praedecessore Domini Athanasii, nimirum defuncto episcopo Barlaam (nam hic episcopatus semper dependebat ab Albensi), vix fuerit consecratus in Polonia[3]).

[1]) Falso erat Christophoro Gebhard ex Valachia nuntiatum, consecrationem Athanasii praesente patriarcha CP. fuisse absolutam, ut ex Callinici literis inferius exhibendis constat.

[2]) Josephus Stojka, episcopus Máramorosensis, per id tempus habitabat in oppido Huszth. A Michaële Apafy, ultimo Transilvaniae principe acatholico, nominatus, et a metropolita Szuczavensi consecratus, per 20 annos circiter populum ritus graeci in Marmatia rexit. Cfr. Schematismus *ven. cleri graeci ritus catholicorum Dioecesis Munkácsensis ad an. 1878*, p. 161.

[3]) Quod Cardinali lucem in Causa consecrationis metropolitae Alba-Juliensis desideranti Gebhardus informationem de „episcopo in Huszt“ transmisit, id locum dat conjecturae, Josephum Stojka inter consecratores Athanasii fuisse. Ei certe non levem cum Transilvanis causam intercessisse, vel ex ipso illo *administratoris metropoliae Belgradensis* titulo constat quem perpetuo usurpavit, ut testantur Acta apud Duliskovics *Čerty ugro-russkich* p. 27—28. Iis nos aliud hic addimus testimonium, quod ex literariis suis scriniis erutum nobis pro singulari sua humanitate ac benevolentia mittere dignatus est clarissimus vir D. Ruby, professor Eperjesiensis, cui nos tali beneficio majorem in modum obligatos putamus ac profitemur. Est autem slavica inscriptio Antimensii seu altaris portatilis ritus graeci consecrati anno 1693, quam cum versione latina adscribimus:

Božĕstvennij i svjaščennij oltari Gospoda Boga i Spasa našego Jisusa Christa osvjaščen Blagodatiju Vsesvjatago i Životvorjaščago Ducha, Rukodjejstven že i Blagosloven: Bogolubivim Gospodinom Otcem Josifom Stojka, Milostiju

Divinum et sacrum altare Domini Dei, Salvatoris nostri Jesu Christi, benedictum gratia Sanctissimi et vivificantis Spiritus, manibus confectum et benedictum a Deo grato Domino, Patre Josepho Stojka, gratia divina orthodoxo episcopo Máramorosiensi, exarcha

8°. Omnino satagunt Calvinistae, ut non uniti popae habeant distinctum episcopum, qui suo superintendenti non quoad fidem unitus, sed tantum titulo protectionis subsit, ad debilitandum unitum episcopum.

P. S. D. episcopus unitus non fuit consecratus in sacerdotem a metropolita in Valachia, sed a praedecessore suo episcopo pie defuncto Barlaamo[1]): unde de Sacerdotio illius dubitari non potest (B. U. B. pp. 51—52).

c.

Judicium Baranyii ejusque in missione Alba-Julieusi collegarum.

Baranyi, Bellusi caeterique missionarii Alba-Julienses, qui Athanasio familiarius usi, intimum ejus animum noverant, pro danda confirmatione egerunt; quamvis enim et ipsi metropolitam nondum censerent esse „eum, qui ad omnem virtutem et mandatorum Dei observantiam aliorum forma dici posset", ut canones volunt, attamen de ejus in s. Unione sinceritate non dubitabant; quapropter sufficere ajebant, si edita fidei catholicae professione ac praestito illo, quod omnibus episcopis Ecclesiae catholicae in

---

Božijeju pravoslavnim Jepiskopom Maramorošskim, Exarchoju Stavropigii Patriaršeskoj Carigradskoj, Administratorom Mitropolii Belgradskoj Sedmigrada i pr.
1693.

stauropigiae patriarchalis Constantinopolitanae, Administratore Metropoliae Albae - Juliae Transilvaniae etc.

Ut vero plenum sensum assequaris tituli *exarchae stauropigiae patriarchalis CPolitanae*, lege tum quae de *stauropigiis*, seu locis exemptis, h. e. de episcoporum jurisdictione subtractis et uni patriarchae subjectis ipsi animadvertimus in *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1880, p. 747, tum quae de officio ac potestate *exarchae patriarchalis* in ejusmodi locis habet Goar. in *notis ad Codinum, de officiis CP.*, l. 1, c. 12, apud Migne, Patrol. gr., t. 157, p. 173.

[1]) Quod Gebhardus metropolitam Barlaam cum Theophilo confundit, id inde venisse putandum est, quod non ita pridem e Bohemia advectus historiam ecclesiae Valachicae nondum potuisset proprio studio accurate addiscere. Gebhardus quippe non ante ipsum eum annum 1690, quo Barlaam naturae concessit, sacerdos ordinatus est, quum ineunte anno scholastico 1689—1690, catalogo Provinciae Bohemiae adhuc legatur Pragae inscriptus theologus anni 4., nondum sacerdos ordinatus (B. P. V. 11965).

auspicando officio praescribitur juramento, occasio ei praeberetur se rite ac legitime ab objectis criminibus purgandi ad mentem tituli Decretalium *de purgatione canonica*, X : V. 34. (H. R. AJ.).

4.

Anno tandem labente ipse Rmus. Dnus. episcopus noster, cum uno itidem ejusdem Societatis Jesu Patre, Aulam Augustam ac praefatum Emum. Cardinalem adiit, totamque ecclesiam nostram, per Transilvaniam diffusam, quae ad minimum 200.000 animarum numerat, recommendavit (Synod.).

De Athanasii itinere Viennensi probantibus Synodis suscepto.

a.

Ex Synodo generali anni 1699.

Literae Athanasii ad Cardinalem a Kollonich.

Eminentissime Princeps,

Dne. Dne. Gratiosissime.

Vigesima currentis inchoaveramus Synodum generalem, in qua Illmus. D. C. Stephanus Apor et R. P. Ladislaus Baranyi clementissimum Suae Sacratissimae Majestatis diploma porrexerunt[1]), pro qua clementissima gratia Suae Sacratissimae Majestati per literas debitas egimus gratias[2]), uti et Eminentiae Vestrae[3]). Quia tamen visum est Sacrae Synodo, ut ego ipse in persona cum duobus archidiaconis Suae Sacratissimae Majestati ac etiam Eminentiae Vestrae me praesentem, homagium praestem gratiasque referam humillime, rogo Eminentiam (Vestram), dignetur aut Suae Sacratissimae Majestatis aut suo tantum nomine citare, ut obligationibus nostris satisfacere pos-

[1]) Supra pp. 224—227.
[2]) Supra p. 231.
[3]) Supra p. 232.

simus. His divinae protectioni commendo Eminentiam Vestram

Albae-Juliae 1699. 30. Maji

Eminentiae Vestrae

servus humillimus ac filius in Dno. minimus

(L. S.) Athanasius ecclesiae Valachicae in Transilvania Romano-catholicae unitae Episcopus.

(B. U. B.-Kpr. t. 40, p. 390.)

b.

Ex Synodo generali anni 1700.

Sacrae Unionis Decreto firmato editisque canonibus synodalibus exposuit Athanasius, scire omnes, quibus in s. Unionis negotio petantur insidiis hostium, contumeliis et prope bellis apertis[1]); unum videri superesse, quo Causa ecclesiae unitae compendiarie perfici, rebus tranquillitas, Unioni stabilitas, clero et populo sanctitas queat conciliari; nimirum iter Antistitis ad Augustissimam Aulam susceptum, quo ipse, et sua propria et publica Synodi auctoritate, pendentia ecclesiae Valachicae negotia praesens transigeret, confirmationem suam urgeret ac caetera faceret omnia, quae occasio et temporis adjuncta fieri sinerent; hinc, quod tribus vicibus jam proposuisset iter[2]), se tandem peracturum, praesertim quum nunc ipsum ex P. Carolo Neurauter, sacrorum in Aula Supremi armorum per Transilvaniam praefecti administro, accepisset, Excellentissimum Comitem in hac profectione praeparanda ac tutanda non defuturum consilio, auxilio, defensione et quovis denique commodo; ac Patrem Carolum ipsum Superioribus suis probantibus adfuturum, si placuisset, comitatu, obsequiis, laboribus quin et vita et sanguine; spem propterea esse futurum, ut sic, ventilatis in Caesaris conspectu difficultatibus omnibus, bene coeptis perpetuitas

[1]) Relege Athanasii literas superius exhibitas pp. 220—222.

[2]) Cfr. supra pp. 219 et 245, et heic pagina praecedenti.

addatur, ac demum oris malevolorum superiore imperio clausis, ex itinere hoc sincera veneratio subditis et hostibus salutaris terror enascatur[1]). — Synodus profectionem tam utilem ea mox animorum consensione probavit et collaudavit, ut, plena agendi potestate metropolitae concessa, omnia ecclesiae suae negotia prudenti ipsius arbitrio curanda committeret, confectis etiam solemnibus literis auctoritatis traditae testibus[2]). Prae caeteris autem octo postulata synodaliter concepta profecturo Antistiti urgenda commendabant, quae mox in Aula Caesarea proponentur.

Mirum, quos motus res, ut primum in publicum exiit, in animis heterodoxorum causarit, quasque ii non modo umbras obtenderint, sed et metus incusserint, ut Athanasium a coeptis retraherent. Tristia omnia fingebant e animo depingebant de Aula Caesarea. Etiam carceres et alia indigna Viennae eventura vaticinabantur episcopo; verum discussis a P. Carolo, qui Cibinio advenerat, male credulorum inaniis, quod felix faustumque foret, iter Viennense inceptum est. Ibant Rmus. Antistes et vicarius ejusdem admodum Rev. Melentius, P. Carolus Neurauter, nobilis Dnus. Stephanus Rátz Valachicae procurator ecclesiae et, qui a secretis episcopo erat, homo quidam calvinianus. Sub abitum, ex episcopi domo omnes Valachici ritus campanae, quas grandes Alba-Julia habet, vasto murmure consonuerunt. Et frequentissimus erat plebis accursus, protopopis viginti propemodum et popis facile centum elata voce felicem viam, felices expeditiones precantibus ac Patris Caroli manum ad oscula, quamquam reluctaretur, prensantibus, quo salvum ipsis Athanasium et Unionis firmitatem reveheret, attonitis contra haere-

[1]) Suggestum hunc sermonem Athanasio fuisse a Carolo Neurauter, narrat Freyberger in op. mscr. cit.

[2]) Ex Bohemica relatione castrensi rem sic describit Freyberger: Fecerat Synodus multo poparum et protopoparum numero nuper collecta plenam Athanasio una omnium consensione potentiam eamque in scriptis tradiderat Unionem firmandi profitendique et quidquid ad ejus sinceritatem perpetuitatemque conduceret Viennae agendi. Quo dives instrumento episcopus die Februarii 5. anni 1701 Viennam cum sociis ingressus est.

ticorum, quae tunc Albae fervebant, comitiis, sed hiscere in profectionem nil ausis, quod manu consilioque Excellentissimi commendantis subnixam non ignorarent. Longo itinere feliciter confecto die Februarii 5. anni 1701 Viennam advenere. Habebat Athanasius etiam causam itineris et negotii scopum perscriptum in literis Excellentissimi Comitis Rabutin ad Emum. Card. a Kollonich. Eum tamen in tempore, et quo nihil tantum Causae totius patronum lateret, Pater Carolus pluribus, ut in mandatis quoque acceperat, edocendum putavit. Quaesito proin principis benigni affatu, ante omnia quid de gravaminibus a popis contra Athanasium propositis Missionarii Alba-Julienses censerent, aperuit; deinde fuse diligenterque errores et noxas Valachorum ecclesiae consuetudines inveteratas, heterodoxorum molimina, calamitates Unionis et unitorum ac remedia ipsa, quae malis tot opportuna viderentur, exposuit. Nec poterant non esse pergrati zelantissimo principi tam praeclari conatus. Quos cordi futuros sibi, et ut fine sperato gauderent, opera omni se adfuturum spopondit; moxque plenam a Majestate Caesarea obtinuit copiam agendi, quae viderentur et disponendi in hoc praeclaro negotio ad gloriam Dei majorem et Transilvaniae communem salutem: ut adeo nominatim in speciali hac Causa *supplicantes vel litigantes in praetitulati Domini Cardinalis praesentiam eum in finem remitti oporteret, ut a Sua Eminentia declarationem, decisionem, determinationem vel manutentionem impetrare possent et valerent,* quemadmodum in generali facultate Kollonichio concessa dicitur supra p. 179.

5.

Conferentiae Viennenses.

Quem (episcopum nostrum) zelantissimus imprimis Praesul (Cardinalis a Kollonich) ut parens filium suscepit (Synod.).

a.

Octo postulata ecclesiae Valachicae Athanasio benigne concessa.

Relatio castrensis[1]).

Paucos post dies primus ad rem tractandam conventus, quem *conferentiam* dicunt, est habitus. Intererant Emus. Cardinalis et Rmus. Valachorum episcopus, tum Illmus. Dnus. Comes Samuel Kalnoky, vicecancellarii Transilvanici apud Aulam Caesaream officio clarus et perillustris Dnus. Joannes Fiath, ejusdem cancellis ad secreta adjunctus, Pater etiam Gabriel Hevenesi S. J., ad s. Annam Viennae rector, Emi. ea tempestate theologus, denique admodum rev. Dnus. Melentius, vicarius Valachorum episcopi, et Pater Carolus Neurauter, Athanasii theologus ac consiliarius.

Isthic igitur Athanasius adventus sui propositum et quae suo Viennam accessu quaesitum venisset, exposuit. Haec quoniam in paragraphos octo erant distributa nos ordine dabimus et singula singulis Emi. Cardinalis Responsa adscribemus.

I.

Primum, adesse dicebat se suo suaeque ecclesiae nomine, ut Unionem cum Romana Ecclesia tot modis jam ante tentatam iteratisque jam vicibus formula solemni

[1]) Quum theologus Athanasii pertineret ad clerum castrensem ac totum itineris negotium esset constitutum sub patrocinio supremi caesareorum armorum per Transilvaniam praefecti, Excmi. Rabutin Comitis de Bussi, mirum non est, literis castrensibus insertam esse relationem de Causa in Urbe imperii principe transacta. Pleraque omnia in opus suum msc. transtulit Freyberger. Dolendum tamen ea in re est, quod lacunas a scriptore castrensi relictas incertis, ut species est, adminiculis explevit. Sed cfr. jam dicta p. 183

conceptam, sed, quae rerum initia sunt, debilem adhuc et magna parte informem, ad haec a variis indigne vexatam ac pene jam subrutam novo auctoramento praesens ipse iniret ac stabiliret, seque nunc tandem meridiana luce palam, relicto graecanico schismate, cum occidentali et vero Christi grege indissolubili vinculo necteret; plenam sese ad id a Synodo sua potentiam ac facultatem in scriptis habere et exhibere. Quae quum diceret, literas, quibus copia haec ei fiebat, re ipsa exhibuit.

Responsum ab Emo. Cardinali, tam Deo quam Caesari mentem adeo sanctam placere.

II.

Tum Athanasius secundum, quod peteret, esse dicebat: Quum Valachorum cisalpinorum episcopus firmitatem ac stabilimentum in sede a Transilvanis principibus ad id temporis usque sit petere solitus, nunc vero omnem Transilvanici principis dignitatem Augustissimus Caesar suo jure obtineat, implorare se ejus clementiam, et ut in episcopatu firmetur, suam Majestatem orare.

Voti futurum compotem, reposuit Emus. Cardinalis.

III.

Tertio loco postulabat episcopus immunitates et jura, quae principes Transilvaniae Valachorum episcopis cleroque concesserant, nunc nova Caesaris auctoritate firmari.

Non defuturum Caesarem, sed omnino firmanda, Cardinalis promisit.

IV.

Ad quartum digressus antistes necessarium sibi cleroque Valachico esse dicebat Diploma Caesareum, quo immunitates et gratiae illae, quas ad Ecclesiae Romanae gremium reversis schismaticis anno 1698 imperator concesserat, novam certamque firmitatem acciperent et ita

Valachicus clerus pari cum romano-catholicis exemptionum, immunitatumque jure re ipsa gauderet. — Hic gravissimas praesul justissimasque querelas produxit in medium: sacerdotes unitos a dynastis haereticis repugnante nequicquam Caesareo illo Decreto mancipatos carceribus, verberibus affectos, exutos fortunis, paroeciis proscriptos, uxores eorum ac liberos mancipiorum instar crudeliter habitos, indigna omnia in Unionem et unitos tentata: quibus nisi fortiore remedio obviam iret Augustissimus Caesar, futurum sane, ut actis in transversum plerorumque debilibus animis brevi temporis spatio vix futurus esset, qui unitus esse aut unitum se dicere velit.

Amaritudinem querelarum clementibus verborum delinimentis abstersit Eminentissimus Kollonich, persancte pollicitus, et Caesarem Diplomate firmaturum immunitates Valachici cleri et malis his omnibus acriora etiam remedia adhibiturum.

V.

His ultro citroque prolatis episcopus afferebat: Valachicos popas, dum lustris abhinc non multis turcico belli incendio Transilvania flagrat et annonam caesareis copiis spe certa solutionis accepta ager Transilvanicus convehit, popas, inquam, Valachicos 36 millium florenorum Ungarorum annonam intulisse in frumentariam Caesaris domum, quae pretio nondum ullo, ut spondebatur, soluta sit. Ut pactam sponsione solutionem accipiant, offerre se id quidquid est pretii donareque nationis Valachicae commodo. Videret Emus. princeps, ut recepto hoc aere et ad annuos census addicto, quidquid ex eo veniret redituum, id scholis Albae-Juliae curandis, et imbuendae literis ac moribus christianis juventuti Valachicae impenderetur. Sic velle se et cupere, sicque nullo ipsorum in aere posthac futuram ob id Majestatem Caesaream.

Omnia ista se curaturum Emus., et ita, ut vellent, collocaturum recepit.

VI.

Subinde Cardinalem rogavit episcopus: quum tantis, ut ipse videret, dynastarum injuriis clerus omnis pateret, vellet Sua Majestas Caesarea Unionis defensionem Excellentissimo Commendanti ea forma committere, ut omnibus posset constare, defensionem hanc jure necessitateque eidem competere, nec aliter eum quae ageret quam uti ageret, facere posse[1]).

Id enimvero futurum Athanasius etiam in responsis accepit.

VII.

Quum pronas adeo sibique faventes inveniret res omnes Valachorum antistes ad septimam petitionem delapsus haec in medium attulit: esse, quemadmodum jam Eminentissimo scripsisset[2]), pernecessarium factu, ut si Unionis augmentum ac florem optaret Augustissimus Caesar in eo, quod daturus esset Diplomate, alteram partem Rescripti, anno 1698, 14. Aprilis emanati[3]), iis verborum interpretationibus moderaretur, ut ne tanta, quantam ipse expressus jam esset, haereticis venenum exinde sugendi et in perniciem Unionis vertendi potestas maneret: scilicet incisum:

Qui ex iisdem graeci ritus sacerdotibus dictam professionem sibi faciendam non putaverit vel etiam uni ex aliis receptis religionibus se univerit . . ., gaudebit illius religionis privilegiis, ad quam se declaraverit.

Quum enim uni ex aliis receptis religionibus cuicui libitum esset, Rescripto sic indulgente liceret accedere, esse hanc artem heterodoxorum subtilem, ut abusi Diplomate neminem Valachorum intentatum relinquerent, sed obvios quosvis in sua castra vocarent his verborum elen-

[1]) Recole, quae ea de re Athanasius jam scripserat Cardinali supra p. 213.

[2]) Cfr. p. 221. [3]) Cfr. p. 195.

chis: liberum esse, cuicunque liberet religioni accedere; disparem tamen esse conditionem illorum, qui catholica dogmata ab iis, qui calviniana, qui ariana, qui lutherana studerent amplecti. Satis esse superque sub signis suis, ajebant praesertim Calviniani, si scribi sub illa luberet non addita, non dempta quavis fidei antiquae litera, solum se unitos fidei novae fateri, dependentiamque, ut vocant, habere a superintendente calviniano. Hoc si faciant, jam unitos dicendos. — Quo sane non essent contenti catholici, qui nescio quos novos articulos, novas fidei formulas ab unitis requirerent. — Caeterum eadem esse reliquarum per Transilvaniam religionum jura, quae catholicorum, immunitates easdem; majus insuper in alio quovis, quam romano a dynastis praesidium. Leniora ergo amplecterentur, proventu non impare, commodo etiam haud paulo majore. Quae heterodoxorum incantamenta quantum jam ubique nocuerint, quantum adhuc nocitura sint in omnem posteritatem, se vix esse dicendo[1]). Orare se et obsecrare Majestatem Caesaream, ut verbis disertis in Diploma insereret, quid demum id rei sit, esse unitum? quid ad aliam religionem transire? planeque et distincte decideret: Unionem immunitatum Caesareo Decreto datarum capacem vocari non posse, quae aliud ageret nihil, quam servatis fidei suae articulis omnibus alterius dumtaxat religionis clientelam iniret protectionemque susciperet. Ita esse futurum, ut a ritu graeco non adeo ut hactenus facilis transitus ad Calvinianos pateret.

Quod totum collaudans Emus. princeps Caesareo nomine, quidquid petebatur, promisit.

VIII.

Ad extremum postulavit episcopus sui suorumque poparum exemptionem a decimis, quas laici et jure et consuetudine pendunt.

---

[1]) Relege quae in eandem sententiam ex Annuis castrensibus dedimus supra pp. 218—219.

Responsum: *Non daturos ex fundis ecclesiae paroeciaeve addictis. Si quos alios aere suo ac sumptu coëmerent, aequum esse, ut decimae ex iis, more etiam alibi recepto, a sacris personis pendantur: juxta alias decisa*[1]).

Haec et alia paucula quum attulisset miraque facilitate impetrasset episcopus, subjunxit Emus. Cardinalis: quo testatior esset Valachorum ecclesiae clementia Caesaris, futurum, ut Augustissimus his ipsis diebus quum Athanasium tum ejus successores episcopos a consiliis sibi esse juberet, seu numero consiliariorum caesareorum adscriberet. Ad haec condecorandum a Sua Majestate Athanasium aurea torque, quam simulacrum caesarei vultus in numo appenso commendabilem faceret; velleque Suam Majestatem hoc gratiae suae mnemosynon ad posteros omnes ejusdem Valachicae sedis episcopos haereditate transire. Denique se ipsum, ajebat zelantissimus Cardinalis, ad hoc opus gloriae divinae majoris aliquid etiam esse collaturum de suo, empturumque sex florenorum millibus dominium stabile ac donaturum episcopi ejusdem dignitati et commodo, quum magni in ecclesia catholica referat animarum pastores his temporalium rerum adminiculis etiam esse provisos.

Sic finis conventui isti supra omne votum fortunatus impositus est.

b.

De purgatione canonica ab Athanasio praestita[2]).

Paucis post diebus ad conferentiam alteram, priore non minus felicem in Emi. principis aede, praesentibus iisdem, qui supra, descensum est. In istam Cardinalis

[1]) Cfr. supra p. 237.

[2]) Purgationem canonicam in jure definiunt *ostensionem innocentiae ab objecto crimine juxta canones factam.* Quum Athanasius multipliciter esset in Aula Caesarea accusatus, aequum ac justum omnino erat, ut ei tale defensionis medium daretur, quo se legitime ab

omnia illa servaverat, quae fieri servarique volebat ab Athanasio cleroque Valachico Augustissimus Caesar. Ut ergo nuperrime priorem dicendi locum episcopus, alterum respondendi acceperat Emus. Kollonich; ita rebus conversis nunc iste, quae ad veram sinceramque Unionem atque ad legitimam ab objectis criminibus purgationem desiderarentur, exposuit et respondendi provinciam Athanasius habuit.

Ante omnia Cardinalis testatus est, alienum esse a Caesaris et Romanae Ecclesiae mente, ut graeci ritus uniti sua tranquillitate dejecti ullo unquam tempore exturbentur e rebus humanis, sed contra, ut foveantur et consolidentur, optari ex animo. Liberum itaque dari clero Valachico, quoties sedem suam episcopalem vacare contingeret, tres arbitrio suo delectos pontificii candidatos offerendi in scriptis. Caesarem uni ipsorum suo adfuturum suffragio, ut is demum prae reliquis collocetur in cathedra et Valachicam gubernet ecclesiam.

Quod Athanasius suo clerique nomine gratanter accepit.

Jam igitur necessarium esse Cardinalis ajebat, ut si vere unitus et esse et credi Athanasius cuperet, fidem suam publica formula a Concilio Tridentino praescripta palam omnibus profiteretur: suam item jurejurando testatam faceret obedientiam, quam sponderet Romano Pontifici[1]). In liturgiae canone nomen patriarchae Constantinopolitani expungeret et Romani Episcopi, veri omnium Christi ovium pastoris, insereret. Denique metropolitam suum, non Exarcham Bucharestensem, sed Primatem Hungariae in omne tempus futurum agnosceret.

Quae etiam, ut per semet rationi conformia, et Unioni necessaria erant, promisit episcopus.

omnibus purgaret, quorum fuerat insimulatus. Ea Cardinalis in sedecim articulos dispescuerat Athanasioque in antecessum tradendos curaverat, ut defensionem ac purgationem, auditis quos secum adduxerat consiliariis, rite ac sine errandi formidine praeparare posset.

[1]) Duo ista omnibus episcopis Ecclesiae catholicae ex praescripto sacrorum canonum sunt praestanda.

Processum deinde ad caeteros articulos; quumque Athanasius omnes conditiones ad Unionis firmitatem atque ad sui purgationem propositas admisisset, et alter hic conventus ad optatum exitum est perductus, confirmatione apostolica et regia, quam Valachorum antistes tamdiu desideraverat, tandem aliquando nomine Caesaris cum novo privilegiorum Diplomate per Cardinalem solemniter desponsa. Verum ne bis eadem dicantur, omnia quae in secundo hoc concessu peracta sunt, ex Athanasii literis, quas *Reversales* vocamus, ante suum ex Urbe Vienna discessum conscriptis et Cardinali in manum extraditis ex ordine licebit perspicere. Eae ita habent:

Juramentum et Reversales Episcopi Athanasii.

Ego Athanasius unitae Romano-Catholicis Ecclesiae Valachicae per Transilvaniam partesque Hungariae eidem annexas episcopus[1]), Postquam ab Augustissima et Sacratissima Caesarea Majestate Leopoldo Magno Rege Hungariae et Domino Nostro Clementissimo in episcopatu meo Valachico Transilvanico confirmatus, torque aureo in signum sincerae Unionis pro me et successoribus meis episcopis Valachorum, Romanae Ecclesiae unitorum donatus, titulo Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis consiliarii condecoratus, clerusque meus ab jugo jobbagionatus, et servilium laborum, honorariorum Dominis terrestribus debitorum, solutione teloniorum, aliorumque onerum clero inconvenientium absoluti fuissemus, nostraque privilegia et donationes nobis per bonae memoriae principes Transilvaniae collata confirmata quin imo et aucta fuissent: Eminentissimo et Reverendissimo Principi Domino Domino Leopoldo Sacrae Romanae Ecclesiae Cardinali a Kollonicz, Archiepiscopo Strigoniensi, meo vero, et legitimo metropolitae, sub fide mea sacerdotali, et episcopali spondeo ac promitto, me articulos hic infrascriptos, utpote ad Unionis

[1]) Exemplar A. P-I. V. breviorem formulam habet *ecclesiae Valachicae cisalpinae episcopus.*

constantiam, sinceritatem, et firmitatem summopere necessarios, inviolabiliter, et sacrosancte effectui daturum, et observaturum, neque ullo modo aut per me, aut per unitos mihi in spiritualibus subjectos, cujuscunque conditionis fuerint, admissurum, ut violentur, aut non exacte observentur.

Articulus 1. Juxta formam a sancta matre Romana Ecclesia in concilio Tridentino praescriptam publicam fidei professionem faciam unaque adnitar, ut in reditu meo ad sedem meam episcopalem Albam-Juliam singuli et omnes de clero mihi subjecti popae et protopopae, aut qui posthac ordines majores suscepturi sunt, eandem in mea praesentia faciant. Postuloque et desidero, ut nullus de clero privilegiis a Sacra Caesarea Majestate clementissime collatis gaudeat, nisi qui professionem fidei juxta praenominatam formulam emiserit et sincere Unionem acceptaverit[1]).

Articulus 2. Juramento me obedientem filium esse et fore usque ad mortem totius Ecclesiae christianae capitis, videlicet Romani Pontificis Clementis XI. ejusque successorum contestabor. Praeterea in liturgiae nostrae Valachicae canone nomen patriarchae Constantinopolitani expungi et nomen Pontificis Romani inseri faciam.

Articulus 3. Cum mihi remonstratum sit et nunc probe constet complures graeci ritus schismaticos episcopos, archiepiscopos, metropolitas et patriarchas non modo simoniace irrepsisse, verum etiam violente sine vera et legitima ordinatione et consecratione per adjutorium paganorum sedes suas occupasse, adeoque ordinatos a talibus aut a talium successoribus, per quos tamen ego ordinatus et consecratus sum, nec veros nec legitimos presbyteros et episcopos esse; idcirco ut ego de mea in presbyterum ordinatione ac in episcopum consecratione (utpote negotio maximi momenti pro salute subjectarum mihi in spiritua-

[1]) Cfr. superius allata pp. 218 et 277—278.

libus oviculârum) certitudinem nanciscar, ab archiepiscopo Strigoniensi, meo metropolita, sub conditione in presbyterum reordinari ac in episcopum taliter reconsecrari postulo. Et quia idem dubium prudenter de subjectis mihi protopopis et popis, seu per me, seu per meos antecessores schismaticos episcopos Valachorum ordinatis versatur, promitto me in proxima ecclesiarum et parochiarum mearum visitatione unumquemvis presbyterorum seu poparum sub conditione reordinaturum[1]).

Articulus 4. Catechismum orthodoxum lingua Valachica, qui sumptibus Eminentissimi Domini Cardinalis imprimetur, me laicis et popis distributurum polliceor[2]); alios vero hucusque cum erroribus aut schismaticorum aut haereticorum impressos[3]) a clero et plebe laica repetam, neoimpressos orthodoxos absque pretio gratis distribuam. In aliis vero impressis et divulgatis libris schismaticos aut haereticos errores, qui per ignorantiam nostram aut schisma irrepserunt, expungam[4]). Qui posthac in typographia nostra imprimentur, dabuntur theologo meo ad censuram; nec ullus librorum absque scitu illius et approbatione libro praefigenda imprimetur.

Articulus 5. Quia ad Unionis hujus nostrae vere salutiferae constantiam, sinceritatem et firmitatem magnopere conducit, imo summopere necessarium est, ut errores, qui per plura saecula, quibus sine capite ecclesiae fuimus et sub Turcico jugo gemuimus, contra concilia et canones universalis Ecclesiae irrepserunt, aboleantur: ego vero in multis non sim instructus aut exercitatus, suscipio mihi paterno et provido consilio oblatum theologum et consiliarium, presbyterum romano-catholicum, sine cujus prae-

[1]) De fatis hujus petitionis ab Athanasio propositae videsis quae supra disputata sunt lib. I., c. 2., pp. 96—110.

[2]) In exemplari, quod in A. P-I. V. asservatur, hoc incisum sic conceptum est: *Catechismus orthodoxus lingua Valachica sumptibus Eminentissimi Domini Cardinalis imprimetur, quem . . . polliceor.*

[3]) Cfr. supra pp. 148 et 154.

[4]) Libros hic dicit Athanasius, quorum errores ipsi vertebantur crimini, quemadmodum dictum est pp. 261 et 263.

sentia Synodos non celebrabo nec visitationes ecclesiarum et parochiarum instituam, neque sine illius approbatione ullum excommunicabo, nec divortia faciam, nec ullum aut laicorum aut de clero mulctabo, nec ullum in presbyterum ordinabo, nec ullum ad protopopatus dignitatem elevabo, nec ullum eorundem exauctorabo, nec popas de parochia in parochiam transferam; denique in omnibus negotiis ecclesiasticis theologi et consiliarii mei consilia salutaria amplectar et sequar[1]).

Articulus 6. Rescindo ab hodie et in futurum semper omnem correspondentiam, communicationem et familiaritatem cum omnibus schismaticis et haereticis, etiam cum principe Valachiae, nec ullas posthac cum iisdem literas communicabo, nec Bucharestensem archiepiscopum meum metropolitam esse agnosco, sed me cum toto mihi subjecto clero archiepiscopo Strigoniensi subjicio eundem meum metropolitam esse agnosco, ab hoc in omnibus, in quibus episcopum respectu sui legitimi archiepiscopi dependere oportet, dependebo. Si tamen subinde aut principi Valachiae aut alicui schismaticorum scribendum necesse foret, literas theologo et consiliario meo prius communicabo[2]).

Articulus 7. In reditu meo nomina omnium poparum conscribi faciam, numerum Eminentissimo Cardinali transmittam, et quotnam necessarii sint ad parochialia administranda, de consilio theologi adscribam.

Articulus 8. Nullum ad ordines seu diaconatus seu presbyteratus promovebo, nisi prius a theologo et senio-

---

[1]) Quum Athanasius manifesto defectu qualitatum a sacris canonibus requisitarum laboraret atque inde merito timere deberet, ut Sedes Apostolica ejus electionem ratam haberet, non sine gravi ratione extraordinario hoc medio defectum supplere Romanamque approbationem obtinere studuit. Sed recole quas Kollonichius attulit causas institutionis theologi pp. 257—258.

[2]) Promittit ista antistes *pro avertenda suspicione*, ut habet Diploma Caesareum mox afferendum; exegerat quippe Aula, ut se purgaret Athanasius a suspicione infidelitatis et defectionis ipsi non una ex parte imputatae, ut dictum est supra pp. 189 (not. 3) et 261—262.

ribus popis examinatus fuerit, compertumque sit, candidatum scientia suo ordini conveniente instructum esse[1]). Nullum bigamum ordinabo. Cum popis et toto clero, ut statui eorum convenit, agam honorifice, non despotice. Non admittam posthac, ut cognati mei fratres, parens, ullum jus in popas exerceant; nullas collectas pecuniarias ab illis postulent, aut extorqueant[2]).

Articulus 9. A poparum unoquovis juxta privilegia[3]) principum Transilvaniae non plus, quam unum florenum Ungaricalem annuatim expetam. Quod si quispiam de clero aut laicus mulctandus foret, quantum determinabit theologus; et medietas mihi, medietas ecclesiae obveniet.

Articulus 10. Promitto me in familia et aula mea solummodo aut romano-catholicos aut unitos posthac habiturum. Omnes autem, quos hucusque habui aut sectae calvinisticae aut schismaticos, quantocius a me repellam[4]).

Articulus 11. Ut schola Valachico-latina Albae erigatur, satagam. Magistros scholarum eligam callentes linguam valachicam et latinam[5]).

Articulus 12. In causis personalibus poparum et cleri non recurram ad forum saeculare[6]), sed causam conferam cum theologo meo: quo consulto, si causae qualitas expetierit, recurremus ad nostrum archiepiscopum Strigoniensem.

Articulus 13. Extra Pascha licitum erit adultis sacramenta poenitentiae et eucharistiae frequentare[7]).

---

[1]) Quae articulis 7. et 8. habentur, pertinent ad ea quae de determinando poparum numero eorumque ordinatione jam exhibita sunt pp. 236 et 239.

[2]) Haec interpretationem habent ex gravaminum catalogo (5. et 12.), qui superius prostat pp. 259—260.

[3]) In citato exemplari A. P-I. V. legitur: *A poparum singulis juxta antiqua privilegia* etc. — Innuitur autem privilegium illud, quod lectori jam innotuit ex Decreto confirmatorio, supra jam relato p. 160.

[4]) Cfr. gravamen de secretario calviniano indicatum p. 260—261, n. 14.

[5]) Cfr. dicta ibidem n. 17.

[6]) Id olim jussu principum heterodoxorum factum didicimus ex relatione castrensi p. 151.

[7]) Recole n. 10, p. 260.

Articulus 14. Pro baptismate, confessione, communione, viatico et extrema unctione nullum tum ego, tum parochi mei petemus stipendium. Pro paschali confessione quivis poenitens unum nummum pendet; pro copulatione, funeribus, introductione mulierum post partum moderatam taxam cum synodo et theologo statuam[1]).

Articulus 15. Administratio proventuum ecclesiae erit penes oeconomos, sic tamen, ut absque meo et theologi scitu nihil possint erogare; et hi praesente synodo et theologo dabunt de praeceptis rationes[2]).

Articulus 16. Denique bono meo exemplo clerum et laicos aedificare satagam[3]). In residentia mea episcopali non admittam saltus nec ad illam mulieres. Venationes armatas et cum strepitu intermittam, correctionem a theologo meo libenter suscipiam, et quidquid theologus emendandum in ecclesia nostra Valachica esse judicaverit, emendabo. Quod si quidpiam de his articulis a me sub fide mea sacerdotali et episcopali promissis transgrederer et post primam, secundam et tertiam admonitionem archiepiscopi mei Strigoniensis emendanda non emendarem, volo et absolute decerno, ut confirmatio mea episcopalis nullum habeat valorem, imo subjicio me archiepiscopi mei voluntati, ut si eidem pro bono ecclesiae Valachicae visum fuerit, exauctorer aliusque, qui articulos praefatos Unioni summe necessarios observaturus est, mei loco constituatur. Ita confirmo et testor manus meae propriae subscriptione et sigilli mei proprii appressione.

Viennae die 7. mensis Aprilis 1701.

Athanasius, episcopus unitae ecclesiae
(B. U. B. pp. 247—253.) Valachorum.

---

[1]) Quae pecunia offertur sacerdotibus sacras functiones exercentibus, non quasi pretium est rerum sacrarum; sed quasi stipendium debitum ministris sacris, qui quum altari serviant, habere ex eo debent, quae suppeditent ad cultum et ad victum. Ex juris praescripto autem episcopi est definire, quid clero sacras functiones obeunti sit tribuendum.

[2]) Articulus 15. refertur ad gravamen 6., de quo p. 259.

[3]) His purgationem praestat Athanasius a variis gravaminibus objectis ibidem sub nn. 1—3.

Reversales has literas Athanasius terno exemplo in manus Cardinalis deposuit. Eorum unum ad Eminentissimum ipsum, uti archiepiscopum Strigoniensem et metropolitam suum pertinere volebat[1]), alterum Nuntio Apostolico tradi Pontificiae Sanctitati in Urbem mittendum, tertium ad Transilvaniae cancellariam aeternae memoriae causa deponi.

II.

De Decretis confirmatoriis.

A.

De confirmatione Pontificia.

Quoniam leges ecclesiasticae praescribunt, ut authenticum de emissa fidei professione documentum, a notario publico confectum, processui informativo Romam mittendo adjungatur, Cardinalis a Kollonich professionem Athanasii recepit die 24. Martii, praesentibus testibus ad id rogatis extensumque professionis instrumentum manu propria subscripsit et cum caeteris processus Actis, addito etiam proprio suo voto de confirmando Athanasio, in Urbem transmisit. Cunctis ibi diligentissime perpensis, quum judices Athanasium nondum plene purgatum censerent quoad vitam, mores, conversationem, gravitatem, famam, rerum ecclesiasticarum usum ac prudentiam[2]), ulteriores informationes antequam suffragium pro confirmatione danda ferrent, a Kollonichio exquisierunt hac ad ipsum Viennam data epistola:

Eminentissimo et Reverendissimo Signore mio Ossmo.

Tra gl' altri articoli quà trasmessi per mezzo di Mons. Nunzio in Vienna da Mons. Atanasio Vescovo greco unito di Valacchia, e Transilvania concernenti la sua unione colla santa Chiesa Romana, vi sono li due espressi nell'

[1]) Hoc exemplar archetypum, ipsius Athanasii manu subscriptum, hodieque extat loco indicato B. U. B. pp. 247—253, unde illud expressimus. — Exemplar quod in A. P-I. V. prostare diximus, ab uno ex aliis duobus exemplaribus descriptum reperitur.

[2]) Quum adversus incommoda ex defectu scientiae requisitae oritura praesenti remedio esse judicarent theologum episcopo dandum juxta artic. 5., eam irregularitatem in literis ad Kollonichium scriptis intactam reliquerunt.

aggiunto foglio[1]), sopra de' quali questa Sacra Congregazione desidera d' essere pienamente informata dall' E. V. prima di prendere intorno ad essi risoluzione alcuna. Ne porto però a V. E. questo riverentissimo cenno con supsupplicarla a favorire anco in questo, conforme suol' sempre fare, la Sacra Congregazione delle sue benignissime grazie.

In tal congiuntura non lascio d' accennarle essere state da questa Sacra Congregazione rimesse a quella del S. Offizio l' istanze di V. E. espresse nel foglio, che si compiacque trasmettermi unito alla sua gentilissima lettera de 30. d' Aprile passato, conforme era stata antecedentemente rimessa l' altra istanza dell' E. V. per la facoltà di poter consecrare sub conditione il sudetto Mons. Atanasio. S' attendono però hora sopra di ciò le risoluzioni di quel sacro Tribunale, che saranno da me prontamente partecipate a' V. E., a cui tratanto rassegnando il mio sommo ed invariabile ossequio Le bacio humilissimamente le mani.

Roma 7. Giugno 1701.

Hummo. e Devmo. servre.

(B. U. B. pp. 335—336.) Fr. C. Barberini Pref.

Acceptis novis his, quae desideratae erant, informationibus Sedes Apostolica tandem rata habuit, quae acta Viennae erant; utque articuli, qui in conferentiis convenerant, suos quamprimum nanciscerentur exitus, Cardinali benigne concessit: uno illo tamen excepto, qui tertio loco erat positus de consecratione Athanasii sub conditione iteranda, ut fuse declaratum est supra pp. 99—110. Concessa autem confirmatio Pontificia est per simplicem approbationem eorum, quae a Kollonichio erant peracta, non vero per solemnem praeconisationem et Bullarum expeditionem, quod ecclesia Alba-Juliensis ritus graeci nondum esset per supremam auctoritatem in album ecclesiarum cathedralium catholicarum relata.

[1]) Artic. 14. *Pro baptismate . . . statuam.* Artic. 16. *Denique . . . emendabo* (heic p. 286).

B.

De confirmatione Caesarea.

1.

Collatio episcopatus Athanasio facta.

Nos Leopoldus etc. memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis; quod Nos pro ea qua in procurandis fidelium animarum subditorum nostrorum pastoribus, cura et sollicitudine, perpensis singularibus iisque eximiis fidelis nostri Athanasii, per Transilvaniam et partes eidem annexas ritus graeci Episcopi meritis animique dotibus, doctrina item et eruditione, ac omnibus grata exemplarique ipsius vita, moribus et aliis virtutibus, quibus ipsum ab Altissimo insignitum esse ex singulari magnorum ministrorum nostrorum relatione cognovimus. Eundem itaque Episcopum, veluti personam idoneam, bene meritam Nobisque gratam, in Episcopum nationis Valachicae, in Transilvania partibusque eidem annexis, summumque Praelatum ac pastorem antelati populi Valachici, nunc per mortem et decessum Reverendi olim Theophili, ejusdem episcopatus ultimi possessoris, de jure et de facto vacantem, jure patronatus nostri regii, quod generaliter in conferendis universis Provinciae nostrae Transilvaniae partiumque eidem annexarum ecclesiis et beneficiis, divorum quondam Hungariae regum praedecessorum videlicet Nostrorum felicissimae reminiscentiae optimo jure habere et exercere dignoscimur; assumendum, nominandum, eligendum, ac insuper etiam in nostrum Consiliarium declarandum eundemque episcopatum, cum cunctis juribus, emolumentis et fructuositatibus quocunque nomine vocitatis, ad eundem de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, praefato episcopo dandum et conferendum, deinde ad capessendam ejusdem episcopatus possessionem per thesaurariatum nostrum, in praeattacta Transilvaniae provincia constitutum, installandum esse duximus; imo assumimus, nominamus

et eligimus, praesentamus damusque et conferimus, quin imo pro peculiari nostro Caesareo Regio, quo erga antelatum Episcopum ducimur, affectu, pro sui ac nationis suae honore et existimatione torque aureo cruceque in eodem pendente, effigieque nostra Caesarea Regia adornata et de uno in alterum condescendenda et devolvenda condecorandum et honorandum esse voluimus; ita tamen ut idem Summo Sanctae Ecclesiae Romanae Pontifici, nobis ac moderno ac pariter futuris Archiepiscopis Strigoniensibus obediens ac in omnibus justis et licitis rebus, et negotiis fidelis esse debeat ac teneatur; Fidei Professionem amodo imposterum tam idem Episcopus, quam et successores ejusdem quin imo et alii ejusdem ritus sacerdotes, qui nimirum episcopatu ac aliis beneficiis uti, frui et gaudere voluerint emittent; literas donationales et collationales a nemine alio, nisi a Nobis tanquam rege Apostolico, per Cancellariam Nostram Aulico-Transilvanicam expediendas implorabunt et impetrabunt. Harum Nostrarum vigore et testimonio Literarum mediante. Datum in civitate Nostra Viennae Austriae, die decima nona mensis Martii anno Domini 1701. Regnorum nostrorum Romani 43., Hungarici 46., Bohemici vero 45.

Leopoldus. Comes Samuel Kálnoki.

(B. U. B. pp. 34—35.) Joannes Fiath.

2.

De executione mandati Caesarei.

Decretum installatorium ad Thesaurarium Regium Transilvaniae de et super installatione Reverendissimi Dni. Athanasii.

Leopoldus etc.

Spectabilis ac Magnifice Fidelis Nobis sincere dilecte! Quoniam nos Episcopatum Graeci Ritus universarum Ecclesiarum per charam nostram provinciam Transilvaniae per mortem quondam Patris Theophili ultimi Possessoris de jure et ab antiquo vacantem, fideli nobis sincere dilecto Athanasio, ita exigentibus ipsius meritis ac virtutibus,

simul cum omnibus ejusdem Episcopatus bonis eorundem proventibus, obventionibus ac emolumentis benigne contulerimus ac insuper in numerum et ordinem fidelium nostrorum Consiliariorum clementer assumpserimus et annumeraverimus, velimusque eundem per vos, aut alium Thesauriatus nostri officialem, ad id per vos delegandum in dominium dicti Episcopatus legitime introduci et installari facere.

Idcirco fidelitati Vestrae harum serie benigne committimus, et mandamus, quatenus acceptis praesentibus, introductionem et installationem praemissam rite peragere aut peragi, dictumque Episcopatum simul cum cunctis uti praemissum est bonis, juribus temporalibus, eorundem proventibus, obventionibus et emolumentis ad ipsum Episcopatum de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, memorato Episcopo tradere aut tradi et assignari facere velitis ac debeatis. Secus non facturis etc., vobis in reliquo gratia nostra Caesarea Regia propensi manemus. Datum in Archiducali civitate nostra Viennae Austriae, die decima nona mensis Martii anno Domini 1701. Regnorum nostrorum Romani 43., Hungarici 46., Bohemici vero 45. Comes Samuel Kalnoki.

(B. U. B. pp. 35—36.) Joannes Fiath.

III.

De novis privilegiis ecclesiae Valachicae concessis.

Zelantissimus praesul (Card. a Kollonich) toti clero ac ecclesiae nostrae graeci ritus unitae denuo privilegia ecclesiastica a praenominata Sacra Caesarea Majestate procuravit. (Synod.)

A.

Praevia notitia historica ex Archivis Viennensibus

Episcopo Valachorum in Transilvania nova pro se suisque sacerdotibus impetrata a Caesare privilegia typisque vulgata; ipsi vero antistiti aureus torques isque praegrandis et ut cruce adamantibus

divite sic aurea quoque imperatoris effigie clarus, geminis ejus comitibus, sacerdoti uni, alteri saeculari[1]), numus ejusdem metalli cum imperatoris effigie (pretiosum favoris Caesarei monumentum) a Sua Majestate est per Cardinalem collatus. Valuit hic splendor non modice ad conciliandam viro amplificandamque apud subjectam illi numerosissimam plebem auctoritatem. Theologum etiam nomine et sumptibus Caesaris accepit, cujus consilio atque opera in administrando episcopatu uteretur; ac tandem amplissimum Diploma protectionale pro se suisque officialibus obtinuit (B. P. V. 12096 jcta. relatione castrensi ex anno 1701).

B.

Diploma Caesareum innovationis et ampliationis privilegiorum.

Nota praeambula. Quemadmodum jurisperiti, regulas interpretationis legum tradentes, generatim statuunt, ad genuinum sensum Decretorum determinandum recurri debere ad praeparatorios libellos in processu inter judices ac consultores distributos, ex quibus ipse Decretorum textus est transcriptus[2]): ita quoque ad hoc Diploma declarandum ipsa acta processus informativi sunt perquirenda ac consulenda, ut juxta juris praescriptum *intelligentia dictorum* vere *assumatur ex causis dicendi*, et *unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat*[3]). Quare nos operae pretium facturos credimus, si ad singulos articulos animadvertamus, unde assumpti in Diploma sint, ut genuinus eorum sensus ex ipso fonte, unde profluxerunt, tuto hauriatur.

Nos Leopoldus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit Universis. Quod considerantibus nobis quibus potissimum adminiculis religio catholica a tot retroactis annorum saeculis ad haec usque tempora inter genus humanum non solum propagata sed et confirmata exstiterit, verum etiam per universa orbis totius, etiam inter infideles regna in tantum, et tam late patentem sui splendorem excreverit, inter alia divinae providentiae subsidia ex eo factum esse animadvertimus: quod nimirum principes pii ipsiusque religionis studiosi et amantes, in cultu divini numinis propagando, ecclesia-

[1]) Cfr. supra pp. 258 et 272.
[2]) Cfr. quae de hoc argumento scripsimus in opere *de rationibus festorum utriusque SS. Cordis*, pp. 10 et 424, editionis 5.
[3]) Recole dicta supra pp. 256—257.

sticaque disciplina conservanda, ornanda et ad seram aetatem transmittenda, plurimum semper momenti attulissent proficuaeque, ac salutaris operae impendissent[1]). Hinc est quod Nos quoque divina benignitate Reipublicae Christianae praesidentes eosdem sicut in aliis optimo principe dignissimis virtutibus ita etiam hac in parte libenter imitamur, nihilque magis in votis habemus, quam ut cultus divinus, religioque catholica augeatur, foveatur et conservetur; per cultus namque divini promotionem regna stabiliri felicesque rerum progressus impetrari, victoriasque et triumphos reportari, manifeste etiam propria experientia Nostra sufficienter advertimus, dum numerosas, Deo propitio, de naturali Christiani nominis hoste Turca, his retroactis annis, reportatas victorias, gloriosis et victricibus armis Nostris recuperata, et Turcis erepta praesidia, ipsamque Regni Nostri Hungariae metropolim et sedem regalem Budam, saepius licet antehac irrito tamen conatu, oppugnatam, per Nos tamen cum adjutorio divino feliciter expugnatam, propulsatamque foedam Ottomanicam perfidiam, et totum ferme Hungariae Regnum, prout et Transilvaniae Provinciam a jugo Turcico eliberatam, et postliminio quasi avitae libertati assertam esse experti sumus. Quae omnia soli divinae benedictioni piisque Religiosorum et ecclesiasticorum iram divinae Majestatis placantibus suffragiis, et precibus adscribimus, ac annumeramus. Ac proinde tum ex eo, cum vero pro solita Nostra in Deum pietate et continuo rerum omnium, quaecunque in majorem antelati cultus divini propagationem atque boni publici conserva-

[1]) Desumpta haec doctrina est ex ss. Ecclesiae Patribus, qui miro consensu tradunt, *regiam potestatem imperatoribus et principibus non solum ad mundi regimen, sed maxime ad Ecclesiae praesidium esse collatam* (s. Leo M. in epist. 125., alias 75. ad Leonem Aug.), *ut nimirum coelorum via largius pateat, ut terrestre regnum coelesti regno famuletur* (s. Gregor. M. l. 2. epist. 11. ad Mauritium imperat.). Conferantur praeter alios, s. Augustinus in epist. 185., alias 50. ad Bonifacium Com.; s. Coelestinus Papa in epist. ad Theodor., quae exstat post actionem 2. Concilii Ephesini; s. Isidorus Pelusiota, l. 3., ep. 249.; Ferrandus ad Reginum Comitem in 5. regula; s. Bernardus, ep. 127.

tionem, et augmentum cedere possunt, pro viribus promovendarum studio, ac zelo, uti etiam pro peculiari Nostro Caesareo Regio, quo erga Nationem Valachicam ducimur, affectu, insuper etiam benigne animo revolventes, quod cum immunitas ecclesiastica, qua ecclesiae, ecclesiasticaeque personae, ac res ipsarum gaudent, jure pariter divino, ac humano singulariter in Apostolico Regno Nostro ac Hungariae Regnis, Provinciisque eidem adjunctis, ac annexis, gratiosis Divorum Regum, praedecessorum videlicet Nostrorum, beatae recordationis, privilegiis, Regnique constitutionibus sancita sit, camque a Caesareo-Regia Majestate Nostra (utpote, qui specialem inter Reges Christianos praerogativam obtinemus Regis Apostolici) asseri, defendique condeceat, justum videri, ut quos eadem fides, et caritas in ejusdem S. Ecclesiae catholicae unitate conjunxit, ejusdem S. Matris obedientes filios eodem in gremio fovet, eodem denique sub capite, ejusdemque corporis commembra vivificat exindeque divini, atque humani favoris pariter reddit capaces, jure suo non destituantur. Cum autem Nobis pro certo relatum sit, gentem Valachorum, Graecorum et Ruthenorum, quae hactenus schismatis labe laborabant, aspirante divino numine, cooperante potissimum fidelis Nostri Nobis sincere atque intime dilecti Reverendissimi in Christo Patris, ac domini Leopoldi S. R. Ecclesiae Cardinalis ex S. Romani Imperii Comitibus a Kollonicz Archi-Episcopi Strigoniensis, aliorumque virorum Apostolicorum zelo, in variis Regnorum Nostrorum, et signanter in Transilvania partibusque eidem adjunctis coepisse ad Unionem, et gremium S. Romanae Ecclesiae redire, omniaque ea admittere quae S. Mater Ecclesia Romano-catholica admittit, profitetur, credit, ac nominanter quidem puncta subsequentia, in quibus potissimum hactenus dissenserant:

Primo. Romanum Pontificem esse caput totius per orbem diffusae Ecclesiae. Secundo. Panem azymum sufficientem esse materiam Coenae dominicae. Tertio. Praeter coelum, sedem beatorum, et infernum, carcerem

damnatorum, tertium dari locum, in quo animae nondum expiatae detinentur et purificantur. Quarto. Spiritum sanctum, tertiam in Trinitate Personam, a Patre et Filio procedere.

Articulus I. Nos igitur zelanti Regis Apostolici muneri respondere volentes, ex authoritatis Nostrae Regiae plenitudine per praesentes benigne declarare volumus, quatenus graeci ritus S. Romanae Ecclesiae Unitorum, tum ecclesiae ipsae, tum ecclesiasticae personae, in praeattacta Transilvaniae Provincia partibusque eidem annexis, eadem prorsus immunitate ecclesiastica gaudere debeant, qua ecclesiae ecclesiasticaeque personae, ac res Romanae Ecclesiae latini ritus, ex ss. canonum praescripto, et terrenorum principum consensu, indultis, et privilegiis effective perfrui gaudere dignoscuntur. Universa etiam, et singula privilegia, immunitates, et praerogativas, a Divis quondam Hungariae, et Transilvaniae Regibus, et principibus felicis nimirum recordationis antecessoribus Nostris clementer eisdem concessa et elargitas in omnibus eorundem punctis, clausulis, et articulis, acceptamus, approbamus, et ratificamus, consensumque Nostrum Regium, pariter et assensum praebemus, et impertimur[1]).

Articulus II. Ac nihilominus pro ulteriori Nostra erga eosdem declaranda benignitate, ac clementia, ab omni personalis contributionis, respectu dumtaxat bonorum ad ecclesias spectantium, onere, ac praeterea cujusvis nauli, aut telonii pensione, veluti alios nobilitari praerogativa gaudentes a quarumcunque decimarum a terris ecclesiasticis, qua talibus, praestatione, eximendos, et immunitandos esse decrevimus[2]).

Articulus III. Quinimo clementer annuimus, ut quicunque etiam saeculares, et plebeae conditionis homines toties mentionatae Sacro-Sanctae Ecclesiae sese, secundum

[1]) Haec et alia his similia ex anterioribus ejusdem Leopoldi Diplomatibus assumpta reperiuntur, uti patet ex iis quae jam exhibuimus pp. 164—165 et 224—226.

[2]) Recole dicta pp. 228, 239 et 279.

normam a theologo praescribendam univerint, immediate Statui catholico annumerentur, sicque inter status computentur capacesque legum patriarum, ac universorum beneficiorum, non ut hactenus solum tolerati, sed ad instar reliquorum patriae filiorum reddantur, cujus intuitu nos etiam ulterius sub gravi indignatione Nostra Regia clementer serio firmiterque mandamus, quatenus amodo imposterum nullus cujuscunque status, authoritatis, dignitatis, et praerogativae, praeeminentiaeque fuerit, praedeclaratae huic graeci ritus Unionem immunitati ecclesiasticae, aperte vel occulte nullo sub praetextu, vel etiam praetensi usus, vel consuetudinis sub velamine, audeat contraire, nec sacerdotes Romanae Ecclesiae unitos jobbagyionum more tractare, ad rabotas, labores, et colonicales praestationes etiam sub honorarii titulo cogere, honoraria ab iisdem (ut hactenus factum fuisset) exigere, eosdemque incarcerare multo minus ob dictam Unionem persequi, loco, beneficio terrarum possessione, aut parochia amovere praesumant[1]).

Articulus IV. Ita tamen ut catechismi eorundem veluti in fundamentalibus et essentialibus vitiati ab omnibus, prae quorum manibus existerent, repetantur, et alii praemissae Unioni conformes, imprimantur, et per omnes distribuantur[2]).

Articulus V. Deinde, siquidem ob ignorantiam jurium canonicorum plurimi errores et ingentia scandala, tam per ipsum fors Episcopum, et popas fuissent patrati et commissa, ad praecavendas itaque similes disconvenientias, certus quidam animi dotibus ornatus jurisque canonici prudentia praeditus, rerumque gerendarum dexteritate clarus, per Nos, aut Dilectionem Nostram modernum scilicet Archiepiscopum Strigoniensem et successores ejusdem, quocitius declarabitur et demandabitur theologus, qui velut causarum generalis auditor, similibus inconvenientiis serio

---

[1]) Cfr. pp. 168, 196—198, 275—276.

[2]) De hoc errorum fonte recolantur testimonia jam exhibita pp. 148, 152, 154, 283.

invigilabit, nec patietur ipsam Synodum, cui semper interesse debebit, Episcopum, ac popas, jurisdictioni eorundem concreditos, a tramite juris canonici praeceptisque Ecclesiae deviare, deinde idem Episcopus ritus graeci directe ab antelato Archiepiscopo Strigoniensi, tamquam singulari patrono eorundem cum toto clero principalem habebit dependentiam[1]).

Articulus VI. Porro pro avertenda suspicione nullam cum principe Valachiae, vel vero patriarcha ullo, aut acatholicis habere praesumat correspondentiam, sic ferente tamen necessitate in particularibus suis, et non Nationis, aut religionis negotiis, literis prius theologo exhibitis scribere possit[2]).

Articulus VII. Tandem numerus poparum supra necessarium, in praejudicium Dominorum terrestrium non augeatur. Bigami, et qui necdum adhuc 25. attigerunt annum non ordinentur, Episcopus a popis, nonnisi unum florenum annuum, eidem privilegialiter concessum accipiat, in visitationibus cum popis despotice non agat, sine scitu theologi non mulctet, et si quospiam, sic ferente demerito mulctaverit, ejusdem mulctae medietas Episcopo cedat, altera vero in necessitates ecclesiarum convertatur, neque licebit eidem Episcopo sine scitu theologi aliquem excommunicare multo minus divortiare, praeterea nullum in suo obsequio intertenebit, nisi unitum Valachum aut Catholicum, ipsiusque cognati praesentes, et futuri, in popas nihil jurisdictionis exercere praesumant. Libri antequam imprimantur, per theologum revideantur, consequenterque unitae professioni contrarii tollantur[3]).

---

[1]) Articulus 5. ex uno eodemque fonte, scilicet, ex protocollo conferentiae paulo ante memoratae, in Reversales Athanasii et in Diploma Caesaris transiit. Eum relege pp. 283—284.

[2]) Hujus articuli rationes erui possunt ex iis, quae in parallelum Reversalium articulum animadvertimus p. 284.

[3]) Hic conjunctim exhibetur materia trium articulorum Reversalium, nimirum 8., 9. et 10.; unde et explicatio ex iis fontibus est petenda, quos adduximus pp. 284—285.

Articulus VIII. Et ut Unitorum filii majus incrementum scientiae valeant haurire, desideramus, ut Albae, Hátszeg, et in Fogaras oppidis, scilicet in praeattacta Transilvania existentibus, scholas instituant, et ut templa, ubi plures fuerint Valachi valeant erigere, annuimus[1]).

Articulus IX. Praeterea Episcopus archidiaconos et popas, sine palpabili et evidenti causa aut praeter scitum et voluntatem Synodi non mulctet neque mutet, minus vero eos apud forum saeculare, in causis spiritualibus accuset, sed si quid praetensionis, vel querimoniae adversus eos habuerit, mediante theologo ad Dilectionem Nostram modernum scilicet Dominum Archiepiscopum, vel successores ejusdem deferat[2]).

Articulus X. Adulti, et maturioris aetatis non tantum in Paschate, quin etiam extra tempus Paschatis possint sacramentis uti. Pro baptismo autem, communione, et viatico nulla stola popis ex obligatione solvatur; pro copulationibus demum, introductionibus, et sepulturis, a Synodo semel pro semper moderata taxa instituenda erit. Proventus ecclesiarum per saeculares oeconomos percipiantur, percepti cum scitu Episcopi erogentur, rationes vero de perceptis, et erogatis ab oeconomis saecularibus coram Synodo exigantur[3]).

Articulus XI. Quippe nec hoc praetermittendum esse censetur, ut qui supradictis privilegiis gaudere voluerint, Unionis cum Catholica Romana Ecclesia professionem coram Episcopo, et theologo faciant; nec etiam satis est ad Unionem, ut quis Religionis alicujus in Transilvania receptae protectionem acceptare, seque pro illa declarare velit; nisi enim ea omnia credat, ac profiteatur, quae Religio illa profitetur, et credit, cui se unire velle dicunt, privilegiis immunitatibus, et exemptionibus gaudere minime poterunt.

---

[1]) Respondet articulo 11. Reversalium, quem habes p. 285.
[2]) Cfr. artic. 12. Reversalium, p. 285.
[3]) Quod hic uno articulo connexum est, id in Reversalibus distinctius diribetur in tres, 13., 14. et 15. pp. 285—286.

Cum autem grāeci ritus Valachi nec liturgiam suam, nec jejunia, nec signum s. Crucis, nec Deiparae Virginis, et Sanctorum cultum, nec fidem in sanctissimam Trinitatem, deserturi sint, certum est quod nec reformatae, nec lutheranae, nec unitariae Religioni unire se possunt, siquidem aliud esset se cum aliqua unire Religione, et aliud Religionis protectionem assumere[1]).

Articulus XII. Et siquidem Majestati Nostrae tanquam Regi Apostolico, Summoque Ecclesiarum Patrono collatio universorum beneficiorum, tam in Provincia Transilvaniae, quam et partibus eidem annexis, ex vi praerogativae Regis Apostolici, optimo jure competeret, ac proinde modernis, pariter et futuris temporibus in futura vacantia, tres personas pro dignitate episcopali aptas et idoneas Nostrae Majestati Regiae proponant, et quem eligere ex his, et denominare dignabimur[2]), ille si episcopali dignitate graeci ritus prout et alii ecclesiastici majoribus officiis gaudere voluerint, collationes, seu donationes per Cancellariam Nostram Aulico-Transilvanicam expediendas a nemine sed a Nobis impetrabunt, ab aliis vero impetrata praesentium per vigorem nullius tenebuntur esse vigoris[3]).

Articulus XIII. Et ut haec universa, et singula deducantur in effectum, toties mentionatus Episcopus cum theologo non solum omnem diligentiam, et sedulitatem adhibebunt, sed ipsi etiam, veluti reliquis praesidentes, aedificationi omnimode studeant, jurisdictioni eorundem concreditos in bonis et honestis moribus, uti personas decet ecclesiasticas, conservent, ut exemplo ipsorum ipsa quoque

---

[1]) Hoc articulo votis Athanasii promissisque Kollonichii plene satisfit, uti patet ex protocollo conferentiae supra jam repraesentato pp. 277—278 et ex aliis locis ibidem indicatis.

[2]) A Caesare id concessum iri, Cardinalis a Kollonich ante promiserat, ut ex actis conferentiae 2. apparet p. 280.

[3]) Haec prohibitio donationes ab alio, quam a Caesare, impetrandi probabiliter causam habet ex illa donatione, quam Athanasio a principe Valachiae factam vidimus pp. 261 — 262, ut ab Unione resiliret. Cfr. etiam inferius dicenda p. 345.

plebs ad bonos mores amplectendos quodam modo provocentur[1]).

Articulus XIV. Quod quidem universis fidelibus nostris, praelatis, magnatibus, et nobilibus, tam ecclesiasticis, quam saecularis fori judicibus, et justitiariis, cunctis denique, praedictorum, ut et Transilvaniae Statibus et ordinibus, Gubernioque Nostro [Regio, Supremis Comitibus, Capitaneis, judicibus regiis, civitatum, et sedium saxonicalium, magistris civium, aliisque quibuscunque subditis nostris, praesentium notitiam habituris, modernis et futuris, maxime vero generalibus Locum tenentibus, aliisque quibuscunque officialibus bellicis, ubicunque locorum existentibus, et exstituris, hisce praecipimus, et mandamus, ut si toties mentionati graeci ritus Uniti in praedeclarata immunitate sese laesos apud vos questi fuerint vestrumque auxilium et opem imploraverint, eisdem assistere, ac eosdem contra hujus privilegii impetitores tueri, protegere, ac defendere debeatis[2]).

Articulus XV. Quae tandem praemissa omnia, et singula juxta illa, praesens etiam Caesareum Regium Diploma, mandatumque Nostrum benignissime volumus et jubemus per supremos, et vicecomites, ac judices nobilium, in universis Comitatibus Transilvaniae sedibusque siculicis, pariter et saxonicis per supremos capitaneos, et regios judices, in quibus graeci ritus Uniti degunt tempore congregationis Comitialium, aut sedium publicari, ut ad omnium quorum oportet, notitiam valeat pervenire; si vero quipiam ausu temerario his omnibus in toto, vel in parte reluctantes apparerent, relationem Nobis superinde facere debeatis, quatenus si opus fuerit, tam evidenti malo severiori etiam manu medela tempestive adhibeatur. Secus itaque nullus

[1]) Ad hujus articuli intelligentiam facit Reversalium articulus 16. junctis literis Cardinalis Barberini descriptis pp. 287—288. — Quidnam vero theologo esset in ejusdem articuli executionem praestandum, Kollonichius propria instructione, in scriniis tabularii sedulo asservanda, singillatim praescripsit. Eam dabimus pp. 309—313.

[2]) Articuli 14. et 15. interpretationem habent ex iis, quae Jurisperiti communiter tradunt in tractatu *de clausulis*.

fidelium Nostrorum facere praesumat. Jubemus praeterea, ut harum transumptis, sive scriptis, sive impressis manu alicujus in authoritate ecclesiastica constituti, eadem prorsus fides tribuatur ac si haec ipsae in originali exhibita fuissent.

In cujus rei memoriam, firmitatemque perpetuam praesens Diploma jurium antelatorum Episcopi, poparum ac Valachicae Nationis futura pro cautela necessarium, sub sigillo Nostro pendenti extradandas duximus, et concedendas.

Datum in Archiducali civitate Nostra Vienna Austriae Anno 1701, Die decima nona mensis Martii, Regnorum Nostrorum Romani 43, Hungarici 46, Bohemici vero 45.

Leopoldus.

Comes Samuel Kálnoki.

(B. U. B. pp. 28—33.) Joannes Fiath.

En novum illud, quod Athanasius nominatim petierat (pp. 221, 275—278), quodque Kollonichius sancte promiserat (ibid.), Caesareum Diploma vulgo *Leopoldinum II.* appellatum. Vix unquam alicujus Principis Constitutio prodierit, cujus rationes omnes, atque inde etiam genuinitas atque authentia, adeo apertae essent ac clarae, cujusque textus accuratius esset ad praevium processum exactus.

Extat Leopoldinum hoc Diploma in loco maxime authentico, protocollatum scilicet in Lib. Reg., tom. 3, p. 177: unde et expeditum legitur τὸ ἴσον, seu instrumentum ex ipso originali conceptu solemniter confectum, per Clementem Kozma, inclytae Cancellariae Aulico-Transilvanicae juratum notarium *mp.* (N. 36 ex an. 1701).

Ex eodem illo fonte authentico genuinum extat ἰσότυπον, jussu atque usui Cardinalis a Kollonich in *paricula*, ut vocant, *charta* fideliter descriptum eodem Martio mense: quod insertum reperitur instrumentis cancellariae Kollonichianae, hodieque integrum atque incorruptum invenitur in B. U. B. pp. 28—33.

Aliud exemplar ἰσότυπον ac σύγχρονον habetur in A. P. I. V. ejusdem cum originali, in Lib. Reg. protocollato, fidei ac valoris; est autem τὸ ἴσον, quod in usum Supremi Caesareorum per Transilvaniam armorum praefecti Rabutin Comitis de Bussi ad fidem archetypi conceptus ex Lib. Reg. descriptum transiit in relationem castrensem ejusdem anni servatumque ad verbum est in opere msc. Andreae Freyberger loco citato.

Trium horum exemplarium beneficio, quae ipso illo mense Martio anni 1701 confecta esse constat quaeque per omnia quoad sensum conveniunt, textum Diplomatis hic repraesentavimus.

Apographon, quod episcopus Joannes Innocentius Klein Carolo VI. obtulit an. 1732 pro urgenda nonnullorum articulorum executione, quodque cl. D. Fiedler edidit in *Actis Acad. literar. Vindobon.* = Sitzungsberichte =, 1858, pp. 376—380, leviori calamo invenitur ex aliquo *ἰσοτύπῳ* descriptum, quum non minus 57 lectiones a tribus illis, quae ex anno 1701 esse diximus, variantes occurrant, quarum tamen nulla sensum exemplarium authenticorum adulterat. Hinc factum est, ut ministri Caesarei, quibus Postulata episcopi tradita fuerunt examinanda, non solum nihil contra veritatem exemplaris ab Oratore oblati exciperent, sed imo legitimum, quod in adducto Diplomate inerat postulandi agendique fundamentum agnoscentes, imperatori auctores essent, ut eodem adhuc anno, die 11. Decembris, gravamina ceu in jure fundata Comitiis Transilvaniae protinus tractanda transmitteret. Quin et Comitia ipsa, quantumvislicet Postulatis episcopi parum essent amica, Diplomatis authentiam tamen in dubitationem vocare non poterant. Sed de his libro III. fusius agemus.

Quae quum ita sint, jam peritum et veritatis investigandae studiosum lectorem fidenti animo sinimus integre de iis judicare, quae non ita pridem de origine hujus Diplomatis fusiori calamo scribere non dubitavit Rmus. D. J. M. Moldovanu tum in *Acte sinodali ale baserecei romane de Alb'a Julia sî Fagarasiu* (Blasiu, 1869), tum in *Spicuire in istori'a baserecesca a Romaniloru* (Blasiu, 1873). In altero hoc opusculo ait pp. 30—31: „Antequam Clain sedem episcopalem occupasset, alterum Diploma Leopoldinum fabricatum est *(s'a fauritu)*, quod ejusdem diei 19. Martii 1701 praetendebatur esse. In hoc fabricato Diplomate *(intru acesta fauritura)*, a me in = Acte sinodali, Blasiu, 1869, pp. 178 seqq. = discusso etc. ... Ego authentiam hujus Diplomatis non defendo, e contra censeo, illud esse commentum Jesuitarum *(nascocitur'a jesuitiloru)*." — In priore suo opusculo autem, ad quod lectorem remittit Rmus. D. Moldovanu, haec habet pp. 182—183: „Quod hujus Diplomatis originem *(inceputulu)* et authentiam spectat, episcopus Greg. Maioru in Promemoria d. d. 11. Febr. 1773 Romam misso ista dicit: Diploma secundum Leopoldinum, juxta cujus tenorem in collationalibus inseritur *(se baga)* theologus et aliae conditiones praejudiciosae, nullibi repertum est, neque ejus conceptus originalis, neque copia authentica, quamvis de mandato Augustissimae Imperatricis feliciter regnantis quaesitum sit et hic in Cancellaria Transilvanica et in Gubernio regio Transilvanico[1]). Qua de causa jam tem-

[1]) Si deputati instrumentorum requisitores ita respondissent, tunc foedum in modum et imperatricem et episcopum decepissent, quum

pore Petri Pauli Aronu jure merito apocryphum et subreptitium judicabatur vel ab ipsis ministris[1]). — Secundum similitudinem *(dupa asemenarea)* hujus apocryphi Diplomatis quaedam instructio nomine Cardinalis a Kollonits in lucem prodiit: haec quoque apocrypha *(sî acest'a apocrifa)*, ut inferius patebit[2]). Auctor utriusque idem fuisse videtur. Primum diebus nostris episcopus Klein invenit apud quemdam P. Jesuitam, defunctum in aedibus suis[3]), aliquas copias simplices horum scriptorum; hae erant bene et cautissime inclusae in scriniis defuncti[4]). Hae copiae theologo tribuunt potiorem partem et fere integram potestatem in clerum et populum; imo vero ipse episcopus theologo subordinatus est. . . . Postea indicat mala ex hac subordinatione episcopi uniti provenientia; dein dicit Athanasio I°. consilium datum fuisse[5]), propter ignorantiam linguae latinae, servandi sibi in adjutorem quemdam theologum; non tamen ad hoc obligabatur aliquo Diplomate nec Bullis papalibus. Joannes Nemes L. B. de Patak dein e proprio motu suscepit et servavit sibi ex illa Societate unum, postea vero dimisit eum[6]). Quum vero tempore episcopi Klein praetendere

---

Diploma inde a die 19. Martii 1701 authentice protocollatum extet in Lib. Reg., ut dictum jam est.

[1]) Ministri Caesarei de genuinitate et authentia Diplomatis nec dubitarunt unquam, nec dubitare poterant, quum illud rite insertum Lib. Reg. nossent.

[2]) Genuinum hoc documentum mox sistemus ex Actis Cancellariae Kollonichianae pp. 309—313.

[3]) Is erat P. Nicolaus Janossi, qui obiit die 19. Martii 1741. Quum auctor hic dicat, *primum* per occasionem mortis illius Patris copiam simplicem Diplomatis inventam esse (1741), patet quam absurde paulo inferius comminiscatur, *demum* anno 1729 in lucem protractam fuisse copiam simplicem!

[4]) „Scrinia haec defuncti, in quibus documenta bene et cautissime inclusa fuisse" dicuntur *(Ele eréau incuniate cu grige in sicria-le mortului)*, constituebant Tabularium seu Archivum Officii primatialis theologi: quod quum esset sub immediata jurisdictione Primatis, qui theologum nomine imperatoris instituerat, merito cautissime *(cu grige)* custodiebatur a theologis, ejus rationes, ubi opus fuisset, Primati et imperatori reddituris. — Quod auctor non obscure adsignificat, in aedibus episcopalibus alienorum scriniorum claustra fuisse effracta, id verum esse non censemus.

[5]) Falsum est totum, quod hic de institutione theologi scribitur, ut vel ex solo articulo 5. Reversalium (pp. 283—284) patet. — Caeterum ut multi et tunc erant et nunc sunt Episcopi catholici linguae latinae ignari sine theologo ipsis adjuncto, ita plures et olim florebant et nostra hac aetate florent episcopi catholici literis latinis doctissime eruditi, quibus tamen theologus invenitur assignatus cum stricta obligatione ejus consiliis utendi. Ergo (seposita etiam quaestione, quo in gradu Athanasius literarum latinarum extiterit inscius) ejus linguae ignorantia in causa non erat, cur ei theologus daretur.

[6]) Falsa haec sunt; etenim P. Georgius Regai, qui nomine imperatoris a Primate nominatus fuerat theologus anno 1722, eadem aucto-

coepissent quasi quoddam jus, et propterea dissensiones haud exiguae ortae fuissent — prout constat e variis monumentis et ex experientia —, tunc demum anno 1729 in lucem protracta est copia simplex cujusdam Diplomatis gloriosi Imperatoris Leopoldi"[1]). . . . Deinceps profert documenta, quibus ostendit Diploma illud esse apocryphum. . . . Haec documenta hic citata simul cum suis animadversionibus jam 25. Nov. 1752 episcopus Aronu ex hac urbe Vindobona Romam misit et invenientur in Cancellaria Apostolica[2]). Neque miretur aliquis tam evidentes errores tanto tempore perdurasse, et per Sacratissimas Majestates non fuisse abolitos. Quoniam episcopus Klein, tardius animadvertens fraudes in praedictis documentis, et nitebatur illas detegere, liberareque suum episcopatum his gravibus conditionibus, quae libertati ecclesiae praejudicabant, et ut vindicaret jura episcopatus illaque conservaret secundum tenorem genuini Diplomatis Leopoldini: statim convenerunt *theologus et provincialistae*, et opprimentes illum suspicionibus et variis delationibus ad tantas angustias illum adduxerunt, ut coactus sit ad Sedem Apostolicam recurrere ibique putrefieri[3]); Episcopus vero Aronu his omnibus detectis et relatis ad Excelsam Cancellariam Aulicam in ultima audientia obtinuit a Sua Majestate feliciter

---

ritate theologum agere perrexit usque ad an. 1738: uno excepto anno 1731, quo Primatis assensu vicem ejus supplevit P. Emericus Görgei, ut suo loco dicetur.

[1]) In hoc quoque falsitatis convincitur auctor; constat enim ex fontibus minime dubiis, per totum illud tempus, de quo hic est sermo, venerabilem clerum Valachicum concordissime cum theologo S. J. vixisse, non solum sub episcopo Pataki et, eo defuncto, sub dioeceseos administratore Patre Adamo Fitter, sed etiam per multos annos adhuc sub ipso episcopo Klein, ut vel ex iis Actis patet, quae vulgavimus in *Zeitschrift für kathol. Theologie*, 1879, pp. 806—808. Sed ea de re alia afferemus infra libro III. — Interim ingenuum lectorem non fugiet, quam absurde dictum a scriptore sit, post dissensiones *tempore episcopi Klein* obortas, *demum anno 1729* productam fuisse copiam Diplomatis, quum tamen episcopus Klein non ante annum 1732 cathedrae suae possessionem ceperit.

[2]) Quod omnibus episcopis catholicis ex jure praescribitur, ut pro obtinenda confirmatione Pontificia cum processu informativo Romam mittendam curent *informationem status ecclesiae*, confectam et legitimis documentis munitam juxta instructionem Urbani PP. VIII., id ipsum et episcopus Aaronu per viam Nuntiaturae Viennensis hic praestitit: qua in re nec vola nec vestigium falsae illius criminationis apparet, qua is, juxta auctorem, theologos S. J. insectatus fuisset.

[3]) Quum hoc loco id unum agamus, ut genuinitatem atque authentiam Diplomatis extra omnem dubitationem positam esse ex indubiis fontibus ostendamus, omisso nimirum omni examine ac judicio nostro de ejus tenore: non est cur de iis dicamus quae episcopus Klein variis temporibus circa illud gessit. Id tamen relinquere tacitum non possumus, quod hic per falsam criminationem scribitur, theologum aliquando concurrisse cum aliis ad episcopum opprimendum.

regnante responsum: Quod Sua Majestas de his omnibus nihil sciat[1]), prout respondit et mihi ad proximam relationem, quam respectu conditionum propositarum in collationalibus meis feci. — Ita scribit neodenominatus episcopus Maioru de Diplomate II. Leopoldino. Et valde recte habet *(si forte dereptu are).*"

Utrum recte?

Judicium sit penes ingenuum lectorem.

Nos quidem Memoriale istud, ob reverentiam episcopo debitam, vulgatum nollemus[2]), quod auctori suo haud exiguo sit bonae existimationis damno; nec induci potuissemus ipsi, ut de eo in Germania loqueremur, nisi scriptores Rumeni ejus notitiam longe lateque, in exteris nationibus etiam, magno studio jam propagassent, lectoribus ad illud tanquam *ad copiosam et valde criticam expositionem publicis actis innixam* remissis, calumniosoque ejus argumento ad usus politicos his praeter alia lugendis ad literam verbis translato[3]): „Einer der heftigsten politischen und confessionellen Kämpfe zwischen den Romänen und ihren Gegnern, ein Kampf, der das ganze 18. Jahrhundert hindurch dauerte, in das 19. Jahrhundert hinübertrat und selbst heute noch sein Ende nicht erreicht hat, war die Folge dieses Auftretens der Romänen (für ihre gerechten Forderungen). In den ersten Jahren

---

[1]) Recte prorsus; quia ex utriusque juris regulis supremus princeps ea tantum *in scriniis pectoris sui habere censetur*, quae ad universalia Reipublicae jura pertinent, caetera vero, *quum sint facti et in facto consistant* (uti sunt Diplomata specialia, leges particulares, privilegia) *potest probabiliter ignorare.*

[2]) Si Rmo. Dno. editori expedire videbatur, ut hic libellus in lucem ederetur, optassemus saltem, ut simul etiam indicata fuisset occasio, per quam Maioru talia scripsit, ut ita lector secretiorum historiae rationum cupidus asperitatem ac levitatem stili aliquo modo intelligere posset. — Ex actis, quae fideliter ex originali ipsi nobis descripsimus, patet, neo-denominatum episcopum in ea fuisse opinione, Patrem theologum partem habuisse in severa illa censura conscribenda, quam Athanasius Rednik, Vicarius generalis, per Primatem ad Excelsam Aulam contra ipsum (Maioru) transmiserat die 16. Julii an. 1764, et per quam obtinuerat, ut is pro ea vice a cathedra episcopali excluderetur. Quod documentum quum ipse Viennae vidisset, facile concipitur, hominem, qualem eum tunc fuisse Rednik perscribit, vehementiori quodam affectu commotum plura, quae nonnisi post diligens archivorum studium erant affirmanda vel neganda, insalutatis, ut species est, fontibus, praecipitantiori atque animosiori calamo, minus considerate literis consignasse. Quae adjuncta certe habent aliquid probabilis explicationis errorum, quibus in isto Memoriali exarando Maioru captus fuisse probatur.

[3]) P. 94—95 opusculi: Memorandum, im Auftrage der Generalkonferenz der zu Hermannstadt vom 12. bis 14. Mai n. St. 1881 versammelten Vertreter der romänischen Wähler verfasst und veröffentlicht vom entsendeten Ausschusse derselben. (Aus dem Romänischen übersetzt.) Hermannstadt, 1882.

ward der Kampf künstlicherweise auf das kirchliche Gebiet beschränkt, wo die Gegner selbst vor Urkundenfälschungen nicht zurückschracken. Um nämlich nicht blos das romänische Volk, sondern auch seine Religion und Kirche zu vernichten, erdreisteten sie sich später, nach dem Tode Kaiser Leopold I., mit einem kaiserlichen Diplom, genannt das zweite, hervorzutreten, welches das Datum des 19. März 1701 trägt jedoch apokryph, untergeschoben, erdichtet ist und aus 15 Punkten, besteht; so oft sie aber aufgefordert wurden, das Originale vorzuzeigen, oder dessen Entsendung von Wien an das siebenbürgische Gubernium, sowie seine Inregistrirung und Veröffentlichung nachzuweisen, vermochten sie nichts als erfundene Abschriften vorzulegen. Trotzdem aber führten sie, hatten sie doch die Macht in den Händen, mit roher Gewalt die in jener Lügenschrift enthaltenen Punkte durch, bis endlich unter Maria Theresia im Jahre 1743 und darauf 1752 nach genauesten, über höhern Auftrag geführten Untersuchungen die ganze Welt sich überzeugte, dass die Romänen bis dahin nach einem *apokryphen, falschen, infernalen* Diplome behandelt worden waren. (Siehe über diese höchst interessante historische Episode die ausführliche, sehr kritische Darstellung auf Grund der öffentlichen Akten in den Synodalakten der romänischen Kirche von Alba-Julia oder Fogarasch, von Johann M. Moldovanu, tom. I. Blasendorf 1869, Seite 178—185)."

Nos, qui exilia haec scribimus, in extremis imperii finibus, in longinqua Tiroli constituti, non sumus de numero adversariorum politicorum inclytae nationis Rumenae, sed imo ejus nos ex animo profitemur studiosissimos, omnimodamque illi prosperitatem optimis votis atque ominibus adprecamur ex ipsa alma hac Urbe Oeniponte, ubi memoria principum Moldoblachiae a saeculis est in benedictione[1]), et ubi Deputati Rumenorum postulata sua in conventu Blasiensi determinata anno 1848 (15—17. Maji) Sacratissimae Suae Caesareae et Regiae Apostolicae Majestati, Ferdinando I., obtulerunt[2]. Verum quo majori fide ac studio nationem prosequimur, eo dolentius deplorare debemus, quod per adhibitum in dicto Memoriali argumenti genus, ex praetensa spuria origine Diplomatis secundi praeter omnem veritatem erutum et monstrose, uti lector vidit, exornatum, libelli auctores Causae nationis propriae haud mediocre detrimentum, cum magna (dolenter id referimus) nominis Rumeni imminutione, apud intelligentem et doctam Europam importarunt. — Sed de his satis multa! — Progrediamur ad alia genuina documenta proferenda §. 6., quae et ipsa Diploma Leopoldinum II. eodem illo anno 1701 vere emanatum evidenter ostendunt.

---

[1]) De Voivodis Petro († 1594) ejusque filio Stephano († 1602) hospitalitate principum nostrorum hic usis ac beata, quod egregia ipsorum facta sperare jubent, morte defunctis forte plura dicemus in Parergis.

[2]) Cfr. *Kais. kön. Bothe von u. für Tirol u. Vorarlberg*, d. 26. Jun. 1848 (N. 75, p. 358).

§. 6.

De actis in Causa Unionis sub Athanasio rite confirmato.

I.

Diploma patrocinii ac liberi comeatus

Athanasio pro se suisque concessum, nominatim pro theologo juxta praecedens Diploma diei 19. Martii denominando, et bonorum episcopalium oeconomis a Caesare jam deputatis.

Leopoldus etc.

Expositum est Majestati Nostrae, nomine et in persona venerabilis Athanasii consiliarii nostri et per Transilvaniam partesque Hungariae eidem annexas graeci ritus sacrae Romanae Ecclesiae uniti Episcopi, qualiter idem, inspirante divino Numine, in gremium Sacrae Romanae Ecclesiae catholicae, a quo plurimum schismatis tabe laboraverat, rediisset, clementissimumque pro se suisque, qui praeattactae Sacrae Romanae Ecclesiae se unire vellent, Diploma sub certis praerogativis et immunitatibus obtinendo et episcopalia sua munia rite obeundi et administrandi ex munificentia nostra Caesareo-Regia facultatem nactus esset.

Ut vero sui conatus in obeundis episcopalibus muniis clementissima protectione Nostra secundati faciliorem et feliciorem sortirentur effectum, pro speciali Caesareo-Regia Nostra protectione, pro se suisque, ut et fidelibus nostris Michaele Payi et Stephano Rácz, demisse institit, veluti ejusdem episcopatus bonorum ac proventuum oeconomis, per Nos ad id specialiter deputatis et declaratis. Cujus supplicatione et instantia benigne exaudita et faventer admissa, eundem venerabilem Athanasium in persona cum aliis praeattactis tam sibi adscitis quam cohaerentibus, in specialem protectionem Nostram clementer assumere non dubitavimus, dando insuper et concedendo eidem facultatem, ut ubique locorum in chara Nobis Transilvaniae provincia et partibus Hungariae eidem annexis hac pro-

tectione nostra Caesareo-Regia frui, sub eadem libere ire ac redire morarique, ecclesias visitare, ibidem defectus corrigere aliaque episcopalia munia, ad instar aliorum episcoporum obire possit ac valeat: prout assumimus et recipimus, damus et concedimus per praesentes, clementissime Vobis mandantes, universis praescriptis et singulis, ut eundem venerabilem Athanasium sibique adscitos adhibito etiam theologo per fidelem Nostrum Nobis sincere ac intime dilectum Rmum. in Christo Patrem ac Dnum. Leopoldum, Sacrae Romanae Ecclesiae Cardinalem e S. R. J. comitibus Kollonics, Archiepiscopum Strigoniensem ac successores ejus nunc et in futurum denominando, ut et fideles Nostros Michaelem Payi et Stephanum Rácz, in personis, rebus, bonisque suis praeattactis impedire, turbare aut quovis modo damnificare praesumatis vel praesumentibus permittatis; verum ubi necessitas et id exegerit, omnem assistentiam et sedulitatem eisdem praebere sub gravi animadversione Nostra haud permittatis; secus non facturis. Praesentibus perlectis exhibentibusque restitutis. Datum in Civitate nostra Viennae Austriae die 19. mensis Aprilis, anno Domini 1701, regnorum Nostrorum Romani 43, Hungarici 46, Bohemiae vero 45.

Comes Samuel Kálnoki.

(A. Pr. St.) Joannes Fiath.

II.

Instructio theologi Graecorum unitorum

ex mandato imperatoris per Primatem nominandi.

Priusquam theologus nominaretur, Cardinalis certam quamdam agendi normam pro eo statuit, ut in executione Reversalium Athanasii et novi Diplomatis Caesarei ad genuinam Actorum mentem procederetur. Ad theologi munus Patrem Neurauter destinaverat Kollonichius, quod is prae caeteris esset omnibus negotiorum Viennae pertractatorum rationibus apprime initiatus et simul apud Athanasium in paucis gratiosus. Verum quominus id statim fieret, impedimento erat Patris officium in Aula Rabutiniana. Hinc voluit Eminentissimus, ut P. Ba-

ranyi, Athanasio plurimis officiis conjunctus et ipse, interim, vicaria veluti potestate, theologum ageret, donec P. Neurauter dimissionem ab officio aulico obtinuisset. — *Instructionis theologi de mandato Caesaris per Primatem nominandi* ternum exemplar *ἰσότυπον* confici Cardinalis jussit: quorum unum semper penes ipsum theologum esse voluit cum Reversalibus Athanasii et utroque Diplomate Caesareo; alterum Patri Ladislao Sennyei, Praeposito Provinciae Austriae S. J. tradidit in Archivo Provinciae custodiendum; tertium ipse sibi retinuit, documentis propriae suae Cancellariae ad suos usus inserendum, ubi hodieque illaesum invenitur. Exinde et nos integrum instructionis textum huc adscribimus:

Quamvis theologus Reverendissimi Episcopi Valachorum instructione indigere minime videatur, tum quia prudentia aeque ac in canonibus, et theologia morali ac scholastica eundem esse novimus exercitatum; quibus ducibus si Reverendissimum Dominum Episcopum Valachorum, clerumque Valachicum direxerit, a via et tramite veritatis ac recti nequaquam aberrare poterit; nihilominus, ut exempla sequamur sapientum, qui malunt certas, et bene trutinatas regulas agendorum sibi a moderatoribus praefigi, quam suae nimirum prudentiae inniti, sequentem theologo Reverendissimi Domini Episcopi Valachorum in Transilvania proponimus instructionem.

1. Quum per plura saecula, quibus gens Valachica cervicem sub jugum, aut barbarorum, aut haereticorum flectere debuit, clerus ad opera servilia sit compulsus, nec fuerit, qui parvulis eorum proponeret cibum verae sapientiae et timoris Domini, exinde vero inexplicabilis ruditas, ignorantia legis Domini, abusus in administratione sacramentorum, errores in materia fidei, tum in populo laico, tum clero, imo etiam Episcopo sint consecuta; fieri non potest, ut haec omnia uno eodemque tempore brevi exstirpentur. Accurabit ergo theologus, ut sensim errorum zizania eradicentur, atque a talibus exordietur, quae si non exstirpentur, facile populum relapsum in schisma inclinarent, in quem finem desideraretur, ut clerus universus scripto se Romano Pontifici subjiciat, eumque tamquam uni-

versale caput Ecclesiae agnoscat[1]); item, ut Unionem singuli jurato praestent, et scripto authentico firment. Aget autem in hoc puncto caute, ne praecipiti aut immaturo suo zelo totam molem salutiferae Unionis trahat in irreparabilem ruinam, semperque prae oculis habebit vicinum principem Valachiae, et haereticos in Transilvania potentissimos, qui utpote hostes infensissimi Catholicae Romanae Ecclesiae, omnem adhibituri sunt conatum ad labefactandam, si non plene exstirpandam hanc Unionem[2]).

2. Omni studio in id incumbat, ut affectum Episcopi, et cleri lucretur; hoc enim habito, facile gentem hanc agrestem, non civilem, quae amicitias utilitate probat, in suam trahet sententiam, sibique benevolos reddet, omniaque impetrare poterit.
3. Reverendissimum Dominum Episcopum in rebus ad fidem sanctam spectantibus instruat, salutaria et moralia eidem monita suaviter communicet, quem ordinem in domo, quem in familia observare Episcopum conveniens sit, praescribat[3]).
4. Exemplar habeat apud se Reversalium ab Episcopo Viennae subscriptarum[4]), diligenterque examinet, an omnia promissa accurate Episcopus observet? et siquidem eundem promissorum quodpiam transgressum intellexerit, absque mora (nisi prudentia aliud dictaverit) Episcopum suaviter moneat, atque ut promissa observet, fortiter instet. Eminentissimo Domino Cardinali, utpote Archiepiscopo Episcopi Valachiae frequenter, quis status sit Episcopi, quis cleri, perscribat.
5. Quia vero tum Episcopo, tum clero haeretici Domini Transilvani obsistent, nec facile admittent, ut privilegiis sibi collatis, aut confirmatis a Sacratissima

---

[1]) Hoc factum esse in Synodo generali, quam Athanasius domum reversus celebravit, statim videbimus p. 328.
[2]) Quam vere haec scripserit Cardinalis, lector compertum jam habet ex Actis Baranyii p. 191.
[3]) Recole Reversalium articulum 16., p. 286.
[4]) Quomodo theologi id accurate servarint, ostensum est p. 303.

Caesarea Majestate in pace frui possint: ideo theologus partes cleri tuebitur, agetque, ut juxta Diploma Sacratissimae Caesareae Majestatis anni 1699, et novissime 1701 immunitatibus et juribus ecclesiasticis gaudeat clerus Valachicus[1]).

6. Omnibus visitationibus parochiarum ab Episcopo instituendarum intersit[2]), diligenterque animadvertat: an statui suo convenienter vivant popae? an cultus Divinus, aliaque parochialia rite administrentur? et siquidem emendandum quidpiam esse censuerit, Episcopo communicet, ut emendatio ab ipsomet Episcopo, non vero per theologum fiat.
7. Nunquam admittat, ut Episcopus popas verberet aut despotice cum iis agat: minus cum Episcopo incarceret popas, sed contumaces, aut scandalosi, aut delinquentes de clero opportunis, et quantum possibile est, suavibus mediis corrigantur. Non admittat, ut ultra annuatim unum ungaricalem florenum popae Episcopo aliquid cogantur contribuere[3]).
8. Quando clerus Valachicus Synodos celebrabit, theologus pone Episcopum sedebit, in ipsa Synodo congreganda; in congregata vero ordinem instituet, et ne tumultus in Synodo posthac oriantur, ut singuli singillatim calculos dent aut loquantur, sataget secundum dignitatis aut senii gradum; clamores porro et tumultus vociferantium ex Synodo absolute eliminabit. Si clerus totus, aut ejusdem major pars diversae fuerit aut oppositae ab Episcopo sententiae, ipsaque materia dubia, accedere poterit theologus clero; facilius enim unus componi potest, quam totus clerus, qui si odium contra theologum semel caperet, irreparabilia consequerentur damna.

---

[1]) De cura, qua theologi tradita sibi Diplomata custodierunt, dictum est ibid. not. 4.

[2]) Ab Athanasio, parochias canonice visitaturo, antea jam in viae ac laboris socium assumptum fuisse Baranyium, vidimus pp. 255 et 264.

[3]) Descripta haec sunt ex Reversalium articulis 8. et 9., pp. 285.

9. Ut juventus in literis et virtute proficiat, ut mox post adventum Episcopi Albae erigantur scholae urgebit[1]). Magistrum idoneum, et Romano-Catholicis unitum fidelem, aut in defectu talis Romano-Catholicum pro instruenda juventute in literis latinis et Valachicis proponet. Sataget etiam, ut scholae incrementum sumant.

10. Libri omnes, qui in typographia Valachica Albae Juliae imprimentur, prius a theologo censurabuntur, nec ullus librorum absque praefixa libro theologi approbatione imprimendus est. Ut vero ex Valachia Transalpina non inferantur schismatici, aut haeretici libri, cavebit[2]). Nunc Eminentissimi sumptibus catechesis Valachica imprimatur, et gratis distribuatur; ita tamen, ut vetus corrupta catechesis a singulis, quantum fieri poterit, recipiatur.

11. Attendet etiam, ne Episcopus correspondentias habeat cum schismaticis, etiam Principe Valachiae, cum haereticis, aut suspectis hominibus. Si literae aut principi Valachiae, aut schismatico cuipiam, aut haeretico negotiorum causa scribendae forent, Episcopus easdem, priusquam mittantur, theologo communicabit[3]).

12. Qui ad ordines majores promovendi sunt, prius a senioribus praesente theologo examinentur, et persoluto examine, si theologus ineptum candidatum ad ordines esse declaraverit, ab Episcopo non ordinabitur.

13. Numerum poparum habeat conscriptum; eorundem genium et mores noscat; vagos, inutiles, suspectos, turbulentos, haereticorum brachio fidentes popas non patiatur in dioecesi, ne tamen odium incurrat apud fautores aut amicos talium, disponat Synodum et Episcopum, ut exauctoratio aut proscriptio talium a

---

[1]) Cfr. ibid. Artic. 11.

[2]) Pertinent ista ad executionem articuli 7. Diplomatis, p. 297.

[3]) Quae hoc et duobus sequentibus numeris habentur, ferme ad literam sunt descripta ex articulis Reversalium et Diplomatis de eodem argumento agentibus; quare nova interpretatione non indigent.

Synodo fiat. Non admittat ullo modo, ut Episcopus plures popas ordinet, quam necessarii sint ad parochialia administranda; ex hac certe inutili pluralitate poparum plurima mala et inconvenientia, imo injustitiae exorta sunt, et exorirentur.

14. Denique satagat, tum clerum, tum Episcopum juxta canones et propriae et universalis Ecclesiae Romano-Catholicae dirigere[1]); non admittat divortia ullo modo fieri ab Episcopo, vel popis; si quis ob causam gravem excommunicandus esset, ipse sententiam Episcopo dicet, sed non feret, aut latam Episcopo promulgandam committet. Non admittet, ut Episcopus protopopas ad libitum suum exauctoret, aut popas de meliori in viliorem parochiam transferat, sed talis exauctoratio, aut translatio a Synodo solummodo sententia fieri poterit. Mulctae quantitatem theologus determinabit, quam augere non poterit Episcopus.

Haec sunt fere principaliora, quae Ecclesiae Valachicae neo-unitae proponimus. Reliquos particulares usus prudentiae theologi committimus; in dubiis ad nos recurrat. Deus providentissimus det illi spiritum sapientiae, intellectus, consilii, et fortitudinis, ut novellum hunc gregem dirigat in viam salutis aeternae.

Leopoldus Cardinalis a Kollonitz,
Archiepiscopus Strigoniensis.

(B. U. B. pp. 255—257.)

---

[1]) Cur theologo esset satagendum, ut praeter leges universales, utrique ecclesiae communes, speciatim etiam canones ritus graeci proprii exacte servarentur, ostensum est supra pp. 113 seqq.

III.

Monita Patri theologo in Transilvania constituendo

propter peculiaria locorum ac personarum adjuncta ex parte Instituti Societatis Jesu data.

1. Quoniam Societas Jesu, quae ad fidei propagationem et animarum lucra a Domino excitata est, sicut per propria Instituti sui ministeria, quae spiritualia arma sunt, cum Ecclesiae utilitate ac proximorum aedificatione, sub crucis vexillo finem feliciter consequi potest, quem intendit: ita et haec bona impediret et se maximis periculis exponeret, si ea tractaret, quae saecularia sunt et ad res politicas atque ad Status gubernationem pertinent. Idcirco sapientissime a nostris majoribus statutum est, ut militantes Deo aliis, quae a nostra professione abhorrent, non implicemur... Quare (ut ab omni specie mali abstineatur, et querelis etiam ex falsis suspicionibus provenientibus, quoad fieri poterit, occurratur) praecipitur Nostris omnibus in virtute sanctae obedientiae et sub poena inhabilitatis ad quaevis officia et dignitates seu praelationes, vocisque tam activae quam passivae privationis, ne quispiam publicis et saecularibus principum negotiis, quae ad rationem Status (ut vocant) pertinent, ulla ratione se immisceat; nec etiam quantumvis per quoscunque requisitus aut rogatus, ejusmodi res politicas tractandi curam suscipere audeat vel praesumat; idque serio commendatur Superioribus, ne permittant nostros iis rebus ullo modo implicari. (Congreg. V. Decr. 47. et 79; Can. 12. — Ordin. Gen. c. IV., n. 18.)
2. Unde si cui personae principi concedatur, ut opera alicujus Patris S. J. ad spiritualem sui consolationem atque ad certa pia opera utatur, hic caveat, ne ullo modo se implicet externis negotiis ac politicis, neve

gubernationi se insinuet; et principi id modeste quidem, sed plane atque perspicue significetur, dicatur que futuram semper in potestate Superiorum, quum illis visum fuerit, mutationem et liberam Patris, ut caeterorum omnium, dispositionem. Quod sane consilium nobis ut pernecessarium ac salutare, sic eisdem (principibus opera nostra usuris) probatum iri confidimus, ita exigente religiosa disciplina. (Ordin. Gen. c. XI., nn. 4. 6. et 14.)

3. Caveant sibi omnes ab illo affectu, quo aliae de aliis nationibus sinistre sentire aut loqui solent: quin potius et bene sentiant et peculiari affectu diversas a sua natione prosequantur in Domino. Nec sentiatur animorum propensio ad partem alterutram factionis, quae esset fortassis inter Principes vel Dominos christianos; sed sit potius quidam universalis amor[1]), qui partes omnes (licet sibi invicem contrariae sint) in Domino nostro complectatur. (Constit. part. X., §. 11. — Reg. com. 30.)

4. Quoniam externorum, praesertim si non sint vulgaris auctoritatis, hominum favor aut alienatio animi multum habet momenti, ut aditus ad divinum obsequium et animarum auxilium aperiatur vel praecludatur, idcirco si qui male affecti esse intelligantur, orandum est pro eis utendumque rationibus, ut adversarii esse desinant: idque non timore contradictionum, vel quod asperius quidquam nobis inde possit accidere, sed ut per hujusmodi hominum benevolentiam magis in rebus omnibus Dei obsequium et gloria crescat. (Constit. l. c. jcta. declar.)

Habes, lector, explicatas ob oculos Actorum Viennensium tabulas. Iisque rite usus ipse judicabis, quonam in gradu plures e recentioribus scriptoribus res male narrando historiam depravarint.

Crisian, qui omni prorsus notitia rationum itineris Viennensis est destitutus, pro solita sua calumniandi cupidine, documentorum

[1]) Huc faciunt quae de universali missionariorum CP. amore animadvertimus supra p. 98.

defectum falsis criminoseque contra Athanasium ejusque consiliarios fictis fabellis supplere studet. Repetita quippe maligna obtrectatione, quod Athanasius cum suis, per speciem Unionis Ecclesiae catholicae accedendo anno 1698, alienus a fide catholica mansisset, eum nunc etiam scribit non nisi delusum captumque insidiosorum Jesuitarum dolis ac fraudibus consilium mutasse collumque jugo submisisse; Jesuitas autem, metiri suis commodis omnia solitos, in tractando Unionis negotio nihil Valachorum causa fecisse, sed suis tantum rebus consulentes id potius egisse, ut, teste Cserey, Athanasium, quem usque ad hoc tempus honorassent, nunc jam omni sua potestate adeo spoliarent, ut ne epistolam quidem insciente theologo scribere posset; eundem propterea libenter renunciare voluisse Unioni, si id fieri licuisset *(Ein Recht = der Union zu entsagen = hätte er auf Grund des Unionsaktes = von 1698 = gehabt*, p. 54; *forderte man doch ... nur die Anerkennung des Papstes!* p. 60. *Nur ... ein umsichtiges, List und Trug nicht scheuendes Vorgehen ... der ränkevollen Jesuiten ... konnte den Romänen zum Aufgeben seines Glaubens verführen*, p. 59. *Athanasius fügte sich in das Joch und handelte sogar gegen seinen frühern Entschluss, indem er auch die vier Punkte annahm. ... Wenn es ihm gelungen wäre, Eingriffe und eigennützige Ueberlistung der Jesuiten zu vereiteln, die seine Ansprüche zu ihrem Vortheile auszubeuten wussten* ... p. 54. *Denselben lag wenig daran, das menschliche Wohl der Romänen zu fördern* ... p. 58. *„Bisher haben sie den Bischof geehrt", schreibt der oftgenannte Chronist Cserey* (Hist. p. 287), *„nun berauben sie ihn seiner ganzen Macht; an seiner Seite steht ein Theologe, ohne dessen Vorwissen er nicht einmal einen Brief schreiben darf. Gerne würde er der Union entsagen, würde man es ihm nur erlauben"*. . . p. 54). Sed taedet in memorandis lutulentis hujusmodi conviciis e trivio arreptis diutius immorari; fusiorem quippe calamum non meretur contumeliosa lacinia libelli, quem honeste edi posse, Lipsienses auctoris magistri non judicarunt, ut ipsum fatentem audivimus supra p. 172.

Hurmuzaki, destitutus et ipse notitia processus informativi caeterorumque actorum ad interpretationem novi Diplomatis spectantium, quum proprio marte nihil vituperatione dignum inveniret, pro sua res catholicas accusandi libidine ad illud extremum confugit, ut scriberet p. 56, Diploma II. vel apud ipsum „probatum unitum rerum ecclesiasticarum scriptorem" *(bewährter unirter Kirchenhistoriker)* Samuelem Klein in justas reprehensiones incurrisse. Verum respondemus, in Samuelis testimonio eam non esse auctoritatem, quae plenam fidem faciat, praesertim in iis, quae ad s. Unionem pertinent, quum necessariis ad fidem sibi conciliandam qualitatibus prorsus carere deprehendatur.

Tria quippe in teste judiceque historico requiruntur ad hoc, ut educi ex ejus sententia veritas possit: primo quidem, ut a partium

studio sit alienus atque in omnibus uno veritatis studio feratur; deinde, ut ea solummodo tanquam certa proferat, quae vere evenisse scit, non autem ea, quae conjecturando tantum sibi fingit esse facta; demum, ut omni malae apud honestos viros existimationis suspicione vacet. Qui una ex his qualitatibus destitutus est, vitio juridico laborat, propter quod a testimonio sententiaque ferendis repellitur ceu homo minus aptus minusque idoneus.

Atqui Samuel Klein omnibus illis tribus qualitatibus carere probatur.

Atque initio quidem *amorem veritatis* quod attinet, auctor in conscribenda sua historia non semper procul a se habuit causas omnes gratiae, odii, simultatis, sed identidem partium studio ductus inique judicasse reperitur, prout recte animadvertit et allatis exemplis ostendit Rmus ac doctissimus D. Tim. Ciparіu[1]), in hoc studiorum genere facile princeps auctoritasque omni exceptione major. — Deinde *scientiam rerum* quod spectat, Samuel historiam suam inconsultis, quae plane ignoravit, authenticis documentis composuit resque non ex genuinis fontibus historicis hausit, sed propria sua opinione per conjecturam contexuit, ut vel ex iis patet quae in brevi articulo de Athanasio tradit[2]), v. g. Patrem Hevenesi tunc fuisse „Provincialem Jesuitarum", Athanasium obiisse anno 1714; monumenta historica enim ut aperte testantur, Patrem Hevenesi per eos annos non Provincialem, sed Rectorem Collegii Viennensis fuisse[3]), ita manifeste ostendunt, Athanasium non anno 1714 naturae concessisse, sed anno 1713, die 19. mensis Augusti[4]). — Denique si *ambiguam illam existimationem* attendamus, in qua apud honestos ac prudentes suae nationis viros ecclesiasticos erat Klein, ejus et ex hoc capite nulla tuta fides esse potest. En tibi, quomodo apud suos male audiret: „*Samuel Klein*, inquit clerus dioecesanus[5]), Basilianus, nullius frugis homo, ut verbis Excellentissimi praesulis nostri Major uti venia concedatur, *asinus ad liram*, natus ad publicum, qui

---

[1]) Acte sî Fragmente, p. 142, not. f.

[2]) Ibid. pp. 88—89.

[3]) Quoniam Provincialium Austriacorum Societatis Jesu mentio passim occurrit, historiae causa, operae pretium fuerit eorum seriem ab anno 1688 ad annum 1715 huc adscripsisse. Talis ergo eorum est ordo: Ferdin. Achaz 1688 — 1691; Franc. Voglmeyer 1° (quem Hurmuzaki inscite vocat „Rectorem ordinis Jesuitarum" p. 73) 1691—1694; Albert. Mechtl 1694—1698; Ladisl. Sennyei 1698—1702; Franc. Voglmeyer 2° 1702—1705; Franc Rescalli 1° 1705—1708; Joan. Despotovich 1708 — 1711; Franc. Rescalli 2° 1711 — 1712; Gabr. Hevenesi 1712—1714; Rud. Lewenberg 1715.

[4]) Cfr. *Zeitschrift für kathol. Theologie*, 1880, p. 786.

[5]) In literis ad episcopum Nagy, qua Vicarium ordinarium Archiepiscopi Strigoniensis, datis Naszódini die 13. Novembris anni 1781 (A. Pr. St. $\frac{1122}{A}$).

vident ejus mores, pusillorum offendiculum et nostram omnium manifestam calamitatem, prout ex dissertatione, quam hoc anno praesenti de matrimonio edidit, palam fiet quoque, ut hujus censura Regia Cibiniensis ajebat, *minus cohaeret cum fide catholica*[1]), cum manifesto cleri (saecularis) praejudicio et contra altissima jussa, Viennam ad stationem Ephemerii seu Spiritualis in Collegio ad S. Barbaram dispositus est a Basilianis. . . .“

Sign. Joannes Pára, Archidiaconus, olim Collegii Viennensis ad s. Barbaram alumnus.

Alexander Fuskuti, Vicearchid., et parochus Bisztricziensis, olim Collegii Pazmaniani Viennae alumnus.

Tali fama apud venerabilem clerum graeco-catholicum dioecesis Fogasiensis laborabat Klein!

Quamvis nos alienissimos a sinistro illo cleri judicio de vita ac moribus hominis comprobando profitemur, ex eo tamen, quod necessariis qualitatibus in integro ac fido historico requisitis caruisse probetur, jure merito inferimus, leviorem esse Samuelis auctoritatem, quam ut ejus testimonio rebus commentitiis idoneam fidem addere Hurmuzaki possit.

IV.

De reditu et installatione Athanasii.

A.

De reditu Athanasii in Transilvaniam.

Cum quibus privilegiis ubi Reverendissimus Dnus. Episcopus noster rediisset etc. (Synod.)

Vienna priusquam Athanasius reverteretur ad suos, Augustissimi Caesaris alloquio et clementissimorum affectuum demonstratione est honoratus. Digredientem Apostolicus Nuntius etiam maxima benevolentiae contestatione complexus, Unionis eidem constantiam et firmitatem amanter precatus est. Cardinalis a Kollonich discedenti praeter quatuor illa Diplomata Caesarea jam adducta et literas pastorales cum nuntio de theologi institutione ad clerum

[1]) Conferri cum dogmatica hac censura possunt, quae in eundem auctorem animadvertimus Kalendarii tomo 2., p. 84.

perferendas et novum Decretum Caesareae Majestatis tradidit, quo cautum erat, ne schismaticus graeci ritus patriarcha praesumeret posthac per Hungariae regnum visitare rudemque plebeculam contra Ecclesiam catholicam partim animare, partim ad ultimum usque numum exsugere: quorum utrumque impune hactenus actitatum fuerat[1]). His aliisque muneribus dives Athanasius cum itineris sociis[2]) animo laeto et alacri Vienna discessit prima hebdomade mensis Maji.

In reditu Transilvaniae solum ingressos numerus poparum insignis (ad Devam et Illiam plures quinquagenis erant) maxima animarum laetitia vocumque exultatione excepit. Hi primum in Athanasii salutationem effusi gratulationum inter se varietate certabant. Tum ad Patrem Carolum viae comitem versi, quod sanum illis incolumemque Athanasium reveheret, gratias dicebant et declamabant. Athanasius ipse in centum et ultra poparum ac protopoparum turma in Patris Caroli laudes erumpens: *Hic Pater Carolus,* inquiebat, *meus angelus est Raphaël. Illum expertus sum amicum optimum in consiliis, fratrem sincerissimum in adjutorio.* Offerebant proinde eidem tum ipse episcopus, tum alii quam plurima gratitudinis gratiarumque mnemosyma. Sed munera quaevis detrectans vir religiosus: *Non vestra,* inquiebat, *sed vos, non temporalia, sed aeterna, non terrena ambio dona, sed ipse coelestia vobis largiri desidero.*

Inter haec omine plane felici ipso sancti Spiritus seu Pentecostes festo, die mensis 15., sub matutinam horam 7. Albae-Juliae ad Residentiam antistitis perventum est (B. P. V. jct. A. P-I. V. et relat. castr.). Erat autem dies iste juxta vetus Kalendarium 4. Maji, eo anno Dominica a Paschate secunda, Graecis κυριακὴ τῶν μυροφόρων[3]).

[1]) Cfr. quae de Dositheo Hierosolymitano dicta sunt p. 273.

[2]) Sunt qui putent, etiam Wenceslaum Frantz, futurum Athanasii secretarium, in comitatu fuisse; verum ejus rei documentum certum non invenimus.

[3]) Pascha Julianum ejus anni (1701) incidit in 20. Apr. *v. s.* = 1. Maji *n. s.*; Pascha Gregorianum vero in 27. Mart. *n. s.* =

B.

De installatione Athanasii.

Unum idque maximum, quod ad Unionis Valachicae cum Romana Ecclesia stabilitatem et constantiam requirebatur, erat, ut videlicet clerus et populus Valachorum speciali quadam ratione se Romanae Ecclesiae unitum esse cum antistite suo publice declararet, neoque unitum Praesulem in solemni installatione atque authentica promulgatione acceptaret verumque pastorem suum esse ex animo agnosceret aperteque profiteretur. Utrumque Deo ter Optimo Maximo auspice, feliciter evenit mense proxime sequenti, nimirum 25. Junii[1]), Sabbato die, Latinis quidem ante Dominicam 6. post Pentecosten, Graecis autem ante Dominicam *τῶν ἁγίων πάντων*, in ipsa festi Pentecostes *ἑπταημέρου ἑορτῆς ἀποδόσει*, quemadmodum rubrica Pentecostarii habet.

Quum sub matutinam octavam illius diei ad atrium palatii excellentissimi Domini comitis Apor de Altoria, regni thesaurarii reique catholicae in Transilvania defensoris ac propagatoris eximii, populus omnis Valachicus, qui tunc Albae degebat, tum etiam clerus convenisset, jamque et Status catholicus in eodem palatio de praecipua nobilitate confluxisset, ad Valachorum ecclesiam hoc ordine itum est. Laicorum suo incedentium ordine, duobus millibus plures processui fecerunt initium. Hos numerus mille et amplius poparum excepit. Tum juventus Albensis scholastica catholicae Ecclesiae sub aliquot labaris. Mox sub duobus vexillis protopopae seu archipresbyteri quinquaginta et quatuor. Post istos diaconi, caeremoniarii et capellani illius ecclesiae dalmaticis planetisque insignes et ardentibus in manu cereis conspicui omnes. Clerus

16. Mart. *v. s.* Erat ergo inter utriusque Kalendarii Pascha differentia hebdomadum 5 seu dierum 35.

[1]) Freyberger habet quidem 23. Junii; verum qui relationem in B. U. B. pp. 179 — 181 scripsit, solemnitati installationis interfuit eique diem 25. clare assignavit.

tandem romano-catholicus et prima nobilitas cum ipso Episcopo variis rhedis invecta. Eae sex numerabantur. Primam Rmi. Episcopi nobilis Dnus. parens cum admodum Rev. Dno. archipresbytero Hátszegiensi insederat; alteram Pater Ladislaus Baranyi interim, ut diximus, Rmo. Antistiti datus theologus, Pater Gabriel Kapi missionum Dacicarum Superior, Pater Carolus Neurauter et Pater Franciscus Biletski[1]), Societatis Jesu presbyteri. Tertia spectabilem Dnum. Franciscum Boyer, Somliensis comitatus supremum comitem, spectabilem Dnum. Petrum Apor et spectabilem Dnum. Sáros-Pataky lento gradu vehebat. Inde quarta acceperat illustrissimum Dnum. Gabrielem Josika, comitem supremum comitatus Aradiensis et illustr. Dnum. Samuelem Bethlen, supremum comitem comitatus Küköllő. In quinta vehebantur illustr. Dnus. Baro Haller, Gubernii praeses, et illustr. Dnus. Laurentius Pekri, supremus comes comitatus Albensis. Sexta denique, quam pompa equestri duo tubicinum chori praeibant, serico dives et auro ipsum cum Excellentissimo Domino comite Stephano Apor de Altoria Rmum. Dnum. Athanasium, ecclesiae Valachicae pastorem, offerebat spectantibus. Ita per principes urbis Albensis plateas concurrentibus ad spectaculum millenis hominibus ad ecclesiam Valachorum proventum est. Quo tanta Valachorum multitudo confluxerat, ut, vasti quodammodo maris inundatio, superari vix posset, et magnatibus caeteraeque nobilitati praeclusus tot populi fluctibus aditus, post longa molimina vix demum apertus sit. Hic ingressus in templum excellentissimus comes Stephanus Apor sese in erectum ad arae dexteram pegma conspicuum extulit, decretumque Sacrae Caesareae Majestatis, quo potestas ei Episcopum installandi, ut vocant, promulgandique fiebat, palam omnibus protulit, simul Athanasium auctoritate regia et pro jure patronatus Valachicae pastorem ecclesiae dixit. Mox Patri Neurauter Diploma Caesareum, quo in Sede confirmabatur Episcopus,

[1]) De Francisco Biletski cfr. Stöger, *Scriptores*, p. 28.

quodque Vienna cum aliis Decretis attulerat, populo coram legendum in manus extradidit, quod praefatus Pater, ut clare a turba copiosa praesente intelligeretur, ex cathedra perlegit.

Lectione finita primam populo Athanasius benedictionem impertiit concinente eucharisticos hymnos Valachico choro tandemque phonascis hymnum Ambrosianum grata vocum contestatione promentibus. Una omnium, qui spectaculo aderant, vox et opinio fuit, Albam-Juliam a multis jam saeculis, etiam in principum patriorum festivis ingressibus, tanta concurrentium populorum frequentia non inclaruisse. Ringebantur ad haec heterodoxi, et professor theologiae ipsorum illud deplorabat cum lacrymis, Jesuitas paucorum annorum curriculo, quo in Transilvaniae fines rursus irrepserant, jam populum omnem Valachicum ad Papatum traxisse. Addebat praesagitionem, proximis qui sequerentur annis futurum, ut manus non abstinerent ab ipsis evangelii reformati discipulis, qui arte tam prompta negotioque tam facili Graecos omnes in nassam traxissent; timerent jam non immerito, imo et caverent caeteri omnes in Transilvania ritus papisticas compedes, quas Valachorum animis jam circumdedissent isti Romanae Ecclesiae ministri. Verum longe atrocius ad ipsas ecclesiae fores Graeci duo schismatici cum popa, qui et ipse animum in schismatis aeternitatem duraverat, ejulatu et insanis clamoribus viciniam omnem implebant vociferantes: ferre se et videre non posse, ut eo ipso in templo, quod principum Valachiae, ab Romana Ecclesia quam longissime aversorum, impensis a fundamento surrexerat, nunc Valachorum Episcopus Ecclesiae Romanae sacramento devinctus inauguraretur in praesulem. Sed enim populo omni cleroque Valachico in unum jam animi sensum coalitis, pauculi infelices isti obnitebantur incassum ac, quidquid demum ringerentur, permissi sunt sibi solis clamare. Rescitum deinde, concitatos fuisse a Coronensibus Lutheranis, indigne nimirum ferentibus exortum illius diei, quo tanta rei catholicae accessio fieret. (B. U. B. pp. 179—181, jctis. A. P-I. V. et rel. castr.)

V.

Synodus ἑνωτική quinta et ultima, a reditu Athanasii prima.

Fere bismille sacerdotes (qui congregati eramus) in praesentia Rmi. Dni. Episcopi ac Patrum Societatis Jesu professionem fidei emisimus. (Synod.)

A.

Res in Synodo agitandae.

1. Relatio de exitu octo postulatorum, quae Athanasio in praecedenti Synodo pro itinere Viennensi fuerant commendata.
2. Promulgatio Diplomatis Leopoldini secundi.
3. Communicatio literarum pastoralium Cardinalis a Kollonich ad clerum Valachicum.
4. Professio fidei.

Relatio castrensis ex anno 1701[1]).

Peracta installationis solemnitate, primis confestim diebus jejunii Apostolorum[2]) cleri, qui Albam-Juliam confluxerat, celebrata est Synodus generalis. In ea post relationem rerum Viennae gestarum, lectum est Diploma Caesareum, quod, ad cleri immunitates firmandas et Unionem veram internoscendam a spuria, Athanasius a Caesarea Majestate acceperat, quodque jam exhibuimus supra pp. 292—301. Tum recitata pastoralis epistola Emi. Cardinalis a Kollonich, his ad literam verbis conscripta:

Dilectissimi in Christo geniti filii.

Quanto moerore animus noster replebatur, dum gentem Valachicam cum clero toto in umbra schismatum et

[1]) Eam fere integram descripsit Freyberger in cit. mscr., extatque in A. P-I. V.

[2]) Jejunium Apostolorum a feria II. post Dominicam omnium Sanctorum ad diem 29. Junii servari diximus Kalend. t. 2., p. 455.

tenebris haereseos recogitavimus oberrantem[1]), tantum, dilectissimi et in visceribus Christi Jesu neo-uniti et geniti filii, solatium eidem accessit, quando per Illustrissimum et Reverendissimum Dominum Athanasium, Dei gratia et Augustissimi Caesaris favore Valachorum Ecclesiae Romano-catholicae per Transilvaniam et per partes Hungariae Episcopum, ad firmandam et roborandam Unionem salutarem cum Romano-catholica Ecclesia Viennam ad nos missum intelleximus, clerum Valachicum lumine Spiritus sancti illustratum ab umbra schismatum recedere, abjectisque operibus tenebrarum ad lucem veritatis et salvificae fidei lumen accedere.

Filii dilectissimi! Nox praecessit, nunc vero per gratiam Dei et misericordiam Jesu Christi dies et lux vobis appropinquat. Ambulate ergo in luce, dum lucem habetis et dum filii lucis estis; ne iterum umbrae schismaticorum vos comprehendant. Ambulate, inquam, non in ignorantia legis divinae, sed ad lumen fidei scrutamini scripturas, ut inveniatis fontes et aquas salientes in vitam aeternam, eosque salubriter propinetis populo vestro et gregi dominico, non in varietate et inconstantia animi, arundini a vento humani respectus aut passionis humanae agitatae similes, sed in fortitudine et constantia Unionis huius, quae si innixa fuerit adjutorio Altissimi, non commovebitur, sicut mons Sion in aeternum, tametsi illam impetant potestates tenebrarum harum. Non in comessationibus et ebrietatibus, sed in sobrietate, ut lumen oculorum vestrorum semper sit vobiscum. Non in dolo et versutia, sed in sinceritate et candore cordis vestri vetus fermentum expurgantes, ut sitis neo-uniti, nova aspersio, novum azyma in Christo Jesu. Non in curis et desideriis saecularibus, sed jactate curam vestram in Dominum, et ipse vos enutriet. Quaerite autem primum regnum Dei et justitiam ejus in lege et doctrina Ecclesiae suae expressam, et reliqua adjicientur vobis.

---

[1]) Recolantur dicta pp. 147—160.

Neque velim arbitremini, filii carissimi, quasi in temporalibus per Unionem hanc cum Romano-catholica Ecclesia passuri sitis detrimentum. Ecce nos, qui tutores, defensores et patres vestri erimus, hucusque ab Augustissima et Sacratissima Caesarea Regiaque Majestate Leopoldo Magno, victore et triumphatore gloriosissimo, vestroque a jugo paganorum liberatore, clementissime vobis impetravimus, ut clerus Valachicus a jugo jobajonatus et operum servilium sit liber; iisdem privilegiis, praerogativis, gratiis fruatur et gaudeat, quibus fruuntur et gaudent presbyteri romano-catholici; neque teloniorum oneri aut honorariorum Dominis terrestribus solvendorum subjaceat; neque personales contributiones aut decimas ex fundis ad ecclesiam aut parochiam spectantibus pendat, aliaque in Diplomate expressa. Et si parva haec sunt, majora vobis adjiciemus; dummodo nobis postulata vestra innotuerint et per fidem vestram et per opera bona vestra contestati fueritis vos sincere Ecclesiae Romano-catholicae unitos esse.

Confugite in necessitatibus, defectibus, persecutionibus vestris ad admodum Reverendum ac eximium Dominum, quem Reverendissimo Domino Episcopo vestro annectere nobis visum fuit, tum ut in ecclesiam vestram salutarem ordinem, qui per saecula plura, quibus sub jugo aut haereticorum aut paganorum misere gemuistis, pessumdatus est, inducat, tum ut dubiis sit consilio, oppressis auxilio, egenis subsidio: per quem querelas et necessitates vestras intelligam. Ad hunc itaque confugite et ille, communicatis vobiscum necessitatibus vestris, auxilium a nobis collatum vobis annuntiabit. Valete et pro nobis Deum orate, etc.

Leopoldus Card. a Kollonich.

Hic erat epistolae tenor, quam quum magna attentione profundaque submissione accepisset Synodus, mox plurimi, qui aderant, popae fidem suam formula Tridentina professi sunt.

VI.

Synodus autumnalis anni 1701, a reditu Athanasii secunda.

Fere bismille (qui congregati eramus) professionem fidei emisimus. (Synod.)

A.

Relatio castrensis anni 1701. cit.

Quoniam multi sacerdotes Synodo mense Junio celebratae non interfuerant, et praeterea plura alia negotia erant synodaliter pertractanda, quae in prioris conventus deproperatione confici non poterant, idcirco Athanasius mox alteram Synodum indixit ad Kalendas Novembris, ut commodius liceret et reliquis presbyteris fidei professionem juxta formam Tridentinam emittere[1]), et Synodo residuas Causas debito modo expedire. Initium hac vice sumptum est a professione fidei emittenda, juxta methodum in Synodis catholicis servari solitam; deinde iterata est lectio Diplomatis Leopoldini secundi et literarum pastoralium Cardinalis, quo certius omnes sacerdotes in horum documentorum ac privilegiorum in eis contentorum notitiam pervenirent; denique ternae synodicae epistolae officiorum ac reverentiae plenae missae sunt ad Summum Pontificem, ad Augustissimum Caesarem, ad Eminentissimum Cardinalem[2]).

Postremam hanc primo loco ponimus, quod utriusque Synodi mentionem faciat.

B.

Literae synodicae ad Card. a Kollonich

Eminentissime Princeps,

Domine, Domine ac Patrone gratiosissime.

Consentaneum sane erat, ut post reditum Reverendissimi Domini Episcopi ex Synodo prima cum humillima

[1]) Quod in duobus apographis hujus relationis scriptum legimus, professionem fidei Tridentinam in futurum fuisse dilatam, donec, Episcopo paroecias visitante, in propria ecclesia emitti posset: id a genuinis Actis abhorrere deprehenditur.

[2]) Extant in A. Pr. St. et in A. P-I. V.

gratiarum actione pro tantis beneficiis ecclesiae nostrae unitae ac clero universo collatis coram Eminentia Vestra compareremus. Verum quod tunc multitudo negotiorum impedivit, nunc cum humillimis votis ac gratiarum actione nos praesentamus optamusque, ut Deus ter Optimus Maximus Eminentiam Vestram quam diutissime pro sui nominis gloria, ecclesiae nostrae solatio salvam ac incolumem conservare dignetur, idque humillimis precibus exoramus. Deinceps quoque ecclesiam nostram clerumque universum zelantissimae Eminentiae Vestrae gratiae ac protectioni adversus heterodoxorum impugnationem quam humillime recommendamus. Pro qua Eminentiae Vestrae gratia Deus remunerator et nos servi humillimi, obedientissimique filii manemus.

Albae-Juliae 8. Novembris an. 1701.

(L. S.) Athanasius ecclesiae Valachicae per Transilvaniam graeci ritus unitae Episcopus ac Synodus generalis cum toto clero.

C.

Literae synodicae ad Caesarem.

Augustissime Caesar,
Domine, Domine nobis naturaliter Clementissime.

Quanto uberiores a Sacratissima Majestate Vestra in dies in ecclesiam nostram derivari experimur gratiarum alveos, tanto arctiori gratitudinis ac obligationis vinculo Majestati Vestrae Sacratissimae nos obstrictos profiteri necessum est. Minores Regia Majestate reputabat Majestas Vestra Sacratissima gratias, quas in clementissimo suo Diplomate anno 1699 ecclesiae nostrae graeci ritus unitae benignissime contulerat, nisi anno labente, quo ipse Reverendissimus Dominus Episcopus in urbe augusta in persona comparuit, novis privilegiis ac juribus ecclesiam nostram ac clerum clementissime recreasset. Pro quo Deus ter Optimus Maximus Sacratissimam Majestatem Vestram quam diutissime salvam ac incolumem pro sui nominis

gloria ac ecclesiae nostrae solatio conservare dignetur, humillimis precibus exoramus. Deinceps quoque ecclesiam nostram unitam clerumque universum benignissimae Sacratissimae Majestatis Vestrae gratiae ac protectioni adversus heterodoxorum impugnationem quam humillime recommendamus. Ac tandem humillimis precibus Sacratissimam Majestatem Vestram oramus, quatenus Excellentissimo Domino Generali Commendanti Rabutin demandare dignetur, ut ab adversariorum infestationibus (quae non rarae) nos protegere non intermittat. Pro qua Sacratissimae Majestatis Vestrae gratia et Deus remunerator, et nos aeternum humillimi ac fideles subditi manemus.

Albae-Juliae 8. Novembris an. 1701.

(L. S.) Athanasius ecclesiae Valachicae per Transilvaniam graeci ritus unitae Episcopus ac Synodus generalis cum toto clero.

D.

Literae synodicae ad Summum Pontificem.

(Ipsum hoc est insigne illud documentum historicum, quod, initio hujus libri jam allatum pp. 125—126, nobis hucusque telae instar serviit, cui totam seriem factorum ad s. Unionem spectantium ex ordine ac distincte intexeremus. Confecta sunt autem harum literarum duo exemplaria *ἰσότυπα*, quorum alterum Cardinali Viennam transmissum est in Archivo Primatiali reponendum, ubi hodieque illaesum reperitur. Ex eo textum nostrum fideliter descripsimus.)

Corollaria juridico-historica ex duobus Synodis hujus anni manantia.

Coroll. I. Quemadmodum generatim ex indubia relatione de publicis utriusque hujus Synodi Actis constat, Diploma Leopoldinum secundum clero Valachico legitime fuisse promulgatum: ita nominatim ex allatis literis

synodicis patet, ejus notitiam ad universum clerum rite pervenisse.

Coroll. II. Quod ubique terrarum apud omnes gentes semper tanquam certum est servatum, ut constitutiones ac leges, aetate majorum semel debite promulgatae, etiam censerentur apud posteros rite promulgatae[1]), id omnino de Diplomate Leopoldino secundo est dicendum; praesertim quum qui continua serie sibi successerunt theologi ab anno 1701 ad annum 1772, semper vi hujus Diplomatis nominarentur et cum expressa ejus mentione dioecesi ut tales proponerentur: ut adeo Diplomatis secundi memoriam nulla unquam oblivio delere potuerit.

Coroll. III. Hinc liquet, per ignorantiam jurium valde dolendam factum esse, ut 39 illi viri ecclesiastici, qui Balázsfalvae erant congregati mense Majo anni 1739, legitimam Diplomatis publicationem addubitarent, quod illud in originalibus clero tunc non esset prae manibus[2]).

Coroll. IV. Exinde mirum videri non debet, eosdem inclementius fuisse ab Excelsa Aula admissos, quum contra Caesaream Majestatem, secundum hoc Diploma ceu fundamentum nominationis theologi expresse allegantem, excepissent, nescire se, an documentum illud, cujus Sua Majestas Sacratissima in nominando theologo mentionem fecit, publicatum sit necne? Viennae enim in oblivione non jacuerant literae synodicae anni 1701, Diplomatis rite promulgati solemniterque publicati testes authentici.

Coroll. V. Denique admirationem non movebit ingenuo lectori, si postea in historia Episcopi Klein comperiet, Aulam Viennensem per ea tempore non indulsisse, ut a servando Diplomate recederetur; quam enim Diploma

---

[1]) Videri de hoc argumento, praeter alios, possunt Suarez, *de legibus*, l. 1, cc. 10—11; l. 3, cc. 15—16; — Zaccaria Franc. Anton. *Comandi chi può, ubbidisca chi dee, o sia Dissertazione sulla forza obligatoria della ecclesiastica disciplina*, nn. 15 sqq. Faenza, Archi, 1788. Roma, Ferretti, 1836. — Tarquini, *Juris ecci. publici institutiones*, l. 1, n. 17. Romae, 1875.

[2]) Cfr. J. M. Moldovanu, *Acte sinodali*, t. 2., p. 84. — Blasiu, 1872.

ex *ignorantia jurium* olim petierat causam institutionis theologi[1]), eandem Excelsa Aula et tunc sibi visa est in clero Valachico videre, quum is contra evidentia juris principia dubitationem sufficientis publicationis attulisset contra Diploma in Synodis jam solemniter publicatum an. 1701, et exinde in qualibet theologi deputatione expresse ac nominatim ceu Caesareum ac vigens Diploma allegatum.

VII.

De nova procella

instigantibus haereticis per Gabrielem Nagyszeghi contra s. Unionem excitata.

A.

Argumentum.

Felicem Unionis progressum eversum ibat vaferrimus animarum hostis, foeda contra eam excitata procella in haud levem aliquando eruptura tempestatem, ni Aula Caesarea coactas nubes tempestive discussisset (B. P. V. 12096.)

Nagyszeghius, quem aliquod Athanasii factum in amaram offensam et atrocis vindictae studia in transversum rapuerat, ab heterodoxis, qui ab ipsis gubernii consiliis erant, sigillo Caesareo munitam impetrarat licentiam, resistendi ut liberet Episcopo[2]), et retrahendi ab Unionis consortio Valachos[3]).

---

[1]) „Siquidem ob ignorantiam jurium canonicorum plurimi errores et ingentia scandala . . . fuissent patrati et commissa, ad praecavendas itaque similes disconvenientias, certus quidam animi dotibus ornatus jurisque canonici prudentia praeditus rerumque gerendarum dexteritate clarus . . . quo citius declarabitur et demandabitur theologus". Sed relege totum articulum 5, relatum supra pp. 296—297.

[2]) Recole quae de his seditionis concitatoribus et Nagyszeghii stimulatoribus ex Hurmuzakio animadvertimus supra pp. 255 et 265.

[3]) Totus iste textus ex relatione castrensi jam allata etiam in cit. op. msc. Andreae Freyberger assumptus legitur. — Caeterum quae de licentia Caesareo sigillo munita hic dicuntur, ea pertinent ad instrumentum Sárossianum de illa protestatione, quam instigantibus ac dictantibus Calvinianis per Nagyszeghium factam ex Hurmuzaki jam didicimus supra pp. 255 et 265, quamque Consilium Bellicum lectori nunc est authentice expositurum.

B.

Species facti ad fidem documentorum juridicorum per Consilium Aulæ Bellicum authentice exposita.

Ex literis Consilii Bellici ad Cancellariam Transilvanicam d. d. 25. Julii 1702.

Inclytae Cancellariae Transilvanicae Aulicae placebit ex acclusis hic penes Actis judicaliter institutae Cibinii per Dominum Generalem Equitatus Comitem de Rabutin inquisitionis sub literis A. ad B. B. comprehensae ulterius intelligere, quam gravis et, sive ob malignam intentionem, sive in modo agendi ipso seditionem ac tumultum praeferens, adeoque periculi plenus casus occasione protestationis a Communitate Albae-Juliensium Valachorum antiquo graeco ritui addictorum simplici primum stylo ac forma intentatae, postmodum autem sub sigillo et subscriptione Domini protonotarii Sárossy ultra limites mandati atque auctoris primam petitionem extensae, et per quemdam Nobilem Valachum, nomine Gabrielem Nagyszeghi, summo studio ubique locorum publicatae acciderit. . : . Cujus quidem periculosi facinoris summa in eo potissimum vertitur, quod anno superiore redux hinc Vienna Episcopus Athanasius ipse jam tum cum Ecclesia Catholica unitus certam quamdam quatuor solummodo punctis definitam ejusmodi Unionis formulam caeteris graeci ritus ecclesiasticis, seu ita dictis popis proposuisset multique eorum, et plebejae quoque conditionis hominum parochiali ejusdem curae commissorum dictam pariter Unionem amplexi fuissent, ipse post majorem parochialium numerum suas in partes conversum, templum, quod antiquo graecae religionis exercitio antehac sub ejus cura deservierat, catholicae tantum Unioni addictis servari, reliquis vero pristino ritui addictis claudi, eosque abinde arceri curaverit; unde hi commoti protestationem contra hoc Episcopi Athanasii factum ad instar illius, quae sub A. in mense Junio, a Burcensis, et Fogarassiensis Districtus popis jam facta fuerat, coram Conservatorio Albae-Juliensi

sub B. et C. instituerunt, mandantes per instructionem D. praefato Nagyszeghio, eique tribuentes facultatem, suo nomine scilicet, pro re nata protestandi, cum diligenti cura, ne negotium malae interpretationi exponeretur, sed fieret communicative cum Gubernio, ac DDnis. Magnatibus, neque puncta illa mandatarius cum temeritate, sed via juris juxta articulos Regni per personas Suae Majestatis Inclytum Gubernium, et coram Regno exequeretur, id, quod per instrumentum E. denuo confirmatum extiterat; quo munitus mandato Nagyszeghius inclyto Gubernio per memoriale F., querelam gravatorum exponere coepit, auxilium juris implorans; idemque sub G. ad Dominum commendantem deferens; ob tarditatem autem desiderati remedii pertaesus aliam protestationis normam concipiendi, ac Domino protonotario Sárossy porrigendi consilium iniit, quam paulo post pro conficiendo desuper publico instrumento ipsi Domino Protonotario sub H. exhibuit; erat autem illa solo Albae-Juliensium Valachorum, Graecae et Rascianae nationis hominum et navigatorum nomine inscripta, nec aliud continebat, quam quod proposita per Episcopum Athanasium quatuor puncta, utpote antiquae illorum religioni adversantia, recipere, atque unitos cum Catholica Ecclesia pastores pro veris et suis pastoribus agnoscere nollent. Postquam vero extraditum desuper a protonotario Sárossy instrumentum J. ultra modum et limites dictae protestationis extensum et malitiosa (quod vix aliter credi potest) additione plurium punctorum ampliatum comparuisset[1]), ipseque Nagyszeghius quasi non solo Albensium Graecorum, sed omnium in Transilvania et partibus Hungariae annexis degentium Valachorum nomine constitutus plenipotentiarius penes protestationem minas etiam insuper de vi recuperandis quibuscunque sui

[1]) Illegitimum hoc instrumentum, quod extat msc. in B. U. B. pp. 183 — 186, typis vulgatum est apud Cipariu, *Acte şi fragmente*, p. 268. Dolendum sane, quod Rmum. Virum documenta a Consilio Bellico hic adducta latuerunt, quae instrumentum illegitime ac fraudulenter factum ostendunt.

ritus templis addidisset, imo insolenti isthac et tumida protestatione non parum elatus multa ejusdem exemplaria subito descripta hinc inde per provinciam magno cum strepitu divulgasset, simul ac Valachos undequaque ad futura comitia praecipuos, et quo maximo possent numero ad instandum influere invitasset, aliaque plura non obscuris indiciis ad seditionem tendentia moliri praesumpsisset, prout ex K. et praedictionibus ejusdem fanaticis, ac fassionibus L. M. N. O. P. nec non consultationibus, et literis ad Episcopum Marmarossiensem datis sub Q. illiusque responsoriis R. et S. fusius videre est: Excitatus tandem hoc rumore et redundantis in se culpae metu perculsus protonotarius Sárossy ab evocato ad se Nagyszeghio originale instrumentum protestationis J. auferri, nec non dispersa hinc inde exemplaria contrariis patentibus denuo annullari[1]), Dominus vero Generalis Equitatus Comes de Rabutin ipsum tanti motus auctorem Nagyszeghium ne malum latius serperet arresto mancipari curavit[2]) atque ut Nobilem per Dominum judicem regium Cibiniensem examinari fecit, habitisque fassionibus K. L. M. N. O. P. cum in correos praesumti tumultus inquireretur, Seniores quoque Graeci Albae-Julienses, utpote mandantes juxta T., pariter et cancellistae protonotariatus, qui instrumentum J. descripserunt, cum aurifabro, qui sigillum communitati graecae Albensi sculpserat, secundum protocolla V. W. X. examinati et auditi fuerunt, qui in Nagyszeghium ... culpam omnem, eo quod mandati fines excesserit, conjecerunt; cancellistae etiam suis depositionibus

[1]) Protonotarii culpa non in eo erat, quod Caesaris nomine instrumentum de facta protestatione fecisset, sed praecise in eo, quod instrumentum protestationis *ultra limites mandati et primam auctoris petitionem extensae malitiosaque plurium punctorum additione ampliatae* edidisset.

[2]) Commentum est scriptoris Cserey aliorumque heterodoxorum ejus sequacium, Nagyszeghium idcirco in custodiam esse deductum, quod instrumentum ipse scripsisset. Ignorantiae documentorum historicorum tribuendum est, eam notitiam, initio in odium s. Unionis ab adversariis fictam, postea in opera Georgii Sincai, et aliorum scriptorum catholicorum transiisse.

sub Y. Z. et A. A., quidquid egerint, jussu protonotarii sui egisse edixerunt, ipseque demum aurifaber ob confectum sigillum per testimonialis B. B. culpa vacuus inventus fuit et dimissus.

Ex qua porro jam recensita facti specie quandoquidem, priusquam ad ulteriora procedatur, tres praecipue quaestiones legaliter eruendae ac determinandae occurrunt, nimirum:

1. Utrum Episcopus Athanasius ob secutam maximae partis, velut praetenditur, sub sua pastorali cura Albae-Juliae degentium Graecorum sive Valachorum cum Romano catholica Ecclesia Unionem reliquis paucis haud unitis ecclesiam antehac antiquo ritui devotam claudere, ipsosque non unitos ab eadem prohibere potuerit? Unde per consequens ulterior protestationis licitae vel illicitae validitas, aut nullitas dependebit.
2. An ea quae per Nagyszeghium in hoc protestationis negotio acta fuerunt, legitimo ordine et processu facta fuerint et quousque de jure subsistant, aut cujus delicti ipse Nagyszeghius hoc suo facto reus, et an non super conatu concitandae seditionis, et quo judicio damnandus aut puniendus sit? Item
3. Quale judicium propter falsum, apertum, ac manifestum in extensione instrumenti J. ultra limites et fines protestationis H. per Dominum protonotarium Sárossy facta commissum, et ob praesumptum dolum (sine quo crimine falsi haud fieri posse putatur) juxta leges Transilvanicas de ipso protonotario Sárossy sumendum sit, uti et quid modo dictae leges Regni super crimine falsi, item laesae Majestatis, perduellionis, rebellionis, conspirationis, seditiosi tumultus, aliisque criminibus publicis sive circa formam processus, sive circa poenam statuant?

Et his demum tribus super quaestionibus tam quoad reatum, quam quoad poenam, processum item ac formam judicii votum ipsius inclytae cancellariae Transilvanicae in Excelsa Ministeriali ad res Transilvanicas ordinata

deputatione scriptotenus una cum opinione sua deponendum servitii Caesarei et Regii necessitas, ipsaque tanti casus ratio exposcant.

Idcirco requirendam hunc in finem officiose Eandem Inclytam Cancellariam Transilvanicam Aulicam habuit Consilium Aulae Bellicum, quatenus ipsa desideratum mox votum et opinionem suam adaperire praememoratae Excelsae deputationi proxime noverit. Cui de caetero idem consilium Aulae Bellicum ad exhibenda grata officia promptum paratumque manet.

Ex Consilio Bellico

Vienna 25. Julii 1702.

(B. U. B. pp. 215—217.) Joannes a Tiell.

C.

De praedictionibus et fassionibus Nagyszeghii, in literis Consilii Bellici memoratis.

Ex verbosiori scriptura Nagyszeghii ut in ven. clerum Valachicum injuriosissima ita adversus Excelsam Aulam Viennensem minacissima[1]).

1.

Ex probris in Athanasium ejusque clerum ingestis.

Domini illi Patresque Suae Majestatis fideles subditi, qui hocce (Unionis) negotium promoverunt, pudore afficientur. . . . Ego credo, quod modernum Episcopum Athanasium saepe poenituit, quod relligionis (sic) suae 4 puncta addiderit. . . . Ego de Episcopo has habeo cogitationes[2]). . . . Neque persuadeat sibi sanctus Pontifex[3]), vel unus aut alter, quod popae Valachici ex amore catholicae religionis se cum eadem univerint, quomodocunque juraverint, qui juraverunt. . . . Qui in antiqua patriarchali relligione vellent permanere, ex illorum sorte et relligione Sua Majestas quemdam ordinaret, qui omnia sua negotia dirigeret Suaeque Majestati esset sincerus et fidelis servus in hoc

[1]) Scriptura haec, quae judici regio Cibiniensi oblata est diebus 5. et 9. Novembris 1701, ultra 14 columnas in magno-folio explet in B. U. B. pp. 193 seqq.

[2]) Sequitur insimulatio illa, quam attulimus supra p. 262.

[3]) Nagyszeghius videtur hic Cardinalem a Kollonich dicere.

religionis negotio, qui vocationem suam non nundinaretur pecunia, sed cujus electio a Suae Majestatis gratia dependeret. — Hic homo talis sit, qui Dei, Caesaris et patriae bonum a malo distinguere possit, qui utilia negotia promovere, damnosa vero praecavere possit. ... Eligatur absque fastu veluti persona ecclesiastica, non ex sorte poparum, sed sit saecularis homo. Hic placide et bonis verbis in templo et alibi ubi inter Valachos versabitur, informationes instituet, idque continuo laborabit, ut Deum et Dominum suum noscere et revereri decenter possint. — Resumamus semel adhuc rem Valachicorum poparum, a quo hic in Transilvania episcopatus Valachicus pecunia et honorariis, quod non pridem incepit, redemptus est; ab eo nihil boni evenit miserae nationi Valachicae; dantur enim tales, qui ad hoc officium adspirant, habentque ad illud omnes qualitates et capacitatem; sed quia pecuniam non habent, alii divites pro Episcopis constituuntur. Episcopus autem quando obtinet officium, Decanos vel Superiores omnes sua praerogativa privat, qui deinde pecuniam dare potest, etsi popatum intelligat sive non, substituitur. Certe pro Decanatu uno decem et quindecim aurei dantur, equi et alia. Talis autem quo citius potest, intendit ut ex misera plebe honorarium suum datum extorqueat, quod patriae autem utile non est.

2.

Ex minis contra Excelsam Aulam jactis.

Ob religionem meam in arresto sum. ... Ego a me ipso illis Dominis, qui negotium hocce religionis (Unionis) promoverunt, dico quod mirer quomodo tam secure inter Valachos versentur. Tantum hoc interest, quod hactenus negotium non intellexerint; sed certe si percipiant, ex domibus etiam munitioribus et lapideis eos, qui perturbationem religionis fecerunt, extrahent, neque habebunt respectum ad dignitatem comitialem, vel pastorum atque Patrum aut Episcopi Valachici, neque unius aut alterius. Fui et ego inter Valachos per septem annos integros ... exacte scio naturam eorum, uti et ego Valachus sum. Aliquot vicibus non procul abfuit, quin meipsum occidissent, quamvis admodum leniter eos tractaverim; sed si ita illi, qui Valachos in religione sua turbant, uti ego, nossent naturam Valachorum, certe non credo, quod tam secure inter eos versarentur. ... Catholicis in hoc (negotio Unionis) damnum accidere arbitror, si quodam modo sub aliud dominium, utpote Turcae vel alterius Suae Majestatis hostis Transilvania rueret: quod in Dei mysteriis consistit, hominis mens illud non assequitur. ... In festis saepissime conveniunt Valachi in templis et plateis, et negotium hoc (Unionis) saepe assumunt. Nunc spem faciunt popae hominibus quia negotium non percipiunt. Si autem penetrabunt, ipsimet popae populum pervertent. Hoc tamdiu semper occultabunt, donec rumorem hostium Suae Majestatis, Turcarum aut Gallorum,

percipient, tum temporis famosos latrones in quibusdam montibus nominabunt, uti modernum Pintye. Quamvis latroni haec res etiam cognita non sit, ex uno Pintye plures formabunt, et si quaedam (quam Deus avertat) confusio fieret in Transilvania, tum oppressi, quique de futuro solliciti sunt, omnes essent parati, nihilque eos moraretur, quin quaevis mala peragerent: in tantum, ut optimi etiam homines possent in eo pedem offendere et malam intentionem contra Suam Majestatem promovere. Videbunt qui tum temporis supervivunt, quid fiet. . . . Ego ex hoc admodum magnum damnum et sequelas damnosas Suae Majestati praedico et prosentio. . . . Ob religionem meam in arresto sum. . . . Ab episcopo aliisque haec etiam verba audivi, quod si alia ratione non tantum Valachi sed etiam alii se cum catholicis non univerint, in quamvis domum miles imponetur, tamdiu donec nolle velle se univerint, verum ex hoc eo citius res mala oriretur . . . ita maximum Sua Majestas pateretur damnum, nam regio vastaretur, homines fuga sibi consulerent. . . . Quod Sua Excellentia Episcopo milites adjungat, et Sua Excellentia non sine periculo inter Valachos versabitur, praeprimis in silvosis et periculosis itineribus. . . . Quicunque ejusmodi facta perpetrabit, in Pintye rem devolvet, ubicunque sit Pintye; quis rem investigabit, si illi excedent? . . .

D.

Judicium Supremi Caesareorum armorum praefecti Rabutin Comitis de Bussi de minacibus verbis allatis.

Ex literis ejusdem ad Cardinalem a Kollonich.

Ihro Eminenz.

Hochwürdigst: Hochgebohrner Fürst.

. . . Nun schicke (ich) diese hiebey liegendte Schrift nicht zu diesem Ende ein, als ob man sich der darinnen verfasten Betrohungen beförchten sollte, sondern damit (wie denn gewiss ist, dass dieses Concept niehmahls von ermeltem Nagizeghi formirt, wohl aber von denen vornembsten Häubtern deren hierinnigen Achatolischen, als der Calvinischen, arianischen und lutherischen Religion verfasset, unter ihnen complotiret, ihme Nagizeghi eingeblasen[1]) und gleichsamb in die Feder dictiret worden) man dieser unruheriger Köpfe Zühl und Absehen, welches nur dahin gerichtet, wie sye bey diesen Conjuncturen einen Schrocken verursachen, und sich auch in eraignentem Fahl der Zeit, ihre üble intentionnirten Gedancken insz Werck zu setzen, bedienen

[1]) Haec cum iis plane consentiunt, quae de vera protestationis ac tumultus origine tradita ab Hurmuzakio accepimus pp. 255 et 256.

könnten, zu ersehen geruhen mögen. Dieses, wass ich hier anzeuge wirdt umb so vill mehrers, und zwar undter anderm durch Jenners, wass wegen denen mit Frankreich anitzo vorhabendten affaire allegiret, auch zugleich betrohet wirdt, als ob heut oder morgen dass Landt 7bürgen von Ihro Kays. Majest. Domination abweichen und undter eine andere Pottmässigkeit fahlen solte, confirmirt. ... Die Herrn 7bürger gedenken auf nichts mehrers, als den Aussgang der Wällischen Conjunktur zur erwahrten, welche, wann sie übel, so Gott verhüten wolle, aussschlagete, die hierinnigen seditiose Köpfe der 7bürger nicht lange, ihre übel intentionnirte Gemüther an Dag zu geben, wahrten würden.

Nun aber dieses so hoch angewunnenes Werk und dissegno zu hintertreiben, wäre meine unterthänige, zwar ohnmassgäbige Meinung, dass man diesen bosshaften Nagizeghi aus der Siebenbürger Händte in einen gutten Verhafft (besonders, da er als falsarius ein falsches Pöttschaft nomine nationis Walachicae, so würcklich bey Handt habe, hat stächen lassen) nehmete[1]). ... Anbey betrohet dieser Bössewicht in seiner Schrift, dass die Katholischen geistlich- u. weltlichen Herrn auch zwischen dem gemäure nicht werden sicher sein; diess ist eine finesse und sehr nachdenckliche Politica ... (durch Nachgeben) würde umsovill mehr der 7bürger Hochmuth, indem sie vermeineten, dass man sich ihren förchten thäte, vermehrt, und ihnen zu höcherer insolenz der Weg gepannt. ... Es ist rathsamber, also vill weniger einige Forcht ihrendthalben zu zeugen: widrigenfalls sie capabl wären, nicht allein sich gegen ihren eigenen Herrn aufzulehnen, sondern auch gleich anzugreifen. ... Zugleich ist Jennes, wo dieser Nagizeghi in seiner schrift mit denen Wallachen, da soliche sich versamblen und vill Unheyl stüften würden, betrohet, nicht ausseracht zu lassen: alsmassen die 7bürgische Politica dieses in Absehen hat, dass wann sie Etwasz nachdenckliches werden practiciren wollen, Sye es durch die Wallachen anfangen, damit dann andere nationen, als deren Säckler, Comitatenser und Sachsen frey stehe, sich mit besagten Wallachen bey wohl reussirenten Dingen zu conjungiren, oder bey übel ausschlagendter sach die Wallachen stecken zu lassen, ihnen den begangenen Fähler imputiren zu können, und sich ausz der Schlinge zu ziehen. Mithinnen repetirt auch dieser Böszewicht zweymahl wegen seiner religion in arrest zu sein, so jedoch nicht kame also, massen er anhero als ein falsarius und perturbator publicae tranquillitatis zwar frey, nachgehendts aber durch den hiesigen Königsrichter wegen einer, wie er vermeldet, dem graf Apor ausständigen Schuldt in Verhafft genohmen gehüthet worden: hierzu aber ist er, wie nicht anders vermuthlich, um

[1]) Excellentissimum auctorem recta futurorum praesensione haec monuisse, eventus mox probavit; Nagyszeghius enim non ita multo post ad perduelles Kurutzios transfugit atque arma contra Austriacos movit, ut testis est Hurmuzaki op. cit. p. 87.

die katholische Religion bei denen Andern odiös zu machen und diese unter einander zu turbiren, von den akatholischen Religionshäubtern instigiret worden: welches Alles ich Euer Eminentz zu dem Ende berichten solle, damit Ein Kays. Hof von dem hiesigen gefährlichen practicus informiret und sodann die gehörige, die nachdencklichen daraus erfolgenden Uebel zu präcaviren anher befehlen geruhen möge. Wormit ich mich in Euer Eminenz hoher Protektion und immerwährendter Gnadenspropension empfehl und mit aller Veneration beharre

Euer Eminenz

Cibinii d. 13. Nov. 1701

Unterthänigster gehorsster Diener
(B. U. B. pp. 203—212.) Rabutin.

E.

Judicium Athanasii de querimonia contra executionem Unionis habita et de querimoniae auctore Gabriele Nagyszeghi.

Querelis a Nagyszeghio ad Supremum armorum praefectum delatis (heic p. 332, G.) atque ab hoc cum Athanasio pro ulteriori informatione communicatis, antistes respondet, schismaticos non habere, quod querantur. Est autem epistola in haec verba conscripta[1]:

Excellentissime Domine Generalis, Domine, Domine ac Patrone Gratiosissime!

Accepi instantias, a quibusdam nomine totius communitatis Albensis confictas ac Excellentiae Vestrae porrectas, et in iisdem querelas contra me factas; et quidem primo, quod templi fores obserari curaverim. Factum est, quia templorum cura et jurisdictio spectat ad me in mea dioecesi, quod in toto orbe Christiano hoc jus episcopale nemo in dubium vocat. Secundo, quia Graeci et Rasciani Unioni adversantes non sunt membra hujus ecclesiae, utpote advenae et vagabundi. Tertio, quia noluerunt ad templum majus venire, sed se Graecis adjungentes, relicto priori templo, ad minus se conferebant. Quarto, quia palam me cum meis haereticum proclamabant. Ergo Sua Majestas haereticum constituit Episcopum? Ergo haereticos assumpsit in Suam clientelam? Ergo Sua Majestas et Catholici haeretici? Quis hoc aequo animo ferat, a quibusdam vagabundis succenseri?

Nihilominus ad instantiam Valachorum hujatum curavi fores reserari ac permisi, ut frequentent idem templum usque ad Synodum generalem, in qua quid agendum, decidetur. Iniqua igitur illorum infor-

[1]) Ex relat. castrensi in plures collectiones msc. transiit. Cfr. B. U. B-Kpr. t. 42.

matio hac in parte. Cum autem sacerdotes de more in liturgia ac reliquis precibus juxta canones nostros mei mentionem fecissent, illi autem nollent, ut mei mentionem facerent, hos pro suis agnoscere sacerdotibus noluerunt; quia nempe id illi contra canones agere noluerunt, maluerunt omnino non frequentare templum, quam illorum divinis interesse, dictitantes quod velint ex Valachia in illud templum popas adducere, quod ego minime possum admittere: primo, quia templum est meae jurisdictionis, non illorum; secundo, quomodo in mea dioecesi feram, ut sit aliquis popa, et quidem hic contra canones non mihi, sed alteri Episcopo subjectus? tertio est contra auctoritatem Suae Majestatis, ut sint hic tales popae, qui alium et non Suam Majestatem agnoscant Dominum; quarto, quantae hinc sequerentur confusiones?

Deinde quod illi duo sint sine confessione et communione mortui ac etiam sine solitis caeremoniis sepulti, non mihi nec sacerdotibus, sed ipsismet adscribendum. Nam in extremo morbo accesserunt eos sacerdotes viseruntque ad confessionem et communionem peragendam; verum illi sive Graecorum sive aliorum veneno infecti nec audire volebant sacerdotes, dicentes: nolumus vobis confiteri, nec communionem accipere, quia vos estis haeretici. Quod igitur solitis caeremoniis non sint sepulti, nec me nec sacerdotes incusare possunt.

Hujus insolentis tumultus auctor affinis domini Dindar nomine Andreas Bán, alias Görög et Gabriel Nagyszeghyi, qui annis aliquot apud praedecessorem meum manebat, a quo tamquam fur expulsus est. Demum concessu temporis ad instantiam aliorum insinuavit se mihi, serviebatque apud me duobus circiter annis, in furto tandem deprehensum aliquot septimanis in carcere detinui Cibinii, post ad instantiam aliorum dimisi, pro quo necdum satisfecit: hinc procul dubio se vult vindicare. Postquam autem a me rejectus fuisset, professus est se catholicum apud Patres (quod etiam apud Reverendos Patres Cibinienses faciebat), sperans aliquam promotionem; quia vero tamquam nullius frugis non potuit id assequi, quod intendebat, publico scripto Patribus Albensibus dato (cujus copiam transmitto) protestatus est se nolle amplius esse catholicum, nec etiam unitum, sed schismaticum Valachum permanere. Accedit, quod ille conductus a quibusdam per pagos vagetur et plebem tum contra sacerdotes concitare machinetur. Quare humillime rogo Excellentiam Vestram, ut illi curet scribi severas literas, ut similibus seditiosis machinationibus supersedeat. Quod sane necessarium est ad talem tam Ecclesiae quam Suae Majestati praejudiciosum hominem coercendum. — Pro quo diu salvam ac incolumem Deus ter Optimus Maximus conservet, meque in ulteriorem gratiam recommendo

Albae-Juliae 11. Septembris 1701.

Excellentiae Vestrae servus humillimus

Athanasius episcopus Eccclesiae Valachorum unitae cum Romano-Catholica.

VIII.
Novum Decretum Caesareum de libertate Unionis.

Quum Excelsa Aula ex relationibus Transilvanicis intellexisset, tumultus inde factos esse, quod Nagyszeghius caeterique seditionis concitatores populo persuadere fuissent conati, Valachos ad Unionem cum Ecclesia catholica vi adhibita cogi, mox Caesar, sparsos errores statim redarguturus ac convicturus, novam suarum resolutionum declarationem in Transilvaniam misit his conceptam verbis [1]):

Leopoldus Divina favente Clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae etc. etc. Rex; Archidux Austriae; Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae; Marchio Moraviae; Dux Lucemburgae ac Superioris et Inferioris Silesiae, Wiertembergae et Thecae; Princeps Sveviae; Comes Habspurgi, Tyrolis, Ferreti, Cyburgi et Goritiae etc. etc.

Illustres, Spectabiles, ac Magnifici, Generosi, Egregii, Prudentes ac Circumspecti, Fideles, Dilecti. — Memineritis procul dubio clementissimae Nostrae resolutionis sub 14. Aprilis anni 1698 expeditae, et 26. Augusti anni 1699 repetitae, qua serio decrevimus, ut Valachis graeci ritus integra libertas sit uni ex quatuor in Transilvania receptis religionibus se uniendi, vel etiam in suo religionis statu quo nunc sunt manendi, ita quidem ut iisdem privilegiis gaudeant, quibus illa religio, cui se dicti Valachi univerint, gaudet. Cum autem magna cum displicentia intelligamus, quod contra praefatas Nostras clementissimas resolutiones non solum agatur, verum etiam quidam seditionem amantes et turbatores quietis publicae spargere audeant, quod intentio Nostra esset, ut praefati Valachi ad unionem cum religione catholica cogantur; proinde vobis his

[1]) Extat apud Hintz, op. cit., p. 107, iterumque vulgatum est a cl. D. Fiedler l. c. p. 381.

et constantem Nostram Caesareo-Regiam voluntatem, mentem et intentionem clementissime declarare volumus, quod dictis Valachis integra libertas sit se uni ex quatuor receptis in Transilvania religionibus uniendi, aut in suo moderno statu manendi gaudeantque illis privilegiis, quibus religio, cui se univerint, gaudet, aut ipsi Valachi in moderno suo statu manentes fruuntur, ita quidem ut nemo sub poena gravis nostrae indignationis praesumat, saepe dictos Valachos in hac sua libertate turbare, aut nimium gravare, imo contra facientes ad instantiam gravatorum bono ordine factam debite puniantur et laesis congrua satisfactio quanto citius fiat; volumus enim, ut quilibet juxta Regium Nostrum Diploma vitam in religione sua quiete degere possit ac valeat[1]). Vobis denuo clementissime et serio mandamus, ut praefatam Nostram Regiam declarationem per totam provinciam sine minima mora non solum publicare faciatis, verum etiam in observantiam hujusce Nostrae clementissimae resolutionis omne studium et diligentiam, uti fideles consiliarios decet, impendatis, cui etiam debitum morem gerere noveritis. Caeterum vobis gratiam Nostram Caesareo-Regiam benignissime confirmamus.

Datum in Civitate Nostra Vienna die duodecima Decembris anno millesimo septingentesimo primo, Regnorum Nostrorum etc.

Leopoldus.

Julius Fridericus Comes a Bucellini
ad Mandatum Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis
proprium.

Joannes Theodorus de Veinsenberg.

Cibinium allatae 1702. 29. Januarii.

---

[1]) Quae post Teutsch, *Geschichte der Siebenbürger Sachsen*, II., p. 289 (Leipzig, Hirzel, 1874) Crisian ex Cserey exscribit de secretis literis Aulae Viennensis ad armorum praefectum Rabutin

IX.

De actis anno 1702.

A.

Sententia excommunicationis in Athanasium lata.

Dositheus patriarcha Hierosolymitanus simul et ab Excelsa Aula Viennensi propter tumultus contra Unionem concitatos e Transilvania abire[1]) et a patriarcha Constantinopolitano propter potestatem sibi eousque illegitime in his terris arrogatam omni in posterum jurisdictione extra Palaestinam abstinere jussus[2]), ea re non leviter se offensum putans, Bucharestinum concessit, exinde modis omnibus se vindicaturus ab Athanasio, quo agente id factum resciverat[3]). Quoniam efficacissimum medium ad sollicitandam plebem atque ad Graecorum animos contra Unionem incitandos sibi visus est videre in excommunicatione[4]), auctor erat Theodosio Bucharestensi et per hunc Callinico

---

Comitem de Bussi datis, quibus clanculum ac clandestino consilio significatum fuisset, publicam Caesaris declarationem nullius esse valoris ejusque in promovenda Unione rationem haberi non debere: ea ad commentitias hujus annalistae res pertinent, quibus ne fidem adjungeremus, graves auctores Transilvani, ipsius scriptoris Cserey quidem amici, sed veritatis historicae amiciores, tempestive nos monitos voluerunt supra p. 217.

[1]) Cfr. dicta supra pp. 243 et 313.

[2]) Patriarchae CPolitani plus semel literis se apud reges Hungariae excusarunt, quod praesules graeci in terris coronae sancti Stephani sine legitima facultate comparuerint pecunias collecturi et pontificalia exercituri. Unum exemplum afferamus ex patriarcha Parthenio, qui Ferdinando III. imperatori inter alia haec scribit die 27. Julii an. 1649: *Ha di più ragionato con noi il sudetto fedel e prudente ministro della Maestà Vostra circa alcuni, che compariscono costì in habito e forma di metropoliti, ma di dentro e nell' animo fuggitivi lupi, hipocriti e bugiardi, come se fossero da noi mandati, li quali sono indegni dell' imperial aggradimento di Vostra Maestà. Ma per poter poi discernere li veri dalli falsi, havemo di ciò discorso col Sr. Residente suo ministro quì.* (A. I-P. V. — Extat in forma extensa apud Hurmuzaki, *Documente privitóre la storia Romanilor, publicate sub auspiciile ministeriului cultelor sî instructiunii publice sî ale Academiei Române.* Vol. 4., part. 1., pp. 706—708. Bucuresci. 1882).

[3]) Athanasium ipsum de Dositheo Viennae ac Constantinopoli per literas esse questum, narrat Sincai, *Chronica Rom.*, t. 3, p. 197, repetitque Cipariu, *Acte sî fragmente,* p. 252.

[4]) Graecam schismaticorum ecclesiam per ea tempora timore excommunicationis praecipue fuisse gubernatam, testatur Ligaridius, homo graecus, relatus a Cupero in opere supra jam citato p. 105, nn. 1268 et 1287.

Constantinopolitano, ut iidem ambo Athanasium ejusque clerum solemni anathemate ferirent, omneque unitorum nomen consuetis apostatarum execrationibus devoverent. Callinicus, quantumvis pacis amans et missionariis catholicis favens, factum Athanasii tamen venia dignum non judicavit, tum quod ipse in posterum jam non amplius posset pecunias per exarchos suos in Transilvaniam delegandos ab unitis colligere[1], tum etiam quod Athanasius patrocinantibus Calvinianis, sibi maxime exosis[2], thronum Alba-Juliensem obtinuisset[3]. Inde factum est, ut urgente synodo sua in id consentiret, ut literae synodicae ad populum circummitterentur, quibus Athanasius declararetur excommunicatus.

1.

Literae Theodosii Bucharestensis.

Theodosius Dei gratia archiepiscopus Bucharestensis et metropolita Transilvaniae.

A longo jam tempore occasionem quaesivi tibi scribendi et tua facta, quae nec Deo nec hominibus placent, reprehendendi. Audivi enim a te talia facta esse opera, quae cum pudore habebunt finem, et per haec opera magnum animae tuae intulisti vulnus, quando per nimiam animi tui levitatem errasti nec respiciens praestitum juramentum, in quo te terribili vinculo obstrinxisti, nec respiciens tyrannidem, cui te per Unionem factam subjecisti. Scias tempus vitae hujus breve esse, et post vitam te in infernum cum omnibus illis, cum quibus te a communione fidelium separasti et juramentum violasti, iturum. Nimirum deceptus es a mundanis honoribus, unde pede trudens sanctam matrem orientalem ecclesiam insuper ab illa consecrationem accepisti. Forsan cogitasti, te per

---

[1]) De lucroso hoc exarchi munere cfr. Goar. loco a nobis indicato p. 269, ac vide etiam Cuperum op. cit. nn. 1517 seqq.

[2]) Acta Callinici contra Calvinianos brevi in conspectu ponit Cuperus l. c. nn. 1509—1511.

[3]) Cfr. relationem Residentis Valachiae, quam exhibuimus pp. 193—194. Cum ea male concordant quae contra fidem Actorum scribit Hurmuzaki, *Fragmente*, p. 52, Theophilo vita functo Athanasium clientem ac candidatum fuisse catholicorum, Joannem Czirka autem Calvinistarum, quod hic Calvinismum fuisset aperte professus. De hoc apostata diximus pp. 220—223.

assumptionem duplicis consecrationis[1]) majorem honorem obtenturum, et iste honor oculos animi tui excoecavit, ut non videris secundam illam consecrationem nullam fuisse consecrationem, sed comoediam, et per hoc imposuisti super te catenam igneam inferni et ingressus es vias tenebrosas lumen veritatis deserendo. Ista tibi scribo ex profunditate cordis cum lacrimis, quas una mecum multi filii orientalis ecclesiae propter tuam nobis factam ignominiam profuderunt. Multas enim animas in profunditatem ignominiae et ad perniciosum locum tulisti. Expectavi cum magna iracundia in dies, an mentem sanam sis recepturus et defleturus tua peccata, et per hanc tuam conversionem sis mihi daturus occasionem laetitiae, ut aliquando tibi fraternum osculum mitterem. Sed nunc video tuam pertinaciam; video te per progressum semper in plures haereses incidere, donec animus tuus plene a tenebris obruatur. Ideoque nunc tibi hoc do responsum ad literas tuas ad me datas. Mitterem tibi octoicon[2]) magno labore a scholiarcha Damasceno nostro fere ex integro compositum. Sed nec voluntas Celsissimi principis Valachiae nec nostra est, ut posthac nobis scribas aut huc mittas, quia factus es unitus magnumque vinculum habes cum illis qui nostris dogmatibus contrarii sunt, quae dogmata sunt fundamenta nostrae orientalis ecclesiae. Illi enim, cum quibus te univisti, secundum suum placitum nova et ficta, rejectis veteribus docent, alia rejiciunt, alia pro libitu suo exponunt et odio habent antiquos sanctos patres, qui sunt organa a Spiritu sancto in orientali ecclesia inflata. Igitur nolumus tibi mittere octoicon, ne conturbationes et convulsiones secundum vestrum beneplacitum in illo faciatis. Siquidem omnes doctrinae in illo sunt via veritatis et lumina veritatis, in quo sancta mater orientalis ecclesia per omnia saecula sua fundamenta

---

[1]) Theodosium Bucharestensem latuisse patet fata articuli 3. Reversalium supra relati pp. 282—283.

[2]) De libro ecclesiastico, qui ὀκτώηχος vocatur, egimus Kalendarii t. 2, pp. 433—435.

veritatis habuit, et ego in Domino spero, quod in suo flore antiquo et fundamento sit mansura, et non vincetur a portis inferi. In octoico sancta ecclesia nostra cantat laudes Sanctissimae Trinitati et non addit, quod Spiritus sanctus procedat a patre et filio tanquam ab uno principio commiscente personas et superaddente principio[1]), unde tu cogeris admittere factionem personarum, sic enim jurasti cum Romanis te ita crediturum. Vidimus tuum juramentum, quod nobis allatum est. In octoico quovis die Sabbati laudamus Deum pro defunctis, ut illis tribuat sempiternam requiem et remissionem peccatorum, nullam faciendo mentionem de purgatorio Romanorum, videlicet ut illos Deus ex purgatorio puros extrahat et ad se in coelum accipiat, clare scientes, quod juxta canones nostros purgatorium nostrum sit unica sancta orientalis ecclesia atque per preces sunt in manu Domini[2]). In octoico fit commemoratio stricti extremi judicii et gaudii coelestis, quando peccatores in judicio condemnati ad aeternam poenam et pii ad regnum coeleste mittentur. Ideo peccatores nunc necdum acceperunt aeternam damnationem in inferno, sed sunt in quopiam carcere, neque pii regnum coeleste, docente s. Paulo ad Hebraeos c. 11. v. 3., quod isti omnes, qui passi sunt propter fidem, nondum acceperunt repromissionem[3]). Multae etiam aliae laudes de octoico continente viam veritatis dici possunt; quum autem metuamus, ne a Romanis falsificetur, non mittemus illum. Faciatis typographiam, falsificetis libros, prout vultis, et videbitis, qualiter aliquando in inferno ardebitis. Dico autem tibi, aperias oculos tuos et deseras illa quae incepisti, et tunc ubi tuam filialem fidelitatem erga ecclesiam orientalem videbimus sine velo hypocritico, mittemus tibi non tantum octoicon, sed etiam Triodion et Pentecostale[4]),

[1]) Quomodo in incorruptis libris liturgicis Graecorum dogma catholicum de processione Spiritus sancti a Patre et Filio tradatur, recole Kalendarii t. 2, pp. 406—410.

[2]) Doctrinam catholicam de purgatorio multis Graecorum testimoniis stabilitam videsis ibidem pp. 379—386.

[3]) Relege quae de hoc errore scripsimus ibidem pp. 23—29.

[4]) Cfr. supra p. 26.

denique mittemus tibi, quidquid petieris. Scribis, ut dicamus Celsissimo principi Valachiae, quatenus tibi mittat Triodion et Pentecostale aliosque libros. Locuti sumus de hoc Celsissimo principi, qui quum te videat in tanta inobedientia, nihil tibi vult mittere. Reflectas te, quam magnam eleemosynam Celsissimus princeps ecclesiae tuae dederit[1]). Nunc nihil tibi dabit, quum temetipsum eleemosyna indignum feceris. Cur ergo hypocritice quaeris illam? Tu reus es, tu judicaberis. Celsissimus princeps, utpote dives et largus dispensator, animum habebat tuae ecclesiae magnam eleemosynam dandi, sed tu causa es per tua mala opera, quod non dabitur a Celsissimo principe tum a christianis aliis magnam devotionem erga tuam ecclesiam habentibus[2]). Scribis etiam de aliqua pecunia mihi (a) Theophilo episcopo danda. Scias majorem mihi laetitiam fore, si rediveris ad orientalem ecclesiam et factus fueris ejusdem filius obediens, qualiter fecisti ab initio, quam si pecunia mihi exsolveretur. Quid mihi cum tua pecunia? si perdis tot animas. Quid tibi prosunt honores omnes, quos acquisivisti propter vanitatem, si in excommunicationem et condemnationem incidisti? Vide, accludo tibi in his literis omnium patriarcharum et metropolitarum sententiam, qui in caput tuum confirmant excommunicationem et condemnationem, ut sis et maneas corpore et

[1]) Campum *Merisenilor* dicit, de quo recole quae jam supra annotata sunt pp. 361—362.

[2]) De ista schismaticorum Valachiae principum devotione erga ecclesiam Albensem *Memoriale*, quod Demetrius Napragy Rudolpho II. obtulit anno 1602, haec ad literam habet: *Sub praetextu religionis ex illo monasterio tam a Turcis quam a Valachis fiunt consiliorum principis* (Transilvaniae) *explorationes. Accidit enim aliquoties, ut calugeri (ita enim vocantur) ex Moldavia, Valachia Transalpina colore devotionis subornati in illud claustrum fuerint, qui omnibus, quae Albae-Juliae in aula principis gerebantur, exploratis et apprime cognitis, pleni consiliis novitatibusque ad suos sunt reversi. Hac dolosa cogitatione Michael quoque Vaivoda, homo astutus, qui in extorquendis principum secretis omnem adhibebat diligentiam, sub pallio devotionis illud monasterium erexerat. Quod postea eventus rei comprobavit; nam per calugeros consiliorum secreta Cardinalis, et quam negligenter res suas idem Cardinalis in principatu ageret edoctus, incautum et imparatum hominem Michael invasit.* (Apud Hurmuzaki, *Documente*, vol. cit. p. 287.)

animo in aeternum, si non rediveris ad sanctam matrem orientalem ecclesiam, anathematizatus. Scribis, ut tibi mittam duos pileos calugericos. Hoc modicam in animo meo excitavit laetitiam. Fortasse iterum vis caluger fieri, ut venias ad aeternam salutem. Fortasse nauseas vestes, quae tibi datae sunt. Deus det, ut non induas Romanorum vestes et consuetudines, et confirmationem, quam ab illis habes, rejicias. Haec precor, ut Deus det scintillam amoris animae tuae. Plura tibi scribendi non habeo occasionem; sed opto, ut maneas filius orientalis ecclesiae et acquiras aeternam beatitudinem.

Theodosius, Dei gratia archiepiscopus et metropolita Transilvaniae.

Bucharesti 3. Maji, anno a creato mundo septies millesimo ducentesimo decimo[1]).

(B. U. B. pp. 267—272.)

2.

Literae synodicae Callinici CPolitani[2]).

Callinicus, Dei gratia Constantinopolitanus universalis patriarcha. Nobiles, clerici et popae omnes in Transilvania, domini, mercatores et caeteri benedicti christiani per totam Transilvaniam, qui in sanctissima, apostolica, catholica et orthodoxa ecclesia orientali in Christo dilecti filii permansistis, pax sit vobis omnibus et gratia ab omnipotente Deo ac Domino Nostro Jesu Christo et a nobis benedictio et absolutio. — Quoniam nobis per literas sanctissimus Transilvaniae metropolita gloriosus exarcha et in Spiritu sancto dilectus frater noster Theodosius ostendit, qualiter antelapso tempore indigne quempiam dictum Athanasium consecraverit in episcopum populi Valachici in Transilvania, qui a populo praefato electus est propter sacerdotium, ut in Spiritu sancto christianos

[1]) Annus Graecorum a creato mundo 7210 respondet anno 1702 aerae vulgaris.

[2]) Extant rumenice in B. U. B. pp. 259—260, latine ibid. pp. 263—265.

ad orientalem ecclesiam spectantes pasceret. Hic itaque Athanasius, priusquam in episcopum consecratus fuisset, magnum se hypocritam ostendens ante consecrationem se dogmata orientalis ecclesiae propugnaturum pollicebatur, sed nunc hypocritum suum animum in corde absconditum ostendit. Scripsit enim ad nos sanctissimus metropolita Transilvaniae, quod multa erronea et contraria orientali ac orthodoxae nostrae fidei dogmata sit amplexus, faciemque ovis, qua indutus erat, deposuerit et lupina pelle indutus oves Christi laceret et sanguinem earum hauriat, quod falsis doctrinis, variisque technis orthodoxos ex suis aeternis et benedictis dogmatibus expellat, quod aliena dogmata perniciosa orientali ecclesiae doceat, quae nos ut erronea et nociva animae nostrae (servando fundamentalem et puram fidem, nempe illam quam Christus Dominus nobis tradidit et sanctissimae Deitatis Apostoli nos docuerunt et gratiosissimi sancti patres in universali synodo susceperunt, quam in nulla adversitate aut immutavimus aut quidpiam superaddimus nec superaddi unum jota patiemur) damnamus, quoniam noviora in nostra sancta orientali ecclesia locum non habent juxta verba Christi Jesu: Oves meae vocem meam audiunt et alios non sequentur. Nos vero verae oves Christi unicum caput Ecclesiae Christum, et non alium aliquem hominem in hoc mundo, agnoscentes et solum eius vocem audientes, eum solum sequentes, unicam fidem indivisam tam novam quam veterem habemus. Unus enim est Christus heri et hodie et in saecula in excelsis, cujus fides unica nec antiquata est nec divisa, sed in sempiternum sine vetustate adolescens permanet. Qui autem extra hanc noviora quaerunt, pro se servent. Haec sunt, quae ad nos scripsit sanctissimus metropolita Transilvaniae Theodosius, quod videlicet intellexisset ex literis multorum christianorum falsitatem et errores Athanasii, quod christianitatem conturbet et constans mancat in dogmatibus nostris invertendis. Optimum factu inveni, ut Athanasius ille a grege Christi pellatur, quoniam ut lupus sanguinem Christi vorat.

Una igitur etiam sanctissimi archiepiscopi in synodo mecum collecti scribimus et catholice confirmamus, quod ille malitiosus hypocrita Athanasius vel potius Satanasius a nobis excommunicatur et ex tota episcopali dignitate destituitur. Unde ex suprema nave exeat atque ex ecclesia pulsus dono Dei sit indignus. Nulla ei potestas sit sese episcopali veste induendi, neque episcopale munus peragere praesumat tamquam excommunicatus et absque sacerdotio ut rusticus agnoscatur et ab omnibus vilipendatur. Quod si quipiam ausi fuerint se cum illo induere et simul celebrare vel illi honorem dare archiepiscopalem vel manum osculari, vel benedictionem et sanctificationem ejus acceptare, vel eleemosynam ecclesiae illius dare, si sacerdotes fuerint, a sacerdotali dignitate sint exclusi, et qui exclusionem nil curant, ab ipso summo Deo sint excommunicati, ut rei aeternae damnationis. Si laici fuerint, sive senes sive juvenes, sint condemnati et post mortem etiam ligati suamque mercedem cum Juda habeant, nunquam ex ecclesia profectum capiant, a grege Christi exclusi sint et in ecclesia non acceptentur, non sanctificentur, sed excommunicati sint, donec Athanasium dereliquerint. Nec alio id modo fiat.

Callinicus, Dei gratia Constantinopolitanus universalis patriarcha.

Subscriptio sanctissimorum metropolitarum patriarchae Constantinopolitani:

Archiepiscopus Nicomediae Parthenius.
Archiepiscopus Heracleae Neophytus.
Archiepiscopus Chalcedonensis Gabriel.
Archiepiscopus Terconii Nicodemus.
Archiepiscopus Agathopolis Romanus.
Archiepiscopus Priconiensis Metrophanes[1]).

[1]) Interpres in latino exemplari (B. U. B. p. 265) male vertit *Mitrophilus.*

Archiepiscopus Chicicensis Gabriel.
Archiepiscopus Nicosiensis Anthimius[1]).
Archiepiscopus Euripolis Callinicus.

B.

Synodus generalis anni 1702.

Sub ipsum hoc tempus[2]), quo diras ejusmodi ad Athanasium metropolites et patriarcha scribebant, is tertiam a reditu suo et occupata solemniter sede ad diem 8. Junii Synodum generalem indixerat. Intererat et Pater Carolus Neurauter, consiliarii nomine rogatus evocatusque Albam-Juliam ex aula Rabutiniana per episcopi literas, supra modum humanas[3]) et rogante cogenteque sic Athanasio dextrum praesulis latus in consessu tenebat.

Actum illo conventu, ut Valachicae scholae sumptibus poparum aedificarentur juxta ipsam Episcopi domum. Nam quidquid gratuitae pensionis in tritico belli Turcici tempore contulerant popae, id omne ex reditibus salis (millia videlicet triginta et septem) Caesar sese soluturum spoponderat[4]). Tum ut juvenes quinque, qui optimis essent ab ingenio dotati praesidiis, in singulos annos extra Transilvanicos fines darentur Viennam, Tyrnaviam ac Romam[5]) ad bonos mores, ad artium liberalium studia atque ad sacras literas diligenter informandi. Moxque totidem sunt commendati Emo. Cardinali a Kollonich[6]).

---

[1]) Per errorem ibidem ponitur *Arsenius* pro Anthimio, seu *Anfimio*, ut vulgo pronuntiant.

[2]) Desumpta haec sunt ex relatione castrensi de ultimis laboribus apostolicis et beato obitu Patris Neurauter, ex aula Rabutiniana Pragam missa ad P. Ferdinandum Waldhauser, Praepositum Provincialem Bohemiae, ex quo plura transierunt in elogium, quod supra dedimus pp. 183—185.

[3]) Quamvis Pater Neurauter nondum theologi munere fungeretur, eum tamen Synodo adesse voluit Athanasius, quod prae caeteris, ut diximus p. 308, omnibus negotiorum Viennae transactorum rationibus initiatus esset.

[4]) Recole propositiones Athanasii supra p. 276.

[5]) Cfr. dicta supra p. 87.

[6]) Ex iis plures sunt postea ad fundationem Janianam (supra pp. 29—32), nonnulli etiam in Romano Collegio (pp. 49—50) admissi. Sed relegi de hoc argumento possunt, quae scripsimus in *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1879, p. 806, et 1880, pp. 375 et 782—784.

Ad haec ut typis Albensibus libri orthodoxi recuderentur quam plurimi. Et continuo datus est, qui sub praelo sudaret, catechismus catholicus, quum primas solasque nuper in Transilvania Calvinianus teneret[1]).

De decimis quoque agitata est quaestio, quibus popas et clerum nuper Caesar exemerat, contradicentibus mordicus et obnitentibus legi aequissimae haereticis Dominis. Demum et poenas dederunt suo gradu dejecti et mancipati carceribus poparum nonnulli, qui Calvinistarum exemplo divortium in conjugio fecerant.

Dumque sic fervet et zelat conventus, illae Theodosii allatae sunt literae et dirum Callinici fulmen. Mirus omnibus visus tam impetus utriusque quam fastus. Multa risu, quaedam indignatione excepta sunt. Illud minime ferendum putabant, quod metropolitae Transilvanici titulo Theodosius in literis utrisque gauderet. Et seditionem in plebe respicere videbatur patriarcha, dum literas suas synodicas non antistiti ipsi, sed populo universo inscriptas misisset gregemque ab obedientia praesulis eximium esse ea verborum pompa jussisset. Quidquid id erat scriptorum mox Athanasius Patri Neurauter opportune praesenti in manus extradidit perferendum ad Excmum. Comitem suum, tum ad Emum. Cardinalem a Kollonich Viennam mittendum. Quod synodo ad suos demissa mox effectui datum est.

C.

Literae Cardinalis a Kollonich ad Theodosium Bucharestensem.

Princeps Emus. etsi cuncta contemptu ac risibus potius quam verbis digna videret, ne tamen improvide suam metropolitae Transilvanici compellationem ac dignitatem in manus alieni dimitteret, has quinto Julii die ad Theodosium dedit:

---

[1]) Supra pp. 283 et 296. De orthodoxi hujus catechismi auctore diximus etiam in cit. *Zeitschrift*, 1880, p. 383.

Theodosio Bucharestensi archiepiscopo sic vocato salutem et e coelo verae fidei lumen.

Ex literis tuis, quas sub finem mensis Maji anni modo currentis ad dilectum filium nostrum in Christo charissimum Athanasium, Dei et Apostolicae Sedis gratia Valachorum graeci ritus per Transilvaniam ecclesiae Romano-catholicae unitorum Dominum episcopum dedisti, palmarem praesumptionem et audaciam tuam sum admiratus, dum satanae factus minister et seductor dictum Dominum Athanasium a vera et unica ad coelum via, id est a sacrosancta Unione cum salvifica, vera, orthodoxa et a Christo instituta fide Romano-catholica ad veteres errores, pertinaciam et impiissimum schisma Graecorum orientalium, qua pollicitationibus, qua minis, impetrata etiam a Callinico pseudo-patriarcha vestro Constantinopolitano excommunicationis nullam vim aut robur habentis sententia revocare es conatus, et insuper ausu plane insolenti te metropolitam Transilvaniae nominare sicque aliquam tibi per Transilvaniam potestatem et auctoritatem arrogare non es veritus. Qui uterque ausus, uti est in mei honoris et spiritualis jurisdictionis injuriam sane gravissimam, ita etiam est materia gravissimarum dissensionum et perturbationum inter Augustissimum et invictissimum Romanorum imperatorem et principem vestrum Valachiae. Si enim haec tua audacia nostro Augustissimo innotescat, nihil pronius est, quam ut is a principe tuo condignam satisfactionem hujus tantae praesumptionis et non ferendae audaciae petat, sicque periculum enascatur majorum turbarum, quam tu tibi imaginari posses. Nunquam enim tolerabitur, ut tu metropolita sis Transilvaniae, qualem te jactas, aut ut jurisdictionem vel minimam in ullam ecclesiam graeco ritui addictam aut ullam personam exercere possis et valeas. Sicut enim Valachiae princeps nihil (sibi) juris politici per Transilvaniam vindicare potest, ita nec tu vel minimum potestatis spiritualis per eandem absque temeritate arrogare vales. Hisce proinde te quam efficacissime

monitum velim, ne in alienam messem falcem immittas, sed titulo metropolitae Transilvaniae tamquam tibi incompetenti abstineas et nec per literas nec per nuncios (nisi eos incarcerari et gravissime puniri velis) aut alia quacunque ratione in et per Transilvaniam quidquam agere tentes; ac etiam ut dilectum nostrum in Christo filium Athanasium a Spiritu sancto illustratum molestare cesses. Imo, quod hortor et suadeo, ejus exemplo ab erroribus tuis recedens ad Unionem hanc sanctam te tuosque aggreges, ut sic gratiae Dei participes et salutis aeternae heredes esse mereamini. Datum Viennae 5. Julii 1702.

Leopoldus Cardinalis a Kollonich,
archiepiscopus Strigoniensis.

X.

De itinere Viennensi Legati regis Angliae

et de novis conatibus heterodoxorum s. Unionem eo intercedente subruendi[1]).

Appulit tamen Viennam cum mensis Augusti principio scriptum aliquod patriarchae Callinici ad Augustissimum Caesarem, et aliud quod ad eandem Majestatem exaraverat Valachiae princeps. Sed fortior utroque erat, qui tabellas perferebat mercurius, magnus ille Wil. Paget, regni Angliae comes, regis Wilhelmi ad res tractandas cum potestate legatus et pacis inter Caesarem ac portam Ottomanicam Carlovicii nuper in quinque lustra coalitae celeberrimus arbiter[2]). Is pompa solemni sub terna 75 curulium machinarum displosione Cibinium, Transilvaniae metropolim, nuper transierat et supplicibus accurrentium quum Lutheranorum, tum praecipue Calvinistarum libellis oppressus religionem suam insidiis peti, quidquid novo

[1]) Ex An. Prov. Boh. S. J. — Append. ad an. 1704. jcta. relat. castr. cit.

[2]) Est is ab obitis legationibus celeberrimus Wil. Paget, cujus mentio per ea tempora in documentis Austriacis et Hungaricis passim occurrit. In patriam reversus obiit anno 1712.

evangelio faveret, pessum ire[1]), ex heterodoxis acceperat, rem proinde anticatholicam multis titulis et vario argumento commendatam habebat. Binas illas, quas diximus, literas, dum Caesaris salutandi copiam habet, Suae Majestati in manus porrexit, et quantum locus prudentiaque concederet, aliquid precum adjunxit de suo. Princeps Valachiae, ne Valachi in Transilvania degentes ad Unionem compellerentur, petebat. Callinicus haud paulo intemperantior, ut Athanasio sede sua depulso alius, qui cum orientali ecclesia saperet, ejus in locum subrogaretur, multa arte suadebat. Neuter tamen permagnam respondendi sollicitudinem Leopoldo imposuit, qui vultu ad amoenitatem composito, quum Valachiae principis tabellam legisset, reposuit, non esse, cur sollicitaretur bonus princeps, quid in terris suis imperator de religione statueret, quum hactenus, quid domi suae hoc in negotio ageret Valachiae princeps, nunquam imperator quaesisset; Augustissimus quippe compertum habebat principem Valachiae idcirco patroni schismaticorum officia et partes suscepisse, quod is optime nosset, ecclesia Valachica per firmatam Unionem ab archiepiscopo Bucharestensi semel abrupta, se quoque omnibus in res Transilvanicas aditibus interclusum fore[2]). Ad epistolam autem Callinici: Nos, inquiebat, schismaticum hominem ut legitimum patriarcham non agnoscimus; nos porro regem Hungariae esse nobisque, non illi, per omnem Hungariam ac Transilvaniam jus episcopos confirmandi competere scimus. Nec pluribus opus erat, ut Wil. Paget, vir summae prudentiae, et a coeptis desisteret et posthac negotium religionis remque Transilvanicam omnem intactam relinqueret.

[1]) Referuntur Protestantium querelae ad eam Caesaris Resolutionem, qua iteratis vicibus *serio mandatum fuerat, ut par et integra inter quatuor receptas in Transilvania religiones libertas et aequalitas servaretur ..., ita ut in posterum Catholici cum Acatholicis, et praesertim cum Reformatis* (Calvinistis) *communi privilegiorum usu gaudeant et fruantur.* Verba Caesaris habes supra pp. 128—129.

[2]) Videntur ista ad ea spectare, quae supra ex Napragy audivimus p. 345 de beneficiis a schismaticis Valachiae principibus identidem in ecclesiam Albam-Juliensem collatis, ne ipsis causae praecluderentur in res Transilvanicas sese immiscendi.

XI.

De adventu Patris Provincialis in Transilvania deque installatione Patris Neurauter atque inopinata ejus morte.

His sub finem aestatis anni 1702 feliciter actis, Pater Praepositus Provinciae Austriae prima vice in Transilvaniam venit Societatis homines rite visitaturus, et per eandem occasionem Carolum Neurauter in officium theologi introducturus. Fuit autem P. Provincialis solemnissime a primariis viris Albae-Juliae receptus, in quibus Reverendissimus Valachorum antistes Athanasius, qui suis singuli carpentis e civitate obviam effusi medio in campo amicissime venientem sunt complexi.

Ab Emo. Cardinali a Kollonich, vi Diplomatis Leopoldini, theologus Athanasii nominatus P. Neurauter, permittente nunc P. Provinciali, paulo post ex aula Rabutiniana Cibinio Albam-Juliam venit, Rmum. praesulem ope sua consilioque adjuturus. Jamque Pater aulae illi, cui biennium integrum maximo religiositatis virtutumque exemplo et Societatis Jesu singulari commendatione serviverat, quum in omnium domesticorum amoribus, Comiti autem excellentissimo ob eruditionem praestantem etiam in deliciis esset, solo tamen, ut ipse testatus est, gloriae divinae apud Valachos ampliandae intuitu, vale ultimum dixerat et itinere Albam Juliam sine mora suscepto, jam Athanasio in dies aliquot ab obsequiis erat; quum, incertum aurae itinerisque injuria, an sanguinis nativo peccato (ferventissimi quippe erat temperamenti) repentinis ac spuriis aestibus exardescere coepit. Nullum autem periculum agnovit vir infractus et alacer. Nec alios cogitatio subiit, ut illud, quod homo nunquam non fervens praeferebat caloris, crederent esse lethale. Verum intra paucorum dierum decursum ad extrema deductus, praesente ad ultimum halitum Athanasio, piissime obiit die

2. Novembris, ut dictum in ejus Vita est supra p. 185. Quatuor vota in Societate Jesu professus erat die 2. Februarii eodem hoc, quo obdormivit, anno 1702[1]).

XII.

De actis anno 1703.

A.

P. Ladislaus Baranyi theologus renuntiatur.

Ladislaus Baranyi, qui, theologi ac consiliarii munere dudum apud Athanasium integre functus[2]), post ejus ex urbe Vienna reditum, caeteris occupationibus fere renuntiatis, toto animo delegato sibi officio[3]) vacarat, defuncto Patre Neurauter *vi Diplomatis Leopoldini episcopi Valachici theologus e voluntate Caesaris renuntiatur*, uti habet ejus Vita a nobis supra jam exhibita pp. 188—192. Quomodo exinde officii sui partes expleverit, quibusque studiis Athanasium in sacrosancto suo munere administrando juverit, ibidem relegas p. 191.

B.

Synodus anni 1703.

1.

Literae Cardinalis a Kollonich ad Synodum.

Venerabiles in Christo confratres ac Filii dilectissimi! Pax et gratia Domini Jesu Christi sit in cordibus nostris. Amen.

Non facile dixerim, quantis superabundem gaudiis, supra modum, quando recogito, quod divina gratia aspi-

---

[1]) Patrem Neurauter in fastis utriusque Provinciae, Austriae et Bohemiae, celebratum legimus; in Annuis Austriacis quidem ad ipsum hunc an. 1702, p. 111; in Bohemicis vero ad annum proxime sequentem; quod relatio castrensis de ultimis laboribus et pia morte defuncti, quam memoravimus p. 349, serius allata esset Pragam, quam ut suo loco inseri posset. Anno 1702 tamen Annalista haec memoriae prodit: *immaturo funere libitina in flore sustulit Patrem Carolum Neurauter, cujus viri excelsas laudes et dolor intra calamum cohibet et amplissima magnitudo gestorum in annum secuturum differre jubet* (Miss. castr.). *Vixit annis 35, labores ac merita senum tanta temporis vitaeque brevitate transgressus* (Relat. cit.).

[2]) Cfr. dicta pp. 199, 255, 264.

[3]) Cfr. pp. 308—309.

rante, orientalis et occidentalis Ecclesiae Unio ut coepta est feliciter, ita etiamnum ad heterodoxorum malorumque invidiam non tantum perseveret, sed etiam vires novas acquirat et nova vitae sumat incrementa. Benedictus Deus, Pater Domini Nostri Jesu Christi, quem incessanter oro atque obsecro, ut confirmet quod operatus est in vobis. Ad quod saluberrimum medium est frequentia, quas celebrare soletis, Synodorum, ut in ea communi seniorum consilio errores exstirpare, defectus corrigere eaque statuere valeatis, quae vos coram Deo et hominibus acceptos facere possint. Quum autem intellexerim, proxime vos iterum ad Synodum celebrandam congregandos, quum coram singulos paterno amplexu complecti, ut desiderarem, non possim, hisce tamen literis una simul omnes salutandos duxi, ut vel sic sincerum in vos affectum et paternam sollicitudinem contestarer. Eadem simul occasione quaedam in separata charta adjecta ordine annotavi, de quibus si in praesenti Synodo deliberaveritis, quid ritibus vestris, qui sancti sunt, si sancte observentur; quid Unioni quam profitemini; quid graecorum aeque ac latinorum ss. Patrum doctrinae conformius; quid sacerdotali dignitati, qua estis insigniti; quid coram Deo et hominibus convenientius sit, unanimi consilio statueritis, id mihi gratum erit intelligere. Interea vos omnipotentis Dei protectioni commendo. Valete.

(B. U. B. p. 151.) Leopoldus Cardinalis a K.

2.

Literae Cardinalis a Kollonich ad ipsum Athanasium.

Illme Dne., Fili in Christo dilectissime.

Pastoralis sollicitudo, qua pro grege sibi commisso Illma. Dominatio V. ferventer, digne ac constanter invigilat, non sine solatio mihi identidem innotescit; quare ut non possum non laetari quam maxime, ita nec meis partibus deesse volui, quin currenti calcar hac mea epistola adderem, hortarerque, ut bene coeptis, qua per usitatas parochiarum visitationes, qua per Synodos, qua et maxime

bono virtutis exemplo, quod omnibus aliis efficacius medium est, animas sibi a Deo creditas pascat contra hostes infernales, et errores schismaticorum et eorum pravitatem: nimirum, considerando, quod tot millia curae suae spirituali creditarum animarum Dei e manibus Ejusdem repetiturus sit Deus.

In quo severo Dei judicio ut tanto securiores compareamus, pro paterna mea in unitos omnes cura et sincero in Illmam. Dominationem affectu puncta quaedam submitto, quae in Synodo proxime futura cum Suis tractet, examinet ac ea decidat, quae pro Dei gloria, animarum salute, Unionis inita sinceritate coram Deo utilissima judicaverint, de quibus etiam Synodo finita cupio edoceri. Interea maneo etc.

(Ibid. p. 152.) Leopoldus Cardinalis a K.

3.

Quaesita, quae Cardinalis cum schemate responsionum a Doctore Papadopoli suggestarum ad Synodum misit.

1°. Num facultas sit Dno. Eppo. eadem die duos sacros ordines majores conferendi?

Resp. *Negative.* — Hoc in graeca Ecclesia vetitum est, ubi praescribitur, ut post Subdiaconatum unus, post Diaconatum duo anni interponantur usque ad Sacerdotium. In annis tamen potest D. Cardinalis vi suorum privilegiorum dare facultatem dispensandi.

2°. Num Eidem sit potestas dispensandi in aetatis etiam longiori defectu ad sacros ordines requisitae?

Resp. *Negative.* — Graeci requirunt pro clericatu 20, pro Diaconatu 25, pro Sacerdotio 30 annos. Hac in re potest idem D. Cardinalis dare facultatem in aliquo dispensandi.

3°. Ordinatus cum protestatione, quod velit ducere uxorem post ordinem Diaconatus, an jam possit ducere?

Respondet Pontius: *Affirmative*, uti et Verecelli. Illicitae tamen sunt tales ordinationes.

4°. Qui post ordines sacros duxerunt uxorem, an possint permitti in exercitio sacri ordinis?

Resp. Si factum est ante Unionem ex invincibili ignorantia, et hac intentione susceperunt sacros ordines, *affirmative* cum Pontio; non expedit tamen fieri.

5°. Bigami, seu qui secundam aut etiam tertiam uxorem duxerunt seu ante seu post Unionem, an possint exercere suos sacros ordines, facere liturgiam etc.?

Resp. Juxta doctrinam Graecorum *negative.*

6°. Quid agendum cum divortiatis, si vir duas aut etiam tres uxores putatitias in vivis habeat?

Resp. Examinandae divortii causae, quae si non subsistant, ut rarissime subsistunt, disponi bonis debent, quantum fieri potest, ut cum prima cohabitent, aliis missis. Qua in re magna prudentia et cautela opus est.

7°. An D. Eppus. possit pro lubitu quoslibet et quotlibet ordinare in presbyteros?

Resp. *Negative:* nam juxta doctrinam graecorum Patrum non debet plures ordinare nisi quot sunt ecclesiae seu parochiae.

Secundo juxta eorundem Graecorum doctrinam non potest ordinare servos, subditos etc. sine Domini licentia et facultate; alias Dominis fieret injuria.

Haec et similia copiosius inveniri possunt in *Praenotionibus mystagogicis* Dni. Papadopoli[1]), qui liber, in

[1]) Integer titulus est: *Praenotiones mystagogicae ex jure canonico, sive responsa sex, in quibus una proponitur commune Ecclesiae utriusque graecae et latinae suffragium de iis, quae omnino praemittenda sunt ordinibus sacris, atque obiter et Graecia adversus calumniatores defenditur, et praecipue Photianorum ineptiae refelluntur.* Patavii an. 1696. — Dedicatum est opus Protosebasto, imperatoriae nobilitatis viro Constantino Cantacuzeno, Celsissimi Valachiae principis avunculo. Praemittitur et altera praefatio ad Joannem Franciscum Cardinalem Albanum, quem postea Clementem PP. XI. fuisse jam diximus p. 14. In ea autem profitetur velle se insinuare, *ut in Graecia schismatici multi sint, ipsam Graeciam tamen nunquam fuisse schismaticam;* quod idem et missionarios CPolitanos temporibus illis judicasse, superius etiam a Patre Caschodo traditum accepimus p. 104. — Operi multas notitias ad vitae studiorumque

folio, ideo missus est Albam-Juliam[1]), ut in similibus casibus consulatur. (Ibid. pp. 155—156.)

C.

Ex fructibus missionum Dacicarum.

Rascianorum ac Valachorum familiae novemdecim nostris partibus accesserunt. Quaterni ex his a fide unice salvifica jam olim apostatae, qua minis qua blandioribus haereticorum pollicitationibus in errorem inducti, hoc tandem anno, quo versentur in animae periculo edocti, sub signa matris nostrae gaudentes revolarunt. (H. Cl. an. 1703, p. 43.)

D.

Memoriale Cardinalis a Kollonich Summo Pontifici oblatum.

Ad absolvendam seriem actorum hujus anni, adduci tandem debet memorabilis illa epistola, quam Emus. Cardinalis a Kollonich de statu s. Unionis deque mediis ad eam promovendam ac confirmandam dedit ad Summum Pontificem 3. Decembris anni 1703. Eam supra dedimus pp. 27—29. — In ea relegenda id tamen advertas, missionem, quam cum scholis Moschoviae a se fundatam Kollonichius memorat p. 27, a Provincia Bohemiae Societatis Jesu fuisse administratam, ac per ea tempora nominatim duos Patres Georgium David et Tobiam Tuchawsky[2]), eximio illo fructu ibidem laborasse, quem solatio sibi fuisse Eminentissimus auctor Nicolao Comneno Papadopoli fusius scripsisse legitur p. 24.

---

cursum spectantia inseruit, ut ecce, quod usus sit praeceptoribus e Societate Jesu, Patribus Bartholomaeo de Caregno et Silvestro Mauro; quod ex haereditate Leonis Allatii (cujus funeri interierat) scripta acceperit; quod plura ex Veneta archiepiscopi Philadelphiae (supra p. 106) bibliotheca in suos usus transtulerit; et alia multa, quae etiam indicata reperiuntur apud Fabricium loco, ad quem literarum theologicarum cupidus lector initio remissus a nobis est p. 12.

[1]) Erat ipsum illud exemplar quo Cardinalem ab auctore donatum vidimus p. 101.

[2]) Teste catalogo Provinciae Bohemiae S. J. ambo jam inde ab anno 1689 missioni Moschoviticae erant adscripti (B. P. V. 11965).

XIII.

Ex tristi septennio luctuosi belli civilis ab anno 1703 ad annum 1711.

A.

De re scholastica.

1.

De juvenibus Rumenis publicarum scholarum disciplinae atque institutioni commissis.

Qui Emo. Cardinali a Kollonich in ultima Synodo generali commendati sunt pueri in scholas majores ducendi, statim hoc ac sequentibus annis cum multis aliis eruditi variis in athenaeis leguntur, ut ecce: Romae, initio quidem in Collegio Germanico et Hungarico[1]), deinde vero etiam in Collegio Graecorum ac Ruthenorum[2]), Viennae[3]), Tyrnaviae[4]), Claudiopoli[5]), Coronae[6]), et Cibinii: ut adeo s. Unio cunctae nationi quasi magnum quemdam ludum literarium aperuerit, in quem juvenes ex omnibus partibus Valachicis confluerent ad bonos mores atque ad literarum studia informandi, et (quod ex actis Patakianis jam animadversum est supra p. 87) salutis patriae veraeque civium suorum felicitatis studio sancte inflammandi. — Quae scholae quo puerorum

---

[1]) Relege quae de Joanne Pataki notata sunt pp. 87 et 89.

[2]) Ipse Rector Kollonichium invitavit, ut bonae spei juvenes Valachos huic Collegio in disciplinam traderet, qua de re vide epistolam p. 50.

[3]) Cfr. *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1880, p. 783.

[4]) Illis temporibus constitutum est seminarium s. Adalberti cum fundatione Janiana alendis atque educandis destinatum clericis ritus graeci, qui excolendis nationis suae hominibus operam navarent. Relege fundationis tabulas supra exhibitas pp. 29—32, jcta. p. 191, ac vide etiam quae ibidem indicavimus Acta literaria, *Zeitschrift für kath. Theologie*, l. c. — Variis impedimentis tempore belli civilis suscitatis pia haec fundatio a Cardinali Kollonichio pro orientalibus facta plenum suum finem sortita non est usque in annum 1714, quo tandem cum Jacobo Ferdinando Jany, electo episcopo Samandriensi (supra p. 31), negotium totum feliciter confectum est, ac pro duodecim alumnis ritus graeci 26 millia florenorum in capitali elocata sunt (B. P. V. 12108).

[5]) Qui Claudiopolitano gymnasio per hanc aetatem regendo praeerat P. Andreas Horváth, eo consilia et cogitationes imprimis referebat, ut etiam orientalium rituum juventuti erudiendae publica schola pateret, quemadmodum a bonis auctoribus traditum accepimus p. 187. Ex hac domo autem per totum saeculi 18. decursum plures studiosi Rumeni, qui prae caeteris bene de se sperare jussissent, ad altiores scholas Romanas missos referunt Annales.

[6]) De Coronensi schola S. J. jam diximus p. 140.

Valachorum fructu etiam luctuosis illis belli temporibus fuerint frequentatae, qua intelligentiorum parentum commendatione, quibus operosorum magistrorum solatiis, unius Gymnasii Cibiniensis exemplo sufficiat ex publicis ejusdem actis ostendisse. De eo igitur haec libri annales referunt ad an. 1711:

Quo genere aestimationis et laudum fuerint scholae Cibiniensium annis superioribus in palatio Valachiae Principis, docent literae, quas primus a consiliis e Valachia Cibinium dedit ad P. Superiorem: *Impulerunt me plurimum, ut in disciplinam Reverentiae Vestrae traderem filium meum et studiorum amor, et morum elegantia, quae in sapientissimis admodum Reverendorum Patrum gymnasiis uberrime vigent. Exploratum sane teneo, Societatem Jesu altricem et magistram esse virtutum, et literarum omnium.* Absens haec, quae coram honorificentius testatus est, quando Cibinium appulit periclitaturus, malane an secus bonarum artium incrementa fecisset proles? Tum is, lustrata domo, a Patribus, uti nobiscum una pranderet, rogatus, miram in laetitiam solvitur, audito filium adeo latinum, adeo teutonicum sermonem combibisse, ac jam inter convivium parentis et Jesuitarum colloquia interpretari. Statuit atque ipse Princeps, filium suum ad nos mittere causa studiorum; verum civilis belli timore impeditus consilium mutavit. Fuit quoque Cibinii in scholis e Valachia aulici medici primogenitus, Graecorum erroribus a parente imbutus. Dum insulam Chium avitos penates repetere jubetur: antequam discessit, sese firmissima Unione aggregavit ad ecclesiam catholicam; edito jure jurando victurum se ex Pontificiis legibus, moriturumque. Undecim propemodum millia alumnorum Palladis adierunt gymnasia, et Academias anno isthoc[1]), quem numerum composita Hungarorum rebellione, ut pax et sanitas laeta rerum prosperarum est, facile deinceps auctum iri confido. (B. P. V. 12230). Haec annalista.

Quamvis diuturni belli civilis calamitates illis temporibus impedimento erant, quominus omnes pii isti conatus statim optatum exitum haberent, cum s. Unione tamen jactum in terram Valachicam erat egregium politioris humanitatis semen, quod (quantumvislicet difficulter animari posse videtur) continuis ac laboriosis curis Patrum Societatis Jesu aliorumque catholicorum magistrorum inaratum, occatum, conspersum ac rigatum rite comprehendit, in tempore exiit ac tandem, benedicente Deo, integrae Rumenorum nationi insignes illos praestantioris educationis fructus protulit, quibus nostro hoc saeculo seri posteri inter finitimas nationes slavicas excellere se merito gloriantur — utinam grati!

Sed quid s. Unio ecclesiae Valachicae cum Ecclesia Romano-catholica ad culturam nationis Rumenae valuerit, quidve momenti in tempore habuerit in gentem illam ad politioris humanitatis emendatiorum-

[1]) Loquitur annalium auctor de Provincia Austriae S. J. universim sumpta.

que morum studium et amorem exsuscitandam, confirmasse juverit testimonio gravissimi auctoris Rumeni, cujus maxima est in rebus patriis auctoritas, quod et literarum historicarum eruditione insigniter excellat et omni servilis Latinorum assentationis suspicione prorsus careat, Clarissimi M. G. Obédénare, inquam, viri claris operibus etiam in occidentalibus Europae partibus satis noti. Suam igitur sententiam ea de re a nobis rogatus, haec nobis scribere dignatus est literis ex Urbe Roma[1]) datis die 27. Martii anni 1884: „Cela a été un bien beau mouvement que *l' Union des Roumains!* Sans ce pas remarquable, aujourd'hui nous n'aurions pas plus de culture que les Bulgares. Et encore! . . . Avant l' Union on n' apprenait dans les écoles qu' à lire, à écrire, à compter. Après cela on apprenait par coeur les psaumes, les heures, les chants liturgiques. Toute l' instruction des Roumains s' arrêtait là. Pas une idée de géographie, de grammaire, d' histoire, de sciences exactes, de philosophie. L' Union est accomplie: on envoie les jeunes Roumains à Rome, au Collège de la Propagande[2]). Là ils ont apris non pas à devenir catholiques[3]), mais *à redevenir Roumains. Ils renaissent comme Latins!* Les monuments, les livres, les manuscrits, la langue italienne du vulgaire même, leur apprennent, qu' ils appartiennent à une race supérieure et qu' ils pouvaient cultiver leur langue presqu' autant que les Italiens, mieux que les Russes et les Bulgares. Sans l' Union nous n'aurions pas Sincai, ni P. Maior, ni cette pléiade d' hommes dévoués, d' apôtres du Romanisme. Ce sont les Uniates qui nous ont donné les premiers livres d' enseignements laïque, européen, occidental, latin. Une fois que les Uniates ont composé les livres et ouvert les écoles, les schismatiques sont venus aussi profiter de l' enseignement national. Sincai a ouvert les yeux de tous les Roumains; mais s' il était resté dans son village, et s' il était resté *pravoslavonique*, il n'aurait appris qu'à sonner les cloches et à chanter d' une voix nasonnée les Vêpres *more Graecorum*. Sincai ne s' est formé qu' à Rome. Si les Unis ne nous avaient pas ouvert les yeux pour pouvoir contempler la civilisation latine, peut-être aurions nous été *avalés* par les Russes. Kiev est l' antipode de Rome. — Qu' un Roumain se fasse musulman, si cela lui plait; mais qu' il reconnaisse la grande part que *l' Union* a prise à la renaissance de la nationalité Roumaine[4]). — Voilà ce que j'en pense". . . .

---

[1]) Auctor nunc est cancellarii officio apud Rumenorum Legationem in Urbe Roma clarus.

[2]) Primas partes sibi vindicat Collegium Germanicum et Hungaricum, ut notatum est heic p. 360.

[3]) Erant enim catholici, antequam Romam mitterentur.

[4]) Clarissimo auctori hic versari ob oculos videntur pauci illi fanatici leviterque eruditi homines, qui, odio ecclesiae catholicae, missionarios Societatis Jesu in pangenda confirmandaque s. Unione olim occupatos omnibus diris jam devovere solent.

2.

De novis fundationibus scholasticis.

a.

Fundatio Cardinalis a Kollonich.

Nos Leopoldus etc. . . . damus pro memoria:

Quum augustissimus imperator et Hungariae rex Leopoldus fidelia nostra obsequia et indefessum a juventute nostri boni publici procurandi et Hungariae potissimum in meliorem statum reducendae zelum clementissime respiciens plurimos nobis favores exhibuerit seu Camerarum suarum Hungariae et Austriae administrationem nobis confidendo, seu ad Colocensem ac demum ad Strigoniensem Archiepiscopatus et usque ad Sacram Cardinalitiae dignitatis purpuram ipsa Budae a Turcis receptae die promovendo, gravissimis praeterea Regnorum suorum negotiis et consiliis adhibendo benignissimum se nobis semper exhibuerit, nec his tamen vel sui in nos affectus magnitudinem vel nostram augustissimae suae domui sincere serviendi promptitudinem satis testatam credens novissime abbatiam sancti Gothardi in Comitatu Castri ferrei dioecesis Jaurinensis sitam plus quam a saeculo a saecularibus possessam, nec nisi ab antecessore nostro viginti sex millibus florenorum Rhenensium vindicatam, sed et nunc in privatos usus nisi nos quadraginta millia fl. Rhen. in praesidii Arad contra Turcas summe necessarii erectionem et decem millia fl. Rhen. in Christianorum e captivitate barbarorum liberationem numerando praevenissemus abalienandam, vi juris sui patronatus, quo ut rex Apostolicus in universa per Hungariam beneficia pleno et universali jure fungitur cum omnibus suis juribus semper et ab antiquo ad eam spectantibus et spectare debentibus suo ac successorum omnium Hungariae regum nomine et in persona prima Septembris anni millesimi sexcentesimi nonagesimi noni diplomate per Cameram Aulicam et Cancellariam Hungaricam expedito liberalissime contulerit: eo insuper addito, ut nos de dicta Abbatia in pias causas, ubi in

emolumentum catholicae Religionis in partibus s. Coronae Hungaricae subjectis promovendum melius applicari posse judicaverimus, jure perpetuo et irrevocabiliter disponere pro lubitu et arbitrio nostro possimus et valeamus: ita ut casu vacantiae quacunque ratione proxime futurae statim in plenam et realem ejus Abbatiae possessionem jure perpetuo vel nos ipsi introducamur, vel illi, quibus jus hoc nostrum asserimus, eodem jure perpetuo sine ulterioribus nostris aut illorum expensis introducantur. Nos proinde scientes inter omnes pias causas et sacras fundationes illas esse utilissimas Reipublicae Christianae et Deo longe gratissimas, quae in animarum plurium aeternam salutem diriguntur: memores insuper tum oecumenici Concilii Tridentini canonum tum Regni Hungariae legum et articulorum, quibus bona monasteriorum et conventuum desertorum ad scholarum erectionem doctorumque virorum sustentationem converti praecipiuntur: cogitantes insuper in partibus Hungaricae Coronae subditis maxime vero in Transilvania, ubi plurimarum haeresum colluvies impune dominatur, plurimarum haeretica et schismatica labe corruptarum et in aeternae salutis discrimine constitutarum animarum millia spirituali virorum apostolicorum ope ac proba juventutis (utpote in qua conversionis ad fidem salvificam potior sita spes est) educatione plurimum indigere, harum pro pastorali nostro munere pia commiseratione ducti, quibus ad gremium s. matris Ecclesiae reducendis omnem nostrum conatum viventes impendimus, ut iis etiam post mortem prodesse possimus, Religiosissimam Societatem Jesu, quae nos in haeresis per Hungariam imminutione, templorum plurium recuperatione, ac novissime in Valachorum per Transilvaniam sparsorum bis centenorum circiter millium ad Unionem cum Romana Ecclesia reductionem fideliter et plurimum adjuvit, cuique ex fine vocationis sacri sui instituti salus animarum, haereticorum ac schismaticorum ad fidem salvificam reductio et rudioris juventutis eruditio maxime incumbit, desideriorum et conatuum nostrorum haeredem et executorem esse volumus et sta-

tuimus; in quem finem totum et omne jus in dictam abbatiam s. Gothardi nobis ab Augustissimo Caesare et Apostolico Rege Hungariae collatum, nihil juris nobis aut haeredibus aut successoribus nostris Archiepiscopis nullamque juris proprietatem reservando, Reverendissimo in Christo Patri Nostro amantissimo Patri Thyrso Gonzales Societatis Jesu Generali ejusque successoribus universis ac per eum vel per eos Societati Jesu sub sacra Hungariae Corona in vinea Domini laboranti jure perpetuo cedimus, damus et irrevocabiliter donamus ac conferimus, pro cujus abbatiae redituum administratione mentem nostram aperimus: Primo volumus: ut ex hujus abbatiae proventibus primo et ante omnia domui probationis Societatis Jesu Viennae ad S. Annam tam quoad Capitale triginta millium flor. Rhen. fundationalium, quod nos 1. Septembris anni currentis mutuum ab eadem accepimus pro complenda quadraginta millium fl. summa in aedificationem praesidii Arad deposita, quam quoad censum annuum seu procentum computandum si quis solvendus restaret ac etiam alias expensas, si quas ratione hujus Capitalis aut abbatiae facere debuisset, plene atque integre satisfiat. — Secundo, ne locus ille, qui etiam Dei et beatissimae Virginis Mariae honori dicatus erat, divini cultus officiis destituatur, dignum judicamus, ut ibidem constituantur Patres Societatis Jesu, qui subditos juxta suum Sanctum Institutum fidei catholicae principiis imbuant et in iisdem conservent sicque temporalem, quem inde percipiunt fructum compensent. — Tertio. Reliqui saepe dictae abbatiae proventus convertantur in Transilvaniam, eo, ubi et prout Reverendissimus Pater Generalis Societatis Jesu pro Dei gloria, fidei nostrae incremento, haereticorum et maxime schismaticorum ad ovile Christi reductione utilissime ac magis necessario impendi posse ac debere judicaverit. Sive stabilem ex iis Collegii fundationem designando sive per plures Residentias ac missiones dispertiendo, prout temporum circumstantiae, et patriae illius necessitas exigere videbuntur. In quo juventutis ab haereticis, schismaticis, Valachis

aut Rascianis patribus ortae, tum in pietate, tum in literis erudiendae praecipua ratio habeatur. — Quarto. Si successu temporum aliunde Transilvaniae satis provisum esset, (aut) quod Deus avertat, illa in manus Christianae aut catholicae fidei hostium delaberetur, ac inde Societatis Jesu Patres arcerentur, tum similibus in casibus, ante dictae abbatiae proventus impendantur in alendos e Societate Jesu missionarios tales, qui per partes sacrae Coronae Hungariae subjectas de loco ad locum ope spirituali magis indigentem transeant, concionibus, catechesibus, et sacramentorum administratione aliisque juxta pium ipsorum Institutum modis et viis animarum saluti provideant. Precamur Deum omnipotentem, ut intentionem hanc nostram pro sui nominis honore ratam gratamque habeat, ac sua benedictione prosequi ac promovere clementissime dignetur. Actum Viennae 8. Septembris 1700[1]).

b.

Donatio Leopoldi Caesaris[2]).

Cum Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Athanasius orientalis Ecclesiae graeci ritus per Transilvaniam Archiepiscopus suo et totius neounitae communitatis Valachorum nomine, medio supplicis libelli instantiam fecisset, ut domus extra arcem Albae Carolinae sita, anno 1700 pro domo monetaria deputata, et ex parte consumpta, post vero officialibus monetariis, pro monetaria re incommoda reperta, dictae neounitae Valachorum communitati concederetur, praesertim cum intentio sit in domo illa scholas Valachico-latinas erigendi; et intuitu hujus motivi commissio cameralis, pro nunc in Transilvania existens, supra memoratum Illustrissimi Domini Archiepiscopi petitum sua informatione secundasset, et sub 10. Augusti anno

[1]) Insignis haec fundatio usibus scholasticis applicari coepta est anno 1703. De ejus fatis consuli possunt Czinár-Fuchshofer O. S. B., *Monasteriologia*, II., pp. 94—99 et Fejér, *Codex diplom.*, t. 10, P. 3, pp. 104—107. (Literae authent. origin. schol. Hung. II., p. 278).

[2]) Habetur rumenice apud Sincai *Chron. Rom.* t. 3, p. 218, latine apud Cipariu, *Acte şi fragmente*, pp. 14—15.

1703 mox fatae camerali commissioni per excelsam Caesareo-Aulicam Cameram intimatum fuisset, quod sua Caesarea Majestas petitam istam domum Domino Archiepiscopo, et neounitae Valachorum communitati benigne concesserit, et ut eadem ipsis consignetur; quod vero superveniente et etiam nunc durante rebellione in effectum deduci non potuit: ideo pro meliori securitate tam Domini Archiepiscopi, quam totius neounitae Valachorum communitatis per praesentes cessionales, iisdem saepius memorata domus una cum adjacente area, et appertinentiis nomine suae Caesareae Regiae Majestatis conceditur, et confertur, ita ut pacatis (quod Deus faxit) temporibus domum istam consignandam apprehendere, occupare, exstruere, et in destinatum usum libere convertere possint. In cujus rei fidem istas cessionales subscripsimus et sigillis nostris roboravimus. Cibinii 5. Maji anno 1705. Joannes Honorius S. R. I. Comes ac Dominus Seeau Liber Baro in Vierding Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Camerarius, Excelsae Camerae Aulicae Consiliarius, nec non in Transilvaniae Regno deputatae cameralis commissionis praeses m. p. Georgius Ecklesz m. p.

B.

De obitu utriusque Leopoldi sacrae Unionis patroni, Caesaris et Cardinalis.

1.

Leopoldus Magnus, imperator et rex, † 5. Maji 1705.

Ut missionarii Dacici immortalem principis recordationem haberent, annalista pauca haec literis consignavit, quae et in Illia ad verbum transiisse leguntur: Leopoldus erat virtute praestantissimus, sapientia perspicacissimus, Majestate potentissimus, fortitudine invictissimus, hostium terror, subditorum amor, in omnibus denique Augustissimus. — Illud singulare Leopoldinae pietatis argumentum, quod Valachorum gentem, quae ingenti numero Transilvaniam incolit eratque erroribus Photii et variis superstitionibus addicta, eam, inquam, gentem ad Romani Pontificis imperium, ad eadem nobiscum signa adduxit, et quum major fere Transilvaniae pars Valachis constet, effecit, ut major ejus pars catholico ritu hostiam pacificam Deo litaret.

2.

Cardinalis a Kollonich † 21 Januarii 1707.

A magni istius *Orientalium Apostoli* elogio exilis hujus nostrae scriptionis initium duximus pp. 3—8. — Quae hoc belli tempore pro s. Unione apud Sedem Apostolicam egit usque ad annum 1706, nota sunt ex libro I. pp. 27—86. — In extremis ferme beneficiis ecclesiae Valachicae a Cardinali tributis id recensetur, quod Baranyio, per Superiores e missionibus Dacicis Pestinum revocato[1]), Patrem Prenthaller vi Diplomatis Leopoldini in munere theologi apud Athanasium substituerit.

C.

De novis Athanasii theologis.

Joannes Prenthaller[2]).

Strigonii naturae concessit P. Joannes Prenthaller, Ungarus, Bezenyensis, quatuor votorum professus, in lucem receptus anno 1651, in Societatem 1669, inferiores classes quadriennio docuit. Vix sacerdotio initiatus, ex schola affectuum excurrit Galignianam, Istriae civitatem, et finitimas plagas ferventissimus missionarius. Sopronii dein egit annis tribus procuratorem, uno concionatorem Ungaricum; Illyricum simul Quinque-Ecclesiis, operarium et missionarium annis duodecim. Uno poenitentiarium Laureti, et absque praemisso examine, quum Emus. Major Poenitentiarius non esse examinandum censeret eum, qui annis jam bis senis zelosum egisset operarium et missionarium. Redux ex Italia, Theologus Episcopi neo-unitorum Valachorum nominatus, in Transilvaniam concessit: difficillimis illis belli civilis temporibus eum qua posset ratione adjuturus. In diuturnum podagrae morbum delapsus, uno dumtaxat anno theologi munere functus est. Ex manibus pedibusque laborans Strigonium vocatus, ibidem partim concionatorem et operarium, partim valetudinarium egit, ac tandem etiam requietem invenit, et ad praemia laborum evolavit. — Commendari meretur ardentissimus P. Joannis zelus animarum, cui non satis erat domi juxta munus suum in

[1]) Vide ejus Vitam, supra p. 191, ac confer etiam quae de libera theologi mutatione in potestate Superiorum relicta habentur p. 315.

[2]) Terna exemplaria Vitae mscr. Patris Prenthaller nobis ad manum sunt, primum atque alterum ex B. P. V. (12113 et 12172), tertium ex actis Quinque-Ecclesiensibus nobis officiose transmissum ab Adm. Rdo. Dno. Josepho Brüsztle, doctissimo auctore libri: *Recensio universi cleri Dioecesis Quinque-Ecclesiensis*, ubi et Patris Prenthaller memoria occurrit, tom. I., pp. 31 et 94. — Quoniam adeo brevi tempore theologum antistitis graeci egit, nonnisi selecta quaedam capita ex citatis fontibus exhibenda censemus.

salutem proximi incumbere; ad propinquos etiam pagos haeresi infectos excurrit circa Quinque-Ecclesias eo fructu, ut circumsita tellus universa Arii loliis purgata fuerit. Nae opima animarum spolia retulerit, qui solo anno 1690 plures partim ex Ariana haeresi, partim ex Calvini secta conversos numeravit, quam septingentos. Odium hinc implacabile haereticorum et schismaticorum in P. Joannem, ad mortem quaesitum saepius, in nupera praesertim revolutione dum Rasciani commune exilium Residentiae et Urbi Quinque-Ecclesiensi intulissent. Verum dum sacrilegi homicidae innocentis Patris sanguinem sitivissent, ipse ardentissime illorum sitiebat salutem. Neque ita, ut catholicos negligeret: horum ille obibat domos, adjuvabat consiliis, rudes instruebat, peccati horrorem verumque timorem Dei, ab omni specie mali aversus ipse, ingerebat. Duplici peste Quinque-Ecclesiis orta exposuit sese ad serviendum pestiferis, aliosque exemplo suo ad idem caritatis obsequium perduxit: unde apud loci illius nationes, amorem, aestimationemque conciliarat sibi, passim *sanctus Pater* vocitatus. Zelo sociavit constantiam animi ad omnes molestias et pericula ferenda resolutissimi. Neque dum bella foris, intus deerant timores, quando tota fere vita religiosa scrupulosae, ut dicimus, conscientiae peracerbis aculeis urgebatur adeo, ut saepe taedio et tristitia in lacrymas eruperit, animique tranquillitatem et libertatem internam bene agendi, si ita placeret divinae bonitati, restitui sibi supplex deprecatus sit. Ad haec ultra annos duodecim acutis vexabatur chiragrae podagraeque doloribus, quos ea tulit in divinam voluntatem resignatione, ut saepius audiretur suspirare: *Mi Deus! fiat tua sanctissima voluntas; libenter feram hanc crucem, tantummodo da patientiam!* Demum coelo jam maturus, sacrisque Ecclesiae comparatus iter aeternum init magno totius urbis luctu, consolatorem suum abiisse lamentantis. Dominus Judex cum senatoribus aliisque civibus ultimum Patri Joanni obsequium praestituri ad funus se stitere, designatis octo primariis civibus e senatu, ut vocant, exteriore, ad eum in ecclesiam deportandum. Devoto etiam foemineo sexui quum Residentiae aditus non pateret, illud concessum, ut horis aliquot ante sepulturam videndum cadaver in atrio januae exponeretur, immodico piarum matronarum solatio. (B. P. V. 12113).

Ex voluntate Christiani Augusti, Ducis Saxoniae, Cardinalis, et Kollonichii in sede primatiali successoris, Joanni Prenthaller successit

Franciscus Szunyogh.

P. Franciscus Szunyogh in annalibus nobis exhibetur tanquam vir a doctrina, pietate, prudentia, morum elegantia ardentique animarum zelo commendatissimus. Quoniam ejus mentio inferius redibit (pp. 391—394), in praesenti brevissimum illud Vitae summarium huc transcripsisse sufficerit, quod ad fidem actorum msc. Provinciae exactum dat Katona, *Hist. crit. reg. Hungar.*, tom. 38, pp. 890—891. Sunt autem ejusmodi:

Szunyogh Franciscus, illustri genere natus in Provincia Trenchiniensi anno 1669, in Collegio Pázmaniano philosophicis disciplinis intentus, animum ad Societatem Jesu adjecit anno 1685. Explicata Claudiopoli philosophia, praefuit sociis Ginsiensibus et Alba-Juliensibus. Egit deinde complures annos theologum episcopi Valachorum, in quibus ad Unionem reducendis multam ac utilem operam collocavit. Ad episcopatum deinde gentis illius, cujus idioma belle condidicit, postulatus, repugnavit, Carolinae mortuus 1726. Edidit *Catechismum Valachicum majorem Romano-catholicum*, typo Valachico Tyrnaviae 1696 et 1726, typo latino Cibinii 1709. — Alia videsis apud Stoeger, *Scriptores*, p. 359 et apud de Backer, *Bibliothèque*, tom. 3, p. 1029

D.

De constantia ecclesiae Valachicae in fide Unionis et Caesaris.

1.

De Synodo anni 1707.

Violento hoc (Kurutziorum) stante imperio commota est gravissima in Valachos Ecclesiae Romanae unitos procella per quemdam pseudo-episcopum nomine Czirka[1]), qui legitimo praesule Athanasio, partes Caesareas secuto, ideoque Cibinium divertente, dioecesim universam sibi vindicaturus, patrocinium in supremo Kurutziorum duce, Rákóczio obtinuit, promissa illi in singulos annos selecta sexiga pro carpento. Ejus auctoritate ac militari assistentia fretus, adjunctis sibi etiam poparum scelestissimis, jam ante ob commissa delicta enormia vel pulsis vel degradatis, non paucos ad praestandam sibi obedientiam porro etiam verberibus, si qui repugnarent, coëgit. Nec longe a periculo aberat, quominus universa Unio in manifestum discrimen adduceretur: quod ut amoliremur, de nostro consilio praecipui melioris notae archidiaconi Synodum dioecesanam indixerunt Albam-Juliam, quo etiam P. Superior missionum Dacicarum (Andreas Horváth) se

[1]) Eum postea sub sequenti episcopo Pataki, iterum comparuisse, seditionem contra Unionem concitaturum, narrat Schaguna op. cit. pp. 110—111, additque hominem episcopali consecratione nunquam insignitum atque ea de causa quoque pseudo-episcopum fuisse.

contulit, inspiraturus quae contra tumultuantis factionis et adhaerentium ipsi Calvinistarum molimina[1]) possent adhiberi remedia. Convenerunt plures quam 30 archidiaconi ad servandam Unionem per nostros animati, estque illis proposita praesentis status tum imbecillitas tum incertitudo; tempus hoc esse probandi suam in Unione sinceritatem, redituraque ad legitimum Dominum Provincia, novis Augustissimae Domus gratiis, cum veterum privilegiorum confirmatione cumulandam. Hujusmodi adhortationibus effectum est, ut ederetur libellus in Unionis aeternum servandae testimonium, 33 archidiaconorum nominibus et sigillis firmatus quo schismaticum non tam praesulem, quam scelestissimum impostorem mitra indignum declarantes, legitimo episcopo, quem deponendi nulla adesset canonica causa, se, quoad is vixerit, adhaesuros protestati sunt. (H. Cl. an. 1707, pp. 68—69.)

2.

Ex literis Francisci Rákóczii ad Constantinum Kantemir, dapiferum *(stolnik)* principis Valachiae, anni 1708[2]).

Gratum quidem nobis fuit Illustritatis Vestrae sincerum affectum per relationem egregii Jacobi Grabarics, nuper ad Celsissimum principem, fratrem nostrum dilectissimum, transmissi nuncii percipere: eo gratius tamen est praedictae confidentiae subministrato argumento ad sinceriorem animi nostri elucidationem per transmissas cifras uti, quanto major hactenus nostra fuit sollicitudo, talem cum praetitulato principe et Illustritate Vestra colere amicitiam, quae et regnis nostris et cunctis vicinis populis perennae (sic) felicitati possit servire. Ignoramus enim, a quibus et qualiter fuerit informata Illustritas Vestra, qualiter ab exordio regiminis nostri speciali cura et solli-

[1]) Popa Czirka retento graeco habitu ad Calvinismum transierat, sicque novas Calvini haereses cum venerabili orientalis ecclesiae ritu commiscendo novam quamdam religionem effecerat. Sed recoli de eo poterunt, quae supra dicta sunt pp. 220—223.

[2]) Refertur in *Archivo Rákócziano*, loco quem supra jam indicavimus p. 189.

citudine nostra principali protegere voluerimus orientales in Transilvania existentes ecclesias, quas domus Austriaca, tanquam futurarum malevolarum intentionum suarum offensionis lapidem vel maxime per id deprimere statuerat, quod disciplinam suam ecclesiasticam per rudes et illiteratos administrari curando, eorum ministros publico populorum statuit exponere ludibrio[1]); quod tamen mirum est, adhuc hodiedum cunctorum hujus ecclesiae sequacium oculi tanta caligine obducti sunt, quod et vel maxime in gente Rasciana et Illustritas Vestra experire potest, quod omnibus laboribus et conatibus in propriam suam tendant ruinam et dominium ejus (domus Austriacae) per omnia media affectant.

Voluissemus profecto majora quoque protectionis nostrae edere specimina, quod si animarum curas subditionibus nostris talibus viris et episcopis commissas esse vidissemus, a quibus non solum statum ecclesiarum percipere per particulariores relationes potuissemus; sed et de talibus mediis colloqui, per quae, et quidem inter ipsosmet episcopos exul disciplina et bonorum morum cultus restitui potuisset. Sed hactenus neminem similem in ditionibus nostris reperientes, mirari non possunt, cur et hactenus cuncta subverso ordine procedebant; et vix ipsimet sciunt, num Romano-catholicorum, an Reformatorum se adjungere velint partibus et inhaereri (!) protectioni? Quum tamen nostram principalem directius impetrare possent, si ad nos per talem authoritate et scientiis praeditam personam recurrere vellent, cum qua ipsimet colloqui sine interprete possemus. Noscere enim potest ex actis nostris Illustritas Vestra zelum nostrum, quo in libertatis utriusque regni, Hungariae et Transilvaniae, restitutionem ferimur. ... Non tamen propterea publica a Domino principe petere nobis est animus, quorum impossibilitas sat

[1]) Spectant ista ad notissimum adversariorum argumentum, Athanasium longe superari a Czirkȧ tum eruditionis amplitudine tum morum elegantia (cfr. Hurmuzaki, *Fragmente*, p. 52); hujus proinde, non illius partes esse sequendas.

superque constat ex statu ipsius; neque nos amicitia inducit id petere, unde amici immineret periculum: sed tantummodo is intentionis nostrae est scopus, ut Illustritati Vestrae per horum arcanorum aliqualem illustrationem aut potius repraesentationem persuadere possimus, quantum nobis illorum, illis nostra amicitia prodesse potest, et quae necessitas, ut in hoc scopo obtinendo orientalis quoque ecclesiae uniatur intentio, et in ditionibus quoque nostris cordi habeatur ejus conservatio. Periculosum enim foret, quod se Rasciani inflexibiles perseverarent hostes genti nostrae, persuadere ex ratione ipsius esse talium conservationi studere, qui ipsius naturales hostes sunt? Siquidem vero in horas exspectamus Suae Czareae Majestatis Residentem ad latus nostrum, et unum ad gentem Rascianam, cum exhortatione ad unionem armorum, vi colligationis Nostra et cum eadem Czarea Majestate emittendum hominem: summum Reipublicae commodum ex hinc eveniret, si Celsissimus princeps quoque cum Illustritate Vestra et reliquis proceribus et patriarchis in hoc scopo cooperarentur, sinceris votis exoptantes, ut susceptae intentiones nostrae toti quoque Transalpinae principatui et orientali ecclesiae prodesse possint.

3.

De privilegiis immunitatis et exemptionis cleri uniti, agente Joanne Josepho Hodermarszky, innovatis et confirmatis.

Quoniam calamitoso hoc belli civilis tempore seditionis duces Graecos unitos, maxime in vastis Hungariae superioris ac Marmatiae partibus ad rebellandum excitaturi, nominatim clerum eo titulo sollicitabant, ut a Caesare descisceret, quod experientia teste immunitates ipsi non sint tutae sub imperio Domus Austriacae, Joannes Josephus Hodermarszky, electus episcopus Munkacsiensis[1]), binas literas privilegiales ad Unitos

[1]) Episcopo Joanne Josepho de Camillis pia morte defuncto anno 1706, ab imperatore et rege Josepho I. episcopus Munkacsiensis nominatus est anno 1707 Joannes Josephus Hodermarszky, *propter egregia studia et insignem zelum, quem is* (durante rebellione Rákóczıana) *et per se et per inclytum Ruthenum populum, in promo-*

suae dioecesis in Hungaria ac Marmatia spectantes solemniter confirmandas curavit. Quod per eam occasionem Diplomatis Leopoldini secundi mentionem non fecerit, id inde venit, quod hoc Diploma Ruthenos Munkacsienses non attingeret, sed tantum antistitem unitum Albae-Juliae ejusque ecclesiam spectaret. Est autem Diploma in haec verba conscriptum:

Nova confirmatio binarum literarum privilegialium Graecis unitis concessarum.

Nos Josephus Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, Rhamae, Serviae, Gallitiae, Lodomeriae, Cumaniae Bulgariaeque Rex, Archi-Dux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchio Moraviae, Dux Lucemburgae ac superioris et inferioris Sylesiae, Wirttembergae et Theckae, Princeps Sueviae, Comes Habspurgi, Tyrolis, Ferreti, et Goritiae, Landgravius Alsatiae, Marchio Romani Imperii supra Anasum, Burgoniae ac utriusque Lusatiae, Dominus Marchiae Sclavonicae, pontus Näonis et Salinarum etc. Memoriae commendamus tenore praesentium, significantes quibus expedit Universis: quod cum debitum Apostolici regiminis nostri munus juraque et immunitas ecclesiastica exigerent, ut quos Fides et Charitas in ejusdem sanctae Ecclesiae Catholicae unitate aggregavit, ejusdemque Sanctae Matris obedientes Filios, eodem sub capite gremioque fovet ac vivificat, eosdem divini una ac humani favoris participes, atque consortes reddere debeat; nihilque decentius, nihil aeque in sublimi regalis subsellii throno legitimo successionis jure sublimatis censeatur esse exigentius, quam sobolem paternae virtuti, successoremque praedecessorum piis et zelantibus

---

vendis Caesareis Regiisque servitiis et commodis eximie praestitit et exhibuit (Decret. d. 23. Sept. 1707). Quum Sedes Apostolica eum propter irregularitatem in bello contractam confirmare noluisset, nomen episcopi ex electione Regia acquisitum anno 1715 resignavit, assumpto titulo Archimandritae Ordinis s. Basilii Magni de monte Csernek, quo in monasterio tandem mortem, sepulchrum et, ut fas est credere, coelum reperit anno 1729.

vestigiis firmo ac instanti passu jugiter inhaerere, captosque praedecessorum in re praesertim Dei orthodoxa conatus, innata virtutis successione in filiis continuari. Cum proinde nominibus et in personis sacerdotum graeci ritus, Ruthenorum tam in dioecesi Agriensi uniti episcopatus Munkacsiensis degentium, quam et universalium totius gentis Valachorum, Graecorum, et Ruthenorum, in partibus regnorum nostrorum, Hungariae, Croatiae, Sclavoniae ac Transilvaniae Principatu existentium et commorantium, adspiranteque divino Numine nuper ac ubertim, ad unionem et gremium Sanctae Matris Ecclesiae reducum, et in dies numerosa frequentia redeuntium, Reverendus et honorabilis Joannes Hodermarszky, dicti graeci ritus unitorum electus episcopus Munkacsiensis, exhiberi et praesentari Nobis fecerit, certas binas literas Sacrimi. quondam principis ac domini Leopoldi Romanorum imperatoris ac Germaniae, Hungariae, Bohemiaeque etc. regis et genitoris olim nostri gloriosae reminiscentiae, desideratissimi ac colendissimi, primas quidem sub dato Viennae die adhuc 23. mensis Augusti anni 1692, pro parte eorundem graeci ritus dicti episcopatus Munkacsiensis sacerdotum unitorum patenter sub sigillo secreto; porro alteras in favorem totius antelatae gentis Valachorum, Graecorum et Ruthenorum, in praefatis Regnis, Hungariae, Croatiae, Sclavoniae ac principatu Transylvaniae, nostris sedes habentium et Unioni sanctae matris Ecclesiae subjectorum de dato itidem Viennae 16. Februarii alterius anni 1699 nuper transacti praeteritorum patenter aeque confectas et emanatas sigilloque ejusdem duplici privilegiali, et ambas manus propriae subscriptione roboratas, tenore infrascriptorum, supplicando majestati nostrae, in eo humillime, quatenus easdem utrasque literas, ratas, gratas et acceptas habentes, praesentibusque nostris inseri facientes, memoratos gentis Valachorum, Graecorum et Ruthenorum in praefatis regnis nostris degentes sacerdotes et ecclesiasticas personas, laudabilia praelibati quondam genitoris nostri vestigia imitati, sub benignam aeque nostram Caesareo-

Regiam protectionem recipere, clementerque acceptare, roborare, et confirmare dignaremus. Quarum quidem et primariarum literarum tenor sequitur in hunc modum: „Leopoldus etc. . . .“ Alterarum vero tenor talis est: Leopoldus etc. . . .“

Nos proinde zelanti istius regis apostolici muneri pioque praelibati olim genitoris nostri felicissimae recordationis conatui firmiter insistere, ac eorum quos (ut praefertur) Fides et Charitas in ejusdem sanctae Ecclesiae Catholicae unitate conjunxit, juribus et immunitatibus benigne providere cupientes praeinsertas binas dicti augustissimi quondam praedecessoris ac genitoris Nostri desideratissimi literas immunitationales omniaque et singula in iisdem contenta, ratas, gratas et accepta habentes praesentibusque literis nostris Caesareo-Regiis de verbo ad verbum, inseri et inscribi facientes pro parte supra nominati Reverendi et honorabilis Joannis Hodermarszky, ac per eum antelati sui episcopatus in dicta dioecesi Agriensi existentis, totiusque gentis Valachorum, Graecorum et Ruthenorum in praerepetitis Hungariae, Croatiae et Sclavoniae Regnis ac principatu Transilvaniae degentium et sedes habentium, habentiumque (ut fertur) sanctae Matris Ecclesiae unitorum sacerdotum et Ecclesiasticarum personarum acceptavimus, approbavimus, roboravimus, et ratificavimus, iisdemque Caesareo-Regium nostrum consensum benignum pariter et assensum clementer impertiti sumus; quemadmodum acceptamus, approbamus, roboramus, ratificamus, confirmamusque et impertimur: Harum nostrarum manus nostrae propriae subscriptione duplicisque et privilegialis sigilli nostri quo ut Rex Hungariae utimur, impendentis munimine roboratarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum per manus fidelis nostri nobis sincere et intime dilecti, Reverendissimi in Christo Patris Serenissimi Domini Christiani Augusti, Sanctae Romanae Ecclesiae Presbyteri Cardinalis, Ducis Saxoniae, Archi-Episcopi Strigoniensis, Sanctae Sedis Apostolicae legati nati, Primatis regni Hungariae summi et secretarii Can-

cellarii, Ducis Saxoniae, Juliae, Cliviae et Montium, nec non Angliae et Westphaliae, Landgravii Thuringiae, Marchionis Misniae, ac utriusque Lusatiae, Episcopatus Jauriniensis Administratoris, ejusdem ac Strigoniensis Comitatuum supremi ac perpetui Comitis; Comitis item principis Honnebergensis, Metropolitanae et electoralis Ecclesiae Coloniensis Praepositi et Thesaurarii, Domini Ravenstaini, Balliviae Thuringensis Locumtenentis, consiliariique nostri actualis intimi. In civitate nostra Vienna die trigesima mensis Martii anno Domini millesimo septingentesimo octavo, regnorum nostrorum Romani decimo nono, Hungariae et reliquorum vigesimo, Bohemiae vero anno tertio.

(L. S.) Josephus.

Cardinalis de Saxonia, Archiepiscopus Strigoniensis.

(B. U. B. XXVI. pp. 210—222.)

E.

De consolatione missionariis Transilvaniae e longinquo allata.

In tanta belli civilis clade rerumque omnium permixtione missionariis in Transilvania laborantibus haud leve solatium eminus attulit nuntius tum de conversione Emerici Tökölii, hominis protestantis, tum de imminenti adventu Joannis Pataki, apostolici missionarii munere inter Rumenos mox functuri. De utroque facto pauca pro instituti nostri ratione.

Emericus Tökölius,
ad fidem catholicam conversus.

Emericum Tökölium, Francisci Rákóczii vitricum, qui suo tempore et ipse perduellium dux extiterat et titulo principis Transilvaniae, eidem olim a Fulgida Porta collato, uti perrexerat, opera missionariorum CPolitanorum calamitoso belli tempore conversum ad fidem catholicam fuisse, jam supra diximus p. 98. Rem ab ipsis Patribus CPolitanis Viennam perscriptam Timon sic refert in *Epitome chronologica rerum Hungaricarum et Transilvanicarum* ad annum 1704, p. 282, (Claudiopoli, 1737): Emericus Tökölius ex Turcia in Hungariam revertens in ipso itinere ultimo morbo corripitur, jam antea, exemplo con-

jugis religiose decedentis inductus, Romana sacra, ejurato Luthero, amplexus, de admissis noxis catholice poenitens, vitam pia morte clausit.

Legatus Austriacus, Michael Talman, in suis ex Urbe CPoli. ad Aulicum Consilium Bellicum relationibus scriptis d. 27. Januarii an. 1705 de peracta conversione haec refert: Uebrigens ist vor enigen monathen der Pater superior der hiesigen französz. Jesuiten wegen des gedachten Tököly in aller geheimb von hier nach Rom abgereiset, dem Pabsten seine Bekehrung zum Cathollischen Glauben vorzutragen. (Hurmuzaki, *Documente*, t. 6. p. 25)

Joannes Pataki,
primus Rumenorum Doctor s. Theologiae.

Sed pro missionariis longe jucundiorem consolationem id in se habebat, quod anno 1710 ex Collegio Germanico et Hungarico reversus in Transilvaniam esset Joannes Pataki, nobilis Rumenus, primus ex sua natione laurea Doctoratus in s. Theologia insignitus, labores apostolicos statim inter suos auspicaturus. In scholis Societatis Jesu, praecipue in Urbe Roma a magno Ptolomaeo, suo in Collegio Rectore, quem eximio nationes rituum orientalium juvandi zelo succensum vidimus pp. 89—90, artem sanctam edoctus *pro salute carae suae nationis Valachicae sanguinem sudoremque diu noctuque fundendi* (p. 87), maximas sui spes excitavit, nec unquam fefellit. Quoniam ab eodem Ptolomaeo in praemium scientiae ac virtutis Doctor est creatus, in tanti viri memoriam, et quia Joannes Pataki omnium primus ex natione Rumenorum est, cui adeo insignis honor legitur in Urbe collatus, ipsum Diploma, quamvis longiusculum, ex genuino fonte hic repraesentandum censemus. Est autem magnificis his conceptum verbis:

JOANNES BAPTISTA PTOLOMÆUS,
Societatis Jesu,
Almi Collegii Germanici et Ungarici in Alma Urbe Rector,

Universis ad quos praesentes literae nostrae pervenerint, majoribus debitam reverentiam, caeteris vero salutem in Domino sempiternam.

Divinarum sedium assistricem Sapientiam e coelo ad homines mitti, ut cum iis sit atque laboret, non solum vere credimus, sed etiam saepenumero experientia comprobamus. Cum enim interdum videamus aliquos sane sortitos animam bonam, qui ab ipsa statim pueritia seria ludis praeferentes, prima literarum rudimenta, bonas et liberali viro dignas artes, disciplinas severiores, et denique divinarum scientiam rerum praeacuto ingenio, solerti judicio, constante memoria praecurrunt: dubitandum non est, quin e divinis thesauris opem eis attulerit Sapientia. Cujusmodi exempla, si unquam alibi, Romae complura cer-

nuntur in illustri Almae Urbis Gregoriana Universitate, et speciatim in hoc laudabili Germanico et Ungarico Collegio, quo omnium fere Germaniae Provinciarum varietas, flos omnis nobilitatis et ingeniorum, multiplici discrimine, confluunt atque ad sapientiam informantur; passim incurrunt in oculos ii, qui in bonarum artium adeptione sic eminent inter caeteros, sic disciplinas a praeceptoribus traditas facile alteque animo consignant, sic consignatas in publicis congressionibus magnifice proponunt, ut et audientibus admirationem, et sibi laudem, et huic Collegio Germanico et Ungarico non mediocre afferant ornamentum. Inter quos jure merito reponendus est Adm. Rev. Dnus. Joannes Pataki, Transilvanus, archidioecesis Strigoniensis[1]), praefati almi Collegii alumnus, qui sacrosanctae Theologiae et Philosophiae recessus foelicissimo labore pervestigavit. Etenim in hoc nostro Collegio et Gregoriana Universitate toto studiorum suorum curriculo privatim et publice saepius conclusiones ad disputandum antea propositas facile cunctisque plaudentibus defendit, et oppugnavit, tum ad Doctoratus insignia consequenda in doctorum virorum corona ... interrogatus et rigorose examinatus eximiae doctrinae et optimi ingenii specimen praesetulit, ac deputatis examinatoribus caeterisque adstantibus cumulatissime satisfecit, denique ... puncta sibi ad declarandum assignata ... non minus expedite, quam docte et subtiliter explicavit, egregie et copiose difficultates objectas enodavit, suique praestantis ingenii ac meram eruditionis conceptam exspectationem non modo substinuit, sed vicit adeo, ut omnium prorsus secretis votis primum, deinde viva voce vivisque suffragiis approbatus et a nobis ob scientiam tot tantisque experimentis propalam factam, tum etiam ob morum vitaeque probitatem, multorum testimonio, probitate ac fide virorum praestantium relatam summopere commendatus, ac dignus qui ad Doctoris gradum evehatur, merito judicatus est. Nos igitur Privilegiis et facultatibus Apostolicis, a Pontificibus Maximis fel. mem. Julio III. ... et Gregorio XIII. ... necnon a simil. rec. Ferdinando II. imperatore invictissimo ... concessis utentes ad majorem Dei gloriam eundem R. D. Joannem Pataki ex consensu expresso Emi. et Rmi. D. Galeatii S. R. E. Cardinalis Marescotti[2]), praefati Almi Collegii Protectoris, deque deputatorum examinatorum consilio, assensu ac secundum eorum

[1]) Quum alumnis certa dioecesis esse debeat, in quam finitis studiis et sacris ordinibus initiati sese recipiant ecclesiasticis functuri muneribus, quumque dioecesis Alba-Juliensis ritus graeci eo tempore nondum esset in album ecclesiarum catholicarum relata (p. 288), Cardinalis a Kollonich Joannem nostrum ceu theologum suum in Collegium miserat, in Transilvanicis Archidioecesis Strigoniensis partibus sacris muneribus functurum.

[2]) Cardinalis Marescottus, etiam de imperio Austriaco optime meritus, quod per longam annorum seriem omni cogitatione curaque in Collegium Germanicum et Ungaricum promovendum incubuerit, die

vota antecedentia, praecedente professione fidei ac juramento de more recepto[1]), ad gradum Doctoratus in sacrosancta Theologia auctoritate Apostolica et Caesarea praedicta promovimus, Doctoremque Theologiae creavimus, pronunciavimus, tituloque ac nomine Doctoris Theologiae decoravimus et insignivimus, gradusque hujusmodi possessionem et insignia per librorum aperitionem, bireti loco coronae impositionem, annuli immissionem et pacis osculum humiliter postulanti tradidimus, cathedram magistralem ascendendi, legendi, docendi, glossandi, interpretandi, omnes et singulos Doctoris actus tam publice quam privatim exercendi facultatem concessimus, ut sic promotus omnibus et singulis Privilegiis, immunitatibus, exemptionibus, libertatibus, gratiis, favoribus, juribus, dignitatibus et praeeminentiis, quibus alii Magistri seu Doctores in praedicta facultate in Parisiensi, Lovaniensi, Salmanticensi, Complutensi, Patavina, Perusina, Pisana, Viennensi, Ingolstadiensi et quibuscunque aliis Generalium Studiorum Universitatibus, etiam Germaniae, juxta earundem Universitatum ritum et morem promoti de jure statuto vel consuetudine aut alias quomodolibet utuntur, potiuntur et gaudent, ac uti, potiri et gaudere solent, possunt et debent, ipse quoque uti, potiri et gaudere possit, utatur, potiatur, et gaudeat, et secundum dicti Apostolici et Caesarei Privilegii contentum et tenorem utendi, potiundi, et gaudendi facultatem habeat. In quorum fidem et testimonium. . . . Datum Romae ex nostro Collegio Germanico et Ungarico anno Domini 1710, indict. III. die vero 16. mensis Augusti, Pontificatus autem Sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri Domini Clementis Divina Providentia Papae XI. anno ejus X.

(L. S) Joannes Ptolomaeus, Rector.

Sed de Patakio et forte etiam de Ptolomaeo plura dicemus libro proxime sequenti, quando scilicet ille ad episcopalem, hic ad cardinalitiam dignitatem fuerit evectus.

---

3. Julii 1726 vivere desiit, postquam centesimum aetatis annum, uno trimestri minus, attigerat et per 51 annos Romanam Purpuram virtutum splendore decoraverat. Spectatissimum hunc integri penè saeculi Nestorem digne laudatum vide apud Fleury, *Histor. eccl. cont.*, t. 72, pp. 351—357.

[1]) Emisso juramento promittunt alumni, se absolutis studiis non permansuros in Urbe neque Aulas aut otiosum aliquod vitae genus secuturos, sed ad juvandas animas statim in patriam redituros.

F.

Respectus missionum in turbulentis Hungariae provinciis.

Septennio belli civilis tandem finito, Annalista Provinciae S. J. respiciens retro plura literis consignavit ad annum 1711 (B. P. V. 12230), ex quibus pauca quaedam, laboribus missionariorum seditionis tempore illustrandis idonea, hic adscripsisse a proposito nostro alienum non fuerit. En ipsa ejus verba.

Nunc pauca subjiciam, quae forsan tametsi narrata sint prioribus annis, nosque ipsi libaverimus ad 1708 annum. Verum ut nautae redeuntes ab India immensos terrarum ambitus, piscium monstra, et Oceani identidem narrant: ita pace et Societate Hungariae restitutis in priorem fortunam, labores, pericula sociorum, carceres, et mortes gloriosas haud absurdum repetere est.

Anno 1704 Patres tertiae Probationis Jaurino in oppida remotiora mittuntur sub initium veris; auditum quippe est certissima fide, nihil sinistri tentare in sacerdotes catholicos, non aras, non verbum Divinum invadere perduelles; belli tantum molem in Regem tractare. Vagi interea hostes et praedarum cupidi, omnes diversis in locis excipiunt, advehuntque Pappam munitam urbem. Infensior ibi miles iram in missionarios vertebat tamquam a Patribus Jaurinensibus delectos in proditionem et consiliorum indices, excutiebat vestes et peras, maxime germani sacerdotis. Et Patres timebant longiores carceres, nisi Archiepiscopi Colocensis[1]) auctoritate, qui illac causa pacis ab Imperatore iter habebat, in libertatem asserti forent.

Eodem anno Quinque-Ecclesias polluerunt irruptione, spoliis, clade promiscua, rebelles primum Hungari, dein Rasciana gens atrox, ac ritu Turcico prope victitans, missi quidem eo a ducibus Caesarianis ad exigendos hostes, verum contra saevissimum in morem populantur, cives et Religiosos promiscue caedunt. — In Residentia enecti sunt Patres Jacobus Jacobovichius, Stephanus Morus, Georgius Borrius, Magister Joannes Berovitius cum sacerdote Petrino, XVII. Kalend. Aprilis[2]). Evaserunt discrimen duo Germani, Patres Franciscus Kollerus, Superior, et Christophorus Wagnerus: Superior obviam properavit supremo militiae

---

[1]) Is erat Paulus Széchényi, magni Kollonichii in sede Colocensi successor ab anno 1696 ad an. 1710, ingentibus in patriam meritis clarus. Eo Caesar usus est reconciliatore pacis, quod et mal-contentis, ut Rákóczianos vocabant, nec ingratus esset nec suspectus.

[2]) De atroci hac missionariorum caede legi merentur quae ex Koller, *Histor. episcopat. Quinqueecclesien.* t. 7. affert Brüsztle operis supra laudati (p. 368) t. 1, pp. 24—32.

Praefecto illaesus per viam a barbaris Rascianis, sive angelo Dei protegente, sive alio tramite incederet, etiam a comite Herbersteino benevole habetur: non enim is atrocitatem novissimi sceleris imperavit, nec una duxit cohortes; anteire solitis Rascianis levissimo agmine, quae res in Urbe crudelitatem accendit. Christophorus apud aegrotum latebat securior: ita Numen in praemium ei vitam terrestrem servavit, quod laboranti animae de aeterno consuluisset. Rasciani graeco errore potissimum imbuti; et quia cum Mahometanis negotiari in more habent, olim in Hungaria sub illorum dominio positi, implacabilius in Christianos occidentales odium retinent amore superstitionis suae, ac scelerum, quibus abundant, cupidine Quidquid tandem veri subsit, forsitan in nostros tanquam Romanarum caeremoniarum Doctores grassabantur.

Anno 1708, XVI. Kal. Aprilis, juxta oppetiit P. Joannes Pergauer, gente Austriacus, quem Coronam e finibus Moldaviae redeuntem una et socios Patris infestus latronum globus oppressit: foedare hic omnia, et spoliare; donec quatuor vulneribus seminecem, multoque cruore perfusum homines nefandi reliquissent. Miserti sunt illico e proximis casis agrestes quidam, saucium plaustro carbonario avehere volentes; jamque impositus erat, et aliquantum confectum itineris: tum halitu praegravi, et modico in venis sanguine inter suspiria, et ardorem rerum coelestium finiverat. — Fortissimi omnium Transilvanorum Siculi habentur ab veteri Hunnorum origine, iisque moribus, et lingua similiores. Eo in populo Corona, et Coronae ultima Societatis Austriacae missio, quam P. Joannes coluit egregie inter germanos milites. Ergo quo tandem animo a ferocissimis praedonibus trucidatus est, sive ob rabiem in catholicam fidem, quia promiscua ibi credendi libertas viget; sive spoliandi amore, pro anima proximi suam haud inglorie posuit.

Anno 1709, XVI. Kal. Februarii, moritur Patakini P. Martinus Celesius, vir aetatis provectae, et boni nominis in sua gente theologus, ac olim Rector Posonii et Romae peregrinantibus a confessione in Vaticano, postremum Patrum in tertia Probatione Jaurini Instructor. Ad diuturnum carcerem seponi Mongacsinum a Rákóczio jussus, privatam diu et moestam solitudinem traxit ibidem. Accelerasse illi invidiam dicuntur literae clandestinae, quibus amicum docuisset adversam Catholicorum sortem, et templa erepta: egissetque pariter, quemadmodum amovendo malo opportuna consilia expedirent. — Ac sane jam prius Vice-Rectorem Henricum Bersevicium cum Patre alio relegarunt Tyrnavia Gyöngyösinum ad monasterium D. Francisci. Indicio hominis falsi delati erant, quod in quemdam e partium ducibus venenum adornassent. Haud defuere Causae studiosi quaesitores; et post compertam innocentiam Patres Tyrnaviam remearunt.

P. Stephanus Endesius, ex familia patritia natus anno 1669 in Siculia, Daciae parte, Claudiopoli vitam pie clausit anno 1711, VI. Kal. Octob. ... Affligebantur gravi peste Claudiopolitani; abeuntibus aliis,

ipse cum paucis omnia solus agere, dux reliquis exemplo strenuus, domi Vicesuperior, Praeses seminarii, foris judex peccatorum, archiater, et pauperum nutritius, militiae et civium parochus, ter venenum jam imbibit. Sed itidem a sanitate jam recuperata descendit in arenam caritatis, alternante morbo, donec munere coelesti et semet et civitatem liberatam a strage funesta conspexisset.

XIV.

Ex ultimo triennio vitae Athanasii.

A.

De postrema periculi procella a s. Unione feliciter depulsa.

1.

De bello Turcico-Russico anni 1711.

Valachorum Unio cum Romana Ecclesia, primum sub anni 1697 initium solemniter conclusa, turbari per Transilvaniam hoc anno, mense Julio, coepit, quando Moscovitarum cum Turcis proelium imminebat; timebant enim Transilvani Valachi, victorem fore Czarum, atque inde dilatandum esse ac firmandum schisma ruthenicum, seque propter susceptam Romanae Ecclesiae Unionem gravibus tum a Ruthenis tum a pertinaci in schismate Transalpinorum Valachorum gente persecutionibus fore obnoxios[1]). Verum singulari opera Claudiopolitani Superioris, Patris Andreae Horváth, quem ut Archidiaconum suum reverentur Valachi, in fide catholica sunt confirmati. Interea undique certiores nuntii veniunt, pacem iniisse Soldanum

[1]) Carolus XII., Suecorum rex, post multiplicem cladem a Petro Moschoviae duce acceptam, desperatis rebus suis in Turciam se receperat, id ibi acturus, ut Sublimis Porta Russiae bellum inferres sicque ipse thronum suum Turcarum subsidio recuperaret. Hostibus in aciem exeuntibus, Calvinistisque, et qui cum Czirka ad eos defecerant popis, praecupientibus, ut antiquum schisma per ruthenum victorem in Transilvaniam reduceretur, unitis *spes et timor et persecutio a Valachis transmontanis obversabantur* (B. P. V. 12106.) Sed ea de re plura invenies in *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1880, pp. 784—785.

et Magnum Septentrionis Ducem[1]). Gravis inde exultatio Christianorum Deo solum auctore consecuta est. (H. Cl. ad an. 1711. jct. B. P. V. 12169.)

2.

De Synodo autumnali anni 1711.

a.

De vulnere sacrae Unioni inflicto, ab Athanasio tamen statim efficaciter sanato.

Albae-Juliae Unio Valachorum graeci ritus cum Ecclesia Romana, quae tum haereticorum, maxime Calvinistarum invidia, tum quorundam Protopoparum, qui cum Czirka ad Calvinistas defecerant, perfidia quotannis impugnabatur, hoc anno palam suum virus evomuit[2]). Ita quidem ut cooperantibus haereticis et praevalentibus schismaticis coriphaeis, Basilio ac fratri ejusdem Petro, aeque Protopopis, intentatis minis et terriculamentis reliquos Protopopas ad subscribendum veteri schismati compulerint. Sed et Episcopo ipsi nefaria puncta Unioni summe contraria proposuerunt subscribenda. Qui inopinato timore perculsus, ne eorum a se omnino abalienaret animos, postulatis annuit ac punctis subscripsit, frustra eum dehortante e Societate nostra ejusdem theologo. Divina tamen Bonitas, quae suos nunquam deserit, malo huic opportunum attulit subsidium. Primo enim opera theologi factum est, ut Episcopus errore agnito datis ad Protopopas sibi subjectos literis puncta illa a se subscripta revocaverit et annullaverit, repetiveritque ab illis, quibus tradita fuerant. Secundo Episcopus damnato suo facto publicam fidei

---

[1]) Ista est celebris pax Falciana, quam Turcae cum Moschovitis ad Prutham pepigerunt die 23. Julii 1711, quemadmodum dictum est in cit. *Zeitschrift* loco adducto.

[2]) Ex quo Supremus armorum Praefectus Rabutin Comes de Bussi, cujus auxilium Athanasius plus semel imploraverat (pp. 213 et 277) revocatus e Transilvania erat (anno 1708) et Josephus imperator obierat (11. Apr. 1711), adversarii jam putarunt, Unionem apertius licentiusque invadi ac communi impetu facto expugnari tuto posse.

professionem in ecclesia sua metropolitana graeci ritus, iterum solemniter emisit. Hunc secuti sunt Protopopae, qui eandem fidei professionem publice sunt professi. Coriphaei autem schismatis introducendi suis privati officiis a Synodo sunt exclusi. (B. P. V. 12230.)

b.

Protestatio Athanasii contra puncta in Synodo admissa[1]).

Nos Athanasius Archiepiscopus Valachorum graeci ritus in Transilvania damus syngrapham Nostram ad manus admodum Reverendi Patris Hevenesi Provincialis, quemadmodum Nos spopondimus existentes Viennae, tenere omnia puncta subscripta a Nobis, ita et modo spondemus eadem, illos, qui fuimus, sumus et erimus jam supra declarati punctaque Synodi factae hic contrariae legi et ritui conabimur recipere de manibus illorum ac dilacerare.

Datum Albae - Juliae decima octava Novembris anno 1711.

Archiepiscopus Athanasius.

B.

De progressu s. Unionis in partibus annexis.

1.

Literae Athanasii.

Universam Valachorum nationem ad jurisdictionem suam atque ad sacram Unionem revocaturus, Athanasius statim a suo ab Urbe Vienna reditu literas dederat sub hac inscriptione:

Honorandis archipresbyteris Demetrio ex Rászváros ad Varadinum cum omnibus suis presbyteris, filiis nostris spiritualibus.

Nos Athanasius Dei et Apostolicae Sedis gratia Archiepiscopus Valachorum in Transilvania partiumque nobis annexarum Metropoliae Albensis, graeci ritus, etc. etc. Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis consiliarius. — In Christo optamus caritatem, pacem, salutem; a nobis vero mittimus benedictionem Fraternitatibus Vestris, uti filiis

[1]) Reperitur in A. Pr. St. sub N. 487.

nostris spiritualibus. — Ad haec notum vobis facimus, fratres, quomodo nos paucos ante dies discesseramus hinc ad Augustam Aulam propter multas necessitates et causas sanctarum Dei ecclesiarum. Unde Augustissimus imperator ab omnibus oneribus nos absolvit, et sua misericordia obumbravit. Porro respiciens benignis suis alis Serenissimus imperator perantiqua privilegia nostra, et intelligens, quod quotquot Comitatus et Eparchiae inveniuntur in terris suis, quas praedecessores sui qua reges possidebant, illi Comitatus et Eparchiae dependeant ab Episcopis Transilvanicis: idcirco illos Comitatus omnes, utpote Bihariensem ibi Varadini et aliis in partibus tradidit sub jurisdictione et obedientia nostra Diplomate suo mediante. Eapropter mandamus Fraternitatibus Vestris, quamprimum hanc nostram scripturam accipietis, congregationem faciatis, et vosmetipsos subscribatis, et sigilletis, quia nos Deo juvante intra breve tempus eo veniemus ad res omnes melius componendas ad incrementum ecclesiarum et emolumentum Ecclesiasticorum. Scripsimus hac de re Magnitudini quoque Suae Episcopo Varadiensi; praemisimus etiam fidelem nostrum logothetam Joannem, qui vobis caetera enarrabit. — Caeterum non venisset, ni Fraternitates Vestrae nos prius quaesivissent: quare finitis ibi finiendis illico huc ad nos venire nulli negligatis. His sitis benedicti.

Dabantur Alba-Juliae 20. Julii 1701.

Archiepiscopus Athanasius.

(Duliskovics, *Čerty ugro-russkich*, III., p. 18.)

---

[1]) In Actis processus inquisitorii de episcopis Máramarosiensibus confecti anno 1725 (relatis apud Duliskovics, op. cit., III., pp. 63—73) dicitur Basilio Taraszovics (1634—1648), *interjectis aliquibus vagabundis Episcopis*, successisse Joannicius Zékány (1658—1684), *Joannicio autem* Josephus Stojka, quem jam novimus ex superius allatis pp. 268—269 (Ibid. p. 70). Sed legatur, qui de *vagabundis istis* graeci ritus *Episcopis* breviter quidem sed accurate disputat Rmus D. Mondok in *Schematismo* ibidem a nobis citato pp. 21—24, 147—148 et 160—162.

2.

De progressu s. Unionis in Marmatia.

Respexerunt varii ad obedientiam D. Petri. Postulavit quoque Episcopus Maramarosiensis[1]) Unionem; et clerus, septem videlicet Archidiaconi, 700 sacerdotes, quibus assentiri cunctati sunt Patres metu inconstantiae, et annum in proximum distulere, donec compertum haberent, quae in robur firmari, quae diffluere possent[1]). Mira est omnino ignoratio sacrificulorum, quod genus sacerdotum popas nuncupant, eaque miserabilem populum maximis tenebris involvit. Rarus admodum sacramentorum tum praecipue confessionis usus, quum nonnisi ac senes et tumulo vicini eam obeunt; arcent virgines ante solemnitatem nuptiarum a templo, quin ex lubedine promiscua irae vel odii, vetere pulsa, novam conjugem assumere in more habent. Assuescunt jam nostrae doctrinae et avidius in sacras aedes Societatis accurrunt. Sed maxima spes in adolescentibus locata, qui ad nostras scholas plerique veniunt, tanto ardentiores, quanto magis ante eos ludum adeundi horror invaserit. (B. P. V. 12230.)

C.

Ex annis 1712 et 1713.

1.

De novo incremento sacrae Unionis.

Albae-Juliae Unio Valachorum non leve sumpsit incrementum. Professio enim fidei, quam superiori anno eorundem Episcopus Athanasius publicam emiserat cum nonnullis Protopoparum, hoc anno ab universis, vere popis in triginta quatuor Archidiaconatibus facta fuit. Majores sperandi fuerant progressus, nisi pientissimus obitus Illustrissimi et Reverendissimi Domini Episcopi bene coeptis obstitisset. (B. P. V. 12107.)

---

[1]) Recole quae in hunc locum animadvertimus supra p. 265.

2.

De beata morte Athanasii.

Tribus circiter mensibus jetro et hydrope laborans, supervenientibus petechiis 19. Augusti (anni 1713), Patri prius theologo e nostra Societate confessus, omnibusque morientium sacramentis munitus, inter adstantium preces (facta prius ad circumstantes popas cohortatione, ut in arrepta Unione cum Romana Ecclesia constantes perdurarent, fidelitatemque suam erga Sanctissimam Matrem conservarent) ardentes eliciens affectus sibi usque ad extremum praesens animam creatori suo reddidit. — Funus ejus constituto tempore pro dignitate personae curatum est. Dictae panegyres binae a nostris latino et ungarico idiomate; sicque funebris ejusdem apparatus terminatus est. (H. R. AJ. ad an. 1713.)

LIBER III.

SYMBOLÆ

AD ILLUSTRANDAM

HISTORIAM ECCLESIAE RUMENORUM

IN

TERRIS CORONAE S. STEPHANI

CUM

APOSTOLICA SEDE UNITAE.

Caput I.

De septennio vacationis Sedis Alba-Juliensis.

§. 1.

De prima electione novi antistitis.

I.

De postulatione Patris Szunyogh de Budetgin.

Qui defuncto Athanasio ad celebrandam successoris electionem convenerant protopopae, statim miro consensu in Patrem theologum Franciscum Szunyogh de Budetgin visi sunt ferri, quod ejus mores longa annorum serie compertos haberent summeque probarent. Verum P. Franciscus legitima Instituti sui excusatione usus[1]), productis Societatis Jesu Constitutionibus electores docuit, religiosos sui Ordinis professos per speciale votum Deo sancte promisisse, se nunquam in sui electionem ad aliquam praelationem vel dignitatem extra Societatem consensuros, nisi forte coactos obedientia illius, qui ipsis praecipere potest sub poena peccati[2]); desisterent ergo a designando homine cogitare, qui consensum a sacris canonibus praescriptum non posset in electionem praestare[3]).

---

[1]) Relege quae de hoc negotio ex Katona adduximus p. 372, ac vide etiam quae post alios habet Stöger, *Scriptores*, p. 359.

[2]) Constit. Soc. Jesu, Partis X. n. 6.

[3]) Quomodo Summus Pontifex Religiosos professos S. J. identidem in virtute sanctae obedientiae jusserit dignitates ecclesiasticas admittere, paulo inferius pp. 427—429 patebit exemplis Cardinalium Ptolomaei, Salerni et Cienfuegos, quos omnes de ecclesia orientali, et nominatim de ecclesia Rumenorum, optime meritos intelligemus.

II.

De electione Rev. Wenceslai Frantz.

A.

Literae synodicae ad Cardinalem Primatem.

Declaratione Patris theologi cum aedificatione accepta, protopopae ad electionem proprie dictam celebrandam processerunt. In ea omnium, qui electioni intererant, suffragia obtinuit Reverendus Wenceslaus Frantz, secretarius defuncti antistitis, deque absoluta electione confecta est relatio ad Cardinalem Primatem hujus tenoris:

Eminentissime ac Serenissime Princeps!

Domine, Domine Parens ac Protector noster clementissime!

Non dubitamus quod Eminentiae Vestrae transcripserit mortem Archipraesulis nostri R. Pater Theologus noster Sedisque vacantiam ac novi Praesulis introducendi necessitatem exposuerit. Nos Seniores protopopae universam Synodum nostram repraesentantes, consulturi necessitatibus nostris his diebus confluxeramus, quemve Eminentiae Vestrae pro successore pie defuncti proponere possemus, diu deliberavimus. Unitis tandem omnium votis judicavimus pro successore proponendum D. Wenceslaum Frantz, qui a secretis fuit praedecessoris nostri per annos circiter 14, cujus quum vitam laudabilem moresque probos ejusdem perspectos habeamus, Valachicae nostrae linguae bene gnarum, rerumque ac rituum nostrorum intelligentem sciamus, humillime instando pro successore futuro praesentamus. Dignetur proinde Eminentia Vestra apud Augustissimam Aulam id effectuare, ut quantocyus denominetur, ut eo citius confirmatio illius a Romana Sede (cujus nos filios esse agnoscimus) impetrari possit. Periculum enim in mora est, ne Sede diutius vacante lupi rapaces subintrent. Quum jam terni se ex Transalpina et partibus Turcicis insinuent, corda nonnullorum sollicitantes, schisma vetus resuscitaturi, sicque fierent novissima pejora prioribus[1]).

[1]) His similia referunt Annuae 1713: „Intellecta Athanasii morte non deerant in vicinia Transalpinica, qui hunc episcopatum sollicitarent, protopoparumque animos ad vetus schisma resumendum hortarentur (B. P. V. 12107.)

Hisce tamen nec in minimo quidquam Eminentiae Vestrae praescriptum volumus, sed tamquam obedientes filii ad amantissimum nostrum Patrem recurrimus, necessitatem nostram exponentes.

Commendamus nos paterno affectui, gratiae et favori, memores futuri Eminentiae Vestrae nostris in liturgiis et precibus

Eminentiae ac Serenitatis Vestrae

Albae-Juliae in Transilvania 9. Septembris 1713.

(L. S.) obsequentissimi filii Protopopae Seniores Synodum repraesentantes.

(A. Pr. St. et A. E. Tr.)

B.

Literae Patris Theologi ad eundem.

Eminentissime ac Serenissime Princeps,

Patrone ac fautor Colendissime, Pax Christi!

His diebus Seniores protopoparum congregati statuerunt unanimiter Eminentiam Vestram scriptotenus requirere et desiderium suum exponere, supplicantes apud Eminentiam Vestram pro futuro successore Sedis eorundem vacantis. Post multam eorundem consultationem inclinant omnes in D. Wenceslaum Frantz, pie defuncti secretarium, qui annis circiter 14 eidem fuerat semper a latere. Vir est annorum 36, vitae probae et innocentis, gnarus linguae Valachicae, sive in loquendo sive in scribendo, quam optime. Natione est Silesita, honestis parentibus ortus, germanice et bohemice callet. Philosophiae studuit Viennae; morali theologiae privato studio se impendit tamen, ut ubique locorum parochiali functione applicari posset. Et certe, nisi mature Sua Eminentia iisdem succurrat, metuendum est, ne aliqua diversio et disunio inter clerum contingat, quum scriptitationibus suis plures se insinuant ex Transalpina aliisque partibus schismatici, qui episcopatum hunc venantur, quorum literas interceptas habeo. Judicarem (nihil Eminentiae Vestrae praescribendo) ex-

audiendos esse, quum unanimiter ab omnibus postuletur, nec contemnandam esse eorundem petitionem. Consoletur proinde Eminentia Vestra adminus eosdem aliquo scripto, et ad Unionem conservandam adhortetur usque dum Episcopus denominetur et installetur. Ego quod mearum est partium conor facere (etsi per hos tredecim annos[1]) jam deliciis Valachicis abunde sim satur), ut Deo, Caesari, Eminentiae Vestrae ac Religioni meae fidelem usque ad extremum exhibeam operam. Commendo Eminentiae Vestrae paterno affectui, gratiae et favori, deferens mea humillima obsequia,

Albae-Juliae 10. Nov. 1713.

Eminentiae Vestrae

servus in Christo et capellanus humillimus

Pater Franciscus Szunyogh e S. J.,

Residentiae Albensis Superior et

(A. Pr. St.) Valachorum Theologus.

C.

Literae Cardinalis Primatis ad protopopas electores.

Admodum Reverendi Domini!

Datas ad Nos Albae-Juliae 9. elapsi nuper mensis Novembris Dominationum Vestrarum literas eo, quo par est, paterno erga Easdem affectu bene accepimus, ex iisdem intelligentes, qualiter Adm. Rae. Dominationes Vestrae, universam Synodum repraesentantes, unanimi voto pro successore sui quondam supremi Praesulis Athanasii (cui Deus aeternam requiem donare velit) D. Wenceslaum Frantz defuncto olim a secretis existentem, utpote singularibus dotibus et requisitis hoc munere pastorali quali-

---

[1]) P. Franciscus, qui desiderio Valachos pro viribus juvandi, ipsorum linguam suo studio praeclare addidicerat, jam diu ante initum theologi munus iisdem instruendis atque ad bonos mores informandis erat occupatus Claudiopoli, Cibinii et Albae-Juliae.

tatibus a Deo provisum dignissimum, judicaverint, et ut idem ad hanc dignitatem elevaretur, exoptent. Nos igitur tam piae intentioni et voto Earundem Dominationum Vestrarum, quantum in nobis est, cooperari summopere desiderantes, idipsum Augustissimae Aulae Viennensi, prout petierunt Dominationes Vestrae, absque ulteriori mora per literas jam exposuimus et repraesentavimus, nec dubitare volumus, quin proxime viduata haec nationis Valachicae episcopalis Sedes novo Pastore rursus sit consolanda. Interim quemadmodum ex contestata in literis suis Dominationum Vestrarum constantia manendi in sacra Unione cum orthodoxa Ecclesia Nostra Romano-Catholica, singulare accepimus solatium, ita hisce Easdem Dominationes paterne simul et benigne adhortamur, quatenus ulterius quoque eidem constantiae laudabiliter insistant, lupisque rapacibus sese ex Transalpina, prout scribunt, insinuantibus vetusque schisma resuscitare tentantibus vigilantes se opponant, nec a vero ovili Christi, Ecclesia nempe Catholica, in quam per specialem ipsius gratiam pro nunc recepti sunt, se rursus separari et animas suas memoratis lupis in praedam fieri permittant. Quo facto vicissim assecuramus Dominationes Vestras cum tota natione sua, S. Matrem Ecclesiam Catholicam non solum erga Dominationes Vestras universamque earundem nationem, tanquam erga carissimos maternumque in gremium receptos filios suum semper demonstraturam affectum, sed et Augustissimam Domum Austriacam, Sacratissimamque Caesareo-Regiam Majestatem hanc totam nationem sua semper sub clementissima protectione benigne fovere et conservare perrecturam,

Datum Tyrnaviae, 15. Decembris 1713.

Praetitulatarum Dominationum Vestrarum etc.

Cardinalis de Saxonia,
Archiepiscopus Strigoniensis.

(A. Pr. St. et A. E. Tr.)

§. 2.

De administratione viduatae ecclesiae.

I.

De ordinaria jurisdictione per Vicarium exercita.

Quum Augusta Aula Viennensis primam electionem factam non censeret confirmandam, *quod sufficientem terminum non habuerint electores, ut confluere potuissent*[1]), *voluit ut de novo subjecta candidarentur*, edita Resolutione, ut viduatam ecclesiam interim administrare pergeret postremus defuncti praesulis Vicarius generalis, a theologo de more adjutus[2]); statuit praeterea ut pro tempore vacationis Sacerdos e Societate Jesu auctoritate Caesarea constitueretur cleri uniti *Defensor* ac *Director*, qui ipsi, vi muneris proprii in omnibus difficultatibus consilio esset praesto atque opera[3]). Initio quidem sine Diplomatis expeditione veluti Directoris partes egit P. Josephus Bardia, Superior Cibiniensis, vir et Latinis et Graecis (in his nominatim doctissimo principi Valachiae Nicolao Maurocordato de Scarlatti) non doctrinae dumtaxat sed virtutis etiam gratia apprime carus et in pretio habitus, praesertim quod inter ipsas belli civilis calamitates septennio protractas vere extitisset pater pauperum, afflictorum perfugium et commune dubitantibus oraculum. Eum morbis fractum mox anno 1716 secutus est P. Georgius Regai, vir ad ejusmodi munus rite sustinendum natus factusque[4]). Difficillimi officii sui partes integre implevit usque ad expeditionem Bullarum novi episcopi Joannis Pataki (18. Maj. 1721), exinde vero ordinariam theologi provinciam per longam annorum seriem impigre administravit. De utroque Religioso paucis est ex Actis emortualibus praefandum.

---

[1]) Cfr. Literas Cardinalis Primatis ad curatores ecclesiae Valachorum inferius adducendas p. 404.

[2]) Dum Caesaream hanc Resolutionem Primas Valachis transmittit, eam et ipse propria sua auctoritate ordinaria confirmavit.

[3]) Quamvis Director cleri, pro tempore vacationis Sedis tantum constitutus, a theologo proprie dicto erat formaliter distinctus origine, destinatione atque officio, saepe tamen evenit, ut Directores tam in praesenti hac, quam in ea quae mortem episcopi Pataki secuta est Sedis vacatione constituti, communi usitatoque *theologorum* vocabulo nominarentur.

[4]) Vide relationem Cancellariae Regiae Transilvanico - Aulicae anni 1728 cum Resolutione Caesarea inferius adducendam p. 443.

II.

De extraordinariis cleri Directoribus.

A.

Josephus Bardia.

Anno 1720 Transilvania virum omnium nostrorum isthic celeberrimum amisit Patrem Josephum Bardia, ortum Straubingae Bavarorum annis abhinc quinquaginta duobus. Philosophiae magister se familiae nostrae dicavit Viennae 12. Octobris an. 1689. Theologiae studuit in Societate, quatuor votorum professione facta Cibinii 1704. 2. Februarii. Elementa et Grammaticam explanavit Graecii annis singulis, Syntaxim cum Grammatica Schemnizii, Neosolii Poësim et Rhetoricam, Tyrnaviae annis duobus Hebraeam, uno simul Praefectus Philosophorum et Praeses Congregationis apud Rubros, Szathmárini Concionator uno, uno ac medio simulque missionarius Cibinii: ibidem demum seu missionis, seu Residentiae in annum decimum octavum superior, mirum quantum pro incremento Ecclesiae Dei, ac religionis, difficillimis licet turbatae Transilvaniae temporibus, laboravit. Quidquid hic loci fides catholica potest, religiosae illius prudentiae, zelo ac dexteritati debet, quae sic genium occupare etiam acotholicorum noverat, ut pro bono religionis in suam sententiam traheret reluctantes. Triumphum publicum in theophorica Solemnitate quotannis circumducendum ipse instituit. Ut facilius ad divina vocarentur Catholici, campanas fudit tres, easque, contradicente licet consule senatuque potentissimo in dexterrime fabricatam turriculam extulit intra diem unam, id est, adeo celeriter, ut fere citius restituri audirent sonum, quam quod agebatur, adverterent. Reclamare quidem senatus, populusque Lutheranus; sin minus, dejicienda cum potestate, quae sine potestate erexerat, intentare. Senatores, delectos horum omnium nuncios, P. Josephus excepit perhumaniter, iisque responsis instructos ad consulem remisit, ut contenti quidem discederent; sed ad senatum reduces, quid referrent, ipsimet ignorabant. Magistratus viri prudentia constantiaque attonitus tandem decidit, ferendum, quod factum erat, patienter potius, quam tanto viro periculose resistendum. Cum revolutionis ultimae tempore magnam universa Societas passa fuisset calumniam, malum omne depulit P. Josephus per Excellentissimum Commendantem generalem Comitem de Rabutin, qui in favorem Societatis Augustissimum Imperatorem Josephum informaverat, dehinc et Aula conticuit, et Transilvania.

Nihil pariter utilitatis aut commodi in Residentiam Cibiniensem manaverat, quod non P. Josephi industriae referendum esset in acceptis. Inter alia hortum suburbanum ad nostrorum relaxationem optime instructum procuravit: commodiorem habitationem empta civili domo

nobis propriam fecit. Est, qui tredecim annis Patri Josepho in Transilvania convixerat, nec ullius se ait negotii meminisse, quod P. Josephus seu pro fide et cultu Dei, seu pro statu catholico Transilvaniae universo, seu pro re domestica augenda susceperat, et non feliciter, quibuscunque obstantibus, ad exitum bonum perduxisset. Adeo providus erat in rebus gerendis, et consulto Deo in exequendis iis fortis ac fortunatus. Totius status Catholici, tum ecclesiastici, tum saecularis, tum Religiosorum ordinis, ipsorumque Magnatum aevo Banfiano, quo in gubernio caput extollebat Calvinus, et dein sub gubernio Catholico ipsius Excellentissimi Gubernatoris amodo superstitis, omniumque unicum in occurrentibus difficultatibus asylum fuisse P. Josephum cum veritate dixero. Quem et alii magni Domini Officiales Caesarei, non secus ac si a Deo magni Consilii Angelus Transilvaniae constitutus fuisset, impense venerabantur, certatim visitabant, neque unquam satis cum viro Dei sermocinabantur. Ad haec vim omnem et robur duxit a religiosis virtutibus, quas inter eminebat ardentissimus Numinis amor, et perpetua cum Deo conjunctio, sine quo nihil egit unquam, neve alii agant, auctor fuit. Nec aliud quam Deum respexit in proximo: tanto suo solatio cum mediastino ac cum principe conversabatur. Quantus fuerit in reducendis ad Ecclesiae gremium errantibus, testantur plurimorum conversiones per eum factae, tum zelus ille non nisi morte temperatus, quo accensus ultimis adhuc vitae diebus heterodoxos ipsemet instruxit, erroribusque depulsis catholicas veritates edocuit. Quippe addicendis Deo per missiones Apostolicas animabus vitam omnem, interposita voti religione consecraverat. Unde Catholicorum hic merito parens audiit, atque ut talis a summis aeque ac infimis deploratur. Vir quanto major, tanto humilior, nihil attribuere sibi, prodesse studuit omnibus, subditos praesertim suos fovere, et colligare in vinculis caritatis. Pone aliorum Coelitum venerationem pro oeconomia temporali S. Antonium Patavinum; pro spirituali animarum, et cultu Dei per Transilvaniam augendo sanctum Indiarum Apostolum sibi deligebat Patronos, quorum patrocinio multa et mira effecit: plura insuper facturus, si per valetudinem licuisset. In gymnasio patientiae strenue exercitatus, continua prope 10 annorum aegritudine, non tamen functionibus solitis peragendis obnoxia, immensam meritorum messem collegisse videtur. In ultimo morbo nihil unquam queri auditus est, sed voluntati divinae omnino conformari, sancta Jesu et Mariae nomina tenerrimo sensu, dum potuit, inter acerbissimos dolores ingeminare. Tandem hydrope ad extrema deductus, difficili agone, ad quem Sacramentis ultimis ipse roborari petiit, vir immortali memoria dignus, 19. Julii sub noctis mediam secundam mortalibus exemptus est. (B. P. V. 12114.)

Ultimos Patris Josephi conatus pro natione Valachica paulo ante ejus mortem ex Cancellaria Regia Transilvanico-Aulica testatos fecit

Excellentissimus Joannes Josephus Bornemisza de Kászon, literis ad ipsum ex Urbe Vienna datis, quas infra adducemus pp. 426—427.

Quo in pretio Patrem Bardia habuerit Joannes Nicolaus Maurocordatus, Valachiae princeps (1716—1730), literae ejus ad P. Petrum Miel, Patris Bardia successorem, Bukaresto datae d. 21. Augusti 1720 aperte docent[1]). Ex iis hic unum fragmentum exhibemus, caeteris ad parerga rejectis. En principis verba: *Certissimam esse cupio Vestram Reverentiam, conceptum olim erga R. P. Bardia (cujus decessum jam nuper cum dolore percepi) affectum in corde meo constanter vigere, transfundique erga successorem reliquosque ejus* (Cibiniensis) *Residentiae RR. Patres: quod amicabilibus officiis demonstrare desiderans ingenue subscribor*

Admodum Rdae. Paternitatis Vestrae
ad officia paratus
J. Nicolaus Maurocordatus de Scarlatti.

B.
Georgius Regai.

Anno 1748 Claudiopoli quum festum ss. Cosmae et Damiani ageretur, virum ad Instituti nostri rationem apprime formatum decimam inter undecimamque horam vespertinam fulmen apoplecticum eripuit P. Georgium Regai[2]). Primam is lucem aspexit anno 1678, mense Aprili, in oppido Sanctae Mariae, Provinciae Posoniensis. Absolutis humanioribus literis et Philosophia Societati nomen dedit Tyrnaviae, eamque Trenchinii anno saeculi hujus 99 ingressus, id virtutis ac religiosae vitae jecit fundamentum, quo in omnem deinceps vitam saluti alienae juxta ac proprie commodaret plurimum. Tyrocinio egressus, infimam Grammatices classem cum elementari docuit Styriae; dein difficillimis temporibus magno Dacicae juventutis bono Claudiopolim adveniens, Syntaxim cum Grammatica annis tribus, Poësim Rhetoricae junctam annis duobus tradidit. Audita cum laude Graecii Theologia, ascesique tertiae probationis in Apostolum mutatus, totum pene vitae spatium Apostolicis laboribus sacravit; sive enim ad concionem diceret Styriae (ubi arctiori quatuor votorum vinculo Societati se adstrinxit), Carolinae aut Tyrnaviae, sive Nostris Maros-Vásárhelyni et Nagybányiae Superior, aut Ginsii Vice-Rector praeesset, sive denique spiritui

[1]) Extat *ἀρχέτυπον* Cibinii in Archivo ecclesiae parochiali ritus latini.
[2]) Ita legitur in fonte. Eundem scribendi modum sequitur Episcopus Klein, ut inferius apparebit. Cancellariae Transilvanico-Aulicae Documenta habent *Régai*, nonnulli antiqui catalogi Provinciae Austriae S. J. et Regii literalium instrumentorum Requisitores *Reigai* (apud Hintz, op. cit. pp. 63 et 69), Acta synodica ecclesiae Fogarasiensis tandem *Raigai* (apud Moldovanu, t. 2., p. 96).

nostrorum regendo praeficeretur, majorem in rebus omnibus Dei gloriam, animarumque salutem anhelabat: cujus rei desiderio idioma Valachicum laboriose condidicit, laturus opem genti, errorum ac ignorantiae tenebris pene sepultae. Hoc instructus praesidio annis quindecim[1]) Valachorum praesulem theologus deserto hoc in agro excolendo adjuvit; quo in opere quos labores pertulerit, quas difficultates superarit, cogitari fortasse, quam verbis exprimi potest facilius. Haec inter negotia tanta fuit in P. Georgio animi constantia, ut humanis rebus omnibus superior videretur. ea morum reluceret in vultu ac sermone suavitas, quae summos juxta ac infimos in amorem pertraheret; hinc ultimis etiam vitae annis, quum usu pedum destitutus cubiculo egredi non posset, frequentes eum invisebant summae viri auctoritatis, veterana nempe allecti consuetudine, memoresque viri, qui vitam omnem Deo, salutique publicae ac Daciae praesertim consecrasset. Si quid a curis diversorum, quae gessit, muniorum ei fuit temporis reliquum, id omne in texendis charactere, quem nitidissimum, aulisque dignum habuit, librorum catalogis, aut elaborandis retrograda optica visendis Sanctorum imaginibus utilissime impendit. His ornamentis instructus vivere in mortalium oculis, non item animis desiit. (B. P. V. 12142.) — Intelligentes Rumeni, viris de sua natione bene meritis gratos se praestare soliti, Patris Regai nomen semper memori beneficiorum animo prosequentur; ii vero speciatim, qui se nobiscum ad investigandas ecclesiae orientalis antiquitates atque ad veritatem historicam ex ipsis fontibus eruendam applicant, eidem viro aliquid specialis gratiae habere debent, quod laudabili vetustatis illustrandae studio ductus, multa documenta ad historiam ecclesiae orientalis in terris coronae s. Stephani spectantia manu publica in formam authenticam transcribenda curaverit atque ita usibus nostris ab interitu vindicaverit. Eorum quatuor exhibet Hintz, op. cit. pp. 63—69[2]). Alia adhuc in Archivis servantur msc., quae spes est aliquando lucem publicam aspectura.

---

[1]) Directoris munere diu functus, theologi officium suscepit die 18. Maji 1721, in eoque a Primate etiam confirmatus anno 1722, omnes ejus partes implevit usque ad annum 1738; una tantum interjecta interruptione, quemadmodum diximus supra pp. 303—304.

[2]) Quatuor Diplomata haec sunt: 1. Mathiae regis d. d. 20. Mart. an. 1479, de quo dicetur infra p. 437; 2. Vladislai regis d. d. 31 Jul. an. 1491; 3. ejusdem Vladislai d. d. 29. Nov. an. 1498, quo confirmatur; 4. literae Antonii (IV.) patriarchae CPolitani ad Munkacsienses d. d. 14. Aug. an. mundi 6899 (Christi 1391).

§. 3.

De altera electione Antistitis.

I.

De maturanda electione.

1.

Ex literis Exmi. Sigismundi Comitis Kornis ad Cardinalem de Saxonia.

... Periculum in mora, ne ad prius redeant popae schisma, in tantum foret; constat enim totam nobilitatem Valachicam cumque hac non paucos pro parte Patakiana stare popas, cum ejus opera hactenus eorum utilitati in tantum conduxit, ut uberiores votis suis adimpletis fructus sibi non vane polliceri audeant.

(A. Pr. St.) Cibinii die 20. Junii 1714.

2.

Ex literis curatorum ecclesiae Valachicae ad eundem.

... Nos ex conscientia informationem dare sumus obligati. Ista gens Valachica rudis est, plerumque rustica, et multum crassa, sed et schismate aliarum vicinissimarum provinciarum, ut Moldaviae, Transalpinae seu Valachiae necnon Turciae circumdata. Sane non esset cautum ipsis Episcopum obtrudere; sed secundum jam citatum clementissime collatum Privilegium Caesareum propriae eorum electioni committere[1]); tamen si praesentes et nos eorum tandem confluxui esse possemus, omni conatu allaboraremus, ut inter tres candidatos unus esset Adm. Rdus. Pater Joannes Pataki (qui rarum subjectum est et nationis Valachicae), quod, speramus, etiam effectui manciparemus;

[1]) Cfr. Diplomatis Leopoldini secundi articulum 12. supra exhibitum p. 299. Ex hac allegatione patet, Diploma diei 19. Martii 1701 datum non fuisse oblivioni, sed ita viguisse, ut suus ei valor integer ac plenus constiterit.

saltem si mediante pio Suae Eminentissimae Serenitatis patrocinio de jam latino in graecum transire possit ritum. Eminentia Vestra scripsit: ... „Siquidem pro prima candidatione non habuerint sufficientem terminum, ut confluere potuissent, sic illa candidatio fuit illegitima, et non valida; adeoque Sua Majestas curavit per Cancellariam Transilvanicam intimari, ut de novo candident, quos pro benigna Resolutione transmittere debebunt. Et postquam Sua Majestas resolverit, jam Romam mittam ad meum agentem, qui ibi in magnis locis habet accessum, et sic ibi diu non manebit negotium."

Viennae Austriae 13. Decbr. 1714.

Michaël Puy junior et Stephanus Rátz,
a Leopoldo imperatore Curatores Valachorum creati.

(A. Pr. St.)

II.

De vita, moribus, studiis et fama Joannis Pataki.

1.

De tempore studiorum in Collegio Germanico et Hungarico.

a.

Ex communi alumnorum Catalogo msc., in Archivo Collegii asservato t. 1, p. 779.

Joannes Pataki[1]), Ungarus, Transilvanus, Comitatus Dobocensis, dioec. Strigoniensis. Natus a D. Joanne Pataky et D. Salomea Uley, utrisque semper haereticis[2]); ille defunctus, ista vivit. — Humanioribus studuit Claudiopoli[3])

---

[1]) Nomen proprium familiae erat Giurgiu, cui additum vel substitutum est nomen pagi Pataky, quod familia esset nobilis.

[2]) Hoc est: schismaticis, Valachis cum Ecclesia catholica non unitis.

[3]) Claudiopoli magistro usus est celeberrimo P. Stephano Csete, qui assumptis vestibus peregrinis sub nomine Vizkeleti ipsis 19 annis in Transilvania in salute animarum procuranda et juventute educanda desudavit. De eo plura dat Stöger, *Scriptores*, p. 51.

et Savarini; Logicae et Physicae Viennae[1]), ubique aggregatus sodalitio B. V. — Commendatus a R. P. Gabriele Hevenesi, Rectore Collegii Caesarei Viennensis[2]). — Venit ad Collegium 24. Oct. 1705. — Confirmatus Viennae ab Eppo. Viennensi. — Annum agit 24. complendum 1706. — Habet 4 minores, sed nullum beneficium. — Destinatus ad Metaphysicam[3]). — Deest peculium[4]). — Convictor primo anno[5]).

Discessit 9. Sept. 1710, Theol. 4 anni, sacerdos, laurea theolog. donatus in Collegio[6]) habitis disputationibus philosophiae. Bene se gessit et ad missiones apostolicas destinatus a S. Congregatione de Propaganda Fide pro Transilvania et Valachia.

b.

Ex catalogo sectioni Hungarorum proprio[7]).

Joannes Pataki, venit ex Collegio Pazmaniano, anno 1706 ad metaphysicam, factus sacerdos defendit universam philosophiam in Collegio Romano; discessit cum magna omnium alumnorum, etiam nationalium, desolatione anno

---

[1]) In msc. „*Historia Collegii Pazmaniani ab anno 1623 usque ad annum 1761*" legitur Joannes Pataki relatus p. 168 inter Logicos, p. 171 inter Physicos, adjecta hac nota: *Romam abiit.*

[2]) Cfr. supra p. 89. — Cur eum prae caeteris ad amplissimum illud studiorum theatrum in Universitate Gregoriana Urbis Romae promoverit Hevenesius, ex iis conjici potest, quae de Viennensium studiorum successu a bonis auctoribus accepta refert Dominus David Maxaij, notarius publicus, ad conscribenda cleri Valachici acta specialiter deputatus (cfr. Moldovanu, t. 2, p. 107, jct. B. U. B.-Kpr. t. 43, p. 150): *Joannes Nemes de Patak . . . philosophiam Viennae Austriae qua jam clericus . . . cum omnium applausu ita defendit, ut inter trecentos et amplius condiscipulos primam omnium judicio lauream consecutus fuerit, inde . . . Romam missus et recommendatus, per totum quinquennium, summa cum laude . . . operam dedit.*

[3]) Hoc est: 3. ann. philosophiae.

[4]) *Peculii* nomine hic venit *pusilla illa pecunia*, quam pro peculiaribus suis usibus in Collegium afferre debent alumni penes ministrum deponendam et de Superiorum licentia expendendam.

[5]) Convictores in eo distinguuntur ab alumnis, quod propriis sumptibus alimenta praestare tenentur.

[6]) Cfr. supra pp. 380—382.

[7]) Extat originale in Bibliotheca Batthyányana dioecesis Transilvaniensis, Albae-Carolinae, sub N. 395, signat. K 5, III. 10.

1710, die 9. Septembris. Fuit decanus nationis inclytae Hungaricae, et praefectus Congregationis. Accepit hic, in Collegio, Doctoratum theologiae. Fuit in Collegio magister caeremoniarum. (Serius adscripta haec sunt:) Eppus. graeci ritus in Transylvania, ubi piissime obiit an. 1728.

2.

De tempore Apostolatus in Transilvania.

Ad missiones apostolicas destinatus a Sacra Congregatione de Propaganda Fide pro Transilvania et Valachia, postliminio in patriam reversus, omnibus carus et acceptus, in eodem statu fere septem annis permansit (Catalog. cit.).

a.

Binae Patakii literae ad Cardinalem Saxonem.

Serenissime ac Eminentissime Dux, Domine, Domine Benignissime!

Joannes Pataki, missionarius Terrae Fogaras gratias agit pro mille florenis Aporianis, missioni Fogarasiensi addictis.

De genu humillimas alto Eminentiae ac Serenitatis Vestrae patrocinio et benignissimae providentiae erga ecclesiam Fogarasiensem et erga me indignissimum capellanum ago gratias pro benignissima collatione mille florenorum ex piis legatis in Dno. defuncti Comitis Apor in Szent-Agatha Dyositerum. Ego quoque Divinam Bonitatem, quo vivam, exorare non desistam, ut Eminentiam Vestram pro incremento dilatationeque fidei et multarum gentium ad verum ovile voluntaria reductione conservare sanam et incolumem omnique prosperitate affluentem dignetur; et conabor, si opus fuerit, etiam sanguinis effusione inter meam charam nationem Valachicam agere utilem Eminentiae Vestrae missionarium; non enim me latet Eminentiae Vestrae indefessus labor et zelosissima sollicitudo, qua anhelat meos Convalachos ad veram Unionem inducere.

Gratulor itaque mihi et meae charae nationi Valachicae, quod talem tantumque Patrem in Eminentia Vestra habeamus, per quem aeternam gloriam gaudebimus adipisci.

His humillime alto patrocinio et protectioni me et meam charam nationem Serenitatis Vestrae commendo, et maneo etc.

Fogaras 1713, 29. Januar.

Eminentiae ac Serenitatis Vestrae
indignissimus capellanus
(A. Pr. St. et A. E. Tr.) Joannes Pataki.

Eminentissime ac Serenissime Cardinalis, Domine, Domine Benignissime!

Joannes Pataki, missionarius Terrae Fogaras in Transilvania, petit renovari facultates sibi pro locis jurisdictionis Strigoniensis datas.

Ex benignissimis Eminentiae Vestrae literis, humillime intellexi, quo pacto notare deberem puncta jurisdictionis meae, ante triennium benignissime concessae, ut sic de novo iterum confirmari possint. Igitur huiusmodi jurisdictionem ante triennium, scilicet anno Dni. 1711, mihi benignissime conferre dignabatur Eminentia Vestra.

1. Ut catechizare et verbum Dei praedicare possim;
2. Ut sacramentales confessiones in partibus jurisdictionis Eminentiae Vestrae subjectis (exceptis sanctimonialibus) excipere valeam;
3. Absolvere a casibus Eminentiae Vestrae ordinarie reservatis;
4. Paramenta ad sacrificium Missae necessaria benedicere;
5. Ut sanctum Missae sacrificium super Altari portatili celebrare possim ac valeam.

Hanc jurisdictionem peto humillime confirmari, penes quam hoc unicum adhuc peto humillime, ut possim duas Missas una eadem die, necessitate exigente, celebrare; item peto humillime licentiam legendi libros haereticos.

Pro altiori ad Valachos jurisdictione de genu humillime supplicarem Eminentiam Vestram, si non timerem sapientissimae Eminentiae Vestrae occulta judicia; ne igitur magna petendo perdam et minora, me sapientissimae

Eminentiae Vestrae arbitrio humillime submitto, et hoc unice humillime de genu supplico, ut Eminentia Vestra sub altissimo patrocinio me benignissime protegere dignetur, et ejusmodi jurisdictionem dignetur conferre, quam sapientissime judicaverit esse pro gloria Dei, et dissipatarum ovicularum Valachicarum salute.

Caeterum ego paratus sum, quocunque ritu, qualicunque modo, ea denique humillima obedientia, qua Eminentiae Vestrae unice placuerit, pro salute charae meae nationis Valachicae sanguinem sudoremque diu noctuque fundere. Fiat Superis et Superiorum sanctissima voluntas!

Interim ego humillime apprecor Eminentiae Vestrae Parvuli Jesu felicissima festa, quem orabo et oro quotidie pro longaeva et prospera Eminentiae Vestrae sanitate.

Et his, post humillima sacrae Eminentiae Vestrae Purpurae oscula, de genu potenti patrocinio me commendo,

Fogaras 1713, 20. Decembris.

Eminentiae Vestrae

humillimus capellanus
(A. Pr. St. et A. E. Tr.) Joannes Pataki,
missionarius Terrae Fogaras.

b.

Literae Georgii Cantachuseni[1]) *ad Josephum Boér.*

Perillustri ac generoso Domino Josepho Boér, Vice-Capitaneo Fogarasiensi (Ti. Pl.) Domino ac Amico meo Colendo. Fogras.

Perillustris ac Generose Domine, Domine mihi colende.

Literas Dominationis Perillustris vigesima hujus mensis exaratas hillari animo accepi, ac pro auguriis quos (sic) in horum festorum solemnitate cordiali animo apprecatur, debitas gratias effundendo; ego quidem alternativa et reciproca cordialitate replicando, cum omnium bonorum abundantia necnon cum totius felicitatis et prosperitatis plenitudine contestor. Quoad electionem novi Episcopi, quod

[1]) De Georgio Kantakuzeno cfr. inferius dicenda pp. 446—447.

exquirit votum et approbationem meam, ego cum sim extraneus et in aliena patria, ad nihilum mihi pertinet nec votum nec approbationem dare; attamen cum Dominatio Perillustris, ut ego arbitrer, cum tanta sollicitudine insistat, uti dixi, mihi arbitrare (sic) non pertinet; desiderare contingit ergo. Cum Sacrae Caesareae Majestatis mens inclinat ad Patrem Pataki, imo, quod per Inclytam suam Cancellariam proponi curavit, nec non cum sit persona capacissima et alibi fungit (sic) actuali sacerdotio, omnes istae circumstantiae videntur facere electionem supranominati Patris Pataki, pro qua etiam ego inclino, dum menti Caesareae uniformo etiam meam et cum aliunde omnes effectus inclinationis meae vovi, obtuli et consecravi Sacrae Caesareae voluntati, ista et nihil amplius possum scribere de ista materia, dum usque ad cineres immutabilis maneo

Coronae 23. Octobris 1714.

Dominationis Perillustris

servus addictissimus et promptissimus ad servitia

(C. R. Tr. A.) Georgius Cantachusenus.

II.

De resolutione Caesarea circa electum.

Contigit interea e vivis decedere Athanasium, praesulem unitorum, cujus loco suffragiis omnium tam (Romano-)catholicorum quam unitorum candidatus est Joannes Pataki (Maxaij, B. U. B.-Kpr. l. c.).

1.

Ex literis Caesareis ad Cardinalem Ducem Saxoniae.

Carolus Sextus Divina favente Clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hispaniarum, nec non Hungariae, Bohemiae, etc. Rex; Archi-Dux Austriae, . . . Dominus Marchiae Slavonicae, Portus Naonis et Salinarum etc.

. . . Et cum porro, post decessum honorabilis Athanasii, Valachorum, Graecorum, Ruthenorum, et Rascianorum, in

haereditario nostro praedicto Principatu, partibusque Regni aeque nostri Hungariae, eidem annexis graeci ritus, Sanctae Romano-Catholicae Ecclesiae Unitorum Praesulis et Episcopi, fidelem nostrum honorabilem Joannem Pataki, intuitu virtutum, morumque illius laudatorum, et acceptorum, singularis insuper doctrinae et honestae conversationis, aliarumque excellentium animi dotum, quibus ille ex Altissimi Numinis beneficio insignitus, et ornatus esse, non modo demisso diligentique fidelium nostrorum, sed et aliorum etiam gravium virorum testimoniis fide dignis, et simul recommendatione perhibetur; eundem tamquam personam bene meritam et idoneam ad antefatum Valachorum, Graecorum, Ruthenorum et Rascianorum, in praenominato nostro Principatu partibusque Regni Hungariae eidem annexis graeci ritus Sanctae Romano-Catholicae Ecclesiae unitorum, Episcopatum Authoritate juris nostri patronatus, quod velut Princeps, et Rex haereditarius generaliter in conferendis universis Regni nostri Hungariae, et consequenter Principatus etiam nostri Transilvaniae Beneficiis ecclesiasticis, ad instar Divorum Hungariae Regum, Praedecessorum nostrorum felicissimae reminiscentiae, optimo jure habemus et exercemus, eligendum et nominandum: eidemque episcopatui, novae pariter fundationis titulo, ter mille florenos Rhenenses annuatim importantia bona immobilia ex Regiis nostris in saepedicto Transilvaniae Principatu fiscalitatibus clementer danda, et in perpetuum conferenda: haecque manifesta benignae propensionis nostrae argumenta Suae Sanctitati filiali cum observantia notificanda, simulque praedictum Joannem Pataki, pro nostra Majorumque nostrorum veteri consuetudine praesentandum, et ab Eadem Sua Sanctitate Apostolica pro eodem Episcopo benedictionem et confirmationem petendam duxerimus. Hinc ipsam etiam Reverendissimam Paternitatem et Dilectionem Vestram his de causis, Eidem omni meliori modo commendatis, benigne requirimus, quatenus pro Sua, qua apud S. Sedem Apostolicam pollet authoritate praemissa devotionis nostrae

symbola Suae Sanctitati remonstret, et simul efficere conetur, ac allaboret, ut praefatus Joannes Pataki, per Nos in dictum Episcopatum electus, et nominatus, non modo confirmationem suam gratis, et sine annatae, aut taxae alicujus solutione, eo quod Episcopatus hicce modicos admodum haberet proventus, obtineat; verum etiam, ut Pontificia Suae Sanctitatis dispensatione utrumque ritum, latinum scilicet atque graecum, sperato plurimarum adhuc hallucinantium animarum ad S. Romano-Catholicae Ecclesiae gremium reditu, fructuosius exercere possit, ac valeat. Factura est hoc pacto Reverendissima Paternitas et Dilectio Vestra rem Ecclesiae Dei multum proficuam, Nobisque gratissimam. Cui in reliquo Gratia nostra Caesareo-Regia benigne jugiterque propensi manebimus. Datum in Civitate Nostra Viennae Austriae die vigesima tertia Mensis Decembris, Anno Dni. Millesimo septingentesimo decimo quinto, Regnorum vero Nostrorum Romani quinto, Hispanici decimo tertio, Hungarici et Bohemici etiam quinto.

Carolus.

Joannes Josephus de Kászon.

Ad Mandatum Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis proprium,

(A. Pr. St.) Samuel Alvintz.

2.

Literae Cancellariae Transilvanico-Aulicae ad eundem.

Serenissime ac Eminentissime Princeps, Domine, Domine mihi gratiosissime!

Tandem aliquando negotium Episcopatus Valachorum, Graecorum, Ruthenorum, et Rascianorum graeci ritus, Sacrae Romano-Catholicae Ecclesiae in Transilvania, partibusque ad eandem spectantibus unitorum, post diversas disputationes et difficultates in Ministeriali Suae Majestatis Sacrmae. Conferentia iteratis vicibus ruminatas ac ventilatas, optatum consecutum est scopum; resoluto a Sua Majestate in Episcopum populi hujus Reverendo ac Doctis-

simo Domino Joanne Pataki, viro tam a vitae morumque integritate, quam scientia peculiari, studioque theologico apprime commendato. Pro cujus in Episcopatu hoc confirmatione, qualesnam hinc ab alte titulata Sua Majestate Sacrma. ad Suam Sanctitatem expeditae sint literae, ex annexa earundem copia Serenissima Eminentia Vestra uberius gratiosissime percipere dignabitur. Quia autem populus iste, praeter vicinorum Moldaviae et Valachiae Portae Ottomanicae subditorum schismaticorum principum, eorundemque ecclesiae ministrorum, Archi-Episcopi, et Episcoporum, continuas a sacra Unione avocationes; ab ipsismet etiam in gremio Principatus Transilvaniae existentibus haereticis, diversis sub pollicitationibus et praetextibus amovendus, ambiguas inter fidei procellas fluctuare videretur; nisi Rectore, et Pastore gubernetur, qui populum spatio aliquot saeculorum, a Sacra Romano-Catholica Ecclesia avulsum, ante quindecim vero solummodo annos, cooperantibus et desudantibus in eo gravibus valde, et zelosis apostolicis viris ad debitam eidem odedientiam et Unionem, una cum praedefuncto eorundem Episcopo reductum, mobilem adhuc et antiquos schismatis errores redolentem, sua prudentia, doctrina et authoritate vitaeque modestia in officio contineat. Et verendum sane est, ne in longiori vacantia et confirmatione sui Episcopi, ex cujus ad hanc dignitatem promotione universae ferme nationis salus dependet, subortis jam (prout inauditur) inter clerum aeque ac populum hunc periculosis quibusdam dissensionibus et scissionibus, sibi ex Valachia, schismaticis sub cinere gliscentem ignem foventibus, et perniciosa quaeque consilia ac media suggerentibus, Episcopum pro more et consuetudine priori, adducant: admisso (prout Serenissimae Eminentiae Vestrae apprime constat) libero in Transilvaniae religionum diversarum exercitio. Quemadmodum jam accidit, quod nonnulli eorum ad exterarum provinciarum Episcopos schismaticos recurrentes, per eosdem clericos suos ordinari curarunt; alii quoque errores, excessus, et vitia inter eos grassantur, cum ordinario suo

Praesule et moderatore careant; est denique populus iste in confusionibus, velut grex ovium sine pastore.

Proinde Serenissimae Eminentiae Vestrae, tanquam Archi-Praesuli et Protectori nostro haec ex officii mei incumbentia notificanda esse duxi, rogando impensissime Eandem, dignetur perpensis, et consideratis tot tamque periculosis circumstantiis, pro Deo et religione tantarumque hallucinantium animarum, quae trecentorum millium numerum excedunt, salute in eo apud Suam Sanctitatem efficaciter cooperari, quatenus, quo citius fieri posset, confirmatio Episcopi hujus, sepositis ex Suae Sanctitatis gratia et pietate difficultatibus, quae forsan ex parte Suae Sanctitatis in negotio praesenti occurrere possent, subsequeretur; metuo etenim, ne populus iste incultus et ineruditus, si hujusmodi difficultates inaudiret, tot laboribus comparatam sacram Unionem pronius excussurus, ac ad priorem schismatis labem tamquam nimis proclivis ad eandem rediturus esset. Quin imo in re tanti momenti, benigna Suae Sanctitatis dispensatio pro praetitulato Domino Pataki (cui parem ad hunc Episcopatum Transilvania nullum habuit) exercendi utrumque latinum quippe et graecum ritum, ad evitandum populi scandalum necessaria esse videretur. Quam Serenissimae Eminentiae Vestrae in re Catholicae Religionis, animarumque salute promovenda sollicitudinem Deus Ter Optimus Maximus remunerabitur; ego vero me paternis Serenissimae Eminentiae Vestrae gratiis demisse commendo et maneo

Viennae die 7. Martii anno 1716.

Serenissimae Eminentiae Vestrae

Humillimus ac devotissimus servus

(A. Pr. St.) Joannes Josephus de Kászon.

3.

Literae imperatoris ad Summum Pontificem.

Beatissime in Christo Pater, Domine Reverendissime! Kge 118/315

Post officiosam nostri commendationem, et filialis observantiae continuum incrementum. Quandoquidem non

ita pridem evolutis diebus honorabilem Athanasium, Valachorum, Graecorum, Ruthenorum et Rascianorum in haereditario nostro Principatu Transilvaniae partibusque Regni aeque nostri Hungariae eidem annexis, graeci ritus Sacrae Romano-Catholicae Ecclesiae Unitorum Praesulem, et Episcopum ex hac luce decessisse contigisset: Hinc ne populus ille, qui schismatis prius labe laborabat, nonnullos vero ante annos, Divino Numine aspirante, zeloque virorum Apostolicorum cooperante ad Unionem, et gremium Sacrae Romano-Catholicae Ecclesiae rediit, Praesule suo destituatur; Nos pro ea, qua in promovendo cultu divino, religione catholica augenda, populisque in obsequio Sacrae Romanae Ecclesiae continendis, tenemur cura, et sollicitudine; inducti etiam praeclaris virtutibus, laudatisque et acceptis moribus, singulari item doctrina, et eruditione, omnibusque grata ac honesta exemplaris vitae conversatione, aliisque excellentibus animi dotibus fidelis nostri honorabilis Joannis Pataki, quibus ipsum Dei altissimi beneficio ornatum, et insignitum esse, ex demisso, diligentique fidelium nostrorum ac aliorum etiam gravium virorum fide digno testimonio, et recommendatione benigne cognovimus: eundem Joannem Pataki, tanquam personam idoneam, ac bene meritam, ad antefatum Valachorum, Graecorum, Ruthenorum, et Rascianorum in praementionato Principatu nostro Transilvaniae, partibusque Regni nostri Hungariae eidem annexis, graeci ritus Sacrae Romano-Catholicae Ecclesiae Unitorum Episcopatum Authoritate juris patronatus nostri Regii, quod velut Princeps et Rex haereditarius generaliter in conferendis universis Regni nostri Hungariae, et consequenter Principatus Transilvaniae beneficiis ecclesiasticis instar Divorum quondam Hungariae Regum Praedecessorum nostrorum felicis reminiscentiae, optimo jure habere, et exercere dignoscimur[1]),

[1]) Quod hic memoratur jus patronatus apostolici Hungariae regis, illustratum vide in *Historia diplom. juris patronatas apost. Hung. regum.* Vindobonae 1760; apud Szvorényi Mich., *de juris patronatus respectu majorum beneficiorum in eccl. Hung. fatis. De prae-*

eligendum, et nominandum esse duximus: eidem episcopatui novae fundationis titulo, ter mille florenos Rhenenses annuatim importantia bona immobilia, ex Regiis nostris in toties fato Transilvaniae Principatu fiscalitatibus clementer conferentes, et in perpetuum attribuentes. Proinde Nos eundem Joannem Pataki, pro nostra, Majorumque nostrorum veteri consuetudine Sanctitati Vestrae pro consequenda Apostolica confirmatione praesentamus, ab Eadem Sanctitate Vestra filiali cum observantia petentes, quatenus hujusmodi nominationem nostram et praesentationem admittere, praefatumque per Nos nominatum Episcopum Apostolica sua benedictione non solum confirmare; verum etiam ut cum Pontificia Sanctitatis Vestrae dispensatione utrumque ritum, latinum videlicet atque graecum, cum desiderato plurimarum adhuc hallucinantium animarum ad Sacrae Romano-Catholicae Ecclesiae gremium reductionis fructu exercere queat, eidem concedere; confirmationem vero sine annatae, ut et taxae alicujus solutione, eo, quod exiguos haberet proventus, elargiri Sanctitas Vestra dignetur. Faciet in eo Sanctitas Vestra rem Catholicae Ecclesiae proficuam, et Nobis gratissimam: Quam Nos de Sanctitate Vestra officiis, observantiaque filiali omnino promerebimur. Cui nos reverenter offerimus et obsequiose commendamus,

Datum in Civitate nostra Vienna Austriae die 23. Decembris, anno Dni. 1716. Regnorum Nostrorum etc.

Ejusdem Sanctitatis Vestrae
obsequens filius
Carolus.

---

posituris et abbatiis regalibus (*Hist. eccl. regni Hung. amoenitat.* 1796, fasc. VI., 5.); apud Cziráky, *Conspectus juris publici regni Hung.*, §. 477. Viennae 1851. — Sed lectione dignissima sunt, quae contra sententiam communem de veris rationibus ejusdem juris patronatus ex indubiis monumentis historicis passim animadvertit Rmus. Dr. Ferd. Knauz, quaeque in brevem epitomen diligenter collecta Germanorum consuetudini recens tradidit Cl. Dr. Joan. Csernoch in *Archiv für kath. Kirchenrecht* hoc praefixo titulo: *Das Wahl- und Ernennungsrecht bezüglich der Bischöfe und höhern Prälaten in Ungarn* (1884, I., pp. 138—140).

III.

De difficultatibus erectionis episcopatus Fogarasiensis et praeconizationis novi antistitis.

1.

De difficultatibus erectionis episcopatus Fogarasiensis ab Episcopo latino Transilvaniae petitis ex Constitutione Concilii oecumenici Lateranensis IV. anni 1215[1]), relata in Corpore juris canonici c. *Quoniam in plerisque* 14. X. de offic. judic. ordinar. (I. 31.).

a.

Textus Constitutionis citatae.

Quoniam in plerisque partibus intra eamdem civitatem atque dioecesim permixti sunt populi diversarum linguarum, habentes sub una fide varios ritus et mores[2]): districte praecipimus, ut pontifices hujusmodi civitatum sive dioecesium provideant viros idoneos, qui secundum diversitates rituum et linguarum divina officia illis celebrent et ecclesiastica sacramenta ministrent, instru-

Ἐπειδὴ ἐν πλείστοις μέρεσιν ἐντὸς τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ ἐνορίας ἀναμίγνυνται λαοὶ διαφόρων γλωσσῶν, ἔχοντες ὑπὸ μίαν πίστιν ποικίλα ἤθη καὶ συνηθείας· ἐσφιγμένως προστάσσομεν, ἵνα οἱ ἀρχιερεῖς τῶν τοιούτων πόλεων ἢ ἐνοριῶν προνοήσωσιν ἄνδρας εἰδήμονας, οἵτινες κατὰ τὰς διαφορὰς τῶν πόλεων καὶ τῶν γλωσσῶν τὰ θεῖα ὀφφίκια αὐτοῖς ἐπιτελέσουσιν καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ μυστήρια, διδά-

[1]) Apud Hardouin, t. 7, pp. 27—28.

[2]) Urbe CPolitana a Latinis capta anno 1204, imperioque a Balduino, Flandriae Comite, occupato ac Thoma Mauroceno ad thronum patriarchicum evecto plerisque civitatibus Orientis, in quibus Latini permixtim cum Graecis vivebant, episcopi latini praefecti sunt. Postulantibus Graecis, cum Ecclesia catholica unitis, ut sacramenta sibi proprio suo ritu administrarentur, Concilium oecumenicum praesenti hac Constitutione utrisque consulere studuit, praecipiendo, ut episcopi latini eligerent parochos idoneos juxta linguam eorum, quibus sacramenta erant conferenda, et — si necessitas postulasset — alium episcopum catholicum graeci ritus ut vicarium assumerent, ut per eum Graecis catholicis sacramenta conferrentur: ita scilicet, ut in una civitate duo episcopi tanquam ordinarii non constituerentur.

endo eos verbo pariter et exemplo. Prohibemus autem omnino, ne una eademque civitas sive dioecesis diversos pontifices habeat[1]), tamquam unum corpus diversa capita, quasi monstrum[2]). Sed si propter praedictas causas urgens necessitas postulaverit, pontifex loci catholicum praesulem nationibus illis conformem provida deliberatione constituat sibi vicarium in praedictis, qui ei per omnia sit obediens et subjectus. Unde si quis aliter se ingesserit, excommunicationis se noverit mucrone percussum; et si nec sic resipuerit, ab omni ecclesiastico ministerio deponatur: adhibito, si necesse fuerit, brachio saeculari ad tantam insolentiam compescendam.

σκοντες αὐτοὺς λόγῳ ὁμοίως καὶ ὑποδείγματι. Κωλύομεν δὲ παντελῶς, ἵνα μὴ μία καὶ ἡ αὐτὴ πόλις ἢ ἐνορία διαφόρους ἀρχιερεῖς ἔχῃ, ὡς ἓν σῶμα διαφόρους κεφαλὰς, ὡσανεὶ τέρας. Ἀλλ' ἐὰν δι' αἰτίας ῥηθείσας ἐκβιάζουσα ἀνάγκη αἰτήσῃ, ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ τόπου καθολικὸν προεστῶτα τοῖς ἔθνεσιν ἐκείνοις σύμμορφον προβλεπτικῇ διασκέψει καθιστάτω ἑαυτῶν ἀντιπρόσωπον ἐν τοῖς προῤῥηθεῖσι, τὸν κατὰ πάντα ἐσόμενον αὐτῷ ὑπήκοον καὶ ὑποτεταγμένον. Ὅθεν ἐάν τις ἄλλως ἑαυτὸν ἐμβάλλῃ, ἀναθέματος ξίφει ἑαυτὸν γνώτω χρουσθέντα· καὶ εἰ μηδὲ οὕτως ἀνανεύσει, ἀπὸ πάσης ἐκκλησιαστικῆς διακονίας καθαιρεθησόμενον· προστεθέντος, εἰ ἀναγκαῖον ἔσται, κοσμικοῦ βραχίονος πρὸς τὸ τὴν τοσαύτην ἀκαταστασίαν χαληνωθῆναι.

---

[1]) Canone *In apibus* 41. C. VII. q. 1., quem glossa hic citat, s. Hieronymus (ad Rustic. monach., n. 15) sex similitudinibus probat, plures praelatos non debere esse in eadem ecclesia, sed singulis ecclesiis singulos antistites esse praeficiendos. *In apibus*, inquit, *princeps unus est; grues unam sequuntur ordine literario; imperator unus; judex unus provinciae. Roma, ut condita est, duos fratres simul habere reges non potuit, et parricidio dedicatuo; in Rebeccae utero Esau et Jacob bella gesserunt: singuli ecclesiarum episcopi, singuli archipresbyteri, singuli archidiaconi, et omnis ordo ecclesiasticus suis rectoribus nititur* (Migne, Patrol. lat. t. 22, p. 1080). — Alia scitu utilia de hac prohibitione duorum episcoporum proponit Gonzalez Tellez in comment. ad h. l., exhibito etiam longo indice auctorum, qui hanc materiam ex professo tractarunt.

[2]) Ex C. *Inter* 2. X. de translat. episcopi (I, 7) accedit altera ratio, scilicet matrimonii spiritualis inter episcopum et ecclesiam sponsam suam, quae non potest simul copulari duobus.

b.

Literae Joannis Pataki ad Cardinalem Primatem de difficultatibus ab episcopo latino motis.

Serenissime et Eminentissime Princeps, Domine, Domine Benignissime.

In vigilia sanctorum Simonis et Judae Illustrissimus et Reverendissimus Dominus Baro Georgius Mártonffi, Transilvaniae Eppus., hic in metropolitano Collegio Pazmaniano, coram Adm. R. Patre ejusdem Venerabilis Collegii Regente, Joanne Baptista Jurkovich, has quaestiones mihi proponere dignabatur: a quonam loco episcopatus graeci ritus per Transilvaniam suam sortitus sit denominationem? Cui respondi, ab oppido Fogaras. Ad haec Ille reponens ait, hoc fieri minime posse, neque enim plures se Eppos. cognoscere, neque admittere posse; sed, ut sciam, me eidem per omnia subjectum esse, et per modum ejusdem Vicarii in sua dioecesi Divina agere oportere. Ad cujus primum negativae propositionis membrum, videlicet nominationem episcopalem minime a Fogaras fieri posse, reposui, si hoc Illmae. et Rmae. D. Vestrae non placet, placeat interrogare Imperatorem, hujus epptus. clementissimum fundatorem, cur ita decreverit? per ejusdem siquidem pientissimam intentionem, haec denominatio eppalis. a dicto loco Fogaras determinata et ratificata habetur; unde ulterius de hoc puncto utpote altiori loco inhaerente me loqui minime oportet.

Caeterum Illmam. ac Rmam. Dominationem Vestram esse tantopere in sua dioecesi liberam, ut unicum Archiepiscopum Colocensem, uti fateri dignatur, Superiorem agnoscat[1]), nisi fallar, vix putem; siquidem praeterquam quod tum supradicta Illmae. D. Vestrae dioecesis, tum ejusdem dioecesis Dni. Episcopi, attestante hoc idem Ipsamet Illma. et Rma. Dominatione Vestra, magna zeli

[1]) Episcopatus Transilvaniensis ad provinciam ecclesiasticam Colocensem spectat et archiepiscopo Colocensi juxta canones subest.

et vigilantiae Archiepporum. Strigoniensium cura et solicitudine, contra religionis catholicae hostes est conservata, et ipsimet Dni. Episcopi promoti, et honoribus augmentati; est hoc etiam, quod dentur praecipua in Transilvania dignitatis ecclesiasticae loca: uti Praepositura Cibiniensis, Decanatus Coronensis, Abbatia de Kolos-Monostra, quae immediate Archieppos. Strigonienses venerata sunt, et venerabuntur Superiores[1]). Ad quae supradictus D. Eppus. reposuit: verum est, inquit, aliquando circa haec loca motam fuisse litem, ast adhuc manere indecisam; cui ego reposui: videatur libellus Actorum et Decretorum Synodi dioecesanae Strigoniensis, in quo apparent bullae Bonifacii noni et Pii secundi, Romanorum Pontificum, quae lucidissimam decisionem litis hujus in favorem Strigoniensium Archiepporum., locis praedictis enumeratis, determinant. Quoad secundum ejusdem Illmi. Domini Eppi. propositionis membrum, scilicet: quod debebo eidem esse subjectus, humiliter eidem reposui, ostendendo hujus acclusae copiae authenticum originale, per sanctae memoriae Leopoldum Imperatorem huic ecclesiae clementissime collatum, in quo ecclesia graeci ritus per Transilvaniam, et partes Hungariae eidem annexas, summae authoritati Serenitatis Eminentiae Vestrae et successorum Strigoniensium Archiepporum. se suppositam gratulatur[2]).

His Serenissimam et Eminentissimam D. Vestram prius molestare haud praesumebam, putans similia Illmi. et Rmi. Dni. Transilvaniae Eppi. verba non esse seria; at nunc cum agnoscam seria fuisse, quoniam supradictus Dnus. Eppus., uti ex annexis lineolis a Rmo. Dno. Lucio Amato Torrini Roma mihi transscriptis, evidenter apparet,

---

[1]) Legi merentur quae de Archiepiscopi Strigoniensis jurisdictione in tria haec beneficia ex raris fontibus historicis diligenter annotata sunt in *Schematismo ven. cleri dioecesis Transilvaniensis anni 1882*, de Praepositura Cibiniensi quidem pp. 46—50, de Decanatu Coronensi vero pp. 34—36, de Abbatia Kolos-Monostra tandem pp. 123—124.

[2]) Joannes Pataki hic refert artic. 5. Diplomatis Caesarei II. d. d. 19. Martii a. 1701 a nobis supra exhibitum pp. 296—297.

Romae contra Eppatum. graeci ritus in Congregatione de Propaganda Fide sedulo agit, uti haec annexa ejusdem verba declarant: *non posso significarle cosa di positivo come vorrei toccante il consaputo interesse di V. S. stando ancor l' affare medema in sospeso, stante una lettera in specie scritta da Monsig. Mártonffi, Vescovo latino di Transilvania alla sacra Congregazione di Propaganda Fide, dove da quello che ho potuto penetrare, il medemo fa instanza che non venghi praegiudicata e ristretta la Sua giurisdition mediante la nuova fondazione del di Lei Vescovado greco, in quella parte* (deinde tamen subdit:) *quall' instanza credo non possa avere susistenza; tutta volta la sacra Congregazione vorrà esaminarla.* Utrum tamen haec contra Epptum. vel potius contra mentem pientissimi fundatoris videatur actio, Serenitatis et Eminentiae Vestrae altae Sapientiae humillime submitto, quae omnia ductus capellanali humilitatis meae obligatione demississime insinuanda sumpsi, et una ad protectrices Serenitatis et Eminentiae Vestrae alas confugio, et supplico humillime, quatenus durante casu quo ulterius hujus impedimenti negotio hanc graeci ritus amplam nationem sibi summe de tanto Serenitatis et Eminentiae Vestrae principalis vigilantiae pastorali zelo gloriantem, manutenere et defendere benignissime dignetur. Quam Serenitatis et Eminentiae Vestrae plus quam paternam in sacram Unionem gratiam, supplicibus votis apud Deum una cum meo clero et natione promereri non intermittam. — His potenti tutelae Serenitatis et Eminentiae Vestrae, exosculata ejusdem sacra Purpura, humillime de genu me commendo et glorior perpetuo esse,

Viennae 24. Octobris 1718.

Serenitatis et Eminentiae Vestrae

humillimus capellanus et indignus servus

(A. Pr. St.) Joannes Pataki,

n. Eppus. Valachorum in Transilvania.

c.

Querelae episcopi latini Transilvaniae contra erectionem episcopatus Fogarasiensis ad Cardinalem Josephum Sacripantes[1]*, Praefectum Congregationis de Propaganda Fide, delatae.*

Eminentissime Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis, Dne., Dne. et Pater mihi Gratiosissime et Colendissime.

Salutem et devotarum precum mearum pro incolumitate Eminentiae Vestrae oblationem.

Quod praesentibus indignis meis literis Eminentiam Vestram molestare debuerim, impulit me Rmi. Domini Joannis Pataki, graeci ritus Transilvanensium Valachorum neo-electi Episcopi de Fogaras praejudiciosa nominatio. Oppidum enim Fogaras meae jurisdictioni subjectum alium Ordinarium de jure agnoscere non potest, neque una eademque ecclesia duos sponsos cum bigamia patitur; unde dioecesis Transilvaniensis nunquam praeter unicum Alba-Juliensem Eppum. habuit; sed Sacra Propagandae Fidei Congregatio Vicarios Apostolicos praeficere, et nominationem de aliquo Italiae episcopatu semper eisdem dare consueverat, prouti et Dnus. Rmus. Munkácsiensis ex Italiae partibus Sebastopolitanus actu nominatur; alter item Armenorum Apostolicus pie defunctus Vicarius Ochendius eppatu. Aladiensi condecorabatur[2]); et esto, Sacratissima Imperatoria Majestas pro subsistentia Rmi. Dni. mentionati Episcopi novam primo fecerit fundationem, ea nihil impediet, si Dni. graeci ritus Transilvaniae Episcopi constanter titulum ex partibus Italiae habebunt.

Eapropter quam humillime rogandam duxi Eminentiam Vestram, quatenus Eppatum. meum in suis antiquis juribus sartum tectum conservare, et Rmo. Dno. Pataki titulum aliquem eppalem. in partibus Italiae non solum

[1]) Cardinalis Sacripantes fuit etiam Protector Collegii Graecorum in Urbe atque inde omnibus orientalis ecclesiae necessitatibus apprime initiatus. Obiit anno Christi 1727, suo 85. digne laudatus a Guarnacci, *Hist. Pont. et Card.*, t. 1, pp. 439—442.

[2]) De eo relege quae superius dicta sunt p. 263.

providere, sed et eundem mihi subordinatum reddere dignetur, prouti Dnus. Vicarius Apostolicus Munkácsiensis Georgius Bizanczy Dno. Illmo. et Rmo. Agriensi per Decretum Sacrae Congregationis de Propaganda Fide subjectus redditur.

Quam Eminentiae Vestrae gratiam meis ad Deum fundendis precibus, sacram deosculando Purpuram, demereri non intermittam permanendo

Viennae die 8. Octobris 1718

Ejusdem Eminentiae Vestrae

humillimus et devotissimus

Georgius Mártonffi,

(A. E. Tr.) Eppus. Transilvaniae.

2

De difficultatibus confirmationis novi episcopi a Dataria Romana ex Regula Cancellariae secunda petitis contra universalem patronatum regis Hungariae.

Animadversio praeliminaris. Dataria Romana *gratiosis* tribunalibus accensetur, quod plurimae gratiae a Papa concedi solitae per hoc organum expediantur. Ejus munus, inter alia negotia ecclesiastica, versatur circa collationes beneficiorum reservatorum, cujusmodi sunt ecclesiae cathedrales ex Regula Cancellariae secunda. Literarum exempla primum registris papalibus inserenda, deinde foris mittenda per tot officialium et revisorum in jure et nominatim in propriis suis materiis peritissimorum transeunt, corriguntur ac reformantur, ut semel edita nihil continere posse credantur, quod juri adversetur, et si quid tale continere deprehendantur, Papa implicite in eo juri derogare censeatur[1]). Jam vero in ejusmodi repetitis revisionibus et examinibus supplicationis Caroli VI. motum in Dataria est dubium de amplitudine patronatus regis Hungariae circa beneficia ecclesiastica, sitne restringendus ad beneficia jam fundata, an vero etiam extendendus ad alia inposterum erigenda, atque ita accipiendus, ut rex non solum habeat jus praesentandi et nominandi, sed potius jure peculiari possit eligere praelatos et beneficia ecclesiastica conferre[2])? Eam quaestionem respicit epistola Cardinalis a Schrattenbach jam sistenda.

---

[1]) Cfr. Card. De Luca, *Relatio Romanae Curiae*, discurs. 9, n. 30.

[2]) Cfr. Pázmány apud Peterfy, *Conc. Hung.* part. I., pp. 76—78. et auctores superius jam adductos pp. 414—415.

a.

Literae Joannis Pataki ad Cardinalem Primatem.

Serenissime et Eminentissime Princeps!
Domine, Domine Clementissime!

Principale impedimentum meae adeo prolongatae confirmationis retardativum in acclusa copia literarum Emi. Dni. Cardinalis a Schrattenbach Serenitati Vestrae cum demississima tantae molestiae deprecatione humilis transmittere praesumo. Caeterum, Clementissime Princeps, mandatum altefati Emi. Dni. Cardinalis in suis expressum, Originales ejusdem Emi. Dni. Illmo. Dno. nostro Cancellario Aulico Transilvanico communicando humiliter executus sum: qui se secundum rei exigentiam omnia necessaria in hac Augustissima Aula pro posse acturum gratiose adpromisit. Excellentissimus D. quoque hujas Nuntius Apostolicus hanc difficultatem, ab Emo. Dno. Cardinale Pauluzio[1]) sibi transmissam ferme iisdem terminis fato Illmo. Dno. Cancellario Aulico Transilvanico proposuit. Quid hinc sequetur, longior mora, vel vero mihi insperata eliberatio, Serenitatis Vrae. (cui me usque ad ultimos consecravi cineres) alta sapientia facile comprehendet. De reliquo, Clementissime Princeps, in hac longa mea mora, quamvis variis miseriarum concutiar fluctibus, laetor tamen, quod sub tam clementissimis Serenitatis Vestrae alis hic in Venerabili Serenitatis Vestrae Collegio Pazmaniano vere paternam experior providentiam.

His me Serenitatis et Eminentiae Vestrae, sacra humillimo de genu exosculata Purpura, solitae tutelae supplex commendo, et emorior

Viennae 1719 die 31. Maji.

Serenitatis et Eminentiae Vestrae
humillimus capellanus et orphanus
(A. Pr. St. et A. E. Tr.) Johannes Pataki.

[1]) Quod imperator auditis difficultatibus, quae contra duos episcopos ritus graeci, a se nominatos, Hodermarszky et Pataki, in Urbe Roma motae erant, non gravius moveretur, id sane magna ex parte inde

b.

Literae Cardinalis de Schrattenbach[1]) *ad Joannem Pataki.*

Illustrissime et Reverendissime Domine!

Rmam. Dominationem Vestram latere nolo, negotium Suae confirmationis quidem eo devenisse, ut ejusdem expeditio, moderato etiam pretio, obtineri posset; Datariam Apostolicam autem nunc praetendere, quod pro parte Suae Caesareo-Regiae Majestatis super jure patronatus a S. Sede ad hunc Episcopatum condendi alia bulla impetrari et taxa persolvi debeat: quae quum longe majores quam ipsa confirmatio expensas requirat, et quantumvis etiam gratis elargiretur, juribus Caesareo-Regiis nimium praejudicare videatur, ideo ex parte mea in impetrationem et expeditionem hujusmodi secundo dictae bullae nullatenus consentire volui, sed efficaciter remonstravi Suae Caesareo-Regiae Majestati pro primo jam antea vi privilegii jus patronatus super omnibus regni Hungariae beneficiis pleno jure competere, consequenter Eam nullo alio conferendi indulto indigere, et pro secundo hanc Suae Majestatis in persona Rmae. Dominationis Vestrae factam provisionem et redituum assignationem non debere pro propria erectione nova, sed potius pro dotatione antehac erectae ecclesiae episcopalis haberi; et quantumvis etiam vera et realis nova erectio esset, jam ex eo, quod Sua Sanctitas erigendi licentiam dederit, hunc episcopatum naturam beneficii nactum, et uti reliqua omnia juri patronatus regis universali olim acquisito subjectum esse, siquidem inconveniens

---

venit, quod primus Papae administer seu Secretarius Status, Cardinalis Pauluzi, apud Augustam Aulam Caesaream esset in paucis acceptus: qui eodem munere etiam sub Benedicto PP. XIII. clarus obiit anno 1726, amplissime laudatus a Guarnacci, t. 1., pp. 479—484, et a Fleury, t. 72., pp. 345—351.

[1]) Cardinalis Wolfgangus Hannibal ex Comitibus de Schrattenbach, Collegii Germanici et Hungarici olim alumnus, archiepiscopus Olomucensis, Legatus Caesareus in Urbe, et ab exeunte anno 1719, utriusque Siciliae Pro-rex, defunctus anno 1738, dignis laudibus celebratur a Guarnacci, t. 2.. pp. 215—218 et a Fleury, t. 76., pp. 86—94.

foret, si privilegium ad quaecunque beneficia ob eorum fundationem et alia erga Ecclesiam merita concessum, non etiam ad illa, quae ab eodem privilegiato ad exemplum Majorum ex post erigantur et ex proprio patrimonio regia liberalitate donantur, extendi deberet. Et quanquam haec Aula apud me insisterit, ut ejus Resolutionem Suae Caesareo Majestati referrem, ego tamen quod tam ridiculam praetensionem transscribere non possem, me constanter excusavi; quia vero ex post sub manu inaudivi, quod Nuntius Apostolicus Viennae ut Suae Caesareo-Regiae Majestati hac in parte loquatur in commissis acceperit, ideo Rmam. Dnem. Vram. de re eum in finem certiorem faciendam duxi, ut Ministerium Caesareo-Regium Hungaricum praevie desuper informatum reddere, et casu quo illud ejusdem meae opinionis esset, efficere conetur, quatenus praefato Nuntio in subsistentia hujusmodi praetensae novitatis serio exponatur, mihi vero et hujati Excellmo. Oratori Caesareo Mandatum Caesareo-Regium transmittatur, quo muniti nos tanto cum majori efficacia opponere, et postquam D. Nuntius Suae Caesareae Majestati mentem suae Aulae in scriptis retulerit, Ejusdem remonstrationibus suffulti Datariam ad desistendum eo facilius flectere ac Rmae. Dnis. Vestrae tam diu dilatam confirmationem tandem ad finem perducere valeamus, quod ex parte mea animitus desidero, et constanter maneo

Romae 6. Maji 1719.

Illmae. et Rmae. Dni. Vrae.

semper addictissimus

(A. Pr. St. et A. E. Tr.) Cardinalis a Schrattenbach.

IV.

Causa confirmationis Joannis Pataki in Curia Romana pendente.

1.

Relatio de commoratione Viennensi nominati antistitis.

Ex msc. Historia Collegii Pazmaniani ab anno 1623 ad annum 1761, ad an. 1718, p. 247.

Accessit non mediocre hoc anno domui nostrae solatium ac honor, dum Illmum. ac Rmum. Dnum. Joannem Pataki ante unum circiter annum nominatum Valachorum in Transilvania Unitorum Eppum. graeci ritus, hoc anno fundatione trium millium annuorum e bonis Samosujvá-riensibus collatis ex Caesarea munificicentia per decretum audisset dotatum; virum, domus nostrae per biennium, Romani vero Ungarici per quinquennium Collegii alumnum, a doctrina et virtute commendatissimum, quem Pontifex Max. e dioecesi Strigoniensi translatum in Transilvaniam missionarium destinarat. Zelo ille ductus Unionis verae et sincerae cum Romana Ecclesia persuasus est, ut acceptaret electionem sui in Eppum. Valachorum, ac, cum S. Basilium, mutato nempe ritu latino in graecum, professus esset Zagrabiae, indies bullas Pontificias praestolatus, quibus habitis consecratus veram Unionem Valachorum et minime pro more aliorum de schismate suspectam curaret ac tueretur ad Majorem, quam spirat, Dei Gloriam.

2.

Responsum Illmi. Joannis Josephi Bornemisza de Kászon ad P. Josephum Bardia

de periculis dilatae confirmationis.

... Nominati Valachorum Episcopi Dni. Joannis Pataki introitum ad suum clerum graves requirere necessitates, prout ex Reverentiae Vestrae aliorumque informationibus video, ipse etiam agnosco; neque omitto Suae Majestati

Sctmae. et Augustissimae Aulae exponere; at tot difficultates in episcopatu hoc neo, ut servatur, erecto inter Romanam Curiam et Augustissimam Aulam hanc jus suum disputantes intervenerunt, quae rei remoram injecerunt, ut si ipse Dnus. praedictus Episcopus Viennae non esset sedulo suo in negotio allaborans, opinio fors oriri posset, ex tepore aliquo illud protendi: spero tamen eundem Dnum. Episcopum impedimentis tandem solvendis brevi ad suos redire posse. . . .

Viennae 17. Aprilis 1720.

Servus paratissimus

Joan. Jos. Bornemisza de Kászon.

(A. Par. C.)

V.

De praecipuis Patakii patronis in Consistorio Summi Pontificis, Cardinalibus Ptolomaeo et Salerno.

Tot tantisque difficultatibus contra confirmationem Pontificiam allatis, Patakio nostro peropportune se obtulerunt duo potentissimi in Sacro Purpuratorum Senatu patroni Cardinales Ptolomaeus et Salernus, qui ut generatim in utilitatem ecclesiae orientalis semper operae plurimum studiique contulerunt, ita nominatim in praesenti casu labori non esse parcendum putarunt, ut ecclesiae Valachicae in terris Austriacis cum episcopatu Patakii nova aera fidei scientiaeque oriretur. Patakium ambo de facie noverant, ex vero aestimabant et apud Pontificem non satis digne laudare poterant.

Cardinalis Ptolomaeus, Patakii quondam Rector in Urbe, lectori jam aliquantum est notus ex iis quae supra diximus pp. 89, 90, 378—380. Alia de eo prostant in *Giornale de' Letterati d' Italia*, t. 38, pp. 1—98; apud Guarnacci, t. 2, pp. 231—238; Moroni, t. 77, pp. 3—4; et Fleury, t. 72, pp. 335—343. Sed forte magis obvia sunt, quae diligenti cura collegit Hurter, *Nomenclat. literar.*, t. 2, pp. 957—962. Iis nos aliqua adhuc ignota ex msc. addemus in Parergis. Interim pauca haec de Ptolomaei promotione, quae ex cit. *Giornale* et Guarnacci in *Nomenclat. literar.* transierunt, enotare juverit. „A Superioribus suis praeficitur Collegio Germanico et Hungarico. Clemens XI. vero, cui tanti viri pietas et doctrina et suscepti

pro Ecclesia labores explorati erant, die 18. Maji anni 1712 eum in Sacrum Purpuratorum Patrum coetum adscivit. Adstabat ipse in eodem Collegio cuidam theologicae disputationi, quo tempore electionis certior factus est. Primo intermitti disputationem vetuit. Mox urgente salutantium et undique confluentium turba, moestus aufugit, atque in cubiculum ita se abdidit, ut nemini eo die sui adeundi potestatem fecerit. Lacrymans totamque noctem vigilans gravissimam ad Pontificem scripsit epistolam et, petitis ex theologia rationibus, totis viribus postulavit, ut collatum honorem a se amoliretur. Clemens vero, ne vir modestissimus diu recusaret, imperii religione deterruit. Postridie visitatus a Cardinali Fabronio, cive suo, pontificio obedientiae praecepto adactus fuit. Sic recusandi sublata spe, ita dignitatem sustinendam censuit, ut nihil de pristino vivendi genere remitteret. . . . In Collegium Romanum secessit duobus cubiculis contentus, lectulo tantum et librorum pluteis ornatis." — Inter alia munera, quae Cardinalis Ptolomaeus strenue obivit, praefectum egit congregationis linguarum orientalium, eo in officio etiam multa utilique opera ecclesiis orientalibus praebita. Piissime obiit die 19. Januarii 1726, annum agens 73.

Horatium Oliverium Cardinali a Kollonich olim auctorem fuisse, ut in praeclaris suis conatibus pro ecclesia orientali, praesertim in maxime arduis negotiis, opera Patris Joannis Baptistae Salerni S. J. uteretur, supra didicimus p. 83. — Et erat sane, cur P. Horatius hoc consilium Viennam perscriberet; vix enim reperiri in Urbe poterat, qui Patrem Salernum et zelo ecclesiam orientalem in literis fideque promovendi superaret, et auctoritate apud Clementem XI. in negotiis Orientales spectantibus vinceret: tanto in pretio habebatur illius opera, quam in regendo Graecorum Collegio consumpserat, edito etiam in Orientalium commodum egregio magni laboris opere tribus tomis constante, hoc praefixo titulo: I. *Specimen orientalis ecclesiae ab origine ad concilium Nicaenum primum. Ab alumnis Collegii Graecorum exhibitum: in quo ad usum ejusdem Collegii paucis exponitur, quae fuerit orientalis ecclesia primis tribus a Christo saeculis, et quid senserit de primatu Petri et Romani Episcopi. Adjecta brevi paraenesi, qua Photiani orientales ad catholicam Unionem sub Clemente XI. graecae nationis amantissimo revocantur.* Romae. Chracas, 1702. II. *Specimen orientalis ecclesiae a concilio Nicaeno primo usque ad Cp. generale secundum . .* 1706. III. *Specim. . . in quo continentur copiosa arianae conjurationis historia et argumenta capitum quae ampliori volumine jam sunt in lucem edita.* Romae. Chracas, 1706[1]). Clemens XI. quippe, literis graecis doctissime eruditus[2]) ac perspectis-

[1]) Cfr. De Backer, *Bibliothèque*, t. 3, p. 495.
[2]) Relege p. 14, not. 2.

sima erga ecclesiam orientalem benevolentia in Urbe pernotus omnibus[1]), summa cum laude Rectoris curam probaverat, qua is juvenes fidei suae commissos omni ratione ad discendi cupiditatem excierat; Salerno ipsi autem persuasum erat, fieri omnino non posse, quin orientales clerici ad virtutis doctrinaeque studium vehementer incitarentur sancteque inflammarentur, si ipsis omnigena veteris ecclesiae catholicae orientalis exempla ante oculos ponerentur ad usum jugiter traducenda Caput operis, quod tractat de celeberrimis scholis Orientis Caesareae in Palaestina, Alexandriae, Athenis et Constantinopoli, sic orditur: *Non is quidem per illa tempora erat Orientis aspectus, qualis nunc literarum inopia esse videtur, horridus et incultus: sed omni potius disciplinarum genere adeo perpolitus et elegans, ut literarum gloria et studiorum celebritate tunc anteirent Orientales. Igitur tempestate illa artes, disciplinae, studia, sacrae profanaeque literae in Oriente valebant plurimum. Scriptores item virique doctrina illustres innumeri pene floruerunt. Ludi praeterea scientiarum nobiles atque frequentes, scholaeque fama celebratissimae ibidem erant* etc.

Salernus non minus ornatissimis moribus quam insigni eruditione ac longo rerum usu clarus primum Hannibali Albani, Legato Pontificio, in partes septentrionales, Germaniam, Bataviam, Poloniam proficiscenti itineris et laborum socius adjunctus rem Ecclesiae catholicae egregie promovit, praesertim Friderico Augusto, Duce Saxoniae, ad fidem catholicam converso[2]); deinde iterum arrepto in Germaniam et Poloniam itinere, quae antea operatus erat, undequaque firmavit. Rebus omnibus feliciter absolutis anno 1719 Romam reverti properavit, sed Viennam advectum nuntius de sua ad Sacram Purpuram assumptione occupavit. Dum ex longinqua Austria collatum honorem per Cardinalem Ptolomaeum, suum olim in theologia magistrum, apud Summum Pontificem modis omnibus deprecabatur, in Collegio Viennensi per aliquot menses degens Patakium praesentem vidit[3]) ejusque Causam ipse perspexit. Instantissimam Purpurae deprecationem Pontifex rejecit, Purpurati Salerni preces pro ecclesia orientali mox offerendas tanto libentius auditurus. † 30. Januarii 1729, anno aetatis 59. — Caetera Salerni gesta paucis complexi sunt Guarnacci, loco a nobis supra adducto p. 83; Moroni, t. 60, p. 253; Fleury, t. 73, pp. 141—142.

---

[1]) Vide pp. 12 et 47.

[2]) Obiit rex Poloniae anno 1763. Ejus vitae et laudum compendium dedimus in opere *De rationibus festorum utriusque SS. Cordis*, pp. 87—89, editionis 5.

[3]) Ex eodem anno 1719 literae annuae Provinciae Austriae S. J. e Collegio Pazmaniano de Patakio referunt: Ornamentum in virtute literisque stimulus accessit domus incola Illmus. et Rmus. graeci ritus Episcopus Valachorum unitorum in Transilvania, exercitiis scholasticis frequenter praesens, domui solatium, omnibus exemplum. (B. P. V. 12113.)

Sed non minori auctoritate apud Clementem XI. vigebat Ptolomaeus, praesertim in Causis alumnorum suorum. *Indicibile*, inquit Biographus in Giornale cit., *è la stima e l' affezione che mostrato di lui avea il Santissimo Pastore della Chiesa, Clemente XI. ... Pel bene de' suoi alunni, Tolomei non risparmiava mezzi e raccomandazioni: principalmente al Massimo Pontefice Clemente XI, erano i ricorsi e le suppliche, il quale si contentò che talvolta glie n' esponesse i bisogni per via di biglietti, senz' andar all' udienza, ne' quali (biglietti) scorgeasi una dettatura che seco portava la preziosità delle vene donde scaturiva.* De pondere autem quod ejus suffragium in sacris Romanis Tribunalibus habebat, haec auctor inferius subdit: *Accolto fù il sentenziare che faceva il Card. Tolomei con approvazione concorde delle Congregazioni di cui era membro: alle quali bastava, per non isgomentarsi nelle risoluzioni da prendere il sapere che il Card. Tolomei esaminato aveva l' affare.*

Tantorum virorum suffragio fulta Causa ecclesiae orientalis in negotio Patakiano tandem omnes, quibus obstructa erat, difficultates feliciter vicit. — Igitur processu informativo, qui confectus de more fuerat Viennae a Nuntio Apostolico, in praeviis consessibus Romanis diligenter examinato ac probato, auditoque voto S. Congregationis de Propaganda Fide[1]), tandem in consistorio diei 28. Novembris 1720 (quod ultimum erat Pontificatus Clementis XI.) de erectione novi episcopatus deque primi episcopi confirmatione latum est judicium, quae dicitur *propositio*. Eam servatis servandis secutum est Decretum, quod consultis Cardinalibus Pontifex emisit die 3. Februarii 1721, feria secunda hebdomadae ante Dominicam Septuagesimae. Sed brevi ex humanis ereptus Papa nec consuetas bullas expedire potuit, nec fructus hujus aliorumque laborum videre, quos extremo hoc vitae tempore pro Deo et Ecclesia catholica, etiam orientali[2]), strenue susceperat. Mense proxime sequenti, die 19., sancto Josepho sacro, pie decessit Clemens XI. anno aetatis 72., die 8. Maji successorem nactus Innocentium XIII. (Michael. Angel. *Conti*), qui Clementis XI. Decreta statim jussit executioni mandari.

---

[1]) Quod S. Congregatio Cardinalium rebus consistorialibus praepositorum, Causam erectionis novi episcopatus ritus graeci examinatura, votum S. Congregationis de Propaganda Fide praevie exquisierit, id inde venit, quod Sacra haec Congregatio jam inde a reditu Athanasii ad Ecclesiam catholicam ordinando ecclesiae unitae statu fuisset occupata, quemadmodum diximus supra pp. 109, 287—288. Ea de causa etiam factum est, ut Episcopus latinus Transilvaniae suas querelas contra erectionem novae sedis cathedralis intra fines territorii sui ad Cardinales negotiis propagandae fidei praepositos deferret (heic p. 421—422).

[2]) Anno 1720 habitum est Zamosciae celebre Ruthenorum concilium provinciale, cui Clemens XI. Hieronymum Grimaldum, Apostolicum

VI.

De confirmatione pontificia.

1.

Bulla erectionis episcopatus Fogarasiensis r. gr.

Innocentius Episcopus Servus Servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam. Rationi congruit et convenit honestati, ut ea quae de Romani Pontificis vigili providentia et benignitatis gratia processerunt, licet ejus superveniente obitu Literae Apostolicae desuper confectae non fuerint, suum tamen debite sortiantur effectum. Dudum siquidem felicis recordationis Clemens Papa XI. Praedecessor Noster, cui coelestis Pater familias suas dederat pascere oves in terris, ex onerosa sui muneris hujusmodi cura assidue levabat in circuitu sollicite mentis suae oculos; et si dominicum gregem divina sic disponente bonitate augeri prospiciebat in dies, ut grex ipse sic auctus commodius ad aeternae amoenitatis pascua dirigi valeret, novos ei pastores juxta ejusdem gregis indigentiam constituere satagebat; ad hoc quoque exequendum libentius intendebat, quoties laudabilis christianorum principum sibi in custodiendo augendoque grege ipso opitulantium pietas id postulabat, gaudebatque in Domino, quod suae providentiae implemento eorum quoque regalis munificentiae decus ex bonorum operum gloria rutilaret; proptereaque attendens, quod gratia benedicente Domini nonnulla millia Graecorum, Ruthenorum, Valachorum, Rascianorum, aliorumque, qui graecum ritum sequebantur et per universam Transilvaniae Provinciam commorabantur, ad Sanctae

---

in Polonia Nuntium, praesidere jussit. Gravibus epistolis metropolitam aliosque Ruthenos graeci ritus episcopos monuit, ut strenuo pio operi insisterent, ac quatuor aureorum millia donavit, ut conventus sumptus inde praestarentur. Acta absolutae synodi ineunte Innocentii XIII. pontificatu Romam transmissa, et tanquam pie sapienterque gesta a Sancta Sede probata sunt. Extant in Collectione Lacensi t. 2., pp. 1—72.

Romanae Ecclesiae gremium advolavissent, et eadem gratia coadjuvante quam plures alii ex Graecis, Ruthenis, Valachis, Rascianis, aliisque praedictis ad idem gremium in dies advolaturi sperabantur, et ut novus grex dominicus hujusmodi eorum propriam Sedem, propriumque haberent pastorem, qui oves huc illuc dispersas in caulam Domini congregaret, easque in viam veritatis dirigendo ad coelestia pascua revocaret, aliisque accedentibus causis in Congregatione Venerabilium Fratrum Nostrorum, tunc Suorum, ejusdem Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium rebus Consistorialibus praepositorum, de quorum numero nos quoque tunc eramus, perpensis ad pias et enixas charissimi in Christo Filii Nostri Caroli Hispaniarum et Romanorum regis in imperatorem electi preces, sub Datum videlicet tertio Nonas Februarii Pontificatus sui anno vigesimo primo, de eorundem praedictae Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium consilio ecclesias et personas, tam saeculares quam ecclesiasticas ritus graeci praedicti tam in oppido Fogarasiensi in dicta provincia, quam in locis, castris, villis, territoriis, districtibus, aliisque annexis atque adjacentibus locis, in oppido, provinciaque praedictis existentes a quacunque alia ordinaria jurisdictione divisit et separavit illaque omnia et clerum ac populum ritus hujusmodi quoad legem dioecesanam ab Episcopi latini Transilvaniensis superioritate, jurisdictione, potestate, subjectione, visitatione et correctione, si qua in eos exerceri consueverat, prorsus exemit et liberavit, ac oppidum Fogarasiense praedictum in civitatem erexit, illiusque incolas civium nomine, titulo et honore decoravit, illudque et in eo ecclesiam divo Nicolao dicatam in cathedralem ritus graeci praedicti sub invocatione ejusdem divi Nicolai pro uno Episcopo ritus graeci praedicti Fogarasiensi nuncupando, qui illi praeesset ac ecclesiam ipsam ad formam cathedralis ejusdem graeci ritus redigi faceret, nec non episcopalem jurisdictionem, auctoritatem et potestatem, in omnes et singulos Graecos, Ruthenos, Valachos et Rascianos praedictos tunc et pro tempore in universa provincia prae-

dicta commorantes et commoraturos exercere, omniaque et singula, quae jurisdictionis quaeque ordinis et cujuslibet muneris episcopalis erant, et quae alii Episcopi graeci ritus in suis ecclesiis, civitatibus et dioecesibus facere poterant et deberent, facere libere et licite posset et deberet; ac in eadem ecclesia sic erecta episcopalem dignitatem ejusdem graeci ritus cum sede episcopali, et capitulari, mensis, aliisque cathedralibus insigniis, de simili consilio Apostolica auctoritate erexit et instituit, ac eidem sic erectae ecclesiae oppidum Fogarasiense praedictum sic in civitatem erectum, pro civitate, et si quae essent alia oppida, castra, villae et territoria eidem oppido Fogarasiensi annexas, et ab eo dependentia, pro dioecesi, nec non ecclesias ejusdem graeci ritus pro clero, et ecclesiasticas et saeculares personas graeci ritus praedicti in civitate et dioecesi hujusmodi omnesque et singulos Graecos, Ruthenos, Valachos et Rascianos, qui in universa provincia praedicta, partibusque annexis praedictis pro tempore degissent, pro populo de consilio et auctoritate paribus concessit et assignavit, civitatemque, dioecesim, clerum et populum hujusmodi Episcopo Fogarasiensi graeci ritus praedicti illiusque ordinariae jurisdictioni subjecit; et mensae episcopali Fogarasiensi, et pro illius dote ter mille et octoginta quatuor florenorum cum quindecim crucigeris monetae illarum partium, mille quingenta et quinquaginta scuta monetae Romanae circiter constituentium ex pag de Bessembach, nec non dominii Szamos-Ujvár annuis reditibus fiscalibus a praedicto Carolo Hispaniarum et Romanorum rege in imperatorem electo donata et assignata similiter applicavit et appropriavit; et insuper eidem Carolo Hispaniarum et Romanorum regi in imperatorem electo uti Transilvaniae principi ejusque haeredibus et successoribus in eodem Transilvaniae principatu Jus patronatus et praesentandi etiam a primaeva tunc, ut praeferebatur, facta erectione infra tempus ad id a jure praefixum eidem Clementi Praedecessori et Romano Pontifici pro tempore existenti, personam idoneam ad dictam eccle-

siam Fogarasiensem in illius Episcopum graeci ritus praedicti et pastorem ad praeservationem hujusmodi, et non alias praeficiendam, reservavit et concessit; ac Jus patronatus et praesentandi hujusmodi eidem Carolo Hispaniarum et Romanorum regi in imperatorem electo, illiusque haeredibus et successoribus praedictis uti Transilvaniae principibus, ex meris fundatione et dotatione competere illique etiam per Sedem Apostolicam etiam consistorialiter quacunque ratione vel causa derogari non posse, nec derogatum censeri, nisi praedicti Caroli Hispaniarum et Romanorum regi in imperatorem electi et in dicto Transilvaniae principatu suorum haeredum et successorum praedictorum ad id expressus accederet assensus; et si aliter quovis modo derogaretur, derogationes hujusmodi cum inde secutis nullius roboris, efficaciae et momenti futuras fore, sicque et non alias per quoscunque judices ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac ejusdem Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, etiam de Latere Legatos, Vice-Legatos dictaeque Sedis Apostolicae Nuncios aliosque quoslibet, quavis alia auctoritate fungentes, sublata eis et eorum cuilibet aliter judicandi et definiendi facultate et auctoritate, judicari et definiri debere; et quidquid secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigisset attentari, irritum decrevit, et inane: non obstantibus Lateranensis concilii novissime celebrati ecclesiarum dismembrationes fieri prohibentis ac ejusdem Clementis Praedecessoris et Cancellariae Apostolicae regulis, de non tollendo jure quaesito, ac quatenus opus esset de unionibus committendis ad partes, nec non de exprimendo vero annuo valore, aliisque constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, quibus omnibus et singulis, etiamsi de illis eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa et individua, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quavis alia expressio habitura foret illarum tenores Literis d. Clementis Praedecessoris, si desuper confectae fuissent, pro expressis habens, illis alias in suo robore

permansuris, ea vice dumtaxat specialiter et expresse derogavit, caeterisque contrariis quibuscunque. Voluit autem idem Clemens Praedecessor, quod tunc et quamprimum emi deberet domus episcopalis, pro qua quatuor mille florenorum summa tam tunc assignata reperiebatur. Quodque juxta ritus graeci ordinationes in eadem ecclesia Fogarasiensi constitui deberent monachi et sacerdotes, si forte tunc non adessent, graeci ritus praedicti, qui loco forent canonicorum et capituli, ac insuper quod promovendi ad dictam ecclesiam Fogarasiensem eorum tantum qui graecis ritibus addicti erant, Episcopi vocari et esse deberent, ac in illos tantum jurisdictionem exercere valerent; declaravit tamen, quod servarentur decreta omnia Congregationis de Propaganda Fide quoad Graecos, qui Latinis immixti vivunt, saepius emanata; per suas autem Literas, si desuper confectae fuissent, jurisdictioni venerabilis Fratris Nostri, tunc sui, Georgii Martonffi, Episcopi latini Transilvaniensis, ejusque successorum, ac alias juxta decretum Congregationis eorundem Fratrum rebus consistorialibus praepositorum desuper emanatum praejudicare non intendit. Ne autem de divisione, separatione, exemtione, liberatione, erectione, institutione, concessione, assignatione, applicatione, appropriatione, subjectione, reservatione, concessione, decreto, voluntate, derogatione, declaratione, intentione, aliisque praemissis d. Clementis Praedecessoris, pro eo quod super illis ipsius Clementis Praedecessoris Literae ejus superveniente obitu confectae non fuerunt, valeat quomodolibet haesitari; volumus et Apostolica auctoritate decernimus, quod divisio, separatio, exemtio, liberatio, erectio, institutio, concessio, assignatio, applicatio, appropriatio, subjectio, reservatio, concessio, decretum, voluntas, derogatio, declaratio, intentio, aliaque praemissa a dicta die tertia Nonas Februarii suum debitum sortiantur effectum, ac si super illis ipsius Clementis Praedecessoris Literae sub data ejusdem diei confectae fuissent, prout superius enarratur, quodque praesentes Literae ad probandum plene divisionem, separationem, exemptionem, libera-

tionem, erectionem, institutionem, concessionem, assignationem, applicationem, appropriationem, subjectionem, reservationem, concessionem, decretum, voluntatem, derogationem, declarationem, intentionem, et alia praemissa ubique sufficiant, nec ad id probationis alterius adminiculum requiratur. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrorum decreti et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romae apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicae millesimo septingentesimo vigesimo primo, quinto decimo Kalendas Junii, Pontificatus Nostri anno primo.

Loco † Plumbi.

(C. R. Tr. A.[1]) — N. 100 — an. 1721) G. Placentinus.

Ex allatis Literis Apostolicis patet, sedem cathedralem Fogarasiensem ritus graeci a primaeva sua institutione nulli ecclesiae metropolitanae fuisse assignatam tamquam provincialem, nec Episcopum Fogarasiensem alicujus archiepiscopi suffraganeum constitutum; Summus Pontifex enim in bulla erectionis non praescripsit, ut alicui archiepiscopo tamquam metropolitae quoad archiepiscopalia et metropolitica jura subjacere deberet. Erat igitur Episcopi Fogarasiensis dependentia a Primate regni Hungariae et Archiepiscopo Strigoniensi initio non ex aliqua Constitutione Pontificia repetenda neque ad statuta sacrorum canonum exigenda, sed vero ex Diplomate II. Leopoldi imperatoris et regis Apostolici, qui praedictum antistitem cum suo clero *Archiepiscopo Strigoniensi, tamquam singulari suo patrono subesse voluit*[2]): qua in dependentia Congregatio de Propaganda Fide in eo, quod Congregationi Cardinalium rebus Consistorialibus praepositorum obtulit, voto[3]) interim nihil immutandum censuit, quod ecclesiae Valachicae recens unitae in multis suis extraordinariis atque improvise orituris necessitatibus multo opportuniori ac praesentiori auxilio esset ampla illa potestas, quam imperator Archiepiscopo Strigoniensi *tamquam singulari patrono* contulerat, quam superioritas ac jurisdictio metropolitica fuisset, quae in certis quibusdam casibus tantum servatisque sacrorum canonum statutis exerceri potest.

[1]) Cfr. etiam Petru Maioru, op. cit. pp. 193 seqq.
[2]) Relege artic. 5. ejusdem Diplomatis, p. 297.
[3]) Cfr. heic p. 430.

Diplomatica haec episcopatus Fogarasiensis dependentia ab Archiepiscopo Strigoniensi etiam in causa erat, cur nova sedes cathedralis non sit declarata exempta Sedique Apostolicae immediate subjecta, ut in erigendis aliis ecclesiis episcopalibus, quae nulli sedi metropolitanae tanquam suffraganeae attribuuntur, fieri solet. Quamvis enim Papa diplomaticam Archiepiscopi Strigoniensis superioritatem non creavit, ordinem statutum tamen admittendo tacite comprobavit.

Manifesto errore implicitus Le Quien unitam Fogarasiensem ecclesiam adhuc an. 1730 attribuit metropoliae seu patriarchatui Peciensi[1]) in Serbia (*Oriens christian.* t. 2, pp. 323 — 326); licet enim Christiani ritus graeci in terris coronae s. Stephani existentes aliquando Serborum Archiepiscopo Nándor-Albensi seu Belgradensi[2]) subjecti erant[3]) atque ita ad patriarchatum Peciensem pertinebant, res tamen est indubiis documentis testata, ipsis diu ante initam cum Ecclesia catholica Unionem proprium antistitem fuisse eumque non amplius Metropolitae Nándor-Albensi in Serbia, sed Archiepiscopo primum Tergovistensi deinde Bucharestensi in Valachia obnoxium[4]). Unitum epi-

---

[1]) De patriarchatu Peciensi seu Ipekiensi recole annotata Kalendarii t. 1., pp. 449—453.

[2]) Quae Hungaris est *Nándor-Alba*, aliis vocatur *Alba graeca*, *Griechisch Weissenburg*. Nunc ipsa est urbs regni princeps *Belgrad* seu *Beograd*, sedes regis Serbiae, non autem *Alba-Julia* vulgo *Alba-Carolina* (Karlsburg) in Transilvania, quemadmodum appellationem *Nándor-Alba* perperam interpretatur Schaguna op. cit. p. 23. — Sedes cathedralis ea in urbe constituta initio quidem erat episcopalis tantum (Kalendarii t. 1, p. 448); postea vero ex perpetua cum alia antiqua metropoli unione titulum metropolis et ipsa obtinuit, qua de re cfr. Le Quien, tom. cit. pp. 284 — 285 jct. Ind. p. II., ac vide etiam Hurmuzaki, *Documente*, t. 6, p. 339.

[3]) Huc praeter alia facit Diploma Mathiae regis d. d. 20. Martii an. 1479, quo sacerdotes Valachi declarantur exempti a solvendis *taxis quibuscunque in medium regnicolarum per eos solvi regiaeque Majestati ab eisdem provenire* debentibus, quodque cura Patris Regai per requisitores literalium instrumentorum authentice recognitum an. 1721 exhibent Hintz op. cit. pp. 63—64, et ex eo Schaguna op. cit. pp. 23— 24. In eo legitur: *Nos Mathias, Dei gratia rex Hungariae, Bohemiae* etc. . . . *ad humillimae supplicationis instantiam fidelis nostri Reverendi Jovanychik* (Joannicii), *Metropolitani Nándor-Albensis . . . universos et singulos Valachos presbyteros fidem graecam tenentes . . . in comitatu Máramarosiensi existentes de solutione quarumcunque taxarum . . . Majestati nostrae ab iis provenire debentium . . . eximimus. . . . Quapropter . . . exactoribus . . . praecipiendo mandamus, quatenus a modo praefatos Valachos presbyteros, ut praefertur graecam fidem tenentes praefatoque Metropolitano subjectos ad solutionem . . . taxarum . . . compellere . . . nequaquam praesumatis. . . .* Datum Budae Sabbato proximo ante Dominicam Laetare an. 1479.

[4]) Relegantur quae superius libro 2. passim occurrunt de dependentia metropolitarum Alba-Juliensium a metropolita Bucharestensi tanquam a primario Valachorum antistite.

scopatum Fogarasiensem autem a prima sua institutione nulli Metropolitae subjacuisse, descripta erectionis bulla nos edocet.

Ex eo, quod Summus Pontifex episcopatum Fogarasiensem nulli Sedi metropolitanae tanquam provincialem seu suffraganeum attribuit, conclusum identidem a rumenis scriptoribus fuit, antiquam ecclesiae Alba-Juliensis dignitatem metropoliticam in sedem Fogarasiensem transiisse atque in ea revixisse[1]), quod diplomatica Archiepiscopi Strigoniensis potestas seu praerogativa jurisdictionalis non magis de metropolitica antistitis Fogarasiensis dignitate detraheret, quam olim Archiepiscopi Bucharestensis superioritas metropoliticum Athanasii ejusque praedecessorum titulum minuisset, praesertim quum *Episcopi* vocabulum, fere ut slavicum *vladika*, sit nomen genericum, quo et archiepiscopus, imo et ipse Summus Pontifex appelletur. — Sed omissa hac quaestione, in confesso apud omnes est, unitam Rumenorum ecclesiam praeter alia et id commodi ex bulla erectionis episcopatus Fogarasiensis esse consecutam, ut abrogato, qui non sine victoriae spe a latino Episcopo Transilvaniae objiciebatur[2]), canone Lateranensi, in perpetuum exempta esset ab omni superioritate ac jurisdictione ejusdem Episcopi latini atque ita se in eodem Transilvaniae territorio independenter ab alio ordinario ac libere posset explicare.

2.

Bulla praeconizationis Joannis Pataki.

Innocentius Episcopus Servus Servorum Dei Dilecto Filio Joanni Pataki electo Fogarasiensi ritus graeci, salutem et Apostolicam benedictionem. Rationi congruit et convenit honestati, ut ea quae de Romani Pontificis gratia

---

[1]) Petru Maioru, *Istoria Baseric. Romaniloru*, Part. 2, p. 199; item Anonymus, quem superius p. 147 a Cipariu vulgatum diximus, pp. 16—17. Ex qua sententia Hurmuzaki, et in hac parte more suo omnia indignatus, quae ipsi ad unitae ecclesiae commendationem utcunque facere videntur, occasionem stomachandi cum Fogarasiensibus arripit, tamquam si *titulorum cupidi arrogantiae ac vanitati* serviissent (*Fragmente*, II, pp. 97—98).

[2]) Adversariis optati Causae suae eventus spes non inanis ex eo accessisse videbatur, quod Sedes Apostolica, ut suprema custos canonum, non ita pridem nominatum ritus graeci Episcopum Joannem Josephum Hodermarszky, utut a Carolo VI. enixe commendatum, et gubernandae ecclesiae in paucis idoneum, constanter rejecisset propter canonicum, quod obstitisse diximus (pp. 375—376), promotionis impedimentum *irregularitatis ex defectu lenitatis*, quam Graeci *ex defectu perfectae lenitatis* vocant ἀντικανονικότητα ἐξ ἐλλείψεως τελείας ἐπιεικείας ἢ ἱλαρότητος, ut habet Εὐτάξιος, Τὸ κανονικὸν δίκαιον, p. 57.

processerunt, licet ejus superveniente obitu Literae Apostolicae desuper confectae non fuerint, suum tamen sortiantur effectum. Dudum siquidem Ecclesia Fogarasiensis ritus graeci, quae de Jure patronatus charissimi in Christo filii Caroli Hispaniarum Catholici, et Romanorum regis in imperatorem electi ratione principatus Transilvaniae, cujus ipse Carolus rex in imperatorem electus etiam princeps existebat, et existit, de praesenti ex fundatione, vel dotatione fore dignoscebatur, nuper per felicis recordationis Clementem PP. XI. Praedecessorem Nostrum, motu ejus proprio, et ex certa scientia deque Apostolicae potestatis plenitudine erecta et instituta, a primaeva illius erectione et institutione hujusmodi per eundem Clementem Praedecessorem Apostolica auctoritate factis pastoris solatio destituta: idem Clemens Praedecessor ad provisionem ejusdem ecclesiae celerem et felicem, ne illa longae vacationis exponeretur incommodis, paternis et sollicitis studiis intendens post deliberationem, quam de praeficiendo eidem ecclesiae Fogarasiensi personam utilem ac etiam fructuosam cum Venerabilibus Fratribus Nostris, tunc Suis, Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus habuerat diligentem, demum ad Te presbyterum ritus graeci praedictum Theologiae Doctorem, de legitimo matrimonio ex catholicis et honestis parentibus[1]) in provincia Transilvaniensi ortum, tunc aetatis tuae annorum triginta octo, et ab octo circiter annis in sacro presbyteratus ordine constitutum, alias Collegii Germanici et Hungarici de Urbe alumnum, in ecclesiasticis functionibus versatum, qui animarum curam in civitate tunc oppido Fogarasiensi laudabiliter exercueras, ac facultatem a Congregatione Inquisitionis Te transferendi de ritu latino ad ritum graecum obtinueras, cujus vigore servatis servandis, et ab eadem Congregatione Tibi praescriptis formis ad dictum ritum graecum Te transtuleras, quique fidem catholicam in manibus Nuncii Viennae

[1]) Ex consueta bullarum praeconizationis formula videntur ista in has Literas Apostolicas assumpta fuisse.

commorantis expresse professus fueras, quemque praedictus Carolus rex in imperatorem electus uti Transilvaniae Princeps ad id per suas Literas praedicto Clementi Praedecessori praesentaverat, et de cujus literarum scientia, vitae munditia, honestate morum, spiritualium providentia et temporalium circumspectione, aliisque multiplicum virtutum donis, fide digna apud eundem Clementem Praedecessorem testimonia perhibebantur, direxit oculos suae mentis. Quibus omnibus debita meditatione pensatis, Te a quibusvis excommunicationis, suspensionis et interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris et poenis, a jure vel ab homine, quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existebas, ad effectum infrascriptorum dumtaxat consequendum absolvens, et absolutum fore censens, sub Datum videlicet tertio Nonas Februarii, Pontificatus sui anno vigesimo primo, ecclesiae Fogarasiensi praedictae de persona tua eidem Clementi Praedecessori ac eisdem Fratribus Nostris, tunc Suis, ob tuorum exigentiam meritorum accepta, de Fratrum praedictorum consilio, Apostolica auctoritate providit, Teque illi in Episcopum graeci ritus praedicti praefecit et pastorem, curam, regimen et administrationem ipsius ecclesiae Fogarasiensis Tibi in spiritualibus et temporalibus plenarie committendo, firma spe fiduciaque conceptis, quod dextera Domini Tibi assistente propitia praedicta ecclesia Fogarasiensis per tuae circumspectionis industriam, et studium fructuosum regeretur utiliter et prospere dirigeretur, ac grata in eisdem spiritualibus et temporalibus susciperet incrementa. Idem enim Clemens Praedecessor ad ea, quae in tuae commoditatis augmentum cedere valerent, favorabiliter intendens, Tibi, ut a quocunque quem maluisses catholico antistite gratiam et communionem Sedis Apostolicae habente, accitis et in hoc sibi assistentibus duabus dignitatibus, munus consecrationis recipere libere valeres, Apostolica auctoritate concessit, et indulsit. Voluit autem Idem Clemens Praedecessor, quod Tu Seminarium ad praescriptum Concilii Tridentini institueres, Montemque Pietatis erigi curares,

conscientiam tuam super his onerando. Ne autem de absolutione, provisione, praefectione, concessione, indulto et voluntate praefatis, pro eo, quod super illis ipsius Clementis Praedecessoris ejus superveniente obitu, Literae Apostolicae confectae non fuerunt, valeat quomodolibet haesitari, Tuque illarum frustreris effectu, volumus et similiter Apostolica auctoritate decernimus, quod absolutio, provisio, praefectio, concessio, indultum et voluntas hujusmodi perinde a dicta die tertia Nonas Februarii suum sortiantur effectum, ac si super illis ipsius Clementis Praedecessoris Literae sub ejusdem diei data confectae fuissent, prout superius enarratur, quodque praesentes Literae ad probandum plene absolutionem, provisionem, perfectionem, concessionem, indultum et voluntatem hujusmodi ubique sufficiant, nec ad id probationis alterius adminiculum requiratur. Jugum igitur Domini, tuis impositum humeris, prompta devotione suscipiens, curam et administrationem praedictas sic exercere studeas sollicite, fideliter et prudenter, quod ecclesia ipsa Fogarasiensis gubernatori provido et fructuoso administratori gaudeat se commissam, Tuque praeter aeternae retributionis praemium Nostram, et dictae Sedis benedictionem et gratiam exinde uberius consequi merearis. Nos enim eidem antistiti per Te ut praedicitur eligendo, ut recepto prius a Te, Nostro et Romanae Ecclesiae nomine, fidelitatis debitae solito juramento juxta formam quam sub Bulla Nostra mittimus introclusam, munus consecrationis praedictum Tibi impendere licite possit, facultatem concedimus per praesentes, volumus autem et dicta Apostolica auctoritate statuimus atque decernimus, quod, nisi recepto a Te per ipsum antistitem juramento praedicto, idem antistes munus praedictum Tibi impendere et Tu illud suscipere temere praesumpseritis, idem antistes a Pontificalis officii exercitio, et tam ipse quam Tu a regimine et administratione ecclesiarum vestrarum suspensi sitis eo ipso, ac etiam volumus, quod formam juramenti hujusmodi a Te tunc praestiti Nobis de verbo ad verbum per tuas patentes Literas tuo sigillo

munitas per proprium nuncium quantocitius destinare procures. Quocirca dilectis Filiis Capitulo et Vassallis dictae ecclesiae Fogarasiensis, ac clero et populo graeci ritus tam in civitate et dioecesi Fogarasiensi, quam in universa Transilvaniae Provincia commorantibus per Apostolica Scripta mandamus, quatenus Capitulum videlicet Tibi tamquam patri et pastori animarum suarum, humiliter intendentes exhibeant Tibi obedientiam et reverentiam congruentes, ac clerus Te pro Nostra ac dictae Sedis reverentia benigne recipientes et honorifice pertractantes, tua salubria monita et mandata suscipiant humiliter et efficaciter adimplere procurent; populus vero Te tamquam patrem et pastorem animarum suarum devote suscipientes et debita honorificentia prosequentes, tuis monitis et mandatis salubribus humiliter intendant. Ita, quod Tu in eis devotionis filios, et ipsi in Te per consequens patrem benevolum invenisse gaudeatis, Vassalli autem praedicti Te debito honore prosequentes, Tibi fidelitatem solitam ac consueta servitia et jura Tibi ab eis debita integre exhibere studeant, alioquin sententiam sive poenam quam rite tuleris seu statueris in rebelles ratam habebimus et faciemus auctore Domino usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Rogamus quoque et hortamur attente praedictum Carolum regem in imperatorem electum, quatenus Te et praedictam ecclesiam Fogarasiensem Tuae curae commissam habens pro Nostra et dictae Sedis reverentia propensius commendatos in ampliandis et conservandis juribus vestris, sic vos sui benigni favoris auxilio prosequatur, quod Tu ejus fultus praesidio in commisso Tibi curae pastoralis officio possis Deo propitio prosperari, ac proinde eidem Carolo regi in imperatorem electo a Deo perennis vitae praemium et a Nobis condigna proveniat actio gratiarum. Datum Romae apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicae millesimo septingentesimo vigesimo primo, quinto decimo Kal. Junii, Pontificatus Nostri anno primo.

Loco † Plumbi.

(C. R. Tr. A. — N. 100 — an. 1721) L. Martinettus.

Bullis pontificiis tandem obtentis Patakius in Croatiam abiit, consecrationem juxta canonum statuta ab Episcopo ritus graeci accepturus[1]: retento interim in ordinarii theologi munere, qui hucusque extraordinarius cleri director extiterat, Patre Georgio Regai, viro sibi carissimo, quod omnia vitae commoda saluti nationis Valachicae tanto tempore tantaque alacritate gratificatus esset.

§. 5.

De directoratu Patris Georgii Regai.

Ex relatione Cancellariae Regiae Transilvanico-Aulicae diei 15. Augusti 1728 ad Carolum VI. facta.

Vacante episcopatu . . . donec Joannes Nemes de Patak . . . eo ingressus fuisset, Pater Georgius Regai ex Societate Jesu clero illi praefuit eumque direxit, nec sine fructu; magna aliunde in ejusdem Societatis Patres confidentia clerus ille unitus fertur, quorum industria et opera idem clerus ac populus sacram Unionem Spiritus sancti gratia amplexus est. (C. Tr. A. — N. 69 — an. 1728)

I.

De progressu s. Unionis et de reformatione morum.

Fragmenta selecta ex Annalibus msc.

An. 1714. — *De Synodo hujus anni.* — Evenit identidem, ut graeci ritus sacerdotes legitima etiam matrimonia venalia fecerint; qui tamen abusus nostris se interponentibus, etsi non totaliter extinctus, nihilominus in tantum praepeditus est, ut spem faciat totius impietatis exterminii; hinc aliquot legitimae uxores viris, et viri uxoribus restituti. Quia vero contra sacrorum canonum tum latini, tum graeci ritus sanctiones sacerdotes Valachi ac Rutheni defunctis primis uxoribus secundas superinduxerunt, per missionarios rei gravitas detecta,

[1]) Debitam hanc sacrorum canonum observationem malignis ac falsis criminationibus ita insectatur Hurmuzaki: *Es war hiebei einerseits eben so sehr auf die ostentatorische Andeutung eines wesentlichen Unterschiedes zwischen dem römisch- und griechisch-katholischen Ritus abgesehen, welcher Unterschied der Eigenliebe der Unirten schmeicheln musste, wie es andererseits auf die Ziehung einer Schranke zwischen beiden Cultusarten desshalb abzielte, damit die katholisch gewordenen Romänen nicht etwa in Versuchung gerathen zum grie-*

et exposita est, ac sic impietati huic fraenum injectum datis a missionario aliquo ad eos literis energicis, quibus ex sacrorum canonum legibus evincentibus error expositus est; nec sine fructu, nam in Synodo sua lectis literis, convicti veritati assenserunt, et cum gratiarum actione pro dato lumine rescribentes se amplius similia non facturos compromiserunt. (B. P. V. 12231)

An. 1715 — *De Valachis Máramarosiensibus eorumque Episcopo ac clero.* — In Szinna, amplo oppido, sublata consuetudo, potius corruptela, ne profesto die ad vesperam, mixtim transvestiti juvenes et puellae saltibus per publicas plateas sacratissimam noctem profanent, uti etiam in Monostor, ubi graeci ritus catholici colunt Deiparam Virginem Thaumaturgam, eo millibus hominum ad Pentecosten Ruthenorum confluentibus: sed ab immemoriali tempore abominandus eo die mos invaluerat, ut longo ordine se locarent nupturientes viduae et puellae, ambularent vicissim proci, sponsas considerarent, abriperent quas vellent, ad copulationis assistentiam sacerdotes (aliunde rudes ac simplices) etiam reluctantes cogerent; et nihilominus, si dein displicuerunt, uxores aut concubinas dimitterent. Ad abolendam hanc matrimonii contrahendi, verius pellices mercandi, consuetudinem advolavit missionarius cum Generali Vicario uniti Episcopi graeci, et impetratis a militiae Commendante armatis copiose militibus, templum circumdedit: quibus praesentibus nemo ausus est attentare seu raptum, seu violentum inire contractum: qua etiam occasione multitudini quietae abusum illum pessimum exaggeravit, et ejus posthac detestationem persuasit. Demum bigamos ad separationem ab illicito thoro, legitimos conjuges, etiam illustrissimos, ad debitam conjunctionem, dissidentes fataliter ad amicitiae promovit complexum.

Idem pari zelo fructuque anno 1715 per octo menses in praedicto comitatu Máramarosiensi cum legione Pálffiana commoratus praeter solitas functiones in campo ... infirmis egentioribus procuravit eleemosynam 200 florenos Rhenenses excedentem. ... A schismate postquam reduxisset unum honestioris conditionis, ipsi ritus graeci sacerdotes aliique majoris dignitatis schismatici nocturno tempore (= metu dominantium ibi Calvinistarum =) velut Nicodemi ad eundem accurrebant, de Unione disserentem libenter auscultabant, dubitationes

---

chischen Ritus (!) zurückzukehren und sich den Nichtunirten äusserlich zu nähern. Der Unirte sollte sich selbstständig fühlen und dennoch im Katholicismus kopfüber untergehen: die kluge Politik des römischen Stuhles wusste das Unvereinbare zu vereinbaren (!!). (*Fragmente*, II, p. 90). — Causa inde violenter capta, per plures continenter columnas sacrosancta catholicae fidei dogmata irrisu adeo blasphemo cavillatur, ut honestus calamus suapte natura refugiat aliquid ex iis describere.

opponebant, resolutiones excipiebant eo emolumento, ut dum missionarius Reverendissimum et Illustrissimum Episcopum Munkacsiensem, Ecclesiae Romanae jam unitum[1]), suo exciperet hospitio, huc ad eundem ejusque Vicarium Generalem, scissi gregis Dominici pastores adduxerit 10 presbyteros plebanos et duos Archi-presbyteros, schisma detestantes, et Unioni cum veneratione, ut Matris, Romanae Ecclesiae subscribentes. Alius Episcopus schismaticus cum suo notario et potissimis sacerdotibus spoponderunt, se Unionis negotium transacturos, quam primum defuncto Archi-Episcopo Valachiae novus Albae-Juliae fuerit substitutus Archi-Praesul graeci ritus et Romanae unitus Ecclesiae[2]); cui a divina precamur Clementia, ut sit unum orbe toto ovile, cui praesit unus pastor. (B. P. V. 12301)

Nagybányiae praepeditum est ne Latinorum et Unitorum filii traderentur haereticis magistris erudiendi. (B. P. V. 12171)

An. 1717. — *De Valachis Caransebesiensibus et Lugosinensibus.* In s. Unionem, utut Caesar ad Temesvarinum debellavit Thraces, propendere ipsi videbantur. Argumento sit libellus supplex, quem subnecto, minus quidem ad limam Alvari castigatus, sincere tamen scriptus et, quod historici est, fideliter et authographe descriptus.

Humillima Valachorum Caransebesiensium, Aramsaviensium et Lugosinensium sacram Unionem anhelantium ad Exclmum. et Illmum. Transilvaniae Gen. Commendantem Com. a Steinville supplicatio.

Nos, qui sumus judices districtus Caransebesiensis, Aramsaviensis et Lugosinensis, dedimus literam nostram et posuimus etiam digitos pro majori fide et rogamus Illmam. et Excllmam. Dominationem Vram. Com. Generalem Steinville conquerentes, ut faciat Sua Excellentia memoriam, propter nomen Magni Dei, suam sanitatem et fortunam Augustissimi Imperatoris, ut det nobis Episcopum, quem nos regnum desideramus, nomine Petronie, ut sit nobis Episcopus; qui a Turcis mansit,

---

[1]) Dicit auctor nominatum episcopum Joannem Josephum Hodermarszky, de quo relege superius annotata pp. 375—376.

[2]) Legitur quidem in solemni tractatu inter Sigismundum Báthori, principem Transilvaniae, et Michaelem Voivodam Valachiae initum die 20. Maji an. 1595: *Universum ordinem ecclesiasticum et monasticum sive Calugerorum Serenitas sua* (Sigismundus) *relinquet in antiquo usu et consuetudine. . . . Omnes ecclesiae Valachicales in ditionibus suae Serenitatis* (h. e. in Transilvania) *existentes erunt sub jurisdictione et dispositione Archiepiscopi Tergovistiensis juxta ecclesiastici juris et ordinis illius regni dispositionem, proventusque suos solitos et ordinarios percipere poterunt* (apud Hurmuzaki, *Documente*, t. 3, pp. 212 et 474); verum ex saeculo proxime sequenti tot extant argumenta metropoliticae dignitatis sedis Alba-Juliensis, ut de ea, saltem per haec tempora, dubium moveri non possit. Cfr. *Anonym.* jam adduct. apud Cipariu op. cit. pp. 11—15.

nomine Moyses, nobis non est opus, quia sciet Vestra Illustritas, quod semper servet ordinem Turcicum, qui si videt, quod aliquis habeat pecuniam, et non dat, quantum ille petit, tunc eum excommunicat, et dat ipsum cum omnibus quae habet diabolo; si autem dat, quantum petit, iterum ipsum benedicit, sed non tantum unum, sed etiam negotiatores et omnes pagos, et popas dum consecrat, accipit ipsis 50 Leoninos, et sinit eos per medium annum ut sint sacerdotes, postea iterum pellit ipsos ex parochiis, quousque non dant iterum tantam pecuniam; et homo saecularis quando ducit virgo virginem, tunc Episcopus accipit per septem et popa vero sex septem decenarios; et homo quando moritur ipsi uxor, tunc ille non permittit sacerdotem, ut illam communicet, quousque non dat 10 aut 15 Leoninos; si autem sit pauper et non habet, unde dare pecuniam, tunc ille permittit sicut brutum ut sepeliat; et ab omni domo accipit pro fundo per 12 polturas[1]), sive sit pauper sive dives; si autem non habet pauper pecuniam, tunc ille pignus trium aut quatuor florenorum sumit: et sic consumuntur omnia nostra pignora apud ipsum, omni anno nos sic consumit, et ab omni popa accipit annuatim per 7 Leoninos, et tempore eventus Ecclesiarum, qui venit in festo SS. 12 Apostolorum[2]), semper ille accipit. Hanc instantiam habemus et alias multas, quibus non possumus molestare suam Illustritatem, et quam rem non possumus tolerare, quod instamus apud suam Illustritatem, et misericordia Magni Dei custodiat suam Illustritatem. Caransebes 1717, die 10. Februarii. Subscripti erant 12 popae cum omnibus presbyteris, 40 judices cum pluribus pagis et districtibus. Loco sigillorum, ajunt, ponimus digitos et scribimus cruces, ac mittimus hanc literam omnes parvi et magni et supplicamur. (B. P. V. 12234)

An. 1720. — *Ex Valachia Cis-Alutana*[3]). — Docti rudes principia fidei salvificae; non pauci heterodoxi, confutatis eorum erroribus, catholicae Ecclesiae adjuncti. Memorandus hic schismaticus ille, qui vulgi opinione peritissimus graeci ritus in provincia ferebatur: hunc amica conversatione missionarius noster adeo sibi devinxit, et rationum momentis convicit, ut ejuratis palam Photianis erroribus veritatem orthodoxae religionis Orsovae sit amplexus. Factum hoc peropportune eo ipso tempore, quo annua receptae a Turcis provinciae memoria pri-

---

[1]) *Poltura, Polturak*, est parvus numus cuprinus valoris unius crucigeri cum dimidio.

[2]) Festum ss. duodecim Apostolorum agitur die 30. Junii. Cfr. Kalendarii t. I., p. 197.

[3]) Valachia *Cis-Alutana* complectitur partes Valachiae cis Alutam *(Olt)* fluvium sitas, alias promiscue dicta *Austriaca, Caesarea, Austriaco-Caesarea*, quod ex pace Passarovicii inter Domum Austriacam et Portam Ottomanicam sancita die 21. Julii 1718 sub potestate ac dominio Caroli VI. mansisset.

mum inter festivos applausus et hymnum Ambrosianum, quem sacerdos noster intonuit, recolebatur. Exceptus deinde lautis epulis apud Dominum Commendantem Praesidii, qui Societatem nostram apprime dilaudabat, suffragante ei in omnibus primario Bojaro, neo-partae Valachiae Praefecto[1]), qui, licet homo schismaticus, nihilominus ardens desiderium suum iteratis vicibus declaravit, habendi ejusmodi Religiosos in Valachia, utpote quorum fidei, ut ajebat, doctrinam plurimi sectarentur[2]).

An. 1716 — *De Coronensibus nondum unitis.* — Valachi nondum uniti frequentes Coronam adeunt peregrinatum devotioni in sacello s. Crucis operam navaturi. Quae natio multum se affectam et reverentem exhibet ergo Patres Societatis Jesu; sed et in dies praestat majora. (B. P. V. 12110.) — Eos ipse princeps Valachiae Joannes Nicolaus Mauro-Cordatus de Scarlattti, *ut benevolentiae ac aestimationis* (verba ejus sunt), *qua inclytam Jesu Societatem prosequitur, effectum experiantur, magnis favoribus dignatur*, addita prece, *ut memores sint inter pia coram Deo sacrificia suae suorumque incolumitatis.* (B. P V. 12115)

An. 1719. — *De nova ecclesia Monostorii erecta.* — Paulus Kolosvári, Arianorum parochus defunctus, homo ditissimus, ad vitae confinia delabens, praeter thori consortem in testamento scribit haeredem senatum, ac (quod mireris) Collegium Claudiopolitanum S. J., addito brevi encomio: *Patribus Jesuitis, propter bonam ac pacificam, quam mecum habuerunt, viciniam.* Hinc res templorum eo anno auctae; ac Valachis, qui ritum sequuntur graecum, Monostorii ecclesia sumptibus Collegii a fundamento extructa est et jam tecto donata. (B. P. V. 12113)

---

[1]) Primam Valachiae Cis-Alutanae praefecturam obtinuit Georgius Kantakuzenus, filius Serbani II. Kantakuzeni, Valachiae Voivodae ab anno 1679 ad an. 1688, patrii principatus petitor, de quo per ea tempora frequens mentio occurrit in monumentis historicis apud Hurmuzaki, *Documente*, t. 6, locis in indice rerum indicatis pp. 658—659. Quum Valachi Georgium Kant. sibi Voivodam dari plus semel petiissent, Carolus VI., votis ipsorum utcunque satisfacturus, eum Bani titulo provinciae praefecit.

[2]) Georgius Kantakuzenus, qui diu in Transilvania habitaverat, Coronae ac Cibinii Patres S. J. ipsos ex longo usu recte novit eorumque labores ex fructibus aestimare didicit.

II.

De utriusque Ecclesiae communicatione in sacris atque divinis.

Ex iisdem annalibus msc.

An. 1715. — *In funere Patris Provincialis S. J.*[1]) — Hoc anno funere extulimus *R. P. Rudolphum Lewenberg*, Provinciae nostrae caput, qui 29. Augusti Cibinii in Domino obierat. . . . Pompam ejus funebrem spectabilem reddidit diversorum ordinum et religiosorum virorum accursus, et ultimum caritatis officium vita functo exhibendi promptitudo . . . Nec defuit officio suo clerus Valachicus Romano-catholicae Ecclesiae unitus, e cujus gremio adfuerunt protopopae cum popis suis numero fere 30, qui vestibus ecclesiasticis ritu suo ornati tumbam praecesserunt: sex sarcophagum humeris suis succolarunt. . . . Atque in fine *orationes sepulchrales pro defuncto* (*εὐχὰς ἐπιταφίους εἰς τελευτήσαντα*) ritu suo devote peregerunt non sine magno Patrum Provinciali suo orbatorum solatio.

An. 1717—1721. — *In processione festi Corporis Christi*[2]). — Processionem theophoricam ea, qua licuit, maxima reverentia in finem deduximus: Ipse namque Illmus. et Rmus. Ordinarius D. Eppus., finitis in templo nostro divinis, Numen eucharisticum publice inter tubarum clangorem (stipantibus hinc inde militibus ac parvulis) deportandum suscepit, quaternoque idiomate, germanico, hungarico, valachico et latino, singulas ad aras cum fructu circumstantium ab iisdem innocentibus hujus sacri epuli laus decantata est. Tormenta novam addiderunt neque hactenus hic visam solemnitatem, quod imperio Excellentissimi Commendantis Generalis quaternus tormentorum roboatus decantatis Evangeliis responderit. . . . Adfuerunt etiam graeci ritus sacerdotes, paramentis induti, e quibus unus Evangelium ultimum ritu suo decantavit. . . . Praeibant parvuli vestiti non ineleganter, qui in stationibus rhytmis quaterna lingua, latina, germanica, hungarica et valachica velatum sub nube specierum eucharisticarum verum Deum cum solatio circumstantium salutarunt. . . .

---

[1]) Ex Historia Residentiae Albensis S. J. parte II. jct. Lit. An. — Altera haec pars historiae domus Societatis Jesu Albae-Juliae ab anno 1711 ad an. 1772, uno volumine comprehensa, reperitur Albae-Carolinae in Bibliotheca Batthyániana Dioecesis Transilvanensis, unde eam nobis Rmus. canonicus D. Ant. Beke, ejusdem Bibliothecae custos, summo ut est in omnes officio, benigne commodavit in usus nostros transferendam.

[2]) Ex eadem H. R. AJ. — Quum eadem ferme quotannis ad solemnem hunc diem festum repetantur, pauca huc adscripsisse sufficiat.

An. 1716. — *In introductione Episcopi latini in antiquam ecclesiam cathedralem cultui catholico de mandato imperatoris restitutam.*

Animadversio praeliminaris. 1. Paulo Bornemisza, Episcopo latino Transilvaniae, sub anno 1556 a protestantibus in exilium ejecto et ecclesia cathedrali ab acatholicis occupata aedeque episcopali a principibus capta, extorres Episcopi titulum dumtaxat Sedis Albensis gesserunt, donec Carolus VI. imperator et rex, episcopatum hunc a s. Stephano fundatum cum templo cathedrali catholicis postliminio restituit edito Diplomate die 11. Decembris anni 1715.

2. Quanta pertinacia haeretici catholicos Transilvaniae Episcopos a solo patrio atque ab ecclesia sibi commissa extorres egerint, uno exemplo irriti illius conatus ostendisse sufficiat, quo Episcopus Illyés[1]) sedem intra fines dioeceseos suae collocare frustra tentavit anno 1697. En tibi perspicuum ejus rei testimonium ex annalibus Missionis Dacicae ad eundem annum desumptum:

Luctuosius urbis excidio accidit fidelium coetui exilium Rmi. ac Illmi. Dni. Andreae Illyés, Ordinarii sui. Penetraverat ille has in oras ante menses aliquot ingenti catholicorum applausu ac solatio, quod a centum et amplius annis episcoporum ausus nemo; sed conspirante in viri tanti perniciem heterodoxorum perfidia firmam figere stationem permissus non est. Excessit ergo, non tamen de haeresi inultus, cui opimam praedam eripuerat, abductis secum ex Illmis. prosapiis Bánfiorum et Halleriorum catholicis virginibus ad sanctimoniales, ne in tanta rerum perversitate a recta virtutis semita, quam alacres decurrebant, agerentur in transversum. (B. P. V. 12093.)

De introductione episcopi.

Major[2]) quoque spes effulget reducendi errantes oviculos in Dacia, reposito per Sacram Caesaream, Regiamque Catholicam Majestatem, qui jam a saeculo exulaverat, Episcopo. Juvat hic ad futuram memoriam fusius enarrare introductionem ejusdem in acceptum a Calvinistis Albae-Carolinae templum cathedrale. Aderat jam Cibinii mandatum Augmi., lectumque publice in Diaeta Regni, quo dictum templum centum et viginti, si non amplius, annis profanatum Illmo. ac Rmo. Dno. Georgio L. B. Mártonffi Transilvaniae Episcopo cedere jubebantur Calvinistae: ad cujus rei executionem in dies exspectabamus adventum

[1]) Andreas Illyés episcopatum Transilvaniae tenuit ab anno 1696 ad annum 1712. Ei successit (1713) Georgius Mártonffi, cujus felicem reditum hic descriptum habemus.

[2]) Relatio haec in pluribus codicibus mscr. prostat Viennae et Albae-Carolinae. Textum damus ex B. P. V. 12110, una tamen alterave lectione variante ex H. R. AJ. adscripta.

Cibinio Illmi. ac Rmi., vel nutum saltem, quo seu nostra, seu Vicarii Generalis opera negotium tanti momenti desideratum finem sortiretur. Interea dies advenit quarta et decima Februarii meta spei nostrae: adest ante meridiem Vicarius Generalis, quo cum continuus de modo occupandi templi sermo; at ille pusillanimis dubia reddebat omnia, miris, quas sibi fingebat, difficultatibus oppositis. Abeunte illo post meridiem in locum haud procul urbe dissitum, nostri cunctandum nihil rati consilium ineunt, quo abrupto, quum Exmus. D. Commendans Generalis advenisse nunciaretur, P. Superior eundem convenit, miscetque continuo sermonem de templo, clavibusque adhuc hodie tradendis, si imperium Exmi. accederet. Ille excipere et quaerere, utrum P. Superior auctoritatem habeat claves acceptandi? procul dubio, reposuit; quandoquidem Archidiaconus ipse esset designatus[1]). Mandatum igitur Commendanti urbis, cujus opera P. Superior clavibus potiretur. Expedit ille homines ad professorem Calvinisticum, qui claves ab eodem accipiant; hic excusare se, professorem se esse, cum templo nihil habere, suae curae esse scholis invigilare et urgere disciplinam, de clavibus ex templo responsurum praedicantem. Ad hunc igitur itum; audit nunciorum postulata, mittitque sine mora clavim per aeditimum. D. Commendans clavi obtenta laetus ad nos accurrit, et hora circiter quinta eandem in P. Superioris consignat manus. Ita, de quo Vicarius Generalis pene desperarat, nos spe meliori animati evicimus.

Sequenti die P. Superior in comitiva nostrorum praesentibus item popis et protopopis nonnullis, Franciscano uno, et officialibus Caesareis, templum reserat et ingreditur. At, vah! Augiae stabulum[2]) potius quam templum dixisses! Data igitur opera quaternis diebus, ut, elatis sordibus, templi forma rediret. Templo jam potiebantur; quid tamen ausa non est impudentia Calvinistica? petiit cultum in eodem sibi vendicare. Sed apagite, responsum: Eadem die tumulo inferendus erat judicis Calviniani percarus filiolus: at qua pompa? Pulsu carebant, quia campanas amiserant. Cogitur ergo lugens genitor humiliare sese, ut pulsum a catholicis impetrare valeat: annuimus, sed taxa simul statuitur, ut pro quolibet funis tractu florenum Rhenensem pendat, cohorruit nonnihil taxae incremento prius non audito causamque sciscitanti responsum est: Campanas jam esse catholicas. Rursus ausi sunt temerarii petere sedes et scamna impensis suorum facta, quem in finem supplicem libellum Excellentissimo porrexere; verum pro responso ad

---

[1]) Superiores domorum Alba-Juliensis et Claudiopolitanae S. J., jam dudum ab exulibus Transilvaniae Episcopis archidiaconi constituti, semper „pro munere sibi commisso vigilem intenderunt oculum, afflictae in Transilvania orthodoxae religioni ope qua poterant maxima consulturi". (B. P. V. 12093.)

[2]) Quanta hic rerum confusio! Haram potius quam templum praesens dixisses. (H. R. AJ.)

Episcopum remissi sunt, qui pro responso dedit: Debebant olim Catholici hinc expulsi sedilia sua vobis relinquere, sinite et vos ea Catholicis.

Subinde aram in Sanctuario mappa, reliquisque necessariis instructam et stallum pro Episcopo ereximus. In arae apice sequens inscriptio chronographica legebatur:

CAROLO IMPERATORE,
PIO, IVSTO, RELIGIONISQVE DEFENSORE.
* * *
STEPHANO DE STEINVILLE
MAGNO REGNI TRANSSYLVANIÆ GENERALI.
* * *
SIGISMVNDO KORNIS
GVBERNATORE, RELIGIONE INCLYTO.
* * *
ELIMINATIS CALVINI SORDIBVS.
* * *
EPISCOPALIS SEDES ALBENSIS
GEORGIO MARTONFFI RESTITVEBATVR.
* * *
VNI ET TRINO DOMINO SIT GLORIA IN SAECVLA.

Die 16. Februarii jam ad vesperam inclinante venit Illmus. et Rmus.[1]) D. Vicarius Generalis extra portam obviavit illi cum P. Superiore, P. Rector Claudiopolitanus cum D. parocho Fenessiensi, eundemque salute plurima impertiverunt. Die altera[2]) prodit Illmus. et Rmus. ex curia sua Pontificalibus indutus ad templum reconciliandum, cui ante januam P. Superior, linteo et stola amictus, praemisso brevi praeloquio, offert in pulvillo clavim templi deauratam; quam acceptans lacrymis obortis vix respondere poterat; gratias tamen Societati egit pro cura, hic loci a saeculo et amplius animabus impensa[3]). Secundum templi reconciliationem[4]) concedit Illmus. et Rmus. extra muros, praestolaturus interea in domo annonaria, donec P. Superior, parochus et Archidiaconus cum processione obviaret, et in urbem solemniter induceret. Adest subinde numerosa caterva stipatus; umbella defertur a quatuor officialibus Caesareis[5]); noster eidem brevi dictione bene precatus est, tubis, tympanisque adstrepentibus, hymnis et laudibus voce

[1]) Cum magna equitum officialium ex inclyto Comitatu caterva. (H. R. A. J.)
[2]) Hora circiter octava. (Ibid.)
[3]) Cfr. supra pp. 125, 130, 162—163.
[4]) Peracta reconciliatione exutisque Pontificalibus concessit. (H. R. A. J.)
[5]) Perventum deinde ad locum, ubi Episcopus morabatur. Hic rursus Pontificalibus indutus obviam R. P. Superiori egreditur atque Crucifixum de more genua super tapetem substratum inflectens, pientissime exosculatur. Tum Noster Dalmatica indutus brevi sermone eidem bene precatus est. (Ibid.)

artificiali decantatis. Ordinatur dein processio redux: praeibant dein longo ordine juventus scholastica tam trivialis quam nostra; hanc sequebatur poparum ordo (ducenti facile erant) linteis et paludamentis amictus[1]); his proximus clerus latinus. Dum portam urbis subiisset Episcopus, unus ex clero Valachico idiomate vernaculo salutationem orditur, raro admodum Valachis exemplo, utpote qui e memoria nihil, sed ex charta dicere consueverunt. Tandem concinentibus omnibus popis Episcopo applausum est. Inde ad jactum lapidis stetit a latere senatus cum judice, si duos excipias, totus Calvinisticus: judex hungarice salutat Episcopum, respondet is laconice quidem, sed acute. Prope templum stabat miles Caesareus in armis, qui cum praetergredientem Antistitem lunato poplite veneraretur, largam omnes benedictionem retulerunt. Tandem ad aram majorem perventum est, ubi idem Praesul intonat solemne Te Deum, inter aeneorum majorum minorumque fistularum fragores, qui sub divinis ter repetebantur. Primi denuo in hac basilica sacram communionem e manibus Episcopi accepere, Exmus. ac Illmus. Comes Sigismundus Kornis, Provinciae Gubernator, et Illmus. D. L. B. Joannes Torveskai. Ad extremum conspicuus in stallo Episcopus promulgat quaternos e gremio sui cleri canonicos. Dnum. Joannem Antalffi ornat insuper Praepositi dignitate. Dno. Paulo Henter Lectoris officium; D. Georgio Bors cantoris defert; Dnum. vero Martinum Demeter creat Vicarium suum Generalem, et Custodem[2]).

Eodem die in Ecclesia sic reconciliata protopopa Valachus, assistentibus sibi suae nationis ministris, divinam liturgiam solemnibus caeremoniis juxta ritum graecum celebravit. (A. E. Tr.)

An. 1715. — *In fundamento praesidii seu loci muniti Albae-Carolinae ecclesiasticis ritibus ponendo*[3]). — Memorabile illud est, quod hic 4. Novembris, venerationi s. Caroli consecrata, qua primus lapis praesidii nostri positus est, habitae a nostris Patribus binae dictiones: una germanica, altera latina; eucharistica utraque, quod Deus Ter Optimus Maximus tam validum contra christiani nominis

[1]) Paludamentis more sui ritus variegatus. (Ibid.)

[2]) An. 1717. — *De parochia Alba-Juliensi a missionariis S. J. in manus Episcopi resignata.* — Reducto in Transsilvaniam Episcopo, et in possessione Cathedralis Ecclesiae constituto, paroeciam inde a saeculo et amplius administratam resignavimus in ejusdem manus, praesidiarii militis tantisper reservata cura. Titulo justitiae exonerati, liberali et vocationi nostrae correspondente caritate alacres hoc anno adfuimus extreme decumbentibus. Nemo prope ultimam vitae luctam subivit, cui unus ex ternis Patribus spirituali auxilio non adfuisset, Germanis praesertim, quibus soli nostri ob linguae peritiam extrema administrarent, sepulturae mercede parochianis relicta. (B. P. V. 12111 jct. H. R. AJ.)

[3]) Cfr. *Zeitschrift für kath. Theologie,* 1880, p. 779.

hostes praesidium excitarit. Illa ante Missarum solemnia, haec sequebatur. Aderat Excellentissimus Generalis Commendans Comes a Steinville cum praecipua officialium Caesareorum corona; aderat etiam alter Excellentissimus Dominus Provinciae Gubernator, Sigismundus Kornis, cum quo flos Nobilitatis catholicae, Ruthenae et reliquarum nationum. Auditur uterque cum plausu. His peractis longo et pulchro ordine ad propugnaculum neo-erectum processum est, ubi a nostro missionario, assistentibus hinc et inde Diacono et Subdiacono, primus lapis consueta benedictione et caeremoniis praemissis positus est: alterum et tertium posuerunt Domino Domini Excellentissimi supradicti. Eos suo ritu secutus est clerus Valachicus, ut mox fusius explicabitur. Inditum nomen propugnaculo s. Caroli. Ad cujus rei memoriam perpetuam numismata eleganter cusa: quorum facies una munimentum Albae-Carolinae, altera chronosticam hanc inscriptionem refert:

LVCE SACRA CAROLI SIMILES ALBA ACCIPIT ORTVS
IN SOLIDA PRIMVS PONITVR ARCE LAPIS:
IVLIA NATA FVI CAROLVS VIM ROBVR ET AVXIT
IVLIA SIN LIBEAT, NVNC CAROLINA VOCER.

Posito lapide ad templum reduci cum trino bombardarum minorum sonitu ac majorum 14 tonitru, cum gaudio et solatio applausum est.

Sed quod raram hanc solemnitatem peculiari ratione reddidit conspicuam, erat numerosi cleri Valachici cooperatio in sacra hac actione peragenda; aderant enim ultra centum presbyteri partim protopopae partim popae, sacris suis paludamentis induti, juxta ritum graecum *in fundamento novae domus vel ecclesiae ponendo* (ἐπὶ θεμελίου οἴκου νέου ἢ ἐκκλησίας) servari solitum, multis caeremoniis

θυμιῶντες τοὺς θεμελίους κύκλῳ . . καὶ λέγοντες τὴν εὐχήν· Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν ἐν συνέσει, καὶ θεμελιώσας τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς, ὁ κτίστης καὶ δημιουργὸς τῶν ἁπάντων . . τοῦτον τὸν οἶκον ἵδρυσον ἐπὶ τὴν στερεὰν πέτραν καὶ θεμελίωσον κατὰ τὴν σὴν θείαν ἐν Εὐαγγελίοις φωνήν, ἣν οὐκ ἄνεμος, οὐχ ὕδωρ οὐχ ἕτερόν τι καταβλάψαι ἰσχύσει· . . τοὺς ὑπουργοῦντας ἐνίσχυσον ἀβλαβεῖς διαφυλάττων, τὰ θεμέλια αὐτοῦ ἀῤῥαγῆ καὶ ἀσύλευτα διατήρησον, εὐδόκησον αὐτὸν εἰς τέλος ἀχθῆναι, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ μέλλοντας κατοικεῖν ἐκ πάσης

effossa fundamenta in gyrum perfumigantes . . recitantes: Domine Deus omnipotens, qui sapientia tua coelos condidisti et terram super stabilitatem suam fundasti, tu creator et cunctorum opifex . . hanc domum super firmam petram stabili et juxta divinam Evangelii tui vocem, quam non ventus, non aqua, non aliud quid dejiciat, eam loca . . . opifices ejus incolumes conservatos corrobora, fundamenta ejus inconvulsa et inconcussa custodi: ad finem eam perducere tibi complaceat, et ab omnibus adversarii insidiis habitaturos in ea libera. Quia tua est potestas, et tuum est

ἐπιβουλῆς τοῦ ἀντικειμένου ἐλευθέρωσον. Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν . . καὶ κατὰ τὴν εὐχὴν λαβόντες ἕνα τῶν λίθων, καὶ χαράξαντες δι' αὐτοῦ σταυρὸν αὐτὸν τιθέντες ἐν τῷ θεμελίῳ λέγοντες· Ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὕψιστος· ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς καὶ οὐ σαλευθήσεται· βοηθήσει αὐτῇ ὁ Θεὸς τὸ πρὸς πρωΐ κτλ.

regnum et virtus et gloria Patris et Filii et Spiritus sancti: nunc et semper et in saecula saeculorum, Amen . . et post orationem lapidem acceptum ac cruce signatum in fundamento locantes prolatis verbis: Fundavit eam Altissimus; Deus in medio ejus non commovebitur; adjuvabit eam Deus mane diluculo etc.

Et ita quidem accipienda sunt, quae ab aliis accepta tradit Hurmuzaki, *de utraque benedictione, catholica et unita, in fundamento hujus praesidii fundando ἀθροῶς impertita*[1]). — Quae praeterea de historia originis praesidii Alba-Carolinensis relatu digna videntur, commodius infra dicentur.

An. 1716—1719. — *In missionibus et in usu sacramentalium.* — Claudiopoli excursum est in varias plagas; conciones, praeter ordinarias domi, 106 dictae sunt an. 1719, plures adhuc catecheses . . . tanta communicantium frequentia, ut Pascha aut jubilaeum quoddam esse videretur. Valachi, graves circa fidem errores dedocti, spoponderunt, si popae, de Calvinismo suspecti, de veritate corporis et sanguinis Christi aliter crederent, atque pro concione expositum est, a schismate graeco non ad unionem fidei tantum, sed etiam ad ritum latinum se continuo transituros. . . . Typis vulgata et dispersa plus quam quingenta exemplaria crucis Hierosolymitanae, quali contra pestem Tridentini Patres utebantur. Plures fontes a missionario nostro benedicti et Sanctorum nominibus insigniti sunt. (B. P. V. 12113.) . . . Nec in minori aestimatione aqua in nomine s. Ignatii benedicta habebatur. Valachi graeci ritus, uniti tamen nobiscum, si male senserunt, exclamarunt: Ferte nobis aquam, quam benedicunt illi qui nostri curam habent, et quibus ab imperatore Leopoldo sumus commendati. . . . Ejus sacramentalis beneficio fugatas alii febres, alii morbi genus aliud depraedicabant. (H. R. AJ. ad an. 1716.)

---

[1]) Kaiser Karl VI. liess auch den griechisch-katholischen Klerus an dieser Feierlichkeit in einer Anzahl von mehr als 100 Priestern theilnehmen, so dass der katholische und unirte Segen zugleich gespendet wurde. (*Fragmente,* II, p. 88.)

III.
De re scholastica.

Prolixitatem atque ex ea taedium vitaturi ex scholis Valachorum[1]) duas tantum ex hoc tempore memoramus, Alba-Carolinensem et Coronensem, quod Pater Regai, de formanda juventute sollicitus ut erat, de his praecipue bene speraret pro pueris Valachorum excoli se patientibus.

1.
De Seminario Alba-Carolinensi[2]).

An. 1718. — Numeravit hic annus, a suprema Grammaticae classe ad infimam ejusdem, supra centenos, denos et senos: ex his graeci ritus multi, ut apta olim s. Unionis qua conservandae, qua augendae evaderent instrumenta.

An. 1720. — Contagiosa lues, totam provinciam pervagata anno superiori, scholas nostras dissipaverat; unde hoc anno aegre easdem collegimus, ita quidem, ut nonnisi post Pascha aditum ad easdem patefacere potuerimus. Hinc exigua juventus Aluimus tamen in Seminario duodenos triplicis nationis, germanicae, hungaricae et valachicae, quibus, ut olim Ecclesiae catholicae augmentandae et pro emolumento provinciae apta evaderent instrumenta, operam impendimus.

2.
De schola Coronensi.

Missio Coronensis, praeter functiones parochiales, ne juventus catholica in manus haereticorum instructorum delaberetur, suaviter compulsa est in se onus doctionis assumere, ac scholas latinitatis quatuor classium inferiorum aperire: numeramus in iis Graecos, Valachos, Germanos: effectumque in his parvis initiis, ut fundationis futurae pro Seminario et Convictu spes affulgeat proxima Offerent contermini nostri Valachi et Moldavi Bojerones, seu Magnates, florem juventutis Societati Coronensi, ut literis, moribus, germanico et latino idiomate imbuantur. Et vero pars aedificii amplissimi quondam PP. Dominicanorum monasterii pro habitatione nobilium convictorum plene adaptata et instructa est, ut commode viceni minimum illico accommodari valeant. Non minus pro scholis trivialibus actum, quibus paedagogus germanus,

---

[1]) Cfr. supra p. 362.
[2]) Ex H. R. AJ. ad annos citatos.

latini etiam idiomatis et musicae gnarus procurabatur. Multitudo parvulorum est instrui cupientium, Ariani ipsi, et Calvinistae liberos nobis suos concredunt, quibus praeter linguae germanicae, pietatis etiam et fidei elementa instillantur, ut Christus totus formetur in illis. (B. P. V. 12115)

IV.

De apostolatu caritatis tempore pestis[1]).

Eadem, qua discipulos signabat olim Servator, characteristica socios suos notare voluit caritate, praecellentissima illa, quae animam ponit ... Transilvaniae id datum: quam pestilentia denuo oppressit, duosque e nostris victimas effecit illustres caritatis. Statum provinciae miserabilem referre aggredior, narratione Claudiopoli accepta. Postquam anno 1717 Thrax barbarus regiones has depopulatus fuisset, ingruit anno superiore inaudita terrae sterilitas; coelo siquidem imbribus exhausto, adeo aestuebat sol fervebatque, ut fluvios exsiccaret, prata agrosque exureret, terram ipsam multis succenderet in locis, atque ignis pabulum factum redigeret in cineres. Subsecuta per totam Daciam fames extrema: cujus ferendae impar plebs, ut se, suosque servaret, fugae consilia iniit, jamque collecta tenui, quae superaret, supellectili, pagos relinquebat vacuos in finitimas migratura; quum multi e fuga retracti, plurimi a proposito impediti, peris ad collum suspensis ostiatim panem corrogabant. Et siquidem tristis haec conditio duram levasset famem, poterat nonnihil adhuc clemens, mitisque videri: illud vero intolerabile, quod aegre bucellam panis impetrare possent, dum ab aeque egenis subsidium petiissent. Itaque quum per ordinaria media vitae sustinendae spes omnis deficeret, ad inusitata edulia deventum est: ex culmis Turcici tritici, paleis, radicibus herbarum, corticibus arborum minutim concisis, et in pulverem comminutis, pastillo, insipida massa panis loco stomacho latranti in deliciis esse debebat. Neque poterant non commiserationem ciere, pallor in ore luridus, inedia confecta membra, corpora macie exhausta, et prope enecta. Tantam miserae plebis calamitatem pro viribus sublevabat collegium Claudiopolitanum. Prima erat cura solari omnes, pane et numis succurrere, vacuum dimittere neminem: quod et admirationem multis peperit, unde tot pauperes aleremus, quum centum et quadrageni quotidie portam domus obsedissent. Illud vero satis laudare non poterant, quum viderent famelico huic gregi, ne in solo pane viveret, a Paschate diebus illis, quibus carne vesci licebat, quinquaginta libras, neve seminudi incederent, etiam vestitum distribui. Auxit fama munificentiam; nam tota civitate per-

[1]) Extat relatio haec in tribus codicibus msc., scilicet in H. R. AJ. indeque transiit in B. P. V. 12113 et 12172.

crebuit, pro pauperibus parari indusia atque ejusmodi tegumentis plenum in collegio esse cubiculum propediem cuilibet dividendis. Fabellam prodidere, qui abjectis vel occultatis indusiis nudo fere corpore ad limen domus nostrae recurrerunt. — Eadem caritas exhibita iis, qui civitate exclusi in suburbiis et vicino collegii pago dira fame enecabantur. Ab his pro ope accepta malum contagii redditur, quod antea in angulo tantum Moldaviae vicino latuit, per Daciam jam longe diffusum, ad ferias paschales in pagum urbi proximum irrepsit. Cautum tunc erat nostris, aliisque vel fines pagi contingere; ut tamen Catholici inter vitae pericula copiam confessoris haberent, impetrata a Commendante militiae facultate, ac in testimonium cautae conservationis assumpto de gremio senatus cive, exivit sacerdos noster, atque a pago evocatos fideles sacramento poenitentiae expiavit prius; dein, ne famerent, multo pane saturavit. Exeunte Majo intra muros se prodit lues epidemica. Unus sociorum infectis ad obsequia spiritualia exponitur: plures id periculosi et vitae prodigi muneris ambiebant. Haeretici pariter, exemplo inducti, ad ejusmodi animarum curam rabulas suos exponere conati sunt, et Calvinistam, et Lutheranum, et Arianum; sed conati tantum; nam in hanc diem, qua favente Deo lues jam omnis evanuit, ne quidem supremi Superintendentis auctoritas unum aliquem ad isthoc periculum extrudere potuit. Luthericola vero, qui unicus hic apud suos pastor . . . , quod militiae Commendanti Lutherano bilem moverat, ab urbe fugit. — Nos quo eramus de nobis minus solliciti, cauti licet, eo magis experti sumus Excellentissimorum et Illustrissimorum procerum erga nos curam et munificentiam; ut vitam nostram rei Catholicae tantopere necessariam ac utilem in tuto collocaremus, ad bona illorum et dominia evocabamur. Et quamvis urbem pestiferam incolere, praeelegissent omnes; visum tamen est pio Dominorum procerum desiderio concedendum quidpiam. Igitur ad Excellentissimum D. Gubernatorem Sigismundum e Comitibus de Kornis missi duo: ad Illmum. D. Comitem Michaëlem Mikes quaterni: ad Dominos Comites Stephanum Csáki, Stephanum Kornis, Baronem Thoroczkai, ac Dominam Napolianam singuli. Quos dum honoris causa nomino, beneficium simul istud singulare Dacica Societas grata semper recolet memoria, atque ubiubi suam narrabit salutem corporis, magna etiam patronorum suorum referet nomina, per quos stetit, ut securam socii vitam servarent. Minime tamen in hoc otio nobis libuit esse otiosis: quin imo hac occasione multa pro Dei gloria et animarum salute extra Urbem acta, quae titulus sequens de missionibus pandet[1]).

[1]) In altero hoc *de missionibus* titulo de sociis ruri degentibus praeter alia bene multa haec referuntur: „Quum pestis tempore plures e nostris extra urbem in arcibus procerum, ut praecedenti titulo dixi, versarentur, pro lauta hospitalitate spirituale obsequium reddiderunt, aulicos pagosque subditos excolendo. Et vero latinum etiam extra

Ad aliorum jam domiciliorum caritatem proximo impensam progredior. . . .

Pluribus praetermissis, ad caritatem pestiferis in Transilvania impensam, unde coepi, denuo delabor, et narrationem corono. Quid Claudiopoli actum, primo loco recensui. Quid Albae-Carolinae, Cibinii, et Udvarhelyini, Vásárhelyini ac Coronae, brevi dicendum superest.

Ternae civitates, totidemque nationes, Germana, Ungara, et Valacha Praesidium Albae-Carolinae cingunt. Gens Valacha sui incuria, barbaraeque indolis prior luem intulit, inde ad Germanos, Ungarosque declinavit. Mense Junio et Julio tenebat malum. Nostri promiscue aegrotis sacra ultima ministrabant. Tangebamur unica, eaque ingenti sollicitudine salutis animarum: ultima fuit cura de genere morbi. Quadruplicis status ecclesiastici Praesidium incolunt; nostris tamen dumtaxat ultima viventium cura incumbit, Canonicis idiomatis Germanici imperitis. Spectavimus vicina incendia, malum imminens metuimus, neque opera praecavendo adhibita est. Flamma igitur interiora Residentiae nostrae occupat, hortulano lue infecto, et scholae Germanicae magistro contagione extincto. Nondum, quorum intererat, de remedio provisum! Crescebat morientium numerus. Ubi nostri in justas querelas effusi, quod ea, quae publica sunt, extremo loco habeantur: tandem consilium initum ab Episcopo, loci Generali, et Camerae Consiliario; chirurgus evocatur, et remedium necessarium, separatio, statuitur. Patri nostro collectio eleemosynae imposita, ne separati et expositi fame, unde mali origo, intereant. Separati sine discrimine nationis et religionis in insula Marusii quinquageni primum, subinde

---

urbem ampliatum est imperium, dum ibidem magistrorum unus, Soarium, Alvarum alter nobili juventuti explanaret. Atque ubi politioribus artibus erudiunt illi, sacerdotes per vicinos districtos mores instituunt, christianamque expoliunt ad elegantiam. Omni imminebant occasioni, si qua salutem proximorum adjuvare possent. In pago Thoroczko, ubi meri Ariani, ostiatim visitati, instructique, prima jam flore secuturis annis fructuum spem promittente. In Egeres festa ac jejunia, quae vel nesciebant, vel inter sola ponebant nomina, suo rigori restituta sunt. Et quamvis potiori parte ab haereticis locus hic inhabitetur, processio tamen animarum triginta quinque supplicantium sub vexillo et cantu in Iegenye vicinum pagum educta. . . . Catholicis Iegenyensibus persuasum, ut in pagi sui limite Christi crucifixi simulacrum erigant: quod et in haeretico pago Egeres effectum; inductusque ibidem ter pro Salutatione Angelica pulsandi ritus, campana ex vicino loco commodata inque turri arcis appensa. . . . Dum sic alii foris Apostolicis desudant laboribus, ii qui domi mansere non ad solas sarcinas se relictos probaverunt. Rogati a Commendanti militiae Lutherano, ad castra, quae in salubri aura fixerat, dominicis festisque diebus excurrerunt, rem divinam ad aras, et verba ad concionem faciebant. Adeo nullam aperuit rimam occasio, qua non zelus Patrum etiam pestis tempore in proximi salutem prorueret".

septuageni censebantur. His in dies opera nostri caro, panis, et pharmaca subministrata. Adjunximus eleemosynis operam impensam animabus, morientium sacramenta administrando. Vestiti praeterea, qui amictu indigebant. Aluntur etiam septem et viginti proles orphanae, ne haereticis praeda fiant; hujatibus namque Germanis in pernicioso usu est, proles proprias, et orphanas, seu donare, seu vendere Saxonibus Lutheri asseclis, mercis ejusmodi avidissimis. Universim unica nostrorum opera mille nonaginta Rhenenses sunt expensi. Dum haec duplicis misericordiae opera domi praestamus, miles Carolina horario itinere castra metatus, nil proficientibus vigiliis, peste inficitur. Duplicata inde rursus opera, Lazaretho militum, qui centenarium superabant, impensa. Nemo ullus, nisi morte inopina praeventus, decessit non munitus sacris Ecclesiae praesidiis. Neque aegris militibus temporale solatium defuit, liberali adjutis eleemosyna. Providae Dei benignitati referimus in acceptis, quod inter tanta, eaque praesentissima vitae discrimina nullum e nostris epidemica lues afflaverit.

Idem Cibinienses nostri cum electo grege grati agnoscunt, quum vix terni aut quaterni e Catholicis peste assumpti sint. Multus tamen nostris, nec citra periculum, labor cum infirmis, praecipue militibus, in quos superiore anno ex eleemosyna impensi tercenti quinquaginta Rhenenses; labente vero trecenti; aliis pauperibus centum octuageni liberaliter obvenerunt.

Maros-Vásárhelyini duo nostri quinque mensium spatio et civitati et militibus, et vicinis ad quatuor et plura milliaria pagis contagio correptis sacra ministrabant: eo quod in tota Sede Maros nullus fuerit, qui hoc obsequium caritatis afflicto populo praestare auderet, unum si demas parochum, qui sibi dumtaxat subditis inservivit.

Periculosius haud alibi grassabatur malum, ac Udvarhelyini: incolae enim clausurae, et militum Caesareorum isthic hybernantium metu, utut poterant, illud occultabant: acciditque non semel, ut infans peste exstinctus interdiu agitaretur in cunis quasi viveret; noctu vero maternis in ulnis exportatus clam in silva tumulabatur. Lue ingravescente, ad obsequia spiritualia expositus est sacerdos noster providetque tum civitati, tum vicinis, et longe dissitis pagis tam sedulo, ut partes plurium parochorum unus hic obire merito videretur. Hinc non solum ab indigenis, et extra paroeciam existentibus, quibus die nocteque inserviebat, indefessus audiebat operarius; verum ab ipsomet Illmo. et Rmo. Daciae antistite ob zelum Ignatianum singularem laudem retulit in epistola ab Illmo. Praesule ad eum data.

V.

Victimae caritatis.

Pater Grembs.

Coronae, in Transilvania, pretiosa caritatis victima, inter bonorum omnium lacrymas, ipso die divae Magdalenae sacro, cecidit operarius indefessus P. Christophorus Grembs, natus Halae in Tyroli an. 1684. Studiis humanioribus absolutis eum in tirocinio nostro hausit spiritum, ut sive in Collegiis degeret, sive in missionibus versaretur, eximium se utrobique probarit. Philosophicum et theologicum studium eo profectu decurrit, ut Professorum catalogo inseri sit meritus. Sacerdos ex schola affectuum egressus operabatur in Dacia, ac imprimis Cibinii, ubi et in oeconomicis Patrem Superiorem juvabat; anno altero Coronae ad concionem dixit eleganter et zelose. Regressus ad priorem stationem quum lues epidemica inter Cibinienses grassaretur, ad pestiferorum obsequium exponi petiit atque impetravit. Et quamvis vita illi saepe inter pericula, Deo tamen Sospitatore, solatio ac saluti plurimorum est servatus. Collegii Claudiopolitani minister ita partes officii sui implebat, ut et operariis manum suam adjungeret. Eminebat in P. Christophoro tenerior erga pauperes affectus, quibus ipsemet panem cibumve atque etiam numos adferebat. Ad aegros non tam ibat, quam volabat. Animum insuper semper comparatum habuit ad graves quasque ac arduas missiones. Quum postliminio pestis Coronae grassaretur, atque catholici, quos terra illa sustinet, pastore destituti, sine solatio ex peste decumberent, unus omnium erat, qui ad obsequium hoc accurrit. Coronam ut attigit, primus illi labor aegros circumspicere, neminem insalutatum praeterire, alloqui, cohortari, urgere omnes ad poenitentiam: dominicis festisque diebus ac de Christo patiente in Quadragesima verba faciebat de Deo. Valuere fatigia: sistunt se ad sacrum tribunal copiosi, et conscientiam purgant. Neque animas solum, sed et corpora famelicorum curabat. Inter haec malum toti jam Transilvaniae commune contrahit zelumque gloriosa victima coronat, pro more virorum apostolicorum, quibus exigui videntur labores, nisi vita posita coronentur.

Pater Ujhely.

P. Adamus Ujhely, Ungarus, Mezólabroczcensis, vivere coepit mundo prioris saeculi anno 75., Societati 93., in qua et subinde professionem 4 votorum emisit. Qua in Hungaria, qua in Transilvania classes inferiores tradidit annis septem. Sacerdos festis et verni jejunii diebus verba fecit Claudiopoli ad concionem Ungaricam anno uno,

duobus egit operarium, tribus missionarium, et Superiorem Máros-Vásárhelyni, totidem Udvarhelyni, cum pluribus aliis officiis adjunctis. Vir fuit vere apostolicus, qui in Dacia complurium animarum lucro magnos pertulit labores, sui pone et commoditatum neglector, attrita veste paupertatis amore usus, lecto vix in ultima aegritudine culcitram apponi passus est, suorum tamen commodis suo cum incommodo prospexit. Candor in eo sine fuco, ob quem et haereticis et illustribus personis erat in pretio. Fame in Transilvania grassante, pauperum Pater dici et esse merebatur. Quumque videret domesticum censum haud parem fore tot pauperibus alendis, emendicabat aliunde, ut haberet quod cum fame colluctantibus largiretur. Certe ab una Illustrissima persona pro horum necessitate octoginta Rhenenses comparavit, totidemque pauperes aluit. Imis ita ac summis carum mors inopina repente eripuit, vix pestis suspicione liberum. Inter civitatis ipsiusque Domini Generalis Sentamour lacrymas cadaver elatum est comitantibus ipsis haereticis et Decano Calvinianorum cum suo Collegio pompam funebrem condecorantibus. (B. P. V. 12113)

VI.

De grata Societatis Jesu memoria apud Rumenos.

In Rumenis id laudari videmus, quod erga bene meritos praecipue grati sint. Ipsa hac beneficiorum memoria et perpetua gratiarum confessione prosecuti sunt Patrem Regai caeterosque e Societate Jesu sacerdotes, qui se suamque vitam nationi Valachicae condonarunt. *Universus ven. clerus graeci ritus Transilvanicus*, inquit Maxaij, *memor proficuae et salutaris sibi directionis, qua usus fuerat per industriam et indefessos RR. Patrum theologorum e Societate Jesu sibi praepositorum labores tam sub Episcopo Athanasio quam postea fere per septennium Sede vacante ... non sine gemitu ... a personarum ex eadem Societate candidatione pro episcopatu Fogarasiensi prohibitus est an. 1729.* (B. U. B.-Kpr. t. 43)

Caput II.

De episcopatu Joannis Pataki 1721—1727.

§. 1.

De installatione antistitis Pataki.

Literae Joannis Pataki ad Primatem Cardinalem de Saxonia.

Serenissime ac Eminentissime Princeps,
Domine, Domine mihi Benignissime!

Uti semper, ita de facto etiam, clientelam meam secutus, praepetita prius hujusmodi molestae praesumptionis meae deprecatione, et devotissime exosculata Sacra Purpura, Serenitati et Eminentiae Vestrae suppliciter insinuo: quod Diis propitiis post discessum Vienna tandem in Transilvaniam, dioecesim meam, fauste ingrediens Fogarasini, adjutrice Dei gratia, decimo sexto Calendas Septembris, praemissa solemnitate in similibus adhiberi solita, in Basilicam divo Nicolao dicatam, in erectam videlicet modo Cathedralem meam, uti et possessionis Sedis meae episcopalis, a clero et populo meo introductus sum; in qua, Apostolicas meas bullas, in idioma Valachicum transsumptas, alta voce, inter Sacrorum solemnia, in omnium conspectu legi curavi, quibus auditis, magnum plurimi e clero aeque ac populo solamen concepere, quod se, non uti verebantur, spe frustratos, sed de potenti, efficacique Serenitatis et Eminentiae Vestrae gratia, et cooperatione, optime et apprime solatos viderint. — Qui omnes, una mecum, praemissa supplici gratiarum actione, sese in

ulteriores, eosque quam benignissimos Serenitatis et Eminentiae Vestrae favores, paternamque gratiam humillime commendant et emoriuntur,

Datum Fogaras VIII. Idus Septembris 1723

Serenitatis et Eminentiae Vestrae

humillimus servus, et cliens

(A. Pr. St.) B. Joannes Nemes de Pataki,

Eppus. Fogarasiensis.

§. 2.

De firmanda Unione et de moribus reformandis.

I.

De periculo antiqui schismatis resuscitandi.

Ex literis episcopi Joannis Pataki ad imperatorem[1]).

... Id negari haud potest, schisma adhuc multis in locis inter clerum vigere; neque mirum, cum et evoluta tempora huic penitus eliminando sui ex consideratione plane favere nequiverant; unde ex senioribus popis et plurimis recenter a schismaticis ordinatis, signanter in Coronensi districtu, huic errori intente adhaerentes, admittere difficultant, Coronensem et Fogarasiensem ecclesiam huic Unionis cultui deservire, et se in persona sua ab episcopali per Transilvaniam Unitorum jurisdictione dependere posse: quia praeattactas ecclesias ab antiquis Valachiae principibus erectas esse praetendunt; idque Majestati Vestrae Sacrmae. ex eo demisse refero, ut Suo Apostolico juri cavere, mihi vero ad meum in Transilvaniam reditum clementer annuere dignaretur, ut pro statu temporis suavem inter clerum et nationem inquisitionem peragere hoc expedienti medio utriusque cleri et nationis

[1]) Reperitur inter Acta Episcopi J. I. Klein in C. R. Tr. A. N. III. an. 1731.

animum, ubi ab Unione aversio glisceret, modo aliquo opportuno devincere valeret. . . .

. . . Antiqui schismatis resuscitandi praeterea haud leve periculum inde venit, quod quadringenti fere per varias Transilvaniae partes dispersi sacerdotes fuissent ab Episcopis schismaticis Sede vacante ordinati, atque inde vel aperte schismatici et ipsi, vel saltem de schismate vehementer suspecti. (B. P. V. Lit. an. 1730)

II.

De necessitate doctrinae in clero promovendae.

Illud praeterea hic loci salubriter in fidei causa susceptum est, ut nostrorum sacerdotum opera Valachi, quorum in solo cis Marusium flumen tractu ultra bis millenos numerant, alii, quod superius diximus, ad Ecclesiae unionem reducti sint; alii, qui potissimum egebant, necessaria doctrina ad munus suum rite obeundum instructi. Eo enim sacerdotes plerique laborabant inscitia[1]), ut ne sacramenta quidem recte conferendi usum nossent, repertusque est in his nonnemo adeo sui officii rudis, ut germanum hominem cum puella Valacha matrimonio juncturus id non antea faceret, quam cingulo tenus aquae immersum sponsum repetito baptismate abluisset. Alter ejusdem gentis sacerdos, cum annis pluribus frequentem paroeciam pastoris nomine procurasset, neminem tamen poenitentiae causa ad se accedentem a noxis absolvit, quod diceret: nulli praeterquam Deo fas esse, peccata condonare. Quae res cum detecta nostris Patribus fuisset, ad Illmum. et Rmum. eorundem Episcopum delata est, ejusque auctoritate effectum, ut ambo sacris interdicti pastoris officio moverentur, popis aliis horum loco suffectis, a quibus poenitentium multitudo a noxis solveretur. — Ad haec errores non pauci, qui cum sana fide pugnabant, in eorum *Pravila*,

[1]) Eos imprimis auctor videtur indicare, qui absque debita praeparatione ab Episcopis schismaticis ordinati erant.

quam scripturae instar sequuntur, nostra opera emendati sunt. Jam enim libri illius auctoritate certum habebant: Beatorum animas nondum coelo receptas ad extremum usque diem vagas in mundo oberrare[1]); matrimonia item nova contrahi tuto posse, si conjugum alter septennio absens ignoretur, quamquam de ejus obitu nihil teneatur[2]). Haec aliave his similia dogmata schismaticorum artibus illata, ne porro fidem habeant, confutata, abolitaque a nostris fuere. (B. P. V. 12117.)

§. 3.

Synodus generalis anni 1725.

Canonele sinodului dein 1725.

Dela Xs. buna sanetate iti poftimu sî dela noi blgoslovenie iti trimitemu Fratii tale cinstite protopope Miclausiu dela Voil'a.

Intra aceste dîle mai denainte, stringundu-se càti-va cinstiti frati, protopopi jurati, impreuna sî cu alti preoti intielepti facundu seboru, socotira, sî ispravira nisce punturi pentru multe socotele ale seborului mare, care iata sî fratîi tale, le trimitemu in scrisóre pentru aceï'a cumu vei primi fratî'a ta aceasta scrisóre de un'a se stringi Seboru de plinu, sî poruncile aceste fórte pe ameruntulu se le aràti sî se le dai a intielége tuturoru preotiloru, iara popi in tóte satele la toti ómeni, cá de acumu inainte se se tîe sî se se plinesca aceste tóte suptu acele glóbe sî pedepse óre care se voru aflá scrise in launtru.

Canones synodi ex anno 1725.

Salutem à Christo adprecamur, et a nobis benedictionem impertimur Tuae Fraternitati, Reverende Archidiacone Nicolae ex Voila.

Elapsis his diebus nonnulli Reverendi fratres Archidiaconi jurati cum aliis prudentibus sacerdotibus congregati Synodum egerunt, deliberaverunt, et nonnulla puncta (statuta) elaboraverunt pro magnæ Synodi decretis, quae hic scripto tenus et Tuae Fraternitati mittimus; idcirco Fraternitas Tua statim post perceptionem hujus Scripti congreget oportet Synodum plenariam, et haec statuta (mandata) accuratissime nota facias omnibus sacerdotibus, sacerdotes vero omnibus fidelibus in omnibus pagis cum eo publicent, quod amodo in posterum haec omnia adimpleantur et observentur sub amendis et poenis, quae in hoc Scripto continentur.

[1]) Cfr. Kalendarii t. 2, pp. 23—24.
[2]) Huc facit *Pravila*, glav. 222.

quam scripturae instar sequuntur, nostra opera emendati sunt. Jam enim libri illius auctoritate certum habebant: Beatorum animas nondum coelo receptas ad extremum usque diem vagas in mundo oberrare[1]); matrimonia item nova contrahi tuto posse, si conjugum alter septennio absens ignoretur, quamquam de ejus obitu nihil teneatur[2]). Haec aliave his similia dogmata schismaticorum artibus illata, ne porro fidem habeant, confutata, abolitaque a nostris fuere. (B. P. V. 12117.)

§. 3.

Synodus generalis anni 1725.

Canonele sinodului dein 1725.

Dela Xs. buna sanetate iti poftimu sî dela noi blgoslovenie iti trimitemu Fratîi tale cinstite protopope Miclausiu dela Voil'a.

Intra aceste dîle mai denainte, stringundu-se càti-va cinstiti frati, protopopi jurati, impreuna sî cu alti preoti intielepti facundu seboru, socotira, sî ispravira nisce punturi pentru multe socotele ale seborului mare, care iata sî fratîi tale, le trimitemu in scrisóre pentru acei'a cumu vei primi frati'a ta aceasta scrisóre de un'a se stringi Seboru de plinu, sî poruncile aceste fórte pe ameruntulu se le aràti sî se le dai a intielége tuturoru preotiloru, iara popi in tóte satele la toti ómeni, cá de acumu inainte se se tie sî se se plinesca aceste tóte suptu acele glóbe sî pedepse óre care se voru aflá scrise in launtru.

Canones synodi ex anno 1725.

Salutem à Christo adprecamur, et a nobis benedictionem impertimur Tuae Fraternitati, Reverende Archidiacone Nicolae ex Voila.

Elapsis his diebus nonnulli Reverendi fratres Archidiaconi jurati cum aliis prudentibus sacerdotibus congregati Synodum egerunt, deliberaverunt, et nonnulla puncta (statuta) elaboraverunt pro magnæ Synodi decretis, quae hic scripto tenus et Tuae Fraternitati mittimus; idcirco Fraternitas Tua statim post perceptionem hujus Scripti congreget oportet Synodum plenariam, et haec statuta (mandata) accuratissime nota facias omnibus sacerdotibus, sacerdotes vero omnibus fidelibus in omnibus pagis cum eo publicent, quod amodo in posterum haec omnia adimpleantur et observentur sub amendis et poenis, quae in hoc Scripto continentur.

[1]) Cfr. Kalendarii t. 2, pp. 23—24.
[2]) Huc facit *Pravila*, glav. 222.

Forà de aceste pòrànci ale seborului se aîbi grije fratîi'a ta cumu Dàjdile Vladicesci panà la sveti Georgie se se stringa inpreuna cu talerulu logofetului, sî atunci in launtru se se aduca. Venitulu fratîi tale pe cumu au fostu obiceiulu, in dilele altoru Vladici repausati, poti-le cere fratîi'a ta.

Apoi vei avé grije fratîi'a ta de vei pune in catastivu toti popi cari sau chirotonitu prin tralte tièri sî panà acumu nau venitu la noi se-si iá blagoslovenie nice dela noi nau paucenii de aceste càti suntu in epárchii'a fratîi tale se-i putemu scí.

Praeterea Fraternitas Tua curam gerat oportet, quatenus competentiae episcopales simul cum thalero procatoris usque ad festum s. Georgii exsolvantur, et tunc afferantur. Tuae Fraternitatis proventus sub aliis episcopis denatis consuetos solus exigere potest.

Dein Fraternitas Tua curabit catalogo inscribi omnes sacerdotes in tua eparchia degentes, qui ordinati sunt in aliis provinciis, et qui ad usque non semet praesentarunt coram nobis benedictionis accipiendae causa, nec habent a nobis literas formatas, ut omnes nosse possimus[1]).

Socotelele Seborului mare.

Anulu 1725 lun'a lui Fevruarie dîle 26. Socotelele Seborului mare antâiu pentru rendulu Diiaciloru celoru inperatesci, cari se voru scóte se valatuiasca pentru treb'a nevoiloru clirosului, asîjdere pentru procatorulu, inpreuna sî plat'a lui.

1. Avendu Seborulu mare in multe locuri nevoe, superàri sî pedepse mari pentru care macaru cà se jeluescu pe la deregatorii cei de afara, mai de multe ori au acel'a respunsu, se caute cei pedepsiti, cu lege pe acei'a care le facu nevoe, pentru acei'a am socotitu se numimu pe sama Seborului mare unu Procatoru carele se pórte

Decreta Synodi magnae.

Anno 1725 mensis Februarii die 26. magnae Synodi Decreta pro officialibus regiis, qui exmittentur ad pertractandas cleri causas, et simul pro procatore ejusque solutione

1. Cum Synodus magna multis in locis habeat necessitates, molestias et damna maxima, licet querelam suam ad judices desuper civiles moveant, pluries tamen hoc responsum accipiunt, ut poena afflicti procedant per viam legis contra violentos; hac de causa decrevimus, ut pro parte Synodi magnae procator denominetur, qui omnium

[1]) Edito hoc mandato praesul id spectavit, ut confecto catalogo eorum, qui tempore vacationis Sedis a schismaticis erant ordinati, peculiarem operam iis sensim ac leniter ad s. Unionem adducendis navaret. Verum praematura morte correptus sanctum finem sibi praestitutum plene consequi non potuit.

de grije tuturoru càti oru avé nevoe, sî de tocmel'a lui sau rugatu Seborulu marii sale Domnului se-lu numiasca sî pe ce se va puté tocmí Marii'a sa cu dinsulu dupa acei'a se va face veste pe la toti protopopi.

2. Pentru popi care sau preotîtu intralte tieri streine in alenulu porâncii Pravilei pe cumu spune la canónele sfintiloru Apostoli, listu 436 intra cest'a chipu, nu se cade a chirotoní peste chotaru iara de va face forà de scire a Episcopului acui este epárchii'a, acel'a se fie nechirotonitu cu cel'a ce-au chirotonitu, sî iara talcuesce asiá nu-i volnicu vre-unulu de episcopi se chirotoniasca pre cine-va afara de chotara-le epárchii lui, iara cine va face aceast'a forà de scirea episcopului a carui-a este epárchii'a se i se iá darulu sî lui sî celui-a ce lau chirotonitu pe elu, de ce pintru unii cá aceste, daca nice pe urma nau venitu sesi iá blagoslovenie, dela archiereulu seu sî alu nostru ci sau lapedatu de seboru, avendu vreme destula se-si iá blagoslovenii'a, pintru acei-a causam agat; et Synodus rogavit Magnificum Dominum (Eppum.), quatenus eum denominet, et de solutione illius conventionem cum illo ineat, qui (actus bilateralis) autem postea communicabitur omnibus archidiaconis.

2. Pro sacerdotibus, qui ordines sacros in aliis provinciis susceperunt in obversum Pravilae canonis, quae ad canones SS. Apostolorum pagina 436 ita habet: *Tali modo, extra fines non decet ordines sacros conferre; si vero aliquis hoc fecerit absque scitu episcopi, cujus est eparchia, talis sciat ordine esse alienum, cum illo, qui eum ordinavit;* et iterum sic explicat: *Nullus episcopus ordines sacros conferre potest alicui extra suae eparchiae fines; quodsi aliquis hoc fecerit absque nutu episcopi, cujus est eparchia* (dioecesis), *gradu excidat et ordinans et ordinatus*[1]*);* idcirco tales despicientes Synodum, qui nec novissime praesentarunt semet coram suo et nostro praesule benedictionis accipiendae causa, quamvis ad id faciendum sat habuere temporis,

[1]) Spectant ista ad canonem Apostolorum 35. ita conceptum:

Ἐπίσκοπον μὴ τολμᾷν ἔξω τῶν αὐτοῦ ὅρων χειροτονίας ποιεῖσθαι εἰς τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις καὶ χώρας· εἰ δὲ ἐλεγχθείη τοῦτο πεποιηκὼς παρὰ τὴν τῶν κατεχόντων τὰς πόλεις ἐκείνας ἢ τὰς χώρας γνώμην, καθαιρείσθω καὶ αὐτὸς καὶ οὓς ἐχειροτόνησεν.

Episcopus ne audeat extra suos fines ordinationes facere in civitatibus et pagis sibi non subjectis; sin autem hoc fecisse convictus fuerit praeter eorum sententiam, qui illas civitates vel pagos tenent, deponatur et ipse et ii quos ordinavit. (Apud Migne, Patr. gr. t. 137, pp. 109—110.)

Qui canon relatus est in Valachorum *Nomocanone majore* (vulgo *Pravila*, rumenice *Indreptarea ledgij*) glava seu cap. 13. Eum hodieque in ecclesia graeca stricte servari, multis ostendit *Εὐτάξιος* in propria disputatione *περὶ ὑπερορίων χειροτονιῶν καὶ τῶν νομικῶν αὐτῶν συνεπειῶν* (*Τὸ κανονικὸν δίκαιον*, pp. 283—289).

Seborulu mare inca se lapeda de dinsii, se faca de aici in coló ce voru scí. Cà Seborulu de grije mai multu nu le va purtá nice la o nevoe.

3. Pentru nesce calugari cari se afla pe la unele Munastiri, de nece se scí sintu preoti adeverati, sî au slobozenie a slují sfintele taine beserecesci au bá, sî blagoslovenie de unde se cuvine luatau nau luatu sî totusi anbla celuindu ómenii de-si lasa multi pe popi de satu cei adeverati, sî mergu la nesce calugari cá acei-a se le slujasca liturgie sî alte slujbe beserecesci, de aceasta tocmiala, inca fù socotel'a Seborului asiá cumu unii calugari forà de isprava cá acei-a se iasa din tiara sî se naiba a siedé pe la munastiri nice cumu; iara mireanulu carele-si va cutezá duce jertv'a la vre unu calugaru amagitoriu cá acel'a lasandu-si preotulu de satu celu vrednicu omului acelui-a, nice la o treba a lui se nu-i slujasca pop'a mai multu.

4. Iara pintru nesce cartielúi carele au esîtu acum'a de curendu din tiar'a rumanesca din Rômnicu, sî se chiama invetiatura beserecéasca de cele 7 taine, inca socotì seborulu, cà óre unde se voru gasí in tiar'a Ardelului fie la mirenu fie la popa, dela toti se se iá, sî se nu fie slobodu a tînè nimerui, cà au invetiaturi multe cá acele, cari suntu in alenulu legi Crestinesci sî a sfinteloru sebora, pe jure merito et Synodus magna illos despicit, faciant amodo quid illis benevisum fuerit. Quia magna Synodus curam illorum nulla in illorum necessitate habebit.

3. Pro quibusdam monachis, qui reperiuntur apud nonnulla monasteria, de quibus non constat an sint sacerdotes veri, habeantve facultatem administrandi sacramenta ecclesiastica nec ne, et utrum benedictionem acceperint nec ne a loco competenti (a legitimo superiori); et tamen vagantur decipiendo homines, qui suos legitimos sacerdotes in pagis constitutos deserunt, et petunt (adeunt) tales monachos, quatenus pro illis celebrent liturgias, nec non alias functiones sacras peragant: intuitu hujus abusus Synodus decrevit, quod omnes monachi, qui absque testimonialibus a jure postulatis reperiuntur, exeant de patria, et penes monasteria nullo modo habitent; laico enim, qui deserto suo proprio et digno sacerdote praesumpserit per quemdam monachum deceptorem sacrificia sua offerre, parochus nullam in necessitatem amplius functiones sacras administret.

4. Quum vero nonnulli liberculi, nuper in urbe Romaniae Romnicu editi, quorum titulus est „invetiatura beserecésca de cele 7 taine“ (instructio ecclesiastica de 7 Sacramentis) multa contineant, quae sunt contraria doctrinae christianae et ss. Conciliis, ut patet vel ex eo loco, ubi dicitur, quod agni consecratio his verbis fiat (quod forma consecrationis haec sit): *Et fac hunc vanem honora-*

cumu se vede numai de a coló unde dîce, cà se sfintiesce agnetiulu cu aceste cuvinte, adeca fà pànii'a aceast'a cinstitu trupulu Xsului teu iproci; macaru cà tóta sfint'a scriptura Cluciulu, liturgii'a sî alte càrti ale legei pravoslavnice grecesci asiá ne arata sî ne spune cà nu cu acele ci cu aceste cuvinte se sfintiesce luati, mancati, acest'a este trupulu mieu alu le: sî potirulu: iara beti dintra cest'a toti iproci: dreptu acei-a se oprescu acele carticele, cà au tocmele inprotiv'a invetiaturiloru cestoru adeverate iproci

5. Sî pentru popi care mergu la càrsma sî suduescu sau blástema au graescu cuvinte de hula pe cumu nu se cade popiloru inca socotì, cá se se dé porànca intru tóte Epárchiile sî se opresca toti protopopi pe preotii sei cumu de acum'a inainte se nu cutéze a face nice unile de acele, iara vare cine va gresî intru unile cá aceste se-lu aiba alu globí protopopulu cumu va socotí sufletesce dupa greutate pecatului, iara de se va oblicí cà

bile corpus tuum[1]) etc.; quamvis universa s. scriptura, Clavis[2]), libri liturgici et alii orthodoxae ecclesiae graecae libri expresse docent, quod non istis, sed his verbis fit consecratio: *Accipite, manducate: hoc est corpus meum*[3]) etc.; et iterum calix: *Bibite ex hoc omnes* etc.; ergo de his quoque Synodus decrevit, quod ubilibet reperiantur in Transilvania apud laicum vel sacerdotem, ab omnibus auferantur, et nemini liceat illos habere, quia doctrinas huic doctrinae verae contrarias continent[4]).

5. Et intuitu sacerdotum, qui visitant popinas, aut blasphemi sunt, vel talia verba pronuntiant, quae sacerdotes nec cogitare decet, promulgetur in omnibus eparchiis mandatum, tenore cujus archidiaconi amodo sacerdotibus suis prohibeant, ne in posterum tale quid patrare audeant; si tamen acciderit, quod horum reus existat aliquis, archidiaconus pro gravitate peccati in foro ecclesiae amenda afficiat; si vero constiterit, quod

---

[1]) Graece: *ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου . . . τὸ δὲ ἐν ποτηρίῳ τοῦτῳ τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου.*

[2]) Hujus libri fit mentio in flosculo veritatis, novis curis Emi. Card. Pitra edito Romae typis s. Congr. de Propaganda Fide anno 1862.

[3]) Graece: *Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα . . . πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης.*

[4]) Contra errorem Graecorum, quod consecratio non verbis Domini, sed oratione adjecta (*ποίησον . . .*), quam *ἐπίκλησιν* vocant, absolvatur, prae caeteris fuse ac solide scripserunt Bessarion in eleganti opere *de sacramento Eucharistiae, et quibus verbis Christi corpus conficiatur* (apud Migne, Patr. gr. t. 161, pp. 493—526), et Arcudius, *Concordia*, l. 3, cc. 25 seqq. . . . Ex iis recentiores etiam plura in usus suos transtulerunt, uti videre est apud Hurter, *Theolog. Dogmatic.*, t. 3, pp. 301—303 (edit. 4. anni 1883), ubi etiam alii graves auctores adducuntur, qui hanc materiam erudite pertractant.

nu lau globitu, ci lau iertatu forà de oca atunci elu protopopulu singuru se fie globitu cu glób'a Seborului mare 66 de florinti, sî se umble popi alesu in sfint'a Besereca cu tichíi'a, iara nu cu caciul'a sau cu cumanacu, chainele inca se fie lungi popesci adeca-te portu se aiba cá acel'a, cu carele se se cunósca de alti, ómeni mireni sî se se deschiliniasca.

6. Asiá socotí sî de sfint'a slujba adeca de liturgíe cumu se fie datori preotii in tote Duminecile si serbatori mari a face liturgíe pe la tote beserecile unde suntu popi mai multi pe rendu unulu intro dumineca altulu intralta, iara mirenii inca se merga totu de un'a la sfant'a liturgíe, in tóte Dumineci sî serbatori mari, sî care nu voru merge se fie pedepsiti antàiu cu trei lopàti, adóra cu 6. Peste aceste peste tóte, pe la sfintele Pasci totu omulu mai mare de 7 ani, se se ispoveduiasca sî se se cuminece, iara vare carele nu va face poránc'a aceast'a, daca i se va templá unui-a cá acelui-a mórte, preutulu nice se-lu provodesca, nice se-lu ingrópe in cintirimu; pentru aceste tóte vedi in pravila cumu dîce, listu 629 capu 807. Cà se cade se se pazasca sfant'a Beserec'a sî de preoti, sî de mireni.

7. Preotii sfant'a Cuminecatura suptu globa de 12 florinti se nu o cuteze tîniá in cas'a loru, ci cu buna socotela in raclutie frumóse curate puse, iara in saculetiuri de giolgiu, sau de pansa curata, in besereca se o tîe sî de acolò se o iá candu voru merge la bolnavi

hujusmodi reo condonans nullam injungeret poenam, ipse archidiaconus puniendus est amenda a magna Synodo praescripta, nempe 66 fl. Et sacerdotes praecipue in ecclesia gestent oportet capucium non vero pileolum vel ga'erum, et habeant vestes talares, id est talia indumenta, quibus discriminentur a laicis.

6. Sic decrevit et intuitu sacrarum liturgiarum, quod sacerdotes obligati sint omnibus diebus dominicis et festis peragere s. liturgiam, et quidem secundum ordinem: ubi plures sunt sacerdotes, unus in una die dominica, et alter in altera; et laici praesentes sint oportet omnibus diebus dominicis et festis occasione celebrationis s. liturgiae; quodsi neglexerint, mulctandi sint pro primo tribus palae plagis (inflictis), secundo sex palae plagis. Praeterea generatim in festo paschali quisque, qui jam septimum annum complevit, peragat oportet ss. poenitentiam et communionem; si quis autem hoc omiserit, et contigerit ei mori, sacerdos tali deneget sepulturam et non in coemeterio est sepeliendus. De his omnibus vide Pravilam pag. 629, cap. 807. Decet enim sacerdotes et laicos frequentatio ecclesiae.

7. Sacerdotes sacram synaxim sub amenda 12 fl non audeant in propriis aedibus asservare, sed magna cum solertia in capsula pura reverenter collocatam, in sacculis linteis obvolutam in ecclesia asservent, et inde illam deferant ad aegrotos, et revertentes iterum

sî iara se o duca in locu, inapoi de unde oa luatu cu cinste se o pue; iara unde se voru gasí preoti cá acei-a, carele nu va ascultá de poránc'a aceast'a de un'a se-lu globesca protopopulu cumu-i scrisu mai susu, sî cu banii acei-a se faca in besereca locu iscusitu sî vrednicu cá acel'a unde se se tîe sfant'a Cuminecatura in tóta vremi'a.

debita reverentia ibidem collocent. Sacerdotes hoc mandatum transgredientes per archidiaconum amenda pecuniaria superius indicata puniantur, qui ex illa pecunia curabit perfici locum dignum in ecclesia, quo dein asservabitur sacra synaxis omni tempore.

8. Bolnavii sau betegii cei de mórte nice cumu popii se nu-i cuminece forà de ispovedanie inaintre carii voru puté graí, iara caror'a li se va legá graiulu, pintru acei-a se invetie protopopii pe preoti cumu se faca cu unii cá acei-a, sî cumu se deslege au se nu-i deslege.

8. Sacerdotes tales moribundos, qui adhuc loqui possunt, nullo modo viatico, omisso sacramento poenitentiae provideant; talibus autem, qui jam loqui non possunt, sacerdotes ab archidiaconis instruendi sunt, quomodo sit procedendum: an providendi sint nec ne?

9. Care omu nu se va ispoveduí panà la pasci, adeca in Septeman'a mare, sî nu se va pricestuí, acelui-a nice cumu se nu i se diiá pasc'a.

9. Si quis usque ad festum paschale ss. confessionem et communionem non peregerit, tali deneganda est Pascha[1]).

---

[1]) Pascha hoc loco species est *ἀντιδώρου*, seu panis illius benedicti, *τῶν ἁγίων δώρων*, *sacrae communionis vicarii*, quem in minutas partes *ἐξ προσφορῶν*, *ex panibus in prothesi oblatis*, dissectum ac vino intinctum fideles post peractam liturgiam accipiunt. Solis Rumenis Transilvanis proprium est ejusque originem ex fonte haeretico ab auctore anonymo apud Cipariu repeti didicimus p. 149. Consonat Petru Maioru, qui in sua *Istori'a Baseric. Romaniloru* ad artic. 4. Literarum collationalium a Calvinianis Transilvaniae principibus metropolitis Alba-Juliensibus dari solitarum (supra p. 155) de hujus Paschatis rationibus fuse disputans rumenice in hunc sensum scribit pp. 77—78: „Hocce numero 4° communio calviniana in Transilvania inter unitos et non unitos Valachos usque ad hodiernum diem introducta est, quamvis eadem ut caeremonia tantum servatur. — Est enim consuetudo in ecclesiis Graecorum et Valachorum ut parochus quotiescumque s. Liturgiam celebrat, post finitam Liturgiam hominibus, qui non communicaverunt, panem e quo particula ad sacrificandum desumpta est impertiatur, quae consuetudo inter omnes gentes graeci ritus, itaque et inter Valachos Transilvanos praecipue in prima die Paschatis tenetur. Sed christiani aliarum gentium graeci ritus eandem particulam suscipiunt siccam (non humidatam), Valachi autem Transilvani eam sumunt vino tinctam, sive potius vino mixtam manducant; eaque non tantum adultis, prouti in supradicta conventione mandatur, sed etiam infantibus porrigitur. — Quamvis autem Valachi Transilvani sincere credunt

10. Aflandu-se unii cá acei-a carii in locu de pasci eiau de mananca muguru; sau alte erbi, sî se lápeda de obicéiulu sî de poránc'a beserecii, de acei-a se lápeda sî beserec'a, óre panà candu nu se voru pocaí sî nu se voru intorce cu umilintia sî cu ascultare catrà Besereca.

10. Cum inveniantur nonnulli, qui pro Pascha manducare soleant gemmas arboris, vel alias herbas, et consuetudinem mandatumque ecclesiae non observant, illos ecclesia quoque ignorat, quousque non resipiscent et non convertentur ad ecclesiam.

11. Preotii inca se fie datori pe la septeman'a mare a se ispoveduí in totu anulu, iara carele se va gasí dupa pasci neispoveduiti, antàiu se fie globiti cu 12 florinti, a doóra cu 24, a trei'a óra se se-i (sic!) iá darulu, protopopii pintru un'a cá acést'a antàiu cu 24 de

11. Sacerdotes quoque se usque ad sanctam (magnam) Septimanam omni anno obligatos esse sciant S. confessionem peragere; quodsi aliquis illorum post festum paschale impoenitens reperiretur, pro primo mulctetur amenda 12 fl., pro secundo 24 fl., et tertio sacerdotio

in sacramentum sacrae communionis sicut Ecclesia graeca et latini ritus, et distinguunt eum panem vino tinctum ab ipsa sacra communione; tamen rudes homines considerant hanc etiam caeremoniam nescio quam singularem vim habere. Quare ad diem Paschatis a media nocte etiam lactantes infantes ad jejunandum constringunt usque ad tempus impertiendi panis vino mixti. . . . Imo si viator quispiam die primo Paschatis non posset aliquod templum assequi, ut hoc Pascha assumeret, continuat jejunium usque dum huic Paschati particeps fieret. — Quare si parochus alicui propter aliquam culpam comminaretur, eidem Pascha non daturum (ita enim vocatur panis vino tinctus), hoc iste velut maximam condemnationem reputans, ut eam comminationem evitare possit, suam culpam omnimode emendare conatur; imo ipsi etiam, qui die Paschatis sacram Eucharistiam sumunt, non quiescunt donec non acceperint etiam dictum panem caeremonialem. — Quia vero extra Transilvaniam nullibi in aliis ecclesiis graeci ritus haec consuetudo in die Paschatis panem vino tinctum impertiendi existit, consideratis in hoc objecto superius adductis, nullum est dubium, hanc caeremoniam in die Paschatis panem vino immixtum esse vestigium coenae seu communionis calvinianae, atque hanc eo tempore, quando cogebatur conscientia Valachorum Transilvanorum, ibidem introductam fuisse.“ Haec ille.

Alii Paschatis originem inde repetunt, quod majores hunc ritum instituissent veluti transitum a stricto Quadragesimae jejunio ad pinguefacientes et gustui suaves cibos, quemadmodum, ajunt, fideles ante Quadragesimam hebdomada τῆς τυροινῆς ad strictum jejunium disponuntur (Kalendarii, t. 2, p. 36.).

Quidquid de prima Paschatis origine dicatur, illud tamen sancte retineri posse censemus, quod etiam plures aliae caeremoniae christianae, utut spuriae originis, postea tamen absterso ab iisdem errore falsaque superstitione in veram pietatem mutatae, jam legitime serventur, quemadmodum allatis exemplis docuimus Kalendarii t. 1, p. 249. et t. 2, p. 188.

florinti se se globesca, apoi cu 66, a trei'a óra se fie lipsiti de déregatorie

12. Posturile tuspatru ce suntu intrunu anu, dupa obiceiulu sfintei Besericii nóstre se se tîe cu socotela buna cá sî panà acumu, de toti ómenii, iara de se va templà, se fie cine-va fórte lipsitu unulu cá acel'a se-si afle duchovniculu numai in vreme de lipsa mare.

13. Pentru lucrulu despartienii cauta de vedi in pravila cumu spune sfantulu Seboru dela Cartagenu, glav'a 100 unde asiá graesce, cine se voru despartî de impreunare, de nu se voru impacá ei se fie asiá, iara de nu se se indemne catrà pocanie, talc: placù Seborului acestui-a dupa a Evangelii sî Apostolului invetiatura, se nu-si despartia nescine mueri'a sî se o scótia pentru fie-ce iara de se va templá, de in barbatu sau din muere se se deslége inpreunare, sî nu voru vre se se inpace, sî se se inpreune iara se fie asiá lasati sî despartîti, sî se nu se mai atinga de alta nunta dupa cuventulu Domnului, cà cine dîce va luá lasat'a acel'a precurvesce, iara de se va inpreunà barbatulu altii femei, sau muere altui barbatu, atunci catrà pocanie ce se aduca sî se li se dé canonu cá sî precurvariloru, cauta de aceast'a la canonulu 84 asiaselui Seboru dela Trull'a, sî la canonulu Marelui Vasilie 9. 31. 35. 48 sî la 806. pintru acei-a tôte despartianiile le opresce sî alu nostru Seboru suptu glób'a pierdiàrii deregatorii vare cine va cutezá face lucru cá acel'a.

privetur; archidiaconi eadem ex causa pro primo mulctentur amenda 24 fl., pro secundo 66 fl., et tertio officio priventur.

12. Quatuor jejunia annua solita, secundum consuetudinem ecclesiae nostrae omni pietate observentur ab omnibus, prout haec servata fuere; si vero contigerit, quod quis coactus sit (illa frangere), is adeat suum confessarium, qui talem solummodo in casu magnae necessitatis absolvet.

13. Quod attinet separationem vide in Pravila ad s. Synodi Cartaginensis canonem 100, qui ita sonat: *Qui separantur ab invicem, si inter illos non intervenerit pax, maneant sic; et adhortandi sunt ad reconciliationem*, hoc est: Placuit Synodo huic secundum Evangelii et Apostoli doctrinam (decernere): nemini licere uxorem suam quacumque de causa dimittere; si separatio tamen fit vel ex causa mariti vel uxoris, a thoro arceantur: si reconciliatio illos inter non intervenerit, maneant separati, et non liceat illis novum inire matrimonium secundum mandatum Domini: „*si quis duxerit dimissam, moechatur*“; si vero maritus cum alia femina, vel mulier cum alio viro commercium carnale iniret, ad poenitentiam agendam adigendi sunt, et illis applicandi sunt canones, qui respiciunt moechos, vide hos ad can. 84. sextae Synodi Trullanae, canones 13, 35, 48 et 806 S. Basilii Magni; ergo et nostra Synodus omnes matrimonii dissolutiones sub poena amissionis officii interdicit, quicunque hoc facere praesumpserit.

14. Aflandu-se a locuri unii duchovnici cá acei-a carii deca mergu ómenii la dinsii se se ispoveduiasca nu-lu deslega, panà nu-si va pliní canonulu, sî le cauta a se duce asiá nedeslegati sî panà-si potu plini canonulu, iara cadu in tralte pecate, cà-ce cà unile canóne nu se potu pliní in multa vreme, deci unii nu voru mai fí deslegati, cà totu mai potu cadé intr'alte pecate, panà si-oru umplé canonulu, pintru acei-a se nu cumu-va se piara vrunu sufletu nedeslegatu trebue se deslege sî se pricestuiasca Duchovnicii pre toti carii cumu se voru ispoveduí sî se-i invetie dupa acei-a cumu voru puté mai curendu se-si pliniasca canonulu cà-ce cà pocaintî'a nu stà numai intru plinire canonului, ci mai vertosu in dureré de pecate sî inim'a cea inframta a pecatosului, pe cumu dîce insu-si Dmnulu cà in ce ceasu se va intórce cu tota inim'a sa omulu pecatosu catrà sfintîi'a sa intr'a cel'a ceasu îlu va ertá, pentru acei-a asiá tribue se faca sî duchovnicii.

Aceste tote amu socotitu sî amu tocmitu cu voi'a nóstra ce de plinu cá se fie pe locu, sî statatóre pentru mai mare tarie, sî credintia, puindu iscalitur'a sî peceti'a nóstra. Scrisei in Sàmbat'a de josu, Mti'a, Anulu sî dîlele, cumu i scrisu mai susu.

Inca s'au mai socotitu sî alte lucruri, carele acum'a nu lemu (=le amu) pututu dá afara, iara

14. Quum nonnullis in locis et tales confessarii existant, qui, si confitentes nondum satisfecerint pro peccatis proxime confessis, non absolvunt, quousque non satisfecerint, et hoc modo confitentes absque absolutione recedunt, et novis peccatis se maculant; quum enim nonnullae satisfactiones longiori tempore indigeant, accidere potest, quod usque ad satisfactionem injunctam novis peccatis se maculent; quamobrem ne anima quaedam ex causa denegatae absolutionis pereat, confessarii debent absolvere et sacrae synaxis participes facere confitentes, adhortando illos, ut quam primum fieri poterit pro peccatis satisfaciant; caeterum poenitentia non consistit solummodo in satisfactione pro peccatis, sed et in peccatoris corde contrito et humiliato, prout ipse Dominus dicit, quod quacumque hora peccator ex toto corde, a peccatis suis conversus fuerit, eadem hora remittentur ei peccata; ergo et confessarii haec prae oculis habeant oportet

Haec omnia decrevimus et constituimus plena nostra voluntate, et, ut in vigore existant, (fidem) authentiam habeant, subscribimus et sigillo nostro munimus. Scripsi in Sambat'a de josu[1]*) Anno salutis et die, ut supra notavi.*

Praeter haec et alia decreta sunt, quae hac occasione promulgare non potui; quando autem

[1]) Sambat'a de josu erat pagus in Fogaras in Transilvania, ubi Episcopus praedia habuit.

candu le va veni vremi'a vei avé scire fratîi'a ta.

Inse aceste tote le porancimu se se tîe sî se se ispraviasca cu socotela buna pecumu suntu scrise sî pentru acei'a le intarimu cu iscalitur'a nóstra.

Vladic'a Ioann m. p.[1])

erit tempus ea publicandi, certiorem reddemus Fraternitatem Tuam.

Haec vero omnia mandamus, quatenus religiose executioni mandentur, prout scripta sunt, et ideo confirmamus nostra subscriptione

Joannes Eppus. m. p.

§. 4.

De Sede cathedrali ritus graeci Balázsfalvam transferenda.

I.

De antiqua residentia antistitis Valachorum praesidii exstruendi causa diruta.

Quum praesidium munitum, vulgo fortalitium *(Festung)*, in editiore loco superioris civitatis Alba-Carolinae exstrueretur atque inde, praeter residentiam ipsius principis Transilvaniae, vicinae aedes tum Societatis Jesu, tum episcopi graeci, tum aliorum civium eam partem habitantium essent destruendae, Carolus VI. ut caeteris subditis rerum amissarum damnum restituit, ita et Sedem cathedralem ritus graeci ab omni detrimento tutam esse voluit: amplis praediis Balázsfalvensibus, mox de jure ad fiscum redituris, demolitionis damno large sarciendo destinatis. — Ex multis, quae ea de re in H. R. AJ. literis ad annos 1714 seqq. consignata habentur, pauca haec accipe.

Curiosum est quod sequitur. In festo dedicationis templi, more apud catholicos in aliis terris receptissimo, prominebant e turre nostra vexillula: insolitum hoc, et quasi in Dacia nunquam visum antea, miraculo fuit haereticis non modo, sed etiam qui catholicum profitentur. Hinc glossae et interpretationes variae. Haeretici ajebant, signum esse certissimum futuri cum Turca belli. Catholici aliter: hi templum nostrum dirruendum judicabant divinabantque. O quot hic doloris significationes! quot dira et maledicta in architectum munitionis, quod tam vetus et structura elegans ecclesia aequari solo debeat! Hunc autem in errorem inducti ex eo quod architectus si quid dirrutum volebat fortificationem impediens, vexillum rubicans impedimento apponebat. Hinc illae lacrymae! Fuit non nemo etiam ex ordine religioso, cujus nomen reticeo, qui sciscitantibus ex se signi insoliti rationem, hanc risu dignam referebat: Patres Jesuitae hoc signo insinuant scho-

[1]) Apud Petru Maioru, op. cit. pp. 378—384; et Moldovanu, *Acte*, t. 2, pp. 108—114. Translationem Actorum nusquam reperimus.

lasticae juventuti prae foribus esse vacationes, et simul eandem ad praelium literarium insequenti anno animare volunt. Risum teneatis amici!

Ob aedificationem praesidii domus inquilinorum nostrorum, nostra una vinea, horreum cum cinctura, destructa sunt; damnum in eis domus passa circiter mille trecentorum florenorum.

Communem aliorum aedificiorum sortem aedes Episcopi ritus graeci eo minus vitare poterant, quod ex omnibus vicinis domibus proximae essent residentiae principis Transilvaniae atque ita ipsum novi operis centrum contingerent.

Verum aperte convertunt in falsum, qui Patres Societatis Jesu calumniantur auctores fuisse consilii novum praesidium ita exstruendi, ut aedes Episcopi Valachorum deberent dirui, ne schismatici unquam possent sibi aliquid ex iisdem repetere[1]). Maligne id absurdeque fictum vel ea ostendunt, quae *Memoriale* Demetrii Napragy, loco a nobis supra jam indicato p. 347, habet de situ monasterii ac residentiae Graecorum; ex iis enim cognoscimus, aedes illas „*in colle, penes fenestram palatii principis Transilvaniae fuisse sitas*, ut adeo vel ipsa *secreta consilia, quae in ejus aula gerebantur a Graecis explorari et apprime cognosci potuerint.*“ Circuitus munitionis ergo necessario residentiam Episcopi graeci complectebatur.

---

[1]) Ementitam insimulationem inconsiderate magis quam criminose in Patres confert Guil. Schmidt, dum praeter alia haec scribit: *Gelegentlich der Erwähnung des Festungsbaues muss ich eines nicht unwichtigen Ereignisses Meldung thun. ... Als von der Union nicht beigetretenen Walachen Versuche gemacht wurden, ihre seit Kurzem andersgläubigen Nationsbrüder in den Schooss der frühern Kirche zurückzuführen, wurde daran gedacht, durch ein Vorgehen eigener Art vor allem andern die Ansprüche der Nichtunirten auf die von Athanasius in Karlsburg innegehabte bischöfliche Residenz niederzuschlagen, die Unionsgegner hiemit einzuschüchtern. ... Es wurde daher die bisherige Residenz des orientalischen Bischofs derart in den Festungsplan hineingezogen, dass sie müsste rasirt werden. (Die Jesuiten in Karlsburg*, in „Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde“. Neue Folge. 7. Bd., S. 43. Kronstadt. Gött. 1866.) — Verum Joann. Höchsmann obtrectationem malignius exornat in longiori eoque erroribus scatente articulo, e quo pauca haec enotamus: *Die Jesuiten verlegen mit seltener Verschlagenheit die Residenz des unirten Bischofs nach Blasendorf. (Man rasirte die bisherige Wohnung des unirten Bischofs in Karlsburg, damit nicht vielleicht einmal die nicht unirten Griechen einen Anspruch erheben könnten. (Studien zur Geschichte Siebenbürgens aus der ersten Hälfte des 18. Jahrhunderts;* ibid. 11. Bd., S. 286, Hermannstadt. Michaelis. 1873.)

II.

De capta possessione Dominii Balázsfalvensis deque veteri ejusdem ecclesia olim ab haereticis profanata, nunc iterum divino cultui restituta.

Demum Annalibus inserenda est occupatio templi Calvinistici in Balázsfalva, germanice Blasendorff. Distat hic locus 4 fere horis Carolina: bonum antea principissae Apafianae, nunc vero post mortem ejusdem[1]), juris et fisci Caesarei est. Penes pagum vetustam et amplam habet arcem, ex qua et Sabbatharii (faex hominum est in hac provincia ipsis Hebraeis[2]) deteriorum) auctore quodam Simone Petschio, ejusdem loci olim Domino, originem suam hausisse dicuntur[3]): id quod monumenta etiam hodie in sacello exiguo, infra tectum posito, non obscure loquuntur. — Contiguum est huic arci templum trecentorum hominum facile capax, in quo hactenus sua tractabat Calviniana haeresis: cellarium ex crypta, caveam gallinarum et columbarum fecerat ex chori ambitu; reliqua cultui suo destinarat. Reconciliari id proxime imperatur ab Aula Caesarea: designatur ab Episcopo sacerdos noster, qui sanctissimam imperantis Aulae voluntatem exequatur.

Operi huic felicius exequendo abit pridie perillustris Dnus. de Gebhardt, bonorum Apafianorum inspector; succedit sequenti die sacerdos noster carpento et sex equis Exmi. D. Generalis hujatis invectus: et quum Primores fere omnes Calvinicolae legendis vineis per id temporis essent intenti, sine omni tumultu templum reconciliatur, sacra in ea liturgia instituitur, tandem hymnus Ambrosianus decantatur. Ad vesperam reduces Calvinistae, tantum aberat, ut quidquam tristitiae aut in contrarium moverent, ut potius laetarentur, usum sui haeretici cultus non esse penitus interdictum. Misera profecto Transilvania! cui praeter fidem germanam et catholicam, Germania ceteroquin non

---

[1]) Catharina Bethlen, vidua Michaelis (II.) Apafi, principis Transilvaniae († 1713), Viennae decesserat eodem hoc anno 1725.

[2]) „Sabbathariorum haec haeresis in eo ab Unitariis differt, quod etiam post Christi legem susceptam servari debere legem Moysis contendunt, in abstinentia praeprimis a carnibus immundorum animalium et Sabbathinae diei celebratione. Atque licet ex his essent nonnulli, qui et baptismum communi cum Calvinistis ritu suscipere et matrimonia eorundem more contrahere se simularent, id tamen eo dumtaxat fine agebant, ut minus sibi ab his molestiae inferretur" (B. P. V. 12123).

[3]) Secundum alios Simon primus colonias Sabbathariorum in Transilvaniam deduxit.

deforet. Profana interim omnia cum libris haereticis sublata; sequenti die iterum sacra liturgia habita ab ipsis Calvinistis pie et cum admiratione frequentata; claves deinde ad Illmum. ac Rmum. Episcopum nostrum a sacerdote nostro reduce relatae et in orbe praesentatae, tantam in optimo Praesule laetitiam excitabant, ut in illud D. Xaverii prae gaudio erumperet: Amplius, Reverende Pater, amplius! In tanti beneficii memoriam templo reconciliato sequentia chronographica insecta sunt:

IVBILANTE ROMA SVB BENEDICTO
TOTIVS ORBIS PRÆSVLE
* * *
IMPERANTE CAROLO VI
AVSTRIACO PACIFICO CAESARE
ET
TRANSILVANIAE PRINCIPE
* * *
HIC LOCVS DIVIS AC TIBI
O
ECCLESIA CATHOLICA
RECONCILIATVS 22. OCTOBRIS.
* * *

Omnibus, quae res tanti momenti postulabat, diligenter praeparatis Dominium Balázsfalvense tandem anno 1738 traditum est episcopatui Fogarasiensi sedesque antistitis illuc rite translata[1])

§. 5.

De novo theologo pro P. Regai a clero Valachico expetito deque antistite Pataki subita morte extincto.

I.

De Rectore Claudiopolitano vices theologi sustinente ac de clero unito novum theologum sibi deposcente.

Patre Regai per Superiores ad tempus in Hungariam avocato, absentis officio sustinendo destinatus est P. Görgei, quod magna illa, qua apud proceres valebat auctoritate (B. P. V. 12143) facile posset pro salute Valachorum uti. Verum quum is aliis iisque gravissimis occupationibus adhuc esset distentus, theologo interim quasi vicarius expeditur P. Adamus Fitter, Rector Collegii Claudiopolitani, *qui*, teste Cancellaria Aulica, *a plurimis jam annis in Transilvania existens*

[1]) Cfr. Petru Maioru, *Istori'a Baseric. Romaniloru*, part. 2, c. 6, §. 2.

genii et consuetudinum cleri populique uniti notitiam contraxerat modumque agendi suavem habebat. Factum id esse anno 1726, ex eo conjicimus, quod in duobus codicibus manuscriptis B. P. V. 12124 et 12180 *Acta Patris Fitter inter Unitos* exhibentibus, finito ejus directoratu anno 1729 P. Adamus dicatur *integro triennio* Valachis opera ac consilio adfuisse. *Sed,* quum Episcopo vita functo vicaria illa potestate sine nova confirmatione vix uti posset, *clerus Valachicus post mortem Episcopi Pataki illico theologum suum proprium ex Societate Jesu suamet sponte habere voluit* (Canc. Aulic.), qui nimirum delegato sibi officio ad instar aliorum, quos *eousque ex eadem Societate ad mentem Diplomatis Caesareo-Regii habuerat, theologorum,* commode vacare, atque unitae ecclesiae Valachicae servire posset.

II.

De repentina et improvisa morte Episcopi[1]).

Inde plenus religione P. Adami animus nihil ardentius concupivit, quam ut Deum probe omnes cognescerent, dignamque summae ac aeternae illius Majestatis aestimationem conciperent, unde major ubique terrarum ac gentium Dei Optimi Maximi reverentia et amor existeret. Inter jucunda haec patriae exercitia, morte Joannis Nemes de Patak, graeci ritus in Transilvania Episcopi, praeclara illi occasio oblata est, per quam de Deo, de religione, de gente Valachorum Deo et religioni arctius adstringenda, quam optime mereretur. Valachis ille iisque nobilibus parentibus ortus, literarum studia avidissime complexus fuit, atque ut erat vivacissima indole, in altioribus scientiis seu Viennae, seu Romae felicissime processit Sacerdotio in Urbe auctus, ac subinde patriae redditus, sacra Romano ritu, annis prope septem, curio procuravit Porro ad vacuam fato Athanasii Episcopi infulam a popularibus suis postulatus, caritate patriae mutavit ritum, hoc libentius, quo Caesar propensius faveret illi ecclesiae, cui magno Romanae Sedis consensu, simul antistitem dedit, simul episcopatum Fogarasiensem, fructuosissimis locupletatum praediis fundavit. Eam ecclesiam quum annos aliquot fervore Praesulum moderatus fuisset Joannes, IV. Kal. Novemb. 1727 nec opinato finivit.

[1]) Alia ad episcopatum et mortem Joannis Pataki spectantia habet David Maxay, cleri Valachici Transilvanici curator et Comitatus Dolocensis juratus assessor, in proprio commentario relato in B. U. B.-Kpr. t. 43, ad quem dum lectorem remittimus, brevitatis causa, pauca quaedam ex Kazy exhibenda censemus. Eidem brevitati servituri ea quoque omittimus, quae de Patakii studio Marmatiam arctius Deo et Sedi suae adjungendi habentur apud Duliskovics, Mondok, Hintz, operibus saepius jam adductis.

Caput III.

De directoratu Adami Fitter.

§. 1.

De Patre Adamo directore nominato.

I.

Propositio Carolo VI. imperatori et regi facta.

Sacratissimae Caesareae Regiaeque Catholicae Majestatis Vestrae Cancellariae Regiae Transilvanico-Aulicae

Circa directionem cleri Valachici graeci ritus in principatu Transilvaniae Sacrae Romano-catholicae Ecclesiae uniti

Humillima relatio, cui Rescriptum Majestatis Vestrae Sacratissimae super eodem negotio pro benignissima (si Majestati Vestrae Sacratissimae ita videbitur) subscriptione, demississime annectitur. (N. 69 — An. 1728.)

Sacratissima Caesarea Regiaque Catholica Majestas, Domine, Domine Clementissime.

Veniunt identidem ex haereditario Majestatis Vestrae Sacratissimae Principatu Transilvaniae fide dignae ac indubiae informationes, quod vacante nunc Valachorum in eodem Principatu Sacrae Romano-catholicae Ecclesiae unitorum graeci ritus episcopatu in clero ac populo unito, jam uno jam alio in illius Principatus loco graves errores et excessus ac inconvenientiae, non citra plurimorum scandalum perpetrantur; imo nonulli deserta sacra Unione ad pristinum schisma reversi sunt, ac verendum, ne ulterius quoque scissio et perversio in clero ac populo illo,

ceu in sacra Unione adhucdum novitio et in verae fidei negotiis non plane gnaro, instigantibus eos ad id schismaticis et acatholicis, eveniat; tanto magis, quod interea etiam latini ritus inibi Episcopum ex hac luce decedere contigerit[1]), neque alter modo sit, qui eundem clerum ac populum in momentis sacram Unionem praesertim spectantibus apte ac idonee dirigeret. Quam quidem ad vacantiam propositio subjectorum Majestati Vestrae Sacratissimae pro benigna electione et nominatione juxta praevium Majestatis Vestrae Sacratissimae mandatum ab antelato clero unito jam submissa est humillime; nihilominus ne interea, quoad Majestas Vestra Sacratissima aliquem ad illum episcopatum surrogare dignabitur, clerus et populus ille apto directore careat, Cancellaria haec pro sua in Deum et Majestatem Vestram Sacratissimam devotione officiique sui incumbentia, demisse opinaretur, ut quemadmodum etiam antehac, a quo clerus ille sacram Unionem amplexus est, theologos ad mentem Diplomatis Caesareo-Regii habuerint ex alma Societate Jesu, signanterque vacante antehac episcopatu illo, donec proxime defunctus Episcopus Joannes Nemes de Patak a Majestate Sacratissima nominatus eo ingressus fuisset, Pater Georgius Régai ex eadem Societate clero illi praefuit, eumque direxit, nec sine fructu; magna aliunde in ejusdem Societatis Patres confidentia clerus ille unitus fertur, quorum industria et opera idem clerus ac populus sacram Unionem Spiritus sancti gratia amplexus est; sed et post modo fati Episcopi Joannis Nemes de Patak mortem illico clerus ille theologum ex eadem Societate Jesu suamet sponte habere voluit: ita hoc necessitatis casu modo fatae Societatis Jesu Collegii Claudiopolitani Rector Pater Adamus Fitter, qui a pluribus jam annis in eodem Principatu existens genii et consuetudinum ejusdem cleri populique uniti notitiam contraxit, modumque agendi suavem habet, nuper quoque generali ejusdem cleri congregationi seu Synodo, unde

[1]) Joannes Antalfi, Episcopus Transilvaniensis, † 10. Junii 1728.

memorata propositio ad supplendum illum episcopatum submissa est, cum defuncto latini ritus Episcopo laudabiliter praefuit, ex innato Majestatis Vestrae Sacratissimae zelo ordinaretur, ut interim quoad Majestas Vestra Sacratissima aliquem ad eundem episcopatum nominare ac constituere dignabitur, toties fatum clerum unitum antelato modo dirigeret; ratione cujus benignissimum Majestatis Vestrae Sacratissimae Rescriptum ad subscriptionem, si Majestati Vestrae Sacratissimae clementissime visum fuerit, demississime hic annectitur; Altissimo Majestatis Vestrae Sacratissimae arbitrio humillime submittendo.

Graecii 15. Augusti 1728.

(m. p.) B. Joannes Jos. Bornemisza de Kászon.

II.

Resolutio Caesareo-Regia.

(Manu propria.) Placet, sed proponantur mihi quantocius tria subjecta, tam pro episcopatu latini quam graeci ritus catholico vacante.

Carolus.

III.

Rescriptum imperatoris et regis.

Carolus Sextus . . .

Illustres, Spectabiles, Magnifici. . . . Cum arduae, quibus pro Regnorum ac Ditionum nostrarum salute distinemur, curae, ad vacantem Valachorum graeci ritus in illo charo Nobis, ac haereditario Transilvaniae principatu partibusque regni nostri Hungariae eidem annexis Sacrae Romano-catholicae Ecclesiae unitorum episcopatum Fogarasiensem alium nominandi et constituendi moram nondum nobis indulserint, ne interim clerus ille unitus in spiritualibus directore careat, pro paterna nostra in eun-

dem sollicitudine benigne volumus, ut honorabilis Pater Adamus Fitter e Societate Jesu, Collegii Claudiopolitani Rector, modo fatum clerum interea, quoad antelatum episcopatum supplere dignabimur, dirigat, eo modo, quo antea ab ejusdem Societatis Jesu Patribus, vacante Sede illa episcopali, dirigebatur. Mandamus itaque Vobis clementissime, ut Vos benignissimam hancce Resolutionem nostram antelato Patri Rectori suo modo quantocius notificare, ac inter memoratum clerum unitum publicari facere, protectionemque et assistentiam Vestram ei exhibere haud intermittatis. In reliquo Vobis gratiam nostram Caesareo-Regioque-Principalem benigne confirmamus. Datum in Ducali civitate nostra Graecensi die 15. Mensis Augusti An. Dni. 1728, Regnorum vero nostrorum Rom. 17., Hisp. 25., Hung. et Bohem. etiam 17.

Carolus.

B. Joannes Joseph. Bornemisza
de Kászon.

(C. R. Tr. A.—N. 69—An. 1728) Ad mandatum etc.

§. 2.

Conspectus vitae et gestorum Patris Fitter.

Laudes Patris Adami ad fidem Actorum fusius exegit Franciscus Kazy in *Memoria posthuma trium venerabilium virorum Societatis Jesu Patrum Adami Fitter, Andreae Sigrai et Pauli Kolosvári.* Tyrnaviae, 1749. Ejus loco nos hic damus Vitae compendium, quod in duobus codicibus msc. B. P. V. 12135 et 12190 extat, sequenti §. nonnulla ex Kazio adscripturi.

Adamus Fitter.

P. Adamus Fitter, Hungarus, Nitriensis, ortu nobilis, ast haeresi innutritus, dum Tyrnaviensi in Academia adolescens Poesi vacat, Romana primum sacra, mox Rhetor Societatem anno 1696 Viennae amplexus est, ubi sub magno duce atque magistro Gabriele Hevenesi[1]) eam biennii spatio morum sanctimoniam didicit, quam et continuis

[1]) Cfr. supra pp. 8—10.

incrementis auctam tumulo intulit. Severiores disciplinas, quas mira ingenii felicitate penetrabat discipulus, in diversis subinde Lyceis magister alios docuit, ac in eo jam Praeses Provinciae, ut ad supremam eveheret sacrae scientiae cathedram honorificam, nisi vir modestissimus infimis precibus deprecatus esset Provinciam. Verum ut haec ei honorum fuga ex sententia cessit, amoliri abs se perinde non poterat, quae continenti dein serie obeunda erant splendidiora in Societate munia. Mox enim amplissimis Claudiopolitano primum, tum Cassoviensi, ac Tyrnaviensi Collegiis Rectoris potestate praeesse jussus est. Atque hac in luce positus nativa sua non operose adscita agendi suavitate incredibile quam omnium animos sibi devinxerit: aequabili caritate quam singulorum prospexerit commodis, et oeconomicis usus industriis, quin ulla ex parte alimentorum sumptus restringeret, opes domesticas auxerit, nihil ex longo regimine asperitatis, arrogantiae nihil contraxerat, et mira vel imperantis demissio. Noverant omnes invitum praeesse; at ipsa hac re fiebat, ut certatim ei subesse nemo non cuperet. Sentiebat de rebus prudenter animique intrepidus negotia quaeque aggressus est, nec ante suscepta deseruit, quam perduxit ad exitum, quippe cui tam nihil implexum erat, quod non enodaret praesenti consilio. — Adverterant hae dotes, quum summam rerum Claudiopoli moderaretur, Valachorum gentem tum forte Praesule destitutam; et pro eximia, quam de P. Adamo impressam habebat, existimatione non alium magis censebat idoneum, cujus fidei ac sapientiae vicariam saltem muneris episcopalis potestatem tuto committeret, quando ad ipsam summi sacerdotii infulam frustra clerus provocabat viri modestiam. Ac sane exponenda ei usitata in Societate arma omnia erant, inter ecclesiasticae hujusce dignitatis candidatos ut locum dare desisterent[1]). Aulico ad extremum decreto adactus, pro-episcopalem, dum Sedes vacabat, ejusdem cleri curam tam fructuose suscepit, ut collectis, quibus in annum integrum et quod excedit suprema semper cum potestate praeerat, non unius totius per Transilvaniam uniti cleri coetibus, quam plurimos in sacerdotio illo rudi admodum ac impolito abusus sustulerit eaque in ejusdem commendationem saluberrima instituta condiderit, quae in publicas subinde tabulas relata, rite subscripta, et approbata conditoris sapientiam, spiritum Apostolicum, mores suavissimos invictamque tot inter taedia et labores patientiam ad seram posteritatem transmittent.

Ac dum omnium servire commodis gestit sibi uni perinfensus, jam inde a tirocinii incunabulis vini usu sibimet in omne tempus interdixit, et non ad unicam modo quot diebus refectionem corporis curam restrinxit, sed frequentibus insuper jejuniis, hirsuto thorace, cruentisque flagellis carnem edomabat, ut spiritui subderet; hinc mens vel in medio terrenarum curarum aestu affixa coelo tanta per omnem vitam atten-

[1]) Cfr. supra p. 393.

tentione vacabat precibus, tanquam uni sibi relictus in solitudine degeret, eaque accuratione quae ex quotidiana meditatione ad usus animae fuerant in libellos referebat, ut si heri primum tironem exuisset, hausti caloris etiamnum retinentissimum. Hinc heroica in difficillimis casibus fortitudo; hinc in prosperis aeque ac adversis animi aequabilitas; hinc imperturbatus in quovis eventu ad divinam voluntatem respectus duxerunt originem. — Quid de intemeratae Virginis, quid de principe Nostrorum cultu referam, quorum pervigilia, ex quo in Societate vixit, severo semper jejunio et flagris exegerat? Ipsa Virginis festa sanctum illi ac immutabile, enarrando Ejusdem laudes, legendo, percurrendo corollam, sancte impendere; in rebus arctis ad ipsam tanquam matrem fidenter recurrere; alios spe sua dejectos, paribus amoris ignibus abs se inflammatos ad Eam remittere; ad consimilem demum fiduciam Mariani Seminarii alumnos assuefacere, quorum nempe sexennio vitae ultimo curam Tyrnaviae habuit. At eorum commodis consulturus, dum ad s. Georgii lustrat vineas et oculis aestimat dilectus tamquam botrus a coelesti vinitore decerptus est. Mortem accersebant perysipeta quae in sacrum, ut ajunt, ignem, vitalia depascentem quum sensim desciscerent, medicorum nempe artes eluserant. Sepultus in templo P. P. Scholarum est, funeris pompam adornante ipsomet civitatis consule viro P. Adami amicissimo, effusis ad prosequendum funus civibus fere omnibus. Laudatorum Patrum Superior, uti ad decumbentem invisit frequentius, ita aegrienti cum vitam non posset, cujus propagandae ergo publicas suis preces indixit, mortuo locum inter suos dedit tanti viri laetus exuviis.

§. 3.

Ex Actis directoratus Patris Fitter.

De sede materiae. — Quae de directoratu Adami Fitter literis sunt consignata, variis in codicibus sparsa habentur. Ex iis, quae ejus in Religione sodales Joan. Gyalogi, Steph. Vargyas et Jos. Bartakovics memoriae prodiderunt, nonnulla in codicem msc. Gesta et Scripta Provinciae Austriae Societatis Jesu atque ex eo in Stöger ac De Backer transierunt. Longe plura reperiuntur in duobus codicibus msc. B. P. V. 12135 et 12190; sed plenissime omnium de Adami directoratu agit David Maxay, qui, ut nihil dubitationis in relatione sua relinqueretur, eam argumentis omni exceptione majoribus ad extremum ita confirmatam voluit: *Transacto tam fructuose ac utiliter et summo cum animarum emolumento directoratus sui spatio circa finem anni 1729 a Superioribus evocatus ad Rectoratum Cassoviensem, Daciae et clero sibi commisso valedicens discessit, magno apud illum sui desiderio relicto: qui hodiedum cum gemitu*

ac affectu cordiali directoratus ejusdem celebrat memoriam, patrem, magistrum, zelatorem Unionis, amatorem ecclesiae unitae et gentis Valachicae illum ingeminando, et munere episcopali ac patriarchali dignum esse affirmando. — Haec ex protocollo cleri uniti Transilvanici, et oculato ac auriculato multorum testimonio, inter quos infra subscriptus praesens fui semper, gestisque omnibus interfui, cunctaque et singula superius memorata oculis vidi et auribus audivi, de quibus absque ulla adulatione vel complacendi studio attestor fide mea mediante, itaque (dum alia plurima describere nequeam) propriae manus subscriptione, et sigilli usualis impressione corroboro et confirmo. — Actum in possessione Gyulatelke die 30. mensis Decembris 1729.

(L. S.) David Maxay,
v. cleri uniti Transilvanici curator, et inclyti Comitatus Dobocensis jur. assessor.

Sed omnia in brevem summam succincte contracta exhibet Kazy opere citato; quapropter instituto nostro fere suffecerit, ejus epitomen cum una alterave nota ex aliis fontibus huc transcripsisse.

Caesar iterum viduam solatus ecclesiam, clerum graeci ritus conventum agere jubet, cui Joannes Antalfius, Episcopus Transilvaniensis, adscito in laborum ac conciliorum societatem R. P. Adamo Fitter, Claudiopolitani Collegii Rectore praeesset, idque unice curaret, ut ex universo graeci ritus clero candidati legerentur, quos religio et doctrina tanto, tam sancto, cui destinarentur muneri, pares fecisset. Prima aestate anni 1728 Alba-Carolina clerum universum collegit, cui cum in memoriam redirent sacerdotes e Societate Jesu, seu qui Athanasio Episcopo dati sunt theologi, seu qui post ejus obitum, Sede vacante, toto fere septennio, ecclesiam magno studio, nec minore ejusdem bono moderati sunt, nihil potius agendum judicavit, quam ut unum et alterum ex eadem Societate, Valachici idiomatis gnarum, Caesari proponeret, atque alterutrum, Antistitem sibi dari flagitaret[1]).

[1]) „Universus ven. clerus graeci ritus unitus Transilvanicus confluxit Albam-Carolinam ea potissimum intentione, ut vel duos vel ad minimum unum e sacra Societate Jesu linguae Valachicae peritum candidationi adjungerent.“ (Maxay).

Haec tanta, tam consentiens universi cleri voluntas P. Adamo anxiam cogitandi curam injecit, diu vehementer sollicito, quemadmodum de proposito, cui cum Societatis instituto plane non conveniret, eum deduceret[1]). Consumptis precibus, justas magnasque rationes petitioni illi praetendit, quibus quum illi repugnare non possent, non sine gemitu acquievere[2]). Itum dein in suffragia, quae temperante P. Adamo, sine strepitu, eo omnia decurrerunt, ut candidati qui exierunt, ad tantum munus cum dignitate sustinendum idonei viderentur. Quod reliquum erat, opportune monuit, quae interim in ecclesia Pastore destituta sananda, quae resecanda putavit. Atque his quoque malis remedia comparata sunt.

Tribus post mensibus, Caesareo-Regio Decreto eidem ecclesiae director datus, tametsi ab eo munere, non minus odioso, quam honorifico, magnopere abhorreret, tamen tantae principis voluntati mansuete paruit, totoque pectore in dignissimas eas curas incubuit; sub tanto opere, non modo non amittens patientiam, verum et gestiens, quasi ex laboribus et vigiliis vigorem animi corporisque traheret. Negotiorum mole, quibus eum officium domi adstrinxit, nihil impeditus, ad XVII. Kalend. Decembris, 1728 Kolos-monostoram Synodum dioecesanam edicit; tres nostri Ordinis viros, Joannem Gyalogium[3]), Joannem Kissium[4]), et Paulum Kolosvárium[5]), cum quibus consilia sua opportune communicet sibi adjungit. Affuere pro die,

[1]) „Nec destitissent a proposito, nisi praelibatus Rmus. P. Rector qua per se, qua per alios ad id subordinatos, non parvo sane labore demonstrando inculcasset, hominibus Societatis dignitates ecclesiasticas ex professo et per instituta regulasque Religionis acceptare et amplecti neutiquam licere." (Maxay.)

[2]) „Quibus intellectis supersedit quidem clerus unitus, at non sine gemitu, ab ejusmodi personarum candidatione." (Id.)

[3]) Joannem Gyalogi egregiis doctorum virorum elogiis celebratum vide apud auctores citatos a Stöger, *Scriptores Prov. Austr.*, p. 115.

[4]) Joannem Kiss ab eximia pietate, ab ardenti animarum zelo atque a morum religiosissimorum sinceritate commendant Annales ad an. 1736 (B. P. V. 12242). Ex iis nonnulla sistemus in parergis, si per angustias spatii licuerit.

[5]) Virum hunc immortalitate dignum pro meritis laudat Kazy in *Memoria posthuma* jam adducta.

duo Vicarii Generales, archi-presbyteri non minus triginta, plures alii utriusque ordinis viri, ad quos latinae linguae plerosque omnes expertes P. Adamus Hungaricam orationem habuit, quam quum nativa eloquentia, ac multo magis gravissima viri commendaret modestia, perattenta ac benevola concione usus est[1]).

Secuta est consultatio, quae quum triduo toto tenuisset, sanctiones Synodi viginti et uno capitibus definitae sunt. Eae huc fere pertinebant, ut errata cleri rudioris corrigerentur; hi qui morbos suos amarent, ac legitima imperia detrectarent, meritas debitasque poenas contumacibus constitutas dependerent, sed illi, qui a salutari cum Ecclesia Romana Unione adhucdum abhorrerent mitioribus remediis, caeteris unitis adjungerentur. Atque hae legum sanctiones, a tota Synodo approbatae, relatae in tabulas, ac Augustae Aulae Viennensi representatae, variam ac multiplicem utilitatem habuerunt.

Sed et lenitati, qua P. Adamus adversus sacerdotes usus est, successus fuit. Sincerus animus et religionis studio flagrans, vultus animo dignus, comitas, affabilitasque sermonis, perspecta multis rebus prudentia, jam inde a Synodi exitu, secundam famam habuit: quae quum manaret latius, atque omnium, quibus propius crebriusque innotuit, sermone celebraretur, sacerdotes gentis, alii post alios, per turmas ad eum accurrerunt; quumque omnes eadem moderatione acciperentur, et alii quidem fidele consilium, alii opem, quam flagitarent, referrent, nemo sine consolatione rediret: hi quoque, qui Sede vacante, per schismaticos Episcopos sacris initiati, et ad eum diem ab Romana Ecclesia aversi fuerunt, non minus quadringenti, P. Adamo ultro se obtulerunt, sponte ituri in obsequium, quodcunque imperasset. Quid nisi grata ac jucunda ei

---

[1]) „Rmus. P. Rector simul et novus cleri uniti director praesedit summa cum modestia et auctoritate competenti, pulchraque salutatione ad ibidem congregatam Synodum praemissa, postmodum de ordinandis ejusdem negotiis, praecipue spiritualibus, deinde etiam temporalibus, sapienter disseruit.“ (Maxay).

accidit tam propensa tot hominum voluntas? qui ab Joanne Episcopo ad societatem necquicquam sollicitati, modo nihil libentius facerent, quam ut publico sacramento unitis se aggregarent.

Quum hi, tum caeteri jam ante cum Romana Ecclesia consentientes, quum ab heris suis, aut aliis locorum praefectis instar caeterorum agrestium premerentur, atque inurbane vexarentur, in his malis ad P. Adamum, velut ad Patrem amantissimum cum fiducia redibant, datoque omnibus assiduo ad se accessu, quotidianis querelis ad dignitatis suae defensionem excitabant. Videri poterant pluribus aliis curis impedito molesti quotidie intervenire; at qua erat humanitate suavissima, quantumvis multis curis constrictus teneretur, vultu ac sermone in omnes placato usus est, causamque omnium, quam potuit accuratissime tutabatur[1]).

Angebatur intimis sensibus, quum videret gentis sacerdotes, tametsi homines rudes ac incultos, sed tamen sacerdotes, contra quam eorum conditio atque dignitas postularet, improbe atque servilem in modum tractari; quam indignitatem ut vindicaret, per quos aut nascebatur aut durabat haec improbitas, eos exquisitis rationibus, hortatu, precibus, ad aequitatem traducere instituit; hac solertia ac sollicitudine id consecutus, ut illi deinceps quum ab heris suis, tum ab aliis mitius haberentur: ipse ab universa Valachorum gente impensius coleretur; nec tantum diligeretur, sed etiam amaretur; hoc magis, quo in dies clarius patesceret, omnia illius studia unice ad majorem Dei gloriam, Ecclesiae dignitatem, gentis salutem ac felicitatem pertinere.

Persuasum id erat omnibus, sed his imprimis, qui sive ut demererentur ejus benevolentiam, sive ut magnis ejusdem in se meritis nonnullam gratiam referrent, non

[1]) „Munere directoris cleri uniti, inscio quidem et invito ei demandato, alacriter tamen pro Dei gloria et animarum salute suscepto, licet sufficientibus Collegii et officii sui rectoratus laboribus distineretur, ita nihilominus cleri uniti negotiis totum se impendisse videbatur, ac si nulla alia ei cura incumberet". (Maxay).

sine donativo ad eum adibant, ac pro more moduloque gentis varia offerebant munuscula; sed ut de eo ex vero dicere possent: *neque tulisti de manu alicujus quippiam* (I. Reg. 12, 4). Praeter alios, ferri faber sacculum equestribus soleis, ac claviculis refertum, ad pedes ejus effuderat; atque ut suae, nescio cui, causae patronus existeret, impensius orabat; at enim ferrum illud, quantumvis haud inutile, suum apud P. Adamum pondus amisit: qui ad conspectum oblati sibi muneris, auditus est dixisse: *si, quod absit, admittam has soleas, nostrorum illae quidem equorum ungulas armabunt; at nostram famam exarmabunt.* Atque hoc dicto, hominem soleas colligere, bonoque animo esse jussit. — Alius oleum juniperum pro munere quum obtulisset, ad socios versus: *in his,* ajebat, *virtutem affectu metior, quibus si domi aurum esset, eadem propensione offerrent.* Haec aliaque quum is sine exceptione detractaret, imo egentiores non sine stipe domum remitteret, tantum rerum omnium contemptum, animum tam ab omni cupiditate alienum, satis demirari non poterant: celebrabant in foro, in compitis, passim ubique meritis debitisque laudibus ferebant in coelum, in quo P. Adamus omnibus cupiditatibus solutus, thesaurum suum repositum haberet: cujus unius desiderio ageretur in terris; cujus studio, in eo directoris munere, taedia sane quam multa exhauriret.

Singulis mensibus semel, et quum posset, iterum conventum edixit, vocatisque in consultationem alterutro e Vicariis Generalibus, archi-diaconis non minus decem, curatore cleri uniti, Davide Maxay, viro nobili et propter singulare religionis studium memorari digno, cognoscebat causas cleri, atque e praescripto legum ecclesiasticarum in reos, quum res postularet, animadvertebat severius; quo scirent, et virtutibus praemia esse, et vitiis poenas: quas quum decerneret, agnovere omnes paternam ferientis manum, virga instructam, non ut noceat, sed sanet.

Hoc vitae instituto quum supra annum trimestre exegisset, vale facto, de provincia demigravit; atque tunc

magis patuit, quo in pretio apud gentem Valachorum fuerit, cujus discessum aequo animo nemo ferre potuerit: omnes Patrem, Doctorem, Magistrum, Unionis tam salutaris studiosissimum, ecclesiae unitae, ac gentis Valachicae amantissimum, episcopali, immo patriarchali tiara dignissimum affectu, voce, gemitu, prosecuti desiderarint. Delectari poterat propensis in se gentis studiis ac officiis, in exitu sibi impensis; at eum nihil sic affecit, ac laetissimus laborum, vigiliarum, taediorum fructus, quem ut Deus de coelo prosperaret, assiduis flagitavit precibus; ad has addidit jejunia aliasque corporis afflictationes, quibus commendatae sibi ecclesiae divinam benevolentiam conciliaret.

§. 4.

Acta Synodi dioecesanae an. 1728.

In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen.

Anno millesimo septingentesimo vigesimo octavo, die decima quinta mensis Novembris, indicta et celebrata Synodus venerabilis cleri Valachici graeci ritus unitorum, in Transilvania existentium, ad mandatum reverendissimi Domini Patris Rectoris Claudiopolitani e S. J. convocata, et sub ejusdem praesidentia celebrata, in possessione Kolos-Monostor, in aedibus AA. RR. Patrum S. J. Claudiopolitanorum, hora diei praedictae decima matutina inchoata, post liturgiam celebratam praesentibus existentibus RR. DD. duobus Vicariis Generalibus inferius se se subscribentibus, praelibati v. cleri Valachici uniti, et duodecim assessoribus aliisque RR. archidiaconis quibusdam. Acta ejusdem diei.

Sessio prima.

1. Popa Majlat quidam sacerdos schismaticus turbulentus et unitorum persecutor maximus in sede Rupensi pagoque Sona habitans, ex mandato reverendissimi Patris Rectoris per Dominum Vicarium Petrum de Dállya ad hanc Synodum legitime citatus per contumaciam comparere noluit neque se excusavit; ideoque sacra Synodus determinavit reverendissimoque Patri Rectori commendavit illum, etiam brachio saeculari implorato, compescendum et condigne juxta sua demerita puniendum esse.

2. Ratione excessuum poparum schismaticorum, et eorum, qui sacram abjurarunt Unionem, templaque ab unitis violenter occuparunt

et receperunt, aliasque intulerunt unitis violentias, ut diligentissimam faciant inquisitionem, ordinati sunt RR. Domini Nicolaus archidiaconus Benyeiensis et Ladislaus Hátas parochus Fogarasiensis, vel ipsius loco quem alium Reverendissimus Pater Rector denominare voluerit, cum duobus DD. cancellistis, penes mandatum Excelsi Regii Gubernii et Excellentissimi Domini Dni. Commendantis Generalis implorandum, ne ab aliquibus in serie suae faciendae inquisitionis praelibati Dni. Regii turbentur. Pro quorum expensis ut et dominorum curatoris Davidis Maxay, secretarii Francisci Boér, et procuratoris v. cleri, Francisci Hunyadi, solutione determinatur fundus, census cathedralis, quem more solito administrabunt popae suis archidiaconis ad festum Circumcisionis Domini anni 1729 proxime futuri; hi vero domino vicario Dalliensi et Sukiensi, quorum muneris erit dictum aes erga quietantias administrantibus extradandas percipere, pariterque in jam dictas necessitates aliasque, si quae forte etiam deinceps ingruerent, cum praescitu tamen reverendissimi domini Patris Rectoris fideliter erogare.

3. Contra popas bigamos, ebriosos, convitiatores, aliosque quaelibet his similia committentes crimina stat prius conclusum, vivente pie defuncto Dno. Eppo. determinatum, ac scriptotenus DD. archidiaconis communicatum, cui quilibet exacte satisfacere et morem gerere, obtemperareque se se adstrictum esse noverit, etiam in praesentiarum imponitur.

4. R. domino archidiacono Joanni de Benye serio injungitur, ut in popam quemdam ex comitatu de Küküllő pagoque Almás existentem diligentissime inquirat ob nonnulla dicta, uti relatum est illum matri cujusdam juvenis apud catholicos studentis dixisse, revera eidem damnationem imminere, eo quod filius suus apud catholicos frequentaret scholas, reque ista quam diligenter investigata et examinata primo quoque tempore, genuinam desuper reverendissimo dno Patri Rectori deferet relationem.

5. RR. domini archidiaconi singillatim in suis hyparchiis, intra brevioris temporis spatium convocabunt ad particulares synodos omnes suos popas, eosdemque de sacra Unione et quomodo eam teneant, calleant et observent, diligenter examinabunt; si quos autem inter eos invenerint schismaticos, eo magis quempiam Unionem abjurasse, illico similes cum congrua declaratione et rei certitudine reverendissimo dno. Patri Rectori denuntiabunt: qua occasione etiam singulariter examinabunt popas praesertim de ruditate suspectos, num formam et materiam sacramentorum calleant, quomodoque et qualiter eadem administrent; rudes autem in his instituant ac informent, ne per supinam ignorantiam sacrilegia contingant, et animarum ruina sequatur.

6. Amodo in posterum nullus poparum vel archidiaconorum ob quodlibet crimen seu privatae personae seu etiam totius communitatis templa et ecclesias occludere vel sacris ibidem celebrandis interdicere

praesumat, eo magis sacramenta administrare vetet, sed prius rem credibiliter dilucidatam reverendissimo domino Principali remonstrabit, qui si culpam interdictioni aut cujuslibet generis poenae ecclesiasticae obnoxiam esse judicaverit, juxta rei exigentiam congruam faciet ordinationem, cui deinde quivis poparum et archidiaconorum obtemperandum sibi esse noverit.

7. Popae post decessum reverendissimi Dni. Eppi. Baronis Pataki ubilibet ordinati a functionibus ecclesiasticis arceantur, ad parochias nullo modo admittantur, eo minus unitos turbare vel a parochiis amovere permittantur; imo quivis illorum seorsim et singillatim mulcta 24 florenorum hungaricalium puniatur, eo quod post iteratas promulgatas praemonitiones se se praesertim a schismaticis Eppis. ordinari curaverint, cujus mulctae medietas cedat dnis. archidiaconis mulctaturis, altera vero medietas administretur dd. Vicariis, ad fines puncto 2° notatos servitura.

Sessio secunda.

8. Injungitur diligenter universis dnis. archidiaconis, ut usque ad proxime affuturum Paschatis festum, singuli suas hyparchias, quam optime fieri poterit, visitent, sub poena fl. hung. 66, ubi popae criminosi juxta statutas a pie defuncto Dno. Eppo. Pataki poenas (quae dnis. archidiaconis jam diu constant) secundum gravitatem culpae puniantur; si qui vero enormia commisisse scelera deprehensi fuerint, absque omni ulteriori mora dno. Praelato deferantur, ut tempestive de correctione vel punitione similium provideri possit, ne gangraena et scandalum ulterius serpendo etiam plures inficiat et ordini ecclesiastico unito ignominiam inurat aliquam. Occasione hujus visitationis omnes popae monendi, ne quisquam eorum potui immoderato addictus negligat munia parochialia et praecipue sacramentorum vel maxime necessariorum administrationem, prout sunt baptismus, confessio, communio etc. Liturgias singulis festis et dominicis diebus celebrent: cui ut intersit populus omnem diligentiam adhibebunt; deinde etiam populum admonebunt dni. archidiaconi, ne ullus parvulorum baptismum cum evidenti animae illorum periculo differre diu praesumat, sed quamprimum sacro ablui fonte procuret; singillatim de nomine exquirendi erunt omnes illi, qui sincere unitos per despectum papistas appellare seque ab illis diversos affirmare praesumpserunt, utpote quorum similes procaciter dictae propositiones gravia mala et erga vere unitos quoque ritus graeci fideles magnae differentiae causam non raro praebuerunt gravis auctoritatis catholicis latini ritus. Si forte vero quidam saecularium auctoritatum et potestatum visitationes hujuscemodi quoquo modo impedire vellent, ejusmodi impedientium nomina primo quoque tempore, cum vera et reali declaratione negotii reverendissimo dno. Patri Rectori denunciabuntur, cujus muneris erit de remedio similium in locis debitis gratiose providere.

Acta diei secundae. Sessio tertia.

9. Conclusum est ratione filiorum poparum unitorum a magistratu saeculari et dnis. terrestribus incaptivatorum vel incaptivandorum requiri debere per memoriale Excelsum Regium Gubernium, de remedio necessario gratiose adhibendo, uti etiam ratione taxarum et honorariorum, decimarumque a popis unitis per dnos. terrestres hactenus exactarum. Si vero hic nullum sequeretur in Transilvania remedium, recurrendum esse ad Augustam Aulam.

10. Providendum per dnos. archidiaconos, ut parochi a suis parochianis ratam aliquam solutionem annuatim acquirant; qua non obtenta altiores instantiae requirendae.

11. Determinatum est de Kalugeris universaliter, ut efficaciter ab omni sacramentorum administratione et ecclesiasticis functionibus, verbi gratia, concionum lectione, et reliquis arceantur, quum in variis imposturis et populi corruptionibus deprehensi sint perfrequenter, qui si se opponerent huic determinationi, advocato brachio saeculari incaptiventur, et pro demerito suo graviter puniantur. Quum vero titulo mendicationis hoc genus hominum schisma spargat, humillime requirendi sunt Excellentissimi Dni. Generalis Commendans et Gubernator una cum Excelso Gubernio, de patentibus illis in posterum absolute negandis.

12. Ventilari coepta est causa Thomae Szviridovics protopopae Monostoriensis

Sessio quarta.

13. Usque in seram noctem varia testimonia pro et contra examinata sunt, et prima inquisitio contra illum instituta, invalida et insufficiens declarata est, secunda vero approbata.

Acta diei tertiae. Sessio quinta.

14. Eadem causa finaliter decisa, adeoque praedictus Thomas ob graves excessus ex archidiaconatu simpliciter amotus et ex parochia Monostoriensi ad aliam migrare jussus.

15. Conclusum est debere scribi memoriale Excelso Gubernio de Dositheo quodam apud schismaticos ordinato Eppo. nunc in Máramaros residente, ne praesumat ullum e Transilvania ad se venturum ordinare, prout et ipse pie defuncto Illustrissimo Dno. Eppo. sub gravi poena incurrenda promisit se nunquam id tentaturum.

Sessio sexta.

16. Varia variorum memorialia in privatis difficultatibus sonantia lecta sunt et congruae pro rerum exigentia resolutiones datae.

Acta diei quartae. Sessio septima.

17. Communi omnium ardenti voto definitum est porrigendum memoriale Sacratissimae suae Majestati ratione fundi pro seminario

aliquo pure pro juventute hujus ritus servituro constituendi ex Illustrissimi pie defuncti Dni. Eppi. haereditate confiscata benignissime hunc in finem resolvenda[1].

18. Suffragio universorum serio conclusum, ne deinceps ullus ex unitis ad scholas schismaticorum et haereticorum filios suos mittere praesumat; si qui proinde id attentare deinceps fuerint deprehensi, archidiaconi et popae mulctentur 24 florenorum pensione, saeculares vero duodecim.

19. In tota Transilvania diligentissime adhibenda sunt in locis debitis media, ne popae vere uniti adigantur ad contributiones, quarteria, aliaque onera rusticos concernentia.

20. Quum aeditui altaris ministerio servientes omnia ea facere debeant, quae faciunt magistri et cantores in ritu latino, conclusum est pro horum immunitatione in locis debitis memorialia porrigi debere, quum in qualibet recepta religione hujusmodi ministri a publicis contributionibus et oneribus eximantur.

21. Querela universalis est, ideo a Liturgiis diebus festivis et dominicis populum se se absentare, quod distinctis horis cantentur horae canonicae et Liturgiae tardius celebrentur, et sic populus semel congregatus, si dilabi permittatur post horas decantatas, multi e plebe aegre ferunt iterum redire ad Liturgiam audiendam; determinatum est igitur, ut in praefata visitatione id archidiaconi commendent singulis popis, ut eadem fidelia et in uno continuo celebrent Liturgias immediate post decantatas horas, nisi alicubi speciales difficultates id ipsum fieri impedirent. Haec porro omnia et singula, primum quidem idiomate latino, prout jacent, lecta, deinde vero idiomate valachico per Dominum Davidem Maxay, sacrae hujus Synodi specialiter pro hoc actu deputatum notarium, de verbo ad verbum explicata, nullo prorsus contradicente iterato ab universis approbata et confirmata. Nos manu propria subscripsimus sigilloque nostro consueto munivimus. In residentia supra nominata Kolosmonostoriensi die decima octava Novembris juxta Kalendarium a Gregorio emendatum, juxta antiquum vero septima Novembris anno D. 1728.

Sequuntur subscriptiones impressione usualium sigillorum munitae duorum Generalium Vicariorum et archidiaconorum ac logothetae, qui huic Synodo interfuerunt, numero sedecim[2]).

---

[1]) „Ut stabile perniciosissimo inscitiae malo poneretur remedium, tota poparum multitudo ad assensum inducta est, ut collecta in annos singulos cujusdam pecuniae summa ac Viennae deposita in Seminarium juventutis Valachicae literis erudiendae converteretur." (B. P. V. 12135)

[2]) Apud Petru Maioru, op. cit. pp. 93—97; et Moldovanu, *Acte*, t. I, pp. 101 seqq.

Quum Patre Adamo Cassoviam profecto P. Regai nondum esset a suis, quibus in Hungaria distinebatur, occupationibus liber, ejus officio interim sustinendo destinatus est P Görgei (cfr. dicta supra p. 478), mox a proceribus ad episcopatum latinum postulatus, ut fusius dicetur paragrapho proxime sequenti.

Solitis suis falsis criminationibus accensendum est, quod Hurmuzaki, de tempore vacationis Sedis agendo, scribit, *Jesuitas possessionem potestatis ecclesiasticae in Unitos Transilvaniae involasse, eaque nominatim Rectorem Claudiopolitanum adeo abusum esse, ut ipsius administratio in perniciem Unionis vergeret*[1]); tandemque factum, ut *unitam dioecesim adeo neglectam ac misere afflictam Episcopus Klein extorserit violentae ac fraudulentae manui, quae id spectasset, ut Unio formaliter exucta in Catholicismum abiret*[2]).

Calumnia sola lectione Actorum refellitur; alia defensione Adamus Fitter non indiget; utriusque juris regulis quippe cautum est, ut quae dilucida sunt et clara, ulteriori interpretatione non exponantur.

Eadem Actorum lectione falsitatis convincuntur auctores Commentariorum superius allatorum pp. 302—304, dum asserunt, hoc temporis spatio *dissensiones haud exiguas inter clerum Valachicum et Jesuitas obortas esse, Jesuitasque ex iisdem ansam cepisse, Diploma Leopoldinum secundum comminiscendi, fabricandi ac demum anno 1729 in lucem protrahendi.*

Patres Societatis Jesu quippe et tunc et diu adhuc sub Episcopo Klein maxima concordia erant conjuncti cum ven. clero unito, in natione Valachica efficaciter juvanda solis authenticis documentis diligenter industrieque usi, a falsis autem comminiscendis ac fabricandis semper quam qui alienissimi.

---

[1]) „Längere Zeit hindurch war es den Jesuiten gelungen, sich in den Besitz der Kirchengewalt über die Unirten Siebenbürgens zu setzen. So überging im Jahre 1727 nach dem Ableben des Bischofs Joan Pataki die Verwaltung des Bisthums von Fogarasch ausschliesslich in die Hände des Jesuitenrektors von Klausenburg, der aber seiner katholicisirenden Tendenz so arg die Zügel schiessen liess, dass die Unirten, in gerechter Besorgniss, es würde ihnen allmälig der griechische Ritus gänzlich entzogen und untersagt werden, der Union förmlich den Rücken kehrten." (*Fragmente*, II., p. 100).

[2]) „In solcher Verwahrlosung und ultrakatholischer Bedrückung übernahm ein talentvoller und thatkräftiger Oberhirt die unirte Diöcese aus der ebenso gewaltthätigen als arglistigen Hand, die es auf die förmliche Aufsaugung der Union durch den Katholicismus abgesehen hatte." (Ibid.)

UB WIEN
+AM85902204
UNIVERSITÄTS WIEN BIBLIOTHEK

BUCHBINDEREI
GERHART PROUZA
WIEN VI., ESTERHAZYG. 12
57 20 414

books2ebooks.eu

www.books2ebooks.eu

eBooks from your library by

eBooks on Demand

digitised by

UNIVERSITÄTS BIBLIOTHEK